FAŞİZMİN KİTLE RUHU ANLAYIŞI

PAYEL YAYINLARI : 39
Bilgi Dizisi : 21

Kapak düzeni : Sait Maden

●

Kapak filmleri ve baskısı : Ebru Grafik

●

Dizgi - baskı : Hilâl Matb. Kol. Şti.

●

Cilt : Numune Mücellithanesi

Wilhelm Reich 1897 yılında Galiçya'da, bir Yahudi ailesinden dünyaya geldi. Tıp öğrenimini Viyana'da tamamladı. Kendini önce cinselbilime, daha sonraysa ruhçözümlemesine adadı. 1919'da Freud'u keşfetti. Onun hayranı, en yakın dostu ve yardımcısı oldu. 1927'de aralarında kuramsal ve siyasal yönde bir ayrılık başgösterdi. 1928'de Viyana'nın emekçi mahallelerinde işçiler için ruhçözümleyici sağlıkevleri açtı. 1930'da, Berlin'de cinsel siyaset hareketini başlattı. Cinsel sorunu siyasallaştırmak istiyordu. Kurduğu derneğe bir yılda yirmi bin üye yazıldı.

Nazi tehlikesinin hızla Almanya'yı sarması üzerine Reich, önce İskandinav ülkelerine, oradan da Birleşik Amerika'ya gitti. 1939'da bu ülkeye yerleşti. Burada «orgon» adını verdiği genital hormonu üzerinde çalışmalar yaptı. Yazdığı kitapların çoğu bir süre yasaklandı. Büyük tekeller ve «akıllı uslu» dernekler tarafından sıkı şekilde takip edildi. 1957'de altmış yaşındayken, bir cezaevinde öldü. Ölümünden çok sonra kitapları dünyanın bütün ülkelerinde «olaylar yaratacak kadar» büyük ilgi gördü.

Yapıtın Özgün adı : Die Massenpsychologie des Faschismus

●

Birinci basım : Mayıs 1975

●

İkinci basım : Aralık 1979

WILHELM REICH

FAŞİZMİN KİTLE RUHU ANLAYIŞI

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

Wilhelm Reich'ın
Yayınlarımız arasında daha önce çıkan yapıtları :

CİNSEL DEVRİM

•

CİNSEL AHLÂKIN
BOYGÖSTERMESİ

•

BEDENSEL BOŞALMANIN
İŞLEVİ

Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

İnsan kişiliğini konu edinen geniş sınırlı ve bilinçli iyileştirme etkinliği, insan tepkilerini yargılayabilmek için, ilke olarak, dirimsel-ruhsal (biopsychologique) yapının üç ayrı katmanını hesaba katmamız gerektiği konusundaki kanımızı doğrulamıştır. *Kişilik Çözümlemesi* adlı yapıtımda da açıkladığım gibi, insanın kişilik yapısının katmanları, özerk bir biçimde etkinlik gösteren, toplumsal evrimin oluşturduğu tortulardır. Sıradan kişi, varlığının en üst katmanında sakınımlı, çelebi, acıyıcı, görevinin bilincinde, bilinçlidir. Bu üst katmanla yapısının derinlerindeki çekirdek arasında dolaysız bir alışveriş bulunsaydı, insan denen memeli hayvan toplumsal acı nedir bilmeyecekti. Oysa, durum ne yazık ki böyle değildir: yüzeydeki toplumsal işbirliği katmanı, kişinin derinlerdeki dirimsel (biologique) çekirdeğiyle hiç bir alışverişte bulunmaz; en dıştaki katmanın hemen altında, arada, özellikle acımasız içtepilerden (impulsion'lardan), eziyetsever, şehvetdüşkünü, açgözlü, kıskanç içtepilerden oluşan *ikinci* kişilik katmanı vardır. Bu katman, Freud'un «bilinçaltı» ya da «bilinçaltına itilmiş» dünya adını verdiği şeyi, ya da cinsel düzenlilik kuramı sözlüğünde, bütün «ikinci dereceden itkileri, güdüleri» oluşturur.

Acunsal enerjiyi (orgon'u) inceleyen dirimsel-fizik Freud'un «bilinçaltı» dediği şeyi, yani insandaki topluma-kar-

şıt öğeyi birinci dereceden dirimsel içtepilerin bastırılmasının doğurduğu ikinci sonuç olarak açıklayabilmiştir. Kişilik sapmasının yer aldığı bu ikinci katmandan geçip insan denen memeli hayvanın dirimsel temelinin derinlerine inersek, genel olarak üçüncü katmanla, en alttaki, *dirimsel çekirdek* adını verdiğimiz katmanla karşılaşırız. Eğer toplumsal durum ve koşullar azıcık arka çıkmışsa, insanoğlu bu çekirdekte dürüst, çalışkan, işbirliğine yatkın, soydaşlarını seven ve tabiî belli bir akılsal bağlam (contexte) içersinde, nefret de edebilen bir hayvandır. Oysa, bugünkü insanın ruhsal yapısının bağlarını gevşetmek, en derindeki umut yüklü katmana inmek, en üstteki sahici olmayan, düzmece toplumsal katmanı bir yana itmedikçe, olanaksızdır. Uygarlık maskesi düştüğünde ortaya çıkan, doğal toplumseverlik değil, sapkın, başkalarına eziyet etmekten hoşlanan kişilik katmanıdır.

Bu kötü rastlantılı yapı sıralanmasının sonucunda, dirimsel çekirdekten ayrılıp eyleme geçmek isteyen her türlü doğal, toplumsal, yaşam enerjisiyle ilgili (libidinal) itkinin, onu yoldan çıkartan, yönünü değiştirten ikinci dereceden sapkın güdüler katmanından geçmesi zorunluluğu doğmuştur. Bu sapma, doğal itkilerin başlangıçta topluma yatkın olan özelliklerini sapkınlığa çevirmekte, yaşamın her türlü sahici dile gelişini bastırıp ket vurmaktadır.

İnsanın bu yapısını toplumsal ve siyasal alana aktaralım.

İnsan toplumunun sayısız siyasal ve düşünsel (idéologique) bölünmelerinin, insanın kişilik yapısının olduğu gibi dışa yansımasından başka bir şey olmadığını anlamak güç değildir. Şurasını belirtmeye bile gerek yok ki, söz konusu insan yapısının sonsuz ve değişmez olduğunu kabul eden düşüncü (idéaliste) felsefenin yanlış görüşlerine katılmamaktayız. *Kimi durum ve koşullarla dönüşümler insanın ilkel dirimsel gereksinimlerini kişilik yapısı haline getireli beri, söz konusu yapı, kuramsal düşünceler (öğretiler) biçiminde toplumun toplumsal yapısını yeniden üretmekte, çoğaltmaktadır.*

Emeğe, çalışmaya dayalı ilkel halk örgütlenmesinin yıkılışından bu yana, insanın dirimsel çekirdeği toplumsal alanda kendini dile getirecek olanağı, örgütü bulamamıştır. İnsandaki, onu acununa (cosmos'una) bağlayan «doğal» ve «yüce» bağ, sahici olarak ancak büyük sanat yapıtlarında, özellikle de müzik ve resimde dile gelebilmiştir. Dolayısıyle, eğer bu terimle bütün insanların oluşturduğu topluluğu anlatıyor, varlıklılarla ayrıcalıklıların küçücük sınıfının «zihinsel ekini» ni (culture'ünü) dile getirmiyorsak, müzikle resim de insan toplumunun evrimini pek etkileyememiş demektir.

Özgürlükçü anlayışın (libéralisme'in) ahlâksal ve toplumsal ülkülerinde, arzu ve dürtülerine egemen olma ile hoşgörü üstüne oturtulmuş en üst kişilik katmanının tüm özelliklerini buluruz. Bu özgürlükçülük getirdiği ahlâk üzerinde çok fazla durur, çünkü «insanın içinde yatan hayvanı», yani kişilik yapımızdaki «ikinci dereceden güdülerin» yer aldığı ikinci katmanı, Freud'un «bilinçaltı dünyası» nı dizginlemek, dilediği gibi çekip çevirmek istemektedir. Buna karşılık, özgürlükçü kişi (libéraliste) üçüncü, en derin, en köklü katmandaki doğal toplumseverlikten habersizdir. İnsanın kişiliğindeki sapkınlığa üzülür ve buna karşı ahlâk kurallarıyla savaş açar: oysa, XX. yüzyıldaki korkunç yıkımlar, bu yöntemin pek bir işe yaramadığını göstermektedir.

Gerçekten devrimci her aklın, adına lâyık her sanat ve bilimin kökü insanın doğal dirimsel çekirdeğindedir. Bugüne dek hiç bir sahici devrimci, hiç bir sanatçı ya da bilimadamı kitlelerin gönlünü çelemedi, alıp dilediği yere götüremedi ya da — götürdüyse bile — sürekli olarak yaşamın temel ilgileri düzeyinde tutamadı.

Özgürlükçülükle sahici devrimciliğe kaba bir biçimde karşı çıkan faşizmin [anamalcı (kapitalist) sınıfa dayalı tek parti buyurganlığının] durumuysa bambaşkadır: o ne insanın kişiliğindeki en üst katmanı, ne de en derindeki katmanı temsil etmekte; özellikle ikinci katmanı, bu ikisinin arasın-

daki, ikinci dereceden güdülerin yeraldığı katmanı toplumsal alanda canlandırmaktadır.

Elinizdeki yapıtın ilk yazılışında (1933'te), faşizm genellikle, öbür «toplumsal kümelenmeler» gibi, örgütlü bir biçimde «siyasal bir düşün»ü (ideolojiyi) temsil eden bir «siyasal parti» sayılıyordu. Bu görüşe göre, «faşist parti, tek parti buyurganlığını şiddet ya da siyasal dolaplar yoluyla zorla benimsetmek istiyordu.»

Her katmandan, ırktan, ulustan ve mezhepten erkeklerle kadınları kapsayan hekimlik deneyimse, bana bu görüşün yanlışlığını göstererek «faşizmin» orta sınıf insanının kişilik yapısının siyasal yönden örgütlenmiş anlatımından başka bir şey olmadığını öğretti; söz konusu evrensel ve uluslararası yapı, belli partilere, ırklara ya da uluslara özgü bir şey değildir. Kişilik-bilim açısından bakıldığında, *«faşizm», makinacı buyurgan uygarlıkla onun makinacı-gizemci öğretisi tarafından ezilen insanın temel coşkusal tutumudur.*

Faşist partiler insanları makinacı-gizemci (mekanist-mistik) yapmamakta, tam tersine bu insanların makinacı-gizemci kişiliği faşist partileri doğurmaktadır.

Yanlış bir siyasal akılyürütmeyle, günümüzde, faşizm hâla özellikle Alman ya da Japon ulusuna özgü bir görüngü (hâdise-phénomène) sayılmaktadır. Oysa, bu ilk yanılgı sonradan bizi bir sürü başka yanılgıya düşürmektedir.

Nitekim, faşizmi hâlâ küçük bir gerici böleğin (clique'in) buyurganlığı saymak hepimizin hoşuna gitmekte, bu görüşse bütün sahici özgürlük hareketlerine haksızlık etmeye yol açmaktadır. Bu yanılgının direngenliğini ancak doğruyu açık seçik olarak görmenin insanlarda yarattığı korkuyla açıklayabiliriz: gerçekte faşizm, dünyanın *bütün* uluslarında, insan toplumunun bütün örgütlerinde ortaya çıkan *uluslararası* bir hastalık, bir görüngüdür. Bu sonuç, son on beş yılın uluslararası olaylarına yüzde yüz uymaktadır.

Kişilik çözümlemesi alanında yaptığım deneyler, kişilik yapısında faşist duyarlık ve düşüncenin kimi öğelerini taşımayan bir tek canlı insan bulunmadığı kanısına vardırmıştır beni. Faşizm, bir siyasal hareket olarak bütün öbür gerici partilerden, *halk kitleleri tarafından kabul edilip övülüşüyle ayrılmaktadır.*

Bu gibi sözlerin insana sınırsız sorumluluklar yüklediğinin tam anlamıyla farkındayım. Dolayısıyla da, şu hasta dünyanın çıkarı uğruna, emekçi kitlelerin faşizm konusunda en az benim kadar açık görüşlülükle sorumluluklarını kabul edebilmelerini diliyorum.

Sıradan askerî yönetim düşkünlüğüyle faşizmi kesin olarak birbirinden ayırmak gerekir: II. Guillaume'un Almanya'sı askerî yönetim altındaydı, ama tek parti buyurganlığı altında değildi.

Anamalcı (kapitalist) tek parti buyurganlığı her zaman insan kitleleri tarafından desteklenen bir hareket olarak ortaya çıktığından, halk yığınlarıyla aynı düzeydeki insanın kişilik yapısındaki bütün özellik ve çelişkileri taşır. Faşizm, herkesin inanma eğilimi gösterdiği gibi, yüzde yüz gerici bir hareket değildir, *devrimci* coşkularla gerici toplumsal kavramların garip karması biçiminde önümüze gelmektedir.

«Devrimci anlayış» derken, insan toplumunun dayanılmaz yolsuzluklarına karşı girişilen akılsal başkaldırmayı, «her yerde işin köküne inme» isteğini anlatıyorsak («radical» - «radix» - «kök»), faşizm *hiç bir zaman* devrimci olamaz. Devrimci coşkulara bürünerek karşımıza çıkabilir elbet. Ama tam yiğitlik ve inançla nedenlerini araştırıp bunlara savaş açacak yerde, herhangi bir hastalığa ağız dolusu küfür yağdıran hekime «devrimci» diyemeyiz. Devrimci coşku doğruya gözünü kırpmadan bakmaktan korktuğu için yanılsamaya dönüştüğü zaman, hep faşist başkaldırmalarla karşılaşırız.

Anamalcı tek parti buyurganlığı (faşizm), en katkısız biçimiyle, sıradan orta sınıf insanının bütün *akıldışı* ruhsal tep-

kilerinin toplamıdır. İnsanlık tarihinde akıldışının tuttuğu son derece önemli yeri kabul etme yürekliliğini gösteremeyen dargörüşlü toplumbilimci için, ırkçı faşist kuram (théorie) buyurucu (impérialiste) büyük devlet çıkarlarının, ya da daha ılımlı bir deyimle, bir «önyargı»nın dile gelmesinden başka şey değildir. Bu, aynı zamanda sorumsuz, laf ebesi siyasetçilerin de görüşüdür. «Irksal önyargılar»ın etkilerinin genişliği ve dünyanın dört bir yanına yayılmış bulunmaları, bunların kaynaklarına, yani insan baynindeki akıldışı kesime tanıklık etmektedir. Irklar kuramı, faşizmin uydurduğu bir şey değildir; tam tersine: ırksal nefret, bu nefretin siyasal alanda dile gelişi demek olan tek parti buyurganlığını doğurmuştur. Demek ki, Alman faşizminin yanında, bir İtalyan, İspanyol, Anglo-sakson, Yahudi, Arap faşizmi vardır. *Irkçı öğreti, bedensel boşalma güçsüzlüğü çeken insanın kişiliğinde dışavuran dirimsel (biologique) bir hastalıktır.*

Irkçı öğretinin eziyetsever ve sapkın niteliği, dine karşı tutumunda da kendini gösterir. Faşizmin çoktanrıcılığa dönüşü gerçekleştireceği, dinin amansız düşmanı olacağı öne sürülmüştür. Oysa, tam tersidir doğru olan! Faşizm, dinsel gizemciliğin (tasavvufun: mysticisme'in) en aşırı biçimidir, en özel toplumsal dile gelişidir. Faşizm, kökeni cinsel sapkınlıkta yatan özel din duygusudur, eski ataerkil düzendeki acıya dayalı dinin kendine işkence etme eğilimini başkalarına işkence etme dinine dönüştürür. Böylece, acı çekme felsefesine özgü dini öbür dünyadan alıp işkenceyle adam öldürmenin «yerkürcsel» dünyasına aktarır.

Faşist anlayış, ezilmiş, yetkiye susamış, her an başkaldırmaya hazır «basit aklın» anlayışıdır. Bütün faşist buyurganların en sıradan en gerici küçük-kentsoylu (küçük-burjuva) sınıftan çıkmış olmaları rastlantı değildir. Büyük sanayiciyle derebeylik kalıntısı askerî yönetim yanlısı, yaşamın evrensel olarak baskı altına alınmasının doğurduğu bu toplumsal olgudan yararlanır. Buyurgan ve makinacı uygarlık, köleleş-

tirilmiş yurttaşta, tek parti buyurganlığı kılığı altında, gerçekte öteden beri ezilen küçük insan yığınlarının beynine ekegeldiği gizemciliği, askerce yönetimi ve robotluğu biçmekten başka bir şey yapmaz. Küçük kentsoylu, «büyükler»in tutumuna öykünüp onun abartılmış, gülünç hale getirilmiş bir örneğini vermekten öte bir şey yapmamaktadır. Faşist, bizim şu işleyimsel (sınaî) ve hasta uygarlığımızın dev boyutlu ordusundaki assubaydan başka bir şey değildir. Küçükkentsoyluya uzun süre «büyük siyaset» oyunu oynanmaz: kılıksız yaver çoktan aşmıştır buyurucu generali: askerî yürüyüş ezgilerini çınlattırmak, kaz adımıyla yürümek, buyruk verip buyruk almak, her türlü bağımsız düşünceden veba görmüş gibi kaçmak, elçiliklerarası ilişkileri düzene koymak, savaşbilimini, günlük savaş yöntemini ayarlamak, birörnek giysi, geçit töreni, nişan ve madalya gösterisi yapmak sözkonusu olunca saçı ağarmış generali fırsah fırsah gerilerde bırakır. II. Guillaume gibi bir İmparator, Hitler gibi çulsuz, sıradan bir ordu görevlisinin yanında tam anlamıyla çaylak kalır bütün bu konularda. Bir «emekçi» general göğsüne madalyalar oturttuğu, yakasından göbeğine dek her yanını nişanlarla donattığı zaman, «halk çocuğu»nun «sahici» generalden aşağı kalmadığını göstermek istemektedir.

Dış görünüşün altında olup bitenleri, faşizmin hangi güçlere yaslandığını anlayabilmek için, horlanmış küçük-kentsoylunun kişiliğini yıllarca incelemiş olmak gerekir.

İnsan denen itilip kakılmış memeli hayvanların, *düzmece* özgürlükçülüğün (liberalizmin) içi boş inceliğine başkaldırmaları (sahici özgür görüşle *sahici* hoşgörüye hiç lafım yok elbet), ikinci dereceden güdülerin yeraldığı katmanı ortaya çıkarmıştır.

Onu yalnız Almanlar ve İtalyanlar arasında yakalamaya çalışır da Amerikalılarla Çinlileri bir yana bırakır, *kendimizi işin dışında tutarsak,* bu garip çiçeğin Tanrı'nın her günü açıldığı toplumsal kuruluşları iyi tanımazsak, öfkeden çılgına

dönmüş faşisti zararsız hale getirmemiz olanaksızdır.

Faşizmle etkili biçimde savaşmanın biricik yolu, onun karşısına yaşam süreçlerinin *nesnel* ve *kılgısal* (objective ve pratique) bilgileriyle dikilmektir. Siyasal gevezelik, elçilikler-arası dolaplar, anlı şanlı geçit törenleri konusunda hiç kimse hiç bir zaman onunla aşık atamaz. Ama faşizmin varoluşun *kılgısal* sorunlarına yanıtı yoktur, çünkü her şeyi öğreti aynasında ya da Devlet'in birörnek giysisinin dış görünüşlerinde görür.

Bir faşistin — hangi kiliseye bağlı olursa olsun — (insanın onuru yerine) «ulusun onuru» üstüne tumturaklı söylevler çektiğini işitirseniz, (emekçi insan toplumu yerine) «kutsal aile kurumuyla insan ırkını kurtarma»ya kalkıştığını duyarsanız, bütün o savsözleriyle (sloganlarıyla) kulaklarınızı sağır ederse, herkesin önünde, şu birkaç soruyu sormakla yetinin:

«Başka ulusların köküne kibrit suyu ekmeden, kendi ulusunu beslemek için ne yapıyorsun? Hekim olarak hastalıklara karşı, eğitimci olarak çocukluk çağını daha mutlu kılmak için, iktisatçı olarak yoksulluğa karşı, toplumsal danışman olarak kalabalık ailelerdeki anaların başlarından aşan işlerini azaltmak için, mimar olarak daha sağlıklı konut yapımı için ne yapıyorsun? Kes şu gevezeliği! Bütün bu sorulara verecek somut yanıtın yoksa, sus!»

Sonuç: uluslararası faşizm siyasal dümenlerle yokedilemez. O ancak emeğin, sevginin ve bilginin uluslararası düzeyde, doğal bir biçimde örgütlenmesiyle yenilecektir.

Şimdilik, emeğin, sevginin ve bilginin elinde insanlığın yazgısına yön verecek güç yoktur. Daha da kötüsü: olumlu yaşam ilkesinin bu yaman türümleri (sudurları: émanation'ları) henüz kendi güçlerinin bilincinde değildirler; toplumsal yaşamın başkasına aktarılmaz temel görevlerinin farkına varmamışlardır. İşte bu yüzden, insan toplumu, parti halinde örgütlenmiş faşizmin asker süngüsüyle işbaşından uzak-

laştırılışından bir yıl sonra, eskisi gibi, yine uçurumun kıyısındadır. Eğer emek öncüleri, (ölümün değil) yaşamın bütün dallarında çalışan bilimadamları, doğal sevgiyi dağıtan ve ondan yararlananlar, çok kısa sürede, uçsuz bucaksız sorumluluklarının bilincine varamazlarsa, uygarlığımızın sonu gelir.

Yaşam faşizm olmadan da sürüp gidebilir, ama faşizm yaşamsız edemez! O, sevgi ilkbaharda kendini karşı cinsle tamamlamaya uğraştığı zaman bütün öldürücü içtepilerini başıboş bırakan ve canlı bedene yapışıp kanını emen vampirdir.

İnsanî ve toplumsal özgürlük, bizim ve çocuklarımızın yaşamının özerkliği barış içinde mi gerçekleşecek, yoksa şiddet içinde mi? İşte herkesin kendi kendine sorduğu kaygılı soru. Üstelik hiç kimse kesin yanıt veremiyor bu soruya.

Ama memeli hayvanda, yeni doğmuş bebekte, ister bir makinayı çalıştıran kişi, ister araştırmacı ya da sanatçı olsun, bilinçli emekçinin çalışmasında ortaya çıkan biçimleriyle yaşama işlevlerini tanıyan herkes, artık partili insanların dünyanın dört bir yanına yaydıkları kavramlara ayakuydurmaktan vazgeçmektedir. Yaşam «silâh gücüyle işbaşına gelme»yi bilmez, çünkü kaba güçle alışverişi yoktur. Peki, bu durum saptaması, devinen yaşamın sonsuza dek siyasal çeteciliğin eline bırakılacağı, onun kurbanı, acı çektirme tahtası olacağı, siyasal vampirlerin habire yaşamın kanını emecekleri anlamına mı gelir? Böyle bir sonuç çıkarmak yanlış olur.

Hekim olarak benim görevim, hastalıkları geçirmektir. Araştırmacı olarak, doğanın bilinmeyen nedenselliklerini, neden-sonuç ilişkilerini bulup ortaya çıkarmak bana düşer. Siyasetçinin biri hastalarımla ve mikroskobumla uğraşmamı engellemek üzere çalışma odama girerse, işimi yarım bırakmam: kendiliğinden gitmeye yanaşmazsa, siyasetçi asalağı kolundan tuttuğum gibi dışarı atarım. Canlı madde üstündeki çalışmamı korumak için şiddete başvurup vurmayacağım bana ya da etkinliğime (faaliyetime) değil, çağrısız konuğumun saygısızlık derecesine bağlıdır. Bir an için, canlı madde üs-

tünde çalışanların hepsinin siyasetçi asalağı *tam zamanında tanıyabildikleri*'ni varsayalım. Söz konusu durumda, tıpatıp benim gibi davranırlardı. Şu yalınlaştırıcı örnek, belki, yaşamın onu kösteklemeye ve yıkmaya çalışanlara karşı kendisini nasıl savunacağı sorusuna bir parça aydınlık getirmektedir.

Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı, bunalımlı 1930 - 1933 yılları arasında Almanya'da tasarlandı. Kitap, 1933'te kaleme alındı; ilk basımı, 1933 Eylül'ünde, ikinci basımıysa 1934 Nisan'ında Danimarka'da çıktı.

O günden bu yana on yıl geçti. Faşist öğretinin akıldışı niteliğinin ortaya vuruluşu bütün siyasal kamplardaki çoğunlukla bilgisiz ve eylemsiz heyecanlılar tarafından selâmlandı. Pek çok sayıda kitap — çoğu kez değişik adlarla — Alman sınırını geçti. Yasadışı Alman devrimci hareketi yapıtı çok iyi karşılamaktaydı. Yıllarca, Almanya'daki faşizme-karşı savaşan hareketle bağlantı kurulmasına yardımcı oldu.

Faşistler, 1935'te, bütün öbür siyasal ruhbilim kitapları gibi, bu yapıtı da yasakladılar.[1] Kimi bölümleri Fransa, Ame-

[1] **Alman İmparatorluğu Resmî Gazetesi.** Nr. 213, 13 Nisan 1935.

4-2-33 tarihli kararname uyarınca, Ernst Parell'in (Reich'ın takma adı) **Was ist Klassenbewusstsein,** Wilhelm Reich'ın **Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse** adlı yapıtları, Kopenhag - Prag - Zürih'te yayımlanan Cinsel Siyaset Yayınları'nın siyasal ruhbilim dizisinin 1. ve 2. sayıları, aynı dizinin çıkmış, çıkacak bütün öbür sayıları, kamu düzenini ve güvenliğini bozdukları için, Polis'çe yasaklanmış ve toplatılmıştır. 41230/35 II 2 B I. Berlin, 9-4-35. Gestapo. Nr. 2146, 7 Mayıs 1935.

23-2-33 tarihli İmparatorluk Başkanlığı kararnamesi uyarınca, Sex-Pol'ün (Kopenhag, Prag ve Zürih'te yayımlanan Cinsel Siyaset Yayınları'nın) siyasal ruhbilim dizisinde çıkmış bütün yabancı yayınların, yeni bir buyruğa dek, Alman İmparatorluğu sınırları içinde dağıtılması yasaklanmıştır. III P. 3952/0 53. Berlin, 6-5-35. R. M. d. I. (İmparatorluk Dışişleri Bakanlığı).

rika Birleşik Devletleri, Çekoslovakya, İsveç ve Norveç'te yayımlandı. Ayrıntılı tanıtma yazılarına konu oldu. Yalnız, iktisadiyatçı görüşleri içine hapsolmuş partili toplumcular, ellerinde güçlü siyasal organlar bulunan keskin devrimciler, bugüne dek, bu kitabı ne edeceklerini bilemediler. Danimarka ve Norveç'teki ortaklaşmacı (komünist) yöneticiler onu «karşı-devrimci» diye niteleyip kıyasıya saldırdılar. Beri yandan, faşist kümelenmeler içersindeki devrimci eğilimli gençlerin, akıldışı ırkçı kuramın cinsel düzenlilik bilimine dayalı açıklamasını çok iyi anlayabilmeleri son derece anlamlıdır.

1942'de, İngiltere'de, yapıtı İngilizceye çevirmem önerildi. Böylece, çıkışından on yıl sonra, yapıtın kılgısal (pratik) değeri konusunda bir yargıya varmaya çağrılıyordum. Bu gözden geçirmenin sonucu, düşüncenin şu on yıl içersinde geçirdiği köklü sarsıntıları tam bir içtenlikle yansıtmaktadır. Ayrıca toplumsal alanda cinsel düzenlilik kuramının yararıyla yüzyılımızın toplumsal çalkantıları arasındaki ilintileri değerlendirmekte denektaşı haline gelmektedir. Yayımlanışından sonra, yıllarca açmamıştım bu kitabı. Gözden geçirip kimi eklemelerde bulunurken, büyük bir şaşkınlıkla, on yıl önceki değerlendirme yanlışlarımı, o günden bu yana düşüncemde oluşan değişiklikleri ve faşizmin ortadan kaldırılması için hâlâ bilime düşen çabanın sınırsızlığını saptadım.

Şurasını belirteyim ki, her şeyden önce, yengimin tadını çıkarabildim: faşizmin (anamalcı tek parti buyurganlığının) cinsel düzenlilik kuramına dayalı çözümlemesi (tahlili) zamana kafa tutmakla kalmadı, son on yılın olayları temelde bu çözümlemeyi parlak bir biçimde doğruladı. Getirdiğim çözümleme, Almanya'daki Marx'çı partilerin faşizmi yenmekte kullanacaklarını sandıkları, iktisadî öğeye her şeyden çok önem veren ortamalı Marx'çı kavramların ufalanıp dağılmasından sonra da ayakta kaldı. *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*'nın ilk basımından on yıl sonra ikinci kez basılmak istenmesi, *yapıttan yana bir kanıt*'tır. 1930'larda basılmış, cinsel düzenli-

lik kuramını hiçliğe mahkûm eden kişilerce yazılmış Marx'çı yayınların hiç biri aynı sonucu elde etmiş olmakla övünemez.

İkinci basımda yaptığım gözden geçirme, düşünme biçimindeki değişmeleri yansıtmaktadır.

1930'larda, *çalışma alanı*'nda emekçilerin *doğal demokratik ilişkileri* konusunda en küçük bir fikrim yoktu. O çağda, insanların kişilik yapısının oluşumuna ilişkin körpe cinsel düzenlilik bilgileri Marx'çı partilerin aydın çevreleri içersine sıkışıp kalmıştı. Ben, özgürlükçü, toplumcu ve ortaklaşmacı ekinsel (culturel) örgütlerde çalışmaktaydım ve kendimi, bir tür görenekle, cinsel düzenlilik sürçlerini betimlerken de Marx'çı toplumbilim terimlerini kullanma zorunda hissetmekteydim. Cinsel düzenlilik kuramıyla ortamalı iktisadiyatçılık arasındaki temel uyuşmazlık, o günlerde bile, değişik partilerin keskinleriyle yapılan çetin tartışmalarda kendini göstermekteydi. Marx'çı partilerin bilimsel kaygısına hâlâ inandığım için, memurlar, sanayi işçileri, küçük zanaatçılar, üniversite öğrencileri yaşamla ilgili sorunlarda bilgilerini derinleştirmek üzere cinsel düzenlilik örgütlerinin kapısına üşüşürken, partili insanların hekimlik çalışmalarımın sonuçlarına neden saldırdıklarını anlayamıyordum doğrusu. 1928'de, üniversite öğrencileriyle yaptığım söyleşilerden birine katılıp, benim sava (thèse'e) karşı partinin görüşünü savunmak üzere, Moskova'dan Viyana'ya gönderilmiş «kızıl profesör»ü ömrüm boyunca unutmayacağım. Bu adam, daha başka şeyler yanında, «Oidipus karmaşası'nın sersemce bir laf» olduğunu, «böyle bir şey bulunmadığı»nı bildirdi. On dört yıl sonra, yurttaşları, «Führer»lerinin buyruklarını körü körüne dinleyen robotların kullandığı zırhlı araçlar altında eziliyordu.

İnsan, ilk bakışta, insanoğlunun özgürlüğü için savaştıklarını öne süren partilerin benim siyasal-ruhbilimsel çalışmamdan kıvanç duymaları gerektiği sanısına varıyor. Ama bizim kuruluşun tutanak belgeleri, tam tersi olduğunu kanıtlıyor. Kitlelerin ruhsal durumlarıyla ilgili çalışma etkisini

gösterdikçe, partili siyasetçilerin aldıkları karşı-önlemler (tedbirler) sertleşiyordu. Daha 1929 - 1930'da, Avusturya Toplumcu - Demokrat Partisi konuşmacılarımızın örgütlerine girmesini yasaklıyordu. 1932'de, Berlin'de, toplumcu ve ortaklaşmacı örgütler — üyelerinin şiddetli karşı çıkışlarına karşın — *Verlag für Sexual-politik*'in (Cinsel Siyaset Yayınları'nın) dağıtımını yasaklıyordu. Almanya'da Marx'çılar işbaşına gelir gelmez kurşuna dizileceğim haberi verildi bana. 1932'de, Almanya'daki ortaklaşmacı (komünist) örgütler, üyelerinin karşı çıkmalarına aldırmaksızın, toplantı salonlarını cinsel düzenlilik kuramını benimseyen hekimlere kapatıyordu. Toplumsal bilimlere cinselbilimi soktuğum ve onun insanın düşünsel yapılarının oluşumu üzerindeki etkisini gün ışığına çıkardığım için söz konusu iki siyasal örgütten de atıldım. 1934'le 1937 arasında, Ortaklaşmacı Parti'nin resmî görevlileri, Avrupa'daki faşist eğilimli çevreleri cinsel düzenlilik kuramının «tehlikeleri» konusunda bilgi sahibi kılmaktan geri durmamışlardır. Elimizde bunu kanıtlayan bir sürü belge var. Tıpkı kitle halinde Alman faşizminin cehenneminden kaçmaya uğraşan insancıklar gibi, cinsel düzenlilik kuramıyla ilgili yayınlar da Sovyet sınırlarından geri çevrilmiştir: hiç bir siyasal kanıt bu olguları silemez.

Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı'nı gözden geçirip yeniden yazarken, ansızın, o günlerde benim için tümden anlamsız olan bu önlemlerin anlamını yakaladım. Cinsel düzenlilik kuramıyla ilgili nesnel, dirimsel (biologique) saptamalar, ortamalı Marx'çı terimler içersinde, tilki inine kapatılmış fil gibi kalmaktaydı. 1938'de gençlikle ilgili yapıtımı gözden geçirip düzeltirken,[2] cinsel düzenlilik kuramından alınmış her terimin sekiz yıl sonra bile aynı anlama geldiğini, buna karşılık, kitapta kullandığım siyasal savsözlerin (sloganların) anlam-

[2] **Der sexuelle Kampf der Jugend** (Gençliğin Cinsel Kavgası) adlı yapıt.

larını yitirdiklerini görmüştüm. *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*'nın üçüncü basımı için de durum aynı oldu.

Bugün, «faşizmin» Hitler ya da Mussolini'nin hüneri değil, *halk kitleleriyle aynı düzeyde çakılıp kalmış insanın akıldışı kişilik yapısının dile gelişi* olduğu herkesçe kabul edilmekte. 1944'te, on yıl önceye oranla, *ırkçı kuramın dirimsel gizemcilikten başka bir şey olmadığı* çok daha iyi görülüyor. On yıl öncesine oranla, kitlelerin bedensel boşalma özlemi çok daha iyi anlaşılıyor ve hemen her yerde, *faşist gizemciliğin (mysticisme'in: tasavvufun), gizemci sapmadan ve doğal cinsel yaşamın bastırılmasından doğmuş biçimiyle bedensel boşalma özlemini temsil ettiği* kuşkusu duyulmaya başlanıyor. Faşizmin *cinsel düzenlilik kuramı*'yla açıklanması, bugün, on yıl öncekinden daha geçerlidir. Buna karşılık, bütün partici Marx'çı kavramlar, hiç ayrık gözetilmeksizin kaldırılmış ve yerlerine yenileri konmuştur.

Bu, Marx'çılığın iktisadî kuramının temelden yanlış olduğu anlamına mı gelir? Bu soruyu, bir örnekle aydınlatmak isterim. Pasteur zamanında kullanılan bir mikroskop, Leonardo da Vinci'nin kurduğu bir su tulumbası «yanlış» mıdır? Marx'çılık, XIX. yüzyıl başıyla ortasındaki toplumsal durumdan doğmuş bir bilimsel iktisat kuramıdır. Oysa, toplumsal süreç durmamıştır, XX. yüzyıla özgü, temelden ayrı bir süreçle nöbet değiştirmiştir. Tıpkı Pasteur'ün işini gören mikroskobun temel yapısını çağdaş mikroskopta, Leonardo da Vinci tulumbasının temel ilkesini çağdaş su tulumbasında buluşumuz gibi, bu yeni toplumsal süreçte de XIX. yüzyıldaki toplumsal sürecin belli başlı çizgilerini buluruz elbet. Ama gerek Pasteur'ün mikroskobu, gerek Leonardo da Vinci'nin tulumbası bugün pek az yararlı olur. İkisinin de yerine, yepyeni bir anlayış ve uygulayıma karşılık veren tepeden tırnağa yeni yöntem ve işleyişler konmuştur. Avrupa'daki Marx'çı partiler, XX. yüzyıl faşizmini, düşünsel olarak XIX. yüzyıldan alınmış kavramlarla kuşatmaya kalkıştıkları için yenildiler,

eriyip gittiler (ve bunu söylerken hiç de hastalıklı bir sevinç duymuyorum doğrusu). Her bilimsel kuramın içyapısında bulunan gizli güçleri canlı tutup geliştirmeyi savsakladıkları için, toplumsal örgüt olarak silinip gittiler. Hekimliğimle, uzun yıllar Marx'çı örgütlerde savaştığım için pişman değilim. Toplumbilimsel bilgilerimi kitaplardan değil, öncelikle, saygın ve özgür bir yaşam uğrunda insan kitlelerinin kavgasına katılarak edindim. Cinsel düzenlilik konusundaki en değerli bilgilerimse, bu insan kitlelerinin, faşist vebayla sonuçlanan akılyürütme *yanlışlıkları*'ndan gelmektedir. Hekim olarak, dünyanın bütün ülkelerinde, iş yapan insanı, bin türlü kaygının kemirdiği insanı partili siyasetçilerden daha iyi inceleyebildim. Partili siyasetçi, «sınıf bilinci» kazandırmaya yeltendiği «işçi sınıfı»ndan başka bir şey görmüyordu. Bense insanı, kendi eliyle yarattığı yıkıcı toplumsal duruma batmış canlı varlığı gördüm; kişilik yapısında bunun izlerini taşıyan ve boşu boşuna bu durumdan kurtulmaya çalışan insanı. Şu iki dünya görüşü, iktisatçınınkiyle dirimsel-toplumbilimcininki arasındaki açıklık kapatılmaz hale gelmekteydi. İnsanı «bir sınıfın temsilcisi» sayan kuram, insan denen memeli hayvanların oluşturduğu toplumun akıldışı yapısıyla çelişmekteydi.

Bugün, Marx'çı iktisat kavramlarının, çoğu kez iktisatçılarla toplumbilimciler farkında bile değilken, çağdaş insanın düşüncesine egemen olduklarını ya da az çok etkilediklerini herkes biliyor. «Sınıf», «kâr», «sömürme», «sınıf kavgası», «mal», «artık-değer» gibi kavramlar günlük dile girdi. Ama artık hiç bir gerçekliği kalmayan savsözlerden (sloganlardan) değil de, toplumbilimsel evrimin gerçek olgularından söz ediyorsak, hiç bir parti Marx'çılığın sağladığı o önemli bilimsel kazancın mirasçı ya da temsilcisi olduğunu ileri süremez.

Şu yeni «emek demokrasisi» kavramı 1937 - 1939 yılları arasında boygösterdi. *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*'nın üçüncü basımında, bu yeni toplumbilimsel kavramın belli başlı

çizgilerinin açıklaması var. *Emek demokrasisi* kavramı, Marx'çılığın en değerli, geçerliliklerini günümüze dek sürdürmüş buluşlarını içermektedir. Ayrıca, «işçi»nin yirminci yüzyılda uğradığı toplumsal değişmeleri de hesaba katmaktadır. Yaşantı (hayat tecrübesi) bana, «işçi» teriminin toplumsal tanımının geçirdiği anlam genişlemesine «faşist», «Troçki'ci», «karşı-devrimci», «parti-düşmanı» falan gibi sıfatları ancak «işçi dünyasının eski temsilcileri»nin, «uluslararası işçi sınıfının geçmiş ya da gelecek önderleri»nin takacağını göstermiştir. Zencileri dışarda bırakan, Hitler'ciliği körükleyen işçi örgütleri, yeni ve özgür bir toplumun kurucuları sayılmaya lâyık değildirler. Oysa, Hitler'cilik ne Nazi Partisi'nin sınırları içinde kalmıştır, ne de Almanya'nın; işçi örgütlerine, özgürlükçü, demokrat çevrelere de bulaşmıştır. Faşizm siyasal bir parti değildir, bir yaşam felsefesi, insan, sevgi ve emek karşısında takınılan özel bir tutumdur. Ancak bütün bunlar, savaştan önceki Marx'çı partilerin zamanlarını doldurmuş bulunmaları ve ilerde hiç bir rol oynayamayacakları olgusunu değiştirmez. «Cinsel enerji» kavramı nasıl ruhçözümsel örgütlenme içersinde eriyip gitti, yerini körpecik, her yanından güç fışkıran acunsal enerji kavramına bıraktıysa, uluslararası işçi kavramı da Marx'çı partilerin gizli dolapları içersinde anlamını yitirmiş, sonra cinsel düzenlilik kuramının geliştirdiği toplumbilimde yeniden doğmuştur. Çünkü cinsel düzenlilik uzmanının etkinliği gerici, gizemli, aylak bir yaşayış içersinde değil, ancak toplumsal alanda gerekli etkinlikler içinde tasarlanabilir.

Cinsel düzenlilik (économie sexuelle) kuramına dayalı toplumbilimin, Freud'un bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilimi ile Marx'ın iktisadî kuramını uyuşturma çabalarından doğduğu doğrudur. İnsan yaşamı içgüdüsel süreçler *ve* toplumsal-iktisadî süreçler tarafından belirlenir. Ancak biz, «güdü» ile «iktisat»ı keyfî olarak birleştirmeyi amaçlayan seçmeci (éclectique) kalkışmalara karşıyız. Cinsel düzenlilik kura-

mına dayalı toplumbilim, ruhçözümlemesinin toplumsal etkeni hesaba katmaması, Marx'çılığın da insanın hayvansal kökenini unutmasıyla sonuçlanan çelişkiyi ortadan kaldırmaktadır. Bundan ötürü ben, ruhçözümlemesinin, cinsel düzenlilik kuramının anası, toplumbiliminse babası olduğunu söyleyebilmişimdir. *Ancak çocuk, anayla babanın toplamından ayrı bir şeydir.* Bir geleceği olan, yeni, özerk bir canlı varlıktır o.

Yapıtımın terimleri, «emek»in cinsel düzenliliğe dayanan yeni tanımı uyarınca şöyle değiştirildi: «ortaklaşmacı» (komünist), «toplumcu», «sınıf bilinci» terimlerinin yerini, toplumbilimsel ve ruhbilimsel anlamları karışıklığa yol açmayan «devrimci» ve «bilimsel» sözcükleri aldı. Bu sözcüklerse: «kökten bir sarsıntı»yı, «akılsal bir etkinlik»i, «her şeyin köküne inme»yi anlatmaktadırlar.

Bu yolu tutarken, günümüzde, artık ortaklaşmacı ya da toplumcu partilerin değil, *onlara karşıt*, sayısız *siyaset-dışı* kümelenmelerle türlü siyasal eğilimdeki toplumsal katmanların devrime, yani yeni ve akılcı bir toplumsal düzenin kurulmasına sahip çıktıklarını gözönünde bulunduruyorum. Toplum, faşist vebaya karşı girişilen kavganın, *devrimci* bir ters-yüz etmeyi amaçlayan, uluslararası, dev boyutlu bir sürece yol açtığının bilincine varmıştır — ve bu olguyu eski kentsoylu siyasetçiler bile kabul etmektedir. «İşçi» ve «işçi sınıfına değgin» terimleri yüz yılı aşkın bir süre önce, müthiş yoksul düşmüş, haklarının çoğundan yoksun bırakılmış bir toplumsal katmanı göstermek için uydurulmuştur. Aynı insan katmanlarının bugün de varolduğu bir gerçektir, ama XIX. yüzyıl işçilerinin torunları alabildiğine üstün nitelikli, uygulayımsal yönden evrim geçirmiş, sorumluluklarının ve uğraşsal niteliklerinin bilincinde, vazgeçilmez işleyim (sanayi) işçileri haline gelmişlerdir. «Sınıf bilinci» yerini «*uğraşsal değer bilinci*»ne, «*toplumsal sorumluluk*»a bırakmıştır.

XIX. yüzyıl Marx'çılığı «sınıf bilinci»ni yalnız *kol* işçilerine saklıyordu. Bunların karşısınaysa, aynı derecede vazgeçilmez daha başka işlerle uğraşan, «aydınlar», «küçük kentsoylular» diye nitelediği öbür emekçileri koyuyordu; oysa bu uğraşlar olmadan toplum işleyemezdi. Bu basmakalıp, toplumsal evrim tarafından aşılmış karşıtlık Alman faşizminin yengiye ulaşmasına geniş ölçüde katkıda bulunmuştur. «Sınıfının bilincinde işçi» kavramı son derece dar olmakla kalmaz, kol işinin bütün yapılarını da kavramaz. Bundan ötürü, «işleyimsel (sınaî) çalışma» ve «işçi» terimlerini «*yaşamak için gerekli çalışma*» ve «*emekçi*» terimleriyle değiştirdim. Bu yeni terimler dizgesi *toplumun yaşamı için gerekli herhangi bir işi yapan bütün işçileri*, yani, işleyim (sanayi) işçilerinin yanında, hekimleri, eğitimcileri, uygulayımcıları, hazırlayıcıları, yazarları, toplum yöneticilerini, köylüleri, bilim işçilerini falan kendi içinde toplamaktadır. Böylece, çalışanlar toplumunun bölünmesine, dolayısıyla faşizmin (tek parti buyurganlığının) gelip başımıza çöreklenmesine epey katkısı olmuş bir boşluk doldurulmaktadır.

Kitle ruhbiliminden habersiz Marx'çı toplumbilim «kentsoylu» ile «işçi»yi iki ayrı kutup halinde birbirinin karşısına dikmekteydi. Ruhbilimsel bir yanlışlıktır bu. Kişilik yapısı yalnız anamalcıya (sermayeciye) damgasını vurmakla kalmaz, her uğraştan emekçilere uzanır. Nitekim, özgürlükçü anamalcıların yanında gerici işçilere rastlanır. *Toplumun belli bir «sınıfı»nı ayıran kişilik sınırı yoktur.* İşte bu yüzden biz, «kentsoylu sınıf», «işçi sınıfı» gibi iktisadî kavramların yerine insan kişiliğiyle ilgili «*gerici*», «*devrimci*» ya da «özgür görüşlü» kavramlarını koyduk. Terimler dizgesindeki bu değişiklik, faşist vebanın zorlamasıyla oldu.

Temelleri *Anti-Dühring*'te [düzeltimci (reformcu) Alman felsefecisi Dühring'e karşı yazılmış kitabında] Engels tarafından atılmış eytişimsel (dialectique) maddeciliğin sonraki evrimi, *enerji işlevciliği*'yle sonuçlanmıştır: bu önemli *iler-*

leme dirimsel (biyolojik) enerjinin, acunsal enerjinin (orgon'un) bulunmasıyla sağlanmıştır (1936 - 1938). Söz konusu buluş, toplumbilimle ruhbilime sağlam dirimsel bir temel kazandırmıştır. Bu evrimin düşünceyi etkilememesi olanaksızdı elbet: düşüncenin evrimi, geçerliliği kalmayan eski kavramları değiştirir, yerlerine yenilerini getirir. Marx'çı «bilinç» teriminin yerine *«devinimsel yapı»* kondu; «gerçeksinimler» yerlerini «acunsal enerjiye değgin güdüsel süreçler»e bıraktı; «geleneksel» ise «dirimsel ve düşünsel katılaşma» oldu.

Ortamalı Marx'çılığın «özel mülkiyet» terimi insan akıldışıcılığı (irrationalisme'i) tarafından öyle kötü yorumlandı ki, sonunda, toplumun özgürlükçü evriminin *her türlü* özel mal sahipliğinin ortadan kaldırılmasını içerdiği sanıldı. Siyasal gericilik bundan bol bol yararlandı. Oysa, toplumsal ve bireysel özgürlüğün evriminin şu uyduruk «özel mülkiyetin ortadan kaldırılması» işiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Marx'çı «özel mülkiyet» kavramı gömlekleri, pantalonları, yazı makinalarını, tuvalet kâğıtlarını, kitapları, yatakları, dişten tırnaktan artırılan üç beş kuruşu, taşınmaz malları, toprakları falan hedef almıyordu. O, özellikle demiryolları, su dağıtım merkezleri, elektrik üretim merkezleri, madenler gibi toplumun işleyişinin temel taşları olan *ortak* üretim araçlarının özel kişilerin malı olmasını anlatıyordu. Böylece «üretim araçlarının kamulaştırılması», onu, hiç bir şeyi olmayanların öğretisinin zorunlu kıldığı tavuklara, gömleklere, kitaplara, dairelere falan «el konması»yla özdeşleştirenlerin korkulu düşü haline geldi. XX. yüzyılda, toplumsal üretim araçlarının kamulaştırılması, anamalcı ülkelerin hepsinde, bunların özel ellere geçmesini az çok yavaşlattı.

Çalışanlar, kişilik yapılarıyla özgürlüğü kullanma yeteneklerini toplumsal örgütlerin sersemletici evrimine uyduramadıkları için, yerine getirilmeleri hukuk açısından *işçi «toplumu»*na düşen edimleri (ameli: acte'ları) «Devlet» üstlenmektedir. Nitekim, Sovyet Rusya'da, «üretim araçlarının

topluma mal edilmesi» diye bir olay yoktur. Marx'çı partiler «topluma mal etme» ile «ulusallaştırma»yı birbirine karıştırmışlardı, o kadar. İkinci Dünya Savaşı, Amerikan hükümetinin elinde de kötü çalışan kurumları ulusallaştırma hak ve araçları bulunduğunu göstermiştir. Toplumsal üretim araçlarının *topluma mal edilmesi* görüngesi (perspective'i), özel mülkiyetten toplumsal mülkiyete geçirilmeleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, anamalcı ülkelerde artık çok ender özel mülk sahibi, buna karşılık Devlet'e karşı sorumlu bir sürü ortaklaşa mal sahibi bulunduğu anımsanınca, daha az ürkütücü olmaktadır; Sovyet Rusya'daysa, topluma mal edilmiş kurumlar, onları işleten işçilerin değil, bir avuç Devlet görevlisinin buyruğundadır. *Toplumsal üretim araçlarının topluma mal edilmesi, ancak işçi kitleleri yapısal açıdan buna hazır oldukları, yani tinsel (manevî) açıdan onları yönetecek hale gelebildikleri zaman tartışılabilir ve gerçekleşebilir.* Şu anda, ne bunu yapacak kadar olgun, ne de hazırdırlar. Ayrıca şunu da ekleyelim ki, bununla söz konusu kurumların uygulayımcılar, mühendisler, yöneticiler, iş yönetmenleri, tecimsel görevliler dışarda bırakılarak yalnız kol işçileri tarafından yönetilmesi anlatılıyorsa, büyük kurumların kamulaştırılmasının toplumbilimsel ve iktisadî açıdan hiç bir anlamı kalmaz. Böyle bir düşünceye bugün kol işçileri bile karşı çıkmaktadır. Öyle olmasa, Marx'çı partilerin dünyanın dört bir yanında hemen yarın işbaşına gelmeleri gerekirdi.

XIX. yüzyıldan kalma özel girişim iktisadiyatının yavaş yavaş, her yerde, Devlet anamalcılığına dayalı planlı iktisadî yaşama dönüşmesinin başlıca toplumbilimsel nedeni budur. O arada şunu da belirtelim ki, Sovyet Rusya da henüz Devlet toplumculuğu denen şeyi tanımamaktadır: yönetim biçimi, *terimin en Marx'çı anlamıyla,* Devlet anamalcılığıdır. Marx'ın «anamalcı» (sermayeci) diye tanımladığı toplumsal durum, sıradan Marx'çıların sandığı gibi, bireysel anamalcıların varlığıyla değil, «özellikle anamalcı üretim biçimi»nin varlığıyla

belirlenir; başka bir deyişle, anamalcılığın başlıca özelliği, *üketim iktisadiyatı*'nın yerini *alışveriş iktisadiyatı*'nın alması. dır, insan kitlelerinin *ücretli çalışması*'dır, *artık-değer*'e dayalı üretimdir; bu artık-değer'in toplumun *üzerindeki* Devlet'e ya da toplumsal üretime el koyan bireysel anamalcılara yaramasının hiç mi hiç önemi yoktur. Bu en titiz Marx'çı anlamıyla anamalcı dizge (système), Rusya'da sürdürülmüştür ve insan kitleleri akıldışı gerekçelere ayak uydurdukları, şimdiki gibi kendi ağızlarıyla buyurgan yönetimleri işbaşına çağırlıkları sürece de yürürlükte kalacaktır.

Cinsel düzenlilik kuramına dayalı yapısal ruhbilim, toplumun iktisadî tanımlamasına insan kişiliğinin ve dirimsel yaşamının yeni bir yorumunu eklemektedir. Rusya'da bireysel anamalcıların ortadan kaldırılması, özel anamalcılığın yerine Devlet anamalcılığının konması *insan kitlelerinin şimdiki çok yaygın, zayıf, köleliğe yatkın kişilik yapılarında en küçük bir değişiklik yaratmamıştır.*

Ayrıca şuna da parmak basalım ki, Avrupa'daki Marx'çı partilerin siyasal öğretisi, bütün öbür kaygıları bir yana bırakıp, aşağı yukarı iki yüz yıllık bir dönemin iktisadî durumuyla ilgilenmekteydi; bu dönem, yaklaşık olarak, XVII. yüzyılla XIX. yüzyıl arasındaki makinalaşmayı kapsıyordu. XX. yüzyıl faşizmiyse, *aşağı yukarı 4000'le 6000 yıl arasında değişen bir zaman dilimi*'ni kaplayan, *insanın kişilik özellikleri, gizemcilik* ve *yetke (autorité) gereksinimi*'yle ilgili temel sorunu ortaya çıkarmıştır. Ortamalı Marx'çılık, bu noktada da fili tilki inine kapatmaya uğraşmaktadır. Cinsel düzenlilik kuramına dayalı toplumbilim, geçen iki yüzyılda olup bitmemiş, birkaç bin yıllık ataerkil ve buyurgan uygarlığı özetleyen bir insan yapısına eğilmektedir. Hatta bu toplumbilim, son üç yüzyıllık anamalcı çağın utanç verici aşırılıklarının (yağmacı büyük Devlet buyuruculuğunun, çalışanların köleleştirilmesinin, ırkçı baskının falan) kurbanı insan kitlelerinin köleliğe yatkın, özgürlüğe-karşıt, gizemci yapısı olmasa

kendini gösteremeyeceğini ileri sürmektedir. Söz konusu yapının birtakım toplumsal ve eğitbilimsel (pédagogique) yanılgıların sonucu olması etkilerini değiştirmez, ama özgür bir *yeni yapı kurma*'ya gidebilmek için izlenmesi gereken yolu gösterir. Demek ki, eğer köktencilik sözüyle «işi kökünden alma»yı anlatıyorsak, cinsel düzenlilik kuramına dayalı dirimsel bakışaçısı, terimin en titiz ve olumlu anlamıyla, ortamalı Marx'çılıklardan çok daha köktenci'dir.

Yukarda söylediklerimizden, insan kitlelerine bulaşan faşist vebayı salt son üç yüzyıl çerçevesinde kalan toplumsal önlemlerle (tedbirlerle) yenmenin, bir fili (6000 yılı) tilki inine (300 yıla) sığdırmak kadar olanaksız kalacağı sonucu çıkarılabilir.

Demek ki, uluslararası insan ilintilerinde dirimsel ve doğal bir kendilik (mahiyet: entité) olan emek demokrasisinin bulunması, faşizm mikrobunu öldürecek ilâç da sayılabilir. Bugün yaşayan cinsel düzenlilik uzmanlarından, acunsal enerji fizikçilerinden ya da emek demokratlarından bir teki bile emek demokrasisinin kurulmasına, onun toplumsal yaşamda akıldışıcılığı yenmesine katılamasa, o günleri göremese de bu sözün doğruluğu değişmeyecektir.

Maine, Ağustos 1942 WILHELM REICH

KÜÇÜK SÖZLÜK

Her yeni bilimdalı, eskiler gereksinimlerine karşılık vermiyorsa, yeni terimler kullanır. Acunsal enerji bilimi de (orgonomie de) aşağıdaki terimleri yaratmıştır:

ACUNSAL ENERJİ (ENERGIE D'ORGONE): İlk acunsal enerji her yerde vardır, gözle, ısı ölçen, elektrikle görüntüyü büyüten aygıtlarla ve o arada Geiger sayacıyla varlığı saptanabilir. Canlı organizmada, dirimsel-enerji, yaşam enerjisi 1936 - 1940 yılları arasında Wilhelm Reich tarafından bulunmuştur.

ACUNSAL ENERJİYLE İYİLEŞTİRME (ORGONTHERAPIE): Acunsal enerjiyle fizik iyileştirme: organizmanın hastalığa karşı doğal dirimsel-enerji direncini artırmak üzere, özel toplayıcı aygıtta biriktirilen acunsal fizik enerjiyi hastaya verme. Acunsal enerjiyle ruhsal iyileştirme: organizmadaki acunsal enerjinin harekete geçirilmesi, yani dirimsel-bedensel coşkuların her türlü kas ve kişilik zırhından kurtarılıp, eğer olabiliyorsa, bedensel boşalma gücünün hastaya yeniden kazandırılması.

ANORGONIE: Acunsal enerji yetersizliği.

BEDENSEL BOŞALMA (ORGASME): Üretken (cinsel) sarılmanın doğurduğu uyarılmanın tepe noktasında bütün organizmanın istem-dışı çırpınması. Bu tepke (insiyak: réflexe), istem-dışı oluşundan ve bedensel boşalmanın

doğurduğu büyük yürek sıkıntısından ötürü, çocuğun ve gencin üretkenliğini (cinsel yaşamını) bastıran uygarlıklarda yaşayan bireylerin çoğunda engellenmiş durumdadır.

BEDENSEL BOŞALMA GÜCÜ: Her şeyden önce, organizmanın istem-dışı çırpınmalarıyla en yüce noktasına varan cinsel uyarılmanın tümden boşalmasına kendini bırakabilme elverişliliği (istidadı). Sinir hastası bireylerde bu hiç yoktur. Söz konusu elverişlilik, üretken kişiliğin varlığını ya da yeniden oluşturulmasını, yani her türlü hastalıklı kişilik ya da kas zırhının ortadan kaldırılmasını önceden varsayar. Genellikle, bedensel boşalma gücü, onun sıradan yedek parçaları olan erkeklik organının dikilme ve fışkırtma gücüyle karıştırılır.

BEDENSEL BOŞALMA GÜÇSÜZLÜĞÜ: Bedensel boşalma gücü yokluğu: bu, organizmanın doğal çırpınmasına ve sevişmenin tepe noktası olan sinirsel uyarılmanın boşaltılmasına bütünüyle kendini kaptıramamak demektir. Çağımız sıradan insanının en belirgin eksikliği budur: dirimsel (acunsal) enerjiyi organizmada biriktirdiği için, bütün dirimsel hastalık belirtileriyle toplumsal gerçekdışıcılıkları besleyecek en önemli enerji kaynağıdır.

BEDENSEL BOŞALMA SIKINTISI: Dışardan içgüdüsel doyuma erme yoksunluğunun doğurduğu, içerdense uzun süre biriktirilmiş cinsel uyarılmanın yarattığı korkuya demir atmış büyük cinsel sıkıntı. Bugünkü insan yapısının bir parçası haline gelmiş bulunan yaygın zevk alamama sıkıntısının temeli bundadır.

BION'LAR: Cansız maddeyle canlı madde arasındaki geçişin, bağlantının bütün evrelerini anlatan enerji kabarcıkları. Bu kabarcıklar, doğada, organlardaki ya da organ-dışındaki maddelerin bütünlüklerini yitirip dağılmalarıyla sürekli olarak ortaya çıkarlar; bu süreci deneysel olarak da gerçekleştirme olanağı bulunmuştur. Söz konusu ka-

barcıklarda, acunsal enerji, başka bir deyişle yaşam enerjisi vardır ve tekhücrelilerle bakterilere dönüşebilirler.

BIOPATHIE: Organizmada, dirimsel (biyolojik) damar atmasının aksamasından doğan bozukluklar. Dirimsel hastalık durumu, özerk dirimsel aygıtta ortaya çıkan bütün hastalık süreçlerini içermektedir. Temel görüngüsü, dirimsel-cinsel uyarılmada kendini gösteren bir boşalma aksaklığıdır.

CİNSEL DÜZENLİLİK (ECONOMIE SEXUELLE): Terim, dirimsel (biyolojik) enerjinin düzene konmasını, ya da, bireyin cinsel enerjilerinin belli bir tutumluluk, düzenlilik içinde kullanılmasını anlatır. Cinsel düzenlilik terimiyle, bir bireyin dirimsel enerjisini nasıl kullandığı, ne kadarını biriktirdiği, bedensel boşalma sırasında ne kadarını harcadığı anlatılmaktadır. Bu düzenlemeye yön veren etkenler toplumsal, ruhsal ve dirimseldir. Bilimsel cinsel düzenlilik kuramı, söz konusu etkenlerin incelenmesinden doğan bilgilerin tümünü içermekteydi. Freud'un ekinsel (culturel) felsefesine karşı çıkışından acunsal enerjinin bulunup cinsel düzenlilik kuramının yerine acunsal enerji biliminin, (Yaşam Enerjisi Bilimi'nin) konmasına dek, Reich'ın yapıtında bu terim kullanılmaktaydı.

COŞKUSAL VEBA: Sinirceli (névrotique) kişiliğin, toplumsal alandaki yıkıcı eylemi.

DURGUNLUK: Yaşam enerjisinin, dirimsel hastalıklara ve akıldışı düşünüp davranmaya yol açacak biçimde, bedende toplanması.

DURGUNLUK SİNİRCESİ (NEVROZU): Doğrudan doğruya cinsel enerji harcama durgunluğunun yarattığı dokusal (somatique) bozukluklar; bunların merkezindeyse sıkıntılı durgunluk vardır.

EMEK DEMOKRASİSİ: Emek demokrasisi düşünsel (idéologique) bir dizge değildir; belli bir partinin, siyasetçilerin

ya da ortak bir öğretiyi paylaşan küçük bir topluluğun yapacağı propagandayla insan toplumuna zorla benimsetilecek «siyasal» bir dizge (système) de değildir. İşe dayalı doğal demokrasi (halk yönetimi), doğal ve organik bir biçimde doğmuş, büyümüş, gelişmiş kişilerarası akılsal ilişkilerin yönettiği yaşama işlevlerinin toplamıdır. Emek demokrasisinin yeniliği, insan toplumuna ilerde *verilebilecek* düzenin, toplumbilim tarihinde ilk kez, öğretilerden ya da günün birinde yaratılacak koşullardan değil, bugüne dek varolagelmiş, öteden beri durmadan gelişmiş doğal süreçlerden çıkarılmış bulunmasıdır. Emek demokrasisi «siyaseti»nin temel özelliği, *her türlü siyaset ve boş tartışmayı elinin tersiyle itmesi*'dir. Çalışan kitleler omuzlarına binen sorumluluklardan kurtarılmak şöyle dursun, tam tersine yeni sorumluluklar yüklenecekleridir. Emek demokrasisinde yaşayanlar «führer»lik için birbirleriyle yarışmazlar. Emek demokrasisi, başlıca niteliği birtakım siyasal temsilcilerin seçilmesi olan ve seçmene başka bir sorumluluk yüklemeyen biçimsel demokrasiyi bilerek geliştirir; emek demokrasisi, uluslararası temele dayalı, sahici, gerçek, kılgısal (pratik) demokrasidir. Bu demokrasi sevgi, çalışma ve bilgi edinme işlevlerine dayalıdır, organik olarak gelişir. Gizemcilikle, bütüncü (totalitaire) Devlet düşüncesiyle siyasal bir tutum takınarak değil, kendi öz yasalarına boyuneğen kılgısal yaşama işlevleriyle savaşır. Sözün kısası, doğal emek demokrasisi, yeni bulunmuş doğal ve temel bir dirimsel-toplumsal işlevidir.

ENERJİ-BİLİMSEL İŞLEYİŞÇİLİK (FONCTIONALISME ORGONOMIQUE): Bakımevinde ya da deneyodasında yapılan acunsal enerji araştırmasına yol gösteren zihinsel işleyiş uygulayımı (tekniği). Burada temel ilke, ortaya çıkan işleyiş türlerinin, ortak işleyiş ilkesi yönünden özdeşliğidir. Bu zihinsel uygulayım, insan kişiliğinin oluşumuy-

la ilgili araştırmalar sırasında gelişmiş, organizma ile acunda işlevsel (fonksiyonel) acun enerjisinin bulunmasıyla sonuçlanmıştır; böylece, söz konusu buluşun, gerek canlı, gerek cansız temel doğal süreçleri olduğu gibi yansıttığı kanıtlanmıştır.

KASSAL ZIRH : Bir birey tarafından, coşku ve organ duyumlarının bir delik açıp geçmişlerini önlemek üzere geliştirilmiş kas tepkilerinin (süreğen kas kasılmalarının) tümü; ket vurulan başlıca şeylerse, yürek darlığı, öfke ve cinsel uyarılmadır.

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ: Başlangıçta, hastalık belirtilerinin çözümlenmesi işinde başvurulan sıradan ruhçözümsel uygulayımın (tekniğin) değiştirilmesi, iyileştirme sürecine bireyin kişiliğini ve kişiliğinden gelen direnmeleri katma. Oysa, kassal zırhın bulunması, bitkisel-iyileştirme (végétothérapie) adı verilen yeni bir uygulayımın geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Organizmadaki acunsal enerjinin (dirimsel enerjinin) bulunması ve özel bir aygıtla havadaki acunsal enerjinin bir yere toplanması, kişilik çözümlemesine dayalı bitkisel-iyileştirmede yeni bir gelişmeye yol açmış ve acunsal enerjiyle iyileştirmeyi (orgonthérapie'yi), evrensel dirimsel-fiziksel iyileştirmeyi (acunsal enerjiyle bedensel ve ruhsal iyileştirmeyi) hazırlamıştır.

KİŞİLİK ZIRHI: Bir bireyin, coşkusal uyarılmalara ket vurmak için geliştirdiği, son derece kendine özgü kişisel davranışlar; bunlar, vücudun soğukluğu, coşkusal değme eksikliği ve «uyuşukluk» biçiminde kendilerini gösterirler. Bu, işlevsel alanda, kassal zırhla özdeşleşir.

ORANUR: Nükleer enerjinin doğurduğu kızışmış acunsal enerji. (D.O.R. ise Ölü Acunsal Enerji demektir).

ORGONIE: Acunsal enerji taşıyan bir organizmanın durumu; taşınan acunsal enerjinin ölçüsü.

ORGONOMETRIE (ENERJİ-ÖLÇME): Niceliksel enerji araştırması.

ORGONOMIE (ACUNSAL ENERJİ BİLİMİ): Tüm evreni kaplayan acunsal enerjiyi inceleyen doğal bilim.

ORGONOTIQUE (ACUNSAL ENERJİYE DEĞGİN): Bir dizge ya da durumun taşıdığı acunsal enerji oranına ilişkin.

POLITIQUE SEXUELLE (CİNSEL SİYASET): «Cinsel siyaset» terimi, cinsel düzenlilik kavramlarının toplumsal alanda insan kitlesine uygulanmasını anlatmaktadır. Bu görev, akıl sağlığı ve devrimci özgürlük hareketleri çerçevesinde, 1927 - 1933 yılları arasında, Avusturya ve Almanya'da yerine getirilmiştir.

SEXPOL: Ereği cinsel siyaseti uygulamak olan bir Alman örgütünün adı.

SIKINTILI DURGUNLUK: Yan yollardan boşalma engellendiği zaman cinsel enerjinin organizmanın merkezinde (beyinde) toplanmasının doğurduğu büyük sıkıntı.

SİNİRCELİ KİŞİLİK: Toplumun zorla benimsettiği ahlâksal düzenleme ilkesine uyan, süreğen (chronique) dirimsel-enerji boşaltımı durgunluğu çeken kişilik.

ÜRETKEN KİŞİLİK (CARACTÈRE GENİTAL) : Cinsel durgunluk yokluğuyla kendini gösteren, sinirceli (nevrotik) - olmayan kişilik yapısı; cinsel durgunluk yokluğu, bu yapıyı, bedensel boşalma gücüne dayalı doğal öz-düzenleme yeteneğine kavuşturmaktadır.

ZIRH : Kişilik zırhı, kassal zırh sözcüklerine bakın.

I. BÖLÜM

SOMUT BİR GÜÇ OLARAK ÖĞRETİ

1. AÇIKLIK

Hitler'den önceki Alman özgürlük hareketi, Karl Marx'ın iktisadî ve toplumsal kuramına dayalıydı: Alman faşizmini anlayabilmek için, Marx'çılığı tanıyarak yola çıkmak gerekir.

Almanya'da ulusal-toplumculuğun işbaşına gelmesinden sonraki aylarda, yıllarca devrimcilikteki sarsılmazlıklarını, özgürlük uğrunda canlarını esirgemediklerini kanıtlamış olanların bile, Marx'çılığın toplumsal evrim konusundaki temel kavramının doğruluğundan kuşkulanmaya başladıkları saptanabiliyordu. Bu kuşku, ilk bakışta akıl erdirilemeyen, ama su götürmez bir olguya dayanmaktaydı: amaçları ve özüyle siyasal ve iktisadî gericiliğin en aşırı anlatımı olarak ortaya çıkan faşizm, uluslararası bir görüngü (hâdise: phénomène) haline gelmişti ve pek çok ülkede — açıkseçik ve yadsınmaz bir biçimde — devrimci toplumcu hareketleri bozguna uğratmıştı. Hele adamakıllı sanayileşmiş ülkelerde ortalığı kasıp kavurması sorunu daha da ciddileştiriyordu. Marx'çıların deyimiyle «anamalcı (kapitalist) üretim biçiminin çözülüp dağılmak üzere olduğu» evrede, uluslararası alanda ulusçuluk akımı güçlenirken, işçi hareketi başarısızlığa uğruyordu. Buna, Birinci Dünya Savaşı başlarında Uluslararası İşçi Örgütü'nün düştüğü başarısızlıkla 1918 - 1923 yılları arasında Rusya dışındaki devrimci hareketlerin bastırılmasının belleklerden silinmeyen anısı da ekleniyordu. Sizin anlayacağınız, bütün

kuşkular, son derece ciddî olaylara dayanmaktaydı; eğer olaylar doğrulanmakta, Marx'ın temel savı yanlış idiyse, ereğine ulaşabilmesi için işçi hareketine kararlı bir tutumla yeniden yön vermek gerekecekti; yoo, kuşkular haklı değilse, Marx'ın temel toplumbilimsel savı doğruysa, o zaman da işçi hareketinin süreğen (müzmin) bozgununun nedenlerini derinlemesine, ayrıntılarıyla çözümlemek gerekli oluyordu; ayrıca, yeni bir kitle hareketinin, faşizmin doğuşunu da açıklamak gerekiyordu. Devrimci etkinlik (faaliyet) ancak böylece yeni bir atılıma kavuşturulabilirdi.[1]

Sorunu şu ya da bu yönde kestirip atmadıkça, duruma çare bulmak olanaksızdı; çünkü «işçi sınıfının devrimci bilinci»ne seslenmenin, Emile Coue'nin bayıldığı yöntemle yenilgilerin üstüne bir örtü atmanın, hoşa gitmeyen olguları yanılsamalarla güzelleştirmenin insanı başarıya götürmeyeceği açıktı. İşçi hareketinin «yoluna devam ettiği»ni, şurada burada kavga verdiğini, işbırakımları düzenlediğini söylemek de yetmiyordu artık. Çünkü önemli olan ilerlemek değil, siyasal gericiliğin gösterdiği ilerleme ve güçlenmeden geri kalmamaktı.

Körpecik cinsel düzenlilik kuramını yaymak üzere başlatılan halk hareketinin bu sorunların çözümüne gösterdiği ilgi iki yönlüdür: o bir yandan, genel toplumsal özgürlük kavgasının ayrılmaz bir parçası olduğunu bilmektedir; öte yandansa, kendi amaçlarının gerçekleştirilmesinin, doğal emek demokrasisinin amaçlarının gerçekleştirilmesine sıkı sıkıya bağlı bulunduğunun bilincindedir. Demek ki, özellikle cinsel düzenlilik alanına giren sorunlarla daha genel anlamda toplumbilimi ilgilendirenlerin nerede yön birliğine vardıklarını açıklamak için işçi hareketinden yola çıkacağız.

1930'a doğru, Almanya'da, kimi toplantılarda, Otto Strasser gibi ulusçu ve fiziköteci (metafizik) bir kafaya sahip bu-

[1] Önsöz'e bakın.

lunsa da, akıllı ve dürüst devrimcilerin Marx'çıları şöyle suçladıkları duyuluyordu: «Siz Marx'çılar, alışkanlık gereği Karl Marx'ın öğretisine sahip çıkıyorsunuz. Marx, kuramın ancak kılgıyla (pratikle) doğrulandığını söylerdi. Sizlerse, Uluslararası İşçi Örgütü'nün uğradığı bozgunları açıklamaktan başka bir şey bilmiyorsunuz. Sizin savunduğunuz Marx'çılık hapı yuttu. 1914 bozgununu 'toplumsal-demokrasinin (socialdemocratie'nin) devrimci saftan ayrılması'yla, 1918 bozgunununsa aynı partinin 'dönek siyaseti' ve yanılsamalarıyla açıklıyorsunuz. Şimdi, büyük iktisadî bunalım sırasında kitlelerin sola değil de sağa kayışını açıklayabilmek için daha başka kanıtlar öne sürüyorsunuz. Oysa, bütün bu açıklamalarınız terslikleri ortadan kaldıramaz! Seksen yıldır, şu toplumsal devrim öğretisini uygulamada doğrulayan olgular nerede? Ruhu ve aklı yadsımak, onlarla alay etmek ve her şeyin özünün bunlar olduğunu anlamamak gibi temel bir yanılgıya düşüyorsunuz.» Alın size, Marx'çı konuşma ustalarının karşılık veremedikleri bir kanıtlama. *Nesnel* iktisadî-toplumsal bunalımların süreçlerini (anamalcı üretim biçimini, iktisadî kargaşayı falan) tartışmaktan öteye geçmeyen siyasal kitle propagandalarının ancak zaten Sol'un davasını benimsemiş küçük bir azınlığı ilgilendirdiği her geçen gün biraz daha açık seçik ortaya çıkıyordu. Maddesel darlığı, açlığı öne sürmek yetmiyordu, çünkü siyasal partiler, hatta Kilise bile aynı şeyi yapıyordu; ve o arada bunalımın, darlığın en azılı döneminde, ulusal-toplumcu gizemciliğin toplumculuğun iktisadî öğretisini yenilgiye uğrattığı görülüyordu. Bundan zorunlu olarak çıkarılması gereken sonuç, toplumculuğun sürdürdüğü propaganda ile genel anlayışın, düştüğü «siyasal yanılgılar»ı açıklayan birtakım ciddî boşluklar taşıdığıydı. Kusur, eytişimsel (dialectique) maddeciliğin bir türlü siyasal gerçekliğe uyamayışında, bağlanamayışındaydı; oysa, kurama göre, onun bu kusuru ortadan kaldırması gerekirdi. Ancak, taşıdığı gizli güçler toplumun yararına kullanılamamıştı; is-

terseniz ayrıntılı kanıtlamaya geçmezden önce şunu belirtelim: *Marx'çı siyaset, siyasal uygulamada, kitlelerin ruhsal yapısıyla gizemciliğin toplumsal etkilerini hesaba katmamıştır.*

1917 - 1933 yılları arasında Marx'çılığın kuram ve uygulamasını kılgısal olarak izlemiş ve yaşamış herkes, ister istemez, söz konusu kuramla uygulamanın yalnızca, sözcüğün en dar anlamıyla Devlet siyaseti ve nesnel iktisadî *süreçler* alanında kaldığını, tarihin «öznel etkenleri» denen şeyleri dikkatle gözlemediği, geçirdiği evrim içersinde, tüm çelişkileriyle halk kitlelerinin bilgi öğretisini hiç mi hiç kavrayamadığını saptamıştır; Marx'çı kuramla kılgı, özellikle, eytişimsel maddecilik yöntemlerini bıkıp usanmadan uygulamayı, bu yöntemi canlı tutmayı, her yeni görüngüyü onun ışığında incelemeyi savsaklıyorlardı.

Eytişimsel maddeciliğin *yeni* tarihsel görüngülere uygulanmasına kimsenin kulak astığı yoktu: faşizm, Marx'la Engels'in hiç bilmedikleri, Lenin'inse ancak ilk ölgün ışıklarını görebildiği yeni bir görüngüydü. Gerçekliğe gerici açıdan bakan anlayış ne çelişkilere aldırır, ne de gerçek olgulara; gerici siyaset, evrime karşı çıkan bütün toplumsal güçlerden kendiliğinden yararlanır; bilim, gerici güçler karşısında mutlaka üstün gelmeleri gereken devrimci güçlerin *hepsini* bulup ortaya çıkarmadıkça, siyasal gericilik bu oyunu başarıyla sürdürecektir. İlerde göstereceğimiz üzere, faşizmin *kitle içersindeki temeli* olan başkaldıran küçük-kentsoylu sınıf yalnız gerici değil, aynı zamanda gerçekten ilerici güçleri de harekete geçirmişti; kimse bu çelişkiyi görmedi, küçük-kentsoylu sınıfın oynadığı rol, Hitler'in işbaşına gelmesinden kısa bir süre önceye dek, kimsenin gözüne çarpmadı.

Eğer her yeni süreçte yatan çelişkileri farkederseniz, devrimci kılgı insan yaşamının bütün alanlarında kendiliğinden gelişir; burada yapılacak bütün iş, ileri gitmeye kararlı *ilerici* güçlerin davasına katılmaktır. Köktenci olmak, Marx'ın tanı-

mıyla, «işleri kökünden ele almak»tır; işleri kökünden ele alırsanız, çelişik süreçleri yakalarsınız, gerici öğeyi mutlaka yenersiniz. Başka türü davranırsanız, kaçınılmaz bir biçimde makinacı (mekanist), iktisadiyatçı ya da fizikötesi görüşlere varır, başka bir deyişle bozguna uğrarsınız. Bundan çıkan sonuç, eleştirinin ancak, hangi kesin noktada toplumsal gerçeklikteki çelişkileri *es geçtiğimizi* gösterdiği zaman bir anlam taşıdığı, uygulamada yararlı olduğudur. Marx, birtakım bildiriler yayımlayarak ya da devrimci amaçlar göstererek değil, sanayi işçisinde toplumun ilerici gücünün yattığını saptayarak ve anamalcı (kapitalist) iktisadî düzenin taşıdığı çelişkilerin gerçekçi dökümünü çıkararak devrimci bir edimde bulunmuştur. İşçi hareketinin başarısızlığı bize, toplumsal ilerlemeyi geciktiren güçlere ilişkin bilgilerimizin çok sınırlı olduğunu göstermelidir; gerçekten de, kimi önemli noktalar hâlâ tümüyle bilgimiz dışındadır.

İnsanlığın büyük düşünürlerinin daha başka bir sürü yapıtı gibi, Marx'çılık da yozlaşmış, içi boş formüller haline getirilmiştir: Marx'çı siyasetçilerin elinde, bilimsel devrimci içeriğini yitirmiştir. Bu siyasetçiler günlük siyasal kavgaya öylesine kendilerini kaptırmışlardı ki, Marx'la Engels tarafından kendilerine aktarılan canlı felsefeyi meyve verir hale getiremediler. Bunun doğruluğuna inanabilmek için, Alman ortaklaşmacısı Sauerland'ın «Eytişimsel Maddecilik» konusundaki yapıtını ya da Salkind'in, Pieck'in herhangi bir kitabını okumak ve bunları Marx'ın *Anamal*'ı (Capital'i) ya da Engels'in *Toplumculuğun Düşçülükten Bilime Doğru Gelişmesi* ile kıyaslamak yetişir. Son derece canlı yöntemler, birtakım formüller, bilimsel araştırmalar içi boş kalıplar halinde donup kalmıştır. Marx zamanındaki «işçi sınıfı» (prolétariat) o günden bu yana, geniş bir sanayi işçisi ordusuna, zanaatçı orta sınıfsa kalabalık bir sanayi ve Devlet görevlisi yığınına dönüşmüştür. Yozlaşan bilimsel Marx'çılık «ortamalı Marx'çılık» olup çıkmıştır. Bu, tüm insan varoluşunu işsizlik ve üc-

ret artışı sorununa indirgemeye çalışan «iktisadiyatçılık»a, birkaç üstün Marx'çı siyasetçinin verdiği addır.

Bu «ortamalı Marx'çılık», 1929 - 1933 yılları arasında yaşanana benzer genişlikteki iktisadî bir bunalımın *mutlaka* sıkıntı çeken halk kitlelerinin düşünsel evrimini sola kaydıracağını öne sürmekteydi. O, Almanya'da, 1933 Ocak'ındaki bozgundan sonra bile «devrimci atılış»tan söz ederken, gerçek durum bambaşkaydı: kitlelerin düşünsel yaşamına sola yönelik bir hareket getirmesi gereken iktisadî bunalım, gerçekte, halkın tüm emekçi katmanlarına yayılan düşünsel bir sağa kaymayla sonuçlandı. Böylece, iktisadî temelin sola doğru iten evrimiyle, aşırı sağ tarafından çekilen kitlelerin öğretisi arasında bir açıklığın doğduğu görülüyordu. Oysa, kimsecikler farkına varmadı bu açıklığın. Dolayısıyla, yoksullaşan halk kitlelerinin nasıl olup da ulusçuluğa geçtikleri sorusu ortaya atılmadı. «Aşırı ulusçuluk», «çıldırma», «Versailles Antlaşması'nın sonuçları» gibi sözler, yıkılmış küçük-kentsoylunun (küçük-burjuvanın) sağcı köktenciliğe sımsıkı bağlanma eğilimini açıklamaya yetmez, çünkü söz konusu süreci bütünüyle kapsamazlar. Ayrıca, sağa yönelme yalnız küçük-kentsoyluya özgü değildi, emekçi sınıfının da hatırı sayılır, tinsel (manevî) olarak önemli bir kesimini içeriyordu. Rus devriminden etkileri tutuşan kentsoylu sınıfın, o çağda anlaşılamayan, garip gözüken, işçi hareketinin çözümleme zahmetine girmediği birtakım yeni önlemler (tedbirler) [örneğin, Roosevelt'in «New Deal»i gibi önlemler] alışına önem verilmedi; faşizmin işin başında, bir kitle hareketi halini almazdan önce, yüksek kentsoylu sınıfa başkaldırdığı farkedilmiyordu; bundan ötürü, onu «yatırın anamalının *basit* bekçisi» diye niteleyerek zararsız hale getirmek olanaksızdı — daha başka yanlarını bir köşeye bıraksak bile, bir kitle hareketi olduğu için.

Peki, neredeydi sorun?

Marx'ın temel görüşü, işin (emeğin) bir mal gibi sömü-

rüldüğü, anamalın birkaç kişinin elinde toplanmış bulunduğu, bu durumun çalışan insanları günden güne daha yoksul kılacağı düşüncesine dayalıydı. Marx, bu süreçten, «başkalarının emeğine el koyanların mallarına el konması» gerektiği sonucunu çıkarıyordu. Bu görüşe göre, anamalcı toplumun üretici güçleri üretim biçimini aşmaktadır. *Toplumsal* üretimle ortaya çıkarılan ürünlere özel anamalın el koyması arasındaki çelişki ancak üretim biçimiyle üretici güçlerin düzeyini dengeleyerek yok edilebilir. Toplumsal üretim, ürünlere toplumun el koymasıyla tamamlanmalıdır. Bu el koymanın birinci edimi, toplumsal devrimdir; bu, Marx'çılığın temel iktisadî ilkesidir. Denge, der Marx'çılık, ancak yoksul bırakılmış halk çoğunluğu «işçi sınıfının buyurganlığı»nı, yani mallarına el konan mal sahipleri üzerinde emekçi çoğunluğun buyurgan egemenliğini kurarak gerçekleştirilebilir.

Marx'ın toplum kuramı uyarınca, toplumsal devrimin *iktisadî* koşulları hazırdı: anamal birkaç kişinin elinde toplanmıştı, ulusal iktisadî düzenden evrensel iktisadî düzene geçiş ulusçu Devletler'in kurdukları gümrük aygıtlarıyla önlenmiş durumdaydı, anamalcı iktisadî düzen üretim yeteneğinin yarısına bile ulaşamıyordu, her yanda tam bir kargaşa egemendi. İyice sanayileşmiş ülkelerdeki halkın çoğunluğu müthiş bir yoksulluk içinde yaşıyor, Avrupa'daki işsiz sayısı aşağı yukarı 50 milyon tahmin ediliyor, yüz milyonlarca emekçi yoksulluğun ta dibinde bitki gibi yaşamaya uğraşıyordu. Ama «başkalarının emeğine el koyanların mallarına el koyma» bir türlü gerçekleşmiyordu, «ya toplumculuk, ya barbarlık» seçeneği karşısında kalan toplumsal evrim, geçici bir süre için barbarlığı seçmişti. Çünkü, faşizmin güçlenmesinin, işçi hareketinin yerinde saymasının gerçek anlamı buydu. Tüm umutlarını (o günlerde patlak veren) İkinci Dünya Savaşı'nın sonucuna bağlayabileceklerinden «emin» olanlar — silâhlanan halk kitlelerinin bu silâhları iç düşmana karşı kullanmalarını bekleyenler, çağdaş savaş uygulayımındaki (tek-

niğindeki) evrimi izlememişlerdi. İlerki savaşta halk kitlelerinin silâhlandırılmasının pek inandırıcı olmayan bir varsayım olduğu düşüncesi hemen bir kalemde çizilemezdi elbet. Savaş, büyük sanayi merkezlerinin silâhsız halkına saldıracak bir avuç seçkin, güvenilir uygulayımcı tarafından yürütülecek, deniyordu. Dolayısıyla, yeni bir güncel devrimci savaş yöntemi geliştirebilmek için, sorunu yeniden ele almak gerekiyordu. İkinci Dünya Savaşı, bu öngörüleri doğrulayacaktı.

2. 1928-1933 YILLARI ARASINDA ALMAN TOPLUMUNUN İKTİSADİ VE DÜŞÜNSEL YAPISI

Akılcı bir düzen içersinde, gittikçe yoksullaşan emekçi kitlelerin toplumsal durumlarına bakarak daha keskin bir bilince ermeleri, çektikleri sıkıntıyı ortadan kaldırmaya girişmeleri beklenirdi. Aynı biçimde, iyice yoksul bırakılan işçinin kendisine uygulanan kötü işlemlere başkaldırması ve kendi kendine: «Topluma yararlı iş yapan benim. Toplumun geleceği öncelikle bana bağlı. Onun için, üstüme düşen görevlerin sorumluluğunu kendim yükleneceğim» demesi gerekirdi. Bu durumda, işçinin düşüncesi («bilinci») toplumsal durumuna tıpatıp uyardı. Marx'çı, bu tutuma «sınıf bilinci» adını veriyordu. Bizse o işçinin uzmanlık isteyen bir iş yaptığının bilincine vardığını, «toplumsal bilince» sahip olduğunu söyleyeceğiz. Oysa, çalışan kitlelerin toplumsal durumlarıyla bu durumun bilincine varışları arasındaki açıklık, onların toplumsal durumunun iyileşmesine değil, kötüleşmesine yol açmaktadır. Faşizmin, yani en acımasız siyasal gericiliğin işbaşına gelmesine en büyük yardımı yoksullaşan halk kitlcleri yapmıştır.

Böylece karşımıza, tarihsel etken olarak halk kitlelerinin bilgi öğretisinin ve coşkusal tutumunun oynadığı rol, *öğretinin iktisadî temel üzerinde yaptığı ters yönlü etki* sorunu çık-

maktadır. Halk kitlelerinin yoksullaşmasının toplumsal devrimi doğuracak bir sarsıntıyla sonuçlanmayışı, bunalımdan — nesnel bir bakışla söylersek — devrime karşıt bilgi öğretilerinin çıkışı, o belirsizlik yıllarında, Marx'çı terimler dizgesini kullanarak anlatırsak, kitle öğretisinin gerek «üretim güçlerinin açılıp yayılmasını», gerekse «tekelci anamalcılık ve anamalcı üretim biçimiyle üretici güçler arasındaki karşıtlığın devrimci yönde çözümünü» engellemiş olmasındandır.

Almanya'daki toplumsal sınıfların bileşimi şöyleydi (Kunik: «Versuch einer Festellung der sozialen Gliederung der deutschen Bevölkerung», *Die Internationale,* 1928, Lenz basımı: «Proletarische Politik», *Internationale Arbetierverlag,* 1931):

	Etkin nüfus (milyon)	Ailelerle birlikte (milyon)
Sanayi işçileri[2]	*21,789*	*40,7*
Kentlerdeki orta sınıflar	*6,157*	*10,7*
Küçük ve orta köylüler	*6,598*	*9,0*
Kentsoylular (büyük toprak ve çiftlik sahipleriyle birlikte)	*718*	*2,0*
Kadınlarla çocukların dışındaki nüfus	*34,762*	*62,4*

KENTLERDEKİ ORTA SINIFIN KATMANLAŞMASI	(bin)
En alttaki küçük işletmeciler (evde çalışan bağımsız işçiler, iş vekilleri, bireysel kurumlar, en çok iki ücretli çalıştıran kurumlar)	*1,916*
Küçük sanayi yerleri (üç ya da daha çok ücretli)	*1,403*

[2] Marx'çılar tarafından «işçi» (prolétaire) diye nitelenenler.

Orta dereceli memur ve görevliler	*1,763*
Özgür uğraşlar ve öğrenciler	*431*
Küçük mirasyedilerle küçük malsahipleri . .	*644*
	6,157

EMEKÇİ SINIFLARIN KATMANLAŞMASI	(bin)
Sanayi, ulaşım, tecim, vb. işçileri	*11,826*
Tarım işçileri	*2,607*
Evlerinde çalışanlar	*138*
Ev hizmeti gören memurlar	*1,326*
Toplumsal yardım alanlar	*1,717*
Düşük ücretli memurlar (ayda 250 marka kadar)	*2,775*
(Ek ödenek alan) ast Devlet görevlileri . . .	*1,400*
	21,789

KIRLIK BÖLGELERDEKİ ORTA KATMANLAR	(bin)
Küçük toprak sahipleri, kiracılar (5 hektara dek)	*2,366*
Orta toprak sahipleri (5'le 50 hektar arası) . .	*4,232*
	6,598

Bu sayılamalar (istatistikler) 1925 nüfus sayımına göredir. Sayılanların düşünsel değil, iktisadî-toplumsal katmanlarını yansıttıklarını unutmamak gerekir. Demek ki, Almanya 1925'te, *iktisadî-toplumsal* kategoryalar açısından şöyle ayrılmaktaydı:

	Etkin nüfus	Ailelerle birlikte
İşçiler	*21,789 milyon*	*40,7 milyon*
Orta sınıflar	*12,755 milyon*	*19,7 milyon*

Kaba bir tahminle, *düşünsel* yapı da şöyleydi:

Sanayide, tecimde, ulaşımda falan çalışanlar'la tarım işçileri	*14,433 milyon*
Orta sınıflar, küçük-kentsoylu sınıf	*20,111 milyon*

	(bin)
Evde çalışanlar (bireysel üretim)	*138*
Ev hizmeti gören memurlar	*1,326*
Toplumsal yardım alanlar	*1,717*
Ast dereceli memurlar (Berlin'deki «Nordstern» gibi büyük kurumlarda çalışanlar)	*2,775*
Ast dereceli Devlet görevlileri (örnek: vergi denetçileri, postacılar)	*1,400*
	7,356

	(iktisadî-işçiler)
Kentlerdeki orta sınıflar	*6,157*
Kırlık bölgelerdeki orta sınıflar	*6,598*
	20,111

Orta sınıflardan solcu partilere, işçilerden de sağcılara oy verenlerin sayısı ne olursa olsun, insan, *düşünsel katmanlaşma tahminlerinin aşağı yukarı 1932 seçimlerinin sonuçlarına* uyuşu karşısında irkilip kalmaktadır: ortaklaşmacılarla (komünistlerle) toplumcular 12 - 13 milyon, N.S.D.A.P.[3] ile Alman Ulusçuları'ysa 19 - 20 milyon oy almışlardır. Bundan çıkan sonuç, *kılgısal alanda, belirleyici öğenin halkın iktisadi katmanlaşması değil, düşünsel katmanlaşması* oluşuydu.

[3] Nationalzosialistische Deutsche Arbeiterpartei (Alman Ulusal-Toplumcu İşçi Partisi).

Demek ki, küçük-kentsoylu sınıfın orta katmanları, genellikle kendilerine yakıştırılandan daha önemli bir rol oynamışlardır.

1928'de 800.000 oy almışken, 1930 sonbaharında bunu 6,4 milyona, 1932 yazında 13 milyona, 1933 Ocak'ındaysa 17 milyona çıkaran N.S.D.A.P.'nin büyük ilerlemesi, Alman iktisadiyatının 1929 - 1932 yılları arasındaki hızlı gerilemesiyle aynı zamana rastlıyordu. Jäger'in yaptığı bir değerlendirmeye göre («Hitler», *Roter Aufbau,* 1930 Ekim), seçimlerde kullanılan 6,4 milyon ulusal-toplumcu oy içersinde çalışanların payı 3 milyona yükselmişti, bunun % 60 - 70'i memur, % 30 - 40'ı da işçi oyuydu.

Bildiğim kadarıyla, bu toplumsal sürecin aykırılığını açık seçik yakalayan tek insan, 1930'da, daha N.S.D.A.P.'nin birinci zaferinden sonra şu satırları yazan Karl Radek'tir:

Siyasal kavga tarihinde, hele siyasal bölünmesini nicedir yapmış, her yeni partinin eskiler arasında kendini kabul ettirmekte güçlük çektiği bir ülkede böyle şey görülmemiştir. Ne kentsoylu, ne de toplumcu yazın (edebiyat) dünyasının bugün Alman siyasal yaşamında ikinci yeri tutan bu partinin adını anmayışları son derece anlamlıdır. Tarihi bulunmayan bu parti, püskürtücü güçlerin etkisiyle, denizin ortalık yerinde ansızın boygösteren bir ada gibi, birdenbire ortaya çıkıvermiştir.

(«Deutsche Wahlen», *Roter Aufbau,* Ekim *1920*).

Bizim, bu adacığın da bir tarihi olduğundan, bir iç mantığa uyduğundan hiç kuşkumuz yok.

Marx'çı kuramın öngördüğü «barbarlık uçurumuna yuvarlanma» ya da «toplumculuğa doğru yükselme» yollarından birini seçmek, geçmişteki deneylere bakılırsa, egemen sınıfların düşünsel yapısına bağlıydı: bu yapıysa ya iktisadî duru-

ma uyar, ya da ondan uzaklaşırdı. Asya'nın kalabalık toplumlarında olduğu gibi, sömürülmeye ya edilgin bir biçimde boyuneğilir, ya da o günkü Almanya'da görüldüğü üzere, ezilen çoğunluğun bilgi öğretisi iktisadî durumun tam tersi yönde gelişirdi.

Demek ki temel sorun, yukarda anlatılan açıklığı etkileyen koşulları, ya da isterseniz şöyle diyelim, iktisadî durumla öğretinin birbirine uymasını engelleyen şeyleri bilmekti.

Olup biteni anlayabilmek için, faşizmin anlaşılmasını önleyen ortamalı Marx'çı kavramlardan kurtulmamız gerekir her şeyden önce. Bunların başlıcaları şunlardır:

Ortamalı Marx'çılık, iktisadî varlıkla toplumsal varlık arasına geçirimsiz bir duvar çekmekte, insanların «bilgi öğretisi» ile «bilinç»nin *her şeyden önce* ve *doğrudan doğruya* iktisadî varlık tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir. Böylece, iktisatla öğreti, «taban»la «üstyapı» arasında üstünkörü bir karşıtlık bulunduğu sonucuna varmakta; öğretiyi tekyanlı, basmakalıp bir tutumla iktisattan çıkarmakta, iktisadî evrimin öğretiye ne denli bağımlı olduğunu bilmemektedir. Yine aynı nedenle, «öğretinin ters yönde etkisi»nin yarattığı sorunu da görmemektedir. Marx'çılık, Lenin'in verdiği anlamda «öznel etkenin gecikmesi»ne değinse de, ilkin iktisadî çelişkileri öğreti içersinde aramadan, öğretiyi tarihsel bir güç olarak hesaba katmadan, yalnızca iktisadî duruma bağladığı için, bu «gecikme»ye egemen olamaz.

İşin doğrusu Marx'çılığın, «Marx'çı öğretiye aykırı» saydığı bilgi öğretisinin yapısıyla devinim yasalarına eğilmek *istemediğidir:* öznel etkenlerin, tarihte «ruhun yaşamı» adı verilen şeyin çekilip çevrilmesini siyasal gericiliğin fizikötesi düşüncülüğüne (metafizik idealizmine), Gentile ve Rosenberg gibi adamlara bırakmaktadır; bunlar, «tin»i ve «ruh»u tarihin biricik çekici güçleri olarak görmekte, söz konusu kuramsa — ne denli tuhaf gelirse gelsin — kitleleri coşturup ayağa

kaldırmaktadır. Marx, kendi çağında, XVIII. yüzyıl maddeciliğini, toplumsal bilimlerin bu *yanı*'nı savsaklamakla suçlamıştı. Sıradan Marx'çı için, ruhbilim daha başından, özü gereği fizikötesi bir dizgedir (système'dir) ve o, devrimci ruhbilimsel araştırmanın gün ışığına çıkardığı, çok daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekçen maddeci öğeleri gerici ruhbilimin «fizikötecciliği»nden ayırmaya yanaşmamaktadır.

Her türlü yapıcı eleştiriyi bir yana bırakıp, şuna buna hüküm giydirmekle yetinmekte, «güdü», «gereksinim» ya da «ruhsal süreç» gibi olguları «düşüncülük»e (idéalisme'e) fırlatarak «maddecilik»e sahip çıkmaktadır. Böyle yapmakla sayısız güçlüğün çamuruna gömülmekte, siyasal savaşımlarında (kampanyalarında) «kitlelerin gereksinimleri»nden, «devrimci bilinç»ten, işbırakımına gitme «istemi»nden falan söz ederken uygulamalı ruhbilime dalmak zorunda kaldığı için, durmadan başarısızlık devşirmektedir. Ruhbilimi yadsıdıkça fizikötesi ruhbilimciliğe dalmakta; ya da, daha kötüsü, tarihsel bir durumu «Hitler çılgınlığı»yla açıkladığı, «devrim her şeye karşın ilerlediği ve kimseye yenilmeyeceğine» göre kitlelerden «kendisine güvenmeleri»ni istediği zaman Coué'ye özgü gözbağcılığa sapmaktadır. Sözün kısası, nesnel olarak hiç bir şeyi açıklamadan, çevresinde olup bitenleri anlamadan, yanılsamaya dayalı bir yiğitlik salık vermektedir. Siyasal gericiliğin hiç bir zaman çıkmaz sokakta kalmayacağını, keskin bir iktisadî bunalımın barbarlığa olduğu kadar, özgürlüğe de yol açabileceğini hiç bir zaman anlamayacaktır Marx'çılık. Düşünme ve eylem biçimini toplumsal gerçeklikten çıkaracak yerde, düşgücünde gerçekliği arzularına uyacak gibi değiştirmektedir.

Bizim izleyeceğimiz siyasal ruhbilim, «tarihin öznel etkeni»nin, yani belli bir çağda yaşayan insanların kişilik yapısının, bunların oluşturduğu toplumun düşünsel yapısının araştırılmasından başka bir şey olamaz. O, gerici ruhbilim ya da ruhbilim kokan iktisat gibi Marx'çı toplumbilimin karşısına

toplumsal gerçeğin «ruhbilimsel anlayışı»yla dikilmemekte, çok kesin bir noktada, bilinci varlıktan çıkaran Marx'çı kurama boyuneğmekte ve katılmaktadır.

«Maddesel öğe»nin (varlığın) insanın kafasında «düşünsel öğe» (bilinç) haline dönüştüğünü, bunun tersi bir durumun düşünülemeyeceğini öne süren Marx'ın savı iki soruyu yanıtsız bırakmaktadır: ilk soru: bu dönüşme *nasıl* olmakta, insanın kafasında neler olup bitmektedir? İkinci soru: böylece ortaya çıkan bilinç (bundan sonra biz ona düşünsel yapı diyeceğiz) etkiye tepki olarak iktisadî süreci nasıl etkilemektedir? Bu boşluğu, kişilik çözümlemesine dayalı ruhbilim doldurmakta, çünkü insanın ruhsal sürecini, varlığın temellerinden gelen süreci gözler önüne sermektedir. Böylece o, Marx'çının bir türlü anlayamadığı «öznel etken»e dört elle sarılmaktadır. Demek ki siyasal ruhbilim, sınırları kesin olarak çizilmiş bir görev yüklenmektedir. Nitekim, ruhbilim toplumda sınıfların ortaya çıkışını ya da anamalcı üretim biçiminin doğuşunu açıklayamaz (bu alanlara burnunu soktuğu zaman, bulguları gerici budalalıklardan öteye geçmemektedir; anamalcılığı insanların doymak bilmezliğiyle açıklaması buna örnektir). Ama, belli bir çağda yaşayan insanın kişilik yapısına göre varoluş, düşünüş ve davranış biçimini, yaşayışındaki çelişkilerin kişiliğine yansıyışını, yaşamına egemen olmaya çalışmasını toplumsal iktisat değil, siyasal ruhbilim araştırabilir. Yalnızca bireysel insanı incelediği doğrudur. Ancak, bütün bir katman, sınıf ya da uğraş kategoryasının *ortak malı*, örnek sayılabilecek ruhsal süreçlerin araştırılmasında uzmanlaştığı, bireysel ayrılıkları bir yana bıraktığı zaman, *kitle ruhbilimi* haline gelmektedir.

Bunu yaparken, Marx'ın bir düşüncesine sahip çıkmaktadır:

Öngördüğümüz koşullar keyfî değildir, birer dogma değildir; bunlar, ancak düşgücümüzde soyutlayabileceğimiz ger-

çek önkoşullardır. Gerçek bireylerdir bunlar, onların eylemleri ve somut yaşama koşullarıdır, *gerek önceden varolan, gerekse eylemin doğurduğu koşullardır.*

(*Alman Düşüncülüğü*, I)

İnsan, ortaya çıkardığı bütün öbür üretimler gibi, kendi maddesel üretiminin de temelidir. *Üretimi gerçekleştiren varlık olarak insanı etkileyen bütün durum ve koşullar, somut zenginliğin, tecimsel (ticarî) malların yaratıcısı olarak az çok bütün görev ve etkinliklerini değiştirir. Bu açıdan ele alındığında,* hangi biçimde ve ne zaman kendilerini gösterirlerse göstersinler, tüm insanî durum ve işlevlerin maddesel üretimi etkiledikleri, az ya da çok belirleyici bir biçimde bu üretime yansıdıkları[4] *kılgısal (pratik) olarak kanıtlanabilir.*

(*Artık-değer Kuramı*, 1905, I, s. 388).

Sık sık suçlandığımız üzere, Marx'a yeni sözler ettirmiyor onu yeni bir gözle ele almıyoruz: çünkü Marx'ın kendisi «insanı etkileyen *bütün* durum ve koşullar» demiş; buysa, gerek çalışma sürecinin koşullarını, gerekse güdüsel yaşamla insan düşüncesinin en özel, en kişisel yanlarının en yetkin tamamlanışlarını, *kadınların, gençlerin ve çocukların cinsel yaşamını, bu konulardaki toplumbilimsel araştırma ile onun yeni toplumsal sorunlara uygulanmasını* içerir. Hitler, «insanı duygu yönünden etkileyen durum ve koşullar»ın kimisini kullanarak tarih yazmayı bilmiştir, bununla alay etmek hiç bir şeye yaramaz. Marx cinsel toplumbilimi yaratamazdı, çünkü onun zamanında cinselbilim diye bir şey yoktu. Toplumbilimsel yapıya yalnız iktisadî verileri değil, bu konuda gizemcilerle fizikötecilerin at oynatmasına son vermek üzere, cinsel verileri de katmak gerekir.

[4] Sözcüklerin altını Wilhelm Reich çizmiştir.

Eğer «bir öğretinin etkiye tepki olarak iktisadî süreci etkilediği» doğruysa, daha önce elle tutulur bir güç haline gelmiş bulunması gerekir. İnsana el koyduğu an somut bir güç haline geliyorsa, hemen başka bir soru çıkar karşımıza: ne yoldan oluyor bu el koyma? Düşünsel bir olgu, örneğin bir toplum-kuramı, nasıl olur da somut etkiler yaratır, tarihi alt üst eder? Bu soruya verilecek yanıt, aynı zamanda, gerici kitle ruhbilimi sorununu da çözecek, «Hitler çılgınlığı»nın ortadan kaldırılmasına yardım edecektir.

Her türlü toplumsal oluşumun bilgi öğretisi yalnızca iktisadî süreci yansıtmaz, ayrıca *onu söz konusu toplumun insanlarının ruhsal yapısına derinlemesine yerleştirir.* İnsanlar işte şu iki açıdan yaşama koşullarının tutsağıdırlar: iktisadî ve toplumsal uzantılarıyla doğrudan doğruya, toplumun düşünsel yapısıyla da dolaylı olarak bu koşullara bağlıdırlar; dolayısıyla, ruhsal yapılarında, içinde bulundukları somut durumun yaşamlarına yansıyışıyla toplumlarının düşünsel yapısının etkileri arasındaki çelişkiye karşılık olacak bir çatışkı (antinomie) geliştirmek zorunda kalırlar. Nitekim, işçi hem iş durumunun, hem de toplumun genel bilgi öğretisinin etkilerine açıktır. Türlü toplum katmanlarındaki insanlar bu etkileri almakla kalmadıkları, aynı zamanda *etkin* (faal: actif) bireyler olarak söz konusu etkileri çoğalttıkları için, eylemleriyle düşünceleri, içinde bulundukları toplum kadar çelişik olacaktır elbet. *Bir toplumsal öğreti insanların ruhsal yapısını değiştirdiğine göre, yalnızca bu insanlarda çoğaltılmış olmakla kalmaz, — çok daha önemlisi — somut bir biçimde değişen ve değişmiş, çelişik bir tarzda eylemde bulunan insan haline gelmiş insanda etkin bir güç, elle tutulur bir güç niteliğini kazanır.* Bir toplumun bilgi öğretisinin, kendisini doğuran iktisadî temeli etkiye tepki biçiminde etkilemesi *ancak böyle* açıklanabilir. İşlevsel biçimini toplumsal alanda etkinlikte bulunan insanın kişilik yapısı diye kabul edersek, «etkiye tepki olarak etki» sözü ilk bakışta taşıdığı

fizikötesi niteliği yitirir. İşte bu anlamda bilimsel kişilik araştırmasına konu olur. Şimdi, «bilgi öğretisi»nin neden iktisadî temelden daha yavaş değiştiğini daha iyi görmekteyiz. Belli bir tarihsel durumun karşılığı olan kişilik yapıları büyük ölçüde çocukluğun ilk yıllarında oluşurlar ve uygulayımsal üretim güçlerinden çok daha tutucudurlar. Dolayısıyla, *ruhsal (zihinsel) yapılar yavaş yavaş kendilerini doğuran, büyük bir hızla evrim geçiren ve eski yaşama biçimleriyle çatışan toplumsal koşullara oranla geri kalırlar.* Gelenek denen şeyin, yani eski toplumsal durumla yenisi arasındaki karşıtlığın özü de buradadır zaten.

3. KİTLE RUHBİLİMİ AÇISINDAN SORUN

Kitlelerin iktisadî durumuyla düşünsel durumunun illc de birbirine uygun düşmediğini, hatta aralarında belli bir açıklığın bulunabildiğini gördük. İktisadî durum hemencecik ve dolaysız yoldan siyasal bilince yansımamaktadır. Eğer öyle olsaydı, toplumsal devrim çoktan yapılmış olurdu. Toplumsal durumla toplumsal bilinç arasındaki bu açıklık hesaba katılınca, toplumun iki ayrı düzlemde incelenmesi gerekir: ruhsal yapı iktisadî varlıktan gelse de, iktisadî durumun kişilik yapısındakilerden ayrı yöntemlerle incelenmesi zorunludur: birincinin incelenmesi toplumsal-iktisadî yöntemle, ikincininkiyse dirimsel-ruhbilimsel yöntemle olur. Çok yalın bir örnek düşüncemizi aydınlatacaktır: ücretler üstünc binen baskı yaşamalarına izin vermediği için işbırakımına girişen işçilerin eylemi doğrudan doğruya iktisadî durumlarından gelir. Besin çalan açın durumu da öyle. Besin çalmayı ya da sömürülmenin kışkırttığı işbırakımını açıklamak için ruhbilime başvurmak gerekmez. Her iki durumda da gerek öğreti, gereksc edimler iktisadî baskıya karşılık vermektedir. Gerici ruhbilim bu durumlarda, hırsızlığı ya da işbırakımını açık-

lamak için, tam anlamıyla gerici bir kanıtlamaya dayanarak, birtakım akıldışı gerekçeler bulmaya çalışır. Toplumsal ruhbilim içinse, sorun çok daha başka türlü kendini gösterir: aç ya da sömürülen adamı hırsızlık ya da işbırakımına iten nedenlerle oyalanmaz, neden aç insanların çoğunun *çalmadığını*, neden sömürülenlerin çoğunun *işlerini bırakmadığını* açıklamaya girişir. Demek ki toplumsal iktisat bilimi, akılsal ve yararcı gerekçeleri bulunduğu, yani bir gereksinimin doyurulmasına hizmet ettiği, belli bir iktisadî durumu yansıtıp ortaya koyduğu zaman, bir toplumsal olguyu bütünüyle açıklayabilmektedir. Düşünce ya da eylem iktisadî durumla *çeliştiği*, düşünce ve eylem *akılsal* olmadıkları zamansa hiç bir işe yaramamaktadır. Ruhbilimi ellerinin tersiyle iten ortamalı Marx'çılıkla iktisadiyatçılık böyle bir çelişki karşısında etkisizdirler. Bir toplumbilimcinin yönelişi makinacı (mekanik) ve iktisadiyatçı olduğu oranda, insanın iç yapısı konusunda bilgisizliği artar, ve kitlelerin belli bir doğruya inandırılmasında «düzmece ruhbilimciliğe» gittikçe daha çok başvurur. Kitlenin ortak düzeyine ayak uydurmuş bireyin ruhsal çelişkisini anlamak ve buna çare aramak şöyle dursun, Coué'ye özgü yanılsamaları ağzına doldurup gargara yapar ya da ulusal-toplumcu hareketi «kitle çıldırması» yaftasıyla açıklar.[5] Kitle ruhbilimi, *dolaysız* toplumsal-iktisadî açıklamanın işe yaramadığı yerde görür ele alacağı sorunları. Peki, kitle ruhbilimi toplumsal iktisat bilimine karşı mıdır? Kesinlikle hayır! Çünkü incelenen çağın toplumsal-iktisadî durumuyla bağdaşmıyormuş gibi duran akıldışı kitle düşünce ve eylemleri, *daha eski* bir toplumsal-iktisadî durumdan gelmektedir. Toplumsal bilincin ketlemelerini (inhibition'larını) gelenek adı

[5] İktisatçı, ruhsal süreçleri bilmediği ve elinin tersiyle ittiği için «kitle çıldırması» terimi onun dilinde, bizimki gibi, tarihsel etkisi olan önemli bir toplumsal görüngüyü değil, toplumsal açıdan üstünde durulmaya değmez bir olayı anlatmaktadır.

verilen şeyle açıklamak alışkanlık haline gelmiştir. Ama şimdiye dek kimse çıkıp «gelenek»in ne olduğunu, hangi ruhbilimsel görüngüler düzeyinde etkisini gösterdiğini araştırmamıştır. İktisadiyatçı dünya görüşü, bugüne dek asıl sorunun, çalışan kişide toplumsal bilincin bulunup bulunmadığının (bu da sorulur mu, var elbet!) ya da kendini nasıl gösterdiğinin değil, *sorumluluk bilincinin gelişmesini engelleyen şeyin ne olduğunun* bilinmesinde yattığını görememiştir.

Halk yığınlarının kişilik yapısının bilinmeyişi, çoğu kez, verimsiz sorularla sonuçlanır. Nitekim ortaklaşmacılar, faşizmin işbaşına gelişini toplumsal-demokrasinin şaşırtıcı siyasetiyle açıklıyorlardı. Bu açıklamanın hiç bir anlamı yoktu, çünkü toplumsal-demokrasinin (sosyal-demokrasinin) başlıca özelliklerinden biri insanların gözünü bağlamak, sağa sola yanılsamalar saçmaktır. Kılgısal bir yeni yön vermeyi kolaylaştıracak en küçük bir öğe taşımıyordu bu açıklama. Faşizm kılığına giren siyasal gericiliğin kitlelerin «elini kolunu bağladığı», «gözünü kamaştırdığı», «uyutup kendi istemine uydurduğu» yolundaki açıklama da aynı derecede boştu. Varolduğu sürece tek parti buyurganlığının temel özelliği bu olacaktır. Bu gibi açıklamalar yapıcı değildir, çünkü hiç bir çözüm anıştırmazlar. Gerçekten de deneyler, bin kez yinelense de bu tür açıklamaların halk yığınlarını kandırmadığını, bir sorunu salt toplumsal-iktisadî görünge (perspektif) içersinde ele almanın yetişmediğini göstermiştir. İnsanın içinden, asıl, faşizmin oynadığı rolü tanımamaları ya da tanımaya yanaşmamaları için *halk yığınları içersinde olup bitenin* araştırılması gelmiyor mu? «İşçilerin gözlerini açmalarının zamanı gelmiştir» ya da «şurası pek iyi anlaşılamamıştır...» gibi durum saptamaları yapmanın pek yararı yoktur. Neden işçiler gözlerini açmadılar, neden anlaşılmadı? İşçi hareketi içersinde, işçilerin savaşkanlık göstermediklerini öne süren sağ kanatla, bu suçlamayı yadsıyan: «işçiler devrimcidir, tersini ileri sürmek, onların düşüncesine döneklik etmek olur» diyen

sol kanat arasındaki çekişme de aynı derecede verimsizdir. Sorunun bu iki ortaya konuşu da fazla mutlak, fazla katı, fazla robotçadır. Eğer işin derinine inilseydi, sıradan işçinin benliğinde belli bir çelişki taşıdığı, kesinlikle ne devrimci ne de gelenekçi olduğu, iç dünyasının çatışkılı olduğu saptanacaktı: ruhsal (zihinsel) durumu bir yandan içinde bulunduğu toplumsal durumun sonucudur, devrimci tutumlara öncülük eder, beri yandan da buyurgan toplumun genel havasına bağlıdır: bu iki etki birbirine karşıttır.

Her şeyden önemlisi bu karşıtlığı hesaba katmak, işçide gerici eğilimle ilerici-devrimci eğilimin nasıl ortaya çıktıkları konusundaki bilgimizi derinleştirmektir. Aynı gözlem, orta sınıfların üyelerine de uyar. Bunalım patlak verince «dizge»ye karşı ayaklanmaları bizi hiç mi hiç şaşırtmaz. Ama tam anlamıyla yıkıldıkları zaman bile ilerlemeden korkmaları, sağcı aşırılara katılmaları doğrudan doğruya toplumsal-iktisadî nedenlerle açıklanamaz. Dolayısıyla, orta sınıftan insanlar da tıpkı işçiler gibi başkaldırma duygusuyla gerici amaç ve içerikler arasında gider gelir, kararsızlık geçirirler.

Çıkışından doğrudan doğruya sorumlu özel iktisadî ve siyasal yasaları bulup ortaya koymakla yetinirsek, bir savaşın toplumbilimsel açıklamasını bütünüyle yapmış olmayız; örneğin, 1914'de Almanya'nın Briey ve Longwy maden bölgelerini, Belçika sanayi merkezlerini kendine katma ereklerini, Alman yöneticilerinin sömürgelerini Orta-Doğu'ya uzatma niyetlerini falan yardıma çağırmak, İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler'in Bakü petrol kuyularına, Çekoslovak sanayi fabrikalarına göz dikişini gözler önüne sermek yetmez. Alman buyuruculuğunun (impérialisme'nin) iktisadî çıkarları kesin *güncel* etkendir elbet, ama biz ayrıca bu iki dünya savaşına temel olan *kitle ruhu*'nu da, kitlelerin buyurucu öğretiye dört elle sarılmalarına izin veren, Alman halkının barışçı, siyasetdışı dünya görüşüyle açıkça çelişen buyurucu öğretiyi olguya dökmesine yol açan ruhsal koşulları da araştırmalıyız.

«II. Uluslararası Toplumcu Örgütler Derneği önderlerinin dümen kırması» na yapışarak karşılık verilmez bu soruya. *Neden milyonlarca özgürlükçü, buyuruculuğa - karşıt işçi kendilerine döneklik edilmesine izin verdi?* Askerlik hizmetinden kaçmanın doğuracağı sonuçların yarattığı korku pek küçük bir azınlık için etkili olmuştur. 1914 seferberliğini görmüş her insan, bu silâhlanmanın emekçi kitleler arasında çok değişik biçimlerde karşılandığını bilir. Küçük bir azınlık seferberliğe kesinlikle karşı çıkıyor, geniş halk katmanları onu bir çeşit akıl durmasıyla, yazgılarına boyuneğerek karşılıyor, — salt orta sınıflara değil, aynı zamanda sanayi işçiliğine de giren — kimileriyse büyük bir savaşçı coşkunluğu gösteriyordu. Eğer sorun kitlenin ruhsal yapısı açısından ele alınırsa savaşın temelleri hiç kuşkusuz birincilerin alıklaşmasıyla ikincilerin coşkunluğunda yatmaktaydı. İki dünya savaşı sırasında etkili olan bu ruhsal işlev, ancak, *buyurucu öğretinin çalışan kitlelerin ruhsal yapılarını buyuruculuk yönünde kılgısal olarak değiştirip eğdiği* göz önünde bulundurulursa anlaşılabilir: toplumsal felâketler «savaş çılgınlığı» ya da «kitlelerin körlüğü» gibi lâflarla açıklanmaz. Kuzu kuzu «gözlerinin bağlanmasına» göz yumacaklarını sanmak kitleleri hiç tanımamak demektir. Gerçekte, *her toplumsal düzen kendisini oluşturan bireyler yığınında temel ereklerine vurabilmesi için gerekli ruhsal yapıları oluşturur.*[6] Kitle ruhbiliminin in-

[6] «Egemen sınıfın düşünceleri, aynı zamanda her çağın egemen düşünceleridir, başka bir deyişle en büyük somut gücü oluşturan sınıf aynı zamanda egemen düşünsel güçtür. Maddesel üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda düşünsel üretim araçlarına da sahiptir, dolayısıyla, ellerinden üretim araçları alınanların düşünceleri bu egemen sınıfın boyunduruğundadır. Egemen düşünceler, egemen maddesel ilintilerin düşünsel dile gelişlerinden başka bir şey değildirler; onlar, düşünce biçiminde yakalanan maddesel ilintilerdir, yani bir sınıfı egemen kılan ilintilerin dile gelişidirler; başka bir deyişle, bunlar, egemen sınıfın egemenliğinin düşünleridirler.» (Marx)

ccleme alanına giren bu ruhsal (zihinsel) yapılar olmasa, savaş nedir bilinmezdi. Toplumun yapısıyla o toplumda yaşayan bireylerin ruhsal yapısı arasında önemli bir bağıntı olması gerekir; bu egemen öğretilerin yalnızca egemen sınıfın malı olmaması, ayrıca — ki siyasal sorunların kılgısal çözümünde çok daha önemli bir öğedir bu — iktisadî yapıdaki *çelişkilerin* kökünün ezilen insanların ruhsal yapılarında bulunması demektir. Yoksa, bir toplumun iktisadî yasalarının, bu yasalara boyuneğen kitlelerin eylemiyle somut etkililik kazanması düşünülemezdi.

Almanya'da, özgürlük hareketleri, «tarihin öznel etkeni»nin önemini bilmez değillerdi [Marx'ta insan, makinacı (mekanik) maddeciliğin tersine, öncelikle «tarihi yaratan özne» olarak tasarlanır; bu, Marx'çılığın özellikle Lenin'ce geliştirilen yanıdır]; eksik olan, *öğretinin tam karşılığı olmayan akıldışı eylem*'in kavranmayışı, başka bir deyişle, *iktisatla bilgi öğretisi arasındaki açıklığın* yakalanmayışıydı. Gizemciliğin (tasavvufun: mysticisme'in) bilimsel toplumbilimi nasıl alt-ettiğini açıklayabilmemiz gerekir. Oysa çalışmamız ancak sorunu buna verilecek yanıt kendiliğinden yeni bir kılgısal eylemin araçlarını sağlayacak biçimde ortaya atarsak anlam taşır, yararlı olur. Eğer işçi kesinlikle ne gerici ne devrimciyse, birbiriyle çatışan gerici ve devrimci eylemler arasında bocalıyorsa, bu karşıtlığın bulunması ister istemez, tutucu ruhsal güçlerle devrimci ruhsal güçleri çatıştıran bir kılgıyla sonuçlanır. Her türlü gizemcilik gericidir, gerici adam gizemcidir. Gizemcilikle alay ederek, yalnızca «karanlıkçılık» ya da «çılgınlık» sıfatı yakıştırarak bu hastalıkla etkili biçimde savaşmaya izin verecek silâhlar yaratılmaz; gizemciliği yokedecek ilâç ancak doğru bir biçimde yorumlanmasıyla, nesnelerin gücüne dayanarak geliştirilir. Böyle bir görevi üstlenebilmek içinse, toplumsal durumla ruhsal yapıların oluşumu arasındaki ilintileri; hepsinden önemlisi, bildiğim kadarıyla, toplumsal durum ile doğrudan doğruya toplumsal-iktisadî de-

ğerlendirmelerle açıklanamayan akıldışı düşünler (ideolojiler) arasındaki ilintileri yakalamak gerekir.

4. CİNSEL ARZULARI BASTIRMANIN TOPLUMSAL İŞLEVİ

Lenin, ta ne zaman, halk yığınlarının ayaklanma öncesi ve sırasındaki akıldışı davranışları karşısında şaşkınlığa düşmüştür. 1905'te Rusya'da asker ayaklanmalarını şöyle anlatır:

Asker, köylülerin davasına tam bir duygudaşlıkla bakıyordu, köy dediniz mi gözleri ışıyordu. Birliklerde, yetki daha önce de birkaç kez askerlerin eline geçmişti, ama bu durum o güne dek hemen hiç tam anlamıyla kullanılmamıştı; erler kararsızlık içindeydiler; çok nefret edilen üst dereceli bir subayın öldürülmesinden birkaç saat sonra, öbür subayları bırakıyor, yetkililerle pazarlığa girişiyor, en sonunda da kurşuna dizilmeye, kırbaçlanmaya razı oluyor, yeniden boyunduruk altına giriyorlardı...

(Lenin, *Din Üstüne*, s. 65, Verl. f. Lit. u. Pol)

Ayrı ayrı kamplardan gizemciler bu tutumu, insanoğlunun kutsal kurumlara, Devlet yetkisine ve onun temsilcilerine başkaldırmayı engelleyen şaşmaz ahlâksal yapısıyla açıklayacaklardır, sıradan Marx'çılarsa, onları hiç mi hiç ilgilendirmeyen, yalnız iktisadî kanıtlarla açıklanamayacağı için açıklayamadıkları bu gibi görüngülerin yanından dönüp bakmadan geçer giderler. Freud'un toplum kuramı, böyle bir davranışı çocuklukta babayı temsil eden bütün kişiler karşısında edinilen suçluluk duygusuyla açıklarken, doğruyu çok daha yakından kavramaktadır. Ancak, o da bize bu davranışın toplumbilimsel kökeni ve işleyişi konusunda hiç bir şey söylememekte, dolayısıyla, hiç bir kılgısal çözüm önermemektedir. Ayrıca, söz sonusu davranışla kitlelerin cinsel yaşamının baskı al-

tına alınıp bozuluşu arasındaki ilintilerini de yakalayamamaktadır.

Kitle ruhbilimi'ne giren akıldışı görüngülerin çözümlemesine girişebilmek için, başka yerde ayrıntılarıyla ele aldığımız *cinsel yaşamın düzenliliği* konusunun ortaya çıkardığı sorunlara kısa bir göz atmak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Cinsel düzenlilik, işleyişçiliğin (fonctionalisme'in) bu alana uygulanmasıyla birkaç yıldır insanın cinsel yaşamını inceleyen toplumbilimde doğmuş bulunan bir araştırma dalıdır ve daha şimdiden çok yeni bir dizi olguyu ortaya koymayı başarmıştır. Bu bilim dalının temeli aşağıdaki düşüncelere dayanmaktadır:

Marx, iktisadî üretim koşullarının egemen olduğu, tarihin belli bir anında, söz konusu üretimin ortaya çıkardığı sınıfların birbirleriyle çatışmalarına sahne olan toplumsal yaşamı bulmuştur. Toplumsal üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar ezilen sınıfı kırk yılda bir kaba kuvvetle boyundurukları altına alırlar: başlıca silâhları, Devlet aygıtını çok güçlü bir biçimde ayakta tutan, ezilenlere uyguladıkları düşünsel (ideolojik) güçtür. Marx'ın, ruhsal ve bedensel nitelikleriyle yaşayıp üretimde bulunan insanı tarihin ve siyasetin başlıca koşulu saydığını daha önce belirtmiştik. Eylemde bulunan insanın, başka bir deyişle, Marx'ın verdiği tanımla «tarihin öznel etkeni»nin kişilik yapısı, Marx'ın ruhbilimci değil de toplumbilimci olduğu, onun zamanında bilimsel ruhbilim tanınmadığı için, araştırılıp incelenememiştir. Dolayısıyla, insanların binlerce yıl tinsel aşağılanma ve sömürülmeye, yani köleliğe neden katlandıkları sorusuna karşılık verilmemiştir; o günlerde bütün araştırma toplumun iktisadî süreciyle iktisadî sömürü çarkı çerçevesinde kalmaktaydı.

Marx'tan aşağı yukarı elli yıl sonra, Freud *ruhçözümlemesi* adını verdiği özel bir yöntemle, ruhsal yaşama egemen olan süreci buldu. Eski kavramların pek çoğunu ortadan kal-

dırıp alt üst eden — başlangıçta bütün dünyanın nefretini üstüne çeken — en önemli buluşları şunlardır:

(Ruhsal) bilinç, ruhsal dünyanın küçücük bir parçasıdır; özellikleri gereği bilincin denetimi dışında kalan bilinçdışı ruhsal süreçlere bağlıdır: düş, yarım kalmış edim, ruh ve akıl hastalarının tutarsız sözleri gibi tümden anlamsız ruhsal olayların bile bir işlevi ve «anlamı» vardır — eğer bunları insan kişiliğinin gelişme tarihi içersine oturtabilirsek. O güne dek belli belirsiz bir beyin fiziği («beyin masalbilimi») ya da giz dolu nesnel bir din (akıl: esprit) varsayımı biçiminde bitki gibi yaşayagelmiş bulunan ruhbilim, bu buluşla, ansızın doğal bilimler arasına giriyordu.

Freud'un *ikinci* büyük buluşu, üreme işlevinden (fonksiyonundan) bütünüyle bağımsız, çok etkin çocukluk dönemi cinsel yaşamıydı: böylece, *cinsel yaşam*'la *üreme*'nin, *cinsel dünya* ile *üreme dünyası*'nın hiç mi hiç özdeş olmadıkları ortaya çıkıyordu; beri yandan, ruhsal sürçlerin çözümsel açımlaması, cinsel yaşamın, ya da bu alanda harcanan *cinsel enerji*'nin (*libido*'nun) vücudun dokusundan geldiğini, ruhsal yaşamın başlıca devindiricisi (muharriki) olduğunu gözler önüne seriyordu. Demek ki, dirimsel (biologique) önkoşullarla toplumsal koşullar ruh dünyasında biraraya gelmekteydi.

Üçüncü büyük buluş, ana-baba-çocuk ilişkisinin temel yanlarının da (Oidipus karmaşası'nın da) içinde bulunduğu çocuğun cinsel yaşamının genellikle, çocuk cinsel edim ve düşüncelerinden ötürü cezalandırılmaktan korktuğu için («iğdiş edilme sıkıntısı»nın asıl anlamı budur) bilinçaltına itildiğidir; böylece, cinsel yaşam eylemden koparılmakta, bellekten silinmektedir. Çocuğun cinsel yaşamının bilinçaltına itilmesi, cinsel enerjiyi yoketmemekte, ama cinsel etkinliği bilincin denetiminden çıkarmaktadır; dolayısıyla cinsel enerjiyi güçlendirmekte, ruhsal yaşamın bir sürü hastalıklı bozukluğunda dışa vuracak biçimde yönünü değiştirmektedir. Bu kural hiç ayrıksız bütün «uygar insanlar»a uygulandığı için, Freud, tüm

insanlığın hasta olarak kapısında beklediğini söyleyebiliyordu.

Bu bağlam içersindeki *dördüncü* önemli buluş, insandaki ahlâksal kaygıların dünya-üstü kökenli olmadıkları, çok küçük yaştan başlayarak ana-babalarla temsilcilerinin çocuğa uyguladıkları eğitbilimsel (pedagojik) ölçülerden doğduklarıydı. Bu eğitbilimsel önlemlerin (tedbirlerin) merkezindeyse, çocuğun cinsel yaşamını baskı altına almayı amaçlayanlar vardır. Başlangıçta çocuğun cinsel arzularıyla ana-babanın yasaklamalarını karşı karşıya getiren çatışkı, sonradan bireyin *içindeki* güdülerle ahlâkın çatışmasında sürüp gitmektedir. Bilinçaltı dünyasına giren ahlâksal kaygılar, ergin kişide, cinsel yaşamla bilinçdışı ruhsal yaşamın yasalarını bilip öğrenmesini engellemektedir; bunlar cinsel arzunun bilinçaltına itilmesini («cinsel direnme»yi) körüklemekte, dünyanın çocuğun cinsel yaşamının bulunuşuna gösterdiği direnci açıklamaktadır.

Bu buluşların her biri (biz burada doğrudan doğruya konumuzla ilgili olanları anmakla yetindik) — salt var oluşuyla — gerici felsefeye, özellikle de ölümsüz ahlâk değerlerinin savunuculuğuna yeltenen, dünyanın nesnel bir tin'in buyruğunda olduğunu ileri süren, çocuğun cinsel yaşamını yadsıyan, cinsel yaşamı yalnızca üreme işlevine (fonksiyonuna) indirgemeye çalışan dinsel fizikötesine yaman bir darbe indirmiştir. Ama bu buluşlar yapabilecekleri bütün etkiyi gösterememişlerdir, çünkü onlara dayanarak kurulan ruhçözümcü toplumbilim, ilerici ve devrimci yanlarının büyük bir bölümünü yoketmiştir. Bunu göstermenin yeri burası değildir. Ruhçözümcü toplumbilim, toplumu bir birey gibi ele alıp çözümlemeye kalkışmış, ekinsel (culturel) süreci mutlak bir biçimde cinsel doyumun karşısına koymuş, yıkıcı güdüleri insanların yazgılarına kaçınılmaz biçimde egemen olan doğal dirimsel veriler diye yorumlamış, insanlığın ilk çağlarda anaerkil bir dönem yaşadığını yadsımış, kendi buluşlarından ürk-

tüğü için, kötürüm edici bir kuşkuculukla sonuçlanmıştır. Nicedir, yukarki dökümü çıkaranlara düşman kesilmiştir, ve ruhçözümcü toplumbilimin temsilcileri bu gibi kalkışmalara savaş açtıkları zaman son derece tutarlıdırlar elbet. Ancak bütün bunlar, nerden gelirlerse gelsinler, Freud'un büyük buluşlarına yönelecek her türlü saldırıya canımızı dişimize takarak karşı koyma konusundaki kararımızı değiştiremez.

Söz konusu buluşları başlangıç noktası kabul eden cinsel düzenlilik kuramına dayalı toplumbilimin yardımıyla yürütülen araştırmalar, Marx'ı Freud'la ya da Freud'u Marx'la tamamlamayı amaçlayan sayısız girişimlerden birine indirgenemez; ikisini birleştirip yeni bir alaşım ortaya çıkarma girişimine de tabiî. Tarihsel maddecilik anıtında ruhçözümlemesinin tuttuğu yere daha önce değinmiştik: ruhçözümlemesi bilgi öğretisinin yapısıyla devinme yasalarının anlaşılmasına yardım edebilir, ama öğretinin tarihçesi konusunda bize hiç bir yardımı dokunmaz. Ancak dargörüşlü bir siyasetçi, yapısal çözümcü ruhbilimi buluşlarını hemencecik kılgısal öğütler haline getirmemekle suçlayabilir. Tutucu felsefenin bulaşmasından doğan birtakım bozulmalara uğramış bulunması, ancak bir siyasetçi zırlağın bu bilim dalını tümüyle kaldırıp atmasına yol açabilir. Çocuğun cinsel yaşamını anlamış olması, hiç bir sahici toplumbilimcinin göz dikmeyeceği bilimsel ve devrimci bir övünçtür.

Bundan çıkan sonuç, Marx'ın *toplumbilimsel* Freud'un *ruhbilimsel* buluşlarına dayanan cinsel düzenlilik toplumbiliminin hem bir kitle ruhbilimi, hem de cinsel bir toplumbilim olduğudur. Bu bilim, Freud'un kafa eğitimi felsefesinin[7] yadsınmasından sonra, ruh çözümlemesinin getirdiği hekimsel ve ruhbilimsel sorunların tükendiği yerde başlamaktadır.

[7] Bu felsefe bütün düşüncülüğüne (idealizmine) karşın, etkin yaşam konusunda, o güne kadarki toplumbilimlerle pek çok Marx'çı ruhbilimin tümünden fazla doğru içermektedir.

Ruhçözümlemesi, cinsel baskı ve bilinçaltına itmenin etki ve çarklarıyla doğurdukları hastalıklı sonuçları göstermektedir bize. Cinsel düzenlilik kuramına dayalı toplumbilimse çok daha ileri gitmektedir: kendi kendine, *cinsel yaşam hangi toplumsal gerekçeyle toplum tarafından baskı altına alınmakta, birey tarafından bilinçaltına itilmektedir?* diye sormaktadır. Kilise bu soruya: ruhun ölümsüz kurtuluşu için, diye karşılık vermektedir; gizemci ahlâk felsefesi: insanın ölümsüz ahlâk yapısından ötürü; Freud'un ekinsel (culturel) felsefesi: «zihinsel ekin'in, kafa üretiminin» çıkarı için, diye yanıtlamaktadır; bizse, kuşkucu olduğumuzdan, küçüklerin kendi kendilerini okşayıp doyurmalarıyla gençlerin cinsel ilişkilerinin nasıl olup da benzin istasyonlarının kurulmasını, uçak yapımını kösteklediğini merak etmekteyiz. Bize öyle geliyor ki burada doğrudan doğruya zihinsel etkinliğin (faaliyetin) kendisi değil bu etkinliklerin yalnız şimdiki *biçimi* söz konusudur, ve eğer böylelikle çocuklarla gençlerin sonsuz sıkıntısına son verilebilecekse, onları hemen gözden çıkarmaya hazırız. Sizin anlayacağınız, sorun ekinsel olmaktan çıkıp toplumsal bir nitelik kazanmaktadır. Cinsel baskının tarihçesine eğilince, zihinsel ekinle birlikte doğmadığı, zihinsel ekinin oluşumunun vazgeçilmez koşulu olmadığı, çok daha sonraları, buyurgan atacrkil düzenle sınıfların doğumundan sonra ortaya çıktığı görülür. İşte o zaman bütün insanların cinsel çıkarları küçük bir azınlığın yararına kullanılmaya başlandı; atacrkil evlilikle aile bu yeni duruma örgütsel bir biçim kazandırdı. Cinsel yaşamın sınırlandırılıp baskı altına alınmasıyla, insanın duyarlığı değişti, böylece cinsel yaşamı yadsıyan din ortaya çıktı; bu din, başlıca amaçları cinsel zevkle insanlara düşen azıcık mutluluğu yeryüzünden kovmak olan habercileriyle kendi cinsel siyaset örgütünü, Kilise'yi kurup yerleştirdi. Gittikçe azıtan insan emeğinin sömürülmesi açısından ele alındığı zaman, bu evrimin önemli bir toplumsal anlam taşıdığını söylemeye gerek bile yoktur.

Bu ilintiyi iyi yakalayabilmek için, ataerkil ve buyurgan (otoriter) toplumun iktisadî ve toplumsal-iktisadî durumlarının birleşip aynı yöne yöneldikleri toplumsal kuruluşu çok açık seçik kavramak gerekir. Bu kuruluşu hesaba katmadan, ataerkil düzenin cinsel düzenliliğiyle düşünsel süreçlerini anlamak olanaksızdır. Her yaştan, ülkeden ve toplumsal katmandan bireylerin ruhçözümlemesine sokulması, *gerek toplumun toplumsal-iktisadî ve cinsel yapılarının, gerekse yapısal çoğalmasının bir noktada birleşmesinin, buyurgan ailenin çocuğa verdiği eğitimin ilk dört beş yılında olduğunu* göstermektedir. Kilise, daha sonra bu görevi üstlenip sürdürmekten başka bir şey yapmamaktadır. Dolayısıyla, buyurgan Devlet, buyurgan aileyi korkunç derecede çıkarına uygun bulmaktadır: *buyurgan aile, buyurgan Devlet'in istediği ruhsal yapıyla bilgi öğretisinin işlendiği fabrikadır.*

Demek ki, buyurgan Devlet'in cinsel çıkarlarıyla iktisadî çıkarlarının birleştiği kurumu bulduk. Geriye, bu birleşmenin *nasıl* gerçekleştiği, çarkının ne olduğu sorusu kalıyor. Burada da istediğimiz yanıt, (işçi de içinde olmak üzere) gerici insanın kendine özgü ruhsal yapısının çözümlenmesinden gelmektedir; ama bu yanıt ancak kişilik çözümlemesini sorguya çekmeye alışkın kişiye gözükmektedir. Son aşaması *üretken* (génitale) cinsel yaşamın kişiliğe yansıyan yürek daralması olan doğal cinsel etkinliğin (faaliyetin) ahlâk tarafından engellenmesi çocuğu sıkıntılı, yazgısına boyuneğen, kuzu kuzu söz dinleyen, «sevimli» ve «uslu» (sözcüğün buyurgan anlamında «uslu»), vahşî bir varlık yapar; her türlü yaşam ve özgürlük deviniminin üstüne koskoca bir yürek sıkıntısı ağırlığı bindirerek, insandaki başkaldırma güçlerini kötürüm eder, ona cinsel konuları düşünme yasağını zorla benimsetir, zihinsel gücüyle eleştiri duygusunu yıpratır; sözün kısası, cinsel baskının creği, buyurgan düzene ayak uyduran, çektiği bütün yoksulluklara, bütün küçük düşürülmelere karşın bu düzene katlanan bir kişi yaratmaktır. İlk iş olarak da çocuğun, bu-

yurgan Devlet'in iyice küçültülmüş örneği ailenin önünde boyuneğmesi, daha sonra genel toplumsal çerçeveye katılabilmek üzere ailenin temel yapılarını kabul etmesi gerekir. *İnsanın buyurgan bir kişilik yapısına sahip kılınması* — ki bunun hiç gözden ırak tutulmaması gereklidir — *ilkin cinsel güdülerin yaşayan özdeğine (maddesine) cinsel ket vurmanın ve cinsel sıkıntıların yerleştirilmesiyle olmaktadır.*

Örnek diye sıradan, tutucu bir işçi kadını ele alırsak, cinsel düzenlilik kuramının neden aileyi buyurgan toplumsal dizgenin (système'in) en önemli çoğaltım hücresi saydığını kolayca anlarız. Söz konusu kadın, özgürlüğe susamış her işçi kadın gibi açlık çekmektedir, iktisadî durumu içersinde bocalayıp durmakta, ama seçimlerde gidip faşistlere oy vermektedir; beri yandan, cinsel bilgi öğretisi alanında, sıradan gerici kadınla özgür kadın arasındaki ayrım gerçeğini de hesaba katarsak, cinsel yapının büyük önemine parmak basmış oluruz: cinsel yaşama düşman ahlâksal ket vurma, tutucu kadının içinde yaşadığı toplumsal durumun bilincine varmasını engellemekte, «cinsel bolşeviklik»ten öcü gibi korkup var gücüyle Kilise'ye bağlanmasına yol açmaktadır. Kuramsal açıdan, işler şöyle gelişmektedir: robot gibi düşünmeye alışmış sıradan Marx'çı, çektiği iktisadî darlığın üstüne bir de cinsel darlık eklenince, bu kadının iktisadî bilinçlenmesinin artacağını varsayacaktır. Bu varsayıma göre, gençlerle kadınların erkeklerden daha başkaldırıcı olmaları gerekirdi. Oysa, durum tam tersidir, ve iktisatçı bu görüngüyü (olayı) açıklayamaz. Hatta, gerici kadının neden öne sürdüğü iktisadî programı dinlemeye yanaşmadığını bile anlayamaz. Bu durumun açıklaması şöyledir: çok kaba anlamıyla maddesel gereksinimlerin (ihtiyaçların) bastırılması, cinsel gereksinimlerin baskı altına alınmasının doğurduğu etkiyi yaratmaz. Birinci baskı insanları başkıldırmaya iter, ikinciyse, cinsel arzuları bilinçaltına ittiği, bilincin denetiminden çıkardığı, kişinin beynine ahlâk yasağı biçiminde çakıldığı için, baskı altına alma-

nın *iki biçiminde* de başkaldırmayı önler. Bu arada şunu da belirtelim ki, başkaldırmaya ket vurulması da bilinçdışıdır. Siyasetle ilgilenmeyen sıradan insan bu ket vurmanın ilk oluşumlarını bile duymaz.

Sonuç, tutuculuk, özgürlükten korkma, gerici anlayıştır. Cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi, yukarda anlattığımız süreçle, kitle düzeyinde çakılıp kalmış bireyi edilgin, siyasetten uzak biri yaparak siyasal gericiliği güçlendirmekle kalmaz: ayrıca, insanın kişilik yapısında ikinci dereceden bir güçle yapay bir çıkar yaratır, bunlar da buyurgan düzeni etkin bir biçimde desteklerler. Çünkü bilinçaltına itmenin doğanın istediği doyumlardan yoksun bıraktığı cinsel yaşam, onların yerini tutan başka doyumlara yönelir. Böylece doğal saldırganlık kaba eziyetseverliğe, — kitle ruhbilimi açısından — birkaç büyük Devlet buyuruculuğu çıkarının sahneye koyduğu savaşların temel taşlarından biri olan başkasına eziyet etme hastalığına dönüşür. Başka bir örnek alalım: kitle ruhbilimi açısından bakıldığında, asker yanlısı, askerî yönetim yanlısı olma bütün etkililiğini öncelikle cinsel etkene borçludur. Asker giysisinin cinsel etkisi, ritimli hareketin yetkinliğinden (mükemmelliğinden) gelen geçit törenlerinin cinsel kışkırtması, askerlerin kılıç çekmesinin göstermeci yanı bir evkadınına ya da küçük bir memur hanıma, yıllarca mürekkep yalamış siyasetçilerin seslendiğinden daha fazla seslenir. Siyasal gericiliğe gelince, bu cinsel ilgileri bile bile kendi yararına kullanır. Erkekler için parlak kırmızı birörnek giysiler yaratmakla kalmaz, orduların devşirilmesini çekici kapak kızlarına yaptırır. Konuyu kapatmak üzere, savaşçı güçlerin duvar duyurularını analım, bunlardaki kanıtlama aşağı yukarı şöyledir: «Yabancı ülkeleri tanımak istiyorsan, Krallık Deniz Kuvvetleri'ne yazıl!» Yabancı ülkeler bu duyurularda çekici yabancı kadınlarca canlandırılır. Neden böylesine etkilidir bu duyurular? Cinsel baskıyla doyumsuz bırakılan gençliğimiz, cinsel açlık çekmektedir de ondan.

Gerek özgürlük özlemlerini köstekleyen cinsel ahlâk, gerekse buyurgan (emperyalist) çıkarların gerektirdiği yönde eylemde bulunan büyük güçler, kullandıkları enerjiyi bilinçaltına itilen cinsel yaşamdan alırlar. Şimdi artık, «etkiye tepki olarak bilgi öğretisinin iktisadî temel üzerindeki etkisi» denen sürecin başlıca zembereklerini yakalamaktayız: *cinsel arzulara ket vurma, iktisadî açıdan ezilen insanda, onu somut çıkarlarına aykırı biçimde davranmaya, duymaya, düşünmeye itecek yapısal değişiklikleri yaratmaktadır.*

Böylece, Lenin'in gözlemi, kitle ruhbiliminin buluşlarıyla doğrulanıp açıklanmış olmaktadır. 1905'te ayaklanan erler, subaylarında, bilinçsiz olarak, cinsel yaşamı baskı altında tutan ve o çağda, yaşamınızı zehir etseler de öldürmeye hakkınız bulunmayan — Tanrı'nın simgesi — babalarını görmekteydiler. Yetkiyi ele geçirdikleri zaman duydukları kararsızlık ve pişmanlık, edime (fiiliyata) dökülemeyen, tam tersine, yani acıma duygusuna dönüşen nefretin dile gelmesiydi.

Demek ki kitle ruhbiliminin kılgısal (pratik) sorunu, her zaman siyasal gericiliğin yengiye ulaşmasına yardıma hazır edilgin büyük halk çoğunluğunun eyleme geçirilmesi; bir de, iktisadî-toplumsal durumdan doğan özgürlük isteğinin gün ışığına çıkmasını engelleyen cinsel arzuların bilinçaltına itilmelerinin ortadan kaldırılmasıdır. Bir kez harekete geçirmeyi ve özgürlüğe kavuşturma kavgasının akılcı ereklerine yöneltmeyi başarırsak, bir futbol karşılaşması ya da ucuz müzikli oyun seyrederken titreyen sıradan halk kitlesinin ruhsal enerjilerinin coşup taşmasını kimsecikler durduramaz. İzleyeceğiniz cinsel düzenlilik incelemesinin başlangıç noktası budur.

II. BÖLÜM

FAŞİZMİN KİTLE RUHU ANLAYIŞINDA BUYURGAN AİLE ÖĞRETİSİ

1. FÜHRER VE KİTLE YAPISI

Toplumsal süreç tarihi, aradan birkaç on yıl geçtikten sonra, gerici tarihçilere Almanya'nın geçmişi konusunda birtakım değerlendirmelere girişme olanağı verseydi, hiç kuşkusuz, Hitler'in 1928 - 1933 yılları arasındaki başarısını halk yığınlarına «kendi düşünleri»ni (ideolojilerini) aşılayarak tarih yazanların büyük adamlar olduklarına kanıt diye kullanırlardı: gerçekten de, ulusal-toplumcu (nasyonal-sosyalist) propaganda «önder öğretisi» («Fuhrerideologie») denen şeye dayanmaktaydı. Ulusal-toplumcular da elde ettikleri başarının çarkını, giriştikleri hareketin tarihsel içermelerinden daha fazla tanımıyorlardı. Dolayısıyla, ulusal-toplumcu yazar Wilhelm Stapel, «Christentum und National-sozialismus» (Hanseatische Verlagsanstalt) adlı yapıtında şu satırları yazarken son derece tutarlıydı: «Ulusal-toplumculuk *anlaşılması kolay, yalın* bir hareket olduğundan, onu «kanıtlar»la durdurmak olanaksızdır. Kanıtlar ancak, hareket birtakım kanıtlar yardımıyla kendini kabul ettirmiş olsaydı işe yarardı.»

Ulusal-toplumcuların propaganda söylevleri, bu görüş uyarınca, kitle düzeyinde çakılıp kalmış bireylerin *duygularına* yöneltilmiş ustaca çağrılarla, *nesnel kanıtlamayı elden geldiğince bir yana bırakarak* dile gelmekteydiler. Hitler *Mein Kampf* (Kavgam) adlı yapıtında, pek çok kez, kitle ruhbilimi konusunda en iyi güncel savaş yönetiminin her türlü kanıt-

lamadan kaçınmak, kitlelere yalnız «en son büyük ereği» göstermek olduğunu belirtir. Siyasal gücün ele geçirilmesinden *sonra* bu «en son büyük erek»in ne olduğu gerek İtalyan faşizminde, gerekse Göring'in orta sınıfların iktisadî örgütlerini kapatmak üzere yayımladığı kararnamelerle, partililerce beklenen «ikinci devrim»e sırt çevirişte, söz verilen toplumcu önlemlerin (tedbirlerin) uygulanmayışında açık seçik ortaya çıkıyor, daha o zamandan tek parti buyurganlığının gerici işleyişi kendini gösteriyordu. Aşağıdaki alıntı, Hitler'in kendisinin de ulaştığı başarının temel çarkından ne denli habersiz olduğunu gözler önüne sermektedir:

Eğer hiç durmadan parmak basılırsa, hiç bir zaman ayrılmamamız gereken bu büyük çizgidir bizi, şaşmaz bir biçimde, en son başarıya götürecek olan. İşte o vakit, böyle bir dayanmayla, insan aklının belli belirsiz anlayabileceği, uçsuz bucaksız sonuçlara *erişebileceğimiz saptanacaktır* (Mein Kampf, *s. 203. Sözcüklerin altını W. R. çizmiştir).*

Demek ki, Hitler'in başarısı anamalcılık (kapitalizm) tarihinde oynadığı gerici rolle açıklanamaz, çünkü giriştiği propagandada bunu açıkça kabul etseydi, tam tersi etki yaratırdı. Hitler'in kitleler üzerinde ruhsal açıdan etkili oluşunun, bir «führer»in ya da bir düşün temsilcisinin başarısının (tabiî bu tarihsel değil, öncelikle gelip geçici bir başarıdır) *kişisel kavramlarının, bilgi öğretisinin ya da programının zihinsel düzeyleri kitleye göre ayarlanmış geniş bir birey katmanının ortalama yapısıyla uyuşmasına* bağlı bulunduğu düşüncesine dayanarak incelenmesi gerekirdi. Burada, ikinci bir soru çıkıyor karşımıza: *söz konusu kitle yapılarının kökeni hangi tarihsel ve toplumsal durumdadır?* Böylece, bir kitle ruhbilimi sorunu «önder kavramı»nın (Führeridee) fizikötesi alanından çıkıp toplumsal yaşamın gerçekliğine aktarılmaktadır. Bir *«führer», ancak kişiliğini oluşturan yapılar*

— *kitle ruhbilimi açısından — geniş halk yığınlarının zihinsel yapılarıyla çakışıyorsa tarih yazabilir.* Tarihe vurduğu damganın *geçici* mi yoksa *kalıcı* mı olduğu sorusu yalnızca toplumsal sürecin akışına ayak uydurmasına ya da karşı çıkmasına bağlıdır. İşte bu yüzden, Hitler'in başarısını salt ulusal-toplumcuların giriştikleri akıldışı kalem tartışmalarına, «kitlelerin yollarını şaşırmaları»na, «Nazi çılgınlığı»na dayandırmak yanlıştır; ortaklaşmacı (komünist) siyaset adamları sonradan bu belirsiz açıklamalardan yararlanmış bulunsalar da, yukardaki lafların hiç bir anlamı yoktur. Asıl sorun, *kitlelerin neden yanıldıklarını, yollarını şaşırdıklarını, çılgınca etkilere kapıldıklarını* anlamaktır. *Halk yığınları içersinde olup biteni* bilmeden çözemeyeceğimiz bir sorundur bu. Hitler hareketinin gerici yanına parmak basmak yetmez. Çünkü N.S.D.A.P.'nin halk yığınları arasında elde ettiği başarı oynadığı gerici rolle çelişmekteydi: milyonlarca insan köleleştirilmelerine alkış tutuyordu; bu çelişki siyasal ve iktisadî kanıtlarla değil, ancak kitle ruhbilimiyle açıklanabilir.

Ulusal-toplumculuk, seslendiği çevrelere göre değişik araçlar kullanmıştı, belli bir anda gereksinim (ihtiyaç) duyduğu toplumsal katmanlara uygun olarak verdiği sözleri değiştirmekteydi. 1933 ilkbaharında, sanayi işçilerini davasına katmak istediğinden, giriştiği propaganda Nazi hareketinin *devrimci* niteliği üstünde duruyordu ısrarla, ve Potsdam'da aksoylu (aristokrat) sınıfın önünc bir kemik atıldıktan sonra, 1 Mayıs büyük törenle «kutlandı». Eğer bunlara bakıp Hitler'in başarısının salt siyasal üçkâğıtçılığa dayandığı sonucu çıkarılırsa, temel özgürlük düşüncesiyle çelişkiye düşülmüş, toplumsal devrimin günün birinde gerçekleşebilme olasılığı yadsınmış olur. Demek ki asıl sorun şudur: *halk kitleleri neden siyasal uyutmaya kanmaktadır?* Çeşitli partilerin yaptıkları propaganda hakkında bir yargıya varmak ellerindeydi. Neden Hitler'in, işçilere üretim raçlarına el konacağını vaat ederken, anamalcılara da hiç bir kamulaştırmaya gidilmeye-

ceği konusunda güvenceler (teminat) verdiğini farketmedi halk yığınları?

Hitler'in kişisel yapısıyla yaşamöyküsünün ulusal-toplumculuğun anlaşılmasına hiç bir yararları dokunmaz. Bununla birlikte, düşünlerinin (ideolojilerinin) küçük-kentsoylu kökeninin, kaba çizgileriyle, onları alkışlamaya hazır kitle yapılarıyla çakıştığına parmak basmak yerinde olur.

Hitler, bütün gerici hareketler gibi, küçük-kentsoylu (küçük-burjuva) sınıfın birçok katmanına dayanmaktaydı. Ulusal-toplumculuk, küçük-kentsoylu sınıfın kitle ruhu anlayışındaki çelişkilerin tümünü ortaya çıkarmıştır. Öyleyse yapılacak ilk iş, bu çelişkilerin ne olduğunu anlamak, sonra da, hepsi buyurucu (emperyalist) üretim koşullarından doğduklarına göre, ortak kökenlerinin derinine inmektir. Biz burada araştırmalarımızı, *cinsel* öğretiye ilişkin sorunlar çerçevesinde tutacağız.

2. HİTLER'İN KÖKENLERİ

Başkaldıran Alman orta sınıflarının önderi küçük bir Devlet görevlisinin oğluydu. Hitler, ister istemez alacağı küçük-kentsoylu kitle yapısı eğitimini kendisi anlatmıştır bize. Babası onu Devlet memuru yapmak istiyordu, oğul babanın kurduğu tasarıya başkaldırdı, «ne olursa olsun» buna uymamaya karar verdi: badanacı oldu ve yoksul düştü. Ancak bu başkaldırının dışında, babanın yetkesinden (otoritesinden) kuşkulanmak ya da onu yadsımak söz konusu değildi. Yetke karşısındaki bu iki yönlü tutum, *yetkeye* başkaldırmayla atbaşı giden saygılı ve uslu kabulleniş, gençlikten erginliğe geçiş döneminde küçük-kentsoylunun ruhsal yapısının temel niteliklerinden biridir — ve yaşama koşulları güçleştiği oranda belirginleşir.

Hitler'in annesinden söz ederken kullandığı dil epey duy-

gusallık kokar. Ömrü boyunca bir tek kez, anası öldüğü gün ağladığını öne sürer. Cinsel yaşama karşı takındığı olumsuz tutumla, analığı sinirceli (nevrotik) bir biçimde ülküleştirişinin kökeni ırkçı kuramıyla firengi konusundaki kuramındadır (bir sonraki bölüme bakın).

Gençliğinde ulusçu olan Hitler — o sırada Avusturya'da yaşamaktadır — «Alman yurdunu Slavlaştırma»ya girişen Avusturya hanedanına karşı savaşmayı kararlaştırdı. Habsbourg'lara açtığı kalem savaşında hanedandan birkaç kişinin firengili oluşuna epey ağırlık verdi. «Ulusun vücudunun zehirlenmesi» örgesi (motif'i) ile firengi saplantısı büyük bir direnmeyle, hiç durmadan yinelenmeseydi, işbaşına geldikten sonra iç siyasetinin çekim merkezlerinden birini oluşturmasaydı, hiç üstünde durmayacaktık.

Hitler, nefret ettiği Habsbourg hükümetinin zayıflamasına yol açacak gizli oyla genel seçim için kavga verdiğinden, toplumsal-demokrasiye belli bir duygudaşlıkla baktı. Ancak sınıf bilincinin göklere çıkarılması, ulusun yadsınması, Devlet yetkesine, üretim araçlarının özel ellerde bulunması, dine ve ahlâka karşı çıkılması midesini bulandırıyordu. Bununla birlikte, toplumsal-demokrasiyle bozuşmasının kesin nedeni, çalıştığı yapı işleri kurumunda kendisine yapılan işçi sendikasına katılma çağrısı olmuştur. Ömründe ilk kez toplumsal-demokrasinin gerçek rolünü anladığını söyleyerek geri çevirdi bu çağrıyı.

Bundan sonra, Alman birliğini sağladığı ve Avusturya hükümdarlık ailesine karşı savaştığı için en büyük ülküsü Bismarck oldu. Yahudi düşmanı Lueger'le Alman ulusçusu Schönerer'in Hitler'in daha sonraki evrimi üzerinde büyük etkileri görüldü. Bunun üzerine, eski «kentsoylu» ulusçuluğun önerdiğinden daha değişik ve etkili araçlarla gerçekleştirmeyi umduğu ulusçu-*buyurucu* (nationaliste-*impérialiste)* amaçlara yöneldi. *Bu araçların seçilmesinde, örgütlü Marx'çılığın gücü-*

nü ve her türlü siyasal harekette kitlenin oynadığı kesin, belirleyici rolü bilişi etkili olmuştur.

Savaşma enerjisi iki yanda da eşit olduğundan, — siyasal alanda örgütlü Marx'çılığın yönettiği — uluslararacı öğretinin karşısına, aynı birlik ruhuyla örgütlenip yönetilecek ulusçu («völkisch») bir dünya görüşü dikildiği zaman başarı doğrunun olacaktır.

Uluslararacı öğretinin başarısı, saldırı birlikleri halinde örgütlenmiş bir siyasal parti tarafından temsil edilmesinden gelir; onun karşısındaki öğretiyi bugüne dek başarısızlığa uğratansa, birlik içersindeki örgütlü bir temsilin bulunmayışı olmuştur. Bir bilgi öğretisi, her şeye en genel açıdan bakan metin yorumlamasına bırakılan sonsuz özgürlükle değil, bir siyasal örgütün sınırlı, ama bileşik yapısı içersinde kavga verip yengiye ulaşacaktır (Mein Kampf, *s. 422 - 423*).

Hitler, toplumsal-demokrat siyasetin tutarsızlıklarıyla Alman Ulusal Partisi de içlerinde olmak üzere, eski kentsoylu partilerin güçsüzlüğünü çok erken görmüştü.

Bütün bunlar, Marx'çılığın karşısına çıkarılacak, buyurucu (emperyalist) bir fetih isteminin can verdiği, temelinden yeni bir öğretinin bulunmayışının kaçınılmaz sonucundan başka bir şey değildi (a.g.y., *s. 190*).

O çağda, Marx'çılığın güncel temsilcisi olan toplumsal-demokrasi karşısında ulusal hükümetlerin takındığı tutumda yapılacak değişiklik konusunu düşünürken, bu öğretinin yerini tutacak bir şey bulunmadığını farkediyordum. Toplumsal-demokrasinin günün birinde çökmesi halinde, halk yığınlarına ne önerilecekti? Aşağı yukarı öndersiz diyebileceğimiz geniş emekçi yığınlarını ardına takıp götürecek bir hareket yok-

tır. Uluslararası dayanışma ülküsüne körü körüne bağlı adamın Marx'çı partiden ayrıldıktan sonra hemen başka bir kentsoylu partinin, yani bir sınıf örgütünün sıralarına katılacağını varsaymak sersemlikten de öte, akıldışı bir şeydir (a.g.y., *s. 190*).

Kendi kendilerine verdikleri adla, kentsoylu partiler artık 'emekçi' kitlelerini yanlarına çekemeyeceklerdir, çünkü bu ikisi birbirine karşıt, doğal, ve yapay sınırlarla ayrılmış, karşılıklı ilintileri kavgadan başka bir şey olamayacak iki ayrı dünyadırlar. Söz konusu kavgadansa daha genç olan, ele aldığımız örnekte Marx'çılık, yengiyle çıkacaktır (a.g.y., *s. 191*).

Ulusal-toplumculuğun Sovyet düşmanlığı tez vakitte ortaya döküldü:

Avrupa'da toprak kazanmak istersek, bunu ancak Rusya'dan alabiliriz; yeni İmparatorluğun, Alman pulluğuna sürülecek toprak, Alman ulusuna gündelik ekmek sağlayabilmesi için, Alman kılıcıyla eski Töton Şövalyeleri'nin bacağını kırması gerekir (s. 154).

Demek ki Hitler birtakım sorular sormaktadır kendi kendine: «Ulusal-toplumcu düşünceyi nasıl zafere ulaştırmalı? Marx'çılıkla etkili biçimde nasıl savaşmalı? Halk yığınlarına nasıl açılmalı?»

Hitler, ereklerine varabilmek için, kitlelerin ulusçu duygularına seslenir, ama tıpkı Marx'çılık gibi, hareketini kitle temeline oturtmaya, bunun için uygun bir propaganda geliştirmeye ve onu sonuç alacak biçimde kullanmaya karar verir.

Dolayısıyla, ulusçu buyuruculuğu Marx'çılıktan, onun kitleleri örgütleme uygulayımından (tekniğinden) alınmış yöntemlerle halka zorla benimsetmek niyetindedir — öyle olduğunu ilk kabul eden de kendisidir. *Kurulan kitle örgütünün*

başarıya ulaşmasının övünç ya da sorumluluğu Hitler'in değil, halk yığınlarınındır. Onun giriştiği propagandanın yığınları ardına takıp götürmesine izin veren, insanların buyurgan, özgürlüğe düşman ve sıkıntılı ruhsal (zihinsel) yapılarıdır. Bundan ötürü de, Hitler'in toplumbilimsel öncmi kişiliğinde değil, *halk yığınlarının ona verdikleri biçimde, görevdedir.* Sorunun bu yanı öylesine ilginçtir ki, Hitler, gerçekte buyuruculuğunu yerleştirmekte yardım almayı tasarladığı halk yığınlarından tiksinmekte, onları küçük görmekteydi. Özellikle içten *bir tek itiraf* hepsine değer: «Halkın anlayışı hiç bir zaman kamuoyuna yutturulanın ötesinde olamamıştır...» (*a.g.y.*, s. 140).

Peki, Hitler'in propagandasına kapılabilmeleri için, kitlelerin ruhsal yapısı neydi acaba?

3. KÜÇÜK-KENTSOYLU SINIFIN KİTLE RUHBİLİMİ

Hitler'in başarısının ne «kişiliği»yle, ne de bilgi öğretisinin tam bir düzensizliğe yuvarlanan anamalcılıkta oynadığı rolle açıklanamayacağını daha önce belirtmiştik. Halk yığınlarının «uyutulması» da bir açıklama değildir. Biz, *yöneticileri öznel ve nesnel açıdan çalışan yığınların çıkarlarına aykırı bir siyaset izleyen bir partiye katılabilmeleri için, halk kitleleri arasında olup bitenin* araştırılmasına öncelik verdik.

Bu soruyu yanıtlayabilmek için, ulusal-toplumcu (nasyonal-sosyalist) hareketin başlangıçta, geniş orta sınıf katmanlarına, yani milyonlarca memur ve görevliye, orta ve küçük tüccarlara, orta köylülere yaslandığını anımsamak gerekir. *Toplumsal temeli açısından bakıldığında, ulusal-toplumculuk, başlarda, küçük-kentsoylu bir hareketti, hem de dünyanın her yerinde,* İtalya'da, Macaristan'da, Arjantin'de, Norveç'te aynı nitelikleri taşıyan bir hareket. Eskiden değişik demokratik küçük-kentsoylu partilerde siyasal kavga veren bu küçük-

kentsoylu sınıfın, bulunduğu siyasal yeri değiştirmesi için bir iç değişiklik geçirmiş olması gerekirdi. Özgürlükçü-kentsoylu öğretilerle faşist öğreti arasındaki temel benzerlikler kadar ayrılıklar da küçük-kentsoylu sınıfın toplumsal durumuyla ve bu durumun doğurduğu ruhsal yapıyla açıklanır.

Faşist küçük-kentsoylu sınıf özgürlükçü küçük-kentsoylu sınıfın aynıdır, yalnız yaşadıkları çağ ayrıdır. Ulusal-toplumculuk, 1930 ve 1932 seçimlerinde en çok Alman Ulusal Partisi'nden, İktisat Partisi'nden (Wirtschaftspartei'den) ve Alman İmparatorluğu'ndaki daha başka alt kümelerden oy kapmıştır. Yalnız Katolik Merkez Partisi (Deutsche Zentrumpartei), 1932 Prusya seçimlerinde bile durumunu koruyabilmiştir. Ulusal-toplumculuk yine bu seçimlerde işleyim (sanaî) işçileri arasına girmeyi başarmıştır. Ancak, gerek seçimlerden önce, gerek sonra, gamalı haça en büyük birlikleri sağlayan hep orta sınıflar olmuştur. Anamalcı dizgenin doğuşundan bu yana tanıdığı en ciddî bunalım sırasında (1929 - 1932), orta sınıflar ulusal-toplumculuk bayrağı altında toplanıp siyaset sahnesini ele geçirdiler ve toplumun devrimci bir görüşle yeniden kurulmasına karşı çıktılar. Siyasal gericilik, küçük-kentsoylu sınıfın oynayacağı bu rolü çok doğru görmüştü: «En son çözümlemede, Devlet'in varlığı, orta sınıflara bağlıdır», deniyordu 8 Nisan 1932'de Alman Ulusalcıları'nın dağıttığı bir bildiride.

30 Ocak 1933'ten sonra sol cephede açılan tartışmalarda orta sınıfların toplumsal önemi sorunu epey yer tutmuştur. O güne dek, zihinler siyasal gericiliğin evrimine, buyurgan yönetim biçimine takıldığı için, orta sınıflar ihmal edilmişti; siyasetçilere gelince, onlar kitlenin ruhsal durumuna ve sorunlarına hiç mi hiç aldırış etmemekteydiler. Dolayısıyla, «orta sınıf başkaldırısı»nın siyaset sahnesinde boy gösterebilmesi için, 30 Ocak olaylarını beklemek gerekti. Bu sorunun doğurduğu tartışmayı daha yakından izlersek, belli başlı iki eğilim görürüz: birinci eğilim, faşizmi, büyük kentsoylu sı-

nıfın siyasal bekçisinden «başka bir şey» saymamaktaydı; öbür eğilimse, işin bu yanını ihmal etmeksizin, «orta sınıf başkaldırısı»na daha çok önem veriyordu; bu da, ikinci eğilimi temsil edenlerin, faşizmin oynadığı gerici rolü karanlıkta bırakmakla suçlanmalarına yol açmıştır; bu kanıtlamaya ağırlık kazandırmak üzere, Tyssen'in iktisadî yaşamın başına tek buyurucu olarak getirilişi, orta sınıfların kurdukları iktisadî örgütlerin dağıtılması, «ikinci devrim»in programdan çıkarılışı örnek verilmekteydi; sözün kısası, 1933 Haziran'ından sonra gittikçe belirginleşen faşizmin gerici yanına parmak basılıyordu.

Kıyasıya sürdürülen bu tartışmada birtakım karanlık noktalar bulabiliriz: ulusal-toplumculuğun buyurucu (emperyalist) niteliğini ancak işbaşına geldikten sonra ortaya vurması, hareketten her türlü «toplumcu» öğeyi çıkarıp atması, elindeki tüm olanaklarla savaşı hazırlaması, *dayandığı kitle temeli açısından bakıldığında, faşizmin bir orta sınıf hareketi oluşu*'nu çürütmüyordu. Hitler, büyük anamala (sermayeye) savaş açmaya söz vermeseydi, orta sınıfları kendi davasına katamazdı. Orta sınıflar, büyük anamala *karşı* oldukları için Hitler'in yengiye ulaşmasına yardım etmişlerdir. Orta sınıflarca sıkıştırılan ulusal-toplumcu yöneticiler anamalcılığa *karşı* birtakım önlemler (tedbirler) almak, sonra büyük anamalın baskısıyla bunların uygulanmasını ertelemek zorunda kalmışlardır. Bir gerici hareketin kitle temelindeki öznel çıkarlarıyla nesnel gerici işlevi arasında ayırım yapılmazsa (ki bunlar başlangıçta, ulusal-toplumcu hareketin *bütünü* içersinde biraraya gelmelerine karşın, birbirlerine aykırıdırlar), anlaşmak olanaksızdır, çünkü faşizmden söz ederken birimiz bu hareketin gerici rolünü hedef alır, öbürümüzse faşist kitlelerin gerici çıkarlarını düşünür. Tek parti buyurganlığının bütün çelişkilerini aydınlatan ve söz konusu iki yanın *tek bir biçim*, ulusal-toplumculuk altında birleşmesini açıklayan da faşizmin bu iki görünüşü arasındaki karşıtlıktır; Hitler hare-

ketinin en belirgin özelliğiyse, bunların bir noktada çakışmasıdır. Ulusal-toplumculuk (işbaşına geçmesinden *önce* ve kısa bir süre sonra) bir «orta sınıf hareketi» oluşunu ortaya koymak zorunda kaldığı sürece, gerçekten de *anamalcılığakarşı ve devrimci*'dir; ama siyasal gücünü artırmak ve elinde tutmak için — büyük anamalcıların haklarını ellerinden almak üzere hiç bir şey yapmamıştı çünkü — anamalcılığakarşı olma maskesini yavaş yavaş indirdiği, özellikle anamalcı işlevini ortaya vurduğu zaman, buyuruculukla büyük anamalın iktisadî düzeninin temel desteği haline geldi. Ondan sonra yöneticilerinin kaç tanesinin yalancı ya da (kendilerine göre) dürüst toplumcu olduklarını, aralarında yetkiye susamış boş tartışmalarla türedilerin bulunup bulunmadığını — hem de ne çok vardı! — sorup araştırmanın hiç önemi yoktur. Bu türlü değerlendirmeler faşizme-karşı bir siyaset geliştirip uygulamaya izin vermez. İtalyan faşizminin tarihçesi Alman tek parti buyurganlığını (diktasını), iki yönlülüğünü anlamamıza yardım edebilirdi, çünkü yukarda sözünü ettiğimiz birbirine açıkça karşıt iki işlevi de yapısında taşımaktaydı.

Faşizmin kitleye dayalı temelindeki yan-tutmama işlevini yadsıyan ya da küçümseyenler, ellerinde hiç bir büyük üretim aracı bulunmayan ve bunlar üzerinde çalışmayan orta sınıfların, uzun zaman dilimi içersinde, tarih yaratamayacakları, bundan ötürü de anamalla işçi dünyası arasında boşlukta kalacakları inancından yola çıkmaktadırlar. Orta sınıfların, İtalyan ve Alman faşizmi tarihçesinin de gösterdiği üzere — *uzun zaman dilimi içersinde değilse bile, sınırlı bir tarihsel süre boyunca* — pekâlâ tarih yaratabileceklerini — gerçekten de yarattıklarını — unutmaktadırlar. Bunu derken, yalnız işçi örgütlerinin ortadan kaldırılmasını, sayısız kurbanı, barbarlığın saldırıya geçişini değil, özellikle iktisadî bunalımın toplumun tepeden tırnağa sarsılmasını, yani toplumsal devrime dönüşmesini önleyen engelleri düşünüyoruz. Şurası çok açıktır: bir ulusta orta sınıf ne denli kalabalık ve etki-

liyse, onu etkili bir toplumsal güç olarak o denli hesaba katmak gerekir. Nitekim, 1933'le 1942 yılları arasında, *uluslararası* bir hareket olarak, toplumsal-devrimci uluslararacılığı faka bastıran ulusal faşizm görüngüsü ortaya çıkmıştır. Toplumcularla ortaklaşmacılar, gericiliğin karşısında devrimci hareketin gösterdiği ilerleme konusunda yanılsamalara düşmüş, tüm iyiniyetlerine karşın, siyasal alanda tam anlamıyla kendi canlarına kıymışlardır. Bu sorun, büyük bir titizlikle üzerinde durulmaya değer. Çünkü bütün ülkelerdeki orta sınıfları içeren süreç, herkesçe bilinen, sıradan mı sıradan bir olgunun, faşizmin siyasal ve iktisadî gericiliğin en aşırı biçimi oluşunun saptanmasından çok daha fazla önemlidir. 1928-1942 yılları arasındaki tarihin de gösterdiği üzere, böyle bir saptamanın siyasal açıdan hiç değeri yoktur.

Orta sınıflar harekete geçmiş, faşizm kılığı altında, toplumsal bir güç olarak siyaset sahnesine çıkmışlardır. Önemli olan Hitler ve Göring'in gerici niyetleri değil, orta sınıfların toplumsal çıkarlarıdır. Orta sınıflar, kişilik yapılarından ötürü, iktisadî önemlerini fersah fersah aşan büyük bir toplumsal güç oluştururlar. Ataerkil düzeni binlerce yıl ayakta tutma ve tüm çelişkilerine karşın yaşatma hünerini gerçekleştiren de yine bu toplum katmanıdır.

Faşist hareketin varlığı hiç kuşkusuz ulusçu buyuruculuğun dile gelişine bağlıdır. Ama faşist hareketin bir kitle girişimi haline gelebilmesi ve siyasal gücü eline geçirebilmesi — ki bu, onun, buyurucu işlevini yerine getirmesine izin vermiştir — ancak orta sınıfların yarattığı kitle hareketiyle açıklanabilir. Faşizmin çelişik görünüşlerini anlamak isteyen kişi, tarihin istediği bir anında, söz konusu karşıtlıklarla aykırılıkları hesaba katmalıdır.

Kentsoylu sınıfın toplumsal durumunu şunlar belirler:

a) *anamalcı üretim süreci içersindeki konumu,*

b) *buyurgan Devlet aygıtı içersindeki konumu,*

c) *özel aile durumu;* buysa, doğrudan doğruya, üretim süreci içersindeki konumundan (vaziyetinden) doğar ve bize sahip çıktığı bilgi öğretisinin temel anahtarını verir. İktisadî terimlerle söylersek, küçük köylünün, Devlet görevlisinin ve orta halli tüccarın durumunda birtakım ayrılıklar vardır, ama aile açısından ele alındığında, hiç değilse kalın çizgilerde, bir *özdeşlik* göze çarpar.

Anamalcı iktisadî yaşamın XIX. yüzyılda geçirdiği hızlı evrim, üretimin hiç ara vermeksizin, adım adım makinalaşması, türlü üretim dallarının işçi sendikalarıyla tekelci kuruluşlarda toplanması küçük-kentsoylu tüccarlarla zanaatçıların göz göre göre yoksullaşmasına yol açmıştır. Çok daha ucuza ve çok daha akılsal bir biçimde üretimde bulunan büyük işleyimlerle (sanayilerle) yarışamayan küçük kurumlar, eriyip gitmeye mahkûmdular.

Orta sınıflar bu dizgeden, acımasız silip süpürmenin dışında hiç bir şey bekleyemezler. Sorun çok yalındır: ya hepsi birden, herkesin aynı şeye, yani hiç bir şeye sahip olduğu tatsız tuzsuz, külrenkli işçi sınıfına karışıp eriyecek; ya da bireylere ömür boyu ölesiye çalışarak, tüm gücünü harcayarak, direnerek birtakım mallara sahip olma fırsatı verilecektir. Ya orta sınıf, ya da işçi sınıfı. Budur işte sorun!

Bu uyarı, 1932 Başkanlık seçiminden önce Alman Ulusalcıları tarafından yapıldı. Ulusal-toplumcularsa, bu türlü pek ustaca sayılmayacak bildirilerle orta sınıf ile sanayi işçileri arasına bir uçurum sokmaktan kaçındılar, dolayısıyla propagandaları daha etkili oldu.

N.S.D.A.P.'nin giriştiği propagandanın başlıca kanıtlarından biri büyük mağazalarla savaştı. Ama ulusal-toplumculuğun büyük sanayide oynadığı rolle sırtını dayadığı orta sınıfların çıkarları arasındaki çelişki, Hitler'in Knickerbocker'le yaptığı konuşmada açıkça ortaya çıktı:

Alman - Amerikan ilişkilerini bir bakkal dükkânına bağlayacak değiliz (Woolworth kurumunun Berlin'de açacağı şube söz konusuydu burada)... Böyle kurumların varlığı, Bolşevikliğin desteklenmesi anlamına gelir... Bunlar, bir sürü küçük kurumu ortadan kaldırmakta. Onun için, biz bunlara göz yummayacağız, ancak şuna da emin olabilirsiniz, Almanya'da açacağınız bu gibi kurumlara Alman kurumlarından ayrı bir biçimde davranılmayacaktır.[1]

Özel dış borçlar çok ağır bir yük bindiriyordu orta sınıfların omuzlarına. Ama Hitler, dış siyaset alanında verilen sözlerin yerine getirilmesine bağlı bulunduğu için özel dış borçların ödenmesi gerektiğinden dem vururken, yandaşları bunların geçersiz sayılmasını istiyorlardı. Dolayısıyla, küçük-kentsoylu sınıf, toplumsal-demokrasinin «Marx'çı yönetimi» diye yorumladığı «dizgeye karşı» ayaklandı.

Küçük-kentsoylu sınıfın söz konusu katmanlarının bunalım sırasında gösterdikleri biraraya gelip örgütlenme arzuları ne olursa olsun, küçük kurumlar arasındaki iktisadî yarış sanayi işçilerininkine benzer bir dayanışma duygusunun yaratılmasını engelledi. Toplumsal durumu, küçük-kentsoylunun kendi toplumsal katmanıyla ya da sanayi işçileriyle özdeşleşmesini önler; orada yarış ağır bastığı için kendi katmanına, yeryüzünde en çok işçileşmekten korktuğu için de sanayi işçilerine katılıp kaynaşamaz. Faşist hareketse küçük-kentsoylu sınıfın biraraya toplanmasına yol açmıştır. Bu toplanma, kitle ruhbilimi açısından, hangi temel üzerinde olmuştur?

Bu konuda aradığımız yanıtı bize Devlet görevlileriyle

[1] İşbaşına geçildikten sonra, Mart-Nisan aylarında, büyük dükkânlara saldırı başladı, ama kısa bir süre sonra N.S.D.A.P. yöneticilerince durduruldu (İktisat konusunda izinsiz elatmaların yasaklanması, orta sınıf örgütlerinin kapatılması falan).

küçük ve orta memurların toplumsal durumu sağlar: orta dereceli memur ve görevli, sanayi işçisininkinden daha az elverişli bir iktisadî durumda yaşarlar; özel kesimde çalışan memurların iktisadî durumlarının düşüklüğüne karşılık, Devlet görevlilerinin elinde ufacık da olsa yükselme ve ömürlerinin sonuna dek belli bir güvenlik içinde yaşama umudu vardır. Bu toplumsal katmanın başlıca özelliği olan yerleşik kurumlara bağımlılık, gerçek bir dayanışma duygusunun oluşmasına tümden aykırı bir şeye, arkadaşlarıyla yarışmaya yol açar. Devlet görevlisinin toplumsal bilinci iş arkadaşlarıyla yazgısının ortak olduğu duygusuna değil, o günkü Devlet yetkesi ve «ulus» karşısında takınılan tutuma bağlıdır. Bu tutum, görevli için, *bireyin Devlet gücüyle mutlak bir biçimde özdeşleşmesi*[2] demektir; özel kesimde çalışan kişi içinse, kendisini çalıştıran kurumla özdeşleşmesi. Gerçekte, ikisi de tıpkı sanayi işçisi gibi uyruk durumundadırlar. Peki, neden acaba, işçi gibi bir dayanışma duygusu gelişmez zihinlerinde? Yanıt: yetkiliyle kol işçileri arasında aracılık ettikleri için. Yetkili karşısında uyruk durumunda olan memur, astlarıyla ilişkilerinde bu yetkinin temsilcisidir ve bundan ötürü (maddesel değil) tinsel bir korunma elde eder. Dünyanın bütün ordularındaki assubaylar bize, kitle ruhbiliminin bu ürününün en belirgin örneğini verirler.

«Devlet,' yönetim, kurum, ulus *benim*» diye tanımlayabileceğimiz bu Devlet'le, yönetimle, kurumla, ulusla özdeşleşme, elle tutulur bir güç haline gelmiş bulunan öğretinin en güzel örneklerinden sayabileceğimiz ruhsal bir gerçekliktir. Özel kesimde ya da Devlet işinde çalışan görevliler, başlangıç-

[2] Ruhçözümlemesi, «özdeşleşme» sözünden, kendini **başka biriyle özdeş saymaya**, onun nitelik ve davranışlarını benimsemeye, zihninde kendini öykündüğü kişinin yerine koymaya başlayan kişinin ruhsal durumunu anlar; bu süreç, örnek aldığı kişinin niteliklerini «kendine mal ederek» onunla «özdeşleşen» insanın geçirdiği gerçek değişime dayalıdır.

ta, üstleriyle aralarında buldukları düşünselleştirilmiş benzerlikle yetinirler, ama yavaş yavaş, somut bağımlılıklarının etkisiyle, kişilikleri egemen sınıfınkine baka baka değişir. Gözü *hep yukarda olan* küçük-kentsoylu, sonunda, *iktisadî durumuyla öğretisi arasında koskoca bir uçurum* yaratır. Son derece güç koşullarda iyi kötü yaşamaya uğraşırken, dünya karşısında, zaman zaman gülünçlüğe dek varan abartılmış, temsilî bir tutum takınmaya çabalar. Çok kötü ve az beslenir, ama «adam gibi giyinme»ye müthiş önem verir. Bu kişilik yapısının gözle görülür simgeleri silindir şapkayla kuyruklu tören giysisidir. Kitle ruhbilimi açısından bir halkı incelerken, giyiniş biçiminin ele alınmasından daha aydınlatıcı şey yoktur. Küçük-kentsoylu'nun kişilik yapısı, sanayi işçisinin zihinsel yapısından, özellikle işte bu «yukarı çevrilmiş bakış»la ayrılır.[3]

Bu yetkeyle, yetkiliyle kendini özdeş sayma ruhun (zihnin) hangi katmanında yer alır? Varolduğuna en küçük bir kuşku yok elbet. Ama asıl sorun, doğrudan doğruya etkide bulunan iktisadî etkenlerin dışında, coşkusal olguların alttan alta ne gibi etkiler yarattığını; küçük-kentsoylunun nasıl olup da tutumunu, bunalım sırasında, işsizlik iktisadî temellerini havaya uçurduğu zaman bile sarsılmayacak derecede dondurduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda, değişik orta sınıfların iktisadî durumu epeyce değiştiği halde, aile durumlarının, temelinde aynı kaldığını belirtmiştik. *Daha önce betimlediğimiz ruhsal yapının coşkusal temelini açan anahtarı bize aile durumu verir.*

[3] Bu gözlem Avrupa'ya uyar. Amerika Birleşik Devletleri'nde, sanayi işçilerinin «kentsoylulaşması» aradaki ayrılıkları silmektedir.

4. AİLE BAĞI VE ULUSÇU DUYGU

Başlangıçta, değişik orta sınıf katmanlarının aile durumuyla iktisadî durumu aynı noktada birleşmektedir. Aile — yerine getirdiği kamu görevi bir yana bırakılırsa — aynı zamanda küçük bir iktisadî kurumdur. Ailedeki bireyler küçük tüccarın kurumunda çalışmakta, böylece pahalı yabancı işçiye para verilmemektedir. Küçük ve orta dereceli tarım işletmesinde, aileyle üretim biçimi arasındaki çakışma daha da belirgindir. Büyük ataerkil aile düzeni (örneğin Yugoslavya'daki zadruga) içersindeki iktisadî örgütlenme, öncelikle işte bu çakışmaya dayanmaktadır. Aileyle iktisadî düzen arasındaki bu karşılıklı bağımlılık köylü sınıfının neden «toprağa bağlı», «gelenekçi» olduğunu, neden kendini kolayca siyasal gericiliğe kaptırdığını açıklar. Köylünün işlediği toprağa ve geleneğe bağlanışının tek sorumlusu üretim biçimi değildir elbet, ama üretim biçimi aile bireyleri arasında çok sıkı bir bağ kurulmasını gerektirmekte, söz konusu bağsa ancak geniş bir baskıyla ve cinsel arzuların bilinçaltına itilmesiyle sağlanabilmektedir. Demek ki, özünde ataerkil cinsel ahlâkı bulduğumuz tam anlamıyla köylüye özgü anlayış bu ikili temel üzerine oturmaktadır. Başka bir incelememizde, Sovyet hükümetinin köylerdeki toprakların kamulaştırılması sırasında karşılaştığı güçlüklere değinmiştik; bunlar yalnızca «köylünün toprağa bağlılığı»nın değil, aynı zamanda toprağın yarattığı aile bağlarının doğurduğu güçlüklerdi.

Köylü sınıfını ulusun sağlıklı temeli olarak saklamak bile son derece önemlidir. Çektiğimiz acıların çoğu kentle köylerde yaşayan halk arasındaki sağlıksız ilişkilerden gelmektedir. Küçük ve orta köylülerden oluşan sağlıklı bir katman, öteden beri, bugün düştüğümüz toplumsal hastalıklara karşı en iyi korunma aracı olagelmiştir. Ayrıca bu sınıf, kendi iç iktisadî çevrimi içersinde, bir ulusun günlük ekmeğini sağla-

yabilmesinin de en etkili aracıdır. İşleyim ve tecim (sanayi ve ticaret) hastalıklı başatlıklarını (hâkimiyetlerini) yitirmekte, ulusal gereksinimlerle ürünler arasında kurulan dengeye dayalı iktisadî yaşamın genel çerçevesi içersinde kendilerine düşen yeri almaktadırlar (Mein Kampf, *s. 151 - 152*).

Hitler'in dapdaracık görüşü buydu: iktisadî alandaki saçmalığı kör kör parmağım gözünc ortadadır: siyasal gericilik hiç bir zaman büyük makinalı işletmelerin gelişmesini, küçük köy işletmelerinin silinip gitmesini önleyemeyecektir. Ancak, kitle ruhu anlayışı açısından, ailelerin ta derinlerine işlemiş küçük-kentsoylu katmanların ruhsal yapılarına seslendiği için, girişilcn propaganda hiç de etkisiz kalmıyordu.

Demek ki, N.S.D.A.P.'nin işbaşına gelmesinden sonra, aile bağıyla köy iktisadî yaşamı arasındaki sıkı bağımlılığa somut bir biçim verme gereksinimi kendini duyuruyordu. Hitler hareketi kitlesel temeli ve düşünsel yapısıyla bir küçük-kentsoylu harekct olduğundan, orta katmanların durumunu sağlamlaştırmak için girişilen ilk işlerden biri 12 Mayıs 1933'te çıkarılan, «kanla toprak arasındaki çözülmez bağ»a dayalı eski mi eski kullanmalara dönen «köy topraklarının yeniden örgütlenmesi» kararnamesi oldu.

Söz konusu kararnamenin aşağıya aldığım kimi ilginç bölümleri şöyle:

Halk sağlığının vazgeçilmez koşulu, kanla toprak arasında kurulacak çözülmez bağlaşmadır. Geçmiş yüzyılların, Almanya'da uygun bir yasa düzeniyle güvence altına alınan köy topraklarının kullanılma biçimi, halkın doğal yaşama duygusundan çıkmış bu birliğin güvenliğini sağlamaktaydı. Çiftlik, köylü ailenin kimseyc aktarılmaz *kalıtıydı (mirasıydı). Alman ırkına yabancı bir hukuk, bu köylü düzenin yasal temellerini yıkmıştı. Bununla birlikte, pek çok bölgede, Alman köylüsü, kendi halkının yaşam temelinden gelen sağlam bir duyguyla,*

töresel olarak, çiftliğini kuşaktan kuşağa hiç parçalamadan aktarmaktaydı.

En sonunda uyanan halkın hükümetinin mutlak görevi, göreneğin sürdürüp getirdiği çözülmez kan-toprak bağlaşmasını, kalıtsal köy arazisi alanında uygun yasalar çıkararak yasa yönünden sağlamlaştırmaktır.

(Kalıt alanına giren) toprak ve orman mülkiyeti, yetkili yargı organınca aile mallarının mirasçıları adına kayda geçirilmiştir ve aile mallarına ilişkin hukuka göre atadan oğula kalır. Bu kalıtsal toprağın sahibine köylü denir. Bir köylü, birkaç kalıtsal mülkün sahibi değildir. Mülk, köylünün çocuklarından yalnız birine kalabilir. Bu baş mirasçı*'dır. Toprak, iktisadî bağımsızlıklarını kazanmalarına dek, ortak-mirasçıların doğal gereksinimlerini karşılar. Eğer — hiç kusurları yokken — yoksul düşerlerse, sonraki yıllarda da, baba ocağına («Heimetzuflucht») sığınabilirler. Yasalar uyarınca aile mallarının mirasçıları adına kayda geçirilmesi gereken toprak kütüğe işlenmemişse, aile mallarına ilişkin hukukun verdiği yetkiyle miras hakkı sürer.*

Bir toprağa ancak Alınan kanından gelen, Alman yurttaşı olan *köylü sahip olabilir. Erkek yönünden kökeninde Yahudilik ya da kara derililik bulunan ya da dört göbek ötesine dek ailesinde Yahudi ya da kara derili biri olan kimse Alman değildir. İlerde Alman kanından olmayan biriyle yapılacak evlilik, mirasçıların çocuk ve torunlarını sonsuza dek kalıt hakkından yoksun bırakır.*

Yasanın temel ereği, borçlanma ve parçalanmalardan koruyarak, çiftliklerin özgür köylü ailelerin elinde kalmasını sağlamaktır. Aynı zamanda boyutlar açısından, işletmelerin sağlıklı bir biçimde bölüştürülmesini amaçlamaktadır. Ülkenin dört bir yanına elden geldiğince eşit olarak serpiştirilmiş küçük ve orta çiftlikler, Devlet'in ve halkın sağlığı yönünden vazgeçilmez şeylerdir.

Nedir bu yasadaki temel eğilimler? Yasa — küçük ve orta toprak işletmelerini yutmak isteyen — büyük toprak sahiplerinin çıkarlarına aykırıydı; bunlar, köylü halkı, büyük toprak sahipleriyle topraksız köylü işçiler halinde iki takıma ayırma hevesindeydiler. Ancak bu eğilim, büyük toprak sahiplerinin ikinci amacı tarafından büyük ölçüde ödünlenip etkisiz hale getirilmekteydi: toprak ağalarının, gerçekten de, güçlerinin temel kaynağı olan orta köylü kitlesinin yaşamasında çıkarları vardı. Küçük ve büyük toprak sahibi arasındaki özdeşlik yalnız ikisinin de *özel mülk* sahibi oluşlarında değildir; eğer küçük ve orta köy mülkiyetinin sürüp gitmesi belli bir düşünsel havanın, genellikle en iyi ulusal-toplumcu savaşçıları çıkaran, küçük bir toprağı ortaklaşa işleten ve kadına ulusal-toplumcu öğreti yönünde bir zihinsel yapı değişikliğinin damgasını vuran ailenin bilgi öğretisini ayakta tutmaya yardım etmese, söz konusu özdeşliğin pek önemi olmazdı. «Sağlıklı bir köylü sınıfının tutucu ahlâksal etkisi»nin arka yüzü budur işte. Böylece, dönüp dolaşıp yine cinsel düzenlilik kuramıyla ilgili soruna dayanmaktayız.

Yukarda anlattığımız küçük-kentsoylu sınıfta, bireyci üretim biçimiyle buyurgan aile arasındaki karşılıklı bağımlılık, faşist öğretinin sahip çıktığı «kalabalık aile» kavramının sayısız kaynaklarından biridir. Bu soruya daha başka bir bağlam içersinde yeniden döneceğiz.

Küçük işletmelerin birbirleri karşısındaki iktisadî sınırlanmalarına karşılık — faşizmin «ortaklaşacı düşünce»sine ve elden düşürülmeyen «toplumun çıkarı bireysel çıkardan önce gelir» istencesine karşın — ailelerin kendi kabuklarında yaşadıkları ve birbirleriyle kıyasıya yarıştıkları görülür; bunlarsa, tam anlamıyla küçük-kentsoylu sınıfa özgü niteliklerdir. Buyurgan öğretinin ana öğesi, «önder ilkesi», «aile siyaseti» falan gibi kavramlarda da görüleceği üzere, bireyciliktir. Faşizmin toplumcu, ortaklaşacı yanı, dayandığı kitle temelinin toplumcu eğilimlerinden ödünç alınmıştır; bireyci yanıysa, büyük

anamalla faşist yöneticilerin çıkarlarını yansıtır.

Eğer, bizim ataerkil diye nitelediğimiz kadın-erkek ilişkisi, cinsel yaşamla ilgili belli bir anlayış tarafından desteklenmeseydi, insanların doğal örgütlenmesi karşısında bu iktisadî ve ailesel durum tutunamazdı.

Kentte yaşayan küçük-kentsoylu, kol işinden uzak kalmak isterken ancak belli bir yön verdiği ailesel ve cinsel yaşama biçimlerine dayanabilir. İktisadî alanda elde edemediklerini, cinsel ahlâk alanında ödünlemelidir. İşte bu dürtü, Devlet görevlisinin Devlet yetkilisiyle özdeşleşmesinin en etkili öğesidir. Kamu görevlisi özdeşleştiği büyük kentsoylu sınıfın yararlandığı üstünlüklerin yüzünü bile göremediği için, iktisadî alanda eksikliği duyulanın yerini cinsel — ahlâksal — öğreti doldurmaktadır. Bu bilgi öğretisinin ayrılmaz parçaları olan cinsel ve düşünsel (culturel) etkinlik biçimleri özellikle insanları bir alt sınıf ya da katmandan ayırmaya yaramaktadır.

Cinsel alanın çevresinde dönenen ve halk arasında «Filistinli anlayışı»[4] diye adlandırılan bu ahlâksal tutumların tümü, söz konusu kişilerin *onur* ve *görev* hakkındaki düşüncelerinde toplanır — biz burada küçük-kentsoyluların davranışlarından değil, «düşünler»inden söz etmekteyiz tabiî! Bu iki sözcüğün derin bir incelemeye değdiklerini anlayabilmek için, küçük-kentsoylu sınıf üstündeki etkilerinin derecesini iyi yakalayabilmek gerekir. Bu iki sözcüğün faşist buyurganlık öğretisi ile ırkçı kuramda durmadan yinelenmeleri rastlantı değildir. Uygulamada, küçük-kentsoylu yaşamla, küçük-kentsoylu tecimsel (ticarî) uzlaşmalar insanları çoğu kez onur ve görev düşüncesine yüzde yüz aykırı bir tutum takınmaya zorlar. Hatta, özel ticaret alanında, ayakta kalabilmek için belli ölçüde dürüstlüğe aykırı davranma vazgeçilmez koşuldur. Köylü bir at mı satın alacak, bin dereden su getirerek

[4] Romantikler, sanattan ve yenilikten anlamayan küçük-kentsoylulara bu adı takmıştır.

onda birtakım kusurlar bulur. Bir yıl sonra aynı atı satacağı zamansa, gençliğini, niteliğini, sağlam yapısını öve öve göklere çıkaracaktır. Demek ki «görev» ulusal niteliklere değil, tecimsel çıkarlara dayalıdır. Bizim pazara getirdiğimiz mal hep en iyisi, başkalarınınkiyse hep en kötüsü olacaktır. Temelinden dürüstlüğe aykırı bir uygulama olan rakibin kötülenmesi, «ticaret»in çok değerli yardımcılarından biridir. Küçük tüccarların tutum ve davranışları, alıcıya gösterdikleri aşırı saygıyla onun her nazına katlanma, zamanla en sağlam kişiliği bile yozlaştıran iktisadî yaşamın acımasız buyruklarını açığa vurmaktadır. Bütün bunlara karşın, «onur» ve «ödev» kavramları küçük-kentsoylu sınıf içersinde büyük rol oynarlar. Bunu, yalnız en kaba maddesel gereksinimlerin zorunlu kıldığı gerçek kimliğini gizleme niyetiyle açıklayamayız. İki yüzlü olsa da olmasa da, söz konusu kavramlara eşlik eden coşku sahicidir. Geriye, bunun kaynaklarının ne olduğu sorusu kalır.

Bu kaynaklar, bilinçdışı duygusal yaşamdadır; herkeste bu kaynakları görmeme, onlarla küçük-kentsoylu sınıfın bilgi öğretisi arasındaki ilintiyi yakalamama eğilimi vardır: bile bile bu alandan kaçış çok anlamlıdır. Küçük-kentsoylunun ruhsal çözümlenmesi, cinsel yaşamıyla «ödev» ve «onur» öğretisi arasındaki ilinti konusunda en küçük bir kuşkuya yer bırakmaz.

Her şeyden önce şunu belirtelim ki, babanın Devlet ve iktisadî yaşam içersindeki yeri, ailenin öbür bireylerine karşı takındığı ataerkil tutuma yansır. Buyurgan Devlet, aile içersinde baba tarafından temsil edilir: dolayısıyla ailenin başı olan baba Devlet gücünün en değerli aracı haline gelir.

Babanın buyurgan konumu (vaziyeti), oynadığı siyasal rolü yansıtır, ailenin buyurgan Devlet'le ilişkisini ortaya koyar. Gerçekten de, aile içersinde baba, üretim sürecinde üstünün kendisine takındığı tutumu benimser. Ve tez elden çocuklarına, özellikle oğullarına, yerleşik yetke (autorité) karşısında

boynu bükülüğü aşılar. Kentsoylunun önder davranışlı kişiler karşısındaki edilgin, kölece tutumu işte bu verilerden gelir. Hitler — üstelik tam anlamıyla bilincine varmaksızın — küçük-kentsoylu yığınların bu davranışını kendi çıkarına kullanmayı bilmişti: gerçekten de şunları yazar kitabında:

Halkın büyük çoğunluğu öyle kadınca bir tutum ve anlayışa sahip ki, düşünce ve edimleri nesnel akılyürütmeden çok duyguya dayalı.

Bu duygu hiç de öyle karmaşık değil, tam tersine yalın ve kısa: ayrıntılara pek aldırmamakta, olumluyla olumsuzu, sevgiyle nefreti, adaletle adaletsizliği, doğruyla yalanı birbirinden ayırmaktadır; halkın duygusunda yarı yarıya ya da daha başka oranlarda karışımlar yoktur (Mein Kampf, *s. 201*).

Burada karşımıza çıkan şey «doğuştan gelen eğilimler» değil, buyurgan bir dizgenin kendi içinde yaşayan bireylerin ruhsal (zihinsel) yapılarında yarattığı çoğaltımın çok belirgin örneğidir.

Kocanın böylece belirlenen konumu, özellikle kadınların ve çocukların cinsel yaşamının baskı altına alınmasını gerektirir. Gerçekten de, küçük-kentsoylu ortamın etkisiyle, kadınlar bilinçaltına itilmiş cinsel başkaldırıya dayalı bir boyuneğme geliştirirlerken, oğullar — yetkeye kölece boyuneğişlerinin dışında — kendilerini tam anlamıyla babaya benzetirler; bu özdeşleştirme sonradan her türlü yetkeyle, müthiş bir coşku içersinde, kendini özdeş saymaya dönüşür. Burada, öyle kolay kolay aydınlatamayacağımız bir giz yatmaktadır: bir toplumun dayandığı katmanın ruhsal yapılarının işlenip oluşturulması, nasıl olup da bir saat şaşmazlığıyla egemen sınıfın iktisadî örgütlenmesine ve ereklerine tastamam çakışmaktadır? Bu işlenmenin temel çarkı hiç kuşkusuz, kitle ruhbilimi açısından ele alıp incelediğimiz biçimiyle, toplumun iktisadî dizgesinin ruhsal yapıları çoğaltan sürecidir.

İktisadî ve toplumsal yarış küçük-kentsoylu sınıfın yapısal gelişmesini çok sonraları etkilemektedir. Gerici öğretiler, buyurgan aile içersinde büyümekte olan çocuğun ayak uydurduğu ikinci dereceden ruhsal süreçlerin sonucudurlar. Burada ilkin çocuklarla büyükler arasındaki, daha sonra da, sonuçları daha ağır olan, belli bir aile içersindeki çocuklarla anaları babaları arasındaki yarışa parmak basalım. Erginlik çağında, aile-dışı yaşamda özellikle iktisadî bir nitelik kazanacak olan bu yarış, çocukluk döneminde, ailenin bireyleri arasındaki duygusal titreşimli, sevgi ve nefret ilişkilerinde kendini gösterir. Sorunun bu yanını derinleştirmenin yeri burası değil. O konuda özel araştırmalar yapılması gerekir. Yalnız şurasını saptayalım ki, — buyurgan ailenin dayandığı, küçük-kentsoylunun kişilik yapısının temelini oluşturan — cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi ve cinsel yaşamın zayıflaması, cinsel suçluluk duygusuyla beslenen ve duygusal yaşama derinlemesine kök salan dinsel sıkıntının yardımıyla etkili olabilmektedirler. Dinle cinsel zevki elinin tersiyle itme arasındaki ilintiler sorunu işte bu noktada doğmaktadır. Cinsel güçsüzlük, insanın kendi benine verdiği değer duygusunun zayıflamasına yol açmakta, buysa kimi zaman cinsel yaşam karşısında kaba bir tutum takınma biçiminde, kimi zamansa kişilik yapısının katılaşması biçiminde dışa vurmaktadır. Cinsel arzunun bilinçaltına itilmesinin sürdürülebilmesi için cinsel yaşamı dizginlemenin getirdiği zorlama, ödev, yiğitlik ve kendine egemen olma alanlarında,[5] özellikle belirgin duygusal titreşimler taşıyan, hastalık sayılabilecek kadar katı birtakım zihinsel tasarımların oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu ruhsal tutumların katılığı ve duygululuk yükü, kişisel davranışın gerçekliğiyle garip bir biçimde çelişmektedir. Cinsel açıdan doygun insan dürüsttür, ödevinin bilincinde-

[5] Bu konuda, ulusal-toplumcu yazar Ernst Mann'ın **Die Moral der Kraft** (Güç Ahlâkı) adlı yapıtını okumak son derece öğreticidir.

dir, yüreklidir, gösterişe kaçmadan sıkıdüzenlidir (disiplinlidir). Bütün bu nitelikler doğal olarak kişiliğine bağlıdır. Cinsel yapısı çelişkilerle dolu, cinsel zayıflık çeken kişiyse, cinsel yaşamını denetim altında tutabilmek, cinsel onurunu kurtarabilmek, cinsel kışkırtmalara yiğitçe direnebilmek için hep tetiktedir. Her delikanlı, her çocuk kendi kendini okşama eğilimi duyar, bu eğilime karşı verdiği savaşı bilir. Bir tekini bile ayrık bırakmaksızın, gerici insanın bütün yapısal öğeleri işte bu kavga sırasında gelişir. Türlü kamplardaki gizemciler en güçlü enerjileriyle gizemciliklerinin içeriğinin belli bir bölümünü cinsel yaşama uygulanan baskıdan alırlar. Sanayi işçilerinin değişik katmanları da aynı toplumsal etkilere açık oldukları oranda benzer tutumlar geliştirirler; bununla birlikte, sanayi işçileri arasında, küçük-kentsoylununkinden çok ayrı, kendine özgü yaşama biçimlerinden ötürü, gizemciliğe aykırı, cinsel yaşama yandaş güçler daha belirgin, daha bilinçlidir. Söz konusu yapıların bilinçsiz bir can sıkıntısına duygusal olarak demir atmaları, tam anlamıyla cinsellik-dışı kişilik özellikleri altında gizlenmeleri, salt kanıtlarla kişiliğin derinliklerine inip bunlara ulaşılmasını olanaksız kılar. Son bölümde, bu saptamanın cinsel siyaset içersindeki kılgısal (pratik) anlamını inceleyeceğiz.

Fiziköteci ve gizemci düşüncenin yapay üretiminde kendi cinsel gereksinimlerimize karşı girişiğimiz *bilinçsiz* kavganın ciddî sonuçlarını burada gözden geçiremeyiz: biz yalnız ulusal-toplumcu öğretiye özgü olanları anmakla yetineceğiz. Şu kavramlarla her an karşılaşırız: *kişisel onur, aile onuru, ırk onuru, halk onuru.* Bu sıralama, bilgi öğretisinin bireysel oluşumunun geçtiği evrelerin sırasına uygundur. Yalnız, toplumsal-iktisadî alt öğeleri es geçer: *anamalcılık, ya da daha özel çerçevede ataerkil düzen, zorunlu evlilik kurumu, cinsel baskı, cinsel yaşama karşı verilen kişisel kavga, ödünleyici kişisel onur duygusu, vb.* Dizinin öbür ucunda, «halk onuru» kavramını buluruz. Bu, ulusçuluğun akıldışı çekirdeğiyle öz-

deşleşir. Onu anlayabilmek içinse, çok daha gerilere gitmek gerekir.

Buyurgan toplumun çocuklarla gençlerin cinsel yaşamına açtığı kavga ile bunun doğurduğu Benlik içi çatışma buyurgan aile çerçevesinde geçmektedir; buyurgan aileyse, söz konusu çatışmayı iyi bir sonuca bağlamak üzere bugüne dek bulunabilen en yetkin kurumdur. Cinsel gereksinimler, doğal olarak, dünyayla çok sıkı ve çeşitli ilinti kurmayı gerektirir. Bunları baskı altına aldığınız an, ancak aile çerçevesinde ortaya çıkmaları olasılığı kalır. Cinsel arzulara ket vurma hem bireylerin ailenin daracık sınırları içine kapanıp kalmalarının, hem de kişiliğin kazandığı bireyci bilincin temel nedenidir. Şurasını hiç unutmamak gerekir ki, fizik öteci ve bireyci davranışla duygusal yönden aileye bağlanma, cinsel yaşamın yadsınması temel sürecinin değişik görünüşlerinden başka bir şey değildirler; gerçeğe açık, gizemciliğe düşman bir anlayışsa hep aile karşısında takınılan daha az bağımlı bir tutumu ya da hiç değilse, çileci cinsel öğretiye duyulan kayıtsızlığı yanında getirir.

Önemli olan, cinsel gereksinimlere ket vurmanın bireyi aileye bağlamanın en kestirme yolu oluşudur; cinsel gerçeklik yolunun tıkanmasının, çocukla anası arasındaki dirimsel (biologique) bağı çözülmez bir cinsel düşkünlüğe, daha başka bağlar kuramamaya dönüştürmesidir.[6] Aile bağının çekirdeği, çocukla ana arasındaki bağdır. *Öznel coşkusal özleri açısından* ele alındıklarında, *yurt ve ulus* tasarımları (représentation'ları), *ana ile aile*'nin zihinde canlandırılmış simgeleridirler. Küçük-kentsoylu sınıfta, ana çocuğun yurdunu, aile de «çok küçük boyutlu ulusu»nu canlandırır. İşte bu olgu, yap-

[6] Freud tarafından bulunan «Oidipus Karmaşası» çocuğa uygulanan cinsel baskının nedeni değil, sonucudur. Gerçekten de, anababalar, buyurgan toplumun niyetlerine bilinçsiz olarak sahip çıkmaktadırlar.

tığı seçmenin derin içermelerinin farkına bile varmaksızın, ulusal-toplumcu Goebbels'in 1932'de «ulusal-toplumcu halk takvimi»nin başına oturttuğu «On Buyruk»un üstüne yazdırmak için şu sözleri seçişini açıklamaktadır: «Yurt, sana can veren anadır, sakın onu unutma!» *Angriff*, 1933'te, «Anneler Günü» dolayısıyla şunları yazıyordu:

Anneler Günü. *Ulusal devrim bütün bayağılıkları ortadan kaldırdı! Şimdi artık düşünceler — aile, toplum, halk gibi düşünceler — yön gösteriyor ve birbirlerine yaklaştırıyor insanları. Anneler Günü düşüncesi, Alman düşününü en iyi simgeleyen varlığa: Alman anasına duyduğumuz saygıyı dile getirecek niteliktedir! Kadın ve ana ancak yeni Almanya'da bu görevi yüklenmektedir. O, aile yaşamının bekçisi, halkımızı doruklara doğru götürecek güçlerin yeşerdiği fidanlıktır. Alman ulusu düşününü tek başına taşıyan o'dur, Alman anasıdır.* Ana olmak sonsuza dek Alman ulusunun malı olmak demektir — *bizleri, hep birlikte analara gösterdiğimiz saygıdan daha çok birleştiren bir düşünce var mıdır yeryüzünde?*

Bu sözler iktisadî ve toplumsal alanda ne denli düzmeceyseler, belli bir düşünsel yapıya da o denli tanıklık etmektedirler. Ulusal duygu, saplanıp kalmış (yani çözülmemiş, bilinçaltına demir atmış) anasal bağın en derinlerine kök salan aile bağının dolaysız uzantısıdır. Çünkü, aileye ve ulusa bağlılıkta sürüp gidişiyle, anaya bağlılığın kendisi bir *toplum ürünü*'dür. Sevisel yaşama uygulanan zorlamalar sürmese, erginlik çağında yerini başka bağlara — doğal cinsel bağlara — bırakırdı. Söz konusu bağın ergin kişinin ulusal duygusunun temeli oluşu, gerici toplumsal güç haline gelişi işte bu toplumsal kökenli sürüp gitmededir. Sanayi işçisinin ulusal duygusunun küçük-kentsoylununkinden daha az sivri oluşu, toplumsal yaşayış biçiminden ve çok daha gevşek aile bağlarından ötürüdür.

Bununla birlikte, sanayi işçisinin uluslararacılığa neden daha açık, küçük-kentsoylununsa neden özellikle ulusçuluğa yatkın olduğunu araştırmak gerekir. Nesnel iktisadî durum düzeyinde, onları ayıran etkeni ancak, yukarda betimlediğimiz, iktisadî koşullarıyla aile yaşamları arasındaki karşılıklı bağıntıyı göz önünde bulundurarak ortaya çıkarabiliriz. Gidebileceğiniz tek yol budur! Toplumsal dizgenin bir noktada çakılıp kalışını açıklamak gerektiği zaman Marx'çı kuramcıların, zihinsel yapıların oluşumunda aile yaşamını *eşdeğerli*, hatta *belirleyici* etken saymaya yanaşmamaları, kendi aile bağlarının sonucudur. En yoğun, en çok duygululuk taşıyan bağın aile bağı olduğunu ne denli sık belirtsek azdır.[7]

Ailesel ve ulusçu öğretinin temel birliği çok daha ötelere uzanır: tıpkı uluslar gibi, aileler de birbirlerinden ayrılıp kabuklarına çekilirler. İki durumda da, en son çözümlemede, iktisadî dürtüleri buluruz. Küçük-kentsoylunun (küçük özel kesim ya da Devlet görevlisinin) ailesi hiç durmadan beslenme ve geçim sıkıntısı çeker. Böylece, küçük-kentsoylu kala-

[7] Ailesine ve anasına duyduğu bağlılığı aşamamış, ya da en azından bu bağlılığı açıkgörüşlülükle tüm yargılardan uzaklaştıramamış kişi düşünsel oluşum alanını kolaçan etmeye kalkışmasa çok iyi ederdi. Bunların «Freud'çu» yöntemler olduğunu öne sürmek, bilimsel anlayıştan bütünüyle yoksun kaldığını kanıtlamaktır. Önemli olan kanıtlardır, bilgisiz lâf ebelikleri değil. Freud Oidipus Karmaşası'nı bulmuştur. Bu buluş olmasaydı, aile konusunda devrimci bir siyaset izlenemezdi. Ama tıpkı Freud'un kendi buluşunu bu türlü kullanmayı aile bağını toplumbilimsel açıdan yorumlamayı düşünmeyişi gibi, makinacı iktisatçı da toplumsal etken olarak cinsel yaşamdan yararlanmayı aklının köşesinden geçirmemiştir. Eytişimsel (dialectique) maddecilik alanındaki uygulamada düştüğümüz yanılgıları gösterebilirsiniz bize, ama sakın çalışan her bireyin —Freud Oidipus Karmaşası'nı bulmazdan önce de— çok iyi tanıdığı olguları yadsımayın. Faşizmin köküne kibrit suyu ekmek için lâftan başka şey gereklidir: somut bilgiler! İnsan her zaman yanılabilir, yanılgılar düzeltilebilir; ama bilim alanında dar görüşlülük yalnız gericilere özgüdür.

balık ailenin iktisadî yayılımcılığı aynı zamanda buyurucu öğretiyi üretmektedir: «Ulusun yaşamak için alana ve besine gereksinimi var.» İşte bu yüzden, buyurucu öğreti karşısında küçük-kentsoylu özellikle zayıftır: zihninde kişileştirdiği ulusla tepeden tırnağa özdeşleşebilir. Böylece, buyurucu Devlet, düşünsel açıdan, aile buyuruculuğunda hiç durmadan kendini çoğaltır.

Bu bağlam içersinde, Goebbels'in *Die verfluchten Hakenkreuzler* adlı kitapçıkta (Eher Verlag, Munich, s. 16 - 18) Yahudi'nin insan olup olmadığı sorusuna verdiği yanıtı okumak çok ilginçtir:

Adamın biri kalkıp ananın suratına bir kırbaç indirse, 'Çok teşekkür ederim' mi dersin? Bu adam da insan mıdır? Hayır, insan değil, canavardır o! Yahudi, anamız Almanya'*ya (sözcüklerin altını W. R. çizmiştir) çok daha kötü davranmıştır, hâlâ da davranmaktadır! O (Yahudi) ırkımızı yozlaştırmış, gücümüzü tüketmiş, törelerimizi bozmuş, enerjimizi yoketmiştir... Yahudi insanlığı gerileten iblisin ta kendisidir... suçlu Yahudi âyini uyarınca gırtlaklamaya başlamıştır halkları.*

Bilinçaltının itkisiyle kaleme alınmış bu gibi sözlerin, kitle düzeyinde çakılıp kalmış okurun bilinçdışı ruhsal yaşamındaki etkisini iyice değerlendirebilmek için, cinsel içtepilerin cezalandırılması diye kabul edilen iğdiş edilme düşüncesinin ulaştığı noktayı bilmek, genel Yahudi düşmanlığıyla kanlı âyinlerde insanları öldürme düşlerinin ruhsal-cinsel alt etkenlerini yakalamak, gerici insanın cinsel sıkıntısı konusunda sağlam bir düşünceye sahip olmak gerekir. Ulusal-toplumcu Yahudi düşmanlığının kökü buradadır. Basit bir kandırmanın sonucu mudur bu? İşin içinde kandırmaca da vardı elbet. Ama faşizmin, gerek cinsel gerek iktisadî açıdan çekişen, hem iktisadî hem de cinsel özgürlük isteyen devrimci düşüncenin

durdurulmaz özlemleri karşısında başkaldıran (cinsel özgürlük gericiyi ölüm derecesinde korkutur) bir toplumun düşünsel sıçraması olduğu çoğu kez unutulmaktadır. Başka bir deyişle, çalışanların iktisadî özgürlüğünün yeniden düzenlenmesi eski, özellikle cinsel kurumların eriyip gitmesine yol açar; gerici insan da, gerici anlayışın bulaştığı sanayi işçisi de bu yıkılışa dayanamaz. İnsanlığı iktisadî sömürünün boyunduruğundan kurtaracak atılımı dizginleyen, özellikle — gerici düşgücünde cinsel karışıklık ve ahlâk bozukluğuyla aynı anlama gelen — «cinsel özgürlük» korkusudur. Cinsel karışıklık düşüncesi yaşadıkça bu durum değişmeyecektir. Bunun nedeni, böylesine önemli bir konuda aydınlatılmayan halk yığınlarının içinde bulunduğu durumdur. Dolayısıyla, cinsel düzenlilik bilimi, bütün iktisadî düzeltimlerin ana çekirdeği olmalıdır. Gerici kişilik yapısı çalışan kitlelere ne denli yerleşmişse, cinsel düzenlilik bilimi yöntemleriyle, toplumsal sorumluluklarını duyurmak üzere, halk yığınlarının eğitimi o denli ivedi bir sorun haline gelir.

Ele aldığımız bu iktisadî ve ruhsal olgular bağlaşması içersinde, buyurgan aile, gerici düşünceyi üreten en dolaysız, en önemli hücre olup çıkmaktadır: o, gerici öğretiyle gerici zihinsel yapıyı üreten fabrikadır. Bundan ötürü, her gerici eğitim siyaseti programının başına «ailenin korunması»nı, kalabalık, buyurgan ailenin korunmasını oturtur. «Devlet'in, kafa eğitiminin ve uygarlığın korunması» uğrunda girişilen laf cebeliklerinin asıl anlamı budur.

1932 başkanlık seçimleri için N.S.D.A.P.'nin yayımladığı bir seçim bildirgesinde (Adolf Hitler: *Programım*) şunları okuruz:

Kadın, doğal yapısı ve yazgısı dolayısıyla erkeğin yoldaşıdır. Buysa onların yalnız yaşam arkadaşı değil, aynı zamanda iş arkadaşı olmaları gerektiği anlamına gelir. İktisadî evrim binlerce yıl içersinde erkeğin çalışma alanını nasıl de-

ğiştirdiyse, kadınınkini de değiştirmiştir. Hele insan soyunun sürdürülmesi ödevi, erkekle kadının ortaklaşa yapacakları işten de önde gelir. Yaradan'ın, sonsuz bilgeliğiyle, hiç bir ayrım gözetmeksizin hem erkeğe hem de kadına bağışladığı birtakım verilerin nedeni işte bu kutsal görevin soyluluğudur. Demek ki, en yüce görevimiz ömürlük bağlanan eşlerin bir aile kurmalarını *kolaylaştırmak olacaktır.* Ailenin tümden ortadan kalkması, bütün üst-insanlığın yokolup gitmesi anlamına gelecektir. *Kadına geniş bir etkinlik alanı bağışlamakla birlikte,* gerçekten bedensel ve mantıksal bir evrimin en son ereğinin aile kurmak olduğu gözden kaçırılmamalıdır. *Aile,* her türlü Devlet yapısının en küçük, ama en önemli *birimidir. Çalışma, erkek kadar kadına da onur kazandırır. Ama çocuk, anayı soylu kılar.*

Aynı bildirgede, «Köylü sınıfını kurtarmak, Alman ulusunu kurtarmaktır» başlığı altında şunlar bildiriliyordu bize:

Ayrıca ben, sağlıklı bir köylü sınıfının korunup geliştirilmesinin toplumsal hastalıklara ve halkımızın ırksal çöküntüsüne karşı en iyi çare olduğu kanısındayım.

Bu bildirgeyi iyi anlayabilmek için, köylülerin geleneksel aile bağlarını hiç gözden ırak tutmamak gerekir. Devam edelim:

Direnme gücünü artırmak isteyen bir halkın, yalnız aklın kurallarına uygun yaşamakla kalmaması, ayrıca tinsel ve dinsel dayanaklar araması gerektiği inancındayım. Ekinsel (culturel) bolşevikliğin etkisiyle halkın vücudunun zehirlenip bozulması da, hemen hemen, siyasal ve iktisadî ortaklaşmacılığın yarattığı etkiler kadar yıkıcıdır.

İtalyan faşizmi gibi, başlangıçta büyük toprak ağalığının

çıkarlarına dayanan ulusal-toplumcu parti, kendine toplumsal bir temel yaratabilmek için, küçük ve orta köylüleri davasına katmak zorundaydı. Giriştiği propagandada büyük toprak ağalarının çıkarlarını öne süremeyeceğini, ailesel ve iktisadî yaşama koşulları arasındaki çakışmanın yarattığı küçük köylü sınıfına özgü ruhsal yapılara seslenmek zorunda kaldığını söylemeye bile gerek yok elbet. Erkekle kadın, ancak küçük-kentsoylu bakış açısı içersinde çalışma arkadaşıdırlar; sanayi işçisinin durumu bambaşkadır. Yukarda andığımız cümlenin salt biçimsel bir değer taşıdığını da belirtelim, çünkü köylü kadın, gerçekte köylü erkeğin hizmetçisidir. Faşist Devlet yetkileri sıralanması öğretisi, aradığı örneği ve gerçekleşme olanağını köylü ailesinin yaşama biçiminde bulur. Köylü ailesi çok küçük bir ulustur, bu ailenin her bireyi o minik ulusla özdeşleşir. Dolayısıyla, büyük buyuruculuk öğretisi köylüler ve küçük-kentsoylu sınıf içersinde son derece iyi karşılanacaktır; burada, iktisadî açıdan, küçük işletmeyle aile bir noktada çakışmaktadır. Ve bu bağlam içersinde en göze çarpan nitelik, analığın ülküleştirilmesidir. Bu ülküleştirmeyle cinsel siyasal gericilik arasındaki ilinti nedir acaba?

5. ULUSAL-TOPLUMCU SAYGINLIK DUYGUSU

Küçük-kentsoylu sınıfın bireysel kitle yapısında, ulusal bağlarla aile bağları bir noktada çakışır. Söz konusu bağlar, yalnızca koşut (parallèle) olmakla kalmayan, aynı zamanda doğrudan doğruya kendilerinin türettiği bir süreç tarafından güçlendirilirler. Kitle ruhbilimi açısından, ulusçu önder (führer) ulusun bir kişide canlanmasından başka bir şey değildir. Önder kitlelerin ulusal duygusu uyarınca ulusu temsil ettiği oranda, onunla halk arasında kişisel bir bağ kurulur. Zihinsel yapıları kitleye göre ayarlanmış bireylerdeki duygusal aile bağlarını kıpırdatabilirse, aynı zamanda buyurgan babayı da

temsil edecektir. Eskiden koruyucu ve temsil edici (çocuğun zihninde her türlü yetkeyi temsil eden) babaya yöneltilen duygusal davranışları kendi üzerinde toplar. Ulusal-toplumculuğun yandaşlarına parti programının tepeden tırnağa çelişki dolu olduğu söylendiğinde, çoğu kez şu karşılık alınıyordu: Hitler her şeyin iyisini bilir, «her şeye bir çözüm bulacaktır!» Bu yanıt, babanın olağanüstü gücüne duyulan çocukça güveni yansıtmaktadır. Toplumsal gerçeklikte buyurganlara «her şeye bir çözüm bulma» olanağını veren de halk yığınlarının bu güveni, bu korunma gereksinimidir! Kitlelerin bu tutumu toplumsal özerkliğe, akılcı bağımsızlık ve işbirliğine ulaşmalarını kösteklemektedir. Bu güven, bu gereksinim, sahici demokrasiyle, halk yönetimiyle bağdaşmaz.

Kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış bireylerin kendilerini «führer»le (önderle) *özdeşleştirme*'leriyse çok daha önemlidir. Birey, aldığı kafa eğitiminden ötürü bağımsızlık duygusunu yitirdiği oranda, führer'le kendini duygusal yönden özdeşleştirerek destek arama gereksinimi belirginleşir. Bu eğilim, ulusal özseverliğin (narcissisme'in), yani «ulusun büyüklük»ünden ödünç alınmış övünme duygusunun ruhsal temelidir. Gerici küçük-kentsoylu, führer'de ve buyurgan Devlet yetkesinde *kendini* bulur, — söz konusu özdeşleştirmeden ötürü — kendini «ulusal özellik»in («Volkstum»un) koruyucusu sayar, ama bu — yine aynı özdeşleştirme nedeniyle — karşısına kendi bireyselliğini diktiği «kitle»yi küçük görmesine engel olmaz. Maddesel ve cinsel yoksulluğu «efendiler»in ırkından olma, bir üstün yetenek tarafından yönetilme düşüncesine öylesine «batmıştır» ki, kimi ayrıcalıklı anlarda, hiç değer verilmeyen, önemsiz bir «izleyici» olup çıktığını bile unutur.

Dizinin öbür ucunda, etkinliğinin değerini açık seçik bilen, uyrukluk yapısını zihninden söküp atmış, führer'le değil işiyle, ulusal yurduyla değil, uluslararası çalışanlar ordusuyla özdeşleşen emekçiyi buluruz. O, herhangi bir *özdeşleşme*'den

ötürü değil, toplum için can alıcı, vazgeçilmez bir iş yaptığının bilincinde olduğu için, *kendini bir önder gibi hisseder.*

Onun zihninde etkinlikte bulunan coşkusal güçler nelerdir? Buna verilecek yanıt zor değildir. Kitle ruhbilimi açısından başkalarına hiç benzemeyen bu bireyin temelini oluşturan etkiler, ulusçularınkinin aynıdır. Yalnız, *coşkusal* devinimlerin içeriği ayrıdır. Özdeşleşme içtepisi aynıdır; ama özdeşleşilecek kişi önder değil, iş arkadaşı, yanılsama değil, günlük iş, aile değil, yeryüzündeki çalışan kitlelerdir. Burada, gizemcilikle ulusçuluğun yerini, uzmanlaşmış uluslararası işçiler yığınına girme bilinci almıştır. Bunalım dönemlerinde «topluluğa hizmet»i, «özel çıkarın önüne geçen genel çıkar»ı düşlemeye başlayan gerici gibi, söz konusu bilinç, işçinin kendi kişisel değerini duymasını engellemez. Onun kişisel değeri konusundaki duygusu, uzman işçiler kitlesine girdiğinin bilincinde olmasından gelir.

On beş yıldır, anlaşılması güç bir olguyla karşı karşıyayız: iktisadî terimlerle söylersek, toplum, birbirlerinden kesinlikle kopmuş birtakım toplumsal ve uğraşsal katmanlara ayrılmıştır. İktisata öncelik tanıyan görüşe bakılacak olursa, toplumsal bilgi öğretisi hep o anın iktisadî durumundan doğar. Buna göreyse, düşünsel katmanlaşmanın aşağı yukarı toplumsal-iktisadî katmanlaşmayla aynı olması gerekirdi. Ortaklaşa yapılan işten ötürü, sanayi işçisinin çok daha belirgin bir ortaklık duygusu taşıması, bağımsız küçük emekçininse tam bir bireyci gibi davranması gerekirdi. Büyük kurumlarda çalışan görevlilerin, sanayi işçileriyle aynı ortaklaşma duygusunu taşıması doğaldı. Oysa biz, zihinsel (düşünsel) yapıyla iktisadî durumun pek ender çakıştığını biliyoruz. Uzmanlığının ve sorumluluğunun bilincine varmış işçiyle gizemci ve ulusçu bir anlayış taşıyan, kendini hep ast gibi gören, gerici zihni birbirinden ayırıyoruz. Bu iki örneğe bütün toplumsal ve uğraşsal katmanlarda rastlanır. Milyonlarca gerici sanayi işçisi vardır; buna karşılık da, yaptıkları işin değerini

bilen, milyonlarca özgürlükçü öğretmen ve hekim. Sözün kısası, toplumsal durumla kişilik yapısı arasında fiziksel bir ilinti yoktur.

Toplumsal durum, kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış bireyde düşünsel süreci başlatan dış koşuldan başka bir şey değildir. Öyleyse, yapılması gereken, toplumsal alanın türlü etkilerinin duygusal yaşam üzerinde *öncelikle* egemenlik kurabilmelerine izin veren *içgüdüsel itkileri* bulup ortaya çıkarmaktır. Şurası kesinlikle açıktır: bu temel güdü açlık değildir! Daha doğrusu, açlık belirleyici etken değildir, çünkü öyle olsaydı, 1929 - 1933 yılları arasındaki dünya bunalımından hemen sonra uluslararası devrimin gelmesi gerekirdi. Bu saptama geleneksel iktisadiyatçı düşünlere ters düşmektedir, ama kimsecikler çürütemez onu.

Toplumbilimsel sorunlarla ilişkisi bulunmayan ruhçözümcüler toplumsal devrimi «çocuğun babaya başkaldırması»yla açıklarken, bu gibi güdülere ayak uyduran aydın çevre-devrimcisini göz önünde bulundurmaktadırlar. Sanayi işçisinin durumuysa bambaşkadır. İşçi çevrelerinde babanın çocuğu baskı altında tutması kentsoylu sınıfınkinden az değildir, hatta kimi zaman daha da kabadır! Demek ki sorun daha başka yerdedir. Özgül ayrılık, söz konusu katmanların üretim biçimleriyle, bunun doğurduğu, cinsel yaşam karşısında takınılan tutumdadır. Hiç yanılgıya düşmemek gerekir bu konuda! İşçi dünyasında da analar babalar çocuklarının cinsel yaşamını baskı altında tutarlar. Ancak, işçi çocuklarının karşılaştıkları çelişkiler orta sınıflarda yoktur. Küçük-kentsoylu *özellikle* cinsel yaşamı baskı altına alır. Bu sınıf içersindeki cinsel etkinlik, cinsel güdülerle onlara ket vurma arasındaki karşıtlığın dile gelmesidir. Sanayi işçileri arasında, durum aynı değildir. Onlarda, ahlâkçı öğretiden başka, duruma göre az ya da çok belirgin halde, ahlâkçılarınkiyle tümden çelişen bir özel cinsel anlayış buluruz. Buna, çalışılan kurumdaki yaşamla konut yaşamının bir noktada birleşme-

leri de eklenir. Bunlar, ahlâkçı cinsel öğretiye ters düşen etkenlerdir.

Böylece ortalama sanayi işçisi, ortalama küçük-kentsoylu'dan cinsel yaşam konusundaki daha açık tutumuyla ayrılır, hem de başka yönden ne denli az bilgili ve tutucu olursa olsun. İşçi, cinsel tutumluluk kuramının kanıtlarına küçük-kentsoyludan çok daha fazla açıktır. Bu açıklıksa, ulusçu ve dinci öğretinin özünü oluşturan tutumlardan arınmış oluşundandır: gerçekten de işçi, buyurgan Devlet yetkisiyle, «yüce önder»le, ulusla özdeşleşme denen şeyi bilmez. Bu olgu, ulusal-toplumcu öğretinin temel öğelerinin cinsel düzenlilik bilimine girdiğini gösterir.

Küçük köylü sınıfı, birey ci iktisadî düzeninden ve bunun başlıca özelliği olan ailenin daracık sınırları içine kapanışından ötürü, siyasal gericiliğin bilgi öğretisi karşısında pek silâhsızdır. Dolayısıyla, toplumsal durumuyla öğretisi arasında belli bir açıklık vardır. Çok sıkı bir ataerkil düzenle onun getirdiği ahlâk anlayışının baskısı altında, cinsel yaşamında — epey bozulmuş halde de olsa — birtakım doğal davranış biçimleri geliştirmekten geri kalmaz. Küçük-kentsoylu sınıfta olup bitenlerin tersine, köylü çocukları — tıpkı sanayi işçilerininkiler gibi — çok erken yaşlarda cinsel ilişkiye başlarlar; bu ilişkiler ya alınan ataerkil eğitim dolayısıyla yozlaşır, ya da kabalıkla iç içe girerler; cinsel yaşam gizli yürütülür, genç kızların soğukluğu hemen hemen genel bir kuraldır; köylerdeki cinsel yaşamın başlıca özellikleri cinsel suçlar, kıskanç tutkular, kadınların köle haline getirilmesidir. Doyurulmamış cinsel arzuların yarattığı sinir bozuklukları hiç bir yerde köydeki kadar yaygın değildir. Çocuğa verilen eğitimin en son amacı, iktisadî buyrukların zorunlu kıldığı ataerkil evliliktir.

Son yirmi otuz yıl içersinde, işçi dünyasında düşünsel bir süreçle karşılaştık; bunun en katkısız örneği «işçi sınıfı soyluları» adı verilen kesimdir, ama söz konusu öğreti ortalama sa-

nayi işçisini de etki alanı dışında bırakmamıştır. XX. yüzyılın işçi sınıfı, Karl Marx'ın betimlediği işçi sınıfı değildir artık. Toplumun kentsoylu katmanlarının yaşama biçimleriyle kavramlarının büyükçe bir bölüğünü benimsemiştir. Biçimsel kentsoylu demokrasi sınıflar arasındaki iktisadî sınırları ortadan kaldırmadığı gibi, ırksal önyargıları da yokedememiştir. Ancak, zihinsel yapılar içersinde gelişen toplumsal özlemler, toplumun türlü katmanları arasındaki yapısal ve düşünsel sınırları az da olsa zayıflatmıştır. İngiltere, Birleşik Devletler, İskandinavya, Almanya gibi ülkelerdeki işçi dünyası yavaş yavaş kentsoylulaşmıştır. Faşizmin işçi dünyasına hangi yoldan girdiğini anlayabilmek için, tek kişi ya da parti buyurganlığının gelip yerleşmesine dek uzanan «yasa gücündeki kararnamelerle» demokrasinin ortadan kaldırılması işine damgasını vuran düşünsel süreci yakından izlemek gerekir.

6. SANAYİ İŞÇİLERİNİN KENTSOYLULAŞMASI

Faşizm, işçi dünyasına iki yönden sızar: en aşağılık biçimiyle maddesel çıkarlar sağlayarak — son derece tiksindirici bir terimle — «aşağı-emekçi sınıfı» («Lumpenproletariat») adı verilen kesimden; bir de, gerek parayla pulla, gerekse düşünsel yönden işleyerek «üzerinde çalıştığı aksoylu (aristokrat) işçi katmanı»ndan. Alman faşizmi, en küçük bir utanç duymadan, önünc gelene her şeyi vaat etmekteydi: böylece, Dr. Jarmer'in «Anamalcılık» adlı yazısında şunları okuyabiliyorduk (*Angriff*, 24.9.1931):

Hugenberg'in, Stettin'deki Alman Ulusalcıları Kurultayı'nda açıkça uluslararası anamalcılığa (kapitalizme) karşı çıkmış olduğunu büyük bir sevinçle saptamaktayız. Ancak, Hugenberg, beri yandan da bir ulusal anamalcılığın kurulması gerektiğini belirtmiştir.

Böyle yapmakla, Alman Ulusalcıları ile Ulusal-Toplumcu' ları ayıran sınırı bir kez daha gözler önüne sermiştir: gerçekten de, dünyanın dört bir yanında çökmekte olan anamalcı iktisadî dizgenin, ulusal anamalcılık bile toplumsal adaletin kurulmasına izin vermediği için, başka bir dizgeyle değiştirilmesi gerektiğine inanır Ulusal-Toplumcular.

İnsan, bir ortaklaşmacı yazısı okuduğunu sanacak. Ulusal-toplumcu propagandacı, bilinçli bir kandırma niyetiyle, sanayi işçisinin devrimci duygusuna seslenmektedir. Yalnız bu arada, ulusal-toplumcu işçilerin neden faşizmin herkese her şeyi vaat ettiğini göremediklerini merak ediyor kişi. Hitler'in büyük sanayicilerle pazarlık yaptığı, onlardan para aldığı, karşılığında işbırakımlarını yasaklama sözü verdiği biliniyordu. (Devrimci örgütlerin yoğun haber verme etkinliklerine karşın) bu çelişkilerin sıradan işçinin gözüne çarpmayışı, hiç kuşkusuz, ruhsal (zihinsel) yapısından ötürüdür. Hitler, gazeteci Knickerbocker'le yaptığı konuşmada, yabancı ülkelere olan özel borçların tanınması sorununa şöyle değindi:

Uluslararası bankacıların, ulusal-toplumcu bir hükümet tarafından yönetilen Almanya'nın, bundan böyle kesin % 3'lük faizle, güvenilir bir yatırım alanı olduğunu anlayacaklarından eminim (Deutschland so oder so, *s. 211*).

Devrimci propagandanın başlıca görevinin «işçi sınıfını aydınlatmak» olduğu kabul edilse bile, onun «sınıf bilinci»ne seslenmek, iktisadî ve toplumsal durum konusunda ona aralıksız bilgi vermek, nasıl kandırıldığını göstermek yetmemekteydi. Devrimci propagandanın, ayrıca, her şeyden önce *işçi*nin iç dünyasındaki çelişkileri hesaba katması; yalnızca işçinin devrimci isteminin (iradesinin) «uyuşmadığı»nı, devrimci öğenin ya az geliştiğini, ya da karşıt öğeler tarafından köstek lendiğini kabul etmesi gerekirdi. Kitlenin toplumsal so-

rumluluk duygusunu uyandırmak istiyorsak, her şeyden önce devrimci duygularını ortaya çıkarmamız gerekir.

Kentsoylu demokrasinin «dingin» dönemlerinde, herhangi bir işte çalışan sanayi işçisi iki tutum benimseyebilir: ya küçük-kentsoylu sınıfın temsilcileriyle özdeşleşir, ya da kendi özel toplumsal durumuyla; buysa, gerici yaşama biçimleriyle temelden çelişen yaşama biçimleri yaratır. Birinci durumda, işçi gericiye özenir, öykünür ve somut koşullar uygun düşünce, tamı tamına onun yaşama biçimini benimser. İkinci durumda, gerici öğreti ve alışkanlıkları elinin tersiyle iter, onlardan uzaklaşır, onaylamaz, kendi yaşama biçiminin üstünde ısrarla durur ve ortaya sürer. Toplum ve sınıf bilinci tarafından belirlenen yaşama biçimlerinin etkileri eşit olduğundan, her ikisine de duyulan eğilim aynı güçtedir, hiç değilse işçiye seçme olanağı bırakır. Devrimci hareket, öte yandan da, günlük yaşamdaki küçük alışkanlıkların, görünüşte üstünde durulmaya değmez alışkanlıkların önemini küçümsemiş, ya da bunları çok kötü kullanmıştı. Emekçinin — devrimci anlayışına karşın — gücü yeter yetmez satın aldığı küçük-kentsoylu yatak odası takımı, — işçi ortaklaşmacı olsa bile — bunun ayrılmaz parçası olan kadını baskı altında tutma, «adam gibi» pazar giysisi, yapmacıklı danslar ve buna benzer bin türlü «ayrıntı», yinelendikçe, binlerce devrimci söylev ve bildirinin silemeyeceği bir etki yaratmaktadır. Tutucunun daracık yaşamı hiç durmadan etkisini göstermekte, günlük yaşayışın en ıssız köşelerine bile sızmaktadır; fabrika yaşamıyla devrimci bildirilerse ancak belirli saatlarda etkinlikte bulunmaktadır. «Halka yakın olma» kaygısıyla işçilerin tutucu eğilimlerine ayak uydurmak, gerici faşizmin bin kez daha ustaca düzenlemeyi bildiği eğlenceler düzenlemek büyük bir yanılgıydı zaten. Buna karşılık, yeni filizlenmiş devrimci yaşama biçimlerinin beslenip büyütülmesi savsaklandı. Bu gibi «bayramlar»da işçinin karısının giydiği «gece giysisi» çalışan kitlelerin gerici kişilik yapısını ortaya vurmakta yüz ya-

zıdan daha anlamlıydı. «Gece giysisi» ile «ailecek içilen bir bardak bira» iç dünyadaki bir sürecin gözle görülür belirtisi, işçinin ulusal-toplumcu propagandaya açık olduğunun kanıtıydı. Nitekim işçinin faşizmin «emekçi sınıfını ortadan kaldırma» tasarısını alkışlayışı, yüz durumdan doksanında, iktisadî programdan çok «gece giysisi»nin etkisiyleydi. Günlük yaşamın ayrıntılarına çok, ama çok daha fazla önem vermemiz gerekir. Güzel söylevlerin gelip geçici bir coşkunluk yaratmalarına karşılık, günlük yaşamın küçük ayrıntıları ilerlemeyi ya da gerilemeyi oluştururlar. Bu alanda son derece verimli ve önemli görevler bizleri beklemektedir. Almanya'daki devrimci kitle hareketi hemen hemen yalnız «açlığı önleme» propagandasıyla yetinmiştir. Bu, *önemli* bir kanıttı elbet, ama sonradan yaşanacak olayların da göstereceği üzere, yeterli bir temel oluşturmuyordu. Büyük yığınla aynı düzeyde çakılıp kalmış bireylerin yaşamı, gözle görülen şeylerin altında, bin türlü küçük, önemsiz şeyde akıp gider. Nitekim, genç işçi, karnını iyi kötü doyurduğu an, cinsel ve eğitsel bir sürü kaygı içersinde bocalar. Açlıkla savaş her şeyden önce gelir elbet, ancak hem oyuncu, hem seyirci olduğumuz insanlık komedyasının küçük olaylarını da aynı sertlik ve bütünlükle sahneye çıkarmak gereklidir.

Böyle yaparsak, işçilerde, doğal yaşama ve görme biçimlerini geliştirme konusunda müthiş bir girişim anlayışı bulunduğunu keşfederiz. Günlük yaşamın toplumsal açıdan işlenmesi, gerici anlayışla yaralanmış halk yığınlarına yeni bir atılım kazandırır. Bu sorunlarla ayrıntılı, somut ve nesnel bir biçimde ilgilenmek gereklidir. Devrimin yengiye ulaşmasını güvenlik altına alıp hızlandırmanın en iyi yolu budur. Bütün bunların düş olduğunu söyleyerek karşı çıkmayın sakın lafımıza. Emek demokrasisinin doğuracağı bütün eğilimlerin serpilip gelişmesi kavgası her türlü gerici öğenin itilmesini; tüm filizlerine dikkatli bir özenle su vererek, sürekli barışı sağlayabilecek bir uygarlığın, insan kitlelerinin kuracağı canlı uy-

garlığın geliştirilmesini zorunlu kılar. İşçide gerici sorumsuzluk toplumsal sorumluluk anlayışını bastırdığı sürece, kitleleri devrimci, yani akılcı bir tutuma kavuşturmak güç olacaktır. Ancak, söz konusu kitle ruhbilimi çalışmasından vazgeçmememizi gerektiren bir neden daha vardır.

Gerici yazıhane görevlisinin yaşama biçimine öykünmeye yol açan en önemli öğelerden biri olan kol işinin küçümsenmesi, faşizmin işçi dünyasına girerken kullandığı (kitle ruhbilimi görüngesi içersine giren) ruhsal dayanaktır. Faşizm sınıfları ortadan kaldırmaya, yani emekçi sınıfını yoketmeye söz vermekte, böylece kol işçisinin duyduğu utanca seslenmektedir. Köylerden kentlere göçen işçiler, — daha önce de gördüğümüz gibi — ulusçu-buyurucu öğreti için son derece verimli bir toprak olan köylü ailenin bilgi öğretisini yanlarında getirmişlerdir. Buna, türlü ülkelerdeki devrimci hareketin sanayileşme derecelerine göre başarıya ulaşma olasılıklarının değerlendirilmesi sırasında yeterince üzerinde durulmamış bulunan, çalışan kitlelerin benliklerinde yatan düşünsel süreç de eklenmiştir.

Kautsky, İngiltere gibi alabildiğine sanayileşmiş bir ülkedeki işçilerin siyasal bilinç düzeyinin, Rusya gibi pek az sanayileşmiş bir ülkede yaşayan işçilerinkinden düşük olduğunu saptamıştır (*Soziale Revolution*, 2. basım, s. 59-60). Dünyanın değişik ülkelerindeki son otuz yılın siyasal olayları, devrimci hareketlerin Çin, Meksika, Hindistan gibi sanayi yönünden az gelişmiş ülkelerde İngiltere, Amerika, Almanya'ya oranla çok daha kolaylıkla ortaya çıktığını açık seçik göstermiştir. Üstelik de, söz konusu ülkelerde, birincilere göre çok daha iyi yetişmiş, örgütlenmiş, çok eski geleneklere dayanan işçi hareketlerinin bulunmasına karşın. Hastalık belirtisi olan yönetici egemenliğini (bureaucratie'yi) bir yana bıraksak bile, insanın aklı Batılı ülkelerde toplumsal-demokrasi ile sendikacılığın neden bu denli kök saldığı sorusuna takılıp kalmaktadır. *Toplumsal-demokrasiyi kitle ruhbilimi açısından ince-*

lersek, temelinde üyelerinin tutucu kişilik yapılarının bulunduğunu saptarız. Tıpkı faşizm konusunda olduğu gibi, sorun, parti önderlerinin izlediği siyasetten çok, çalışan kitlelerin ruhsal (zihinsel) temelinden gelmektedir. Burada, karşımıza çıkan gizi aydınlığa kavuşturacak birkaç önemli olguya değinmekle yetineceğim:

Anamalcılığın ilk evrelerinde, kentsoylu sınıfla emekçi sınıf arasındaki düşünsel ve özellikle kişiliksel sınır iktisadî sınır kadar belirgindi. Her türlü toplumsal siyasetten yoksun oluş, on altı, hatta on sekiz saatlık günlük çalışma, Engels'in *İngiltere'de Çalışan Sınıfın Durumu* adlı yapıtında son derece yetkiyle dile getirdiği üzere, fabrika işçilerinin yaşama düzeyinin düşüklüğü, emekçi sınıfla kentsoylu sınıf arasında her türlü yakınlaşmayı olanaksız kılıyordu. XIX. yüzyıl emekçisinin ruhsal yapısının başlıca özelliği, alçakgönüllüce yazgısına boyuneğişti. Bu emekçi sınıfıyla köylülerin zihinsel durumu, kitle ruhbilimi açısından ele alırsak, tam bir uyuşukluk ve kayıtsızlıktı. Kentsoylu dünya görüşü de ortadan kalktığı için — egemen olan genel kayıtsızlık havasına karşın — belli olayların tutuşturduğu apansız, yoğun mu yoğun, tam bir birliğe sahip devrimci patlamalara tanık olunmaktaydı. İlerlemiş anamalcı düzende ise durum aynı değildir: örgütlü işçi hareketinin elde edebildiği toplumsal haklar, çalışma süresinin kısaltılması, oy hakkı, toplumsal güvenceler bir yandan işçi sınıfının güçlenmesine yol açmakta, öte yandansa bunun tam tersi bir etki yaratmaktadır; böylece, yaşama düzeyinin yükselmesi, kişilik yapısı yönünden orta sınıflara benzemeyle sonuçlanmaktadır; daha yüksek bir toplumsal yere gelen işçi de artık «gözünü yukarı dikme» alışkanlığını edinmektedir. Bolluk dönemlerinde, kentsoylulaşma hızlanmıştır; bu kentsoylulaşma, sonradan, iktisadî bunalımlar sırasında, devrimci anlayışın kösteklenmesi sonucunu doğuracaktır.

Bunalım yıllarında toplumsal-demokrasinin kazandığı,

salt iktisadî değerlendirmelerle açıklayamayacağımız güç, işçi dünyasının tutuculuğun damgasını yiyişinin en açık seçik belirtisiydi. Şimdi bunun temel öğelerini ortaya çıkaralım. İlk ağızda iki olgu göze çarpıyor: yöneticilere bağlılık, yani — hiç bir zaman eyleme dökülmeyen eleştirel tutuma karşın — siyasal yönetici takıma duyulan sarsılmaz güven,[8] ve işçinin cinsel ahlâk anlayışının tutucu küçük-kentsoylununkiyle çakışması. Oysa, kentsoylulaşma eğilimleri dünyanın her yerinde büyük kentsoylu sınıf tarafından körüklenmiştir. Büyük kentsoylu sınıf işin başında kullandığı — sözün gerçek anlamındaki — sopayı, — faşizmin henüz iş başına geçmediği yerlerde —yalnız devrimci işçinin kafasına indirmek üzere saklıyordu; toplumsal-demokrat işçilere karşıysa, elinde çok daha tehlikeli bir araç, her türlü etkinlik alanında kullandığı tutucu öğreti vardı.

Böylece, toplumsal-demokrat işçi iktisadî bunalımla ansı-

[8] 1932 yazında, Leipzig'te, bir açıkhava toplantısından dönen toplumcu-demokrat işçilerle siyasal bunalımı konuştum. Hepsi, toplumcu-demokrasinin öngördüğü «toplumculuk yolu»na yöneltilen eleştirilere katılıyorlardı; ama beri yandan, bu insanlarla ortaklaşmacı partiyi tutan işçiler arasında hiç bir ayrım yoktu. İçlerinden birine, neden yöneticilerinden ayrılarak tutarlı bir davranışta bulunmadıklarını sordum. Verilen karşılık, daha önce söylenen düşüncelerle öylesine çelişiyordu ki, müthiş şaşırttı beni: **«Yöneticilerimiz hiç kuşkusuz yaptıklarını biliyorlardır.»** Böylece, toplumsal-demokrat işçinin içinde debelendiği çelişkiye elimle dokunmuş gibi olmuştum: siyasal yöneticilerine bağlılığı o kertededir ki, eleştirisi hiç bir zaman eyleme dönüşmez. Ve o anda, yöneticilerini gözden düşürmeye çalışarak toplumsal-demokrat işçiyi kazanmaya çalışmanın ne büyük bir yanılgı olduğunu anlamıştım. İşçiler yöneticileriyle özdeşleştikleri için, böyle bir kandırma işe yaramazdı. Hitler'in işbaşına gelmesinden kısa bir süre önce, toplumsal-demokrat İçişleri Bakanı Severing'in tutuklanışı sırasında, Toplumcu-demokrat Parti'nin ne denli çürüdüğü ortaya çıktı; 12 milyon toplumsal-demokrat bu tutuklamayı önlemek için hiç bir şey yapmadı.

zın sömürge işçisi durumuna düştüğü zaman, devrimci duyarlığı, bilmem kaç on yıl aldığı tutucu kafa eğitiminin etkisiyle, iyice törpülenmiş durumdaydı. Giriştiği eleştiri ve başkaldırılara karşın, ya toplumsal-demokrasi kampında kalıyor, ya da kendi yöneticilerinin yarattığı düş kırıklığıyla, devrimci eğilimler ve tutucular arasında seçme yapamayıp kararsızlık geçiriyor, daha iyisini bulma umuduyla — en az direnç isteyen yolu izleyip — N.S.D.A.P.'ye katılıyordu. Bu durumda, işçinin tutucu eğilimlerini bırakıp üretim süreci içersindeki gerçek sorumluluklarıyla devrimci ereklerinin bilincine varması devrimci partinin benimseyeceği — yerinde ya da düzmece — günlük savaş yöntemine (tactique'ine) bağlıydı. Kitle ruhbilimi açısından bakarsak, toplumsal-demokrat siyasetin faşizme yol açtığını öne süren ortaklaşmacı görüş doğrudur. Ortada devrimci örgütler bulunmadığı için, *toplumsal-demokrasi tarafından düş kırıklığına uğratılan, yoksullaşmayla tutucu düşünce arasındaki çelişkiyle kafası karışan işçi, ister istemez faşizmin kollarına atılır.* Nitekim, İngiltere'de, İşçi Partisi'nin 1930 - 1931 yıllarında uyguladığı siyasetin başarısızlığa uğramasından sonra, 1931 seçimlerinde yüzlerini ortaklaşmacılara değil sağcılara çeviren işçi kitlelerinin faşistleşmesiyle karşılaşılmıştır. Demokrat İskandinav ülkelerini de buna benzer bir evrim tehlikesi beklemekteydi.[9]

Rosa Luxemburg, devrimci kavganın «sömürge işçileri»yle yürütülemeyeceği kanısındaydı (*Bütün Yapıtları*, c. 4, s. 647). Bütün iş, hangi «sömürge işçileri»ne değindiğini bilmektedir: bunlar tutucu zihinsel yapıya kavuşturulduktan *sonraki dönemin* işçileri midirler, yoksa *önceki dönemin* mi?

[9] 1940'ta Norveç'in yıkılması da, büyük ölçüde, toplumsal-demokrasinin tutuculuğunun sonucu olmuştur. Nitekim, toplumsal-demokrat hükümet her türlü askerî gösteriyi yasaklamıştı. Ama 1939'da, Norveç faşistleri kentlerde büyük geçit törenleri ve askerî gösteriler düzenleyen biricik örgüttüler. Bu «özgürlükçülük» Quisling'in dönekliğine epey katkıda bulunmuştur.

Tutucu kişilik yapısının kazandırılmasından önce, sarsılması epey güç bir uyuşuklukla karşılaşırız, ama bunun yanında büyük bir devrimciliğe yatkınlık da vardır; tutuculuk damgasının vurulmasından sonraysa, *düş kırıklığına uğramış* bir «sömürge işçisi» vardır karşımızda. Bu adamı devrimci davaya katmak çok daha zor olmaz mı acaba? Faşizm daha ne kadar, halk kitlelerinin toplumsal-demokrasi karşısında duydukları düş kırıklığını ve ona eşlik eden «dizgeye başkaldırma» duygusunu kendi çıkarlarına kullanacaktır? Bugünkü aşamada böylesine ciddî bir soruyu kestirip atmak olanaksızdır, ancak şurası açıktır: uluslararası devrimci hareket, üstün gelmek istiyorsa, söz konusu düş kırıklığını hesaba katmalıdır.

III. BÖLÜM

IRK KURAMI

1. İÇERİĞİ

Alman faşizminin tutunduğu ana menteşe ırk kuramıdır. «25 Nokta»lık iktisadî program, faşist öğreti içinde, «Cermen ırkını seçip ayıklamak ve başka ırklarla karışmasını önlemek» için kullanılacak basit bir araçtan başka bir şey değildir; «başka ırklarla karışma»ysa, ulusal-toplumculara göre, hep «üstün ırk»ın çökmesiyle sonuçlanır. Hatta, bir uygarlığın bozulup çökmesi bile ayrı ırktan kişilerin çiftleşmesinin sonucudur. Bu görüşe göre, bir ulusun en soylu görevi, «ırkın katkısızlığını korumak» ve bunun için en büyük özverilere katlanmaktır. Söz konusu kuram, Almanya'daki ve ele geçirilen topraklardaki Yahudilerin kovalanıp canlarının yakılmasında kılgısal (pratik) olarak uygulandı.

Irk kuramı, her memeli hayvanın özellikle kendi türünden bir hayvanla çiftleşmesinin «sarsılmaz bir doğa yasası» olduğu ilkesinden çıkmaktadır. Ancak tutsaklık gibi olağanüstü durum ve koşullar bu yasanın çiğnenmesine, ayrı ırktan iki canlının çiftleşmesine izin verebilir. Ama doğa elindeki bütün olanaklarını kullanarak, piçleri kısırlaştırarak ya da torunlarının verimliliğini sınırlayarak öç almakta, bu gibi uygulamalara karşı çıkmaktadır. İki değişik «düzeyde» canlı varlığın birleşmesinden doğan döller «orta düzeyde» olmaktadır. Doğaysa, uyguladığı «seçme»yle, hep düzeyi yüksek tutma eğilimindedir: demek ki, ırkı soysuzlaştırma doğanın is-

temine (iradesine) aykırıdır. Üst düzeyli türün seçilmesi işi, kılgısal olarak düşük düzeyli varlıkları, ırksal değerleri az olanları safdışı eden günlük ekmek kavgasında da uygulanmaktadır. Doğa, burada da son derece tutarlıdır, çünkü — sayı olarak çoğunlukta bulunan — zayıflar üstün türleri ezecklerdi, türlerin yetkinleşmesi bir noktada dururdu. Sizin anlayacağınız, doğa zayıfları çok daha zor yaşama koşullarıyla karşılaştırmakta, böylece sayılarını sınırlı tutmaktadır; buna karşılık, güçlülerin de gelişigüzel çoğalmasına göz yummamakta, güç ve sağlık ölçütlerine dayalı amansız bir eleme yapmaktadır.

Bu yasa eski kavimlere de uymaktadır: tarih bize Ari ırkının «daha düşük değerdeki» kavimlerle karışmasının hep zihinsel ekini temsil eden ırkın yozlaşmasıyla sonuçlandığını göstermiştir. Böyle durumlarda, «üst» ırkın düzeyi alçalmakta, zihinsel ve bedensel bir gerilemeyle, gittikçe büyüyen ve ırkı kemiren bir hastalıkla («Siechtum»la) karşılaşmaktayız.

Hitler'e göre, Kuzey-Amerika kıtası «kan ayıbı»na *(Blutschande'*ye) bulaşmadığı yani Cermen ırkından olmayanlarla karışmadığı sürece gücünü koruyacaktır (*Kavgam, s. 314*).

«Böyle bir evrimi başlatmak, ölümsüz yaratıcının istemine karşı gelip günah işlemekten başka bir şey değildir» (s. 314). Burada gizemci kavramlarla karşı karşıya bulunduğumuz açıktır: doğa «buyurmakta», bir şeyler «istemekte», «akıllı» davranmaktadır. Bu, dirimsel (biologique) fizikötesinin en aşırı biçimidir.

Hitler'e bakılırsa, insanlık uygarlık yaratan, bu uygarlıkları temsil eden ve yıkan ırklar diye kümelere ayrılmalıdır. Ancak Ari ırkından gelen insan uygarlık yaratıcı diye kabul edilebilir, çünkü «insan yaratmalarının temel ve dayanakları» ondadır. Asya halkları, Japonlar[1] ya da Çinliler, bir zaman-

[1] «Üstün-insanlar»la «düşük düzeyli insanlar»ın yaptıkları askerî bağlaşmada siyasal akıldışıcılık açık seçik gözükmektedir.

lar Arilerden ödünç aldıkları uygarlıkları sürdürmektedirler. Buna karşılık Yahudiler uygarlık yıkıcıdırlar. «Büyük uygarlıklar» ancak «alt düzeydeki insanlar»ın varlığıyla gelişebilmişlerdir. İlk uygarlık, böyle düşük düzeyli insanların kullanılmasıyla doğmuştur. Başlangıçta, sabanı yenik düşen çekmiştir; daha sonra, bu görev ata verilmiştir. Fetihçi Arî ırk, öbür alt ırkları boyunduruğu altına almış, onları kendi erekleri uğrunda dilediği gibi çalıştırmıştır. Ancak, boyunduruk altına alınan ırklar dil öğrenmeye başlayınca, «efendileri»nin alışkanlıklarını benimseyince, efendiyle köle arasındaki kesin sınırlar ortadan kalkınca, kanının arılığını yitiren Ari «Cennet'ten kovulmuştur». Böylece, zihinsel ürün verme yeteneğini de yitirmiştir. — Adolf Hitler'in uygarlığın doruklarından biri olduğuna kuşku yoktur elbet.

İki ayrı ırkın karışması ve bunun doğurduğu ırk düzeyinin düşmesi, eski uygarlıkların ortadan kalkmasının tek nedenleridir; çünkü insanlar birtakım savaşları değil, ancak arı kanda bulunan direnme gücünü yitirerek yokolurlar (Mein Kampf, *s. 324*).

Bu temel görüşü bilimsel kanıtlarla çürütemeyiz. O, kanıtlarını Darwin'in doğal eleme varsayımından almaktadır; Darwin'in canlı varlıkların daha alt basamaklardaki türlerini buluşu ne denli devrimciyse, bu varsayımı da o denli gericidir. Ve bu varsayım, ayrıca, faşist öğretinin buyurucu işleyişine bahane olmaktadır. Çünkü eğer yalnız Ariler uygarlık yaratıcı halksalar, Tanrı'dan aldıkları hakla, dünyaya egemen olmak isteyebilirler. Hitler'in isteklerinden biriyse, Alman İmparatorluğu'nun sınırlarını özellikle Doğu'ya doğru, yani Sovyetler Birliği'nden toprak alarak genişletmekti. Demek ki, buyurucu savaşın göklere çıkarılması, ırkçı faşist öğretiye yüzde yüz uymaktaydı:

Uğrunda savaştığımız erek, insanın düşleyebileceği en soylu, en yüce erekti: halkımızın özgürlük ve bağımsızlığı, ilerki gereksinimlerinin güvence altına alınması ve — ulusa onur kazandırılması. (Mein Kampf, *s. 194*).

İlerki kavgamızın amacı, ırkımızın ve halkımızın varlığıyla çoğalmasının, çocuklarımızın besininin, kan arılığının korunmasının, *yurdun özgürlük ve bağımsızlığının güvence altına alınması, böylece halkımıza olgunlaşabilme, kendisine evrenin Yaratıcısı tarafından verilmiş kutsal görevi yerine getirebilme olanağını sağlamak olacaktır. (s. 234).*

Bizi burada ilgilendiren şey, söz konusu öğretilerin, özellikle tüm çelişki ve saçmalıklarıyla ırk kuramının akıldışı kökenidir; bu öğretiler, nesnel alanda, Alman buyuruculuğunun (emperyalizminin), çıkarlarına hizmet edecekti. Bir doğa yasasına dayandıklarını öne süren ırkçı kuramcılar, hayvanlardaki ırk ayıklamasının tam anlamıyla yapay bir işlem olduğunu unutmaktadırlar. Ele alınacak sorun kediyle köpeğin, Alman çoban köpeğiyle tazının değil, Alman'la Slav'ın ırk karışımına karşı «içgüdüsel bir düşmanlık» duyup duymadıklarının bilinmesidir.

En az buyuruculuk kadar eski olan ırkçılığı işleyen kuramcılar, «ırk arılığı»nın ancak beyinsizlere özgü bir düş haline geldiği günümüzde, iktisadî yayılmanın bir sürü ırkı birbirine karıştırdığı halklarda «ırk arılığı»nı geri getirme hevesindedirler. Bu «kuram»ın ikinci sersemliği, doğal yasanın ırk arılığını değil de, tam tersine ırkların birbirine karışmasını zorunlu kılıp kılmadığı konusu üzerinde hiç durmayacağız. Olgulardan yola çıkarak değerlendirmelere varacak yerde, değerlendirmeleri olguları bozmakta kullanan bir kuramı incelemeye giriştiğiniz zaman, Cermen ırkının üstünlüğü düşüncesiyle beyni yıkanmış kendine hayran bir faşisti kanıtlarla inandıramazsınız, çünkü o kanıtlara değil, akıldışı duygulara dayanarak düşünür ve davranır. Dolayısıyla, Zencilerin ya

da İtalyanların da en az Cermenler kadar «soylu bir ırktan geldikleri»ni açıklamaya kalkışmak boşunadır. O yalnız kendi «üstünlüğü»nün bilincindedir, gerisi ona vız gelir! Irk kuramını çürütmek için, akıldışı işlevlerini gün ışığına çıkarmak gerekir. Özellikle iki akıldışı işlevi vardır: bunlardan birincisi buyurucu özlemlere yaşam-bilimsel (biyolojik) bir doğrulama kazandırmak, ikincisiyse ulusçu (nasyonalist) duyarlığın *bilinç-dışı duygusal güdüleri*'ni dile getirmek ve birtakım ruhsal eğilimleri gizlemek ister. Irk kuramının bu sonuncu işlevi üstüne eğilelim. Hitler, Arilerle Ari olmayanlar arasındaki cinsel ilişkileri «Blutschande» (kan ayıbı) terimiyle anlatmakta, oysa Alman dilinin günlük kullanılışında da bu terim hısımlar arasındaki cinsel ilişkileri dile getirmektedir. Peki, «yeni bir dünyanın, Üçüncü Alman İmparatorluğu'nun temellerini atma savında bulunan bir kuram»ın düştüğü budalalıklar nerden geliyordu acaba? Eğer böyle bir varsayımın akıldışı ve coşkusal temellerinin her zaman birtakım somut varoluşsal olgulara dayandıklarını düşünürsek, eğer akılsallığa dayalı bu gibi akıldışı düşünsel kaynakların araştırılmasının sorunu fizikötesi alana kaydırmak olduğuna inanmaktan vazgeçersek, fizikötesinin kaynaklarına giden yolu da açmış olur, yalnız türeyişinin tarihsel koşullarını değil, özünü de kavrarız. Araştırmalarımızın sonuçları yeterince anlamlıdır.

2. ÖĞRETİNİN NESNEL VE ÖZNEL İŞLEVİ

Bir öğretinin *tarihsel* işleviyle (fonksiyonuyla) ilgili en yaygın yanlış anlamalardan biri, bilgi öğretisinin nesnel işleviyle öznel işlevinin kesinlikle birbirinden ayrılmamasından gelmektedir. Buyurganlığın görüş açısını gerçekten anlayabilmek için, onu doğuran iktisadî temele bakmak gerekir. Bu açıdan bakıldığında faşist ırk kuramıyla, daha genel çerçe-

vede ulusçu öğretinin, sözcüğün en somut anlamıyla iktisadî güçlüklerle karşılaşan bir egemen katmanın (tabakanın) buyurucu amaçlarına bağlı oldukları görülür. Dünya Savaşı sırasında, Alman ve Fransız ulusçulukları (nasyonalizmleri) «ulusun büyüklüğü»nden söz etmeye bayılıyorlardı, oysa bu söz gerçekte büyük Alman ve Fransız anamalının yayılmacılığını dile getirmekteydi. Ancak, bu iktisadî etkenler yansıttıkları öğretinin özünü oluşturmaz, yalnızca yeşerceği toprağı oluştururlar; onlara, öğretilerin vazgeçilmez koşulları gözüyle bakabiliriz. Hatta, ulusçuluğun toplumsal alanda hiç dile getirilmediği, hiç bir ırksal değerlendirmeyle özdeşleşmediği bile olur. Eski Avusturya - Macar İmparatorluğu'nda, ulusçuluk ırkla değil, Avusturya - Macar ortak «Yurdu»yla çakışmaktaydı. Bethmann - Hollweg, 1914'te, «Cermenliğin Slavlığa» savaş açtığını söylerken, mantık gereği, içinde Slav ırkının ağır bastığı Avusturya Devleti'ne saldırmalıydı. Bir öğretinin iktisadî koşulları onun somut temelini açıklar, ama akıldışı çekirdeği konusunda hiç bir şey öğretmezler bize. Bu çekirdek, yaşadıkları toplumsal çevrenin iktisadî koşullarına boyuneğen, böylece öğreti içersinde tarihsel-iktisadî süreci yeniden üreten insanların kişilik yapısında dile gelir. *Söz konusu insanlar, birtakım öğretiler yaratarak, kendi kişiliklerini de değiştirirler; dolayısıyla, maddesel çekirdeklerini bilgi öğretisinin oluşumu sürecinde aramak gerekir.* Demek ki, öğretinin iki yönlü maddesel temeli vardır: *dolaylı yoldan* toplumun iktisadî yapısına bağlıdır, *dolaysız yoldansa,* bu öğretiyi üreten ve toplumun iktisadî yapısıyla belirlenen insanların kendine özgü zihinsel yapılarına. Öyleyse, akıldışı düşünsel yetişmelerin bireylere akıldışı kişilik yapıları kazandırdıkları açıktır.

Faşistin kişilik yapısı fizikötesi düşünceyle, dinsel duyguyla, soyut ve tinsel ülkülere bağlanmayla, «önder»in kutsal görevine inanmakla kendini gösterir. Bu temel çizgiler, bir «önder» ya da ulus ülküsüne duyulan buyurgan bağlılıkla dı-

şa vuran çok daha derin bir kişilik katmanına bağlanırlar. «Efendilerin ırkının üstünlüğüne» inanmak, ulusal-toplumcu kitlelerin «führer»e bağlanışıyla aşağılık köleliğin sevc seve kabul edilişinin en güçlü zembereğiydi. Başka bir belirleyici güdü, «önder»le kendini yoğun bir biçimde özdeşleştirmeydi; bu özdeşleştirme, uyruğun yığın içersindeki adsız bir sayı oluşunu gizlemekteydi. Her ulusal-toplumcu, «önder»e bağımlı olduğu halde, kendini «küçük bir Hitler» sayıyordu. Önemli olan, bu tutumların kişiliksel temelidir. Demek ki bize düşen, insanın enerji işlevlerini bulup ortaya çıkarmaktır; alınan eğitimle ve toplumsal havayla koşullanan bu işlevler, insanın kişilik yapısını öylesine değiştirirler ki, bireylerin kendilerini «önder»le özdeşleştirirken, aslında «düşük düzeyli insan» lafıyla kendilerine edilen hakareti göremeyecek kadar körleşmesine yol açacak gerici ve akıldışı eğilimler ortaya çıkar.

Laf ebeliğinin bütün dünyayı kaplayan etkilerini bir yana bırakıp, akıldışı içeriğini belirler, onunla düşünsel yetişmenin cinsel-iktisadî sinir merkezleri arasındaki doğru ilintiyi ortaya koyarsak, her şeyden önce «*ırkın zehirlenmesi*» ile «*kanın zehirlenmesi*» arasındaki dizgeli koşutlaştırma (paralel kılma) dikkatimizi çeker. Neye yoralım bu koşutluğu?

3. IRK ARILIĞI, KANIN ZEHİRLENMESİ, GİZEMCİLİK

«Halkımızın siyasal ve ahlâksal yönden hastalıklı kılınmasına koşut olarak, yıllardır, halkımızın bedeninin korkunçlukta bundan aşağı kalmayan bir şeyle, firengiyle zehirlenmesine tanık olmaktayız», diye yazıyor Hitler (s. 269). Bunun başlıca nedeni:

Sevginin parayla alınıp satılmasıdır. Bu alım-satım o korkunç hastalığı doğurmasa bile, halkımıza büyük zararı dokunacaktır, çünkü getirdiği yozlaşmanın yaratacağı ahlâksal kı-

yın, bir halkı yavaş yavaş, ama kaçınılmaz biçimde tüketmeye yeter. Ruhlarımızın yaşamının böyle Yahudileştirilmesi, cinsel içgüdülerimizin tecimsel mal gibi işletilmesi, soyumuzu er geç çürütecektir... (s. 270). Kana ve ırka karşı işlenen suç, şu dünyanın işlediği, insanlığı uçuruma sürükleyen ilk günahtır (s. 272).

Bu kuramın terimlerine göre, ırkların birbirine karışması bizi kanların karışmasına, «halkımızın bedeninde dolaşan kanın zehirlenmesi»ne götürmektedir.

Halk yığınlarının (firengiye) tutulmasının en belirgin sonuçları, çocuklarımızda kendini göstermektedir... Çocuklarımız, ruhsal yaşamımızın adım adım, karşı konmaz bir biçimde zehirlenmesinin en acıklı ürünüdürler; ana-babaların kusurları, çocukların hastalıklarında dışa vurur (s. 271).

«Ana-babaların kusurları» sözünden, başka bir ırkın kanıyla, özellikle de Yahudi kanıyla karışma, böylece «katkısız Ari kanı»nı «bütün dünyayı saran Yahudi vebası»na bulaştırma alışkanlığını anlamalıyız. Bu kuramın, Cermenliğin «yetmişiki ulusun karması Yahudi Karl Marx» tarafından zehirlenmesi savıyla ne denli uyuştuğuna parmak basalım. Ulusal-toplumcu siyasal öğretiyle Yahudi düşmanlığının en güçlü kaynaklarından biri, firengi korkusunun yarattığı akıldışı dünyadır. Bu kuramlara göre, her ne yoldan olursa olsun *ırk arılığı*'na, başka bir deyişle, *kan arılığı*'na ulaşmaya çalışmak gerekir.[2]

[2] **Times** gazetesi, 23 Ağustos 1933'te, şunları yazıyordu: «Amerika'nın Berlin Büyükelçisi'nin oğluyla kızı, 13 Ağustos pazar günü Nuremberg'deki yabancılar arasındaydılar ve bir genç kızın sokaklarda nasıl sürüklendiğini gördüler; kafası kazınmıştı, kesilen saç örgüsünün yerine: 'Ben kendimi bir Yahudi'ye verdim' yazısını taşıyan bir pankart asılmıştı.»

Hitler, kitlelere kanıtlarla, akılyürütmelerle, derin bilgi gösterisiyle değil, duygu ve inançlarla yaklaşmak gerektiğine sık sık değinmiştir. Ulusal-toplumcu dilde — bunu derken Keyserling'i, Driesch'i, Rosenberg'i, Stapel'i ve benzerlerini düşünüyoruz — kapalı ve gizemli laflar öyle çoktur ki, bunların çözümlemesine girişmek epey yararlı olabilir.

Faşistlerin, halk kitlelerini büyüleyen gizemciliğinin ardında ne vardı acaba?

Bu sorunun yanıtını bize, Rosenberg'in *XX. Yüzyıl Efsanesi* adlı yapıtında gözümüzün önüne serdiği, faşist ırk kuramının geçerliliğini belgeleyen «kanıtlar»ın çözümlemesi verecektir. Adı geçen yapıtın hemen ilk sayfalarında şunları okuruz:

Daha başka yabancılar da tanık olmuştur bu sahneye, Nuremberg'te her zaman kenti gezmeye gelmiş yabancılar vardı, genç kızlı gösteri öyle bir biçimde yürütülmekteydi ki, kentin merkezinde bulunanlardan pek azının bu eğlenceyi kaçırdığı söylenebilir. Yabancıların belirttiklerine göre, genç kız ince, kırılgan, ve kazınmış kafasına karşın, epey güzel bir insanmış; saçı kesilmiş kız, gar yakınındaki uluslararası oteller boyunca lokanta lokanta dolaştırılmış, o arada, belli başlı yollar halk tarafından kesilmiş. Kızın iki yanında SA'lar (Özel Saldırı Erleri), ardındaysa, güvenilir bir tanığın tahminine göre, aşağı yukarı iki bin kişi varmış. Kız birçok kez sendelemiş, yanındaki SA'lar tarafından ayağa kaldırılmış, hattâ uzaktaki seyircilerin görebilmeleri için, zaman zaman havaya bile kaldırılmış; o sırada halk kendisine hakaret etmekte, alaya alıp bir söylev çekmesini istemekteymiş.

Berlin yakınlarındaki Neu-Ruppin'de de bir genç kız, 'Horst Wessel' marşı çalınırken ayağa kalkmadığı için, SA'lar arasında kentte dolaştırılmış. Göğsünde ve sırtında: 'Ben, utanmaz yaratık, Horst Wessel' marşı çalınırken oturma gözüpekliğini gösterdim, böylece Ulusal Devrim kurbanlarını küçümsediğimi ortaya vurdum' yazılı birer karton taşımaktaymış. Daha sonra, aynı kız bir kez daha sokaklardan geçirilmiş. Hatırı sayılır bir kalabalık toplanabilsin diye, kızın dolaştırılacağı saat yerel gazetede duyurulmuş.

Dünyanın yeni görüntüsü ardında birer çekici güç gibi dikilen ırksal ruhun değerleri henüz canlı bilince işlememiştir. Oysa ruh, içerden görülen haliyle ırk demektir. Ters yönden bakıldığında, ırk da ruhun dıştan görünüşüdür (Mythus, *s. 22).*

Bu, tam ulusal-toplumculara özgü bir cümledir, ilk bakışta anlamsız gibi gözükür, yazan bile ne demek istediğini bilmiyordur sanki. Buram buram gizemcilik (tasavvuf: mysticisme) kokan böyle cümlelerin akıldışı-siyasal etkisini ölçebilmek için, kitle ruhbilimi alanındaki etkililiklerini doğru değerlendirebilmek gerekir. Devam edelim:

Bundan ötürü, ırkların tarihi aynı zamanda doğanın tarihi ve ruhun gizemidir; kan dininin tarihiyse halkların, halk kahraman ve düşünürlerinin, yeni şeyler bulanların ve sanatçıların yükselme ve çöküşünün büyük evrensel anlatısıdır.

Bu olgunun bilinmesi, bizi, «kan kavgası»yla «yaşamın olgularının sezilen gizemi»nin iki ayrı şey olmadıkları, aynı şeyi değişik biçimlerde dile getirdikleri sonucuna götürmektedir. «Kan kavgası»... «halkların yükselip çökmesi»... «kanın zehirlenmesi»... «dünyayı saran Yahudi vebası»... «kan uğruna girişilen kavga»dan başlayıp bütün dünyada Marx'ın «Yahudi maddeciliği»ne açılan kanlı yıldırma eylemi ve Yahudilerin kırılmasıyla sonuçlanan bir dizi oluşturmaktadır.

Yüzündeki maskeyi düşürecek ve çekirdeğini oluşturan akıldışı içeriği ortaya çıkaracak yerde, söz konusu gizemci görüş karşısında gülüp geçersek insan özgürlüğüne büyük kötülük etmiş oluruz. Buradaki en önemli, uygulamada baş köşeyi tutan şey, akıldışı ve gizemci bir bakış açısı içersinde tasarlanan, gerici cinsel öğretinin en şiddetli dile gelişi olan dirimsel enerji sürecidir. *Bütün dünyaca benimsenen «ruh» ve «arılık» öğretisi, evrensel cinsel yaşam düşmanlığı, «cin-*

sel arılık» öğretisidir, ya da adlı adınca söylemek istersek, buyurgan ataerkil toplumun uzantıları olan bir tür cinsel arzuları bilinçaltına itme, cinsel sıkıntı biçimidir.

«Kanla yaşanan çevre, kanla kan arasındaki çatışma, düşüncemizin yakalayabileceği en son görüngüdür, bundan ötesini araştırmak, arayıp taramak olanaksızdır», diyor Rosenberg. Yanılıyor: Bizler daha ötesini araştırmak, en küçük bir duyguculuğa kapılmadan «kanla kan arasında»ki canlı süreci incelemek ve böylece ulusal-toplumculuğun temel taşlarından birini devirmek isteyecek kadar kendini beğenmişiz.

Ulusal-toplumcu ırk kuramının çekirdeğinin doğal cinsel yaşamla onun bedensel boşalma işlevi (orgazmın fonksiyonu) karşısında duyulan öldürücü korku olduğunu kanıtlama işini Rosenberg'in kendisine bırakalım. Rosenberg, halkların yükseliş ve çöküşünün ırkların birbirine karışmasından, «kanın zehirlenmesi»nden ileri geldiği konusundaki savını desteklemek için, bize eski Yunanlıları örnek vermektedir. Eski Yunanlılar, demektedir, bir zamanlar Kuzeyli ırkın arılığının temsilcileriydiler. Tanrı Zeus'la Apollon, Tanrıça Athene, «ulu ve arı bir dindarlığın simgeleri», «bütün soylu ve dingin şeylerin» bekçi ve koruyucuları, «düzenin savunucuları, ruhtaki güçlerin uyumunun, sanatsal ölçünün efendileri» imişler.

Homeros, «coşku»ya en küçük bir ilgi duymazmış. Rosenberg'e bakılırsa, Athene, şuymuş:

Zeus'un kafasından çıkan, her türlü yaşam biçimini ortadan kaldırmaya hazır yıldırımın simgesi, akıllı uslu, bilge bakire; Hellenlerin bekçisi, verdikleri kavganın sadık koruyucusu.

Yunan ruhunun bu dindar yaratmaları hâlâ, Kuzeyli insanın katkısız, dosdoğru iç yaşamına tanıklık etmektedirler, terimin en yüce anlamıyla, onun kendi soyuna duyduğu güvenin dile gelişi, dinsel inanç gösterileridirler (Mythus, *s. 41 ve sonrası).*

Rosenberg, bu katkısız, yüce, dindar tanrıların karşısına, Orta-Doğu tanrılarını koymaktadır:

Eski Yunan tanrılarının birer ışık ve gök tanrısı oluşlarına karşılık, Orta-Doğu'nun Ari olmayan tanrılarının hepsinde dünyasal nitelikler vardı.

Ona göre, Demeter'le Hermes bu «ırksal ruh»un en açık seçik ürünleridirler; *coşku, şehvet ve çılgın Bakhus'ların tanrısı Dionysos'sa, «Yunan ırkına yabancı Etrüsklerin zorla yurda girişlerinin ve Hellen uygarlığının çökmeye başlayışı»nın simgesidir.*

Gördüğünüz gibi, Rosenberg, «ırk kuramı»nı desteklemek üzere, keyfî olarak, Eski Yunan uygarlığının doğuş döneminin çatışkılı yanlarından birini temsil eden birtakım tanrıları almakta, onlara «Yunan» sıfatını bağışlamakta, tıpkı bunlar gibi Hellen hakının zihinsel ürünü olan ötekileriyse *yabancı* tanrı diye nitelemektedir. Rosenberg'e göre, Yunan tarihinin kötü yorumlanışının sorumluluğu, «ırksal değerler duygusunu yitirmiş», Hellen uygarlığını çok kötü anlamış tarihsel araştırmaya düşmektedir.

Büyük Alman coşumculuğu (romantisme'i) gökyüzünün ışıklı tanrıları üstüne çöken, renkleri gittikçe koyulaşan tülleri bir ululama titreşimi içersinde hissetmekte, anaya gösterdiği yüceltici saygı içinde, *içgüdüsel, biçimlenmemiş, şeytansı, cinsel, coşkusal, ktonsal dünyaya derinlemesine dalmaktadır — ve bütün bunları Hellen'si diye nitelemektedir (sözcüklerin altını W. R. çizmiştir).*

Ülkücü felsefenin hiç bir türü, yukarda sözü edilen «coşkusal», «içgüdüsel» dünyanın kimi zihinsel üretim çağlarında ansızın su yüzüne çıkışının koşullarını incelemez, es geçer; ülkücü felsefe, bu görüngünün soyut değerlendirilmesine da-

lıp yolunu şaşırır; söz konusu değerlendirmeyse, «dünyasal»ın (doğalın) fazla üstüne çıktığı için sonunda kendi havalanmasının kurbanı olan zihinsel üretim (ekin: culture) anlayışınca belirlenmektedir. Biz de aynı görüngülerin değerlendirilmesine girişmekteyiz, ama bizimkiler belli bir ekinin «çöküşü» adını verdiğimiz tarihsel sürecin koşullarına dayanmaktadır; böyle bir değerlendirme yaparken, ileri götürücü güçlerle ket vurucu güçleri birbirlerinden ayırmaya, çöküş görüngüsünün tarihsel anlamını yakalamaya, ve her şeyden önce, sonradan açılıp gelişmelerini kolaylaştıracağımız yeni zihinsel üretim biçimlerinin filizlerini bulup ortaya çıkarmaya çalışmaktayız. Rosenberg, XX. yüzyılın buyurgan uygarlığının çöküşü üstünde düşünürken Eski Yunanlılara değindiği zaman, Cermenliğin («Deutschtum»un) «yenilenmesi» konusundaki bütün savlarına karşın, tarihin tutucu eğilimlerini tutmaktadır açıkça. Kafa eğitimi devrimiyle onun cinsel-iktisadî çekirdeği hakkındaki araştırmalarımızda siyasal gericiliğin bakış açısını anlayabilirsek, ayağımızı sağlam yere basmış oluruz. Gerici uygarlık felsefecisi için, yazgıya boyunegmekten, kuşkuculuktan, ya da — «devrimci» yollarla — tarirın akışını tersine çevirmekten başka çare bulunamaz. Uygarlıklara bakış açımızı değiştirir, eski zihinsel üretim biçiminin sona erişini uygarlığın sonu gibi görmekten vazgeçer, *belli* bir uygarlığın, daha şimdiden içinde yeni, sahici, özgürlükçü bir uygarlığın filizlerini taşıyan buyurgan uygarlığın bitmesi diye yorumlarsak, eskiden olumlu ya da olumsuz saydığımız ekinsel öğelere de daha başka değer ölçüleriyle bakarız. Önemli tek şey, gericinin çöküş belirtisi saydığı görüngülerle devrim arasındaki karşılıklı bağları yakalamaktır. Nitekim, kavimbilim (éthnologie) alanında, siyasal gericiliğin ataerkil kurama ağırlık vermesine karşılık, devrimci dünyanın anaerkil düzene el basarak yemin etmesi son derece anlamlıdır. Her iki yanda da konum (vaziyet) alma, tarih biliminin nesnel verileri bir köşeye bırakılarak, cinsel düzenlilik

biliminin şimdiye dek farkına bile varılmayan nesnel süreçlerine tıpatıp uyan toplumbilimsel akımlara göre yapılmaktadır. Varlığı tarihsel olarak kanıtlanan anaerkil düzen yalnız doğal emek demokrasisinin değil, aynı zamanda cinsel düzenlilik biliminin buyruklarına uyan toplumun doğal örgütüdür.[3] Buna karşılık ataerkil düzen iktisadî alanda buyurgan olmakla kalmaz; cinsel düzenlilik örgütlenmesi de içler acısıdır.

Kilise, bilimsel araştırma tekelini elinde bulundurduğu çağların çok ötesine dek yaymıştır «insanoğlunun fizikötesinden gelen bir ahlâksal yapısı», tekeşli bir özü bulunduğu savını. Bundan ötürü, Bachofen'in buluşları bilim dünyasının altını üstüne getirecek nitelikteydi. Anaerkil cinsel örgütlenme, yalnız kanbirliğine dayanmayan örgütlenme biçimiyle değil, ayrıca cinsel yaşama getirdiği doğal kendi-kendini-düzenekoymanın etkisiyle de herkesin keyfini kaçırıyordu. Asıl temelini, yani üretim araçlarının özel kişilerin malı oluşunun bulunmayışını bir tek Morgan, onun ardından da Engels gördü. Rosenberg, faşizmin kuramcısı olarak, Eski Yunan uygarlığının — *tarihsel açıdan kanıtlanmış* — ilk anaerkil evrelerini yadsımak ve «Yunanlıların burada (yani Dionysos ayinlerinde), tensel ve tinsel olarak, yabancı bir öz'ün damgasını yediklerı»ni söyleyerek, böylesine bir varsayıma sığınmak zorunda kalmaktadır.

Faşist öğreti (ilerde inceleyeceğimiz Hıristiyan öğretinin tersine) insanın bedensel boşalma (orgazm) arzusunu buyurgan ataerkil düzenin oluşturduğu insan yapılarından ayırmakta, onu değişik ırklara yakıştırmaktadır: *böylece Kuzeyli ırk terimi ışıklı, göksel, cinsellik-dışı, katkısız evrenin anlamdaşı; Orta-Doğu'daysa, tam tersine, içgüdüsel, şeytansı, cinsel, coşkusal, doyumsal dünyanın anlamdaşı olup çıkmaktadır.* Eski

[3] Bunun için, Morgan'ın **(Tarih Öncesi Toplumu)**, Engels'in **(Ailenin Kökeni)**, Malinowski'nin **(Vahşilerin Cinsel Yaşamı)**, Reich'ın **(Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi)** yapıtlarına bakın.

Yunanlıların yaşamıyla ilgili savı «varsayımsal» sayılan Bachofen'in «coşumcu ve sezgisel» araştırması işte bu yüzden elin tersiyle itilmiştir. Faşist ırk kuramında, acımasız bir yetkeye (otoriteye) boyuneğen insanın bedensel boşalma karşısında duyduğu korku, donmuş, bir daha çözülmemecesine taşlaşmış, insandaki hayvansal, doyumsal öğenin karşısına «arı çizgi» diye çıkarılan bir biçimde kendini göstermektedir. Böylece, «Hellen'cilik», «ırksal» sözcükleri «arı»nın, «cinsel-olmayan»ın uzantıları haline gelmekte; yabancı ırk, Etrüsk ise «hayvan»ı, yani «düşük değerli varlık»ı canlandırmaktadır. İşte bu yüzden, ataerkil düzenin, Ari ırkından gelen insanın tarihçesinin başlangıcına yerleştirilmesi gerçeklidir. Rosenberg, şöyle diyor:

Dünyanın yazgısı yönünden büyük önem taşıyan ve Kuzeyli ilkenin yengisiyle sonuçlanan, ırk değerleri *arasındaki ilk büyük çatışma Eski Yunan toprağında olmuştur. Ondan sonra insanoğlu yaşama* aydınlık gün *ve* yaşam *yönünden girecekti; ışığın ve göğün yasaları, günümüze dek gelen en değerli mirasın Eski Yunan zihinsel üretimi dediğimiz şeye öncülük etmiş Tanrı babanın akıl ve özüdürler.*

Anaerkil dönemin sona ermesinin [aile başkanının anaerkil «geniş aile» karşısında iktisadî özerklik kazanışının, türlü kavimler arasındaki tecimsel (ticarî) alışverişlerin artışının, üretim araçlarındaki gelişmenin falan] yarattığı sarsıntıların doğurduğu ataerkil ve buyurgan cinsel düzen, kadınları, çocukları ve gençleri cinsel özgürlükten yoksun bırakarak, cinsel etkinliği tecimsel mal haline getirerek, buyurgan bilgi öğretisinin temelini oluşturmaktadır. Böylesine yolundan saptırılan cinsel etkinlik (faaliyet), gerçekten de karşı çıkılması gereken şeytansı, iblisce bir yön kazanmaktadır. Ataerkil buyrukların ışığında bakıldığında, anaerkil düzenin iffetli şehvetdüşkünlüğü insana karanlık güçlerin zincirden boşanma-

sı gibi gözükmektedir. Dionysos'a ayak uydurup kendinden geçmek, ataerkil uygarlıkların karanlık, «dünyadışı» bir şey gibi karşımıza çıkardıkları «suçlu arzu» haline gelmektedir. İç ve dış dünyasında sapkın ve şehvetsever cinsel kişilik yapılarıyla karşılaşan ataerkil insan, böylece ilk kez, cinsel yaşamla şeytansılığın ya da aşağılığın ayrılmamacasına iç içe geçmiş kavramlar olduklarını savunan bir öğretiye bağlanmaktadır.

Bu değerlendirme (sonradan) *akılsal* bir doğrulama kılığına da bürünmektedir.

İffetliliğin getirilmesiyle, kadınlar, cinsel özlemlerinin baskısı altında iffetlerini yitirmektedirler: erkeklerde, bedensel doyum getiren, doğal tensel hazseverliğin yerini hayvanca cinsel etkinlik almaktadır; böylece kadınlar arasında, cinsel edimin (sevişmenin) onur kırıcı bir şey olduğu düşüncesi yayılmaktadır. Gerçekte eşlerdışı cinsel ilişkiler hiç bir yerde ortadan kalkmamış, ama değerlerin yer değiştirmesinden ve anaerkil düzen sırasında bunları kolaylaştıran kurumların yokolmasından ötürü, resmî ahlâkla çelişkiye düşmüş, dolayısıyla gizli yapılır olmuşlardır. Cinsel yaşamın toplumsal düzendeki yeri değiştiği için, kişisel yaşama biçimi de değişikliğe uğramıştır. Doğayla ahlâkın «yüce» gerçeklilikleri arasındaki çatışma, insanların cinsel doyuma erme elverişliliğini bozmuştur; suçluluk duygusu, iki cinsin kaynaşmasının doğal akışını aksatmış, türlü yollardan boşalan enerji durgunluklarına yol açmıştır. Sinir hastalıkları, cinsel sapıklıklar, topluma aykırı cinsel davranışlar ortaya çıkmış, hastalıklı toplumsal görüngüler (hadiseler) haline gelmişlerdir. İnsanlığın ilk çağlarındaki anaerkil emek demokrasisi döneminde, iyi gözle bakılan çocuk ve gencin cinsel etkinliği (faaliyeti), türlü biçimlere giren, dizgeli bir baskı altına alınmıştır. Bu durumda bozulan, sarsılan, kabalaştırılan, aşağılaştırılan cinsel etkinlik kendisini doğuran öğretinin desteği olup çıkmıştır. Cinsel etkinliğe düşman tutum bugün, cinsel yaşamın insanlıkdışı,

pis bir şey haline gelmiş bulunmasıyla övünebilir; ancak o, söz konusu cinsel etkinliğin doğal olmadığını, ataerkil düzen tarafından yaratıldığını unutmaktadır. Anamalcı (kapitalist) çağın sonlarında gördüğümüz ataerkil düzenin cinselbilimi, gerek ortamalı anlayışlardan, gerekse sözünü ettiğimiz değerlendirmelerden etkilenmiştir. Tam anlamıyla kısır kalışının nedeni de budur.

İlerde, dinsel gizemciliğin hangi yöntemlerle bu değerlendirme ve öğretileri kendinde topladığını göreceğiz. Şimdilik şu noktayı aklımızda tutalım: dinsel gizemciliğin cinsel düzenlilik ilkesini tümden yadsımasına, cinsel etkinliği insanlığın günahlı yanlarından biri saymasına, bizi bundan ancak öbür dünyanın kurtarabileceğini söylemesine karşılık, ulusçu faşizm insanın cinsel ve tensel haz yanını «yabancı ırklara» bırakmakta ve aynı zamanda aşağılamaktadır. Böylece, «yabancı ırk»ın değersiz sayılması yakın çağların ataerkil düzeninin buyuruculuğu içersine çok rahat bir biçimde kendiliğinden girmektedir.

Tıpkı Hıristiyan masal dünyasında Tanrı'nın, «Cehennem Tanrısı» diye adlandırılan karşıtı olmadan kendini göstermeyişi ve gökyüzündeki tanrının yerin yedi kat dibindeki tanrıyı yenişinin insanlığın değerinin yükselmesinin simgesi oluşu gibi, Yunan tanrılarına ilişkin efsaneler de bedensel doyumla sonuçlanan dirimsel-cinsel etkinlikle iffetliliği varsayan eğilimler arasındaki çatışmayı yansıtmaktadır. Soyut ahlâkçıyla gözbağcı felsefecinin gözünde, bu çatışma iki «kendiliğindenlik» ya da «insan düşüncesi» arasındaki kavgadır; söz konusu «düşünler»e, fazla ince eleyip sık dokumadan ya alçak, bayağı ya da «özünden insanca», «insanüstü» sıfatları yakıştırılır. Ama «kendiliğindenlikler arasındaki bu çatışma»yı ve başvurulan değerler merdivenini somut kaynaklarına indirgediğimiz, cinsel yaşama hakkı olan tarihsel rolü vererek bunları toplumsal yapı içersindeki doğru yerlerine oturttuğumuz zaman, durum değişmektedir: anaerkil örgütlenmesi yavaş ya-

vaş ataerkil örgütlenmeye doğru değişen her kavim, o güne uyan yaşama biçimlerini bulabilmek için, ister istemez bireylerin cinsel yapısını değiştirmek zorundaydı. Bu gereklilik, demokratik «büyük aile»nin güç ve zenginliklerinin kabile başkanının buyurgan ailesine aktarılmasının, o çağdaki insanların cinsel özlemlerinin bastırılmasıyla gerçekleştirilmesinden gelmekteydi. Görüldüğü gibi, cinsel baskı, toplumun birtakım sınıflara ayrılmasının başlıca nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Evlenmenin kutlanması ve aynı anda kadının getirdiği çeyizin yasal olarak erkeğe geçmesi belli bir örgütlenmeden öbürüne geçişin kilit noktaları haline gelmekteydi.[4] Kadının «büyük ailesi» tarafından kabile başkanının ailesine sunulan çeyiz erkeklerin, özellikle de başkanın gücünü arttırdığı için, «büyük aile»yle üst düzeyli ailelerdeki erkeklerin somut çıkarı evlilik bağlarının sürdürülmesini gerektiriyordu; çünkü gelişmenin bu evresinde evlilikten kadın değil, yalnız erkek yararlanmaktaydı. Böylece, doğal emek demokrasisi çağının her an birbirinden ayrılmayı kabul eden, kuşlarınkine benzer basit evliliği tekeşli ve sürekli ataerkil evliliğe dönüşüyordu. Ömür boyu tekeşli evlilik, günümüze dek süren buyurgan ataerkil toplumun temel kurumu olmuştur. Bu kurumun işleyişini güvenlik altına almak için, doğal cinsel özlemleri aralıksız bastırmak ve gözden düşürmek gerekliydi. Bu evrim toplumun yalnız düzgün bir biçimde kesilip biçilmiş «alt» sınıflarını değil, o zamana dek ahlâkla cinsel etkinlik arasındaki çelişkiyi tatmamış bulunan ve çatışkısal darbelerini gittikçe daha çok hisseden toplumsal katmanları da etkiliyordu. Gerçekten de, zorla benimsetilen ahlâk yalnızca dışardan etkilemez insanı; en büyük etkiyi *insanın içine sindirildiği*, yapısal

[4] Bu savın kanıtı **Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi** adlı yapıtta verilmiştir.

cinsel ket vurma biçimine dönüştüğü zaman yapar. Gelişme sürecinin türlü evrelerinde, bu karşıtlığın şu ya da bu yanı ağır basacaktır. Bu başlangıçta, cinsel gereksinim (ihtiyaç) daha sonraysa dışardan zorla benimsetilen ahlâkın doğurduğu arzulara ket vurma üstün gelecektir. Bütün toplumsal örgütleri sarsan siyasal sarsıntılar cinsel yaşamla dışardan zorla benimsetilen ahlâk arasındaki çatışmayı da kızıştırır, bu da kimilerine «ahlâkın çökmesi» kimilerineyse «cinsel devrim» gibi gözükür. Ancak şurası açıktır ki, «zihinsel üretimin sona ermesi» düşüncesi, doğal cinsel yaşamın her türlü baskıyı yırtıp başvermesinin algılanmasından gelmektedir. Bu olgunun bir «batış» gibi görülmesi, dışardan zorla benimsetilmiş ahlâka dayalı yaşama biçimini tehlikeye düşürmesindendir. Yazılı tarihi ataerkil düzenin en gelişmiş döneminden başlayan Eski Çağ Yunanlılarında, cinsel örgütlenme olarak şunlarla karşılaşırız: erkek egemenliği, toplumun üst katmanları için saray yosmaları, orta ve alt katmanlar için fahişelik, ve bunların yanında, biricik görevleri çocuk «üretmek» olan zavallı, köle evli kadınlar. Platon zamanındaki erkek egemenliği, eşcinselliğe (homosexualité'ye) dayalıydı.[5]

Daha sonraki Yunan uygarlığının cinsel düzenlilikle ilgili çelişkileri, Yunan halkının yaşayışı siyasal ve iktisadî açıdan bozulduğu zaman ortaya çıkmıştır. Faşist Rosenberg'e göre, Dionysos şölenlerinin egemen olduğu çağ «kton»sal öğeyle «Apollon»sal öğenin karıştığı dönemdir, ve bu karışma ikisinin de yokolmasına yol açmıştır. Erkeklik organı, Hellen çağının son döneminin simgesi olmuştur, der Rosengerg. Faşist için, doğal cinsel etkinliğin belirmesi batışın, şehvetdüşkünlüğünün, aşırı şehvetliliğin, iffetsizliğin işaretidir. Bu izlenim yalnız faşist düşgücünün ürünü değildir, aynı zamanda söz konusu çağlarda yaşayan insanların yaşantılarına (yaşanan de-

[5] Aynı ilke, erkek yöneticilerin (Blüher, Rochm, vb.) faşist öğretisine de egemendir.

neylerine) tıpatıp uyar. Dionysos ayinleri, bizim gerici çevrelerin büyük salonlarda yaptıkları eğlencelerle giysili baloların eşidir. Bu «Dionysos'çu» davranışların cinsel yaşantının doruğu olduğunu kabul eden yaygın yanılgıya düşmemek için, söz konusu eğlencelerin nasıl geçtiklerini bilmek gerekir. Çığrından çıkmış cinsel arzuyla, ahlâk yasalarının doğurduğu zevk alamama arasındaki aşılmaz çelişkiler her yerden çok işte bu toplu eğlencelerde kendini gösterir. «Doludizgin cinsel doyumu amaçlayan Dionysos yasası, Hellenlerle her türlü Doğulu kavimin ırk ayrımı gözetmeksizin karışıp çiftleşmesi demektir» (*Mythus*, s. 52). Dört bin yılındaki bir tarihçinin, XX. yüzyıl kentsoylu sınıfının cinsel eğlencelerini Almanlar'ın, Zenciler'in ve «her mezhep ve kavimden» Yahudilerin ırk ayrımı gözetmeksizin karışması diye anlattığını şöyle bir düşünün hele!

Burada, ırkların birbirine karışmasını böyle sunmanın anlamını açıkça yakalamaktayız: o, insan yaşamındaki Dionysos'sal öğenin yadsınmasıdır, ve bu yadsımanın temeldeki dürtüsü, buyurgan ataerkil toplumun evlilikte bulduğu ikti. sadî çıkardır. Yine aynı nedenle, Jason'un tarihinde, zorlama evlilik saray yosmalığını önlemek için dikilmiş bir engel biçiminde sunulur.

«Saray yosmaları» evlilik boyunduruğuna girmeye yanaşmayan, bağımsız bir cinsel yaşam isteyen kadınlardır. Ama bu istek, insan bedenini cinsel doyuma erme gücünden yoksun bırakan bir kafa eğitiminin yarattığı sonuçlara toslamaktadır.

Dolayısıyla, soylu yosma eşcinsellikten kurtulmak için serüvenden serüvene koşmakta, ya da, bin bir üzüntü ve kararsızlık içinde, her iki eğilime de ayak uydurmaya çalışmaktadır. Saray yosmalığı erkeklerin eşcinsel yaşamlarıyla tamamlanmaktadır; zorla kendilerine benimsetilen evlilik yaşamı altında ezilen erkekler, cinsel duyarlılıklarını yeniden uyandırmak üzere saray yosmasının ya da parlak oğlanın kolla-

rına sığınmaktadırlar. Ataerkil düzenin en sertini isteyen ve aile yaşamlarında Platon çağının cinsel yaşayışını, yani öğretide «arılık»ı, gerçek cinsel yaşamdaysa büyük acı ve hastalıkları hortlatan faşistlerin cinsel yapısı, ister istemez, Platon çağındaki cinsel durumun yansısıdır. Rosenberg'le Blüher, Devlet'i eşcinsel temelli bir erkek kurumu olarak görmektedir. O arada, bu öğretiden demokrasiyi küçümseme eğilimini çıkarma garipliğine de parmak basalım. Pythagore, insanlar arasındaki eşitliğin öncülüğünü yaptığı, «demokratik toprakçılığın, mal ve kadın ortaklaşacılığının habercisi» olduğu için, toplumun dışına itilmiştir. «Mal ortaklığı» ile «kadınların ortaklaşa kullanılması» arasındaki yakınlaştırma, karşı-devrimci kavganın en okkalı kanıtlarından biridir. V. yüzyıla dek 300 senatörün hepsini 300 soylu aileden seçen ataerkil Roma düzeninin demokratlaşması, bu yüzyıldan sonra soylu yurttaşlarla halk tabakasından kişilerin evlenmesine izin verilmesiyle açıklanmaktadır; tabiî bu evlenmeler, «ırkın batması» demekti. Belli bir siyasal dizgenin karışık evlenmelerle demokratlaşması da «ırkın batması» sayılmaktadır. Irk kuramının gerici niteliği de zaten işte bu noktada bütünüyle açığa çıkmaktadır. Çünkü türlü sınıflardan Yunanlı ve Romalıların cinsel ilişkileri «ırkların karışması»na denk sayılmaktadır. *Ezilen sınıfın üyeleri, yabancı ırktan insanlarla bir tutulmaktadır.* Rosenberg, başka bir yerde de işçi hareketinden, «anakentlerdeki ırmaktan Asya'nın bütün artıklarıyla çıkmış insanlığın yükselişi» diye sözetmektedir (*Mythus*, s. 66). Bu düşüncenin ardında da, siyasal gericiliğin insanları sınıflara, sınıfları da birbirinden ayırma eğilimi yatmaktadır; söz konusu ayırma iktisadî alanda son derece açık seçiktir, cinsel baskı altında tutulan kentsoylu kadınlara uygulanan cinsel ahlâk alanındaysa hiç göze çarpmaz. Oysa, sınıflar cinsel açıdan iç içe girince, sınıf egemenliğinin temel direkleri sallanmakta, «iyi aileden gelme» gençliğin «emekçileşmesi», yani toplumun «demokratlaşması» olasılığı belirmektedir. Çünkü hangi top-

lumsal düzende olursa olsun, toplumun alt katmanları, buyurgan düzenin dizginlerini ellerinde tutanlar için öldürücü bir gözdağı yaratan yaşama biçimleriyle cinsel ilişki türleri üretmektedirler.[6]

Eğer son çözümlemede, «ırkların karışımı» kavramının toplumun egemen sınıflarıyla ezilen sınıflarının karışması kavramını gizlediğini ortaya koyarsak, sınıflı toplumda cinsel baskının ne denli önemli rol oynadığını yakalamış oluruz. Bu noktada, birtakım işlevler bulup ortaya çıkarabiliriz, ama cinsel baskıyla egemen sınıfların maddesel sömürüsü arasında en küçük bir karşılıklı bağıntı kuramayız. Gerçekte, cinsel baskıyla sınıflı toplum arasındaki ilintiler son derece karmaşıktır. Biz burada önem sırasına göre yalnızca iki işleve değineceğiz:

1) Cinsel baskının başlangıçtaki ereği miras hakkıyla evliliğin sağladığı iktisadî çıkarları sürdürmek olduğundan, egemen sınıf içersinde bile görülür. Dolayısıyla, iffetlilik ahlâkı herkesten önce egemen sınıfın kadın üyelerine uygulanır. Amacı, daha alt katmanların sömürülmesiyle elde edilen malın mülkün saklanmasını güvence altına almaktır.

2) Anamalcılığın başlarında ve derebeyliğe dayanan büyük Asya uygarlıklarında, egemen sınıf *henüz* sömürülen katmanların cinsel baskı altına alınmasıyla ilgilenmez. Cinsel baskı ancak örgütlü işçi hareketlerinin başlaması, işçilerin birtakım toplumsal haklar elde etmesi ve buna bağlı olarak halk kitlelerinin düşünsel düzeyinin yükselmesiyle başlar. Egemen sınıf ancak o zaman ezilenlerin «iyi töreleri»yle ilgilenir. Demek ki çalışan sınıfın yükselmesi, düşünsel açıdan egemen sınıfa yaklaşma süreciyle atbaşı gider.

Bu evrimin, ille de işçi sınıfına özgü cinsel yaşam biçimlerinin ortadan kalkmasını içermediği doğrudur: bu yaşam

[6] Hindistan'daki ataerkil toplumda, «temiz olmayan kast»ın değerlendirilmesi buna örnektir.

biçimleri, gittikçe kökleşen ve yukarda betimlediğimiz, gerici kişilik yapısıyla özgürlükçü kişilik yapısı arasındaki karşıtlığa yol açan ahlâkçı öğretilerin yanıbaşında varolmaya devam ederler. Tarihsel alanda, bu ruhsal çelişkinin halk kitlelerinde oluşumu, derebeyliğin mutlak yönetiminin kentsoylu demokrasiyle yer değiştirdiği çağa rastlar. Sömürünün biçimi değişmiştir; yeni sömürü biçimi halk yığınlarının kişilik yapısında da değişikliğe yol açmıştır. Rosenberg'in gizemci terimlerle anlattığı durum budur işte: Eski Yunan'ın toprak tanrısı Poseydon, cinsellikdışı yaşamın tanrıçası Athene tarafından geri püskürtülmüştür, yılan kılığına girmiş olarak, Athene tapınağının altında, yerin yedi kat dibinde egemenlik sürmektedir; Delphos'ta bulunan «Pelasg canavarı Python» sa, Apollon tapınağının altında. «Ancak Kuzeyli Theseus, Küçük Asya'dan gelen canavarların hepsini öldürememiştir; Ari kanının en küçük gevşemesinde, yabancı canavarlar, yani Küçük Asya'nın piçliğiyle Asyalıların bedensel gürbüzlüğü yeniden canlanmaktadır.»

Yazarın «bedensel gürbüzlük» sözüyle ne demek istediği çok kolay anlaşılıyor: o bu terimle, çalışan kitleleri egemen katmanlardan ayıran ve «demokratlaşma»nın büsbütün ortadan kaldıramasa bile epey azalttığı cinsel yaşam yalınlığını dile getirmektedir. Ruhbilimsel açıdan, yılan Poseydon'la canavar Python erkeklik organının simgelediği cinsel haz düşkünlüğünü canlandırmaktadırlar. Toplumun ve o toplumda yaşayan bireylerin toplumsal yapısında bastırılmış, toprak altına itilmiş olan nefis düşkünlüğü bütünüyle yokedilememiştir. Derebeylik düzeninde yaşayan toplumun en üst katmanı, doğal cinsel yaşamın yadsınmasından dolaysız, iktisadî çıkarlar sağladığı için (örnek: Japonya) ezilen katmanların doğal cinsel etkinlikleri karşısında kendini çok daha fazla tehlikede hissetmektedir; çünkü söz konusu üst katmanda da cinsel haz düşkünlüğü hiç bir zaman aşılmamıştır, gülünç ve sapık bir biçimde olanca canlılığıyla yaşamaktadır. Halk yığınları-

nın cinsel töreleri egemen sınıf için yalnız ruhsal değil, aynı zamanda toplumsal bir tehlike yaratmaktadır; en büyük tehlikeyse aile kurumunun tepesinde dolaşmaktadır. Egemen katmanlar iktisadî açıdan güçlü oldukları, XIX. yüzyıl ortalarının İngiliz kentsoylu sınıfı gibi bir yükselme içinde bulundukları sürece, kendi cinsel ahlâklarıyla kitlelerinkini ayıran sınırı el sürdürmeden saklamayı becerirler. Ama egemenlikleri sarsılınca, hele XX. yüzyılın başından beri Orta Avrupa ve İngiltere'de görüldüğü üzere iktisadî bunalımlar egemen sınıfları sarsınca, cinsel yaşamı dizginleyen bağlar bu sınıf içerisinde bile gevşer. Cinsel ahlâkın çözülmesi aile bağlarının kopmasıyla başlar, oysa bu sırada, yüksek kentsoylu sınıfla ve onun ahlâkıyla özdeşleşen orta ve küçük kentsoylu sınıf resmî cinsellik-düşmanı ahlâkın en sahici savunucusu kesilir. Doğal cinsel yaşam özellikle, küçük-kentsoylu sınıfın iktisadî çöküntüsü başladığı zaman, cinsel kurumların sürekliliğini tehlikeye düşürür. Küçük-kentsoylu sınıf buyurgan düzenin temel direği olduğundan, söz konusu düzen «törelerinin bütünlüğü»ne, her türlü «bayağı etki»nin yokedilmesine büyük önem verir. Çünkü küçük-kentsoylu sınıf sanayi işçileriyle büyük-kentsoylu sınıf arasındaki aracılığının yanında cinsel ahlâk anlayışını da yitirdiği an, buyurganlıkların varlığı tehlikeye düşer. Çünkü «Python canavarı», kendisine vurulan zincirleri her an kırmaya ve gerici anlayışı silip süpürmeye hazır bir durumda, küçük-kentsoylu sınıfın zihninde de yatmaktadır. İşte bu yüzden, buyurgan siyasal güç, bunalım dönemlerinde «törelerin arılığı», «evlilik ve ailenin güçlendirilmesi» konularının işlenmesine ağırlık verir. Gerçekten de, yukarda gördüğümüz gibi, buyurgan aile küçük-kentsoylu sınıfın içler acısı toplumsal durumuyla gerici öğreti arasına atılmış köprüdür. İktisadî bunalımlardan, orta sınıfların işçileşmesinden ya da savaştan dolayı zorla benimsetilen aile bağları gevşeyince, buyurgan dizginin insanların zihnine demir atması çok ciddî tehlike geçirmektedir. Bu sorunu ilerde daha ayrıntılı olarak

yeniden ele alacağız. Öyleyse, 1932'deki ulusal-toplumcu «Deutscher Staat» derneğinin bir kurultayında ailenin her türlü eğitim siyasetinin temel direği olduğunu bildiren Münihli yaşambilimci ve «ırkbilimci» Leng'in sözlerinin altına biz de rahatça imzamızı atabiliriz. Yalnız şurasını belirtelim ki, bu söz hem gerici, hem de devrimci eğitim siyasetine uygun düşer, çünkü Leng'in yaptığı durum saptamasının toplumsal etkisi çok geniştir.

IV. BÖLÜM

GAMALI HAÇIN SİMGECİLİĞİ

Faşizmin, Hitler'in kişiliğine ya da Ulusal-Toplumcu Parti'nin uyguladığı siyasete değil, kitle ruhbilimine bağlı bir sorun olduğunu gördük. Yoksul düşen halk yığınlarının, büyük bir coşkunlukla, aşırı-gerici bir partiye nasıl yöneldiğini açıkladık. Herhangi bir yanılgıya düşmeden, söz konusu yönelişin cinsel siyaset alanında doğurduğu kılgısal sonuçları adım adım ortaya çıkarabilmek için, her şeyden önce faşistlerin halk kitlelerinin özgürlükçü yapılarına gerici kelepçeler vurabilmelerine izin veren *simgeciliğe* eğilmemiz gerekir. Giriştikleri eylemin çarklarının işleyişini hiç bir zaman anlayamamıştır faşistler.

Ulusal-toplumculuk, SA'larda,[1] ta başından belirsiz bir devrimci anlayış taşıyan işçileri toplamıştır; büyük çoğunluğu işsiz ya da genç olan bu insanlar, kafalarındaki o silik devrimci anlayışa karşın, buyurgan ilkeye en az gericiler kadar bağlıydılar. Bu yüzden de girişilen propaganda çelişikti, seslendiği halk katmanlarına göre değişmekteydi. Ancak kitlelerin gizemci duyarlılığının istendiği gibi çekilip çevrilmesinde mantıklı ve tutarlıydı.

Ulusal-toplumculuğun yandaşlarıyla, özellikle SA üyeleriyle konuşmak, halk kitlelerini tek parti buyurganlığına bağlayan temel şeyin devrimci laf ebeliği olduğunu anlamaya yetiyordu. Nitekim, kimi ulusal-toplumcular Hitler'in anamalı

[1] SA: «Sturmabteilung» : Saldırı Birliği.

temsil ettiğini yadsımaktaydı. Kimileriyse, Hitler'i «devrim»in davasına döneklik etmemesi için uyarmaktaydı. Kimi SA üyeleriyse, Hitler'in Almanya'nın Lenin'i olduğunu ileri sürmekteydi. Toplumsal-demokrasiden ve özgürlükçü merkez partilerinden kaçıp ulusal-toplumculuğa katılanlar, hiç ayrıksız, bir zamanlar siyasetçiyi ve kararsız yaşayan devrimcilerdi. Ulusal-toplumculuğu benimseyen ortaklaşmacılar (komünistler), çoğu kez, Alman Ortaklaşmacı Partisi'nin çelişik yönergelerini anlayamamış ya da Hitler'in Partisi'nin dış gösterişine, askerce gidişine, kaba kuvvet gösterilerine kapılmış insanlardı.

Kullanılan simgesel araçlar arasında ilk göze çarpan, bayrağın simgeciliğidir:

Gamalı haç ordusuyuz biz,
Kaldırın havaya kızıl bayrakları,
Açmaktır en büyük ereğimiz
Alman emeğine özgürlük yolunu...

Coşkusal yönüne bakılacak olursa, bu metin tam anlamıyla devrimcidir. Ulusal-toplumcular, bile bile, yeni gerici sözler uydurdukları devrimci halk ezgilerini kullanmaktaydılar. Bu uygulamaya, Hitler'ci basında yüzlerce örneğini gördüğümüz kimi siyasal formülleri de katmak gerekir:

Siyasal kentsoylu sınıf tarih sahnesinden çekilmek üzeredir. Onun yerini, bugüne dek ezilmiş olan kol ve kafa işçileri, kutsal tarihsel görevlerini yerine getirmeye çağrılan halk kitleleri almıştır.

Tam anlamıyla ortaklaşmacılara özgü laflar bunlar. Büyük bir ustalıkla çizilmiş bayrak, halk kitlelerinin gözünde, hareketin devrimci nitcliğini vurgulamaktaydı. Hitler bu bayrak konusunda şunları yazmaktadır:

Biz ulusal-toplumcular, bayrağımızı programımız saymaktayız. Bayrağımızın kızıl renginde, hareketimizin toplumsal düşüncesini; ak'ındaysa, ulusçu düşüncesini; gamalı haçta, Ari ırktan gelen insanın zaferi uğrunda savaşına görevimizi görmekteyiz; bu yengi aynı zamanda yaratıcı çalışma düşüncesinin, dünya kuruldu kurulalı Musevî düşmanı olagelmiş bulunan, sonsuza dek de öyle kalacak çalışmanın utkusu (zaferi) olacaktır (Mein Kampf, s. 557).

Kızılla kara, insanın çelişik yapısını yansıtırlar. Ama coşkusal alanda, *gamalı haç*'ın anlattığı şey pek iyi bilinmemektedir. Bu simge neden böylesine kolaylıkla gizemsel duygular uyandırmaktadır acaba? Hitler onun Yahudi düşmanlığının simgesi olduğunu öne sürmektedir. Gerçekte, gamalı haç çok sonradan kazanmıştır bu anlamı. Geriye, Yahudi düşmanlığının akıldışı içeriğini açıklamak kalıyor. Irk kuramının akıldışı içeriği, dünyadışı, şehvetsel bir şey gibi gösterilmek istenen doğal cinsel yaşamla ilgili yanlış anlayıştan gelmektedir. Bu bağlam içersinde, faşist için Yahudi ve Zenci, ister Alman ister Amerikalı olsunlar, özdeştirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Zencilere karşı açılan ırk kavgası öncelikle cinsel bir savunmadır: Karaderili insan, beyaz kadınların ırzına geçen, şehvetdüşkünü bir domuz sayılmaktadır. Hitler, Rhein bölgesinin koyu derili birliklerce ele geçirilişi konusunda şunları yazmaktadır:

Fransa bugün, Borsa'nın, onu ellerinde tutan Yahudilerin niyetleriyle Devlet'in ulusal ve bağnaz *bir örgütçe yönetiminin en çok çakıştığı ülkedir. Almanya için en büyük tehlike orada yatmaktadır. İşte bu yüzden Fransa eskiden olduğu gibi şimdi de en büyük düşmanımızdır.* Zenciliğe *(Vernegerung'a)* her geçen gün biraz daha kucak açan bu halk, bütün dünyayı sarmak isteyen Yahudi egemenliğinin amaçlarıyla özdeşleştiği için, Avrupa'da beyaz ırkın varlığına yönelmiş

sürekli bir gözdağıdır. *Avrupa'nın göbeğindeki Rhein bölgesinin Zenci kanına bulaştırılması, halkımızın atadan kalma düşmanının öç alma duygusunun eziyetçi ve sapık bir belirtisi olduğu kadar, soğukkanlı Yahudi hesabının ürünüdür; ki bu hesap, böylece, merkezinden başlayarak Avrupa'yı piçleştirmek, beyaz ırka insanlık tortusu bir ırkı karıştırarak yüce varlığımızın temellerini sarsmak istemektedir* (a.g.y., *s. 704 - 705).*

Faşistin ne dediğini çok iyi dinlemeye ve sözlerini budalalık ya da kandırmaca diye niteleyerek bir köşeye itmemeye alışmamız gerekir. Şimdi, bu kuramın duygusal içeriğini daha iyi anlamaya çalışalım; bunun için de, kimi insanları kovalayıp bir köşeye kıstırma saplantısından doğmuşa benzeyen bu kuramı, halkın bedeninin «zehirlenmesi» kuramıyla yakınlaştırmayı deneyelim. Gamalı haçın da, Hitler'in düşünebildiğine hiç benzemese bile, en derinde yatan coşkuları uyandıracak nitelikte kendine özgü bir içeriği vardır.

Her şeyden önce, gamalı haçın Granada'daki Elhambra tapınağının din şehitleri avlusunda, Samilerin bıraktıkları izler arasında da bulunduğunu saptayalım. Herta Heinrich onu Ürdün'ün Doğu'sunda, Tiber Gölü kıyılarındaki Edd-Dikke sinagogundan kalmış yıkıntılar arasında da bulmuştur. Oradaki biçimi şöyleydi:[2]

[2] Herta Heinrich: **Hakenkreuz, Vierklee und Granatapfel,** (Ztschr. f. Sexualwissenschaft, 1930, s. 43).

Gamalı haç çoğu kez eşkenar dörtgene eşlik eder, birinci şekil erkek öğeyi, ikinciyse dişi öğeyi canlandırmaktadır. Percy Gardner ona, «Hemera» adlı altında, Yunanlılarda da rastlamıştır, hem güneşi, hem de erkek öğeyi simgelemektedir. Löwenthal, Soest'te Maria zur Wiese (Tarlaların Meryem Anası) kilisesinde gördüğü XIV. yüzyıldan kalma bir sunak örtüsündeki gamalı haçı anlatır; burada gamalı haça asma bıyığı denen bir uzantıyla ikinci bir kıvrım eklenmiştir. Gamalı haç fırtınalı göğü, eşkenar dörtgen de verimli toprağı simgelemektedir. Smigorski, gamalı haçı Hint güneş ve ateş simgesi biçiminde bulmuştur; şimşeği simgeleyen bu dört yönlü şeklin her kolunun ucunda üç nokta vardı; çizimi şöyle:[3]

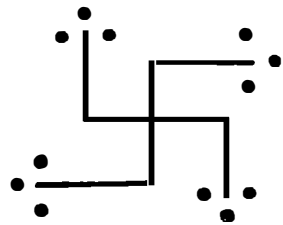

Lichtenberg, bu üç noktanın yerine birer baş taşıyan gamalı haçlar bulmuştur. *Demek ki gamalı haç başlangıçta bir cinsel simgedir*, zamanla, değişik anlamlar kazanmıştır: bir değirmentaşını simgeleyen biçimiyse çalışmayı canlandırmaktaydı. Duygusal alanda, işin kökeninde çalışmayla cinsel yaşam özdeş olduklarından, Bilmans'la Pengerots'nun Ermiş Thomas Beckett'in sivri külâhıyla ilgili buluşlarını yorumlayabiliriz: kökeni Hint-Avrupa tarihöncesi çağına uzanan gamalı haç bu külâhta şu yazıyı taşımaktadır:

[3] Joh. Löwenthal'ın: **Zur Hakenkreuzsymbolik** (Ztschr. f. Sexualwissenschaft, 1930, s. 44) adlı yapıtına dayanılarak yapılmıştır.

Selâm sana ey Toprak, insanların Anası, insanların yararlanacağı yemişlerle dolup taşarak, Tanrı'nın kollarında gebe kal!

Verimlilik burada cinsel terimlerle, Toprak-Ana'nın Tanrı-Baba'yla birleşmesi gibi canlandırılmıştır. Eski Hint uygarlığının sözcük hazinesini inceleyen uzmanlar, Tselenin'in dediğine bakılırsa, horoza tıpkı hiç bir dinsel inancı olmayan kişi gibi «Svastika», yani cinsel içgüdüyü anıştıran «gamalı haç» adını vermektedirler.

İlk gamalı haç örneklerine bir daha bakarsak, çok yalınlaştırılmış, ama yakalaması kolay sarmaş dolaş olmuş iki insan görürüz. Soldaki gamalı haç yatay durumdaki bir sevişmeyi, öbürüyse dikey durumdaki sevişmeyi canlandırmaktadır. Demek ki gamalı haç canlı maddenin en temel işlevini simgelemektedir.

Gamalı haçın bilinçdışı duygusal yaşama dek uzanması, hiç kuşkusuz, faşist propagandanın halk yığınları arasında elde ettiği başarının tek nedeni değildir, ama büyük yardımı olmuştur. Değişik yaş, cins ve toplumsal katmandan insan üzerinde «bu amaçla» yapılan deneyler, pek az kimsenin gamalı haçın anıştırdığı şeyi yakalayamadığını göstermiştir; denemeye sokulanların çoğu, uzun süre baktıktan sonra, er geç bu simgenin anlamını yakalamaktadır. Demek ki, sarmaş dolaş olmuş iki insanı canlandıran bu simgenin organizmanın derin katmanlarında büyük bir titreşim yarattığı kabul edilebilir; üstelik seslenilen kişiler cinsel açıdan bir sürü şeyden yoksun bırakılmış, doyumsuz insanlardır. Üstüne üstlük, söz konusu şekil onurluluğun ve bağlılığın simgesi haline getirilince, ahlâkçı Ben'in savunma hareketlerini de hesaba katmış olmakta ve çok daha kolay benimsenmektedir. Anlamını ortaya çıkararak, simgenin etki alanını göstermeye kalkışmak büyük bir yanılgı olurdu; her şeyden önce biz, cinsel edimi (sevişmeyi) iyi ya da kötü diye değerlendirmek niyetinde de-

ğiliz; ayrıca, böyle bir şeye kalkışsak, ahlâksal kılık değiştirme bir direnme olarak karşımıza çıkacağından, yaptığımız denemelerin doğruluğunun kabul edilmemesi gibi bir engele toslardık. Cinsel düzenlilik kuramına dayalı akılsağlığı bilimi bunun için daha başka yollar seçer.

V. BÖLÜM

CİNSEL DÜZENLİLİK KURAMI AÇISINDAN BAKILDIĞINDA BUYURGAN AİLE

Buyurgan toplum, buyurgan ailenin yardımıyla kitlelerin bireysel kişilik yapılarında kendini çoğalttığına göre, siyasal gericilik buyurgan aileyi «Devlet'in, kafa eğitiminin ve uygarlığın» *temeli* saymak zorundadır. Halk yığınlarını inandırma girişimini bu yöne yöneltmekle, kitlenin ta derinlerine işlemiş bulunan akıldışı etkenlere yaslanabilir. Gerici siyasetçi gerçek niyetlerini açığa vuramaz. Nitekim, Alman halk yığınları «dünyayı ele geçirme»yi amaçlayan bir programı hiç bir zaman onaylamazlardı. Etkililiği ancak kitle ruhbilimiyle açıklanabilen siyasal propaganda, doğrudan doğruya iktisadî süreçlere değil, insanların zihinsel yapılarına bağlanır. Akılsağlığı alanındaki çalışma biçimlerinin ne olması gerektiğini işte bu doğru belirlemelidir; ona gereken önemi vermemekle, kitleleri çekip çevirme işinde çok ciddî yanılgılara düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Devrimci cinsel siyaset buyurgan ailenin nesnel temellerini ortaya koymakla yetinemez, tam tersine, kitle ruhbiliminin verilerini de hesaba katmak istiyorsa, insanın yaşamda ve sevgide mutluluğa erişme konusundaki köklü arzusuna çağrıda bulunmalıdır.

Toplumsal evrim açısından bakıldığında, aile buyurgan Devlet'in temeli gibi değil, ancak en güçlü destek kurumlarından biri olarak görülebilir. Buna karşılık, aileyi en ortadaki *gerici hücre*, gerici ve tutucu insanların beşiği saymak gereklidir. Belli birtakım toplumsal süreçlerden doğduğunu ve ba-

zı değişikliklere uğradığını bilsek de, aile, kendisini koşullayan buyurgan dizgeyi güçlü bir biçimde sürdürmeye yardımcı olmaktan geri kalmaz. Bu alanda, Morgan'la Engels'in buluşları hâlâ aynı derecede değerlidir. Ama şu bağlam içersinde bizi ilgilendiren ailenin tarihçesi değil, buyurgan ailenin tam merkezine yerleştiği cinsel ve eğitsel siyasete başarıyla karşı çıkabilmek için cinsel düzenlilik biliminin nasıl davranması gerektiğini bilmektir. Buyurgan ailenin etki ve temelleri konusunda devrimci çevrelerde bile müthiş bir karanlık egemen olduğundan, derinlemesine bir tartışma son derece gereklidir.

Kitlenin akılsağlığı konusunda etkili önlemler almak istiyorsak, açık seçik bilmemiz gereken bir çelişki vardır buyurgan ailede.

Buyurgan ailenin sürekliliği ille de kadınla çocukların koca-babanın iktisadî bağımlılığı altında oluşlarına dayalı değildir. Böylesine kölelcştirilen varlıkların söz konusu bağımlılığa katlanabilmeleri için, onlardaki cinsel varlıklar oldukları bilincini bastırmak üzere hiç bir şeyi savsaklamamak gereklidir. Dolayısıyla, *kadının cinsel bir varlık gibi değil, bir doğurucu olarak gözükmesi zorunludur.* Analığın ülküleştirilmesi, göklere çıkarılması, hem çalışan sınıflardaki analara uygulanan kaba işlemin tam karşıtıdırlar, hem de özellikle kadındaki cinsel bilinci öldürmeye, cinsel arzularını yapay bir zorunlulukla bilinçaltına itmeye, kadını bile bile bir cinsel sıkıntı ve suçluluk duygusu içinde tutmaya yararlar. *Kadına açıkça ve resmen cinsel yaşam hakkını tanımak, tüm buyurgan öğreti yapısının gümbür gümbür çökmesine yol açar.* Tutucu cinsel düzeltim hep «kadının bedeni üzerindeki hakkı»nı somut olarak gerçekleştirmeme, kadını açıkça *cinsel* bir varlık gibi ortaya koyup savunmama yanılgısına düşmüştür — oysa kadın en az ana olduğu kadar, cinsel bir varlıktır da. Ayrıca, bu düzeltim uygulamaya kalktığı cinsel siyasette, cinsel yaşamla insan soyunu çoğaltma arasındaki gerici özdeşliği geri gelmemecesine ortadan kaldıracak yerde, üretme iş-

levine fazla yaslanmıştır. Ve bütün bunlardan ötürü, gizemciliği yenememiştir.

Buyurgan ailenin dayandığı noktalardan biri de «kalabalık ailenin mutluluğu» öğretisidir; bu öğreti yalnız savaşçı buyuruculuğun zorunlu isteklerine uymakla kalmaz, ayrıca özellikle *kadının üretici görevine oranla cinsel işlevini değersiz gösterme ereğini güder.* Felsefeci Weininger'in önümüze getirdiği ayırımla, «ana» ile «sokak kızı» arasındaki karşıtlık, gerici insanın en belirgin niteliklerinden biri olan cinsel zevkle üretme arasındaki karşıtlığın aynısıdır. Bu görüşe göre, *salt zevk almak için sevişmek* kadını ve anayı lekelemekte, onu zevke susamış bir «sokak kızı» haline getirmektedir. Cinsel yaşamın ancak soyu üretmeye yaradığı zaman ahlâklı olacağı, üretmenin dışında bir görevimiz bulunmadığı düşüncesi, gerici cinsel siyasetin en göze çarpan özelliklerinden biridir. Bu anlayış, Salkind ve Stoliarof gibi ortaklaşmacılar tarafından savunulduğu zaman gericiliğinden bir şey yitirmez.

Savaşçı büyük devlet buyuruculuğu, kadınların zorla kendilerine benimsetilen «çocuk doğurma makinası» olma görevine karşı ayaklanmalarını önlemek için elinden geleni yapmaktadır. Dolayısıyla *cinsel doyuma erme işlevinin çocuk üretme işlevini aksatmaması gereklidir;* zaten cinsel yaşamının bilincine varmış kadın, kendisini köleleştirmek isteyen gerici buyrukları pek öyle kuzu kuzu kabul etmeyecektir. Cinsel doyumla çocuk üretme arasındaki karşıtlık emek demokrasisinde değil, yalnız buyurgan toplumda vardır; asıl sorun, kadının çocuğunu hangi koşullarda dünyaya getirmesi gerektiğini bilmektir: toplum tarafından korunarak, çocuk yetiştirmeyi kolaylaştıran koşullarda mı, yoksa anayla yavrularını yeterince korumayan bir toplum içersinde mi? Kadının toplumdan en küçük bir yardım ve koruma görmeksizin çocuk doğurması isteniyorsa, çocukların eğitimi için en küçük bir güvenlik ve güvence sağlanmıyorsa, dünyaya getireceği çocukların sayısını yalnız kendisinin belirlemesi hakkı tanınmıyor-

sa, analığı ülküleştirmek, kadının cinsel işlevinin karşısına dikmek kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Hitler'inkiyle Merkez Partisi gibi siyasal örgütlerin, bu koşullarda, özellikle kadınlardan aldıkları oylara dayanmalarını anlamak istiyorsak, akıldışı düşünme ve davranma görüngüsünü çok iyi kavramamız gerekir. Akıldışı çark, doğurucu kadınla cinsel varlık kadın arasındaki karşıtlığın ta kendisidir. Bunu bilince, ulusal-toplumculuğun takındığı tutumların kimileri kendiliğinden açıklanmaktadır:

Şimdiki kalabalık ailenin sürdürülmesi, bir ulusal duygu işi; kalabalık aile örneğinin yaşatılması bir dirimsel anlayış, ulusal inanç sorunudur. Kalabalık aileyi karnını doyuramadığı için değil, Alman halkının çok değerli, vazgeçilmez hücresi olduğu için desteklemek gerekir. Bu değerlilik ve vazgeçilmezlik yalnız ulusun sayıca korunmasını (yani buyurucu nesnel işlevini, W. R.) güvence altına alışından değil, ayrıca halkın ahlâk ve eğitim anlayışının *başlıca desteği oluşundan gelmektedir... Şimdiki kalabalık ailenin yaşatılması, kalabalık aile örneğinin sürdürülmesine sıkı sıkıya bağlıdır, çünkü ikisi de aynı sorunun birer parçasıdırlar. Kalabalık aile örneğinin saklanması, ulusal ve eğitsel siyasetin vazgeçilmez koşuludur... Sorunun böyle anlaşılması, söz konusu yasanın 218. paragrafının ortadan kaldırılmasıyla biçimsel olarak çelişmektedir, çünkü ana karnında filizlenen canı dokunulmaz saymaktadır. Zira gebeliğin yarıda kesilmesi özgürlüğü, başlıca görevi gençlerin eğitilmesi olan ailenin anlamına ters düşer; bu özgürlük, kalabalık ailenin ortadan kaldırılması demek olur.*

Völkische Beobachter'in 14 Ekim 1931'de yazdıkları bunlar. Gebeliğin yarıda kesilmesi konusunda bile, buyurgan aile siyasetinin kilit noktasını tuttuğunu saptamaktayız; işin bu yanı, şimdiye dek öne sürmekten pek hoşlandığımız etkenden, «topun ağzına sürülecek et» ordusu bulundurmaktan çok

daha önemlidir; «topun ağzına sürülecek et» ordusu bulundurma, iktisadî bunalım yıllarında ortaya çıkan işsizlerle (1932'de Almanya'da birkaç milyon, dünyadaysa 40 milyona yakın işsiz vardı) önemini epeyce yitirmiştir. Siyasal gericilik çocuk aldırma yasağının sürdürülmesi gerektiğini söyleyip durduysa, bunun ailenin ve «ahlâk düzeni»nin yararı için gerekli olduğunu savunduysa, toplumsal-demokrat sağlıkbilgini Grothjan bu konuda ulusal-toplumculara ayak uydurduysa, «buyurgan aile» ile «utangaç ahlâk anlayışı»nın gerçekten önemli gerici güçler olduklarına inanmak gerekir. Bunları üstünde durmaya değmez kıvır zıvır saymakla yanılgıya düşeriz. Gerçekte, yapılmak istenen şey, cinsel gereksinimlerini bastırarak kadını buyurgan aileye bağlamaktır; burada, cinsel arzuları baskı altına alınan kadınların kocaları üstünde gerici etkileri söz konusu olmaktadır; amaç, cinsel arzuları bastırılmış milyonlarca erkekle bu baskıya göz yuman kadın üzerinde gerici cinsel propagandanın etkisini sağlama bağlamaktır. Devrimci görünge (perspektif) içersinde, gericiliği ortaya çıktığı her yerde kovalayıp ezmemek büyük bir yanılgıdır. Onu, sahip çıktığı dizgeyi savunduğu yerde yenmek gerekir. Demek ki, gerici cinsel siyasetin baş amaçlarından biri, buyurgan aileyi «Devlet'in ayakta kalması»nı sağlayan bir kurum olarak saklamaktır. Bu amaç, küçük bir işletme çalıştıran bütün orta katmanların aynı noktada birleşen çıkarlarıyla çakışmaktadır; söz konusu işletmenin iktisadî birimi ailedir, daha doğrusu aile *idi*. Faşist öğreti işte bu açıdan bakar Devlet'le topluma, iktisatla siyasete. Devlet'i «organsal bir bütün» gibi görmekte direnen, gerici cinselbilime de önderlik eden, işte bu eski küçük-kentsoylu üretim biçiminin egemenliği altındaki bakış açısıdır. Çağdaş uygarlığın çalışan kitleleri için, aileyle toplumsal yaşam bir noktada çakışmamakta, aile iktisadî yaşama organsal bir biçimde kök salmamaktadır; bundan ötürü, işçi kitleleri Devlet'i toplumun buyurgan bir kurumu gibi görebilmektedirler; demek ki Devlet'i «organsal bir bütün» sa-

yan «dirimsel» bakış açısı, çalışan kitlelerin cinselbilimiyle cinsel düzenliliğinde hiç bir değer taşımamaktadır. Gerici kavrama kulak veren işçi yalnızca, ailesinden aldığı buyurgan eğitimin kurbanı olmaktadır. Küçük köylü sınıfıyla küçük kent-soylu sınıfın aile durumları içinde bulundukları iktisadî duruma organsal olarak bağlı bulunmasa, toplumsal sorumluluklarının çok daha kolay bilincine varırlardı.

İktisadî bunalım, küçük işletmelerin yıkılmasından sonra aile ile iktisat arasındaki bağın da gevşediğini göstermiştir. Ancak küçük-kentsoylu sınıfın sık sık sözünü ettiğimiz geleneğinin yapısı, yani buyurgan aileye bağlılığı, etkili olmaya devam etmiştir. Dolayısıyla, doğumların denetlenmesini isteyen devrimci öğretiyi değil de, «kalabalık aile»yi öngören faşist öğretiyi hoş karşılamıştır; bu olgu, ayrıca, devrimci hareket yönünden hiç bir bilgi verme işine girişilmeyişiyle de açıklanmaktadır: devrimci hareket, bu alandaki bilgi eksikliğini gidermeyi önemsememiş, savsaklamıştır.

Bu kılgısal durum ne denli açık seçik olursa olsun, onu daha başka çelişik olgularla birlikte göz önüne almazsak yanılgıya düşeriz. Cinsel etkinliğine (faaliyetine) ket vurulmuş insanın yaşamını etkileyen çelişkileri hesaba katmazsak, yanlış bir değerlendirme yaparız. Her şeyden önce, cinsel ahlâk anlayışıyla cinsel yaşam biçimine ilişkin düşünce ve duyarlılık arasında çelişki vardır. Örnek: Almanya'nın batısında, «toplumcu» öğretiden esinlenmiş, bir sürü doğumları denetleme derneği vardı. 1931'deki Wolf-Kienle savaşımı (kampanyası) sırasında, bütün seçimlerde Merkez Partisi'ne ya da N.S.D.A.P.'ye oy veren kadınlar, partilerinin şiddetle karşı çıkışına aldırmadan, ilgili yasanın *çocuk aldırmayı önleyen paragrafının yürürlükten kaldırılması için* oy verdiler. Söz konusu kadınlar doğumların iktisadî ve cinsel açıdan denetlenmesi yolunda oy kullandılar, çünkü cinsel gereksinimlerini doyurmak istiyorlardı; ama beri yandan yukarda adını andığımız partilere de — bunların gerici amaçlarını bilmedikleri

için değil — farkında olmaksızın, «katkısız analık»ı göklere çıkaran gerici öğretinin, analıkla cinsel etkinlik arasındaki karşıtlığın, özellikle de buyurgan düşüncenin etkisinde kaldıkları için oy vermeye devam ediyorlardı. Bu kadınlar buyurgan siyasal yönetimde buyurgan ailenin yerini bilmiyorlardı, ama siyasal gericiliğin cinsel siyasetinin etkisine de açıktılar: doğumların denetlenmesini onaylıyor, beri yandansa devrimci dünyanın kendilerine yükleyeceği sorumluluktan ürküyorlardı.

Cinsel gericilik, elindeki bütün araçları kullanarak cinsel sıkıntıdan yararlanmıştır. Bir işçinin ya da küçük-kentsoylunun karısı aşağıdaki gibi bir propagandanın etkisine, cinsel yaşamı düzenleme bilimine dayalı devrimci karşı-propaganda bulunmadığı için, alabildiğine açıktı.

1918'de, «Bolşeviklikle Savaş Derneği» *(Vereinigung zur Bekämpfung des Bolschewismus)* üstünde şu yazının bulunduğu bir duvar duyurusu yayımladı:

Alman Kadınları!

Bolşevikliğin sizi ne gibi tehlikelere sürüklediğini biliyor musunuz? Bolşeviklik, kadının kamulaştırılmasını istemektedir:

1) On yediyle otuz iki yaşları arasındaki kadınlar üstündeki mülkiyet hakkı yürürlükten kaldırılacaktır.

2) Bütün kadınlar halkın malı olacaktır.

3) Bugüne dek bir kadın edinmiş olanlar, sıra kendilerine gelene dek, karıları üstündeki haklarını ellerinde tutacaklardır.

4) Halkın malı olan kadınlardan birini kullanmak isteyen her erkek, işçi danışma kurulundan bir belge getirecektir.

5) Hiç bir erkek herhangi bir kadını haftada üç kereden ve üç saattan fazla tutamayacaktır.

6) Herkes, kendisine hayır diyen kadını yetkililere duyurmakla yükümlü olacaktır.

7) İşçi sınıfından olmayan her erkek, halk malından yararlanabilmek için, ayda yüz ruble verecektir.

Bu propagandanın kalleşliği ve yalancılığı kör kör parmağım gözüne ortadadır, ama böyle bir duyuruyu okuyan her kadının ilk tepkisi hiç kuşkusuz korkulu bir geri çekilme olacaktır; daha ilerici bir kadının tepkisiyse aşağı yukarı şöyledir:

(Bir işçi kadının mektubu)

Biz emekçiler için şimdiki yoksulluktan kurtulmanın biricik yolunun toplumculuk olduğunu kabul ediyorum. Ama toplumculuk bazı sınırlara saygı göstermeli, bugüne dek gerçekleştirilmiş her şeyi kötü ve yararsız diye kaldırıp atmamalıdır. Yoksa, şu anki somut yoksulluktan çok daha korkunç olacak bir töre gevşekliğine yol açar. Toplumculuk, ne yazık ki, evlilik gibi son derece önemli ve soylu bir ülküye saldırmaktadır. Bu alanda tam bir özgürlük, mutlak başıboşluk, bir bakıma cinsel Bolşeviklik istenmektedir. Herkes, en küçük bir zorlama görmeksizin, ölçü falan tanımadan, kendini kapıp koyverecektir. Erkekle kadın arasında bir birlik kurulmayacak, bugün şununla, yarın başka biriyle, vur patlasın çal oynasın yaşanacaktır. Buna özgürlük, özgür sevgi, yeni cinsel ahlâk adı veriliyor. Ancak, bu güzel adlar, arkada yatan büyük tehlikeleri görmemizi engelleyemez. En yüce, en soylu duygular, sevgi, bağlılık, seve seve kendini verme lekelenmiştir. Bir erkeğin ya da kadının aynı anda birkaç kişiyi sevmesi olanaksızdır, doğaya aykırıdır. Böyle bir yaşayışın sonucu bütün insanların hayvanlaşması, zihinsel üretimin yıkılması olur. Sovyetler Birliği'nde olup bitenleri bilmiyorum, ama ya Ruslar ayrı bir insan türüdürler, ya da bütün özgürlüklere izin vermemiştirler, orada da birtakım zorlamalar vardır...

Toplumcu kuramlar ne kadar çekici olursa olsun, iktisadî görüşleriniz bana ne denli inandırıcı gelirse gelsin, cinsel yaşam konusunda izinizde değilim, hatta zaman zaman bütün dava konusunda kuşkuya düşüyorum!

Bu mektup, her sıradan insanın düştüğü iç çatışkıyı açıkça ortaya vuruyor: *İnsanlar, zorlayıcı cinsel ahlâkın karşısına cinsel kargaşayı çıkarıyorlar. Gerek zorlayıcı ahlâktan, gerekse kargaşadan fersah fersah uzakta duran, cinsel yaşama cinsel tutumluluk kurallarıyla düzen verme görmezlikten gelinmektedir.* Hatırı sayılır bir baskı altında kalan insan, bileşik tepkelerle tepki gösterir: iki seçeneğe birden hayır der. Ahlâk ağır bir yüktür, cinsel güdüyse gözüne büyük bir tehlike gibi gözükür. Buyurganlık içinde yetiştirilen ve yaşatılan insan, kendi kendine düzen vermenin doğal yasalarını bilmez, kendine güveni yoktur; hiç bir zaman doğal olarak yaşamayı öğrenmediği için, cinsel etkinliğinden korkar. Edim ve kararlarının sorumluluğunu taşımak istemez, kendisini hep başkalarının yönetip gütmesini ister.

Tutarlı bir devrimci cinsel siyasetin önündeki sayısız olanaklar göz önüne getirilecek olursa, devrimci hareketin bugüne kadarki cinsel siyasetinin tam bir başarısızlık olduğu söylenebilir: bu başarısızlık, gericiliğin, insanın düşünce ve davranışlarını etkileyen bilinçaltına itilmiş cinsel güçleri kendi yararına kullanmayı amaçlayan ve başarıya ulaşan girişimlerine etkili silâhlarla karşı çıkamamış olmasından ötürüdür. Cinsel gericilik, giriştiği propagandada yalnız nüfus artışıyla ilgili savlar öne sürmüş olsaydı, ıssız çölde vaız vermiş olacaktı. Ama o, kadınlarla genç kızların cinsel sıkıntısını büyük bir kurnazlıkla kullanmayı bilmiştir: kendi çoğalma amaçlarıyla her çevreden halkın ahlâksal nedenlerle cinsel arzularını dizginleyişi arasında ustaca bir bağ kurmuştur. Bunun en büyük kanıtı, Hıristiyan örgütlerde toplanan yüz binlerce işçidir.

Alın size gericiliğin giriştiği propaganda yöntemlerine başka bir örnek:[1]

Bolşevikler, kentsoylu dünyaya yönelttikleri yıkım savaşımı (kampanyası) sırasında, ta başından beri, 'eski ilençli yönetim biçiminin en direngen kalıntısı' saydıkları aileyi hedef almışlardı. Nitekim, Komintern'in 10 Haziran 1924 tarihli hiç eksiksiz genel kurul toplantısı şöyle demekteydi: 'Aile bağları ve aile kavramları yaşadığı sürece, Devrim güçsüz kalacaktır.' Takınılacak tutum böylece saptandıktan sonra, aileye karşı hemen korkunç bir savaş açıldı. İki ve daha çok eşlilik yasaklanmadı, dolayısıyla özgür bırakıldı. Bolşeviklerin evlilik konusundaki tutumları, Prof. Goichbarg'ın önerdiği tanıma dayanmaktadır: 'Evlilik, cinsel gereksinimleri daha tehlikesiz ve daha rahat bir biçimde doyurmak üzere yaratılmış bir kurumdur.' 1927 Genel Nüfus Sayımı, o günkü koşullar içersinde ailenin ve evliliğin çöküşünü gözler önüne sermektedir. İzvestia *şunları yazmaktadır: 'Moskova'da, nüfus sayımı, bir sürü çokeşli ve çokkocalı insan bulunduğunu göstermiştir. İki, hatta üç kadının aynı erkeği kocaları olarak bildirmesi en sıradan iş haline gelmiştir.' Alman Prof. Sellheim'ın Rusya'daki durumu şöyle betimlemesine şaşmamak gerekir: 'En eski zamanlardaki cinsel düzenin hayvanca geri gelişidir bu; oysa, o çağlardan bu yana, binlerce yıl boyunca, evlilik kurumuyla insana yararlı cinsel düzen gelişmiştir.'*

Zorunlu evlilik ve aile ahlâkı, cinsel ilişkilerin mutlak özgürlüğe kavuşturulmasıyla tehlike geçirir. Ünlü kadın ortaklaşmacı Smidoviç özellikle gençler arasındaki cinsel ilişkileri

[1] «Welt vor der Abgrund - Der Einfluss des russischen Kulturbolschewismus auf die anderen Völker» (Uçurumun Kıyısındaki Evren. Eğitsel Rus Bolşevikliğinin Öbür Halklar Üstündeki Etkisi), **Deutscher Volkskalender**, s. 47, 1932.

düzene koyan bir cinsel ahlâk yasası kaleme almıştır:[2]

1) İşçi fakültesine giden her öğrenci, maden işçisi olsa bile, cinsel gereksinimlerini doyurma hakkına sahiptir; hatta görevi budur.

2) Bir erkek bir genç kızı arzuladığı zaman, kız ister üniversite öğrencisi, ister işçi, hatta isterse lise öğrencisi olsun, bu arzuya karşılık vermek zorundadır, yoksa gerçek bir ortaklaşmacı değil, kentsoylu sayılacaktır.

Pravda, hiç kaçamak yapmaksızın şunları yazmaktadır: «Bizde, erkekle kadın arasındaki ilişkiler yalnızca cinseldir, biz sevgi denen şeyi bilmeyiz, 'düzmece ruh dünyası'na giren her şey gibi sevgi de küçük görülür, bizde yalnız ruhbilim vardır.» Bu ortaklaşmacı kurama göre, her genç kızla kadının görevi erkeğin cinsel içgüdüsünü doyurmaktır. Kadınlar beklenen iyiniyetten zaman zaman yoksun kaldıkları için, Sovyetler Birliği'nde ırza geçme tam bir salgın haline gelmiştir.

Bu sözlerin yalan olduğunu, devrimin de en az kentsoylu sınıf kadar «ahlâklı» olduğunu, hatta buyurgan aileyle ahlâkçılığa saldırmayı aklının köşesinden geçirmediğini göstermeye kalkmanın hiç yararı yoktur. Devrim cinsel yaşamı değiştirir, eski zorlayıcı düzeni yıkar. Bu olguyu yadsımamak gerekir. Öte yandan, kendi saflarımızda çileci kuramların kol gezmesine göz yumduğumuz ya da bunların uygulanmasına izin verdiğimiz an, cinsel düzenlilik kuramını savunmak olanaksızdır. Bu konuya yine döneceğiz.

Özgürlükçü cinsel siyaset hemen hemen sürekli olarak, cinsel düzenlilik bilimi yasalarından çıktığı biçimiyle cinsel düzeni açıklamayı, onu haklı göstermeyi, kadınlara cinsel sağlık konusundaki korkularını iyi anlayıp aşmada yardımcı olmayı, hele hele gerici görüşlerle cinsel düzenlilik kuramı arasındaki ayrımı özellikle kendi yandaşları içersinde açık seçik

[2] Bunlar, gerçekte, Rus gençliğinin cinsel yaşamına yöneltilmiş alaycı eleştirilerdi.

belirtmeyi savsaklamıştır. Deneylerimiz doğal yasalara uygun bir yapıya sahip her insanın, iyi açıklandığı zaman, cinsel düzenlilik kuramına dayalı cinsel düzeni onayladığını göstermiştir.

Karşı-devrimci hareketin çıkış noktası, iktisadî dayanağı küçük-kentsoylu sınıfın iktisadî yaşama biçimi, düşünsel kaynağıysa gizemcilik olan ve bütün dünyayı kaplayan siyasal yönden gerici kamuoyudur. Demek ki siyasal gericiliğin izlediği eğitim siyasetinin çekirdeği cinsel sorundur. Dolayısıyla, izlenecek her türlü devrimci eğitim siyasetinin merkezine cinsel sorunun oturtulması gerekir.

Cinsel düzenlilik kuramı, zorlayıcı ahlâkla cinsel başıboşluk arasındaki karşıtlıktan doğan karışıklığa yanıt getirmektedir.

VI. BÖLÜM

GİZEMCİLİK :

CİNSEL YAŞAMA DÜŞMAN ULUSLARARASI ÖRGÜT

1. KİLİSENİN YARARI

Cinsel düzenlilik biliminin akılsağlığı alanında yüklendiği görevleri iyi anlayabilmek için, siyasal gericiliğin kafa eğitimi siyasetinde nerelerde saldırıya geçtiğini, nerelerde savunmaya çekildiğini kesinlikle bilmek gerekir. Biz, gizemci (mistik) laf ebeliğini basit bir «şaşırtmaca» saymaya yanaşmıyoruz. Daha önce de söyledik: eğer gericiliğin giriştiği düşünsel propagandalardan biri başarıya ulaşmışsa, bu sıradan bir «kandırma, uyutma» olamaz; tam tersine, karşımızda kitle ruhbilimine giren bir sorun, kitleleri kendi canalıcı çıkarlarına aykırı düşünüp davranmaya iten, henüz pek iyi incelenememiş bir görüngü var demektir. Bu, işin püf noktasıdır, çünkü kitlelerin takındığı tutum olmasa, siyasal gericilik tam anlamıyla güçsüz kalırdı; faşizmin gücü, söz konusu düşünlere, bizim *kitle ruhbilimi küresinin buyurgan yönetimleri yetiştiren toprağı* adını verdiğimiz şeye halk kitlelerinin kucak açmaya hazır oluşundan gelmektedir. Öyleyse, bu noktayı aydınlatmak en ivedi görevimizdir.

Çalışan yığınların sırtındaki iktisadî baskı arttıkça, genel olarak, onlara yöneltilen ahlâksal baskı da güçlenmektedir. Tabiî, bu ahlâksal zorlamanın amacı halk yığınlarının toplumsal baskıya başkaldırmalarını önlemektir, ve bu alanda en

etkili araç cinsel suçluluk duygularını körüklemek, yerleşik düzene duydukları bağlılığı beslemektir. Peki bu nasıl elde edilmektedir?

Faşist öğretiyi benimseyebilmeleri için halk kitlelerini koşullamak üzere girişilen en önemli ruhbilimsel hareket kitlelerin gizemcilik mikrobuna bulaştırılması olduğundan, buyurgan bilgi öğretisini konu alan her inceleme ister istemez gizemciliğin ruhbilimsel etkilerinin incelenmesini de içermelidir.

1932 ilkbaharında, Brüning'in düşmesinden sonra Von Papen[1] işbaşına gelince, aldığı ilk önlemlerden (tedbirlerden) biri «ulusun eskisinden daha sert bir ahlâk eğitimi»ne sokulacağını duyurmak olmuştur. Hitler hükümeti, daha da ağırlaştırarak sahip çıkmıştır bu programa.[2]

Gençliğin eğitimiyle ilgili bir kararname şöyle diyordu:

Gençlik, kendisini bekleyen amansız yazgıyla kendisinden beklenecek yüce görevlerin üstesinden, ancak, kafasına ulus ve devlet düşüncesi çakılmışsa gelebilir... başka bir deyişle, zihnine topluluğa karşı sorumluluk duygusuyla özveride (fedakârlıkta) bulunma düşüncesinin işlenmesi gerekir. Yaşamın el bebek gül bebek tutmadan hırpalayacağı gençliğe gevşeklik ve bireysel eğilimlere kapılma yakışmaz. *Gençlik, ancak bilerek çalışmayı, açık seçik düşünmeyi, görevlerini ye-*

[1] Von Papen, Hitler'in ordudaki yedirip-içirmeyle görevli assubayıdır; sonradan, faşist bir elçi olarak önemli görevlerde bulunmuştur.

[2] Örnek (Hamburg'tan gelen bir telgraf, Ağustos 1933); **Ahlâkı zedeleyici deniz sporları yapanların toplandığı kamp.** Hamburg polisi, kendi görevlilerine, «kamu ahlâkının en belirgin ilkelerine saygı göstermeyerek» deniz sporu yapanlara karşı uyanık bulunmaları yönergesini vermiştir. Polis Müdürlüğü, koyduğu kuralları çiğneyenleri acımadan cezalandıracağını, bunları yakalayıp, görgü ve ahlâk kurallarına uygun davranmayı öğrensinler diye bir toplama kampına kapatacağını halka duyurmuştur.

rine getirmeyi öğrenmiş, tam bir sıkıdüzen ve söz dinleme anlayışı içersinde eğitim topluluğunun astlık-üstlük sıralamasına saygı göstermeye, yetkeye (otoriteye) seve seve boyuneğmeye alışmışsa *halka ve Devlet'e hizmet etmeye hazırlanmış olacaktır. Eğitimin ilk amacı olan Devlet'e bağlılık, Alman halkının tarihsel ekin (culture) değerlerinin ortaklığına dayalı bir Alman kafa eğitimiyle tamamlanmalı ve derinleştirilmelidir...* gençlik ulusal değerlerimizin *(«Volkstum»un)* tarihsel kalıtına (mirasına) bağlanmalıdır. *Ulusal bağlılık ve uygarlık («Volksbürgertum») eğitimi, en büyük enerjiyi Hıristiyanlığın doğrularından alır... Halka ve yurda bağlılık, onların sorumluluğunu taşımanın* derin kökleri Hıristiyan inancında yatmaktadır. *Öyleyse,* Hıristiyan okulunun özgürce serpilip gelişmesini, her türlü eğitime Hıristiyanlık temellerinin kazandırılmasını *güvence altına almaya özellikle çalışacağım.*

Karşımıza çıkan soru, bunca övülen gizemli inancın gücünün nerden geldiğidir. Siyasal gericiliğin, Devlet'e körü körüne bağlılık eğitiminin enerji kaynağının «Hıristiyanlık doğruları» olduğu önermesi yüzde yüz doğrudur. Ama bunu kanıtlamazdan önce, gerici kampta, Hıristiyanlık konusunda beliren görüş ayrılıklarını kısaca özetlemek gerekir.

Ulusal-toplumcu buyuruculuk, (emperyalizm) kitle ruhbilimi alanında, Wilhelm'in buyuruculuğundan, bu sonuncunun *en parlak çağını yaşayan* orta sınıfa yaslanışına karşılık, yoksullaşmış orta sınıfa dayanmasıyla ayrılır. Wilhelm buyuruculuğunun Hıristiyanlık anlayışı, ister istemez, ulusal-toplumculuğun Hıristiyanlığı'ndan ayrıydı. Ama öğretinin gösterdiği bu değişiklikler, gizemci felsefenin temellerini değiştirmez; tam tersine, işlevlerini güçlendirir.

Ulusal-toplumculuk başlangıçta, hiç değilse hareketin sağ kanadında yer alan Rosenberg'in kalemiyle, «Yahudi» diye nitelediği Tevrat'ı yadsımaktaydı. Roma Kilisesi'nin uluslararası siyaseti de aynı biçimde «Yahudi yanlısı» olarak nitelen-

mekteydi. Uluslararası Kilise yerini bir «ulusal Alman Kilisesi»ne bırakmalıydı. Hitler'in işbaşına gelmesinden sonra, Kilise hizaya getirildi, siyasal etki alanı daraltıldı. Dolayısıyla, düşünsel ve ahlâksal etkisi de elle tutulur derecede genişledi.

Şurası açıktır ki, Alman halkı günün birinde kendine özgü, kanındaki Kuzeyli ırkı dile getiren öğenin gerekleriyle uyuşacak bir Tanrı bilgisi, Tanrı yaşantısı bulacaktır. Kan, İnanç ve Devlet *Üçlüsü ancak o zaman en yetkin biçimini alacaktır (Gottfried Feder:* N.S.D.A.P.'nin Programı ve Düşünsel Temelleri, s. 49).

Her ne pahasına olursa olsun, Yahudi Tanrı'yla Kutsal Üçlü'nün özdeşleşmesini engellemek gerekiyordu. En tatsız nokta, İsa'nın Yahudi kökeniydi; Stapel, kısa zamanda işin içinden sıyrılma çaresini buldu: İsa *Tanrı*'nın oğlu olduğuna göre, Yahudi sayılamazdı. Yahudi dogma ve gelenekleri yerlerini «kişisel bilincin yaşantısı»na bırakmalıydı; hoşgörüyse, «kişisel onur düşüncesi»yle yer değiştirmeliydi.

Ruhun ölümden sonra yaşaması düşüncesi, «Polinezyalı halkların büyücülüğünden gelme bir düşün» sayılarak kaldırılıp atıldı; Meryem'in kızoğlan kızken gebe kalışı da öyle. Bakın bu konuda Scharnagel ne diyor:

O (Rosenberg) talihli bakirenin erkek eli değmeden, yani insanlığın ilk günahını işlemeden gebe kalışı dogmasını, (Kutsal Ruh tarafından oluşturulan) İsa'nın bakir doğuşu dogmasıyla karıştırmaktadır...

Dinsel gizemcilik canlı bir başarı elde edecekti, çünkü dayandığı ana tema, *insanoğlunun işlediği ilk günah, yani zevk için sevişmeydi.* Ulusal toplumculuk, öğretisine çok daha fazla uyan başka bir örgenin (motif'in) yanında bunu da sürdürür:

Haç, kurban edilen kuzu öğretisini canlandıran simgedir, bize bütün güçlerin yıkılışını duyuran ve egemenlik kurmaya susamış Kiliselerin niyetlerine uygun olarak insanı küçük düşüren acıyı en korkunç biçimiyle gözümüzün önüne sererek hepimizi içerden vuran bir imgedir... Alman Kilisesi, yaşatılmalarını üzerine alacağı Kiliselerde haçın yerine öğretici ateşi, yani din kahramanını en yüce yanıyla canlandıran şeyi koyacaktır yavaş yavaş (Rosenberg, Mythus, *s. 577).*

Demek ki yapılacak şey yalnızca tutturaçların niteliğini değiştirmektir: ulusalcılığın kendine hayran-eziyetsever gizemciliği, eziyetdüşkünü uluslararası dinsel gizemciliğin yerini alacaktır. Bütün iş:

Uğrunda yaşamak üzere, en yüce ölçüt diye Alman ulusunun onurunu kabul etmek olacaktır (Hitler, Mein Kampf, *s. 512). O (Devlet) her türlü dinsel inancın özgürce gelişip yayılmasına izin verecek, ulusal onurun her şeyden önce geldiğini kabul etmeleri koşuluyla, her türlü ahlâk anlayışının övülüp öğretilmesini hoş karşılayacaktır* (a.g.y., *s. 566).*

Ulusal onur öğretisinin, cinsel yaşamın yadsınmasının sonucu olan buyurgan cinsel düzenden geldiğini daha önce görmüştük. Ne Hıristiyalık, ne ulusalcılık saldırır zorlama evliliğe; Hıristiyanlık için, evlilik — ürctme işlevini bir yana bırakırsak — «ömür boyu çözülmeyecek bir yaşam birliği»dir; ulusal-toplumculuk içinse, ırkın korunmasını sağlayacak dirimsel (biyolojik) bir kurum. Her ikisi için de, cinsel etkinlik ancak zorlama evlilik çerçevesinde kalmaktadır.

Ulusal-toplumculuk, beri yandan, dini tarihsel değil, «güncel» temeliyle saklamak istemektedir. Bu değişiklik, tarihsel gerekliliklerin anımsatılmasının artık önlemeye yetmediği cinsel Hıristiyan ahlâkının çöküşüyle açıklanmaktadır.

Irka dayalı halk Devleti bir gün dine derinlemesine kök salacaktır. Dinsel inanç geçmişteki belli bir olaya bağlanmaktan kurtulduğu, varoluş nedenini Devlet'in ve ırkın varolma ve eylemde bulunma biçiminde («artkemäss»ta) ve her bireyin hiç durmadan yenilenen yaşantısında bulduğu zaman dünyamız yeniden sağlam temeller üstüne oturacaktır (Ludwig Haase, Nationalsozialistische Monatshefte, *1. Yıl, nr. 5, s. 213).*

Şunu hiç bir zaman unutmamak gerekir: «Irka uygun hareket etmek», «ahlâklı bir yaşam sürmek», yani cinsel etkinliğe sırtını dönmek demektir.

Dinin gerileticı işlevi konusunda ikinci derecede önem taşıyan şeyle gerçekten etkili olanı ancak, ulusal-toplumculuğu Kilise'den uzaklaşmaya iten nedenle iki kurumun ortak yanlarını araştırarak ortaya çıkarabiliriz.[3]

[3] Ulusal-toplumcuların (15-7-1930'da) Bavyera'yla, (1-7-1929'da) Prusya'yla yapılan antlaşmaları çiğnedikleri doğrudur. Ama tanınmayan madde, 1931 yılında 4 122 370 İmparatorluk markını bulan vakıf geliriyle ilgiliydi. Buna karşılık, Bavyera'da 1914'te 5,87 milyon markken 1931'de 19,7 milyon marka yükselen (hem de bunalım içerisinde!) papazlık gelirlerinin tamamlanmasına ayrılan paya hiç ilişilmemiştir. Aşağıdaki bilgileri, Robert Boeck'ın **Konkordate sehen Dich an** (Dinsel Sözleşmeler Sana Bakıyor) adlı, Bavyera Antlaşması'nı inceleyen yazısında aldık. 25-1-1925 tarihli Antlaşma Kilise'ye şu üstünlükleri sağlıyordu:

1) Dinadamları birer **Devlet görevlisi**'dirler.

2) Devlet, 1817'de mallarını dinsel olmaktan çıkararak (yani onlara el koyarak) Kilise'ye karşı büyük bir haksızlık ettiğini kabul etmekte, Kilise'ye bunları ya da para olarak karşılıklarını (60 milyon altın-mark) isteme hakkını vermektedir.

3) Bavyera Devleti orman gelirlerinin aşağı yukarı % 50'sini **Kilise'ye olan borcunu** ödemeye ayıracaktır: böylece bir bakıma, orman gelirlerini Kilise'ye bağışlamaktadır.

Tarihsel veriler, dogmalar, vahşi bir enerjiyle savunulan bilmem hangi inanç maddesi, görüldüğü gibi, işlevlerini aynı derecede etkili başka bir şeyle değiştirdiğiniz an, tüm öncmlerini yitirmektedirler. Ulusal-toplumculuk da «dinsel yaşantı»yı, yani dinin kendi işine gerçekten yarayacak biricik yanını seçmektedir; yalnız bunu, daha başka temeller üstüne oturtmak istemektedir. Peki nedir şu «her anın yaşanan deneyi»?

---

4) Kilisc'nin Devlet vergilerinden kendine bir pay (Kirchensteuer) ayırmaya hakkı vardır.

5) Kilise'nin, Devlet tarafından güvence altına alınan, dokunulmaz yeni mallar edinmeye ve elinde tutmaya hakkı vardır.

6) Devlet, Kilise'nin ulu kişilerine **«saygınlık ve durumlarına yakışan bir konut»** verecektir.

7) Kilise'nin, papazlarının ve 28 000 görevlisinin dinsel ve işleyimsel etkinlik alanlarında (kitap basımı, bira yapımı ya da ispirtolu içki üretiminde) **sınırsız özgürlükleri** vardır.

8) Münih ve Würzburg Üniversiteleri, Kilise'nin güvenini kazanmış, onun anlayışına göre öğretim yapacak birer felsefeciyle birer tarih öğretmeni tutacaklardır.

9) Devlet, ilkokullarda **din eğitimi**'ni güvence altına alacak, piskopos ya da vekilleri sivil yetkililere başvurup, Katolik öğrencilerin dinsel görevlerini yerine getirmelerini önleyen terslikleri, zararlı ya da yersiz (!) etkileri haber verebilecek, düzeltilmelerini isteyebileceklerdir.

Son derece sakınımlı tahminlere göre, Devlet bu Antlaşma'yla Kilise'ye gelir senetleri, **para yardımı**, mal, taşınmaz mal ve tecim vergisi bağışıklığı, ve bir milyar markı bulan özel gelir bağışlamıştır.

Bavyera Devleti, Katolik Kilisesi'ne 1916'da: 13 milyon mark, 1929'da: 28 468 400 mark, 1931'de: 26 050 250 mark vermiştir.

Kilise'nin Devlet'e yaptığı hizmetlerin bu değerde olduğuna inanmak gerekir! Alman İmparatorluğu ile Vatikan arasındaki Antlaşma'nın sonuç bölümü, kitle ruhbilimi açısından, Kilise'yle Devlet ilişkilerine bir yenilik getirmedi. Kilise'nin özel iktisadî yaşam konusundaki temel görevleri aynı kaldı.

2. «EKİNSEL BOLŞEVİKLİK»LE SAVAŞ

Ulusal ve ailesel duyarlılık, az çok belirsiz, az çok gizemli bir dinsel duyarlılığa sıkıca bağlıdır. Bu konuda sayısız yapıt yayımlanmıştır. Bu alanda, hiç değilse şimdilik, bilgili ve ayrıntılı bir eleştiriye girişemeyiz. Ana konumuzun çizgisi içersinde kalacağız: faşizm (tek partili buyurgan yönetim) kitlelerin gizemsel düşünce ve duyarlılığına böylesine başarıyla yaslanabildiğine göre, gizemciliğe açılan savaş ancak onun yapısını anlarsak, kitlelerin gizemcilik hastalığına yakalanmalarıyla eğitbilimsel (pedagojik) ve hekimsel yöntemlerle savaşırsak kazanılabilir. Attığı ileri adımlar gizemciliğin bulaşmasıyla arasındaki açıklığı kapatamayacak kadar yavaş olduktan sonra, neye yarar bilimsel öğretiyi geliştirmek? Bu başarısızlığın nedeni ancak gizemciliğin eksik değerlendirilmesi olabilir. Kitlelerin bilimsel bilgilerle donatılması, aslında, kilise ululanyla görevlilerinin yaptıkları kötülüklerin ortaya vurulmasından öteye geçmiyordu. Bu bilgi vermeyse kitleleri hiç etkilemiyordu. Çünkü bilimsel uyandırma duygulara değil yalnız akla sesleniyordu. Oysa, bir Kilise prensinin yolsuzluklarının gözler önüne serilmesi, Devlet'in işçilerden kestiği paracıkları Kilise'ye bağışlamasının gösterilmesi dinsel duygular taşıyan insanı Marx'la Engels'in tarihsel din çözümlemelerinden daha fazla etkilememektedir.

Tanrıtanımazların giriştikleri hareketlerin duygusal yaşama da seslendiği doğrudur: nitekim, Alman özgür-düşünücelilerinin gençliğe dönük ayinlerinin tuttuğu yol budur. Ancak bütün bu çabalara karşın, Hıristiyan Gençlik Dernekleri'nde, ortaklaşmacı ve toplumcu (komünist ve sosyalist) partinin gençlik kollarından otuz kat daha çok üye vardı. 1932 - 33 yıllarında, 50 000 ortaklaşmacı ve 60 000 toplumcu gencin karşısında, 1,5 milyon örgütlü Hıristiyan genç bulunmaktaydı. 1931'de, kendi kayıtlarına göre, ulusal-toplumculuğun elinde aşağı yukarı 40 000 genç vardı. Bu konudaki ayrıntılı sayıla-

maları 1932 Nisan'ında yayımlanan *Proletarische Freidenkerstimme*'den ödünç aldık:

Almanya Katolik Erkek Gençlik Birliği . . .	*386 879 üye*
Almanya Katolik Kız Gençlik Federasyonu . .	*800 000* »
Katolik Bekârlar Derneği	*93 000* »
Katolik Kadınlar Birlikleri Federasyonu . . .	*25 000* »
Genç Katolik Okur Dernekleri Birliği	*35 220* »
«Neudeutschland» Katolik Liseliler Birliği . .	*15 290* »
Almanya Kız İşçiler Birliği	*8 000* »
«Windhorst» Ulusal Almanya Federasyonları Birliği	*10 000* »

[*Bu sayılamalar* Handbuch der Jugendverbände'*den (Gençlik Dernekleri Elkitabı'ndan) ödünç alınmıştır, 1931*].

Burada önemli olan toplumsal bileşimdir. «Almanya Katolik Erkek Gençlik Birliği»ndeki sıralama şöyledir:

Uğraşlar	%
İşçiler	*45,6*
Zanaatçılar	*21,6*
Köylü gençler	*18,7*
Tüccarlar	*5,9*
Öğrenciler	*4,8*
Devlet görevlileri	*3,3*

Görüldüğü gibi, emekçiler çoğunluktaydı. Yaşa göre bölünmeyse, 1929 sayımına göre, şöyleydi:

Yaş	%
14 - 17	*51,0*
17 - 21	*28,3*
21 - 25	*13,5*
25'ten yukarı	*7,1*

Demek ki, üyelerin dörtte üçü erginlik ya da erginlik sonrası çağındaydı.

Ortaklaşmacılar, söz konusu gençlik adına yürüttükleri savaşta önceliği düşünsel sorunlardan çok içinde bulunulan sınıfa verirken, Katolik örgüt öncelikle eğitsel ve düşünsel cephedeki yerini sağlamlaştırıyordu. Ortaklaşmacılar şunları yazıyorlardı:

Varılacak erek konusunda azıcık açıkgörüşlü ve bilinçli bir çalışma yapıldı mı, genç Katoliklerde de belli bir sınıfa girme bilinci, bilinçlenmeyi engelleyen düşünsel sorunların yerini alacaktır... Bizler düşünsel sorunlara değil, belli bir sınıftan olmaya ve ortak darlığın yarattığı bağlara öncelik tanımalıyız.

Katolik Gençlik yöneticileriyse şöyle diyorlardı (Jungarbeiter, nr. 17, 1931):

Ortaklaşmacı Parti'nin yarattığı en dolaysız, en büyük tehlike, genç işçilerle işçi ailelerinin çocuklarını etkileme girişimidir. İmparatorluk Hükümeti'nin devrimci Ortaklaşmacı Parti'ye karşı yılmaz önlemler aldığını görmekten kıvanç duymaktayız. Ama Alman Hükümeti'nin her şeyden önce ortaklaşmacıların Kilise'ye ve dine açtıkları savaşa karşı koymasını beklemekteyiz.

Berlin'de, «Gençliğin Kötü ve Açık - Saçık Yazından Korunması» kurullarında Katolik örgütlerin sekiz temsilcisi vardı. 1932'de Merkez Partisi gençlik örgütlerinin yayımladığı bir çağrıda şunları okumaktayız:

Devlet'in, elindeki bütün olanaklarla, halkın beynini zehirleyen basına, düşük düzeyli edebiyata, ulusal değerleri çarpıtan ya da lekeleyen açık saçık sinema üretimine karşı Hıristiyan kafa ürünleri alanını korumasını istiyoruz...

Kilise, ortaklaşmacı hareketin saldırdığı noktanın dışındaki bir alanda koruyordu gizemci işlevini.

«Emekçi gençlik özgür-düşünce hareketi genç Hıristiyan işçilere Kilise'nin faşizmi yayıcı girişimlerde oynadığı rolü, yasa gücünde kararname ve sınırlandırma getirenlere sağladığı desteği göstermelidir...», demektedir yukarda adını andığımız *Freidenkerstimme* gazetesi. Genç Hıristiyan işçiler, yaşantının da gösterdiği üzere, neden acaba bu gibi saldırıları kırıp geri çevirmekteydiler? Genç Hıristiyanlar, ortaklaşmacıların umduğu gibi, neden acaba Kilise'nin «anamalcı işlevi»ni kendiliklerinden farketmiyorlardı? Belki de bu işlevi görmeleri engellendiği, kendi başına yargıya varamayacak, söylenene körü körüne inanan kişiler olarak yetiştirildikleri için. Kilise temsilcilerinin, söz konusu gençlik örgütlerinde, çoğu kez anamalcılığa düşmanmış gibi davrandıklarını, dolayısıyla gençlerin, toplumsal alanda, ortaklaşmacılarla dinadamları arasındaki karşıtlığı hemen göremediklerini unutursak yanılgıya düşeriz. Dışardan bakıldığında, yalnız cinsel konuda aradaki sınırın kesin bir biçimde çizildiği izlenimi uyanıyordu insanda. Gerçekten de, ortaklaşmacılar gençliğin cinsel yaşamı konusunda, Kilise'ninkiyle taban tabana çatışan, olumlu bir tutum takınmış gibiydiler. Ancak, çok geçmeden, ortaklaşmacıların bu belirleyici alana hiç ilgi göstermemekle kalmayıp, Kilise'nin borusunu öttürdükleri, gençlerin cinsel etkinliğini mahkûm edip engelledikleri anlaşıldı. Gençliğin karşılaştığı sorunu tartışıp çözmeyi amaçlayan Alman «Sexpol»u (Cinsel Siyaset Derneği) karşısında ortaklaşmacıların aldıkları önlemler, Kilise temsilcilerininkinden daha az şiddetli olmamıştır. Bu düşün düzeni içersinde, ortaklaşmacı ruhçözümcü ve dinadamı Salkind'in Rusya'da cinselliğe-karşıt görüşünün yetkili kişisi sayılması son derece anlamlıdır.

Buyurgan Devlet'in, gençliği kendi dizge ve öğretisine köle yapmak için aileyi, Kilise'yi ve okulu dilediği gibi kullandığını göstermek yetmiyordu. Devlet aygıtınca ve onun baskı

araçlarınca korunan bu kurumlara ilişmek olanaksızdı. Onların ortadan kaldırılması, toplumsal devrimin gerçekleştirilmiş olmasını gerektirirdi. Beri yandan, toplumsal devrimin vazgeçilmez koşulu olan ortadan kaldırılmaları, gerici etkilerine saldırılmaksızın düşünülemezdi. Pek çok ortaklaşmacı, «Kızıl Kafa Eğitimi Cephesi»nin başlıca görevi sayıyordu bunu. Oysa, bu görevi yerine getirebilmek için, buyurgan ailenin, okulun ve Kilise'nin gençleri diledikleri gibi etkilemelerine izin veren yöntem ve araçlar hakkında doğru bir düşünceye sahip bulunmak, söz konusu etkinin gençlerde başlattığı süreci gün ışığına çıkarmak *gerekirdi.* Genel «köleleştirme» ya da «hayvanlaştırma» kavramları hiç bir işe yaramıyordu; çünkü «köleleştirme» ile «hayvanlaştırma» sürecin sonunda ortaya çıkmaktaydı; buyurgan yönetimin yerleşmesini kolaylaştıran etkenlerin başarısını açıklayabilmek için sürecin kendisi aydınlatılmalıydı.

Gençliğin Cinsel Kavgası adlı yapıtımızda, gençliğin cinsel yaşamının baskı altına alınmasının oynadığı rolü açığa çıkarmaya uğraşmıştık. Elinizdeki çalışmaysa, gerici eğitsel kavganın canalıcı noktalarıyla bu kavgayı başarısızlığa uğratmak isteyecek devrimci çalışmanın yaslanması gereken coşkusal verilere parmak basma ereğini gütmektedir. Burada, bir kez daha, ekinsel gericiliğin etkinliklerinin başına oturtmayı alışkanlık haline getirdiği şeyi açıkça görme ilkesine uymak zorundayız; çünkü eğitsel gericilik bunu kırk yılda bir, ya da «değişiklik olsun» diye değil, devrimci öğretiyle gerici siyasal öğreti arasındaki kesin savaşın orada verildiğini bildiği için yapmaktadır.

Onu iyi sonuçlandırmaya yetecek bilgi ve eğitimden yoksun kaldığımız sürece, *en büyük kozu cinsel sorun olan,* düşünsel ve eğitsel alanda verilen kavgadan kaçınmak zorundayız. Ama eğer eğitsel alanda birkaç önemli noktayı ele geçirebilirsek, emek demokrasisinin yerleşmesine giden yolu düzeltmemize izin verecek birtakım olanaklara kavuşmuş olu-

ruz. Bir daha yineleyelim: *Bir gencin akılcı yoldan düşünüp duymasını önleyen şey, cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi, bunlara ket vurulmasıdır.* Demek ki görevimiz, uygun araçlarla gizemciliğe karşı çıkmak olacaktır. Bunun içinse, gizemciliğin çarklarının bilinmesi gereklidir.

Şöyle rastgele, Papaz Braumann'ın yazdığı (1931) «Bolşeviklik, Devrimin Beslenme Assubayı ve Amansız Düşmanımız» adlı, bizim için son derece ilginç yapıtı ele alalım. Aynı türden herhangi başka bir yazıyı da seçebilirdik: kanıtlar genel olarak aynıdır; ayrıntıdaki bazı ayrılıklarsa önemsenmeyebilinir.

Bütün dinlerin özü, kutsal varlıkla kurulacak ilişkiyle, dünyanın ve üstündeki güçlerin kurtarılmasıdır. İşte bu yüzden, Bolşeviklik, yapısında din izi bulundukça, hiç bir zaman insanı bütünüyle kendine bağlayamayacaktır (Braumann, s. 12).

Gizemciliğin, dikkati yeryüzündeki yoksulluklardan başka noktaya çekmek («dünyanın kurtarılması»), insanların insanlığın düştüğü sıkıntının gerçek nedenlerine karşı ayaklanmalarını önlemek olan işlevi, burada «iki cümleyle» anlatılıvermiştir gerçekten, ama gizemciliğin toplumbilimsel işlevi hakkında edineceğimiz bilimsel bilgiler bizi pek uzağa götürmez. Bilime eğilim duyan gizemci gençler arasındaki tartışmaları dinleyerek edineceğimiz deneyler, gizemciliğe karşı açılacak savaşta özellikle yararlı olur. Söz konusu deneyler, gizemciliği, başka bir deyişle kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış bireylerin gizemli duyarlılıklarını anlamamıza yardım ederler.

Bir bölük işçi, bir Protestan Papazı iktisadî bunalımla ilgili bir tartışmaya çağırmışlardı. Papaz, ardında kendisini koruyan, 18-25 yaşlarında yirmiye yakın Hıristiyan gençle geldi. Konuşması, genel çerçevede, bir dizi konum alma biçimin-

de gelişti; bizi en çok şaşırtan, belli oranda doğru olgusal saptamalardan gizemciliğin ta göbeğine sıçrayışıydı. Ona göre, çekilen büyük darlığın nedenleri savaş ve Young tasarısıydı. Dünya Savaşı, insanların kötülük ve kalleşliğinin yeni bir belirtisi, tam bir haksızlık ve günah örneği olmuştu. İnsanlığın anamalcılar tarafından sömürülmesi de büyük bir günahtı. Daha o anda, kendisi gibi düşünenlere özgü bu konum alışıyla, bile bile anamalcılığa-karşıymış izlenimi yaratan ve böylece Hıristiyan gençliğin anamalcılığa-karşı duygularının önüne fırlayan bir gizemcinin etkisini yoketmenin ne denli güç olduğunu görüyorduk. Papaza inanılacak olursa, anamalcılıkla toplumculuk temelde aynı şeydi. Sovyetler Birliği'ndeki toplumculuk anamalcılığın bir türüydü ve tıpkı anamalcılığın kimi sınıfların elindeki üstünlükleri alışı gibi, o da bazı sınıfların üstünlüklerine son vermişti. Oysa, asıl yapılması gereken, anamalcılığın her türünün «başını ezmekti»; Bolşevikliğin dine açtığı savaş, suçtu; yoksulluğun sorumlusu din değil, anamalcılığın dini kötü kullanmasıydı. (Karşımızda gerçekten ilerici bir Papaz vardı besbelli.) Peki, ne sonuç çıkarabilirdik şimdi bu durum saptamalarından? İnsanlar kötü ve günahkâr olduklarına göre, *yoksulluk ortadan kaldırılamazdı; ona katlanmak, yazgıya boyunеğmek gerekliydi.* Anamalcının kendisi de her zaman mutlu değildi. Gerçek yoksulluk, *iç* yoksulluk üçüncü beşyıllık tasarıyla Sovyetler Birliği'nde bile yokedilememişti, edilemezdi.

Birkaç devrimci genç kendi görüşlerini anlatmaya çalıştı. Ele alınan sorun birey olarak anamalcı değil, anamalcı «dizge»ydi. Yanıt aranan soru, çoğunluğun, hatta küçük bir azınlığın ezilip ezilmemesi gerektiğiydi. Yoksulluğa katlanma öğüdü, olsa olsa, çekilen darlığı uzatma, gericiliğe yardım etme anlamına geliyordu, falan filân. Tartışmayı kapatmak üzere, oybirliğiyle, iki bakış açısının bağdaştırılamayacağı, herkesin gelirkenki kanısıyla tartışma salonundan ayrıldığı saptandı. Kilise adamına eşlik eden gençler ustalarının sözlerini

yutarcasına dinliyorlardı; maddesel açıdan ele alındığında, genç ortaklaşmacılardan daha iyi yaşamadıklarına kuşku yoktu, ama Papaz yoksulluğa katlanmak, Tanrı'ya «inanmak» gerektiğini söylerken hep birden ona katılıyorlardı.

Toplantı sona erdikten sonra birkaç genç ortaklaşmacıya Kilise'nin en temel sorusuna, gençlerin cinsel perhizde yaşamaları sorununa neden yanaşmadıklarını sordum. Dediklerine göre, böyle bir yaklaşım son derece tehlikeli ve ciddî olurdu; öyle bir soru salonda bomba etkisi yaratırdı, ayrıca siyasal tartışmalarda bu gibi sorunlara değinmek alışılmış şey değildi.

Sözünü ettiğim konuşmadan kısa bir süre önce, Batı Berlin'de, Kilise temsilcileriyle Ortaklaşmacı Parti temsilcilerinin görüşlerini açıkladıkları bir kitle toplantısına katılmıştım. Toplantıya katılan 1 800 kişinin yarısı Hıristiyan ve küçük-kentsoyluydu. Genel durum bildiricisi olarak, cinsel düzenlilik biliminin bu konudaki tutumunu birkaç soruyla özetledim:

1) Kilise, doğal üremeyi engelleyen bütün öbür şeyler gibi, gebeliği önleme çarelerinin de doğaya aykırı olduğunu öne sürmektedir. Doğa böylesine sert ve bilgeyse, neden acaba insanları yalnız çocuk istedikleri zaman değil de, ömür boyunca 2 000 - 3 000 kez sevişmeye itecek nitelikte bir cinsel aygıtla donatmış?

2) Tanrı, cinsel aygıtla neden biri cinsel uyarılmada, öbürüyse üremede kullanılan iki tür bez yaratmıştır?

3) Toplantıda hazır bulunan Kilise temsilcileri (hepsi Protestan dinadamlarıydı) içtenlikle, cinsel gereksinimlerini yalnız çocuk doğurtmak istedikleri zaman mı doyurduklarını söyleyebilirler mi?

4) Çocukların cinsel etkinliği neden üreme çağından çok önce başlamaktadır?

Kilise temsilcilerinin telâşlı yanıtları salondakileri kahkahalarla güldürdü. Buyurgan toplum çerçevesinde zevkalma

işlevinin kösteklenmesinin Kilise ve gerici bilim içersinde oynadığı rolü ortaya koymaya, cinsel gereksinimlerin doyurulmasının baskı altına alınmasının ereğinin iktisadî alanda da genel bir kendini küçük görme ve hakkından vazgeçme anlayışı yaratmak olduğunu açıklamaya giriştiğim zaman, bütün salon benden yanaydı. Gizemciler yenilmişlerdi.

Kitle toplantılarında yinelenen deneylerim bana halkın, gizemciliğin cinsel yaşamı baskı altına almadaki rolünü, her insanın cinsel doyuma erme konusundaki hakkı tıbbî ve toplumsal kanıtlarla, iki anlamlılığa yer bırakılmadan, doğrudan doğruya gösterildiği zaman, çabucak yakaladığını öğretmiştir. Bu tepkinin nedenleri ayrıntılı olarak çözümlenmelidir.

3. «GİZEMCİ DUYARLIK»A ÇAĞRI

«Bolşevik-düşmanı» propagandaya bakılırsa, «Bolşeviklik» insanda «bütün dinlere», özellikle de «iç dünyadaki değerlere» bağlanan dinlere karşı «dizgeli bir nefret» uyandırmaktadır. Bolşeviklik, «maddeciliğin»den ötürü yalnız somut mallarla ilgidilir, somut malların üretiminden başka bir şey düşünmez. Tinsel değerlerden ve ruhun sahip olduğu mallardan hiç bir şey anlamaz.

Peki ama, nedir bu tinsel değerler, ruhun sahip olduğu mallar? Bize sık sık bağlılıktan ve inançtan söz edilmekte, ama geri kalan yanıyla laf ebeliği, dönüp dolaşıp, ne olduğu belirsiz bir «bireysellik»e dayanmaktadır.

Bolşeviklik bireyselliği, bireysel yaşamı ortadan kaldırmak istediği için, insanoğluna bireysel bir nitelik kazandıran aileyi yıkmaktadır. İşte bu yüzden o, bütün ulusal özlemlerden nefret etmektedir. Halkları birörnek kılmak, kuzu haline getirmek istemektedir... Ama insanın yüreğinde din kıvılcımı

kaldıkça, kişisel yaşamı yoketme girişimleri başarısızlığa uğrayacaktır, çünkü çevremizi kuşatan dünya karşısında kişisel özgürlük öteden beri hep dinde kendini göstermiştir.

Gizemci, «Boşeviklik»ten sözederken, Lenin'in partisini düşünmez. Yüzyılın başlarında yapılan toplumbilimsel tartışmalardan haberi bile yoktur. Gericinin ağzında «Ortaklaşmacı», «Bolşevik yanlısı», «Kızıl» sözcükleri, siyasetle, partiyle, iktisatla ilgisi kalmamış, coşkunluk gösterisine yarayan boş laflar haline gelmişlerdir. Bir faşist için «Yahudi» sözü ne denli akıldışıysa, bunlar da o denli akıldışıdırlar. Buyurgan insanın gizemci ve gerici zihinsel yapısıyla atbaşı giden cinsel yaşama karşıt tutumu dile getirirler. Faşistler işte bu anlayışla Roosevelt'e «Yahudi», «Kızıl» diyorlardı. Bu savsözlerin (slogan'ların) akıldışı içeriği, öyle adlandırılan kişinin kendisi çocuklarla gençlerin cinsel etkinliğini olumlu bir değer diye kabul etmekten uzak mı uzak olsa da, hep canlı cinsel yaşama bağlanmaktadır. Rus ortaklaşmacıları cinsel yaşam konusunda, orta sınıftan bir Amerikalıdan çok daha olumsuz bir tutumdadır. Gizemcilikle savaşmak istiyorsak ortaya atılan savsözlerin akıldışılığını iyi yakalamamız gerekir, çünkü bu akıldışılık her türlü siyasal gericiliğin güç kaynağıdır. İlerki sayfalarda «Bolşeviklik»ten söz ederken, aynı zamanda bu kavramın uyandırdığı bedensel boşalma korkusunu da düşüneceğiz.

Gerici faşist, toplumbilimsel araştırmanın bugüne dek tümden ihmal ettiği bir öncülden, aile, ulus ve din arasındaki sıkı ilişkiden yola çıkar. Her şeyden önce şunu saptayalım ki dinin, «insanın dışındaki dünyanın kurtarılması» olduğunu kabul eden söz, iktisatçıların cinsel yaşam konusundaki görüşlerini, dinin gerçek doyumun yerini tutan düşsel bir doyum oluşunu doğrulamaktadır; bu olgu, Marx'ın «din kitlelerin afyonudur» savına da tıpatıp uymaktadır. Çünkü, basit bir iğretilemeden (istiareden) öte değer taşımaktadır: bitki-

sel-sağaltım (végétothérapie) gizemci dencyin, özerk yaşama aygıtında uyuşturucu maddenin başlattığı süreçleri harekete geçirdiğini göstermiştir. Bu, *insanda, uyuşturucu maddenin yarattığına benzeyen ve güçlü bir bedensel boşalma arzusu uyandıran ruh hallerine yol açan cinsel aygıt uyarılmasıdır.*

İlkin, gizemci duyarlılıkla ailesel duyarlılık arasındaki ilişkileri incelememiz gerekir. Braunmann, gerici öğretiye özgü deyiş içersinde şunları yazıyor:

Bolşeviklik dini yıkacak başka bir yol daha bilmektedir, o da, karı koca ve aile yaşamının dizgeli bir biçimde ortadan kaldırılmasıdır. Dinsel yaşamın büyük enerjilerinin aileden geldiğini çok iyi bilmektedir. İşte bu yüzden Rusya'da evlenmeyle boşanma öylesine kolaylaştırılmaktadır ki, karı-koca bağı yerine bağsız birleşmeden söz etmek daha doğru olur.

Sovyetlerin uyguladığı haftada beş gün çalışmanın «kafa eğitimine aykırı» etkisi konusundaysa yazarımız şöyle diyor:

Haftada beş gün çalışma hem aile yaşamının, hem de dinin yıkılmasına yol açmaktadır... Ama Bolşeviklik cinsel alanda çok daha ciddî yıkımlar yaratmaktadır. Karı-koca ve aile yaşamını ortadan kaldırmakla, toplumsal yaşama düzensizlik getirmekte, kız ve erkek kardeşler, ana-babalarla çocuklar arasındaki doğaya aykırı ilişkiler de içinde olmak üzere her türlü ahlâksızlığın yayılmasını körüklemektedir. (Bu, Sovyetler Birliği'nde hısımlararası ilişkilerin kovuşturulup cezalandırılmasının yürürlükten kaldırılmasına atılmış bir taştır.) Bolşeviklik, cinsel arzulara ahlâksal ket vurma nedir bilmez.

Siyasal gericiliğin takındığı bu tutumlara cinsel konuda doğal süreçleri en küçük ayrıntısına varana dek büyük bir titizlikle gözler önüne sererek karşı çıkacak yerde, Sovyet yazını çoğu kez kendini doğrulamaya girişmiştir: Sovyetler

Birliği'nde cinsel yaşamın «ahlâkdışı» olduğu doğru değildir, hatta karı-koca bağının Devrim'den sonra daha da güçlendiği gözlenmektedir, gibi sözler okuruz. Bu savunma girişimlerinin siyasal alanda etkisiz kalışları bir yana, ayrıca gerçeğe uygun da değillerdi. *Hıristiyan bakış açısından* ele alındığı zaman, Sovyetler Birliği'ndeki cinsel yaşam gerçekten ahlâkdışıydı; evlilik buyurgan ve gizemci bir kurum olarak yürürlükten kaldırıldığına göre, karı-koca bağının güçlenmesinden söz edilemezdi. Aşağı yukarı 1928'e dek, Sovyetler Birliği'nde, gerek biçimsel gerekse tüzel (hukukî) açıdan, yalnız *eşlerarası uzlaşmaya dayanan* evlilik vardı. Rus ortaklaşmacılığı, evlilik ve buyurgan aile bağlarını gevşetmiş, ahlâkçılığı kapı dışarı etmişti.[4] Yapılacak tek şey, insan kitlelerine çelişki içinde yaşadıklarını, bir yandan ahlâkçı öğretiye bağlı kalırken, öte yandan, gizliden gizliye, var güçleriyle toplumsal devrimin başarıya ulaşmasını dilediklerini göstermekti. Bunu yapmak içinse, buyurgan aileyi, gizemciliği ve cinsel yaşamı birbirine bağlayan ilintiler konusunda çok kesin bilgiler edinmek gerekir.

Yukarıda, ulusal duyarlılığın buyurgan aile duygusunun dolaysız uzantısı olduğunu göstermiştik. Ancak, gizemci duyarlılık da ulusçu öğretiyi besleyen kaynakların başında gelir. Ataerkil aile anlayışıyla gizemci anlayış, *ikisi birden*, faşist ve buyurucu ulusçuluğun kitle ruhu anlayışının temelleridirler. Öyleyse, kitle ruhbilimi açısından ele alındığında, toplumsal bir sarsıntı kitleleri harekete geçirdiği an, tek parti ya da kişi buyurganlığına yol açan şeyin gizemci eğitim olduğu kanıtlanmış bulunuyor.

[4] Ancak şurasını belirtelim ki, aşağı yukarı 1934'ten sonra, Rusya'da da eski cinsellik-düşmanı, ahlâkçı anlayış yeniden hortlamıştır; buysa cinsel devrimin başarısızlığa uğradığını, buyurgan aileyle gerici cinsel yasalara dönüldüğünü gösterir. Bu konu için Reich'ın **Cinsel Devrim** adlı yapıtına bakın.

Otto D. Tolischus, 14 Ağustos 1942 tarihli *New York Times*'da, Japonların buyurucu öğretisini, bizim *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*'nı okumuşcasına, şöyle betimlemektedir:

Yalnız hükümeti etkileri altında tutan askerî yönetim yanlısı, aşırılusçu bölekler (hizipler) içersinde değil, aydınlar arasında da kendini gösteren Japon savaşçılığıyla ihtirasının en açık seçik belirtisini, bu yılın şubat ayında Tokyo'da, Japon siyasal düşünce ve felsefesinin en nitelikli temsilcilerinden Prof. Şikao Fujisawa'nın yayımladığı küçük kitapta bulmaktayız.

Geniş bir okur kitlesine seslenecek bu yapıta göre, insan soyunun ve evrensel uygarlığın beşiği Japonya, savaşan insanlığı büyük evrensel bir ailede toplamak için giriştiği kutsal savaşı mutlu bir sona bağlamak üzeredir; bu aile içersinde her ulusun kendine göre bir yeri olacak, hepsinin başındaysa, tüm ulusları doğuran ve sonunda hepsinin döneceği «acunsal yaşamın merkezi»ndeki Güneş Tanrıçası'nın oğlu Japon İmparatoru bulunacaktır.

Yapıt, genel kanıtlamasında, Japon siyasetçilerinin Yosuke Matsuoka'nın önderliğinde ülkenin yürüttüğü yayılımcı siyaseti doğrulamak üzere buyurucu dogma haline getirdikleri, Şinto efsanelerinden alınmış düşünceleri üst üste yığmakla, kalıplaştırmakla, bugünkü savaşa uydurmakla yetinmektedir. Ama işte bu yüzden, yapıt Japon kişiliğine derinlemesine işlemiş bütün ulusal, ırksal ve dinsel düşünce ve coşkulara seslenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Prof. Fujisawa bir tür Japon Nietzsche'si ve Wagner'idir, kitabıysa Adolf Hitler'in Mein Kampf*'ının ikiz kardeşi.*

Tıpkı Mein Kampf*'a yapıldığı gibi, dış dünya, Japon düşüncesinin salt düş evrenine ya da tanrıbilime girdiği sanılan bu eğilimiyle pek az ilgilenmiştir. Oysa, bugünkü savaşın patlak vermesine yol açan yayılımcı Japon siyasetine yıllardır düşünsel kanıtlar sağlayan işte bu eğilimdir, ve Japonya'nın*

Amerika Birleşik Devletleri'ne verdiği son notalar ancak söz konusu kanıtların ışığında anlaşılabilir.

Yapıtın resmî niteliği, Prof. Fujisawa'nın Japonya'yı öteden beri Uluslar Topluluğu'nda temsil etmiş, Kyuşu İmparatorluk Üniversitesi'nde siyasal-bilim kürsüsünde öğretim üyeliği yapmış, birçok dilde Japon siyasal bilimleriyle ilgili sayısız kitap yayımlamış olmasından gelmektedir. Şu anda, Japon halkını savaşa göre koşullandırmakla görevli bir örgüt olan «Imperial Rule Assistance Association»ın araştırma bölümü başkanıdır ve sözünü ettiğimiz düşünceleri bütün dünyaya yaymakla yükümlüdür.

Yapıtın genel havası daha başından, ilk paragraflarda kendini göstermekte ve biz şu satırları okumaktayız:

«Ozanlarımız Japonya'ya çoğu kez, her şeyi özümleyen ve kucaklayan kutsal ülkenin adına anıştırmada bulunarak 'Sumera Mikuni' adını vermişlerdir. Bu kavramın felsefî içermelerinin bilincine vardığımız zaman, üç ülke arasındaki antlaşmanın imzalandığı günlerde, 27 Eylül 1939'da yayımlanan İmparatorluk bildirisinin ana notası kavranmaktadır. Gerçekten de, karşılıksız lütufta bulunan Tenno'muz işte bu bildiriyle, dünyanın tüm uluslara hakettikleri yeri verecek bir aile ocağı haline gelebilmesi için ulu Adalet davasını yeryüzünün dört bir yanına yayma gerekliliğine en görkemli biçimde değinmektedir. Bildirinin çizdiği bu çok anlamlı görünüm, hep evrensel ve genel bir ailenin başı gibi davranmaya özen gösteren yüce İmparator'umuzun niteliğini gün ışığına çıkarmaktadır; bu evrensel ve genel aile içersinde bütün uluslar, uyum ve işbirliğinin yarattığı canlı bir düzen uyarınca kendilerine düşen yerleri alacaklardır.

«Acunsal yaşamın mutlak merkezi'ni elden geldiğince yeniden oluşturma, tarihin en eski çağlarında uluslar arasında egemen olan temel dikey düzeni yeniden kurma görevi Tenno'muza düşmektedir; böyle davranmakla, dünyanın bugün içinde bulunduğu kargaşa ve düzensizliğe, zayıfların güç-

lülerin kurbanı oldukları karışıklığa son vermek, dünyayı en yetkin dirlik düzenlikle en kusursuz uyumun egemen olacağı bir aile topluluğu haline dönüştürmek istemektedir.

«Bu, sonsuza dek Japonya'ya verilmiş kutsal bir görevdir. Sözün kısası, paramparça olmuş ulusal birimler tinsel olarak kanortaklığına dayalı bir kardeşlik duygusunda birleşebilsinler diye, yüce İmparator'umuzda dile gelen acunsal canlılığı bütün dünyaya ve yeryüzüne kazandırmak Japonya'ya düşmektedir.

«En belirgin örneği bugünkü biçimiyle uluslararası yasa olan bireyci tutumdan ulusları vazgeçirmenin biricik yolu budur.»

Bu, diyor Prof. Fujisawa, 'tanrıların yolu'dur; söz konusu kavramı gizemci bir anlayışla geliştirdikten sonra, şöyle devam ediyor:

«Sıraladığımız olguların ışığında, Birleşik Devletler'e egemen olan anamalcı bireyciliğin neden acunsal doğruya aykırı düştüğü anlaşılmaktadır, çünkü bu bireycilik her şeye can veren evrensel merkezi tanımamakta, ancak şiddetli ve zincirden boşanmış Ben'i bilmektedir. Sovyet Rusya'nın resmî öğretisi olan buyurgan ortaklaşmacılık da acunsal doğruya ters düşmektedir, çünkü kişisel girişimi yadsımakta, Devlet'i tam anlamıyla kaskatı bir yaz-çizci denetim altına sokmaktadır.

«Bu arada şunu belirtelim ki, ulusal-toplumcu Almanya'yla faşist İtalya'nın Musubi ilkesine epey yakınlıkları vardır, nitekim Eksen Devletleri'ni demokrasilerden ve Sovyetler Birliği'nden ayıran da budur. Japonya, Almanya ve İtalya'yı, eski düzenin savunucuları olan güçlere karşı ortak bir cephe kurmaya iten işte bu tinsel dayanışmadır.»

Sumera Mikuni, diyor Prof. Fujisawa, egemenliklerini Doğu'ya da yayma konusundaki «düzensiz özlemler»ini gerçekleştirmeye kalkışan Başkan Roosevelt ve Başbakan Churchill'in yönetimleriyle çatışmıştır. Ancak Sumera Mikoto'nun

(Japon İmparatoru'nun) gece gündüz Güneş Tanrıçası'na yönelttiği yakarmalardan sonra, kutsal güç acun yasasına karşı gelenlere öldürücü yumruğu indirmek üzere ufukta boy göstermiştir.

Gerçekten de, diye yazıyor Prof. Fujisawa, «Şu anki Büyük Doğu Asya, Sumera Mikoto'nun sonsuz yaşamında sürüp giden torunun (efsanelere göre Japon imparatorluk ailesinin atası olan Güneş Tanrıçası'nın torununun) ikinci kuşaktan dölüdür».

Prof. Fujisawa bütün bunlara dayanarak şu sonuca varmaktadır:

«Sumera Mikuni'nin açtığı kutsal savaş, önünde sonunda, uluslara acunsal gerçeği, yani bireysel ulusal varlıklarının Sumera Mikoto'nun temsil ettiği tek bir evrensel merkezden geldiğini gösterecektir: onlara, barışın, dirlik düzenliğin ancak Sumera Mikoto'nun önderliğindeki evrensel büyük aile dizgesine dönerlerse gerçekleşebileceğini anlatacaktır.»

Prof. Fujisawa tam bir sofu gibi ekliyor:

«Bu soylu kavram hiç bir biçimde, zayıf ulusları acımadan büyüklerin kölesi haline getirmekten başka bir şey olmayan buyuruculuğun dile gelişi diye yorumlanmamalıdır.»

Bu düşünceler ne denli şaşırtıcı gözükürse gözüksün, Prof. Fujisawa'nın onları desteklemekte kullandığı «bilimsel» temeller kadar şaşırtıcı olamazlar. Japon hükümeti İsa'dan önce 2600 dolaylarında olduğunu öne sürerken, tarihçilerin Hıristiyanlığın başlarına yerleştirmekte görüş birliğine vardıkları Japon İmparatorluğu'nun kuruluş döneminde Japon adasında oturanların — kimisi kuyruklu olup ağaçlarda yaşayan — ilkel vahşiler olduklarını bütün tarihsel anlatı ve öyküler kabul ederken, Prof. Fujisawa büyük bir temiz yüreklilikle Japonya'nın insan ırk ve uygarlığının beşiği olduğunu ileri sürmektedir.

Son buluşlar ve kimi ender Japon arşivleri, diye açıklamada bulunuyor profesör, batıdaki bazı yetkililerce de doğru-

lanan şu olağandışı olguyu kanıtlamaktadır: «tarih öncesi çağlarda, bütün insanlık tek bir aile dizgesi halinde yaşamaktaydı; başında Sumera Mikoto vardı, ve o çağda öbür ülkelere 'çocukların ülkesi' ya da 'filiz ülke' adı verilirken, Japonya'ya lâyık olduğu büyük onuru göstermek üzere 'atalar ülkesi' denmekteydi.»

Prof. Fujisawa bu dediklerini desteklemek üzere, «1280' de Hilliford adlı biri tarafından» çizilmiş bir dünya haritasını anmaktadır; bu haritada Doğu en tepede yer almakta, Japonya'nın üstünde: «Gökyüzü İmparatorluğu» yazısı bulunmaktadır.

Ve Prof. Fujisawa devam etmektedir:

«Japonya'nın Tarih Öncesi Çağ'a ilişkin tarihsel olgu belgelerine eğilen ünlü bilginler, insanlığın beşiğinin Pamir yaylasında, Dicle-Fırat havzasında değil, Japon adasının dağlık bölgelerinde olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. İnsanlığın kökeniyle ilgili bu yeni kuram, yolunu şaşıran insanlığı kurtarma kutsal görevini yüklenen Japonya'ya güven duyanların dikkatine sunulmuştur.»

Profesörün savına göre, bütün öbür uygarlıkların anası olan Babil uygarlığını yarattıklarına inanılan Sümerler — ki bu uygarlıklar arasında Mısır, Yunan ve Roma uygarlıkları da vardır —, ilk Japon çiftçileri Erdularla aynı soydandırlar: Japonya'nın Tarih Öncesi Çağ'la ilgili anlatılarıyla Tevrat'taki öykülerin birbirlerine uygunluğunu açıklayan da budur, diyor Prof. Fujisawa. Aynı gözlem, Japonlar tarafından uygarlaştırılan Çinlilere de uygulanmaktadır — yoksa, sanıldığı gibi, Çinliler değildir Japonları uygar kılan. Oysa, Japon tarihçiler bile, İsa'dan 400 yıl sonraya doğru Korelilerle Çinlilerin gelip kendilerine öğretmelerine dek Japonların okuma-yazma bilmediklerini söylemektedirler.

Ne yazık ki, diye ekliyor profesör, «dünyanın mutlak ve birleştirici merkezi Japonya'nın önderliğindeki evrensel düzen, sayısız yersarsıntısı, yanardağ patlaması, su baskını, de-

niz kabarması, buzul oluşumu yüzünden bozuldu; bu korkunç yıkımlardan sonra, insanlık coğrafî ve tinsel açıdan babaocağından, Japonya'dan koptu.»

Yalnız, görünüşe göre, Sumera Mikuni «mucize sayılacak bir rastlantıyla bu doğal yıkımlardan korundu, ölümsüz Sumera Mikoto'nun soyundan gelen kutsal kökenli imparatorlar, yolunu şaşıran ve sonsuz acılar çeken insanlığı Tarih Öncesi Çağ'da yaşamış bulunan geniş aile ortaklığı kalıbına dökerek kurtarma kutsal görevini yüklendiler.»

«Şurası açık ki, diye açıklamaya devam ediyor Prof. Fujisawa, insanlığın kurtarılması gibi kutsal bir görevi yerine getirmek için Sumera Mikoto'dan daha üstün niteliklisi bulunamaz.»

Tolischus, anlattığı görüngüyü anlamıyor. Akılsal bir buyuruculuğu gizlemek üzere girişilmiş bilinçli bir kandırmaca karşısında olduğunu sanıyor. Ancak Japon profesörden yaptığı aktarma, bütün faşist, buyurucu, buyurgan gizemcilik biçimlerinin bitkisel yaşamdaki duyumların gizemsel çarpıtılmasından geldiğini, söz konusu çarpıtılmayıysa buyurgan ve ataerkil aile ve devlet örgütünün yarattığını öne süren cinsel düzenlilik kuramının görüşlerinin doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Ulusal duygunun anaya bağlılıktan (doğduğu ülkenin bir parçası olma duygusundan) gelişine karşılık, gizemci duyarlılık, bu türlü aile bağından ayrılmayan cinselliğe-karşıt havanın soncudur. Buyurgan aile bağı, cinsel duyarlılığın bilinçaltına itilmesini gerektirir. Bütün ataerkil toplumların çocukları, hiç bir ayrık bırakmaksızın, bu cinsel gem vurmanın kurbanıdırlar. Ne denli gürültülü patırtılı ve sözümona «özgürlük getirici» olursa olsun, hiç bir cinsel etkinlik ta derinlerde yatan bu ket vurmayı saklayamaz uzmanın gözünden; hatta cinsel eşin rasgele seçimi, cinsel kararsızlık, cinsel sapıklıklara yönelme eğilimi gibi daha önceki cinsel yaşama ilişkin bir sürü hastalıklı belirti bedensel boşalma deneyine yatkınlığın

ketlenmesi'nden doğmaktadır. Suçluluk duyguları ve cinsel sıkıntıyla yaratılan ve bütün buyurgan eğitimlerin ayrılmaz parçası olan cinsel arzulara ket vurmanın («bedensel boşalma güçsüzlüğü»nün) kaçınılmaz sonucu, bir türlü sökülüp atılamayan, bilinçdışı *bedensel boşalma özlemi*'dir; buna, güneş örgüsü düzeyinde kendilerini gösteren bedensel gerilme duyumları eşlik eder. Böylece, halk arasında bu özlemin göğse ve karna yerleştirilmesi de ruhbilimsel bir açıklamaya kavuşmuş olmaktadır.[5]

Ruhsal-bedensel aygıtın sürekli gerilim halinde bulunması, çocukta ve gençte, kılık değiştirme, gizemci, duygucu, dinsel duyarlılık biçiminde uzayıp gitme eğilimi gösteren gece düşlerinin temel nedenidir. Gizemci ve buyurgan insanın yaşamının geçtiği hava, bu gerilimin damgasını taşır. Böylece sıradan çocukta ulusalcılığın, gizemciliğin ve her türlü boş inanın etkisine *kaçınılmaz bir biçimde açık* bir ruhsal (zihinsel) yapı geliştirilir. Çok küçük yaşta anlatılan cadı masalları, daha sonra işe karışan polis romanları, kiliselerin içini kaplayan giz yüklü hava, ruhsal-bedensel aygıtın yurtseverlik gösterileri, askerî törenlerle hareketc geçirilişinin hazırlık evrelerinden başka şey değildirler. Gizemciliğin etkisini değerlendirirken, gizemci insanın sert, hatta kaba bir görünüşle ortaya çıkmasının pek önemi yoktur. Önemli olan, dipte yatan süreçlerdir. Bir Matuşka'nın, Haarmann'ın, Kürten'in duyguculuğu ve gizemciliğiyle eziyetçi acımasızlıkları arasında çok sıkı bağ vardır. Söz konusu çelişkilerin kaynağı aynıdır; doğanın çizdiği yoldan yürüyemeyen cinsel etkinliğin bastırılmasının yarattığı doyurulmaz *bitkisel doyum özlemi*. Bu özlem bir yandan kişiyi biriken enerjisini eziyetçi kas devinimleriyle boşaltmaya yatkın kılmakta, öte yandan da (bununla atbaşı giden suçluluk duygusundan ötürü) gizemci deneylere

[5] Bu konu için, **Bedensel Boşalmanın İşlevi** adlı hekimsel açıklamamıza bakın.

itmektedir. Çocuk katili Kürten'in çektiği cinsel bozukluklar, karısının yargıç önünde ettiği sözlerden açıkça anlaşılıyordu, ama bizim «ruhçözümlemesi uzmanları» bunun farkına bile varmadılar. Eziyetçi kabalıkla gizemci duyarlılık, genellikle, doğal kurallara uygun bedensel boşalma deneyinin bulunmadığı yerde çakışmaktadır. Orta Çağ'daki kilise işkencecilerinden, İspanya'nın katı yürekli ve gizemci II. Philippe'inden tutun da, günümüzdeki insan kıyımını gerçekleştirenlere dek bütün örnekler bu durumdadır.[6] Hastalıklı cinsel sevginin coşkusal dengesizliği sıkıntılı güçsüzlüğe çevirdiği durum ayrık tutulursa, — ki o zaman saplantılı bir sinirce (névrose) söz konusu dengesizliği bir dizi saçma ve garip belirti altında gizleyip susturur — zorla kabul ettirilen buyurgan ataerkil düzen insana biriktirdiği enerjiyi eziyetçi-gizemci yoldan boşaltabilmek için sayısız fırsat hazırlamaktadır.[7] Söz konusu davranışların toplumsal alanda akıl çerçevesine oturtulması, hastalıklı yanlarını görünmez hale getirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki değişik gizemci toplulukların toplumbilim ışığında incelenmesi, Hindistan'daki Buda'cıların öğretisinin, türlü tanrıseverlik ya da insanseverlik eğilimlerinin ataerkil cinsel düzenin toplumsal önem taşıyan görüngüleri diye ele alınıp araştırılması epey ilginç olurdu herhalde. Burada şunu saptamakla yetinelim: gizemci çevreler, bütün halk katmanlarında çok daha yaygın, daha güç yakalanabilir, ama yine de son derece kesin çizgili olarak gördüğümüz şeyleri biraraya toplanmış, daha yoğunlaşmış biçimde karşımıza ge-

[6] Bu konuda, bizce sıcacık yaşam ve özgürlük havası henüz aşılamamış olan De Coster'in **Tyl Ulenspiegel** adlı başyapıtına bakın.

[7] Morfindüşkünleri hep bedensel boşalma güçsüzlüğü çekerler; dolayısıyla uyarılmalarını yapay araçlarla doyurmaya çalışır, hiç bir zaman sürekli olarak başaramazlar. Alışkanlık uyarınca, eziyetçi, gizemci, kendini beğenmiş, eşcinseldirler ve kabasaba davranışlarla yenmeye uğraştıkları sürekli bir yürek sıkıntısı içinde bocalarlar.

tirirler. Gizemci, duygucu, eziyetçi duyarlılığın derecesiyle doğal bedensel boşalma deneyinin düzeninin bozulma derecesi arasında sıkı bağıntı vardır. Pespembe bir müzikli oyunu seyredenlerin davranışını gözlerken insan bu konularda yüzlerce cinselbilim incelemesi okumaktan çok daha fazla şey öğrenir. Gizemci deneyin içerik ve yönelişlerinin değişiklik ve çeşitliliğiyle ancak, bunların cinsel yaşamı düzenleme alanındaki temellerinin evrensel ve kendine özgü niteliği yarışabilir. Gizemci tutum, gerçek devrimcilerin, gerçek doğal yaşama yanlılarının, sağlıklı gençliğin düzmece duygululuktan uzak, güçlü, gerçekçi yaşam duygusuyla kıyaslanmalıdır.

Hemen aklımıza şöyle bir karşı-düşünce gelebilir, anaerkil düzen çağının ilkel insanlarında da gizemci bir duyarlılık vardı, denebilir. Ataerkil insandaki gizemci duyarlılıkla anaerkil insandakinin apayrı şeyler olduklarını gözler önüne serebilmek için uzun bir kanıtlama gerekir. Böyle bir kanıtlama özellikle, dinin cinsel yaşam karşısındaki konumunun ataerkil düzende büyük bir değişiklik geçirmiş olmasına, başlangıçta öncelikle cinsel yaşama dayanan ataerkil dinin sonra cinsel yaşama kıyasıya düşman kesilişine dayandırılabilir. Cinsellik-yanlısı bir toplumda yaşayan ilkel insanın «gizemciliği» belli ölçüde, doğrudan doğruya, bedensel boşalma deneyinden, bir ölçüde de doğal görüngülerin hayvancı (animiste) anlayışla yorumundan gelmektedir.

4. FAŞİST GERİCİLİĞE GÖRE KAFA EĞİTİMİ

Toplumsal devrim bütün enerjisini, insanın çektiği acıların toplumsal temellerinin ortadan kaldırılmasına yöneltmiştir. Toplumsal düzenin tepeden tırnağa değiştirilmesi konusundaki buyurucu gereklilik, cinsel düzenlilik biliminin amaç ve niyetlerini gölgede bırakmaktadır. Devrimci, ilk görevin (yani bunların çözümü için *gerekli koşulların* yaratıl-

masının) gerçekleştirilmesine dek birtakım ivedi sorunların çözümünü ertelemek zorunda kalırken, gerici, hazırlık çalışmalarının yerine getirilmesi gerekliliğinin arkaya ittiği devrimin eğitsel amaçlarına karşı amansız bir kavgaya girişmektedir.

Ekinsel Bolşeviklik şimdiye dek bildiğimiz uygarlığın yıkılmasını, onun yerine yalnızca insanın yeryüzündeki mutluluğunu amaçlayan yeni bir uygarlığın kurulmasını istemektedir... (Evet, tıpatıp böyle!)

diyordu Kurt Hutten *Bolchevisme culturel* adlı küçük el kitabında (Verlag des evang. Volksbundes, 1931). Siyasal gericiliğin suçlamaları kafa eğitimi devriminin gerçek niyetlerini mi hedef almaktadır, yoksa sırf tartışmanın gerekçelerinden ötürü, ekinsel devrime onun olmayan erekler mi yakıştırmaktadır? Birinci varsayım doğruysa, eğitsel devrimin amaçlarını canla başla savunmak, gün ışığına çıkarmak gerekir. İkinci durumdaysa, gericiliğin kötüniyetini kanıtlamak, kara çalmalarını yalanlamak yetişir.

Gericilik dünyasal mutlulukla din arasındaki karşıtlığı nasıl tasarlıyor acaba? Kurt Hutten'e kulak verelim:

İlk durum saptaması: ekinsel Bolşeviklik her şeyden önce dine saldırır. Çünkü din, azıcık canlıysa, Bolşevikliğin amaçlarına karşı dikilecek en güçlü engeldir... Bütün insan yaşamını insanlık-dışı bir kendiliğindenlik'in, ölümsüz bir yetke'nin boyunduruğuna verir. Din, kendi beninden geçmeyi, özünden bir şeyler vermeyi, kişisel arzularını uyutmayı gerektirir. İnsan yaşamını bir sorumluluk, suçluluk, yargılama, sonsuzluk havasına sokar. *İnsan içgüdülerinin doludizgin at koşturmasına karşı çıkar.* Ekinsel devrim, insanın kafa eğitiminin, zihinsel üretiminin devrimi, yaşamın bütün alanlarının mutluluk düşüncesine bağlanması demektir *(sözcüklerin altını W. R. çizmiştir).*

Bu parça, yeryüzünde tadılacak mutluluğu elin tersiyle itmeyi açık seçik dile getirmektedir. Gerici, buyurucu gizemciliğin insanın kişilik yapısına demir atması («kafa eğitimi») konusunda devrimin yarattığı tehlikenin bilincindedir; onun bu tehlikeyi yakalayışı, devrimcinin giriştiği toplumsal devrimi yakalayışından daha kesin ve köklüdür, çünkü bu sonucu bütün gücünü ve bilgisini her şeyden önce toplumsal düzenin değiştirilmesine yatırmaktadır. Gerici, devrimin buyurgan aileyle gizemci ahlâkçılık için doğurduğu tehlikeyi görmekte, ortalama devrimciyse devrimin bu alandaki sonuçlarını aklının köşesinden bile geçirememektedir. Şunu açıkça ortaya koyalım: toplumsal devrimci, zaman zaman, devrimin gerektirdiği bu görüngeler (perspective'ler) karşısında sıkıntı duymaktadır. Gerici yiğitliği, acıya seve seve katlanmayı, mutlak yaşam içersinde, ölümsüzlük uğruna birtakım şeylerden yoksun kalmayı savunmakta, böylece, istese de istemese de buyuruculuğun çıkarlarını temsil etmektedir (örnek: Japonya). Tasarısını gerçekleştirebilmek için gizemciliğe, yani çözümlemeyi sonuna dek götürecek olursak, cinsel doyumdan vazgeçmeye gereksinimi vardır. Onun için mutluluk, cinsel doyumdur ve bu noktada çok *haklı*'dır. Devrimci de insandan vazgeçme, ödev, büyük özveri bekler, çünkü mutluluk olanaklarının ilkin yaman bir kavgayla ele geçirilmeleri gereklidir. Devrimci, kitleleri devrime hazırlarken, uygulamada zaman zaman — *hatta kimi zaman bile bile* — en son ereğini unutur; harcadığı çabaların son ereği çalışma değil (toplumsal özgürlük çalışma süresini zamanla azaltacaktır), bedensel boşalmadan tutun da zihnin en yüce hünerlerine varana dek her türlü biçimiyle cinsel yaşam ve oyunlardır. Çalışma varoluşun temeli olagelmiştir, yine öyledir, ama özgür toplumda, insanoğlu işin çoğunu makinaya yaptırıp kendisi gittikçe daha az çalışacaktır. Bu, çalışmanın akıl çerçevesine oturtulmasının sağlayacağı en büyük kazançtır.

Gizemci ve gerici yayınlarda yukarda andığımıza benzer

cümleler karınca gibi kaynar, ama Kurt Hutten'inkiler kadar açık seçik söylenmemiştirler:

Eğitsel Bolşeviklik ne dünkü, ne de bugünkü buluştur. O, yeryüzüne geleli beri insanoğlunun gönlünde taşıdığı özleme dayanır: mutluluk özlemi'*ne. Bu, yitirilen cenneti yeryüzünde yeniden bulma konusunda beslenen acılı ve sonsuz arzudur... Sizin anlayacağınız, inanca dayalı din, yerini zevk dinine bırakmaktadır.*

Biz bu sözlere bir soruyla karşılık veriyoruz: *Neden elimizin tersiyle iteceğiz yeryüzündeki mutluluğu? Neden zevk yaşamın temel içeriği olmasın?*

Hadi bakalım, bir kitle oylaması düzenleyelim *bu* soru hakkında! Hiç bir gerici felsefe karşı koyamaz buna!

Gerici, gizemcilikle evlilik ve buyurgan aile arasındaki bağ hakkında gizemli, ama yerinde bir bilince sahiptir:

İnsanın (zevkin doğuracağı sonuçların) sorumluluğunu yüklenebilmesi için, insan toplumu, ömür boyu sürecek bir birleşme oluşuyla cinsel ilişkiye koruyucu bir çerçeve hazırlayan evlilik kurumunu yaratmıştır.

Bu lafın ardından, bir makinanın küçük çarkları gibi, gerici öğretiyi oluşturan «eğitsel değerler»in sıralanması gelmektedir:

Bağ olarak evlilik, gereklilik olarak aile, özerk değer olarak yurt, yetke olarak ahlâk, zorunluluk olarak da kaynağını sonsuzluktan alan din.

Eh, insanın zihinsel oluşumunun katılığı bundan iyi betimlenemezdi doğrusu!

Gericinin her türlüsü (kendisi hastalıklı bir ateşlilikle balıklama içine dalsa da) cinsel zevki mahkûm eder, çünkü bu zevk onu hem çekmekte, hem de itmektedir. O, kendi benliğinde, cinsel gereksinimlerle ahlâkçı ket vurmalar arasındaki karşıtlığı çözemez. Devrimciyse, *kendi* zevki, *geleceğin* cinsel yaşamı olmadığı, *ahlâkla güdüler arasındaki çelişki*'nin doğurduğu, buyurgan toplumun *ayağa düşürülmüş, dünyadışı, hastalıklı zevki* olduğu için, sapık ve sayrılı zevki reddeder. Yalnız, düşünceleri çok açık seçik değilse, onun yerine kendi olumlu cinsel düzenlilik kuramını koyacak yerde, hastalıklı zevki mahkûm etmekle yetinerek yanılgıya düşer. Eğer kendi cinsel arzularını bilinçaltına iterek yaşamın özgürlük içersinde örgütlenmesi konusunda açık seçik bir düşünceye varamıyorsa, zevkin her türlüsünü yadsır, çileciliği benimser ve böylece gençliğe söz dinletebilme olanağını yitirir.

Başka açılardan epey ilginç bir film olan Sovyet yapılı «Yaşam Yolu» (ormanın dibindeki içme sahnesinde) baştan çıkmış insanın cinsel yaşamının karşısına özgürlüğün getireceği cinsel etkinlikle değil, çilecilikle, cinsel yaşam düşmanlığıyla çıkmaktadır. Filmde, gençliğin cinsel sorununa hiç değinilmiyor; buysa, çözüm getirecek yerde, kafaları karıştıran bir yanılgıdır. Cinsel yaşamın ahlâkçı biçimlerinin çöküşü, cinsel etkinlik alanında, ilkin cinsel *başkaldırı* biçiminde kendini gösterir; başlangıçta hastalıklı bir cinsel başkaldırı olduğu için, cinsel düzenlilik uzmanı haklı olarak ondan yüz çevirir. Oysa, asıl yapılması gereken, bu başkaldırmayı akılcı ölçütlere göre değiştirmek, yeni cinsel-tutumluluk düzenine doğru yöneltmektir: ancak o zaman, yaşamın sarsıntılarından, yaşamın özgürlüğü doğar.

VII. BÖLÜM

CİNSEL DÜZENLİLİK KURAMININ GİZEMCİLİKLE SAVAŞI

1933 Ocak'ında Berlin'de yapılan bir toplantıda ulusal-toplumcu Otto Strasser kendisine karşı çıkan toplumbilimci, Çin dili ve yazını (edebiyatı) uzmanı Wittfogel'e yerindeliğiyle insanı şaşırtan bir soru sordu; soru dinleyicilerde, karşılık verilirse gizemciliğin yıkılacağı izlenimini yaratmıştı. Strasser Marx'çıları ruhsal ve dinsel alanın önemini küçümsemekle suçluyordu. Eğer din Marx'ın öne sürdüğü gibi sömürülen emekçi insanlığın eline ayağına vurulan zinciri süsleyen bir çiçekten başka şey değilse, nasıl olmuş da bütün dinler binlerce yıldır, hele başlangıçta ayakta tutulması göçüp giden bütün devrimlerden fazla cana malolan Hıristiyanlık aşağı yukarı iki bin yıldır hiç değişmeden kalabilmiştir, diyordu Strasser. Soru orada yanıtsız kaldı, ama bizim giriştiğimiz açıklamada pekâlâ yer alabilir. Şurası açıktı ki, soru doğrulanmıştı, gizemci tartışmacı tarafından herkese yöneltilmiş bir çağrıydı: doğal-bilim, gizemciliği tüm boyutlarıyla anlayabilmiş miydi acaba? Oysa, gizemciliğin temsilcileri, gerek yazılı yapıtlarında, gerek konuşmalarında, hemen hiç sakınmaksızın, sorunun çözümüne ve bunun doğurduğu kılgısal sonuçlara değinmişlerdi. Gizemciliğin siyasal-cinsel niteliği her biçimiyle gözler önündeydi; tıpkı en ünlü eğitbilimcilerin (pedagokların) kör kör parmağım gözüne ortada duran çocuk cinselliğini görmezlikten gelmeye kalkmaları gibi, özgür düşünceliler bu olguyu hiç mi hiç bilmediler. Öyleyse gizem-

ciliğin elinde hâlâ ortaya çıkarılmamış, bilime karşı, daha o varlığının bile farkına varmazdan önce tüm olanaklarıyla canla başla savunduğu gizli bir kalesi vardır.

1. DİNSEL DUYGUNUN ÜÇ TEMELİ

Burada dinsel duygunun ayrıntılı çözümlemesine girişmek değil, yalnızca bilinen olgularını özetlemek isterim. Bedensel boşalmayı körükleyen görüngüler bir noktada dinsel uyarılma sorunuyla çakışır; bunların başındaysa, son derece kendine özgü bir görüngü olan, inanan kişinin dinsel coşkunluğa varana dek kendini bırakması gelir. Dinsel uyarılma kavramını, özellikle dindar kişilerin dinsel bir törene katıldıkları zaman duyduklarıyla sınırlandırmamak gerekir. Bu uyarılmanın içinde, ayrıca, tıpkı büyülenmiş halk yığınlarının sevdikleri bir önderin söylevini dinlerken duyduklarına benzer birtakım bedensel ya da ruhsal uyarılma durumları vardır ve tabiî, söz konusu uyarılmada bir de, olağandışı doğal görüngüler karşısında duyulan uyarma bulunur. İrdelemeye başlarken, cinsel düzenlilik biliminin araştırmalarından önce bilinen dinsel görüngülerin dökümünü yapalım.

Toplumsal-bilim dinin türlü *biçimleri* ile kimi içeriklerinin toplumsal-iktisadî durumun evriminde ortaya çıkan evrelere bağlı bulunduğunu kanıtlamıştır. Nitekim, hayvanlı dinler, ilkel avcı kavimlerin yaşama biçimlerinden gelmektedir. İnsanların kutsal ve doğaüstü varlıklara ilişkin düşünceleri, doğal olarak, içinde yaşadıkları iktisadî ve eğitsel durum tarafından belirlenmektedir. Toplumbilimsel alanda, dinsel tasarımlar özellikle insanların doğayı ve toplumsal güçlükleri yenme yetilerince belirlenir. Doğa güçleri ve toplumsal yıkımlar karşısındaki güçsüzlük, ele alınan uygarlık birimleri içersinde, dinsel öğreti üretimini körüklemektedir. Demek ki, dinin toplumbilimsel açıklaması, dinsel tapmaların (culte'lerin)

boy attığı toplumsal-iktisadî tarlaya gelip dayanmaktadır. Ama bu açıklama ne dinsel öğretinin canlılığı, ne de bu öğretiye bağlanan insanların ayak uydurmak zorunda kaldığı sürece ilişkin bir şey öğretmemektedir bize.

Demek ki, dinsel tapmaların yaratılması bireyin istemine bağlı değildir: bunlar, bireyler arası ilişkilerle o bireylerin doğayla ilintilerinden doğmuş toplumbilimsel oluşumlardır.

Bilinçaltını inceleyen ruhbilim dinin *toplumbilimsel* verilerle anlaşılmasına *ruhbilimsel* verilerle anlaşılmayı ekledi; dinsel tapınmaların toplumbilimsel koşulları belirlendikten sonra, birtakım nesnel tapınmalara zorlanan *bireylerin iç dünyasında* oluşan ruhsal sürecin araştırılmasına geçildi. Böylece ruhçözümlemesi, *Tanrı* betimlemesinin *baba*'nınkiyle çakıştığını, *Tanrı'nın Anası* simgesinin de dine inanan her insanın kendi *anası*'nın simgesiyle uyuştuğunu saptayabildi. Hıristiyan dinindeki *Üçlü*, doğrudan doğruya baba, ana, çocuk üçlüsünü yansıtmaktadır. Dinin ruhsal içerikleri çocukluğun ilk dönemindeki aile ilişkilerinden ödünç alınmıştır.

Demek ki, ruhbilimsel açıklama dinsel uygarlığın içeriklerini yakalamakta, ama bu uygarlığın insanda kök salmasını sağlayan enerjiyi kavrayamamaktadır. Ruhbilimsel açıklama dinsel betimlemelerdeki etki zenginliğiyle coşkusal niteliğin kökenini hiç bir zaman açıklığa kavuşturamamıştır. Ruhbilimsel açıklamadan sonra insanlar güçlü mü güçlü bir babayla sevecen bir ananın betimlemelerinin neden gizemsel alana aktarıldıklarını, bireylerin cinsel yaşamına nasıl bağlandıklarını daha iyi anlayamadılar doğrusu.

Pek çok toplumbilimci, bir sürü ataerkil dinin bedensel boşalmaya ilişkin yanı karşısında şaşkınlığa düşmüştür. Aynı biçimde, ataerkil dinlerin hep siyasal yönden gerici oldukları da saptanabilmiştir. Söz konusu dinler her zaman sınıflı toplumların egemen katmanının çıkarlarına hizmet etmekte, *uygulamada*, Tanrı tarafından istenmiş gibi göstererek ve dine bağlı insancıkları daha iyi bir öteki dünya görüngesiyle

(perspektifiyle) avutarak kitlenin çektiği darlığın yokedilmesini engellemektedir.

Cinsel düzenlilik biliminin araştırmaları, yukarda incelediğimiz sorunlara yeni üç tanesini ekleyerek din konusundaki bilgilerimizi zenginleştirmektedir:

1) Toplumsal düzlemde üretilen, aile çevresince çoğaltılan Tanrı simgesi, günah ve cezalandırılma öğretisi *nasıl* olup da her bireyin zihninde kök salmaktadır? Başka bir deyişle, bu temel betimlemeler hangi zorlamanın etkisiyle, yük sayılmak şöyle dursun, bireyler tarafından kabul edilmekte, hatta kimi zaman bir tür tutkuyla aranmakta, en ilkel yaşama çıkarlarını gözden çıkarma pahasına ayakta tutulup savunulmaktadır?

2) Dinsel betimlemelerin insanlarda kök salması *ne zaman* olmaktadır?

3) Bu süreç hangi *enerji*'yle başlayıp devam edebilmektedir?

Bu üç soruya karşılık bulamazsak, dinin toplumbilimsel ve ruhbilimsel açıklamasına girişebilir, ama somut alanda, insanların kişilik yapısını değiştiremeyiz. Çünkü dinsel duygular insanlara zorla benimsetilmediğine, bireylerin en canalıcı çıkarlarına aykırı oldukları halde duygusal dünyalarında iyi karşılandığına ve saklandığına göre, söz konusu ruhsal yapılardaki bir enerji değişimiyle karşı karşıyayız demektir.

Bütün ataerkil dinlerin temel düşüncesi, cinsel gereksinimin (ihtiyacın) yadsınmasıdır. Bu kuralın dışında kalan bir tek örnek yoktur, cinsel alanla dinsel alanı kaynaştıran cinsel etkinlik yanlısı ilkel dinler sayılmazsa tabiî. Doğal hukuka ve anaerkil düzene dayalı toplumsal örgütlenmeden ataerkil düzene ve sınıflı ataerkil topluma geçerken, dinsel kılgıyla cinsel kılgı (pratik) arasındaki birlik bozuldu; dinsel kılgı, cinsel kılgının karşısına dikildi. Böylece cinsel eğitim durdu, onun yerini genelevlerin, açık-saçık yayının ve gizli sevişme-

lerin aykırı cinsel eğitimi aldı. Dinsel yaşantıyla cinsel yaşantı arasındaki birlik bozulduktan sonra, dinsel coşkunun aynı zamanda, eskiden toplumca onaylanan yitirilmiş zevk ediminin yerini tutmak zorunda kaldığını söylemek için başka gerekçe istemez. Dinlerin gücü ve direngenliği ancak *hem* cinsel etkinliğe karşıt olan, *hem de onun yerini tutan* dinsel coşkunun iç çelişkisiyle açıklanabilir.

Gerçekten dindar insanın coşkusal yapısı şöyledir: dirimsel (biyolojik) alanda, bütün öbür insanların ve canlı varlıkların bildiği cinsel gerilimler içersindedir. Ama cinselliğe düşman dinsel betimlemelerin özümlenmesiyle beynine çakılmış cezalandırılma korkusu ondaki her türlü doğal cinsel gerilim ve doyum olanağını yoketmiştir. Dolayısıyla, hep doyumsuz bırakmak zorunda kaldığı süreğen bir aşırı bedensel uyarılmanın acısını çeker. Yeryüzünde tadılacak mutluluk elinin eremeyeceği kadar uzak olmakla kalmaz, hatta arzulanacak bir şey gibi de görünmez gözüne. Ödülünü öbür dünyadan beklediği için, yeryüzünde giriştiği bütün işlerde *mutluluğa elverişsizliği*'nin acısını çeker. Beri yandan, mutluluktan *geçemeyecek* dirimsel bir canlı varlık olduğu için, kendisine *zevkin giriş evresi*'nin yerini tutacak dinsel gerilimleri, yani bedenin bitkisel akım ve uyarılmalarını tattıracak *düşsel bir mutluluk*'un ardına düşer. Dolayısıyla, dindaşlarıyla birlikte ortak gösteriler düzenler, gerçek niteliğini gizlemekle birlikte dokusal uyarılmayı kolaylaştıran kurumlar yaratır. Dirimsel organizması, çıkardığı sesler söz konusu dokusal akımları yaratabilecek bir org kurar. Kiliselerin gizemli havası da iç dünyasına, verilen vaizin iniş çıkışlarına, koronun dalgalanmalarına ayak uydurarak aşırı-duyarlılığını artırır.

Gerçekte, dindar insan hiç bir biçimde işin içinden çıkamaz, çünkü cinsel enerjisini baskı altına almakla mutluluğa yatkınlığını, yaşamın güçlükleriyle boğuşmasına izin veren doğal saldırganlığını yitirmiştir. Tam anlamıyla güçsüz oluşu onu, kendisini destekleyip korumakla görevli doğaüstü güç-

lere inanmaya iter. Şimdi artık kimi durumlarda neden olağandışı bir inanç gücü, ölüm karşısında edilgin bir yiğitlik gösterdiğini anlamaktayız. O, bu gücü kendi dinsel inançlarına duyduğu sevgiden almakta, dinsel inançlarıysa büyük ölçüde zevk izi taşıyan dokusal uyarılmalarına dayanmaktadır. Gücünün «Tanrı»dan geldiğini sanmaktadır. Tanrı özlemiyle Tanrı arzusu gerçekte zevkten önce tadılan ve yatıştırılmayı bekleyen cinsel uyarılma özlemini canlandırırlar. Ruhun Kurtarılması, karşı konmaz bedensel gerilimlerin kendi akışlarına bırakılmasından başka bir şey değildir, olamaz; söz konusu gerilimleriyse ancak Tanrı'yla düşsel bir birleşmeye, yani doyuma ve gevşemeye ayak uydurabildikleri zaman yakalayıp duyabiliriz. Koyu sofuların kendilerini sakatlamaya, kendilerine eziyet etmeye duydukları eğilim kanıtlamamızı doğrulamaktadır. Cinsel düzenlilik biliminin tıbbî deneyleri, kendini dövdürme ya da kamçılatma arzusunun *suçluluk duygusundan arınmış olarak gevşeme*'ye duyulan güdüsel arzudan geldiğini kolayca gösterebilir. Eğer gerilimi duyan kişinin kendisi aranan gevşemeyi sağlayamıyorsa, bütün bedensel gerilimler kendini kamçılatma ya da başkasının elinde acı çekme düşlerine yol açarlar. Bütün gerçek dinlerde gördüğümüz edilgin acı çekme öğretisinin kökeni buradadır.

Kılgısal güçsüzlükle bedensel acı, dindar insanın duyduğu avutulma, desteklenme, özellikle kişiliğindeki «kötü içgüdüler»e, «etin işleyeceği günah»a karşı dışardan bir dayanak bulma gereksinimini açıklamaktadır. Dindar insanlar, zihinlerinde yarattıkları dinsel betimlemelerden ötürü, belirgin bir uyarılma durumuna düşerlerse, dokusal uyarılmanın yardımıyla bitkisel uyarılma yetileri artar, bir tür doyuma ererler, ama bu gerçek bir bedensel gevşeme getirmez. Ruh hastası dinadamlarının, iyileştirici bakım sırasında, dinsel coşkunun son kertesinde, çoğu kez, istemdışı (iradedışı) sperma boşalmasıyla karşılaştıklarını söylediklerine tanık olmuşuzdur. Doğal bedensel doyumun yerini, üreme organları bölge-

sini dışarda bırakan, kimi zaman, istemdışı kısmî gevşemelere yol açan, genel bir dokusal uyarılma hali almıştır.

Başlangıçta, cinsel yaşam doğal olarak iyiyi, güzeli, mutluluğu, insanı evrensel doğaya bağlayan şeyleri temsil etmekteydi. Cinsel duygularla dinsel duyguların birbirinden ayrılmasından sonra, cinsel etkinlik kötüyle, cehennemden çıkmayla, iblisten gelmeyle özdeşleşecekti.

Daha önce, *zevk* korkusunun, cinsel uyarılma korkusunun nasıl oluştuğunu ve korkunun yarattığı sonuçları göstermeye çalışmıştım. Özetlersek: gevşeme yeteneğinden yoksun insanlar zamanla cinsel uyarılmayı acı veren, ağır, yıkıcı bir şey gibi duymak zorunda kalırlar. Ve sonunda gevşeme getirmezse, cinsel uyarılma gerçekten yıkıcı ve dayanılmaz bir şeydir. Böylece, cinsel etkinliği yıkıcı, şeytansı, insanı uçuruma sürükleyen bir güç sayan dinsel anlayışın kaynağının dokusal süreçlerde olduğunu görmekteyiz. Cinsel yaşam karşısında takınılan tutum da aynı kopukluğu gösterir: «iyi» - «kötü», «göksel» - «yersel», «kutsal» - «şeytansı» gibi tam anlamıyla dinsel ve ahlâksal değerlendirmeler bir yandan cinsel doyumun simgeleridirler, öte yandansa onun cezalandırılmasının.

Böylece, ta derinlerde yatan gevşeme ve — *bilinçli olarak* — günahtan, — *bilinçsiz olarak* da — cinsel gerilimden kurtulma özlemi bir yana itilmiş olmaktadır. Dinsel coşku halleri, sinirsel - bitkisel dizgenin yatıştırılmayan cinsel uyarmalar aldığı durumlardır. Kendisini belirleyen çelişki hesaba katılmazsa, dinsel uyarılma ne anlaşılabilir, ne de aşılabilir. O yalnızca cinselliğe-karşıt değildir, aynı zamanda, çok yüksek derecede cinseldir. Yalnız ahlâksal olmakla kalmaz, aynı zamanda köklü bir biçimde doğaya-aykırı'dır, cinsel düzenlilik biliminin verdiği anlamda sağlığa zararlıdır.

Hiç bir toplumsal katman, çileci Kilise çevreleri kadar isterilerin ve sapıklıkların kurbanı değildir. Ama bundan, din-adamlarına sapık suçlular gözüyle bakmak gerektiği sonucunu çıkarmak yanlıştır. Onlarla konuşulduğu zaman, cinsel et-

kinliği ellerinin tersiyle itişleri bir yana, içinde bulundukları durumun tam anlamıyla bilincinde oldukları görülmektedir. Bütün insanlar gibi, dinadamında da iki ayrı kişilik vardır: resmî kişilik, özel kişilik. Dışa karşı, cinsel yaşamı günah saymakta, ama içinden, onun yerini dolduracak bir doyum bulmadan edemeyeceğini hiç şaşmamacasına bilmektedir. Pek çok dinadamı, cinsel düzenlilik biliminin cinsel uyarılmayla ahlâk arasındaki karşıtlığı yoketmek üzere önerdiği çareye açıktır. Birey olarak kaldırıp atmaz, güvenlerini kazanırsanız, Tanrı'yla aralarındaki bağmış gibi anlattıkları şeyin gerçekte doğanın evrensel süreciyle kendileri arasındaki gerçek yapışıklık olduğunu, doğanın bir parçası olduklarını, kendilerini uçsuz bucaksız evren içersindeki minicik bir evren gibi hissettiklerini çok iyi anlarlar. Köklü inançlarının somut bir şeye dayandığını, inandıkları şeyin, yani vücutlarında dolaşan bitkisel akımın ve duyabilecekleri coşkunluğun gerçekten varolduğunu kabul etmek gerekir. Din duygusu, özellikle halkın yoksul kesiminden gelen insanlarda, çoğu kez sahicidir. Kökenlerini yadsıdığı, bilinçsizce arzulanan doyuma karşı çıktığı, bunları Ben'in gözünden saklamaya kalkıştığı zaman sahiciliğini yitirir. Papazlarla dinadamlarının sık sık takındıkları o *düzmece iyilik havası*'nın kökeni buradadır.

Açıklamamız eksiktir. Ama temel verileri şöyle özetleyebiliriz:

1) Dinsel uyarılma, gizli bir bitkisel-cinsel uyarılmadır.

2) Dinadamı ya da dine inanan kişi, aldığı uyarılmayı gizemli hale getirerek, cinsel yaşamını elinin tersiyle itmektedir.

3) Dinsel coşkunluk, bedensel boşalmayla ilgili bitkisel uyarılmanın yerine konmuş bir şeydir.

4) Dinsel coşkunluk hiç bir cinsel gevşeme getirmemekte, en iyimser varsayımla, kaslarda ve zihinde yorgunluğa yol açmaktadır.

5) Din duygusu öznel açıdan sahicidir, ruhsal bir temeli vardır.

6) Bu uyarılmanın cinsel niteliğinin yadsınması, insanda kişilik içtensizliği yaratmaktadır.

Küçük çocuklar Tanrı'ya inanmazlar. Tanrı inancının beyne demir atması, genellikle, kendi kendilerini okşamanın doğurduğu cinsel uyarılmayı bastırmak zorunda kaldıkları zaman olmaktadır. Böylece zevkten korkmaya başlamaktadırlar. Bu, Tanrı'ya gerçekten inanmaya, ondan korkmaya, her şeyi bilip gördüğü söylendiğine göre ondan çekinmeye, aynı zamanda bedenlerinden gelen cinsel uyarma karşısında kendilerini koruması için ondan yardım istemeye başladıkları andır. Bütün bunların ereği, kendi kendini okşayıp doyurmayı ortadan kaldırmaktır. Demek ki, dinsel betimlemelerin zihne çakılması çocukluğun ilk yıllarında olmaktadır. Ama söz konusu dinsel betimlemeler anayla babanın gerçek imgelerine dayanmasalar, çocuğun cinsel enerjisini bağlayamazlardı. Babasına saygı göstermeyen kişi günahkârdır, başka bir deyişle, babasından korkmayan, kendini cinsel zevke kaptıran kimse cezalandırılmaya hazır olmalıdır. Canlı mı canlı, sert, insanı birtakım şeylerden yoksun bırakan baba, çocuğun düşgücünde, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi ve buyruklarının uygulayıcısıdır. İnsanî zayıflık ve yetersizliklerinin ortaya çıkmasıyla babaya duyulan saygı sona erse bile, baba soyut ve gizemli Tanrı düşüncesi halinde yaşamaya devam eder. Ataerkil buyurganlığın babanın gerçek yetkesini (otoritesini) ayakta tutabilmek için Tanrı'yı yardıma çağırışı gibi, çocuk da «Tanrı» derken gerçek babasını düşünmektedir. Çocuğun zihinsel yapısında, cinsel uyarılma, *baba* kavramı ile *Tanrı* kavramı hiç kuşkusuz bir bütün oluştururlar. Ruh hastalıklarının iyileştirilmesinde, üreme organlarını çalıştıran kaslarda kendini gösteren kasılma halinde elle tutulur biçimde görmekteyiz bunu. Genellikle, cinsel organlardaki kas tutukluğunu giderdiğiniz an, zihindeki Tanrı imgesi de, baba kor-

kusu da silinip gitmektedir. Cinsel organlardaki kas tutukluğu yalnız dinsel sıkıntının ruhsal açıdan kişilik yapısına demir atmasını temsil etmemekte, aynı zamanda her türlü dinsel ahlâk anlayışının temeli olan zevk korkusunu yaratmaktadır.

Dinsel tapınma, toplumun toplumsal-iktisadî örgütlenmesi ve insanın zihinsel yapısı arasındaki son derece karmaşık ilintilerin ayrıntısını gün ışığına çıkarabilmek için daha başka araştırmaların yapılması gerekir. Yalnız şurası açıktır ki, *üremeye ilişkin kaygı* ile *zevk korkusu* bütün cinselliğe düşman ataerkil dinlerin enerji kaynaklarıdırlar.

2. DİNİN CİNSEL SIKINTI ARACILIĞIYLA ZİHNE ÇAKILMASI

Cinselliğe-karşıt din anlayışı, buyurgan ataerkil toplumun ürünüdür. Bütün ataerkil dinlerde bulduğumuz baba-oğul ilişkisi, dinsel yaşantının toplumca belirlenmiş, gerekli içeriğinden başka bir şey değildir; söz konusu yaşantının kendisi de ataerkil düzenin uyguladığı cinsel baskıdan gelmektedir. Dinin zamanla yüklendiği görev, yetke karşısında takındığı boyuneğici, her şeyinden vazgeçici tutum gibi görüngüler, dinin ikinci dereceden işlevleridirler. Ama din çok daha sağlam bir temele, *ataerkil düzende yaşayan insanın cinsel baskıyla bozulmuş kişilik yapısı*'na yaslanabilir. Din duygusunun canlı kaynağı, her türlü dogmacılığın ana ekseni, etin alacağı zevkin itilmesidir; bu itme, Hıristiyanlıkla Budacılıkta çok daha açıkça dile gelmektedir.

a) *Gizemciliğin daha çocuklukta zihne çakılması:*

«Lieber Gott, nun schlaf ich ein,
Schicke mir ein Engelein.
Vater lass die Augen Dein,

Ueber meinem Bette sein.
Hab ich Unrecht heut getan,
Sieh es, lieber Gott, nich an.
Vater hab mit mir Geduld
Und vergib mir meine Schuld
Alle Menschen, gross und klein
Mögen Dir befohlen sein.»

(Ulu Tanrım, uyuyorum işte,
Bir küçük melek gönder bana.
Ey sevgili Tanrı Baba,
Çevir koruyucu bakışlarını yatağıma.
Bugün kötülük ettiysem eğer,
Ulu Tanrım, yüzüme bakma sakın.
Ey sevgili Tanrı Baba, dilerim sabırlı olasın,
Ettiğim kusurları bağışlayasın.
Ve büyüklü küçüklü bütün insanları
Koruyucu kanatların altına alasın!)

Bu, çocukların uyumadan okumak zorunda oldukları sayısız yakarmalardan biridir. Kimse önem vermez böyle ölçülü uyaklı şiirciklere. Oysa bunlar, beş on dizeye sıkıştırılmış olarak, gizemciliğin tüm içeriğini ve duygulandırma yetisini taşırlar: ilk iki dizede korunma isteğini, sonraki iki dizede aynı isteğin doğrudan doğruya «Tanrı Baba»ya yöneltildiğini görürüz; üçüncü iki dizede, işlenen kusurdan ötürü özür dilenmektedir: *Tanrı Baba, başını öteye çevirmeye çağrılmaktadır;* neyle ilgilidir bu suçluluk duygusu? Neden Tanrı'dan başını öteye çevirmesi istenmektedir? *Geniş yasaklar yelpazesinin tam ortasında cinsel organlarıyla oynama vardır.*

Cinsel organlarına dokunma yasağı, *her şeyi gören* Tanrı yardıma çağrılmasa, hiç etkili olamayacaktır; şimdiyse, anababa yokken bile «uslu durmak» gereklidir. Bu yaklaştırmayı düş ürünü sayacaklar, cinsel sıkıntı yardımıyla Tanrı imge-

sinin zihne çakılışını açıkça ortaya koyan şu küçük öyküyü dinledikten sonra dediğimize inanırlar belki:

Bile bile tanrısız yetiştirilmiş yedi yaşlarında bir kız, günün birinde Tanrı'ya yakarma zorlanımı (compulsion'u: ıztırarı) duydu; zorlanım diyoruz, çünkü küçük kız bunu istemeye istemeye benimsiyor, benliğinin ta derinlerinde yatan inanca aykırı buluyordu. Söz konusu yakarma zorlanımı şöyle doğdu: Çocuk, her akşam, uyumazdan önce kendini okşamayı alışkanlık haline getirmişti. Bir gün, alışkanlığının tersine, her zamanki işi yapıp kendini okşamaktan korktu; onun yerine, minicik yatağının önünde diz çöküp yukardakine benzer küçük bir dua okuma gerekliliğini duydu. «Tanrı'ya yakarırken, korkmuyorum!» *Korku, kendini okşamaktan vazgeçtiği gün yerleşmişti içine.* Peki bu vazgeçme nerden geliyordu? Küçük kız, tüm varlığıyla güvendiği babasına, birkaç ay önce bir tatil köyünde başından geçen kötü yaşantıyı anlatmıştı. Bütün çocuklar gibi, minik bir oğlanla, bir çalılığın arkasında cinsel ilişki («ana - babacılık») oyunu oynamıştı; derken başka bir oğlan çıkagelmiş: «Çok tiksindirici bu yaptığınız!» diye bağırmıştı. Anası babası bu gibi oyunların kötü olmadığını söylediyseler de, küçük kız utanmış, «ana-babacılık» oynamaktan vazgeçmiş, akşamları yatakta kendi kendini okşamaya başlamıştı. Tanrı'ya yakarma zorlanımının ortaya çıkmasından kısa bir süre önce, bir akşam, birkaç küçük arkadaşıyla bir siyasal toplantıdan dönmüştü. Çocuklar yolda devrimci şarkılar söylemişlerdi. Derken, dış görünüşü «Hänsel'le Gretel» masalındaki büyücü kadına benzeyen yaşlı bir hanıma rastlamışlardı. Yaşlı kadın: «Sizi gidi imansızlar, şeytan alsın hepinizi!» diye bağırmıştı çocuklara. Küçük kız, o akşam, kendini okşamazdan önce, belki de kendisini gören ve cezalandıracak olan bir Tanrı vardır diye düşünmüştü. Bilinçaltında, yaşlı kadının verdiği gözdağıyla küçük oğlan arkadaşıyla oynadığı oyun arasında bir ilinti kurmuştu. Böylece kendi kendini okşamayla savaşmaya başlamış, zihninde cin-

sel sıkıntı — ve bu sıkıntıyı yoketmek üzere — Tanrı'ya yakarma zorlanımı belirmişti. *Sizin anlayacağınız, cinsel doyumun yerini dua almıştı.* Ancak cinsel sıkıntı yine de yokolmamıştı, küçük kız geceleri korkulu düşler görüyordu. İşlediği cinsel kusurdan ötürü kendisini cezalandıracak doğaüstü varlık'tan korkuyordu. Korktuğu için de onu yardıma çağırmaya girişmişti: bu, kendini okşama eğilimine karşı koymada dışardan yardım arama biçimiydi kızın.

Bu sürece, bireysel bir olgu gözüyle bakmamak gerekir: Hıristiyan eğitimi alan çevrelerdeki çocukların çoğunda Tanrı düşüncesinin zihinlere çakılışı böyledir. Halk masalları üzerinde yapılan araştırmalar, «Hänsel'le Gretel» gibi masalların da aynı işi gördüklerini ortaya koymuştur: bu masallarda da, üstü örtülü, ama çocukların bilinçaltının kolayca yakalayabileceği kendi kendini okşamanın cezalandırılmaya yol açacağı tehdidi vardır. Çocuklardaki gizemci düşüncenin bu türlü masallardan doğuşunun ve halk masallarıyla cinsel arzulara ket vurma arasındaki ilintinin ayrıntılı açıklamasına girişecek değiliz şimdi. Kişilik çözümlemesine sokulan bütün örnekler, gizemci duyarlılığın kendi kendini okşama korkusundan geldiğini, çok yaygın bir suçluluk duygusu biçimini aldığını göstermektedir. Bu olgunun şimdiye dek nasıl olup da bilimsel araştırmanın gözünden kaçtığını anlayamıyoruz doğrusu. Tanrı tasarımı (imgesi), ahlâksal bilincin nesneleştirilmesinden, ana-babalarla eğitimcilerin çocuğa verdikleri gözdağlarıyla azarlamaların içleştirilmesinden (intériosation' undan) başka bir şey değildir. Bu, bilimsel araştırmanın çok iyi bildiği bir veridir; buna karşılık, Tanrı korkusuyla inancının, enerji açısından bakıldığında, erek ve içerikleri değişmiş cinsel uyarılmalar olduğuysa daha az bilinmektedir. Öyleyse, dinsel duyarlılık cinsel duyarlılığın aynıdır, yalnız birinci duyarlılıkta gizemli, ruhsal içerikler vardır. Bu olgulardan yola çıkıldığında, bir sürü çileci deneyde, özellikle kendilerini İsa'nın nişanlısı sayan rahibelerin coşkulu sayıklama-

larında cinsel yaşantıya benzer bir şeyin olduğunu kolayca anlarız; bu gibi düşünlerin türümsel (üretken) bilince ulaşmaları pek enderdir elbet: genellikle, kendi kendine eziyeti amaçlayan çilecilik gibi, daha başka cinsel yollar seçerler.

Biz yine çocuğa dönelim. Tanrı'ya yakarma zorlanımı, çektiği sıkıntının kökeni konusunda kendisine bilgi verilir verilmez ortadan kalktı, yerini her türlü suçluluk duygusundan arınmış kendini okşamaya bıraktı. Verdiğimiz örnek önemsiz gözükebilir, ama gerçekte, gençlerimizin beynini saran gizemcilik mikrobuna açtığımız savaşta uygulanacak cinsel siyaseti belirlemekte önemli sonuçlara varmamızı kolaylaştırır. Küçük kız, yakarma zorlanımının yokolmasından birkaç ay sonra, yine bir tatil köyünden, babasına şu satırları yazıyordu:

Sevgili Charlie'ciğim, burada bir buğday tarlası var, hastanemizi bu tarlanın kıyısına kurduk (oyun bu tabiî). Orada hep doktorculuk oynuyoruz (beş küçük kızız). İçimizden birinin kutuşu ağrıyınca, hastaneye yatıyor, merhemimiz de var, pamuğumuz da. Bunların hepsini aşırdık tabiî!

Hiç kuşkusuz, *cinsel kafa eğitimi devrimi* bu. Peki o arada öbür «kafa eğitimi» n'oluyordu acaba? Çocuk, öğrencileri ortalama olarak kendisinden bir iki yaş büyük bir sınıfta dersleri pek güzel izliyor, bütün öğretmenleri kendini çalışmaya verişini ve doğal verilerini öve öve bitiremiyorlardı. Genel ve siyasal konulardaki bilgileriyle, gerçeği yakalamaktaki keskin duyusuyla kendi yaşıtlarından fersah fersah ilerdeydi. On iki yıl sonra, cinsel yönden sağlıklı, zekâsıyla herkesin dikkatini çeken, toplumsal ilişkilerinde beğenilen bir insandı.

b) *Gizemciliğin gençlik çağında beyne çakılması:*

Verdiğimiz küçük kız örneğiyle, dinsel sıkıntının daha ufacıkken çocuğun ruhsal dünyasına çakılışını göstermeye ça-

lıştık. Cinsel sıkıntı, buyurgan toplumsal düzenin insanların kişiliğine derinlemesine işlemesine yardım eden en ayrıcalıklı alettir. Şimdi cinsel sıkıntının gördüğü işlevi (fonksiyonu) erginlik çağına dek izleycceğiz. Son derece ilginç bir cinsellik-düşmanı el duyurusunu inceleyelim şimdi:

Limana varılacak mı yoksa yarı yolda kalınacak mı?

Nietzsche: *Ruhlarının en dibinde çamur vardır ve eğer bu çamur akıllıysa, vah geldi başına!*

Kierkegaard: *Eğer yalnız akıl kutsanmışsa, tutkular zındık demektir.*

Her insanın yaşamında gelip toslayacağı, kafasını paralayacağı, bir destek bulacağı ya da her şeyini yitireceği iki kayalık yükselir: Tanrı ve... cinsel etkinlik. Sayısız genç, yeterince bilgi sahibi olamadıkları için değil, Tanrı konusunda açık seçik bir düşünceye eremedikleri ve insanoğluna sözle anlatılmaz bir mutluluk tattırabileceği gibi, onu korkunç bir yoksulluğa da düşürebilecek güdü'*ye, cinsel* güdü'*ye egemen olmayı başaramadıkları için harcanıp gitmektedir.*

Pek çokları, güdüsel yaşamın boyunduruğuna girdikleri için, insanlıklarını tam anlamıyla geliştirememektedir. İç dünyalarında, güçlü içgüdüler bir yürek yarası açmamaktadır. Tam tersine, onlar için içgüdü zenginlik ve canlılığın artması anlamına gelmektedir. İçgüdüler sevgiyi daha büyük ve güçlü kılmakta, çalışma gücünü ve verimi artırmaktadır. İçgüdüler, güçlü bir kişiliğin uyandığını göstermektedir. Oysa güdü kişiye zarar verebilir, insanoğlu onu sıkıdüzene (disipline) sokamazsa, üzerindeki denetimi yitirip kölesi haline gelirse, Yaradan'a karşı işlenecek günahların kaynağı olabilir. İnsanoğlu tinsel (manevî) öğeye öncülük tanımazsa, güdülerine, yani yapısındaki hayvansal yanlara teslim olur: bu ikisiyse birbiriyle bağdaşmaz. İşte bundan ötürü düşünen her insan, er

geç, şu seçenekle karşı karşıya kalır: yaşamının gerçek anlamını, yani aydınlatıcı ışık olma kutsal görevini kavramak, ya da dizginleyemediği içgüdülerinin ateşinde yanıp kül olmak.

Hayvan gibi mi, yoksa tinsel bir varlık gibi mi yaşamak istiyorsun?

Burada ele aldığımız ve seni yetişkin insan yapan olgunlaşma süreci, ocakta yanan ateşe benzer: egemenliğimiz ve denetimimiz altında, ateşin gücü odayı aydınlatıp ısıtır, ama alevler ocağın dışına taşarsa, vay geldi başımıza! Cinsel güdü tüm varlığını ele geçirmiş, bütün düşüncelerine egemen olmuş, bütün edimlerini ve benliğini tamamlayışlarını bastırmışsa, vay geldi demektir insanoğlunun başına!

Çağımız hastadır. Eskiden Aşk Tanrısı'nın sıkıdüzene sokulması, sorumluluk duygusuna kavuşturulması beklenirdi insanlardan. Bugünse, çağdaş insanın artık sıkıdüzene gereksinimi kalmadığına inanılıyor. Büyük kentlerde yaşayan insanın daha sinirli, isteminin daha zayıf olduğu, dolayısıyla kendisini daha çok sıkıdüzene sokması gerektiği unutuluyor.

Şimdi, şöyle bir bak çevrene: yurdumuzda tin (ruh: esprit) değil, zincirden boşanmış içgüdüler egemen; gençlerimiz arasında, çoğu kez tam bir başıboşluğa dönüşen, dizginsiz cinsel güdü baştacı edilmekte. Fabrikada, yazıhanede, sahnede ve kamu yaşamında sokak yosmaları anlayışı kol gezmekte, açık-saçıklık her yanı kaplamaktadır. Gençliğin yaşama sevinci büyük kentin zevk ve eğlence yerlerinde, gece kulüpleriyle içkili kır kahvelerinde, kumar evleriyle kötü sinemalarda telef olmaktadır! Bugünün genci, cinsel arzularını dışarı vurma öğretisine bağlandığı zaman kendini çok zeki sanmaktadır. Gerçekte, Goethe'nin «Faust»unda Méphisto'ya söylettiği şu sözler tam ona uymaktadır:

«O, akıl dediği şeyi, hayvanlardan daha hayvanca yaşamakta kullanır.»

Çocuğu insan haline getiren süreci güçleştiren iki şey vardır: doğaya aykırı ortamıyla büyük kent ve içimizdeki şeytan. Belki de üstüne ana-babanın kanatlarının gerildiği bir yaşam sürdüğü aile ocağından ilk kez ayrılan delikanlı, kendini bir sürü yeni izlenimle çevrili bulmaktadır. Ardı arkası kesilmeyen bir gürültü, kışkırtıcı görüntüler, gıdıklayıcı yazı ve kitaplar, pek ender olarak temiz hava alma fırsatı, içki, sinema ve baktığı her yerde cinsel etki yaratma ereğini güden, kışkırtıcı giyim kuşam örnekleri — kim karşı koyabilir böylesine yoğun bir saldırıya? İçimizdeki şeytansa, dışardan gelen çağrılara seve seve «hay hay» demektedir. Çünkü Nietzsche, her insanın «ruhunun dibinde yatan çamur»dan, salıverilmeyi beklerken «bodrumda havlayan vahşi köpekler» den söz ederken haklıdır.

Pek çok genç, karşılaşacakları tehlikeler konusunda zamanında yeterince aydınlatılmadıkları için, ahlâksızlığın amansız boyunduruğuna düşmektedir. Oysa, tam bir içtenlikle yapılmış ya da verilmiş, kendilerini kötü yoldan ayıracak ya da doğru yola çevirecek bir uyarı ya da öğüt için bize kimbilir ne kadar teşekkür ederlerdi.

Ahlâksızlık, gençlerin çoğunu kendi kendini doyurma *biçiminde tuzağına düşürmektedir. Bu alışkanlığın çok küçük yaşta başladığı bilimsel olarak saptanmıştır. Söz konusu kötü alışkanlığın sonuçları çoğu kez abartılmıştır elbet. Ancak, ünlü hekimlerin görüşünü de ciddiye almak gerekir. Breslau'daki Kasım Yortusu Hastanesi'nde uzun yıllar deri hekimliği bölümüne başkanlık etmiş bulunan Prof. Hartung bu konuda şunları söylüyor: «Şuna kuşku yoktur ki, sürekli kendi kendini doyurma vücut sağlığına inatlış zararlıdır, ergin insanın yaşamında sinirlilik, zihinsel çalışmaya elverişsizlik ve kas gerginliğinin azalması gibi türlü bozukluklara yol*

açar.» Ünlü hekim, kendi kendini doyurmaya girişen kişinin temiz olmayan bir eyleme kalkıştığını, dolayısıyla kendine duyduğu saygıyı yitirdiğini, bakışlarının bulanıklaştığını *belirtmektedir.* O tiksinç gizini hep kendine saklamak, başkalarına göstermemek zorunda kalacağı düşüncesi, ahlâksal açıdan, kendi kendini küçük görmesine yol açar. *Yine sayın hekimin dediğine göre, bu kötülüğe kendilerini kaptıran gençler vücut kaslarındaki gerilme yeteneğini ve canlılıklarını, çalışma arzularını yitirmekte, bin türlü sinirli uyarılma bellekle*rini ve verimlerini zayıflatmaktadır. Hekimlik biliminin daha başka ulu kişileri de bu gözlemleri doğrulamıştır.

Kendi kendini doyurma yalnız kanı bozmakla kalmamakta, ruhsal güçleri ve gencin kişiliğini geliştirebilmek için gereksinim duyduğu ketlemeleri ortadan kaldırmakta, ruhun birliğini aşındırmakta ve kökleşmiş bir alışkanlık haline geldiği zaman, *insanı içten içe kemirmektedir.*

Ancak, karşı cinsten biriyle girişilen ahlâkdışı edimler'*in sonuçları çok daha ağırdır. İnsanlığın gözünü yıldıran en korkunç salgının — üreme organı hastalıklarının — ahlâk kurallarına karşı gelmenin sonucu olmaları rastlantı değildir. İnsan olsa olsa, daha başka bakımlardan akıllı geçinen kişilerin bu alandaki sersemliğine şaşmaktadır.*

Berlin Üniversitesi'nden Prof. Paul Lazarus, halkımızı kırıp geçiren üreme organı hastalıklarının şaşırtıcı bir dökümünü yapmıştır.

Firengi, *hiç kuşkusuz, halkımızın tüm gücünü tüketen en etkili belâlardan biridir.*

Ancak, pek çok insanın sersemce hafife aldığı belsoğukluğu *da ciddî ve tehlikeli bir hastalıktır. Ve tıp biliminin bu hastalığı tümden geçirecek güçte olmayışı, aslında, alıklar için yeterli bir uyarmadır.*

Prof. Binswanger üreme organı hastalıkları konusunda şunları söylüyor: «Şurası önemle belirtilmelidir ki, dışardan

zarasız gibi gözüken şeyler kimi zaman çok ciddî hastalıklara yol açmakta, hastalığın ilk bulaşmasıyla iyileşmez sinir bozukluğunun ortaya çıkışı arasında uzun yıllar geçebilmektedir; ayrıca şunu da anımsatalım, halk arasında, yaygınlığından ötürü 'beynin pelteleşmesi' adı verilen hastalık, yüz örnekten altmışında, eski bir üreme organı iltihaplanmasından ileri gelmektedir.»

Gençlikte işlenen bir günahın en yakınlarımıza, yani eşimize ve çocuklarımıza ağır ağır gelişen, önü alınmaz bir hastalık bulaştırması düşüncesi tüylerimizi diken diken etmemeli midir?

Ama burada, günümüzde sanıldığından çok daha yaygın hale gelen başka bir sapıklıktan söz etmek zorundayım: eşcinsellik. *Doğal bir eğilimden ya da kalıtımdan ötürü bu alanda, sessizce, katkısızlıklarına kavuşmak için çoğu kez umutsuz bir kavga veren kurbanlara duyduğumuz içten duygudaşlık ve acımayı hemen belirtelim. Ama tıpkı İsa'nın, peygamberliğin kendisine yüklediği tüm ciddilikle günaha karşı çıkarken, bireysel günahkârlara yardım edişi ve onları sevişi gibi, bizim de, halkımızı ve gençliğimizi baştan çıkaran eşcinsellik belirtilerini acımadan kınamamız gerekir. Gerçekten de, bütün dünyanın sapıklık sularında boğulma tehlikesi geçirdiği bir çağ yaşanmıştır. Tanrı'nın mahkûm ettiği uygarlığın o günlerde işlenen günahların çirkefinde batmasını ancak İncil önlemiş, ona can verip yeni bir uygarlık haline getirmiştir. Ermiş Paul, köleler ve söz konusu günahların kurbanları hakkında Romalılara şunları söylüyordu: «O arada, doğaya uygun düşen kadın kullanmayı bir yana bırakan erkekler, birbirleri için yanıp tutuşmakta, erkek erkeğe sevişme rezilliğini sürdürmektedirler...* işte bundan ötürü de Tanrı onlardan yüz çevirmiştir.» *(Romalılar, 1, 26-27). Eşcinsellik, iliklerine varana dek hastalanmış, Tanrı'sız ve ruhsuz kalmış bir uygarlığın belirtisidir; biricik ereği zevk olan bugünkü dünyanın yarattığı kaçınılmaz sonuçtur o. Dolayısıyla, Prof. Foerster*

Cinsel Ahlâk *adlı yapıtında, çok haklı olarak şöyle demektedir: «Tinsel yiğitliğin alaya alındığı, kendini doğal arzuların akışına bırakmanın göklere çıkarıldığı yerde bütün sapık, şeytansı, aşağılık eğilimler gün ışığına çıkma yürekliliğini gösterir; hatta bu eğilimler işi, hastalık diye nitelenen sağlıkla alay etmeye ve yaşama ölçütü olarak kendilerini öne sürmeye dek vardırırlar.»*

Bugün, insanın ahlâksal çöküşünün en gizli köşesinde, kendine bile itiraftan çekindiği şeylerin, ta derinlerden su yüzüne çıktığını görmekteyiz. Üstelik, bunlara daha başkaları eklenecektir; o zaman, ancak büyük tinsel bir gücün — İsa'nın İncil'inin — bu hastalıklara çare olabileceği anlaşılacaktır.

Kimileri bu sözümüze karşı çıkacaklardır: «Doyurulması gereken doğal bir güdü değil mi bu?» diyeceksinizdir belki. — Tutku zincirinden boşandı mı, artık karşımızda doğa değil, karşı-doğa vardır. Çoğu kez, kötü arzular ya günahı işleyenin kendisi, ya da başkaları tarafından hazırlanmış, tutuşturulmuş ve beslenmiştir. *İçki ya da uyuşturucu madde düşkününe bakın. Sürekli içki ya da uyuşturucu madde arayışı doğal mıdır acaba? Bu arzu, kötülüğün yinelenmesiyle,* yapay olarak yaratılmıştır. *Tanrı'nın evlenip insan soyunu sürdürelim diye içimize yerleştirdiği güdü kendi başına iyidir, çekilip çevrilmesi hiç de o kadar zor değildir. Binlerce kişi pekâlâ becermektedir bunu.*

«Peki ama, cinsel perhiz olgun adama zararlı değil midir?» Bir kez daha bilgisine başvuracağımız Prof. Hartung bu konuda tıpatıp şöyle diyor: «Sorunuza vereceğim yanıt açık ve kesin olacaktır: Hayır, tam tersine! Sağlıklı insanlarda haramâ el uzatmamanın ve cinsel perhizin, en geniş anlamıyla, birtakım sakatlıklara yol açacağını öne sürmeye kalkan kişi, sizi korkunç bir biçimde kandırmış demektir ve eğer ağzından çıkanı iyice düşünerek söylediyse, ya bilgisizdir, ya da ahlâksız.»

Erkeklerin taktığı koruyucunun kullanılmasını ne kadar kötülesek azdır. En gerçek korunma yolu, evleninceye dek uçkurunu sıkmaktır.

Büyük bir içtenlikle sizlere ahlâksızlığın sonuçlarını göstermeye çalıştım. Gördüğünüz gibi ahlâksızlık, günaha dadanamı hem bedensel, hem de tinsel açıdan yiyip bitirmektedir. Buna, kötülüğün ruha verdiği zarar da eklenir. Bütün dünyanın önünde, hovardalığın Tanrı'ya karşı işlenmiş bir suç olduğunu *öne sürüyorum. Uçarılık insanı yürek erincinden yoksun bırakır, gerçek sevinci ve dingin yaşamı tatmasını önler. Tanrı'nın sözü de sizleri uyarıyor zaten: «Kendi etine tohum eken, ordan çürüme, ahlâk bozukluğu biçer» (Galatyalılara, 6, 8).*

Doğaüstü dünyayla ilintinin yitirildiği yerde ister istemez sokak yosmalığı anlayışı boygösterir.

Ancak, ahlâksızlığa düşmemek ya da orada ömür boyu kalmamak isteyenler için birkaç öğüdüm ve yüreklendirici sözüm daha var: bunun için, düşünce, söz ve edimlerinizde, *hovardalık günahıyla tümden ilişkinizi kesmeniz gerekir. Köleleşmek istemeyenlerin uymaları gereken birinci kural budur.* İnsanların baştan çıkarıldığı, *günah işlenen yerlere gidilmemesi gerektiğini söylemek bile fazla, hatta şöyle ya da böyle ahlâkın bozulmasına yol açabilecek her şeyden uzaklaşmak en iyisidir. Dolayısıyla, ahlâksız arkadaşlarla düşüp kalkmaktan, açık saçık kitaplar okumaktan, açık saçık resimlere bakmaktan, aynı nitelikteki gösterileri seyretmekten kaçınmak gerekir. Buna karşılık, insana destek olan, alıp daha yükseklere çıkaran dostlar edinmelidir. Gençlere, vücudu zorluklara hazırlayan, ahlâksızlıkla savaşı kolaylaştıran şeyler,* bedeneğitimleri, sporlar, yüzme, yürüme, gün ışır ışımaz yataktan fırlama *salık verilmelidir. Besin, özellikle de içecek tüketiminde* ılımlı *olunmalıdır.* İçkiden kaçınmak gerekir. *Ama bütün bunlar da yetmez; çünkü, verilen tüm öğütleri ye-*

rine getirdiği halde, zincirden boşanan içgüdünün dur durak tanımayacağını yaşayarak sınamış kişilerin sayısı az değildir.

Peki, buna karşı direnme ya da onu altetme gücünü nerde bulacağız, çünkü en değerli şeyimizi, kişiliğimizi yitirmemek istiyorsak, içgüdüyü yenmemiz gereklidir. Suç eğiliminin harlı alevi bedenimizi sardığı, tensel haz koru içimize düştüğü zaman, yalnızca bilginin yetmediği ortaya çıkmaktadır. İçgüdülerimizi yenebilmek, içimizdeki ve çevremizdeki karışık güçlere karşı kendimizi etkili biçimde savunmak için bir güç, canlı bir güç gerekir bize ve bu gücü tek bir varlık verebilir bizlere: İsa. O, göze aldığı kanlı özveriyle, bilincimizden gelen suçlamalara karşın iç dünyamızda dirlik düzenliğe kavuşabilelim diye, Tanrı katında bağışlattı bizi; ama asıl, Kutsal Tin'iyle, bizler için yeni ve katkısız bir yaşamı hazırlayacak canlı gücü yarattı. Onun yardımıyla, günaha hizmet ede ede kötürümleşmiş bir istem bile kendini toparlayıp özgürlüğe ve yaşama açılabilir, *onun yardımıyla, günaha karşı girişeceği çetin savaşta, yengiye ulaşabilir.*

Gerçek özgürlüğe kavuşmak isteyen, günahın elinden tüm gücünü alan, herkese kendi gücünü aşılayıp yardım eden canlı Kurtarıcı'*ya koşsun.* Bu, bir Hıristiyan kuramı değil, şeytan tarafından baştan çıkarılma tehlikesi geçiren sayısız gencin her gün doğruladıkları yaşanmış bir olgudur. *Olanak varsa, size sağlıklı öğütler verip sizinle birlikte savaşabilecek* gerçek bir dosta, sahici bir Hıristiyana anlatın tüm gizlerinizi. Çünkü yaman bir kavga, ama kavganın ardında da yengi bekliyor sizi!

Sözlerimi bitirirken, sana, sevgili dostum, kişisel bir soru sormak isterdim: nasıl karşılayacaksın bu uyarmayı?

Havai, kaygısız adamların hoşuna gitmek için göz göre göre kötü yola mı sapacaksın, yoksa dostlukları ruhunu yükseltecek, pislikle savaşta seninle istem birliği yapacak hiç bozulmamış, soylu kişilere mi katılacaksın? Ettiği sözlerle, verdiği örnekle, yaşama biçimiyle kendi mutluluğunu kendisi ha-

zırlayan, başkalarını da mutsuz eden biri mi olmak istiyorsun, yoksa insan kardeşlerinin hayır duasını alan biri mi?

Gelipgeçici birkaç zevk anı için — hem bu, hem de öteki dünyada — vücudunu, ruhunu, kişiliğini yitirmek mi istersin, yoksa daha vakit varken kurtarılmak mı?

Rica ederim, karşılık ver bu sorulara ve Tanrı'nın bilincine, (vicdanına) duyurduğu şeyi yapmak yürekliliğini göster!

Dürüst bir seçme yap! Zevkü safa dünyası mı, yoksa doğaüstü dünya mı? Hayvan mı, yoksa yüce tinsel varlık mı?

Sağ salim limana varınak mı, yoksa, kayalara çarpıp batmak mı? Budur işte bütün sorun!

Bu elduyurusunda, genç: Tanrı mı, cinsel yaşam mı? seçeneği karşısında bırakılmaktadır. «Eksiksiz insan yaşamı» nın, «doğaüstü insan yaşamı»nın cinsel etkinlikle bitmediği doğrudur elbet, ama bunlar cinsel yaşamın ilk koşuludurlar. «Hayvan» - «tinsel insan» karşıtlığı, gerçekte, «cinsel yaşam» - «tinsel yaşam» karşıtlığıdır; hatta bu, hiç değişmemecesine, tanrısal ahlâka dayalı bütün felsefelerin temelini oluşturan karşı-sav'dır. Bugüne dek de her türlü saldırıdan uzak kaldı, çünkü temeline, cinsel yaşamın yadsınmasına dil uzatılamazdı.

Sıradan delikanlı, ta küçük yaştan, aldığı aile eğitiminin hazırladığı keskin bir cinsel yaşam - can sıkıntısı çatışkısı içinde bulur kendini. Yukarda andığımız gibi bir elduyurusu onu, karşılaştığı güçlükleri çözüme bağlamaksızın, gizemciliğe iter. Katolik Kilise, başka hiç bir zorlukla karşılaşmadan, günah çıkarma sırasında, belirli aralıklarla delikanlının kendi kendini doyurarak işlediği günahı bağışlayarak işin içinden sıyrılır. Gerçekteyse, Kilise, iki türlü önlemle (tedbirle) kitle içersindeki temelini korur: yarattığı cinsel sıkıntıyla kitleleri kendine bağlar, beri yandan da anamalcılığa (kapitalizme) karşıymış gibi gözüküp onların gönlünü çeler. Büyük kentlerdeki yaşamın kötü olduğunu söyler, gençlerin önüne

çıkardığı ayartıcı çağrıları kınar, çünkü büyük kentin gençte uyandırdığı devrimci cinsel güçlerle savaşmak zorundadır. Büyük yerleşme merkezlerindeki kitlelerin cinsel yaşamının en belirgin özelliği, yoğun cinsel gereksinimlerle bunları doyurma konusunda elde edilen dar sınırlı olanaklar arasındaki keskin çelişkidir. Bu çelişki, iktisadî bunalımla cinsel yoksulluğun tuzbuz ettiği aile yetkesini eldeki bütün araçlarla koruma çelişkisine temelinden bağlıdır. Böyle çelişkilerin bilinmesi son derece önemlidir, çünkü geniş bir ölçek içersinde, siyasal gericiliğin bilgi öğretisi aygıtını en duyarlı olduğu noktalardan birinde vurmaya izin verir.

Genç, insan türüne özgü tensel haz düşkünlüğünü bastırmak için nerden güç alacaktır acaba? İsa'ya duyacağı inançtan! Gerçekten de genç bu inançta, cinsel etkinliğiyle savaşmak üzere güçlü bir araç bulur. Peki nasıl olur bu? Gizemsel yaşantı genci, hiç bir zaman doğal bedensel boşalmayla sonuçlanmayan bir bitkisel uyarılma haline sokar. Böylece gençte edilgin-eşcinsel bir eğilim belirir; edilgin-eşcinsellik, güdüsel enerji açısından, doğal erkek cinselliğinin en etkili yokedicisidir, çünkü etkinliğin ve saldırganlığın yerine edilginliği ve acı çekme düşkünlüğünü, yani buyurgan-ataerkil gizemciliğin kitle temelini oluşturan davranışları getirir. Dolayısıyla genç köle ruhluluğa, her türlü eleştiri duygusundan yoksunluğa, yetkeye inanmaya, dışardan zorla benimsetilen ataerkil evlilik kurumuna kuzu kuzu boyuneğmeye hazırlanır. Dinsel gizemcilik böylece bir cinsel güdü gücünü başka bir gücün karşısına diker. Ereklerine varabilmek için, cinsel çarkları kullanır. Demek ki, yandaşlarının kitle ruhbilimini belirleyen, gizemciliğin yarı uyandırıp geliştirdiği üretken-olmayan cinsel davranışlardır: (çoğu kez açıkça bedensel nitelikler de taşıyan) tinsel eziyet düşkünlüğü ve edilgin kölelik. Din, ikinci etkisi insanın edilgin eşcinsellik ve eziyet düşkünlüğüne kayması olan üretken cinsel yaşamın bastırılmasından alır gücünü. Güdüsel devingenlik açısından, gencin cinsel yaşamın-

da üretkenliğin yerine doğaya aykırı ikinci dereceden güdüsel eğilimlerin konmasına ve cinsel sıkıntıya dayanır. Cinsel düzenlilik biliminin gizemci-dinci gençler üzerinde etkili olabilmesi için, ikinci dereceden (eşcinsel) ve gizemci güdülerin karşısına doğal cinsel gereksinimlerle çıkması gerekir. Kitle ruhbiliminc giren bu görev, *cinsel perhizin ortadan kaldırılmasını, gençler arasında insan türüne özgü cinsel yaşamın hakettiği yere oturtulmasını* amaçlayan toplumsal ilerlemenin cinsel düzenlilik konusundaki nesnel evrimci eğilimlerine de tıpatıp uygun düşer.

Ama kitlelerin beynine gizemcilik mikrobunun nasıl sokulduğunun ortaya çıkarılması sorunu bitirmez: *Meryem Ana'ya Tapma* öğretisine çok özel bir görev düşer. İnsanların düşüncelerini bir noktaya saplatmakta örnek sayılabilecek başka bir elduyurusunu aktarıyoruz şimdi:

Meryem Ana'ya Tapma ve Genç, *Tanrıbilimci Dr. Gerhard Kremer.*

Tanrı'ya gerçekten inanan her Katolik genç, ölene dek Kutsal Bakire'ye saygı gösterecektir. Meryem Ana'ya tapmanın, İsa'ya duyulan güçlü ve ateşli inanca zarar verdiği doğru değildir; tam tersine, Meryem'e gerçekten canla başla bağlanma insanı ister istemez İsa'ya, ahlâk kurallarına uygun yaşama götürür. Bizler, gençliğe verilecek din ve ahlâk eğitiminde Kutsal Bakire ülküsünden vazgeçmek niyetinde değiliz.

Gençlik, insanın hem iç, hem dış dünyayla savaşa girdiği bir geçiş dönemidir. Bu çağda tutkular uyanır, genç içinde müthiş bir kaynama duyar, bir kavga, sabırsızlık ve büyüme hisseder. Bu tehlikeli dönemde gençliğin bir ülküye, güçlü, yaman, ışıklı, iç dünyadaki fırtına ve boralara dayanacak, sendeleyen yürekleri alıp yükseklere çıkarabilecek, parıltısıyla rezil ve aşağılık her şeyi bastıran, yalpalayan tin'i (aklı) yücelere çeken bir ülküye gereksinimi vardır. Genç için bu ül-

kü, kıyaslanmaz bir arılıkla güzelliğin dile geldiği Meryem olmalıdır. *«Sırf varlıklarıyla çocukları eğiten, davranışları her türlü aşağılık düşünceyi kovan, dudaklardan havai sözleri uçuran kadınlar bulunduğu söylenir. Böylesi bir soyluluk herkesten önce Meryem'de vardır. Kendisini Meryem'e adayan, bakışının her an üstünde olduğuna inanan genç hiç bir bayağılık yapamaz. Eğer O'nun varlığını unutur da, her şeye karşın bir kusur işlerse, bunun anısı kendisine öyle bir acı verir ki, sonunda tinsel soyluluğu her şeyi bastırır» (P. Schilgen S.J.).*

Genç için Meryem, *doğada, sanatta ya da insan dünyasında bulamayacağı* bir güzellik, soyluluk ve saygınlıkla donanır. *Neden acaba sanatçılarla ressamlar öteden beri sanat ve etkinliklerini hep Kutsal Ana'mıza adamışlardır? Çünkü onda, hiç kimseyi düş kırıklığına uğratmayacak bir güzellik ve saygınlık, saygınlık ve güzellik doruğu olduğunu görmüşlerdir. Meryem, gencin ecesi, yüce hanımıdır. O'na hizmet etmekten, niteliklerini göstermekten dünyanın en büyük övüncünü duyacaktır. «Lekelemekten ve saygısızlık etmekten korkmaksızın o körpecik yüreğinden fışkıran sevginin tüm gücüyle kendini teslim edeceğin ulu kadın, tinsel nişanlı O'dur.»*

Meryem Ana ülküsü genci coşturmalıdır: *parlayan her şeyi karartmak, yüce her şeyi çamurlar içinde sürümekten hoşlanan bir çağda, Kutsal Bakire ülküsü gence yol gösterici fener, kurtuluş ve güç kaynağı olmalıdır. Bu ülkü onu büyüklüğe, güzelliğin soyluluğuna ve ruhun iffetliliğine götürmelidir. Başkaları varlıklarının en iyi yanlarını harcamak üzere en aşağılarda oyalanırken, Meryem Ana ülküsü ona doruklara giden yola girme gücünü vermelidir. Meryem ülküsü sendeleyeni yüreklendirmeli, tökezleyeni yeniden güçlendirmeli, hatta yiğitlik aşılamak üzere düşeni bile kaldırmalıdır. Meryem, gencin geçtiği karanlık tutkular denizinin üstünde parlayan yıldızdır; çevresindeki her şey sallanır gibi olduğu zaman bile, O, içindeki soylu duyguları uyandırır: «İçimdeki*

acıların itmesiyle/dere tepe düz giderken/vadinin ta dibindeki/Meryem Ana kilisesini görürüm: daha adım atar atmaz eşiğinden içeri/durulur kanımın alevi/seni düşünürüm, ey Kutsal Meryem/ve girer her şey bir anda yoluna...» (Fr. W. Weber).

Ey bir ülkünün canlandırdığı, erdem ve kutsallık için çetin bir savaş veren gençler, başınızı ecenize ve yüce hanımınıza çevirin. *Nasıl olur da bir genç gözünü ona çevirdiği zaman kutsal bir ülkücülükle dolmaz? Nasıl olur da «Selâm sana Meryem» duasını okurken yüreğinde her türlü sınava dayanabilecek bir iffetliliğin özlemini duymaz? Nasıl olur da Kutsal Bakire adına en güzel ilâhileri söylerken yüreği yeniden kavga istemiyle dolmaz? Kutsal Bakire ülküsünü gereğince anlayan genç, nasıl olur da bir kadının ya da genç kızın iffetine leke sürmeye kalkar? Nasıl olur da Meryem'e sen benim ecem, gönlümün tek sahibisin dedikten sonra, kadının gözden düşürülmesinden zevk alır?* Gerçekte — gencin bu işin ciddiliğini tam anlamıyla kavraması koşuluyla — Kutsal Bakire ülküsü, insanı iffetliliğe ve erkekliğe götüren güçlü bir itki ve çağrıdır. *«Gözünü ona dikip imgesini yüreğinde taşıyarak, giriştiğin kavga ne denli çetin olursa olsun, tertemiz kalmak zorunda değil misin?»*

Gencin ahlâksal tutumu, genç kız ve kadın karşısındaki tutumuyla belirlenir.

«Eskiden, zırh kuşanma töreninde şövalyenin kimsiz kimsesiz kadınları korumaya ant içmesi gerekirdi. Göklerdeki ecenin onuruna kocaman kiliseler kurmuş çağdır bu.» (P. Gemmel S.J.). Meryem'e duyulan sevgiyle kadınlara gösterilen gerçek incelik arasında sıkı bir bağ vardır. Gönlü Kutsal Bakire ülküsüyle yanan erkek, ister istemez, kadının saygınlık ve büyüklüğüne gösterdiği derin saygıdan gelen şövalyece soyluluğa kavuşur. İşte bu yüzden, Orta Çağ'daki zırh giyme töreni delikanlıyı kutsal sevgiye hizmet etmeye, kadınların

onurunu korumaya hazırlamaktaydı. O günkü şövalyeliğin simgeleri yoktur artık; ama daha da kötüsü, genç erkekler kadına karşı artık ölçülü bir saygı beslememektedir: bu saygının yerini, bayağı ve havai bir serserilik almış bulunuyor. *Eskiden nasıl şövalye zırh giyip kılıç kuşanarak kadınların zayıflık ve iffetini koruyor idiyse, erkek adına lâyık her genç, bugün, aynı biçimde, kadının onuru ve iffeti karşısında kendini yükümlü hisseder. En eksiksiz erkeklik ve yürek soyluluğu, en çarpıcı, en güzel örneğini karşı cinsle ilintilerde gösterecektir. Tutkusuna bu zırhı giydirebilmiş gence ne mutlu! Böyle bir erkeğin günlünü çelebilmiş genç kıza ne mutlu!* «Hiç bir genç kıza kötülük etme, annenin de bir zamanlar genç kız olduğunu anımsa!»

Bugünün delikanlısı, yarının erkeği ve kocasıdır. *Eğer delikanlı ve nişanlı sevgiyi ve nişanlılık süresini ayaklar altına aldıysa, erkek kadınlığı ve kadının onurunu nasıl koruyabilir? Nişanlılık süresi kutsal bir sevgi dönemi olmalıdır,* sevginin ayaklar altına alındığı *günler değil. Meryem Ana ülküsü gençlerimiz arasında canlı kalabilseydi, kimbilir kaç insanın yazgısı mutlu olurdu. Eğer kimi gençlerimiz, havai bir oyunla, el değmemiş bir kızın sevgisiyle alay etmeseydiler, kimbilir kaç kötülük ve acıdan kurtulurduk.* Ey gençler! Köstekleyip düşmemeniz için, Meryem Ana ülküsü aydınlatsın içinizi.

Meryem Ana'nın temsil ettiği ülkü, delikanlılarımız için büyük bir önem taşıyabilir. İşte bu yüzden gençlik derneklerimizle genel kurul toplantılarımızda Meryem Ana bayrağını açtık. İnşallalı gençliğimiz bu bayrak altında taplaşır! (Katolisches Kirchenblatt, Nr. 18, 3-5-1931).

İfetliliği gençlere zorla benimsetmek için, Kutsal Bakire'ye tapmadan başarıyla yararlanılmaktadır. Biz, bir kez daha, bu girişimi başarıya ulaştıran çarkların neler olduğunu soruyoruz kendi kendimize: hiç kuşkusuz bu, gençlere uygu-

lanan bir kitle ruhbilimi sorunudur. Yapılan şey, insan türüne özgü güdüsel güçlerin baskı altına alınmasıdır. İsa'ya tapma edilgin-eşcinsel enerjileri üretken cinsel yaşamın karşısına dikerken, Meryem saygısı da karşıcinsel küreden alınmış başka cinsel enerjileri harekete geçirmektedir. «Hiç bir genç kıza kötülük etme, annenin de bir zamanlar kız olduğunu anımsa!» Böylece, Tanrı'nın anası genç Hıristiyan'ın duygusal yaşamında ananın yerini tutmaktadır; eskiden anasına duyduğu, ilk türümsel (üretken) arzularının toplandığı sevgiyi şimdi Meryem Ana'ya adamaktadır. *Yakın hısımıyla cinsel ilişkide bulunma yasağı*, türüne özgü cinsel etkinliğini bedensel boşalma özlemiyle cinsellikdışı sevecenliğe dönüştürmüştür. Bedensel boşalma özleminin bastırılması gerektiğinden, bütün enerjisi lekesiz sevgi eğilimini beslemekte, gizemci deneyle genç arasında sonsuza dek sürecek bağlar yaratmaktadır. Bu lekesiz sevgi eğiliminin yanında kendi kanından olanlara arzu duymaya, hatta başka bir kadınla cinsel ilişki kurmaya karşı girişilen müthiş bir benini savunma görülür. Sağlıklı gencin sevgilisiyle yaşayacağı bedensel boşalma deneyine getireceği canlı güçle sevgi yoğunluğu, gizemci gençte, insan türüne özgü tensel haz düşkünlüğünün bilinçaltına itilmesinden *sonra*, Meryem Ana'ya tapma biçimini alır. Gizemcilik işte bu kaynaklardan, küçümsemekle büyük yanılgıya düşeceğimiz enerjiler sağlar ve bunlar *doyurulmamış* enerjilerdir. Söz konusu kaynaklar, gizemciliğin insanlar üzerindeki etkisini ve kitlelerin sorumluluklarının bilincine varmalarını engelleyişini daha iyi anlamamıza izin verirler.

Burada önemli olan Meryem'e ya da başka bir puta tapma değildir: asıl önemlisi, her yeni kuşakta, beyinlere *gizemci bir insan yapısı*'nın yerleştirilmesidir. Gizemcilikse bilinçsiz bedensel boşalma (insanın özsuyunda duyacağı acunsal coşku) özleminden başka bir şey değildir. Sağlıklı, bedensel doyumu tatma yeteneğine sahip kişi, tarihin büyük adamlarına saygı duyar; ama bu büyük adamlar onu alıp ne gizemci-

liğe sürükleyebilirler, ne siyasal gericiliğe, ne de fizikötesi köleliğe. Gençliğimizin süreceği sağlıklı sevisel yaşam ille de İsa efsanesine duyulan saygının ortadan kalkmasına yol açmaz. Sevisel yaşamı baskı altına almak ve bundan yararlanmaya kalkmaksızın, Tevrat'ı da İncil'i de insan aklının dev yapıtları sayabiliriz. Ayrıca, hekimlik deneyim bana, cinsel yönden hasta insanın İsa efsanesini sağlıksız ve sapık bir biçimde yaşadığını göstermiştir.

3. SAĞLIKLI VE HASTALIKLI BEN DUYGUSU (SELBSTGEFÜHL)

Cinsel açıdan evrim geçirmiş, yaşamını cinsel düzenlilik kuramının buyruklarına göre düzene koymuş genç için bir kadınla yaşanacak bedensel boşalma deneyi, cinsel oyun arkadaşını yücelten, cinsel yaşantıyı paylaşan kadını aşağılama eğilimini ortadan kaldıran, son derece tatlı bir bağ oluşturur. Bedensel boşalma güçsüzlüğü halindeyse yalnız ruhsal savunma güçleri, yani insan türüne özgü nefis düşkünlüğünü elinin tersiyle itme ve bundan tiksinme işe karışır. Bu savunma güçleri enerjilerini birkaç kaynaktan sağlar. Her şeyden önce, savunan güç en azından kendisine karşı korunduğumuz güç kadar güçlüdür ve bu sonuncu cinsel arzuyla doyumsuzluk tarafından beslenip artırılır, bilinçdışı olması yavuzluğunu hiç mi hiç eksiltmez. Buna, sevisel yaşama hayvanca davranışlarla kabalığın damgasını vurduğu bir dünyada kurulan cinsel ilişkilerin yarattığı haklı tiksinti eklenir. Bu *sapık* sevisel yaşam sonradan her türlü sevisel yaşama örnek olur. Buyurgan ahlâk, sonradan kendi varlığını doğrulamakta kullandığı durumun asıl yaratıcısıdır. («Cinsel yaşam toplumsal yaşama aykırıdır»). Üçüncü duygusal kaynak, hangi çevreden olurlarsa olsunlar, atacrkil kafa eğitimi alan bütün çocukların ta küçük yaşta edindikleri eziyetçi cinsel etkinlik anlayışıdır. İn-

san türüne özgü doyuma ket vurulmasının eziyetçi güdülerini körüklemesinden ve dolayısıyla bütün cinsel yapının eziyetsever hale gelmesinden ötürü; ayrıca, çoğu kimsede makat gereksinimlerinin kısmen ya da tümden cinsel arzuların yerini alışından ötürü, cinsel gericiliğin yaydığı «cinsel ilişki kadının değerini düşürür» propagandası gençlerin zihinsel yapısına sızmakta, bütün ağırlığı işte burdan gelmektedir. Çünkü delikanlı ya da genç kız, yaşanmış deneylerle, cinsel ilişkilere eziyetçi bir anlayışla yanaşmanın bilincine varmıştır. Böylece, buyurgan ahlâkın savunma güçlerinin, siyasal gericiliğin temelini oluşturduğu bir kez daha kanıtlanmaktadır. Şimdi, gizemci duyarlılıkla cinsel «ahlâk» arasındaki ilintiyi daha iyi yakalamaya başlıyoruz. Gizemci deneyin başka yönlerden içeriği ne olursa olsun, yapısı gereği hep cinsel eğilimin bir olumsuz görüntüsü, yani bir cinsel savunmadır; ama bu savunma üretken olmayan cinsel uyarmalar yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Cinsel duyarlılıkla gizemci duyarlılık arasındaki ayrım, dinsel coşkunluk dediğimiz şeyi doğursa bile, gizemci duyarlılığın cinsel uyarmanın algılanmasına izin vermemesi ve bedensel boşalmanın getirdiği *gevşeme*'yi tanımamasındadır.

Cinsel zevkin algılanmasından ve bedensel boşalmadan koparılmış gizemci uyarılma ister istemez sürekli bir değişime yol açar dirimsel-bedensel aygıtta. Gerçek cinsel deney artık insanın değerini düşürücü bir şey gibi hissedilir. Tam bir doğal doyuma erilemez. Bedensel boşalma arzusundan korunma, Ben'de, saplantı halinde «arılık» ve «yetkinlik» tasarımlarının belirmesine neden olur. Sağlıklı nefis düşkünlüğüyle doğal doyuma erme yetisi bireye doğal bir kendine güven duygusu kazandırır. Gizemci insandaysa benliği korumak üzere gelişen savunma oluşumları, kendi içinden çürümüş, çırpınmalı bir «ben duygusu» (Selbstgefühl) yaratır. Gizemci duyarlılık, tıpkı ulusçu duyarlılık gibi, ben duygusunu kişinin kendini savunmak üzere takındığı tutumlardan alır. Ta ba-

şından insan türüne özgü cinsel etkinliğe dayalı ben duygusundan göstermeciliğiyle, doğal olmayan dış görünüşüyle, cinsel aşağılık duygularıyla ayrılır. İşte bu, gizemci ya da ulusçu «ahlâk anlayışı»nın ölçülerine göre yetiştirilmiş insanın siyasal gericiliğin *onur*, *arılık* falan konularındaki gevezeliklerine neden öyle kolayca kandığını açıklamaktadır. Böyle yetişmiş kişi hiç durmadan kendi kendini dürüst ve iffetli olmaya itelemek, yüreklendirmek zorundadır: üretken kişilik-se kendiliğinden iffetli ve dürüsttür, ikide bir azarlanmaya gereksinimi yoktur.

VIII. BÖLÜM

CİNSEL SİYASET: ORTAYA ÇIKAN BİRKAÇ KILGISAL SORUN

1. KURAM VE KILGI

Gerici bilimsel araştırma «varolan'la varolması-gereken'in, bilgi'yle eylem'in birbirinden ayrılması»nı ister. Kendini «siyasetdışı», siyasetin «dışında» sanır. Hatta gerici mantık bilimi varolması-gereken'in hiç bir zaman varolan'dan çıkarılamayacağını öne sürmeye dek vardırır işi. Burada karşımızda, araştırmacıya gerçekten ciddî her bilimsel bilginin doğuracağı sonuçları çıkarma zorunluluğunu duymaksızın kendini bilimsel araştırmaya adama iznini verecek bir sınırlandırma var. Oysa, bilimin doğurduğu sonuçlar hep ilerici, çoğu kez de devrimcidir. Bizim alanımızda, kuramsal (teorik) bakış açılarının işlenmesi yalnız birtakım *kılgısal* (pratik) sorunları çözme gereksinimden doğmuş somut bir yaşam gerekliliği değildir; kuram yalnızca eylemlerimizin daha iyi uygulanmasıyla, kılgısal görevlerimizin daha iyi yerine getirilmesiyle sonuçlanmamalıdır; biz bu konuda çok daha ileri gitmekteyiz: bizim için bir kuram ancak kılgıda, uygulamada ve onun yardımıyla değer kazanır. Bunun dışında kalan her şeyi akıl hokkabazlarına, «değerler düzeni»ni bekleyen koruyuculara bırakıyoruz. Her şeyden önce, dinler biliminin bindirdiği ana kayalıktan kaçınmamız gerekir: hiç bir akılsal değer taşımayan bilimsel kanıtlamalara dalıp gitmek. Dinsel gizemciliğin her türlüsünün bir zekâ karanlığı ve akıl darlığından

başka bir şey olmadığını kabul eden sayısız araştırmacının görüşünü paylaşmaktayız. İnsanların din duygusunun yüzyıllar boyunca bir siyasal güç aracı haline geldiğini biliyoruz; bu konuda, pek çok bilimsel araştırmacıyla aynı kanıdayız. Ama onlardan, gizemcilikle ve boş inançlarla kıyasıya çarpışma, bunları yenilgiye uğratma, bilgimizi uygulamaya koyma konusundaki yırtıcı arzumuzla ayrılmaktayız. Doğal bilimlerle gizemcilik arasındaki kavgada, bilim elindeki tüm araçları kullandı mı acaba? Bu soruya olumsuz karşılık vermek zorundayız. Gizemcilik, gözlerini bağladığı insan kitlelerini kendi zindanında tutmaktadır. Biz işe, bu soruna şöyle bir göz atarak başlayalım.

2. GİZEMCİLİĞE KARŞI GEÇMİŞTE VERİLEN KAVGA

Gizemciliğin ve ona karşı verilen kavganın tarihinde dört evre saptanabilir. Birinci evrenin başlıca özelliği, doğadaki görüngüler konusunda bilimsel bir görüşün bulunmayışıdır; bu evrede hep canlıcı (animiste) görüşlere başvurulmuştur. İlkel insan her şeyden önce varlığını güvenlik altına alma, doğal görüngüleri açıklama ve böylece anlamadığı şeyler karşısında duyduğu korkuyu aşma kaygısındadır. Anlama yetisini aşan doğa güçlerine karşı kendisini koruyacak bir güç arar. Bu koruyucu kanadı ona öznel (nesnel değil) olarak gizemcilik, boş inanç ve — kendi ruh dünyasında ortaya çıkanlar da içlerinde olmak üzere — doğal görüngüleri canlıcı anlayışla açıklama sağlar. Böylece, üstüne erkeklik organına benzeyen yontular dikerek toprağın verimliliğini artıracağını, ya da tarlaya işeyerek kuraklığa son vereceğini sanır. Bu durum, genel olarak, yeryüzündeki bütün yoksul halklarda hemen hemen aynıdır. Ancak Orta Çağ'ın sonunda, yeni birtakım uygulayımsal (teknik) buluşlarla da el ele veren Eski Çağ'dan kalma doğayı bilim yoluyla açıklama girişimleri gi-

zemciliği tehlikeye düşürecek ciddî bir niteliğe kavuşur. Büyük kentsoylu devrim süreci boyunca, dinle aydınlanma felsefesi arasında kıyasıya bir kapışmaya tanık oluruz: doğayı açıklamak üzere bilimin gizemciliğin yerini alabileceği, yeni yeni filizlenmekte olan uygulayımın insanı koruma görevini üstleneceği an yaklaşmaktadır (ikinci evre). Ama işbaşına geçen dünkü devrimciler yön değiştirir, bir yandan iktisadî yaşamın gelişmesine yardım ettiği için ellerindeki tüm olanaklarla bilimsel araştırmayı desteklerken, öte yandan gizemciliği milyonlarca ücretliyi baskı altında tutma aracı gibi kullanarak kafa eğitimi sürecine yeni bir çelişki getirirler (üçüncü evre). Bu yarı acıklı, yarı gülünç çelişki, «Doğa ve Sevgi» adını taşıyan belgesel film türünden yapıtlarda açıkça kendini göstermektedir; filmin her bölümünün başında iki açıklama vardır: «Yerküre, milyonlarca yıl içinde, birtakım fiziksel ve kimyasal süreçler sonucu gelişmiştir» dendikten sonra, eklenmektedir: «İlk gün, Tanrı yeri göğü yarattı.» Ve sinema salonundaki büyük bilginler, gökbilimciler, kimyacılar bu iki lafın art arda konmasına hiç ses çıkarmamaktadırlar, çünkü «dinin de kendine göre iyi yanları olduğu» görüşündedirler; bu, kuramla kılgının birbirinden ayrılmasının çarpıcı bir örneğidir. Bilimin elde ettiği sonuçların halk yığınlarından bile bile gizlenmesi ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gibi düzmece davalar insanlardaki aşağılık duygusunu, eleştiri duygusu yokluğunu, seve seve hakkından vazgeçmeyi, mutluluk getirecek öteki dünya umudunu, yetkeye körü körüne inanmayı, çileciliğin kutsal bir şey sayılmasını ve buyurgan ailenin elsürülmezliğini körüklemektedir. İşçi dünyasıyla küçük-kentsoylu sınıfın düşünce açısından ona yakın kesimleri, birtakım sınırları geçmedikçe özgürlükçü kentsoylu sınıfın göz yumduğu «özgür düşünceli kişiler» hareketini oluşturmaktadırlar. Ama özgür düşüncelilerin ellerindeki olanaklar yetersizdir; Kilise Devlet'in desteğinden ve baskı araçlarından, kitle ruhbilimi ve duygusal yaşam alanında son

derece etkili bir güç olan cinsel sıkıntıdan ve cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinden yararlanırken, özgür düşünenler hareketlerini zekânın yakalayabileceği kanıtlara dayandırmaktadırlar. Coşku dünyasından alınmış bu büyük gücün karşısında aynı etkiye sahip coşturucu bir güç yoktur. Özgür düşüncelilerin cinsel siyaseti — eğer böyle bir siyasetleri varsa tabiî — ya aydınsal ya da nüfus artışı bakış açısı içersinde sıkışıp kalmaktadır; en iyimser varsayımla, kadının iktisadî eşitliğini istemektedir: ama bütün bunlar gizemciliğin giriştiği kitle hareketi karşısında üstünlük sağlayamaz; çünkü kadınların çoğunda, iktisadî özerklik özlemi, bilinçaltında, bu bağımsızlığın ayrılmaz parçası olan cinsel sorumluluğun yarattığı korku tarafından kösteklenmektedir.

Bu coşkusal verilerin doğurduğu güçlükler, devrimci özgür düşüncelilerin giriştikleri hareketleri 'dünya görüşü' sorununu geriye atmaya zorlamaktadır, çünkü çoğu kez istediklerinin tam tersi bir etki yaratmaktadırlar halk kitleleri üstünde: oysa, elimizde gizemciliğin karşısına çıkaracak coşkusal bir güç bulunmadığına göre, pekâlâ savunabiliriz söz konusu dünya görüşünü.

Rus Devrimi, dine karşı girişilen kavgayı başkalarıyla kıyaslanamayacak kadar yüksek bir düzeye çıkarmıştır (dördüncü evre)[1]. Devlet aygıtı artık büyük yatırım anamalının

[1] S.S.C.B.'de din sorunu üstüne kaynakça: «Sovyet Rusya'da Okul ve Kilise», **Süddeutsche Arbeiterzeitung**, 29-9-1927; «S.S.C.B.'de Kilise ve Devlet», Stepanof. **Jahrbuch für Politik und Wirtschaft**, 1923 - 1924. «Kilise ve Devlet», Jaroslavski, **Jahrb.** 1925 - 1926. Rusya'da Özgür Düşünceliler Hareketi, v. Muzak: **Der Freidenker**, nr. 6; «Yeni Rusya'da Kilise - Devlet ilişkileri», Jacoby, Weimar, **Neue Bahnen**, 1928. Lenin: «**Din Üstüne**», Küçük Lenin Kitaplığı, c. 4. «Toplumcu Kafa Eğitimi Devrimi», **Verlagsanstalt proletarischer Freidenker**, 1931; Kurella: «Beş Yıllık Planda Toplumcu Kafa Eğitimi Devrimi», **Internationaler Arbeiterverlag**; Feodorof: «Köyde Dine Karşı Propaganda»; Wogan: «Köyün Toplumcu Kuruluşu ve Din».

(sermayesinin) ve Kilise'nin değil, Halk Meclisleri yürütme kurullarının elindedir. Dine karşı girişilen hareket, iktisadî yaşamın ortaklaşmacı anlayışla yeniden örgütlenmesinden büyük destek görmektedir. Tarihte ilk kez dinin karşısına, kitle düzeyinde, doğal bilimlerle; boş inançların yarattığı güvensizlik duygusunun karşısına en parlak çağını yaşayan uygulayımsal gelişmeyle çıkılmakta ve işleyişi bilimsel olarak açıklanarak gizemcilik yerle bir edilmektedir. S.S.C.B.'de dinle savaş üç temel yöntemle yürütülmektedir: iktisadî temeli ortadan kaldırılarak, yani dolaysız bir iktisadî yöntemle, dini çürüten propagandayla, yani dolaysız bir öğreti eylemiyle ve kitlelerin eğitsel düzeyinin yükseltilmesiyle, yani dolaylı bir öğreti eylemiyle.

Kilisenin gücünün sınırsız önemi, Çarlık Rusya'sından alınmış birkaç sayılamayla (istatistikle) açıkça anlaşılabilir. Kilise 1905'te Rusya'da 2.611.000 desiatin, yani aşağı yukarı 2 milyon hektar toprağa sahipti. 1903'te Moskova'da bir kilise çevresinde 908 ev, manastır çevresindeyse 146 ev vardı. Başpiskoposların geliri Kief'te 84.000 rubleyi, Sen-Petersburg'ta 259.000 rubleyi, Moskova'da 81.000 rubleyi, Nijni-Novgorod'ta 307.000 rubleyi bulmaktaydı. Mal olarak toplanan gelirlerle türlü ayinlerden kesilen vergilerin tutarını hesaplamak olanaksızdı. Ücretlerini vergi dairelerinden alan 200.000 kişi Kilise'ye hizmet etmekteydi. Her yıl aşağı yukarı 100.000 hacının gelip gezdiği Troiçki Kutsal Köyü'nün elinde aşağı yukarı 650 milyon rublelik ayin eşyası vardı.

İktisadî gücüne yaslanan Kilise, düşünsel gücünü kullanmakta da aynı derecede özgürdü. Bütün okulların dinsel nitelik taşıdığını, dolayısıyla dinadamlarının denetiminde olduklarını söylemek bile gereksiz. Çarlık Rusya Anayasası'nın birinci maddesi şöyleydi: «Bütün Rus topraklarının Hükümdarı ülkenin tek ve mutlak sahibidir ve onun hükümetine seve seve boyuneğmek Tanrı'nın buyruğudur.» «Tanrı»nın neyi temsil ettiğini, bu türlü buyurgan yüksekten atmaların in-

sandaki hangi çocuksu duygulara dayandığını çok iyi bilmekteyiz. Hitler, Almanya'da Kilise'yi aynı biçimde yeniden örgütlemiştir; onun gücünü genişletmiş, son derece zararlı bir hakkı, genç beyinleri gerici öğretileri kabule hazırlama hakkını Kilise'ye vermiştir. Hitler'in Tanrı'dan gelen buyrukları yerine getirirken tamamladığı ilk görev «ahlâklı kılma»ydı (*Versittlichung*'tu). Neyse, biz dönelim yine Çarlık Rusya'sına. Rahip okullarıyla Dinadamı yetiştiren Akademilerde devrimci hareketle savaşmak üzere kurulmuş özel kürsüler vardı. 9 Ocak 1905'te, dinadamları, ayaklanan işçileri Japonlarla işbirliği yapmakla suçlayan bir çağrı yayımladılar. 1917 Şubat'ındaki devrim pek az değişiklik getirdi; bütün Kiliseler eşit kılındı, ama nicedir beklenen Devlet'le Kilise'nin birbirinden ayrılması gerçekleşmedi: Kilise'nin yönetimi bir toprak ağasına, Prens Lvov'a verildi. 1917 Ekim'inde toplanan bir dinadamları genel kurulunda, Bolşevikler aforoz edildi; Patrik Tikhon Bolşeviklere savaş açtı.

23 Ocak 1918'de, Sovyet Hükümeti aşağıdaki kararnameyi yayımladı:

Din konusunda, Rus Ortaklaşmacı (Komünist) Partisi daha önce karara bağlanan Kilise ile Devlet'in ve okulun birbirinden ayrılmasıyla, yani kentsoylu demokrasinin programında da bulunan, ama anamalla din propagandasının yaptıkları sayısız gizli anlaşmadan ötürü dünyanın hiç bir yerinde kesinlikle uygulanamamış önlemlerle (tedbirlerle) yetinmemektedir.

Rus Ortaklaşmacı Partisi, ancak kitlelerin iktisadî ve toplumsal yaşamının her alanında girişilecek dizgeli ve bilinçli bir eylemin dinsel önyargıları ortadan kaldırabileceği inancındadır. Parti, sömürücüler sınıfıyla dinsel propaganda örgütü arasındaki bütün bağları yoketmek niyetindedir; bunun için, bilimsel haber ve bilgi vermeye dayalı, geniş bir dini çürütme propagandası düzenlemiştir; böylece çalışan kitlelerin

dinsel önyargılardan kurtarılması için girişilen savaşa kılgısal olarak katılmaktadır. Ancak bu arada dine bağlı kişilerin duygularını incitmekten her ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır, yoksa dinsel bağnazlık güçlendirilmiş olur.

Dolayısıyla, bütün Cumhuriyet toprakları içersinde, bilinç (vicdan) özgürlüğünü sınırlayan ya da belli bir mezhebi tutanlara ayrıcalıklar tanıyan yerel yönetmelikler yasaklanmıştır (kararnamenin 2. parag.).

Her yurttaş istediği dine girmekte ya da çıkmakta özgürdür; *belli bir mezhepten olmaya bağlı eski tüzel sınırlandırmalar kaldırılmıştır.*

Bütün resmî belgelerden kişilerin bir dine bağlı bulunup bulunmadıklarını gösteren sözler silinecektir (kararnamenin 3. parag.).

Devlet kurumlarıyla öbür kamu kurumlarının işleyişinde dinsel tören ya da âdetlere yer verilmeyecektir (kararnamenin 4. parag.).

Kamu düzenini bozmadıkça, Sovyetler Birliği yurttaşlarının haklarına zarar vermedikçe, her türlü dinsel âdetin yerine getirilmesi özgürdür. Yerel yetkililer bu gibi durumlarda barışı ve kamu düzenini korumak üzere her türlü önlemi almakla görevlidirler (5. parag.).

Hiç kimse dinsel inançlarını öne sürerek kamu görevinden kaçamaz.

Bu kural ancak, görevin bir başkasınca yerine getirilmesi koşuluyla, her özel durum için yargı organının vereceği kararla çiğnenebilir (6. parag.).

Dinsel yemin kaldırılmıştır. Gerektiğinde, onun yerine herkesin önünde verilen söz kullanılacaktır (7. parag.).

Kimlik belgelerini yalnız Devlet daireleri verir, bu iş özellikle de evlendirme daireleriyle nüfus memurluklarının görevidir (8. parag.).

Okul Kilise'den ayrılmıştır.

Dinsel öğretilerin yayılması, bütün Devlet okullarıyla ge-

nel eğitim veren özel kuruluşları kapsamak üzere, yasaklanmıştır (9. parag.).

Dinadamları dernekleriyle dinsel dernekler, özel kümelenmelerle derneklere uygulanan genel yönetmeliklere uymak zorundadırlar, Devlet'ten ya da yerel özel yönetim organlarından hiç bir ayrıcalık ya da para yardımı bekleyemezler (10. parag.).

Dinadamları dernekleriyle dinsel derneklere zorla bağış toplamaya izin yoktur (11. parag.).

Dinadamları dernekleriyle dinsel derneklerin mal mülk edinme hakları bulunmadığı gibi, tüzel kişi haklarına da sahip değildirler (12. parag.).

Rusya'daki bütün dinadamları dernekleriyle dinsel derneklerin malları kamulaştırılmıştır.

Dinsel ayinle ilgili yapı ve eşya, yerel ya da merkez yetkililerinin verecekleri özel kararlarla, karşılıksız olarak, ilgili derneklere bırakılacaktır (13. parag.).

Dinadamlarının, keşişlerin ve rahibelerin, üretici bir iş yapmadıkları için, ne etkin ne de edilgin olarak, oy hakları yoktur.

18 Aralık 1917'den sonra, sivil devlet işleri Halk Meclisleri (Sovyet) yönetimlerine bırakıldı. Adalet Bakanlığı'ndaki Halk İşleri Geçici Görev Dairesi'nde Kilise mallarının kamulaştırılmasıyla uğraşacak bir bölüm kuruldu.

Troiçki Kutsal Köyü'ne Kızıl Ordu'nun elektrikli uygulayım (teknik) kesimine uzman yetiştirecek bir akademi ile bir Eğitbilim (pedagoji) Okulu yerleştirildi. Kullanılmayan manastırlarda işçi tecim (ticaret) birlikleriyle ortaklaşmacı bucaklar kuruldu, kiliseler yavaş yavaş işçilerin gittiği kulüpler ve okuma salonları haline geldi. Dine karşı girişilen propaganda, öteden beri halkı kandırmış olan dinadamlarının düzmeciliğinin ortaya konmasıyla başladı. Saint-Serge Kilisesi'ndeki kutsal kaynağın basit bir su tulumbası olduğu gös-

terildi; kimi zaman belli bir sadaka vererek öpülen ermiş kişi alnının, gerçekte iyi tabaklanmış deri parçasından başka bir şey olmadığı görüldü. Halk önünde yapılan bu açıklamaların etkisi tez ve köklü oldu. Tanrısızlığı yayan propagandanın kentleri ve köyleri milyonlarca beyin arıtıcı gazete ve kitapçığa boğduğunu söylemeye gerek bile yok. Dine-karşıt doğal bilim müzelerinin açılması, bilimsel öğretiyle dünyaya boş inançlar açısından bakmanın karşılaştırılmasına izin verdi.

Bütün bunlara karşın, 1929'da Moskova'da yalnız örgütlü ve sağlam yapılı karşı-devrimci kümelerin dinsel mezheplere bağlanmaya devam ettiklerini işittim. *Dinsel mezheplerin hem kendi üyelerinin cinsel yaşamı, hem de toplumun cinsel yapısı üzerindeki etkisi*, gerek kılgısal gerekse kuramsal açıdan, iyi değerlendirilmemişti ve bu umursamazlığın sonuçları gözle görülüp elle tutulacak haldeydi.

Demek ki, Sovyet Rusya'da Kilise'nin «defterinin dürüldüğü»nü öne sürmek yanlıştı. Herkes dilediği dine bağlanmakta özgürdü. Yalnız, Kilise toplumsal ve iktisadî egemenliğini yitirmişti. Kendisine bağlı bulunmayan insanları Tanrı'ya inanmaya zorlayacak güç yoktur artık elinde. En sonunda, bilim ve tanrı tanımazlık gizemciliğin sahip bulunduğu haklara kavuşmuşlardı. Bundan böyle hiç bir dinadamı, kilise içersindeki basamaklandırmadaki yeri ne olursa olsun, öğretimden doğal bilimi çıkarıp atamayacaktı. O kadar! Ama Kilise bu rolle yetinmedi. Daha sonra, cinsel devrimin başarısızlığa uğramasıyla (1934'ten başlayarak), yeniden kitleler arasına girdi.

3. GİZEMCİLİĞE KARŞI CİNSEL MUTLULUK

Kilise'nin yetkisini eylem alanı dışına uzatmasını engellemekle, elindeki yetkiyi kötüye kullanmasına son vermiş olu-

ruz. Ama böyle bir önlem, beyni kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış ortalama bireyin alıcı duygusal yaşamıyla boş inançlardan oluşmuş zihinsel yapısına dayanan düşünsel (öğretisel) gücünü hiç mi hiç etkilemez. İşte bu yüzden, Sovyet hükümeti hemen bilimsel bilgi verme savaşımına (kampanyasına) girişmiştir. Bilimsel bilgi vermeyle dinin foyalarının ortaya dökülmesi dinsel duyguların karşısına — doğrusu aranırsa epeyce güçlü — bir zihinsel güç dikmekte, gerisini insanın kafasındaki zekâyla duyarlılık arasındaki çatışmaya bırakmaktadır. Bu çatışma, ancak birey daha başka yollardan belli bir kişilik temeline kavuşmuşsa yengiyle sonuçlanabilir. Başarısızlıkla sonuçlanabileceğiniyse, en aydın maddecilerin bile, sık sık, örneğin kendilerini dua okuma zorunda hissederek, şöyle ya da böyle, dinsel duyarlığa teslim olmaları kanıtlamaktadır. Kilise adamı, uyanıksa, bunun din duygusunun sürekliliğini ve yıkılmazlığını gösteren bir kanıt olduğunu öne sürerek ondan yararlanacaktır. Oysa yanılmaktadır, çünkü aydın maddecinin bile Tanrı'ya yakarması yalnızca din duygusunun karşısına, dinin kaynaklarına dokunmaksızın, zekâ gücünün dikildiğini kanıtlar. Buna karşılık, Kilise'nin elinden bütün toplumsal güç alındığı, gizemci duyarlılığın karşısına bir zekâ gücü çıkarıldığı ve ayrıca gizemci duyarlılığı besleyen duyguların özgürce dile gelmelerine izin vererek bilinçüstüne çıkmaları sağlandığı zaman, gizemci duyarlılığın varlık nedeninin ortadan kalkacağı görülecektir. Bakımevinde yaşanan deneyler, dinsel duyarlılığın baskı altına alınmış cinsel yaşamdan geldiğini, gem vurulan cinsel uyarılmanın gizemsel uyarılmanın kaynağı olduğunu açıkça göstermiştir. Bundan çıkan zorunlu sonuç, *cinsel yaşamın açık seçik bilincine varıldığı* ve *cinsel yaşam doğal bir biçimde örgütlendiği zaman, her türlü gizemci duyarlılığın kökünе kibrit suyu ekileceği, doğal cinsel yaşamın gizemci dinin amansız düşmanı olduğudur.* Kilise clinin erdiği gücünün yettiği her yerde cinselliğe karşı verilen kavganın öncülüğünü yapmakla, bu

kavgayı bütün dogmalarının merkezine yerleştirmekle, onu özellikle kitleler üstündeki egemenliğini güvenlik altına almakta kullanmakla dediğimizi doğrulamaktadır.

Cinsel bilinçlenmenin gizemciliğin köküne kibrit suyu ekeceğini öne sürerken, son derece karmaşık bir durumu oldukça basit bir formüle indirgemeye çalıştım. Az sonra, dışardan basit görünen bu formülün, gerçek temelleriyle uygulamaya konma koşullarında son derece karmaşık olduğunu ve iyi bir sonuca ulaştırılması için bütün bilimsel aygıtın yardımını gerektirdiğini; boşinancın alabildiğine incelmiş aygıtıyla en etkili araçlarla savaşmak istiyorsak, gizemciliğe karşı amansız bir kavga verme zorunluluğuna içten inanmamız gerektiğini saptayacağız. Ancak elde edeceğimiz sonuç, çabalarımızı bol bol ödüllendirecektir.

Bu basit formülün uygulanmasını engelleyen güçlükler konusunda açık seçik bir düşünceye sahip olabilmek için, cinsel baskıya dayalı bir eğitimin kurbanı olan insanın ruhsal örgütlenmesinin bazı temel verilerine ilişkin bilgilerimizi derinleştirmemiz gerekir. Almanya'nın Katolik batı kesimindeki kimi eğitsel örgütlerin, girişimleri başarıyla sonuçlanmadı diye, gizemcilik hastalığına açtıkları cinsel savaştan vazgeçmeleri görüşlerimin doğruluğuna zarar vermez, yalnızca söz konusu kavgaya girişenlerin çekingenliğini, cinsel korkusunu, cinsel düzenlilik bilimi hakkındaki deneysizliklerini, daha da önemlisi, bu işi üstlenenlerin sahip çıktıkları güç durumu özümlemekte ve çekip çevirmekte özensiz davrandıklarını gösterir. Gidip cinsel sıkıntılar içersinde kıvranan bir Hıristiyan kadına cinsel perhizden ötürü dara düştüğünü, ancak cinsel mutluluğun acılarına son vereceğini söylersem, hemen beni kapı dışarı eder, hem de haklı olarak. İşin güç yanı, her bireyde hesaba katılması gereken bir sürü çelişkinin bulunması ve sorunun bölgelere ve ülkelere göre ayrı biçimlerde karşımıza çıkmasıdır. Yalnız şurası açıktır ki, cinsel düzenlilik alanında deneylerimiz arttıkça engeller orta-

dan kalkacaktır, çünkü ancak uygulama güçlükleri aşmamıza yardım edebilir. Temel formül konusunda uzlaşmak ve engellerin niteliğini tanımak son derece önemlidir. Gizemciliğin insanlık üzerinde binlerce yıldır egemen olmasına karşılık, bizler, bilimsel kavgaya yeni başlayanlar, onu küçümsememeli, gizemciliği temsil edenlerden daha zeki, daha kurnaz, daha bilge olmalıyız.

4. BİREYDEKİ DİN DUYGUSUNUN YOKEDİLMESİ

Gizemciliğin dirimsel-bedensel yapıya nasıl demir attığını öğrendikten sonra, kitlelere uygulanacak akılsağlığı önlemlerini bulup ortaya çıkarabiliriz. Ruhçözümlemesine dayalı bir iyileştirme sırasında gizemci bir insanın geçireceği kişilik yapısı değişimleri son derece önemlidir. Bu değişimleri alıp hop diye kitlelere aktarmak olanaksızdır, ama onlar sıradan bireyin iç dünyasında çatışan güçlerle çelişkileri gözler önüne sermektedirler.

Gizemsel tasarımlarla duyguların beyne nasıl çakıldığını daha önce göstermiştim. Şimdi de ana çizgileriyle gizemciligin *beyinden sökülüp atılması* sürecinin nasıl olduğunu kavramaya çalışalım.

Gizemci tutum, her şeyden önce, kendine özgü bir biçimde, bilinçdışı ruhsal (zihinsel) yaşamın, özellikle de bilinçaltına itilmiş cinsel yaşamın gün ışığına çıkarılmasına gösterilen amansız direnmeyle kendini belli etmektedir. Gizemci savunmanın, üretkenlik öncesi güdüsel davranışlardan çok üretken dönem davranışlarını, öncelikle de çocukluktaki kendi kendini doyurma eylemini hedef alması çok anlamlıdır. Hasta çileci, ahlâkçı, gizemci anlayışlarına dört elle sarılmakta, «tinsel»le «hayvansal», yani doğal cinsel yaşam arasıdaki aşılmaz düşünsel uçurumu daha da genişletmektedir: üretken cinsel etkinliğine karşı kendini küçümseyen ahlâkçı bir tu-

tumla savunmaktadır. Hekim olarak bizi «ruhsal değerleri» anlamamakla, «kaba bir maddecilik»in tutsağı olmakla suçlamaktadır. Sözün kısası, siyasal tartışmalarda gizemcilerle faşistlerin kanıtlamalarını dinlemiş, doğal bilimlerden söz eden kişilikbilimcilere ya da «insancılar»a («Geisteswissenschaftler»e) kulak vermiş insan bu dediklerimizi yadırgamayacaktır: hepsi aynıdır çünkü. Tanrı korkusuyla kişinin tinsel açıdan kendini savunmaya kalkışmasının, cinsel arzunun bilinçaltına itilmesini azıcık sarsıntıya uğrattığımız zaman güçlenmesi epey anlamlıdır. Çocukluktan kalma kendi kendini doyurma korkusu yokedildiği zaman, üretken cinsel yaşam tüm haklarına kavuşmakta ve doyurulmak istemektedir: işte ondan sonra cinsel etkinliğin akılla bilinmesi ve kabul edilmesi ağır basmaktadır. Cinsel etkinlik, daha doğrusu cinsel etkinliğe ana-babanın koyduğu yasak korkusu azaldıkça, gizemli şeylere inanma eğilimi de azalmaktadır. N'olmaktadır acaba? Eskiden, hasta cinsel arzularını bilinçaltına itebilmek için gizemli inanıştan yararlanmıştır. Ben'i çok çekingendir, çetin doğal güçleri egemenliği altına alıp yönetemeyecek kadar fazla yabancılaşmıştır kendi cinsel yaşamına. Oysa kendini savundukça, cinsel yaşamın istekleri güçlenmekte, dolayısıyla bunları önleyecek ahlâkçı ve gizemci gemleri gittikçe kalınlaştırması gerekmektedir. İyileştirme sırasında Ben güç kazanmakta, ana-babaya ve eğitimcilere duyduğu çocukça bağlılık gevşemekte, cinsel etkinliğin doğal niteliğini tanımakta, artık hiç bir biçimde kullanılamayacak çocukluk dönemi güdüleriyle yaşamın gerekliliklerini birbirinden ayırmayı öğrenmektedir. Böylece, Hıristiyan genç kısa bir süre sonra göstermeci ve sapık eğilimlerinin, bir bakıma, cinsel yaşamın çok gerilerde kalmış çocukluk dönemi etkinlik biçimlerine dönüşü, başka bir yanıyla da üretken cinsel yaşamının *gemlenmesi*'ni dile getirdiğini farketmektedir. Aynı biçimde, bir kadınla birleşme arzularının yaşına ve doğal yapısına çok uygun olduğunu, bu arzuların doyurulmaları gerektiğini de

saptayacaktır. Böylece inancın ve her şeye kadir Tanrı'nın desteğinden vazgeçebilecek, her türlü ahlâksal ket vurmayı bir yana bırakabilecektir. Evinin efendisi olacak, cinsel yaşamını kendisi düzene koyacaktır. Ruhçözümlemesi insanı babanın ya da temsilcisinin yetkisinin zorla benimsettiği çocukluk dönemi köleliğinden kurtarmaktadır. Ben'in güçlendirilmesi, babayla çocuk arasındaki bağın uzantısı olan Tanrı'yla birey arasındaki bağın gittikçe zayıflayarak gevşemesine yol açmaktadır. Eğer bitkisel-sağaltım (végétothérapie) sonunda hastayı doyurucu bir sevisel yaşama kavuşturmayı başarabilirse, gizemcilik son dayanağını da yitirmektedir. Bu durumda, tanrıbilimciler iyice dara düşmektedir, çünkü zararlı etkilerini kendi bedenlerinde de ölçtükleri bir uğraşsal etkinliği sürdüremeyeceklerini görmektedirler. O zaman pek çokları papazlığın yerine dinsel araştırmayı ya da eğitimcilik uğraşını koymaktadır.

Ruhçözümlemesinin elde ettiği bu sonuçlara yalnız üreten cinsel yaşamın sarsıntılarını anlayamayan, ya da, bir zamanlar tanıdığımız ruhçözümcü papaz gibi, «ruhçözümlemesi iskandilini bilinçaltında ancak ahlâkın izin verdiği yere dek daldırmak gerektiği»ne inanan ruhhekimleri karşı çıkar. Bizse, her türlü «siyasetdışı» ya da «nesnel, yantutmaz» bilimi elimizin tersiyle ittiğimiz gibi, bir yandan cinsel düzenlilik kuramının devrimci sonuçlarıyla savaşırken, öte yandan analara yavrularının cinsel organlarının dikleşmesini önlemek üzere soluklarını tutmalarını öğütlemeyi salık veren hekimlere de karşıyız. Eğer bu türlü mantık çıkarımları bir sorun yaratıyorsa, sorun ruhhekiminin bilincindedir, bir yandan söz konusu çıkarımları kabul edip öte yandan da kutsal şeylere tapınmanın aracı olmasına — üstelik de siyasal gericiliğe yaranamamasına — yol açan süreçtedir. Tutumu, Alman Millet Meclisi'nin son toplantısında ulusal marşı hem coşkulu, hem de yalvaran bir sesle bağıra bağıra söyleyen toplumcu-demokrat milletvekillerininkine benzemektedir: ama bu, «toplum-

cu» oldukları için, alınıp toplama kamplarına tıkılmalarını önlemedi.

Tanrı'nın varlığını ya da yokluğunu tartışmıyor, cinsel arzuların bilinçaltına itilmesine son veriyor, çocukların analarına babalarına yapışıp kalmalarına neden olan bağları çözüyoruz. Gizemciliğin ortadan kaldırılması ruhhekiminin niyetleri arasında yer almaz. O, gizemciliği de tıpkı cinsel arzuyu bilinçaltına iten ve cinsel enerjiyi alıp kendi hesabına tüketen bütün öbür ruhsal veriler gibi görür. Demek ki cinsel yaşama düzen verme süreci yalnızca gizemci bilgi öğretisinin karşısına «maddeci» ya da «dine karşıt» bir öğreti çıkarmakla bitmemektedir: bu, dirimsel hastalık durumunda (biopathie'de) herhangi bir değişiklik yaratmayacağı için, bizim titizlikle kaçındığımız bir yöntemdir; bizim işimiz, tam tersine, gizemci tutumun cinsel etkinliğe karşıt bir güç olduğunu ortaya koymak ve onu besleyen enerjileri başka türlü kullanmaktır. Cinsel düzenlilik kuramına göre bakıma uğrayan ve eskiden kılgısal yaşamında sapık, şehvetdüşkünü ve sinir hastası olduğu halde, abartılmış bir düşünsel ahlâkçılıkla karşımıza dikilen kişi, iyileştirmeden sonra bu çelişkiden kurtulmaktadır: ahlâkçılığını bir yana bırakmakta, böylece cinsel düzenlilik biliminin verdiği anlamda ahlâksızlıktan da, cinsel kopuntudan da uzaklaşmaktadır. *Yetersiz kalan ahlâksal ve gizemci ket vurmanın yerini cinsel gereksinimlerin cinsel tutumluluk bilimine uygun biçimde düzene konması almaktadır.*

Demek ki gizemcilik, ayakta kalabilmek ve insanların zihninde kendini çoğaltabilmek için açıkça cinsel yaşamın karşısına dikilirken son derece haklıdır kendi açısından. Yalnız öncüllerinden biri ve en önemli doğrulaması konusunda yanılmaktadır: *sonradan ahlâkbilimiyle etkisiz kılmaya uğraştığı güdüsel yaşamı körükleyen neden kendi «ahlâk»ıdır; boşu boşuna ortadan kaldırmaya çalıştığı ahlâksızlığın yokolması, bu «ahlâk»ın yürürlükten kalkmasına bağlıdır.* Bütün

ahlâkların ve gizemli inançların yarattığı kaçınılmaz tragedya budur. Her türlü dinsel gizemciliği besleyen cinsel düzenleme süreçlerinin ortaya çıkarılması, önünde sonunda, gizemciler bizi aforoz etse de etmese de, gizemciliğin köküne kibrit suyu ekecektir.

Cinsel bilincin bulunduğu yerde gizemci duyarlılık, onun egemen olduğu yerdeyse cinsel bilinç barınamaz. Enerji açısından bakıldığında, doğal cinsel etkinlik bilinçaltına itildiği ve gizemli uyarılmada denetimsiz bir biçimde dışa vurduğu oranda, cinsel yaşamla gizemli duyarlılık tıpatıp çakışır.

Cinsel düzenlilik kuramının ortaya çıkardığı bu olgular, kitlelerin akılsağlığı alanında ister istemez birtakım sonuçlar yaratmaktadır; akla gelebilecek kimi karşı çıkışları çürüttüktükten sonra, bunları gözler önüne sereceğiz.

5. KARŞI ÇIKIŞLAR VE CİNSEL DÜZENLİLİK KURAMININ UYGULANIŞI

Cinsel düzenlilik bilimiyle uğraşanlar, siyasal iktisatçıların «cinsel sorunun abartılıp büyütülmesi» adını verdikleri şeye karşı çıkmalarına alışmışlardır; böylesine yeni bir bilim dalında ister istemez belirecek en küçük güçlükte, bütün cinsel düzenlilik kuramını kaldırıp atmaya hazırdırlar. Cinsel düzenlilik bilimiyle yarışa kalkan bu kimselere şunu belirtelim ki, kıskançlıkları yersizdir. Cinsel düzenlilik alanındaki zihinsel çalışma onların eylem alanını daraltma ereğine değil, eğitsel sürecin şimdiye dek köşede bırakılmış bir alanına el koyma amacına yöneliktir. Cinsel düzenlilik biliminin giriştiği kavga, ezilen ve sömürülenlerin ezen ve sömürenlere açtıkları savaşın bir parçasıdır, o kadar. Bu kavganın nerelere dek uzanacağına, çalışan sınıfların hareketinde tutması gereken yerle hacmine gelince, okulcu akılyürütmeye düşmeksizin, çalışma masası başında kestirip atamayız bu soruyu. Cinsel yaşama düzen verme biliminin önemi konusunda açılan tartış-

malarda, şimdiye dek, uygulamaya geçilecek yerde, cinsel düzenlilik kuramıyla siyasal yaşama çekidüzen verme bilimi (siyasal iktisat) arasındaki sözümona çekişme üzerinde fazlaca durulmuştur. Bu gibi sorunları tartışmak boşu boşuna zaman yitirmektir. Türlü kesimlerdeki uzmanlar buyurgan yönetim biçimlerini devirdikleri, herkes kendi alanına kesinlikle egemen olduğu zaman bilim dallarının birbiri karşısındaki değer ve görevlerine ilişkin tartışmaları gereksiz hale gelecek, her çalışma alanının toplumsal önemi ortaya koyduğu işin değerine göre ölçülecektir. Burada önemli tek şey, iktisadî yaşama biçiminin cinsel yaşama biçimini belirlediğini, insan yaşamının iktisadî ve toplumsal biçimlerini değiştirmeden cinsel biçimlerini değiştiremeyeceğimizi kabul eden temel anlayışta birleşmektir.

Kimi savsözler (sloganlar) insanların beynine bir tik gibi yerleşmekte, onları ordan söküp atmak için köklü yöntemlere başvurulması gerekmektedir. Cinsel düzenlilik kuramının «bireyci» olduğunu, dolayısıyla toplumsal alanda kullanılamayacağını öne süren sersemce karşı çıkış işte böyledir. Bilgilerimizin dayandığı yöntem «bireyci»dir elbet. İyi ama, cinsel yaşamın toplum tarafından baskı altına alınması toplumda yaşayan bütün bireyleri etkilemiyor mu? *Cinsel darlık ortak dert değil mi?* Veremle ilgili araştırma her hasta üzerinde tek tek yapılıyor diye, vereme açılan savaş bireyci midir? Devrimci hareket, bugüne dek, cinsel yaşamı «özel bir iş» saymakla çok büyük yanılgıya düşmüştür. Siyasal gericilik içinse, cinsel yaşam «özel bir iş» değildir, o, her zaman ve her yerde iki alanda birden eylemde bulunur: hem *siyasal iktisat* alanında, hem de *«ahlâkın yenilenmesi»* alanında. İnsanlığı özgürlüğe kavuşturma hareketiyse bunlardan biriyle yetinmiştir. Dolayısıyla, cinsel soruna bir çözüm bulmak, kişisel yaşamın bezemini (dekorunu) toplumsal akılsağlığı bilgisine *dönüştürmek*, salt nüfus artışına ilişkin sorunlar çerçevesinde kalmamak gereklidir. Özgürlüğe kavuşturma hare-

keti şimdiye dek, yenilgiye uğramasında büyük payı olan ciddî bir yanılgıya düşmüş, sendika siyasetiyle siyasal kavgaya ilişkin sözcükleri toplumsal yaşamın bütün alanlarına aktarmış, *insan yaşamıyla eyleminin her kesimine özgü kavramlar geliştirmemiştir*. Nitekim, 1932'de, Alman Cinsel Siyaset Örgütü yöneticileri cinsel sorunu bir yana bırakmak, «açlık ve soğuğa karşı» çıkarak kitleleri cinsel konuda «seferber etmek» niyetindeydiler. Sanki toplumsal sorunun bir parçası değilmiş gibi, cinsel sorunun karşısına «toplumsal sorun»u dikmekteydiler.

Cinsel düzeltim alanından öteye geçmeyen nüfus artışı siyaseti, terimin en kesin anlamında alırsak, bir cinsel siyaset degildir. Amacı cinsel gereksinimlerin düzene konması değil, hiç kuşkusuz cinsel edimi de içeren nüfus artışıdır. Ama nüfus artışı siyasetinin cinsel yaşamla, onun toplumsal ve dirimsel içermeleriyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Halk yığınları kendilerini uzaktan yakından etkilemeyen nüfus artışı sorunlarıyla hiç mi hiç ilgilenmez. İlgili yasanın çocuk aldırmaya ilişkin paragrafı nüfus artışı sorunlarından ötürü değil, çocuk aldırmanın bireyin yaşamında yarattığı *kişisel sıkıntı*'dan ötürü ilgilerini çeker. Çocuk aldırmaya ilişkin paragraf bir sıkıntı, ölüm ve üzüntü nedeni olduğu oranda genel toplumsal siyasete girer. İnsanlar yasadaki çocuk aldırmayı yasaklayan paragrafı *çocuk üretmeden cinsel ilişkide bulunmaları gerektiği* için çiğnediklerinden çocuk aldırma cinsel siyaset alanına girer. Bugüne dek, gerçekte o alana girdiği halde, yeryüzünün *en önemli sorunundan* coşkusal açıdan söz edilmemiştir. Bilmem hangi gerici siyaset adamı kitlelere: «Çocuk aldırmaya ilişkin paragrafın milyonlarca insanın sağlık ve yaşamına zarar vermesinden mi yakınıyorsunuz? İyi ama, cinsel ilişkiye gereksiniminiz yok ki sizin!» dediği zaman, bize hükümlünün ayağının altındaki iskemleyi çekmekten başka bir iş kalmıyordu. *Çünkü, doyurucu bir cinsel yaşamın gerekliliği açık seçik belirtilmedikçe, sorunun hiç*

anlamı yoktur. Hangi toplumsal katmandan olurlarsa olsunlar, kadınlarla erkekler, çocuk aldırmayı yasaklayan paragrafın kurbanlarının sayılmasındansa, kendilerini sabahtan akşama dek uğraştıran cinsel gereksinimlerin ele alındığını görselerdi, sorunla çok daha yakından ilgilenirlerdi. Birinci kanıtlamanın çağdaş insanda her zaman bulunmayan belli bir toplumsal bilinçle başkalarına acıma duygusu gerektirmesine karşılık, ikinci kanıtlama çok kişisel çıkarlara dokunmaktadır. Propaganda ereğiyle beslenme sorunlarına değinileceği zaman bunları daha ilerki birtakım toplumsal ya da siyasal değerlendirmelere değil, kişilerin bireysel gereksinimlerine bağlama ilkesi, hiç kuşkusuz, cinsel düzenlilik alanına da uyar. Demek ki karşımızda bir kitle sorunu, kitlelerin toplumsal yaşamıyla akılsağlığına ilişkin en temel sorunlardan biri vardır.

Ruhçözümlemesinden gelecek karşı çıkış çok daha ciddidir. Ruhhekimi, insanların geçim sıkıntılarından yola çıkarak siyaset yaptığımız gibi *cinsel darlık*'larına dayanarak «siyaset» yapmaya kalkmanın gerçekleşmez bir düş olduğunu söyleyecektir; çünkü bir bireyi cinsel gereksinimlerinin bilincine vardırabilmek için aylar, hatta yıllarca çaba harcamak gerekir: ahlâksal ket vurmalar insanın beynine en az cinsel arzu kadar derinlemesine kök salmıştır, hatta çoğu kez içgüdüsel arzuları bile bastırırlar. Elimizde henüz *bireysel ruhçözümlemesine benzer* toplumsal bir araç yokken, kitlelerin cinsel arzularını bilinçaltına itişini ortadan kaldırmaya girişmek kendini beğenmişlik değil midir acaba? Bu karşı çıkış çok ciddidir. Ona bakarak kitleler arasındaki cinsel düzenlilik çalışmamdan ve araştırma etkinliğimden caysaydım, cinsel yaşama düzen verme bilimini «bireyci» sayarak bir yana iten ve bu sorunu çözmek üzere ikinci bir İsa bekleyenlere hak vermek zorunda kalırdım. Çok yakın olduğum kişiler bana çabalarımın ancak son derece yüzeysel bir etki yaratacağını, binlerce yıllık kandırmacayı ortadan kaldıramayacağı-

nı, cinsel arzuyu bilinçaltına itmenin ta derinlere işlemiş güçlerine şöyle bir değip geçeceğini söylediler. Bir ruhhekimi böyle bir karşı çıkışta bulunduysa, onun üstünde durulması gerekir. Ve doğrusunu isterseniz, hekimlik yaşamımın başlarında olsa, bu karşı çıkışı çürütemezdim: yaşadığım deneyler verdi bana gerekli gücü.

Her şeyden önce şunu gözönünde tutalım ki, kitle akılsağlığı bilimi, bireysel bitkisel iyileştirmeden apayrı bir sorunla ilgilenmektedir. Bu durumda, yapılacak şey hastanın dirimsel (biologique) sağlığını yerine getirmektir. Oysa toplumsal cinsel düzenlilik biliminin görevi bu değildir, o tek bir amaç gütmektedir: ezilen insanları içinde bulundukları *çelişkinin* ve çektikleri acının *bilincine vardırmak*. Belli bir ahlâk anlayışımız bulunduğunu bilmekteyiz; buna karşılık, doyurulmak isteyen bir cinsel yaşamımız bulunduğunu pek bilmemekteyiz, ya da biliyorsak bile, söz konusu bilgi öylesine derinlere itilmiş ki, hemen hemen hiç etkisi yok. Şimdi, söz konusu bilinçlenmenin bireysel bir ruhçözümlemesi çalışmasını gerektirdiği söylenebilir. Hekimlik bilgisini hastalara uygulayan biri olarak karşılık vereyim: bir kadına, bakımodamda onun cinsel gereksinimlerinden söz edersem, bütün ahlâk aygıtıyla bana karşı çıkacaktır: iç dünyasına giremem, hiç bir şeye inandıramam onu. Ama aynı kadın, hekimsel ve toplumsal açıdan, cinsel gereksinimlerden açıkça ve anlaşılır terimlerle söz eden bir kitle toplantısı havasına girdiği zaman, kendini yapayalnız hissetmez. Başkalarının da bu «yasak konular»a kulak kabarttığını farkeder; bireysel ahlâk anlayışından ötürü cinsel arzularını gemleyişi *cinselliğin ortaklaşa olumlandığı o toplantının havası* tarafından etkisiz hale getirilir; bilincinin ta derinlerinde aynı düşünceler yattığı için, cinsel düzenlilik kuramından gelen ve cinsel arzuları elinin tersiyle itişini etkisiz kılan (ama bütünüyle ortadan kaldırmayan!) yeni bir ahlâk anlayışına kavuşur: aslında, onun da gönlünde ömrünün boşa giden mutluluğunun yası vardır,

o da cinsel mutluluğu özlemektedir. Toplantının ortak havası cinsel mutluluk isteğini destekler, ona toplumsal bir değer kazandırır. Sorun akıllıca ele alındığı zaman, çok daha sahici, insanca, kişisel olduğu ve her bireyde olumlu bir yankı yarattığı için, cinsel mutluluk isteği çileciliğin ve kendini cinsel mutluluktan yoksun bırakmanın isterlerine kafa tutabilmektedir. Demek ki burada yapılan şey iyileştirmek değil, *kişinin bilincinde ezilme kavramını oluşturmak, cinsel etkinlikle gizemcilik arasındaki kavgayı bilinçüstünün aydınlığına çıkarmak, kitle öğretisinin baskısıyla kişinin bilincine yeni bir yaşam soluğu üflemek ve bireyi siyasal eyleme itelemektir.* İnsanları derin bir sıkıntıya düşürdüğü, iyileşme umudu bulunmayan bir hastalığa yakalattığı için, böyle bir girişimin şeytanca olacağı söylenebilir. İnsanlar bunu derken, genellikle Pallenberg'in *Zavallı Günahkâr*'ındaki çok yerinde sözleri düşünmektedirler: «İnsanoğlu zavallı bir varlıktır; neyse ki bilmez bunu. Bilseydi, nasıl da zavallı bir varlık olurdu!» Bu söze verilecek karşılık basittir: siyasal gericilikle gizemcilik çok daha şeytancadırlar. Aynı karşı çıkışı açlıkla savaşa da uygulayabiliriz. Tanrı'ya inanarak yazgısına katlanan Çinli ya da Hintli sömürge işçisi, ruhsal açıdan, düzenin korkunçluğunun bilincine varmış, köleliğine karşı bilinçle başkaldıran kişiden daha az acı çekmektedir. İnsanca davranma bahanesiyle sömürge işçisini o korkunç bilgisizliği içersinde yaşamaya bırakmak gerektiği söylenebilir mi? Ancak bir gizemci ya da onun buyurgan temsilcisi, ya da Çinli bir sağlık bilgisi öğretmeni savunabilir bu savı. Böyle anlaşılan insanseverlik, insanlıkdışılığın üstünün örtülüp sürdürülmesinden başka bir şey değildir. Bizim «insanlıkdışılığı»mız, karşılarına çıkan ilk faşist tepkide kuzu kuzu hizaya gelen şu iyi yürekli ve dürüst kişilerin gönlünde yatan şey uğruna verdiğimiz kavgadır. Cinsel yaşama düzen verme uzmanı olarak giriştiğimiz inatçı çalışmanın uyuyan acıları uyandırdığını, birtakım çelişkiler yaratıp varolanları körükledi-

ğini, insanların şu anda içinde bulundukları durumu yaşanmaz kıldığını kabul ediyoruz elbet. Ama bu çalışma, onlara ellerini ayaklarını bağlayan zincirlerden kurtulma fırsatı da vermektedir: bu, çektikleri sıkıntıların toplumsal nedenlerine karşı savaş açabilme olanağıdır. Cinsel düzenlilik kuramı adına girişilen eylemin insan yaşamının en duyarlı, en kırılgan, en kişisel alanına iliştiği doğrudur. *Peki ama, kitlelerin gizemcilik salgınına bulaştırılması başka bir noktaya mı dokunmaktadır?* Burada önemli olan tek şey, ikisinin de yöneldikleri erektir! Bir cinsel düzenlilik toplantısında gözlerde ve yüzlerde parıldayan ışığı görmüş, böyle toplantılarda en kişisel konularda sorulan binlerce soruyu işitmiş ve bunlara karşılık vermiş kişi, orada, önündeki halk yığınlarının ta derininde, günün birinde yıkılıp gitmeye mahkûm şu dünyayı aklını başına devşirip düşünmeye zorlayabilecek toplumsal dinamitin yattığına kesenkes inanmıştır. Bu çalışma ahlâkçı gizemciliğin olumlanıp savunulmasında Kilise'yle yarışan, «devrimci öğretinin yüce bakış açısının tepesine tüneyip» cinsel yaşamla ilgili sorulara karşılık bile vermeye yanaşmayan, çocuğun kendi kendini okşayıp doyurmasını bir «kentsoylu icadı» sayan, sözün kısası, varlıklarının önemli bir kesiminde, tüm Lenin'ciliklerine ve Marx'çılıklarına karşın, gerici anlayışın damgasını taşıyan devrimcilere verilseydi, yaptığım deneylerin, edindiğim görgülerin doğru olmadıkları söylenebilirdi, çünkü o zaman halk kitlesi hemen cinsel yaşamı yadsıyarak tepki gösterirdi.

Çalışmalarımız sırasında karşılaştığımız ahlâksal direnme üzerinde duralım azıcık. Yukarda, bugün cinsel mutluluk isteklerine karşı çıkarak buyurgan toplumun cinselliğe düşman havasına yaslanan bireysel ahlâk ketlemelerinin, tam ters bir öğretinin, cinsel yaşamdan yana bir öğretinin geliştirilmesiyle zararsız hale getirilebileceğini söylemiştim.

İnsanları cinsel düzenlilik biliminin getireceği bilgileri kabule hazır kılmakla, gizemciliğin ve gerici güçlerin etkisin-

den kurtarmış oluruz. Gerçekten cinsel özgürlükten yana bir havanın cinsel yaşama düzen verecek güçlü bir uluslararası örgüt olmadan yaratılamayacağını söylemeye bile gerek yok. Siyasal parti yöneticilerini bu görevin her şeyden önde geldiğine inandıramadım şimdiye dek. Derken, siyaset gerici akıldışıcılığın sahip çıktığı bir kurum haline geldi. Şimdi artık siyasal partilere güvenemeyiz. Bundan böyle bizi bekleyen iş, emek demokrasisiyle sonuçlanacak doğal evrimin görüngesi içersinde yer almaktadır.

Şu ana dek yalnız zihinsel yetenekleri kitle düzeyinde çakılıp kalmış, gönül rahatlığıyla yaslanamayacağımız bireylerin sessiz ve gizli gereksinimlerine değindik. Ama bu kadarı yetmez. Yirminci yüzyılın başlarında ve Birinci Dünya Savaşı'na dek, gereksinimlerle onların baskı altına alınması aynıydı: ama cinsel yaşama çekidüzen verme hareketinin başarıya ulaşma olasılığı pek azdı. Dünya Savaşı'ndan bu yana, nesnel toplumsal koşulların cinsel düzenlilik bilimini kolaylaştıranları birtakım değişikliklere uğradı; eğer ayağımızı sağlam yere basmak istiyorsak, bunları iyi tanımamız gerekir. 1931-1933 yılları arasında Almanya'da değişik biçim ve eğilimde birkaç cinsel düzenlilik derneğinin kurulmuş bulunması, toplumsal sürecin yeni toplumsal kavramlara doğru yol aldığını göstermektedir. Cinsel düzenlilik biliminin gelişmesini kolaylaştıran koşullardan biri, koskoca memur ve görevli orduları çalıştıran kurumların yaratılmasıydı. Böylece, küçük kurumlarla ailelerin ahlâkçı ve cinselliğe düşman havasının temel direkleri sarsılıyordu. İkinci Dünya Savaşı bu devinimi hızlandırdı. Büyük kurumlarda çalışmaya başlayan kadınlarla genç kızlar, buyurgan ailelerin kendilerine bağışladıklarından daha özgür anlayışlar benimsediler cinsel yaşam konusunda. Sanayi işçileri zaten öteden beri olumlu cinsel yaşama daha açıktılar, böylece buyurgan ahlâkçılığın bozguna uğraması küçük-kentsoylu sınıfa da bulaştı. Bugünkü küçük-kentsoylu gençlikle 1910'lardakinin kıyaslanması, günümüzde

gerçek cinsel yaşamla kimi toplumsal katmanlarda hâlâ yürürlükte bulunan öğreti arasında aşılmaz bir uçurum olduğunu saptamaya yeter. Kızoğlan kız kalma ülküsü bile bir utanç konusu haline geldi, nerde kaldı cinsel yönden sakat, çileci delikanlı. Aynı biçimde, küçük-kentsoylu çevrelerde dışardan zorla benimsetilen eşe bağlılık konusunda daha özgür görüşlerin yayıldığı görüldü. Büyük işleyimin (sanayinin) üretim biçimi, gerici cinsel siyasetin tüm çelişkilerini gözler önüne sermektedir. Artık, geçen yüzyılın sonlarında yürürlükte bulunan kılgısal yaşamla çileci öğreti arasındaki eski uyuma dönmek söz konusu olamaz. Cinsel düzenlilik alanında çalışırken, insan yaşamının gizlerini derinleştirme ve bazılarının hâlâ yüksek sesle övmeye devam ettikleri çileci ve ahlâkçı yaşama biçimlerinin tam anlamıyla dağılıp gittiklerini görme fırsatı geçiyor sık sık kişinin elinc. Gençlerin topluca yaşamaya başlamaları buyurgan ailenin kısıtlayıcı gücünü — bütünüyle ortadan kaldıramasa bile — epey aşındırmakla kalmamış, ayrıca bugünün gençliğinde cinsel sağlık, bilinç ve özgürlük kavgasında önüne getirilecek bilimsel felsefeyle öğretiyi daha olumlu karşılamaya yatkın bir durum yaratmıştır. Yüzyılın başlarında, bir kadının, doğumların denetlenmesi derneğine üye olması akıl alacak şey değildi; bugünse, sıradan bir olay haline geldi. Bu evrim, Almanya'da faşistlerin işbaşına gelmesiyle kesilmedi, yalnız yasadışı olarak sürdü. Ancak, tek parti buyurganlığının öldürücü barbarlığı andığımız sınırların dışına taşarsa, söz konusu sürecin nasıl bir evrim göstereceği araştırılmaya değer.

Yukarda andığımıza eklenen başka bir nesnel koşul, cinsel düzenlilikte beliren dengesizliğin ve gerçek cinsel gereksinimlerle çağlar öncesinden kalma ahlâksal gem vurma ve insan yapısına aykırı bir eğitimin çocuksu uzantıları arasındaki karşıtlığın gittikçe kızışmasının yarattığı sinirsel ve dirimsel hastalıkların hızla artmasıdır. Dirimsel hastalıkların gün günden artması, insanları bunca hastalığın cinsel neden-

leri konusunda daha iyi bilgi edinmeye itelemektedir.

Cinsel düzenlilik biliminin uygulamaya konmasını kolaylaştıran en büyük etken, siyasal gericiliğin cinsel yaşama düzen verme bilimi karşısında çaresiz kalışıdır. Bilimsel cinsel yazın bulunmadığı zaman, halk kitaplıklarını aşındıran kişilerin açık-saçık kitaplara yöneldiklerini biliyoruz; bu olgu, söz konusu sınırsız ilgiyi akılsal yollara yöneltebildiği zaman, cinsel düzenlilik biliminin önünde ne umut verici görüngelerin (perspective'lerin) açılacağını göstermektedir. Faşistler bir süre daha, kafaları gizemcilik ve buyurgan dünya görüşleriyle doldurulmuş yığınları çalışma hakkını ve çalışanı koruduklarını öne sürerek kandırabilirler. Cinsel düzenlilik alanındaysa durum aynı değildir. Siyasal gericilik devrimci cinsel düzenlilik kuramının karşısına, cinsel yaşamın baskı altına alınıp tümden yadsınması dışında bir cinsel siyasetle çıkamaz; böyle bir programsa halk kitlelerinin midesini bulandıracaktır, ve belki yalnız hiç bir siyasal önem taşımayan bazı yaşlı kadınlarla her türlü yaşama içtepisini yitirmiş kişi bunun dışında kalacaktır. *Gençliği kazanmalıyız davamıza!* Gençlikse, cinsel yaşama düşman kitle öğretisine kulaklarını tıkar. Buradadır işte bizim gücümüz. 1932'de, cinsel düzenlilik dernekleri, Almanya'da, yıllarca «kızıl işçi sendikaları»nın kanıtlamalarına kale gibi direnmiş kurumlara sızmayı başarmışlardır. Şurası açıktır — ve uygulama bunun doğruluğunu bol bol göstermiştir — ki, cinsel düzenlilik alanındaki kitle sağlığı bilimi sonunda bizi evrensel toplumsal özgürlüğe götürecektir. Demek ki bazı olgular karşısında uyanık bulunmalı, örneğin, faşist işçilerle memurların, hatta üniversite öğrencilerinin cinsel yaşam konusunda takınılan olumlu devrimci tutumu bütünüyle onayladıklarını, böylece yöneticileriyle çelişkiye düştüklerini görmeliyiz. Peki, söz konusu çelişkiye mantıksal bir sınır çizdiğimiz zaman ne yapacak acaba aynı yöneticiler? Yıldırmaya mı başvuracaklar? O zaman, etkileri daha da azalır. Şu noktaya bir daha parmak basıyor,

cinsel yaşamı köstekleyen engellerin nesnel olarak ortadan kaldırılmasının dönüşsüz bir hareket olduğunu, bizim en büyük gücümüzü dile getirdiğini söylüyoruz. Devrimci çalışma bu alanı boş bırakırsa, gençlik şimdiye dek yaptığı gibi, sürdüğü yaşamın nedenleriyle sonuçlarını yakalayamadan, kendi içine kapanıp gizli saklı yaşamaya devam edebilir. Yoo, tam tersine, cinsel yaşama düzen verme bilimi tutarlı bir eyleme girişirse, siyasal gericiliğin süngüsü düşer, bir «karşı-öğreti» ortaya koyamaz. Gerciliğin çileci öğretisi ancak kitlelerin cinsel yönden kendilerini olumlamaları gizli saklı, darmadağınık kaldığı, ortaklaşa bir eylemle bu öğretinin karşısına dikilemediği sürece ayakta duracaktır.

Alman faşizmi elindeki bütün araçlarla insanların ruhsal yapılarına demir atmaya çalışmış, dolayısıyla özellikle çocuklara ve gençlere saldırmıştır. Bu konuda elindeki tek araç, cinselliğe düşman çileci eğitimle, yetkeye boyuneğme duygusunu uyandırıp körüklemekti. Bir cinsin daha çocukken öbür cinse duyduğu ve doyurulmak isteyen cinsel özlemlerin yerine bir yandan yolundan sapıttırılmış eşcinsel ve eziyetçi duygular, öte yandan da çilecilik konmuştu. Bu gözlem, örneğin, şu çok ünlü «sıkı düzen ve buyruk dinleme anlayışı»yla kurulmuş gençlik çalışma ve eğitim kamplarındaki sözümona «arkadaşlık havası»na tıpatıp uymaktadır. Bu kamplardaki eğitimin görevi, gençlerdeki hayvansal yırtıcılığı harekete geçirip buyurucu savaşta kullanmaktı. *Başkasına eziyet etme düşkünlüğü (sadisme) doyurulmamış bedensel boşalma özleminden gelir.* Dış görünüşün adı «arkadaşlık», «onur», «seve seve uyulan sıkıdüzen»dir; bu cicili bicili örtünün ardında gizlenense, gizli başkaldırı, ayaklanmaya dek varan ezilmişlik duygusudur, çünkü bütün kişisel yaşam, özellikle de cinsel yaşam baskı altındadır. Tutarlı bir cinsel düzenlilik siyaseti cinsel yoksunlukları aydınlatmalıdır: o zaman anında coşkun bir yankı gelecektir gençlerden. Böyle bir etkinlik karşısında, faşist yöneticinin ilk hareketi şaşkınlık ve boca-

lamadan başka bir şey olamaz. Bir genci hangi cinsel doyumlardan yoksun bırakıldığının bilincine vardırmanın kolay olduğu anlaşılır. Hemen hiç bir şey bilmeyen kimi gençlik sorumlularının dediklerinin tersine, uğradıkları cinsel baskı gösterildiği zaman, toplumsal sorumluluklarını anlamaya daha yatkın ve daha coşkulu oldukları için, gençler ve özellikle genç kızlar bu konuda çok hızlıdırlar. Bütün iş, cinsel soruna akıllıca yaklaşmakta ve onunla genel toplumsal durum arasındaki ilintileri ortaya koymaktadır. Bu savı destekleyen sayısız kanıt sıralanabilir. Ahmakça karşı çıkışlara pabuç bırakmak büyük yanılgı olur: Önemli olan, her şeyden önce, cinsel düzenlilik biliminin uygulamasıdır.

Siyasal gericilik, Alman gençliğinin şu aydınlatılma isteğine ne karşılık verebilirdi acaba:

Alman gençliğinin Zorunlu Çalışma Hizmeti'ne sokulması, özel ve cinsel yaşamına büyük zarar vermiştir. Hemen her yerde ciddî ve tehlikeli kötüye kullanmalar kendini gösterdiğine göre, birtakım ivedi sorunların aydınlatılıp çözülmeleri gerekmektedir. Gençlerin genellikle en canalıcı kişisel sorunları tartışmalarını engelleyen çekingenlik ve utangaçlık durumu zaten kötüleştirirken, buna bir de kamp yönetiminin her türlü karşılıklı konuşmayı yasaklaması eklenmektedir. Oysa, gençliğin bedensel ve ruhsal sağlığı söz konusudur!

Çalışma kamplarındaki gençlerin cinsel yaşamı nasıl?

Çalışma Hizmeti'yle yükümlü kılınan gençlerin yaş ortalaması cinsel yaşamın başladığı çağdır ve çoğu doğal sevi gereksinimlerini kendi yaşlarında bir kız arkadaşlarını severek giderme alışkanlığındadır. Bu gençlerin cinsel yaşamı zaten daha önceden sağlıklı bir sevisel yaşama izin verecek rahatlıkların yokluğundan (gençlere ayrılan konutların azlığından), gebeliği önleyici araç ve ilâçları edinebilmek için pa-

ra bulamamaktan, Devlet yetkilileriyle gerici çevrelerin gençliğin gereksinimlerine uygun sağlıklı sevisel yaşamı karşısında takındıkları düşmanca tutumdan ötürü iyice daralmış durumdaydı. Çalışma Hizmeti'nin getirilmesiyle bu durum daha da kötüleşmiştir.

Kızlarla buluşmanın, eski arkadaşlıkları sürdürmenin olanağı yoktur.

Dolayısıyla ortaya cinsel perhiz ve kendi kendini doyurma gerekliliği çıkmaktadır.

Sonuç: sevisel yaşamın bozulması ve sapması, açık saçık konuşma ve şakaların ağır basması, kişinin istem ve enerjisini kötürüm edecek nitelikte, sağlıksız, yürek gücünü yokedici, dayanılmaz hayal oyunlarının (ırza geçmelerin, şehvetdüşkünlüğünün, eziyetdüşkünlüğünün yer aldığı hayal oyunlarının) ortaya çıkışı.

Sağlığa zarar veren ve hiç bir doyum getirmeyen uyurkenki istemdışı boşalmalar.

Olağan zamanlarda böyle şeyleri akıllarından bile geçirmeyecek delikanlılarda eşcinsel (homoseksüel) eğilim ve ilişkilerin belirmesi; sapık olmayan gençlerin eşcinsel arkadaşlarınca can yakmacasına sıkıştırılması.

Sinirliliğin, kolay öfkelenmenin, bedensel sıkıntıların, her türlü ruhsal rahatsızlıkların artması.

Gelecekteki tehlikeler.

Aşağı yukarı 17'yle 25 yaş arasında olup da doyurucu bir cinsel yaşam süremeyen her genç, ilerde, gücünü etkileyecek ciddî cinsel rahatsızlıklarla karşılaşma, dolayısıyla işe yatkınlığını yitirme tehlikesi içersindedir. Bir organ ya da işlev uzun süre etkinlik göstermeden kalırsa, sonunda kullanılmaz hale gelir. Bunun sonunda, çoğu kez, sinirsel ve ruhsal hastalıklar, sapıklıklar (cinsel sapıtmalar) ortaya çıkar.

Başımızdakilerin bu konudaki önlem (tedbir) ve buyruklarına ne türlü tepki göstermekteyiz?

Yöneticilerimiz şimdiye dek oldukça genel terimlerle bizden hep «gençliğin ahlâk açısından güçlendirilmesi»ni istediler. Bununla ne demek istediklerini çok iyi anladık. Alman gençliği, sağlıklı bir cinsel yaşam sürebilme hakkına kavuşabilmek için, geçen yıllarda, aile çevresiyle yerleşik düzenin düzmece kodamanlarına karşı çetin savaşlar vermiş, toplumsal koşullardan ötürü amacına ulaşamamıştır. Ama o arada pek çok toplumsal çevrede gençliğin cinsel sofulukla, açık-saçık yayınlarla, ikiyüzlülükle, yani gençlerin cinsel baskı altında yaşatılmasının doğurduğu sonuçlarla savaşması gerektiği düşüncesi yayılmıştı. Gençlik, kızlarla oğlanlar arasında zihinsel ve cinsel bir arkadaşlığın kurulması görüşündeydi; toplum, gençliğin yaşamına çekidüzen vermeli, onu kolaylaştırmalıydı. Peki, nedir acaba bu konuda yeni İmparatorluğun tutumu?

Bugüne dek çıkarılan kararnameler gençliğin özlemleriyle tepeden tırnağa çelişmektedir; gebeliği önleyici araç ve ilâçların açıktan açığa satılmasının yasaklanması, gençlerin bunları bulmalarını zorlaştırmıştır. Hamburg Polisi'nin yüzme sporlarını sevenlere karşı aldığı önlemler ve «töreleri çiğneyip yüz kızartıcı şeyler yapanlar»ı toplama kampına gönderme gözdağı, yurttaşlık haklarımızın çiğnenmesidir. Bir delikanlının çadır içinde sevgilisiyle yatması «törelerin çiğnenmesi, başkalarının yüzünün kızartılması» mıdır?

Hükümetin gençlik işleriyle ilgili yöneticilerine soruyoruz: Gençlik nasıl bir cinsel yaşam sürmelidir?

Dört olasılık vardır karşımızda:

1) Cinsel perhiz. *Gençlik cinsel perhizde mi yaşamalı, yani evlenene dek her türlü cinsel etkinlikten kaçınmalı mıdır?*

2) Kendi kendini doyurma. *Gençlik kendi kendini doyurma eylemine mi girişmelidir?*

3) Eşcinsel doyum. *Alman gençliği eşcinsel etkinliğe mi yönelmelidir? Eğer öyleyse, bunun için hangi yolu tutmalıdır? Karşı karşıya geçip kendi kendini mi okşamalıdır, yoksa erkek erkeğe mi yatmalıdır?*

4) Doğal sevisel yaşam ve kızlarla erkekler arasında cinsel ilişki. *Bu yol kabul ediliyorsa,*

Sevisel yaşam nerede *sürmelidir (konut sorunu)?*

Gebeliği önleme nasıl *ve* neyle *sağlanmalıdır?*

Sevisel yaşama hangi zaman *ayrılmalıdır?*

Genç, önderinin (führer'inin) yaptığını yapma hakkına sahip midir?

Aynı sorular, çocuklarla ilgili çalışmalar konusunda da karşımıza çıkmaktadır. Gerçekte yadsınmaz bir olguya dayanan şu savımız karşısında pek çok kişi şaşıracak ya da hiç bir şey anlamayacaktır: *Ancak cinsel düzenlilik bilimi çocukluğu etkili bir biçimde çekip çevirmeye izin verir.* Bu lafı duyar duymaz bağırıp çağırmamalı, bilimsel açıklamamızın gerisine kulak vermelisiniz: çocuklar neden erginlik öncesi çağda, cinsel düzenlilik biliminden alınmış yöntemlerle daha kolay eğitilebilir acaba?

1) Bütün toplumsal katmanlardaki çocuklar, hatta bin türlü yokluk ve açlık içersinde kıvrananlar bile, çocukluk çağında cinsel sorunlarla ilerki yaşlara oranla daha çok ilgilenirler. Buna, şu olgu eklenir: açlığın yarattığı — ve iktisadî bunalım yıllarında, 1930'larda epey önemli yer tutan — bedensel zararlar yeryüzündeki çocukların ancak belli bir kesimini etkilerken, *hangi toplumsal katmandan olurlarsa olsunlar bütün çocuklar,* hiç biri ayrık tutulmaksızın, cinsel baskının acısını çekmektedirler. Dolayısıyla, saldıracağımız cephe alabildiğine genişlemektedir.

2) Özgürlüğe kavuşturma hareketleri, çocukluk çağını örgütlemek gerektiğinde, gerici çalışmanın çocuklar üzerinde başarılı sonuçlar vermiş yöntemlerini kullanmaktadırlar: yürüyüş, şarkı, birörnek giysi, toplu oyun, vb. Çok küçük bir azınlığın kavuşabildiği bir talih sonucu gerçekten özgür görüşlü bir aile içersinde büyümüş çocuğun dışında, hiç bir çocuk gerici propagandayla devrimci propagandanın içeriklerini birbirinden ayıramaz. Tam karşısına geçip gözünü kırpmadan doğruya bakmak, faşizme karşı girişilecek eylemin en önemli buyruğuna, yani olgulara yan çizmemeye uymak demektir. Bizse çocuklarla gençlerin, bugün özgürlükçü havalar söyleyerek yürüdükleri kadar büyük bir coşkunlukla, yarın, buyurgan marşlar söyleyip yürüyebileceklerini öne sürüyoruz. Beri yandan, siyasal gericiliğin çocuklar arasında toplu propagandayı yaymakta faşizme-karşı savaşanlardan çok daha becerikli olduğu su götürmez. Faşizme karşı savaşanlar öteden beri bunun acısını çekmişlerdir. Dolayısıyla, toplumcu hareketin elinde, Almanya'da, gerici hareketlerde görev almışlara oranla hep daha az çocuk bulunmuştur.

3) Gerici çocuk örgütleri her yönden daha becerikliyseler de, güçsüzlüklerinin açıkça ortada olduğu bir alan vardır: *çocuklara cinsel bilgi vermeyi, onları cinsel yönden aydınlatmayı, anlara bu konuda duru düşünceler aktarmayı bilmezler.* Ancak devrimci hareket yapabilir bu işi; çünkü her şeyden önce, çocuğun cinsel yaşamının baskı altına alınmasından hiç bir çıkarı yoktur, tam tersine bundan zarar görür! İkinci olarak, devrimci kamp tâ başından beri çocuklara doğal ve mantıklı bir eğitim verilmesinden yana olagelmiştir. Bu güçlü silâh hiç kullanılmamıştır, hatta, daha da kötüsü, Almanya'daki sayısız çocuk örgütünde, o güne dek uygulanagelen bireysel cinsel eğitimin kitlesel bilgi vermeye çevrilmesi girişimi açık bir direnmeyle karşılaşmıştır. İşin hem acıklı hem de gülünç yanı şudur ki, cinsel düzenlilik biliminin çocuklara uygulanmasına karşı çıkanlar, büyük bir gönül ra-

hatlığıyla Marx'a ve Lenin'e yaslanmaktadırlar. Söz konusu kişilerin ikisinin de cinsel düzenlilik biliminden söz açmadıklarını belirtmeye gerek bile yok. Buna karşılık, çocuklar kitle halinde siyasal gericiliğin beyin yıkamasına kurban olmaktadırlar. Bununla birlikte biz, sınırsız güçlüklere karşın, çocuğun cinsel düzenlilik biliminden alınmış yöntemlerle işlenmesi konusunda hiç umulmadık olanakların belirdiğini görmekte, bu alanda çocukların tutkulu katılmasına güvenmekteyiz. Çocuklarla gençlerin cinsel çıkarları doğrultusunda *kitle halinde* hareket edilebilirse, kafalara gizemcilik mikrobunun sokulmasına karşı etkili bir silâh bulunmuş olur — ve siyasal gericilik bu eylemi eli kolu bağlı izlemek zorunda kalır.

Kuşkulanan, kararsızlık geçiren, çocukların «katkısızlığı» yiter mi yitmez mi diye kaygılananlara, sayısız örnek arasından seçtiğimiz şu iki kılgısal örneği vereceğiz:

1) Kilise, kullanacağı araçları seçmekte hiç titizlik göstermez. Faşist bir örgütten ortaklaşmacı bir örgüte geçmiş, on beş yaşında bir oğlan, önceki örgütte dernek papazının haftada bir kez gençleri cinsel davranışları, özellikle de kendi kendilerini doyurma alışkanlıkları hakkında sorguya çektiğini anlatıyordu; çok doğal olarak bu işi yapan gençler, işledikleri günahın pişmanlığı içinde kendilerini suçluyorlarmış. «Çok büyük bir günahtır bu, oğlum! diyormuş papaz, yarın şu bildirileri dağıtarak Kilise'ye hizmet edersen, günahın bağışlanır.» Sofular cinsel siyaset işlerini işte böyle elc alırlar. Biz devrimcilere gelince, utangaçız, «temiz» adamlarız, «bu gibi işlerle» hiç uğraşmak istemeyiz. Ee, bu durumda, gizemciliğin gençlerin çoğunu avucunun içine almasına şaşılır mı?

2) Berlin'deki cinsel düzenlilik inceleme takımı, *Tebeşir Üçgen, Yetişkinlerin Gizlerinin Ortaya Çıkarılması Derneği* adlı ortak bir masal yazarak çocuklar üzerinde çalışmanın ilk girişimini yapmıştı. Masal, basılmazdan önce, çocuk toplulukları sorumlularına sunuldu. Masalı «Fichte» derneğindeki

çocuklara okumayı, tepkilerini gözlemeyi kararlaştırdık. Gönül isterdi ki, cinsel düzenlilik bilimini horgörenlerin hepsi bu toplantıda hazır bulunsun. İlkin şunu belirtelim: her zaman toplantılara yirmi çocuk gelirken, buna yetmiş çocuk katıldı. Toplantıları sürekli izleyenlerin belirttiklerine göre, genellikle sessizliği sağlamak son derece güçken, bu sefer herkes gözleri ışıl ışıl yanarak, büyülenmiş gibi dinlemekteydi, salondaki bütün yüzler birleşmiş parlak bir leke haline gelmişti. Pek çok yerde, masalın okunuşu alkışlarla kesildi. Sonunda, çocukları arzu ve eleştirilerini dile getirmeye çağırdık. Pek çoğu söz istedi. Çocukların karşısında, utangaçlığımızdan, sıkılganlığımızdan utandık. Masalı çocuklara uyarlayanlar gebeliği önleme çareleriyle kendi kendini doyurma sorununa değinmemeyi kararlaştırmışlardı. Daha okuma biter bitmez sorular yağdı: «Peki ama, neden çocuk yapmayı önleme konusunda hiç bir şey söylemiyorsunuz?» — Bunun üzerine, oğlanın biri gülerek söze karıştı: «Aman canım, onu biliyoruz zaten!» «Sokak yosması nedir? diye sordu başka bir çocuk. Masalınızda hiç bir bilgi yok bu konuda!» «Yarın hemen Hıristiyanları görmeye gidelim, diye haykırdı coşkulu birtakım sesler, hep bu konuları konuşurlar, şimdi artık onları dize getirebiliriz!» «Ne zaman çıkacak bu kitap?» «Fiyatı ne olacak?» «Kolayca satınalıp herkese dağıtabileceğimiz kadar ucuz olacak mı?» Okunan birinci kesim özellikle cinsel bilgiler veriyordu; incelemeci arkadaşlar buna, toplumsal sorunları ele alan ikinci bir cilt ekleme niyetindeydi. Çocuklara açtık bu niyetimizi. «Ne zaman çıkacak ikinci cilt? Birincisi kadar eğlenceli olacak mı?» — Nerede görülmüş bir küme çocuğun böylesine aşkla şevkle toplumsal bilgi veren kitapçıklar istediği? Bundan ders almamız gerekmiyor muydu? Elbette! *Çocukların toplumsal sorunlarla ilgilenmelerini sağlayabilmek için, onların olumlu cinsel meraklarına, bilgiye susamışlıklarına çağrıda bulunmalıyız. Çocuklarda, siyasal gericiliğin onlara bunları veremeyeceği konusunda sarsılmaz*

bir inanç doğmalıdır. Böylece, dünyanın bütün ülkelerinde çocukların akılcı dünya görüşüne kitle halinde katılmalarını sağlamış, onları gerici etkilere karşı güçlendirmiş ve — en önemlisi — devrimci özgürlük hareketine sıkıca bağlamış oluruz. Ancak, bu ereğe varabilmek için, ilkin iki engeli aşmamız gerekir: siyasal gericilikle özgürlükçü kamptaki «ahlâkçılar».

Cinsel düzenlilik biliminin saldırması gereken başka bir önemli alan, Almanya'da görüldüğü üzere, kadınların iş kurumlarından alınıp evlere tıkılmasının ortaya çıkardığı durumdur. Bu sorunu çözebilmek için, her şeyden önce, kadının özgürlüğü kavramına bir *cinsel* içerik kazandırmak gerekir. Şurasını hiç unutmamak gereklidir ki, kadınların çoğu aile içersinde erkeğe parasal açıdan bağımlılığı birtakım ilkelerden ötürü değil, bu durumun kendilerine koyduğu cinsel sınırlardan dolayı kabul etmektedirler. Bu dediğimizi kanıtlamak için, cinsel yaşamlarını bilinçaltına itip sesi çıkmaz hale getiren kadınların iktisadî bağımlılıklarını gık demeden ve kolayca kabul etmenin ötesinde, seve seve onayladıklarını anımsamak yetişir. Bu kadınlarda cinsel bilincin uyandırılması, çileciliğin tehlikelerine karşı uyarılmaları, erkek karşısındaki bağımlılıklarının siyasal açıdan kullanılmasının ön koşullarıdırlar. Cinsel yaşama düzen verme örgütleri bu işi yüklenemezlerse, yeni buyurgan cinsel baskı dalgası sonunda kadınların gözünden köleliklerini gizlemeyi başaracaktır. Almanya'da ve daha başka ileri sanayi ülkelerinde, kadınlarla gençlerin kısa zamanda cinsel gericiliğin baskısına başkaldırmaları için bütün koşullar hazırdır. Bu alanda tutarlı ve acımasız bir cinsel siyaset izlenirse, bizim şu özgür düşünceli aydınlarımızla siyasetçilerimize ötedeı beri kök söktürmüş bulunan birtakım sorunlar belli bir sonuca bağlanmış olur: «Kadınlarla gençler neden kolayca siyasal gericiliğe katılıvermektedirler acaba?» Cinsel baskının toplumsal işlevini, cinsel arzuların bilinçaltına itilmesiyle gerici siyasal öğreti arasındaki sıkı bağıntıyı

böylesine açıkça ortaya koyan başka bir alan yoktur.

Sözü bağlamak üzere, bu bölümü okuyan ve çürütülmesi pek kolay olmayan bir gözlemde bulunan bir ruhhekiminin karşı çıkışını analım. Şöyle dedi ruhhekimi: halk yığınlarının cinsel sorunlarla müthiş ilgilendikleri, bu sorunlara kanlarıyla canlarıyla bağlı bulundukları doğrudur; ama bundan, hemencecik, söz konusu ilginin siyasal açıdan, bir sürü özveri ve doğal hakkından seve seve vazgeçme gerektiren toplumsal devrimin gerçekleştirilmesi yönünde kullanılabileceği sonucu çıkarılabilir mi? Cinsel düzenlilik biliminin öne sürdüğü kanıtlamalardan etkilenecek halk yığınları, cinsel özgürlük alanında o güne dek ellerinden alınmış borç senetlerini anında ödetmeye kalkmayacaklar mıdır acaba? — İşimizin güçlüğü oranında, her karşı çıkışa kulak vermek, bunları yanıtlamaya çalışmak zorundayız! Birtakım devrimci düşler kurmaktan, ancak «kuramda» doğru olan şeylerin gerçekleşebileceğine inanmaktan çekinmemeliyiz. Açlığı bizim bu konudaki ateşli arzumuz değil, birtakım vazgeçilmez nesnel ön koşullar ortadan kaldıracaktır. Tıpkı en günlük maddesel çıkarlarını harekete geçirebildiğimiz gibi, bütün ülkelerdeki halk yığınlarının cinsel darlığını şu acıklı toplumsal dizgeye yöneltilmiş bir toplumsal eylem haline getirebilir miyiz? Biz, birtakım kılgısal deneylere giriştik; ve bazı kuramsal akılyürütmeler, küçük kümeler, özel toplantılar düzeyinde gerçekleştirilen şeyin kitle içersinde de yapılabileceğine inanmaya iteliyor bizi. Ancak, şimdiye dek es geçtiğimiz *zorunlu* bir koşul var. Gerçekten de, cinsel yaşama düzen verme alanında yararlı bir iş yapabilmek ve bu çalışmayı etkili kılabilmek için, her şeyden önce işçi hareketine tutarlılık kazandırmak gerekir; bu ön koşul olmadan, cinsel düzenlilik çalışması, ilk ağızda, yalnızca hazırlık yerine geçebilir; öte yandan, alabildiğine güçlü bir yapıya sahip, bu bilimi kılgısal olarak gerçekleştirebilecek nitelikte, *uluslararası* bir cinsel düzenlilik örgütü kurmak gerekir. Üçüncü olarak, bu çalışmayı köklü bir eğitim almış

yöneticilere vermek zorunludur. Ondan sonrası uygulamaya kalmıştır, çünkü her özel sorun için önceden verilecek çözüm öğüdü yoktur; böyle bir şeye kalkışmak kafaları karıştırır, bütün çabaları daha başından köstekler. Ayrıntıda, yeni etkinlik biçimleri, uygulama sırasında ortaya çıkacaktır. Onları bir liste halinde başından vermek, incelememizi boşu boşuna gereksiz ayrıntıyla doldurur.

6. SİYASETDIŞI İNSAN

Şimdi geldik diyasetdışı insan denen kişiye. Hitler, siyasal gücünü yalnızca o güne dek pek az siyasetle uğraşmış kişilere dayandırmamış, «yasal» zaferini, 1933 Mart'ında seferber etmeyi başardığı en az 5 milyon oy vermeyen insanla, yani, «siyasetdışı» yurttaşla güvence altına almıştı. Sol partiler, «kayıtsız ya da siyasetdışı birey»den ne anlamak gerektiğini araştırmaksızın, kayıtsız halk yığınlarını kendi yanlarına çekmek için büyük çabalar harcamışlardı.

Bir fabrika ya da büyük toprak sahibi sağcı partiye girdi mi, iktisadî çıkarına göre hareket ettiği hemen anlaşılır. Böyle birinin sola yönelmesi toplumsal durumuna aykırı düşer, ancak akıldışı güdülerle açıklanabilir. İşleyim (sanayi) işçisinin sola yönelmesi de yüzde yüz akılsaldır, çünkü iş kurumundaki iktisadî ve toplumsal durumuna uymaktadır. Eğer işçi, memur ya da Devlet görevlisi sağcı bir siyasal tutum benimserse, siyasal açıkgörüşlülükten yoksun, yani toplumsal konumunun pek farkına varmıyor demektir. Kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış kişi siyasetdışı kaldığı oranda, siyasal gericiliğin bilgi öğretisine açıktır. *Siyasetdışı tutum*, ilk bakışta sanılacağı gibi, edilgin bir ruh durumu değildir, tam tersine çok etkin bir konum (vaziyet) almaktır, siyasal sorumluluk duygusuna karşı kişinin kendini *savunması*'dır. Bu savunmanın çözümlenmesi, geniş siyasetdışı halk yığınlarının

tutumuyla ilgili bir sürü gizi aydınlığa kavuşturan çok kesin sonuçlar vermektedir. «Siyasetten söz edildiğini duymak istetemeyen» pek çok sıradan aydın, gerçekte, en dolaysız iktisadî çıkarlarını savunmakta, varoluşları için kaygılanmaktadırlar; varoluşları bütünüyle kamuoyuna bağlı bulunmakta, onun uğrunda, en gülünç biçimde, en özel inançlarını ve bilgilerini gözden çıkarmaktadırlar. Üretim sürecinde yer alan, yine de toplumsal sorumluluklarından kaçan kişilere gelince, bunları iki büyük kümeye ayırabiliriz: birinci kümedekilerde, «siyaset» kavramı şiddet ve bedensel tehlike düşüncesiyle, başka türlü söylersek, gerçek yaşama ayak uydurmalarını önleyen güçlü bir sıkıntıyla çakışmaktadır. Öbürlerindeyse — ki bunlar herhalde çoğunluktadırlar — cinsel güçlüklerin birinci sırayı tuttuğu kişisel çatışkı ve dertlere bağlanabilir toplumsal bilinç eksikliği. Toplumsal sorumluluklarının bilincine varması için bin türlü neden bulunan genç bir memur hanım bu konularla ilgilenmiyorsa, bunun sebebi, % 99 bir «gönül öyküsü»dür, ya da daha ciddî konuşacak olursak, iç dünyasındaki bir cinsel çatışkıdır. Aynı gözlem, cinsel güçlükler altında ezilmemek için bütün zihinsel enerjisine gereksinimi bulunan küçük-kentsoylu kadına da uyar. Devrimci hareket şimdiye dek bu olguyu gereği gibi tanıyamamış, «siyasetdışı» insanı, doyurulmamış iktisadî çıkarlarının bilincine vardırarak siyasetle uğraştırmaya çalışmıştır. Uygulama göstermiştir ki, böyle kimseler iktisadî açıklamalara kulak kabartmaya hiç de yatkın değildirler; buna karşılık, iktisadî çıkarlarına hiç değinmeseler bile, ulusal-toplumcuların gizemci laf ebeliklerini seve seve dinlerler. Nasıl açıklamalı bu olguyu? (Terimin en geniş anlamıyla), bilinçli ya da bilinçsiz olarak, akılcı düşünceyi ve toplumsal sorumluluğun gelişmesini köstekleyen, kişinin gözünü korkutan, bir bakıma onu dış dünyadan koparan çok ciddî cinsel çatışkılarla. Böyle biri, yurttaşlarının gizemciliğiyle çabuk kanıcılığını, başka bir deyişle cinsel araçları, yaşam enerjisine ilişkin araçları dilediği gibi kullanma-

ya alışmış bir faşistin eline düştü mü, buyurgan yönetim programını özgürlükçü programa yeğlediği için değil, kendini önder'e ve öğretisine bırakmak iç dünyasındaki gerilime anlık bir gevşeme getirdiği, zihnindeki çatışkıyı başka bir alana aktarıp çözebildiği için, tüm dikkatini ona vermektedir; hatta, böyle bir kimse faşisti devrimci, Hitler'i Alman Lenin'i gibi görebilmektedir. Cinsel alanda onulmaz bir biçimde doyumdan yoksun bırakılmış, toplumsal sorumluluğunu hiç düşünmemiş bir küçük-kentsoylu kadının, zihinsel ve cinsel açıdan azgelişmiş bir satıcı kızın kendilerine — çarpıtılmış da olsa — bir tür doyum getiren faşizmin gürültülü patırtılı sevisel yaşamının etkisinde kaldıklarını anlayabilmek için ruhbilimci olmaya gerek yoktur. Siyasal yönden belirleyici rol oynayan ve toplumsal yönden ezilen 5 milyon «siyasetdışı» insanın yaşamının gizli yanlarına eğildiğimiz zaman, özel yaşamın, yani aslında cinsel yaşamın büyük toplumsal olaylardaki etkisini çok daha iyi kavrarız. Bu savı birtakım sayılamalarla (istatistiklerle) pekiştirmek olanaksız. Ayrıca biz, Hitler'in sayımbilimi küçümseyerek, toplumun horlanmış kesiminin cinsel yoksulluğunu sömürerek işbaşına geldiği bir dünyada, sayılamaların o düzmece doğruluğuna da pek bel bağlamayız.

Siyasetle uğraşmayan kişi, cinsel çatışkılarıyla başı dertte olan insandır. Onu, cinsel sorunu bir yana bırakarak toplumsal bilince kavuşturma çabaları boşa gitmekle kalmaz, kaçınılmaz bir biçimde, cinsel yoksulluğunu ustaca kullanan siyasal gericiliğin kucağına iter. Basit bir hesap tam tersi yolu seçmek, siyasetdışı adamın cinsel yaşamına toplumca sahip çıkmak gerektiğini gösterir. Bir zamanlar ben de böylesine sıradan bir savın sonuçlarından ürkmüştüm. Dolayısıyla, diplomalı iktisatçılarla siyasetçilerin onu odasından dışarı çıkmayan bir bilginin kurumuş beyninin ürünü saymalarını çok iyi anlıyorum. Ama herhangi bir cinsel düzenlilik toplantısına katılmış kişi, oraya gelenlerin çoğunun hiç bir siyasal top-

lantıya gitmediklerini bilir. Batı Almanya'daki cinsel düzenlilik örgütlerinde çoğunlukla başka bir örgüte üye olmayan, siyasetle uğraşmayan kişiler vardı. Uluslararası sofuluk örgütünün binlerce yıldır, dünyanın en ıssız köşelerinde, *kendine göre* siyasal-cinsel toplantılar düzenlediğine bakılınca, bu gibi yargıların boşluğu, kendini beğenmişliği açıkça ortaya çıkmaktadır, çünkü kiliselerdeki pazar toplantıları, Müslümanların vaızlı cuma namazları, Yahudi'lerin cumartesi duaları falan bundan başka bir şey değildir. Bu olguyu ciddiye almamak, hatta yadsımak, (elimizde cinsel düzenlilik alanında belli bir yaşantı ve cinsel baskıyla gizemcilik arasındaki ilintiler konusunda sağlam bilgiler bulunduğuna göre) günümüzde, Orta Çağ anlayışıyla iktisadî köleliğin sürüp gitmesine bağışlanmaz ve — insanlığı özgürlüğe kavuşturma hareketi açısından bakıldığında — gerici bir katkıda bulunmak olur.

Sözümü bitirirken, günlük işimizin çerçevesini fersah fersah aşan bir olguya değinmek isterim: *insan organizmasının dirimsel (biyolojik) uyuşukluğu* ve bunun toplumsal ve bireysel özgürlük kavgasına yansıyışı.

IX. BÖLÜM

KİTLE VE DEVLET

Sömürge aramaya çıkmış öncüler Amerika'nın uçsuz bucaksız ormanlarında yollarını şaşırdıkları zaman, insan ayağı basmamış topraklara doğru yürüyüp yeni serüvenlere atılabilmek için, geldikleri yolu bulmaya çalışırlardı. Bunun için siyasal parti kurmazlardı; bilmedikleri bölgeler konusunda ardı arkası gelmemecesine tartışmazlardı; birbirleriyle çarpışmaz, birbirlerini sömürgecilik tasarıları kurup geliştirmekte yüreklendirmezlerdi. En doğal biçimde, o anki duruma göre, *emek demokrasisi*'nin ilkelerine uyarak hareket ederlerdi: tanıdıkları bölgeye döner, oradan tanımadıkları yerleri ele geçirmek üzere hep birlikte yola çıkarlardı.

Bir bitkisel-sağaltım uzmanı (végétothérapeute), bakım sırasında, hastasının akıldışı tepkilerinin balta girmemiş ormanında yolunu yitirirse, oturup onunla «Tanrı var mı, yok mu» tartışmasına girişmez. Böyle bir durum karşısında sinirceli (nevrotik) ya da akıldışı tepkiler göstermez, düşüncesinde şöyle bir geriye çekilerek durumu gözden geçirir, daha önce sağlama bağladığı iyileştirici olguları düzene koymaya uğraşır; böylece, durumun evrimi içersinde sağını solunu açıkça görmesine izin verecek en son iyileştirme evresine dönmüş olur.

Her canlı varlık, doğal olarak, karşılaştığı yıkımın nedenlerini bulup ortaya çıkarma ve yoketme eğilimi duyar. Kendisini yıkıma sürükleyen davranışlardan kaçınmaya, onları bir daha yapmamaya dikkat eder. Bu davranış, varlığın, kar-

şılaştığı talihsizliği atlatmakta geçmiş deneylerden ders alma eğilimini gösterir. Bizim siyasetçilerinse bu türlü tepkilerden haberleri yoktur. Büyük bir içtenlikle, siyasetin geçmiş deneylerden hiç bir şey öğrenmeme bilimi olduğu öne sürülebilir. Avusturya Hükümdarlığı 1914 Dünya Savaşı'nı başlatmıştı. O günlerde, elde silâh, Amerikan demokrasisiyle çarpışmaktaydı. 1942'de, İkinci Dünya Savaşı sırasındaysa, Amerikan Devlet adamlarının yardımıyla, Habsburg hanedanını işbaşına getirip yeni savaşların çıkmasını «önlemek» savındaydı. Akılalmaz bir siyasal anlamsızlıktır bu.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, «İtalyanlar» «Amerikalılar»ın dostları ve bağlaşıklarıydılar (müttefikleriydiler). 1942'de, İkinci Dünya Savaşı sırasında «baş düşmanları»ydılar, ama 1943'ten sonra, yine «dostlar» arasına katıldılar. Birinci Dünya Savaşı'nda, 1914'te «İtalyanlar», «Almanlar»ın «baş düşmanları», hatta «atadan kalma» düşmanlarıydılar. İkinci Dünya Savaşı'nda, «İtalyanlar», yine kalıtımsal nedenlerden ötürü, «Almanların Cermen ırkından gelme kardeşleri»ydiler; 1943'te, yeniden can düşmanı haline gelmişlerdi. Diyelim ki 1983'te patlak verecek Üçüncü Dünya Savaşı'nda, «dünya kuruldu kurulalı birbirlerinin düşmanı olan Almanlarla Fransızlar» yeniden «kan kardeşi» olacaklardır.

Coşkusal vebadır bu. Copernic'in, XVI. yüzyılda, dünyanın güneş çevresinde döndüğünü öne sürdüğünü düşünelim; öğrencisi, XVII. yüzyılda, dünyanın güneş çevresinde *dönmediği* görüşünde olsun; XVIII. yüzyıldaki öğrenci, yeniden Copernic'in kuramına dönsün. XX. yüzyıl gökbilimcileriyse, dünyanın olduğu yerde durduğu halde güneş çevresinde döndüğünü, hem Copernic'in hem de öğrencilerinin haklı olduğunu öne sürsünler. Bunları söyleyen Copernic'se, hemen koskoca bir odun yığını hazırlanmaktadır. Ama düzmece siyasetçinin biri kalkıp da yeryüzündeki halklara çok daha akılalmaz sersemlikler anlattığı, 1939'da yalandır dediğine 1940'da doğru diye sahip çıktığı zaman, halk yığınları sevinçten durdukları

yerde duramamakta, yaşasın, mucize oldu! diye haykırmaktadırlar.

Eski kuram olguları açıklamaya yettiği sürece yeni kuramlar ortaya atmamak bilimin en eski ilkesidir. Eski bir kuram yetersiz ve eksik kaldığı zaman, kusurlarının neler olduğunu bulmaya çalışır, eski kuramı eleştirir, yerine yenilerini koyarız. Son derece doğal olan bu yürüme yöntemi bizim siyaset adamlarına hepten yabancıdır. Yeni olguların sayısı ne olursa olsun, kaç tane yanılgı bulunursa bulunsun, eski kuram *savsözler* (sloganlar) biçiminde başarıdan başarıya koşmaya devam eder, yeni olgular büyük bir ustalıkla gizlenir, yanılsamadır diye kara çalınır. Biçimsel demokrasi oyunları milyonlarca Avrupalıyı düş kırıklığına uğrattı, böylece tek partiye dayalı buyurgan yönetime olanak verdi. Demokrat siyasetçilerse halk yönetiminin başlangıç noktalarına dönmekten, toplumsal yaşamda ortaya çıkan köklü değişikliklerin ışığında bunları düzeltmekten, onlara yeni ve yararlı bir yön vermekten kaçınmaktalar. Avrupa'da, rezil olan ve tahtlarından indirilen birtakım usul gerekleri hakkında, hiç bir şey olmamışcasına, el kaldırıp oy vermeye devam edilmektedir.

Birtakım barış dizgeleri icat edilmekte, tasarlanmakta, oya konmakta. Oysa, daha tasarlanmazdan önce söz konusu barış dizgelerinden ölesiye korkulduğu da bilinmekte. Barışın getireceği insanlar arasındaki işbirliğinin temel öğeleri, birlikte iş gören insanların doğal ilişkilerinde somut olarak vardır. Onları «dışardan getirip toplum yaşamına sokma»ya gerek yoktur. İyi bir hekim, öldürücü bir hastalığa tutulmuş bir bedene yeni bir sağlık «getirmez». Hasta bedende varolmaya devam eden doğal sağlık öğelerini bulmaya çalışır. Onları bulup ortaya çıkardıktan sonra, hastalıklı gidişi durdurmakta kullanır. Aynı gözlem, birtakım siyasal taslak ve düşünlerle değil, *toplumsal bilim* açısından yaklaşılırsa, hasta toplumsal organizmaya da uyar. Özgürlük olasılıkları, organsal bir biçimde, ancak gerçek yaşamda geliştirilebilir, engel-

ler ortadan kaldırılabilir. Hasta düşmüş bir toplumsal organizmaya, yasaların güvence altına aldığı birtakım özgürlükler, zorla benimsetilemez.

Sovyetler Birliği örneği, kitleyle Devlet arasındaki ilişkileri istediğimizden daha iyi aydınlatmaktadır, nedeni de şudur: 1917 Devrimi, yirmi otuz yıl sınanmış bir toplumbilimsel kuram tarafından hazırlanmıştır. Rus Devrimi bu kuramdan yararlanmıştır. Toplumsal sarsıntıya milyonlarca kişi katılmış, onun acılarını çekmiş, sevinçlerine ortak olmuş, çekici güçlerini oluşturmuşlardır. O günden bu yana geçen yirmi yıl içersinde, «İşçi Sınıfı Devleti»nde toplumbilimsel kuramla halk yığınları ne hale gelmiştir acaba?

Demokrasiyle (halk yönetimiyle), özel koşullarıyla, gerçekleşme olasılıklarıyla ciddî olarak ilgilenen hiç kimse Sovyetler Birliği'ndeki evrimi hesaba katmamazlık edemez. Halk yönetiminin yapısı nedir, gerçekleştirilebilir mi, evetse, nasıl? *Karşılaşılacak güçlükleri yenebilen* emek demokrasisinin uygulayacağı siyasetle, «siyaset yapan» biçimsel demokrasinin siyaseti arasındaki ayrım, Sovyetler Birliği'ndeki türlü iktisadî ve siyasal örgütlerin tutumlarında açıkça ortaya konmuştur.

1. 1936 : DOĞRULARI SÖYLEMEK — İYİ AMA NASIL VE NE ZAMAN?

İtalya-Etyopya savaşı patlamış, olaylar yıldırım hızıyla gelişmekteydi. Dünyanın ilerki yıllarda nasıl bir evrim geçireceğini kimsecikler bilmiyor, bilemiyordu. Örgütlü işçi hareketi olaylara hiç karışmadı. Uluslararası alanda bölünmüş durumdaydı; ya düpedüz susuyor, ya da şaşkın tavuk gibi, şu ya da bu görüşü benimsiyordu. Sovyetler Birliği, Litvinof aracılığıyla, barış yolunda epey savaşmış, ama toplumsal oyun arkadaşı olarak tam anlamıyla başarısızlığa uğramıştı. Dola-

yısıyla, o güne dek görülmemiş acılara ve yıkımlara gebeydi dünya. Yapılacak bütün iş, bunlara hazırlanmaktı. Doğacak kargaşalıktan, yeni bir toplumsal düzen fışkırabilirdi. Tıpkı 1918-1933 arasında Almanya'da olduğu gibi. Öyleyse, kurulacak devrimci toplumsal yapıları zamanında öngörmek gerekiyordu. O çağda yürürlükte bulunan karışık ve çelişik siyasal kavramlardan birinin ardına takılmamak son derece önemliydi. Buysa, toplumsal süreçlerle ilintiyi kesmeksizin, sıradan siyasal şamatadan belli ölçüde uzaklaşmayı gerektiriyordu. İnsan yapısıyla ilgili inceleme her zamankinden daha çok gerekliydi. Özellikle de, Sovyetler Birliği'ndeki evrim konusunda açık seçik bir düşünceye sahip olma zorunluluğu vardı. Almanya, İngiltere, Amerika ve Çin'deki milyonlarca işçi, umutla, Sovyetler Birliği'ndeki gidişi izlemekteydi. Kitle ruhbilimi uzmanları, Sovyetler Birliği'nin Almanya'daki yıkıma yeni bir düş kırıklığı eklemesi halinde, savaşın bilimsel açıdan ancak, inatçı bir kavgayla elde edilecek fazladan bir aydınlıkla aşılabileceğinin farkındaydılar.

Avrupa savaşı, *bir kuşak içersinde* yaşanacak İkinci Dünya Savaşı gelip kapıya dayanmıştı. İnsanlığın elinde, henüz, savaştan sonra olabilecekleri düşünme fırsatı vardı. İnsan eylemi değilse bile insan düşüncesi, hâlâ, yeni kitle çarpışmalarından, savaş çılgınlığının nedenlerini bulup ortaya çıkarabilecek durumdaydı: bu nedenlerin anlaşılmasıysa, savaş yanlılarının çanına ot tıkayabilirdi. Bunun bilincinde olanlar dinginliklerini yitirmemeye, açıkgörüşlü kalmaya uğraşıyorlardı canla başla. Ancak, her şeye karşın eyleme geçme kararı vermek gerekiyordu, çünkü Afrika'da başlayıp kısa sürede bütün dünyayı kaplayan İkinci Dünya Savaşı, er geç sona erecekti. Sonraki aşama, «savaş düşkünlerinin ölümü» ve «savaş nedenlerinin ortadan kaldırılması» aşaması olmalıydı.

1935'te, Sovyetler Birliği'ndeki evrimin korkunç bir bozgunla sonuçlanacağı açıkça görüldü. Almanya'daki, İskandinav ülkelerindeki demokrat siyasetçiler ardı arkası gelmeyen

tartışmalara giriştiler, bu korkunç yıkımın nedenlerini derinleştirmeye çalışmadılar. Engels'le Lenin'in sahiden demokratça özlemlerine dönmekten, Sovyet toplumunun başlangıç noktalarını gözden geçirmekten, bunlara dayanarak evrimini kavramaktan kaçındılar. Gerçekten demokrat bir Amerikalının Amerikan Anayasası'nı ve Jefferson, Lincoln falan gibi Amerikan öncülerinin temel düşüncelerini bilmemesi nasıl olanaksızsa, gerçek halk yönetiminin bu iki öncüsünü tanımamak da aynı derecede olanaksızdır. Engels Alman demokrasisinin en gözde temsilcisi, Lenin de Rus demokrasisinin temsilcisiydi. İkisi de birtakım biçimsel oyunlara dalmamış, halk yönetiminin ta özüne inmişlerdi: ortaklaşmacı (komünist) damgasını yememek, üniversitedeki kürsüyü, siyasetteki yeri yitirmemek için bu iki düşünüre yanaşmaktan kaçılıyordu. Engels zengin bir fabrika sahibinin, Lenin de varlıklı bir Devlet görevlisinin oğluydu. İkisi de «egemen sınıflar»dan çıkmış, (onlar gibi «kentsoylu» atalardan gelen) Marx'ın toplumsal iktisat biliminden yola çıkarak sahiden demokrat bir dizge (sistem) geliştirmeye çalışmışlardı.

Engels'le Lenin'in kurdukları halk yönetimi öğretisi bir yana bırakılmıştı: bu yapı gerek Avrupalı — ve olayların kanıtlayacağı üzere — gerek Rus toplumbilimcileriyle siyasetçilerine epey ağır görevler yüklemekteydi. Çok şey istiyordu onlardan!

Bugün (1944'te) doğal emek demokrasisini, Engels'le Lenin'in toplumsal-siyasal düşüncelerinin 1850-1920 arasında girdikleri biçimleri gözden geçirmeden, 1917-1923 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan filizlenme sürecini yakından izlemeden betimleyemeyiz. Rus Devrimi, toplumsal ilerleme sürecinde atılmış bir dev adamdır. Bundan ötürü, sonradan ona vurulan köstek son derece önemli bir toplumsal deney, toplumsal alanla ilgilenen herkes için dev boyutlu bir derstir. Rusya'nın Hitler'le savaşmak zorunda kaldığı zaman elde ettiği başarıların yarattığı salt coşkusal sevinç, kıl-

gısal (pratik) alanda hiç bir yere götürmez bizi. 1917 - 1923 arasında göremediğimiz bu coşkunluğun 1943'teki nedenleri epey kuşku vericidir; duyulan sevinç, sahici domokrasiyi kurmakta gösterilen içten kaygıdan çok, bencil savaş çıkarlarına dayanmaktaydı.

Okuyacağınız Sovyetler Birliği'ndeki evrim incelemesinin ilk taslağı 1935'te kaleme alındı. Şimdi içinizden kimileri neden o zaman yayımlanmadığını soracaktır. Sanırım, küçük bir açıklama gerek burada: kitle ruhbiliminin ancak siyasal partilerce uygulandığı Avrupa'da, yaratacakları siyasal etkileri hesaba katmadan ve şu ya da bu partinin siyasetiyle çelişen yargılara varan bilimsel incelemeler yayımlayan kişilerin söz konusu örgütlerden çıkarıldıklarını, halkla ilintilerinin kesildiğini saptamıştık[1]. Bu konuda, bütün siyasal partiler görüş birliğindeydiler. İzleyeceği yolu bilimsel doğruya göre çizmeye değil de, kitlelerin akıldışı ruhsal yapılarından alınmış yanılsamalar ardında koşmaya yatkın siyasal partinin doğal yapısı budur. Gerçekten de, bilimsel bir doğrunun dile getirilmesi partili siyasetçinin, her zamanki alışkanlığı uyarınca, kendi yanılsamalarına yaslanarak gerçekliğin sarp kayalıklarına bindirmeden gemisini yürütmesine engel olur. Yanılsamaların uzun zaman dilimi içersinde pek yararlı olmadıkları doğrudur, nitekim 1938'de Avrupa'da yaşanan olaylar bunu

[1] Hem bilim adamı, hem siyasal savaşçı olan Reich Avusturya Ortaklaşmacı Partisi'nin üyesidir; halka açık uygulamalarından ötürü, ilkin Parti'den, sonra Avusturya'dan kovulur. 1930'da Berlin'de Cinsel Siyaset Hareketi'ni kurar. Derneğine, bir yılda yirmi bin üye katılır. Gerek Nazilerin, gerekse Alman Ortaklaşmacılarının tepkileriyle, Almanya'dan da kovulur. İlkin İskandinav ülkelerine sığınır, 1939'da A.B.D.'ne yerleşir; başlangıçta el üstünde tutulur, araştırmaları için her türlü olanak sağlanır. 1950'lerden sonra Mc Carthy'ciliğin gelişiyle cadı kazanına atılanlar arasında o da vardır; bütün yapıtları yasaklattırılır, toplattırılır, yakılır. Açılan dâvalardan biri sırasında, 1957'de tutuklu bulunduğu tutukevinde can verir. **(Ç.N.)**

çok parlak bir biçimde göstermiştir; uzun zaman kesiti içersinde, bilimsel doğruların toplumsal yaşamın en güvenilir kılavuzu oldukları ortaya çıkar, ama o günlerde Sovyetler Birliği'ne ilişkin doğrular kamuoyunu ilgilendiremeyecek, hele hele coşturamayacak kadar küçük filizler olmaktan öteye geçmemekteydi. Olsa olsa pişmanlık acılarıydılar. Olguların genellikle daha iyi karşılanabilmeleri, uygulanan bütün siyasetlerin akıldışı nitcliğinin geniş işçi katmanlarınca görülebilmesi için İkinci Dünya Savaşı'nı beklemek gerekti.

Nesnel verilerin saptanması, hoş karşılanıp karşılanmayacaklarına bağlı olamaz elbet: burada bütün sorun, söz konusu olguların varolup olmadıklarının bilinmesidir. İşte bu yüzden de olgular öteden beri, onların gerçek olup olmadıklarını araştırmayan, yalnızca o anki boş tartışmaya girip girmeyeceklerine bakan siyasetle sert bir biçimde çatışmaktadır. Bundan ötürü, bilimsel doğruları dile getiren toplumbilimcinin durumu hiç de iç açıcı değildir: bir yandan, nesnel bir olgu bulur ve bunu dile getirmek ister. Öte yandansa, canlı toplumsal devinimle bağını koparmaması gerekir. Gözlemlerinden birini yayımlarken, genellikle siyasal gerçekdışıcılığın etkisinde yaşayan insan kitleleri üzerinde yapacağı etkiyi iyice ölçüp biçmesi gereklidir. Herhangi bir toplumbilimsel kazanç, ancak halk yığınları yaşarken onu kendiliklerinden özümlemişlerse kendini kabul ettirebilir ve toplumsal uygulamaya dökülebilir. Demek ki, toplumun dirimsel gerekliliklerinin akılla kabul edilebilmeleri ve dünyanın her yanında kendiliğinden benimsenebilmeleri için, modası geçmiş, özgürlüğe aykırı siyasal düşünme dizgelerinin *herkesin gözünde* iyice yıpranmaları gerekir. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyaset cambazlarının ortalığı kaplaması, sonunda halk yığınlarına pek de bilimsel olmayan bir biçimde karşısına getirilen şu doğruyu anlatmıştır: siyasetçiler toplumsal bedeni kemiren kanserli urdurlar. 1935'te, Avrupa'da, insanlar siyaseti böyle anlamaktan çok uzaktılar: neyin doğru, neyin

yanlış olduğuna karar vermek hâlâ siyasetçilere düşüyordu.

Çoğu kez, önemli toplumsal bilgiler halk arasında, az çok doğru bir biçimde, toplumsal örgütler tarafından dile getirilip benimsenmezden çok önce yayılmaktadır. Bugün, yani 1944 yılında, siyasete duyulan nefret belki de evrenseldir ve çürütülmez olgulara dayanmaktadır. Toplumbilimsel araştırma yapan bir küme, çalışmaları sonunda, birtakım nesnel toplumsal süreçlerle çakışan doğru gözlem ve formüller elde ederse, ortaya koyduğu «toplum kuramı»nın insan kitlelerinin dirimsel (biyolojik) duygusuyla çakıştığını söylemeye bile gerek yoktur. O zaman iki bağımsız sürecin, toplumsal süreçle kitlelerin isteminin *tek ve biricik* bir toplumbilimsel bilgide birleştiği söylenebilir. Bu görüngü, sanırım, bütün önemli toplumsal süreçlerde gözlenebilmektedir. Tıpkı 1776'da İngiltere karşısında Amerika'nın bağımsızlığına kavuşması gibi, 1917'de Rus toplumunun Çarlık Devleti'nin boyunduruğundan sıyrılması da bu ilkeye uygundu. Yerinde bir toplumbilimsel çalışmanın yokluğu çok kötü sonuçlar doğurabilir. Çünkü o zaman, gerek toplumsal nesnel süreç, gerekse kitlelerin istemi olgunlaştığı halde, onları aynı doğrultuya yöneltecek ve ileri götürecek bilimsel ilke bulunmadığı için, boşlukta erir giderler. 1918'de, İmparator'un düşüşünden sonra gerçek bir halk yönetimi kurulamayan Almanya'da işte böyle olmuştur.

Bilimsel bilgi edinme süreci, tıpkı toplumsal sürecin kılgısal yaşamın yoksulluklarından yola çıkışı gibi, eski toplum kuramlarından hareketle organik olarak gelişemezse, bilimsel süreçle toplumsal süreç kaynaşıp tepeden tırnağa yeni bir toplumsal düzen yaratamaz. *Organik olarak gelişemezse* derken, *yeni* bir düzenin «düşlenemeyeceğini», «düşünülemeyeceğini» ya da «tasarlanamayacağını» söylemek istiyorum: yeni düzenin, insan denen memeli hayvanların yaşamlarının kılgısal ve kuramsal (pratik ve teorik) olgularına bağlı olarak, *organik bir bütünlük içersinde gelişmesi* gerekir. İşte bu yüz-

den, «siyasal açıdan kitleye yaklaşma», «ona dışardan devrimci düşünceler aşılama» girişimleri mutlaka başarısızlıkla sonuçlanır; bu türlü girişimler, gürültücü patırtıcı ve zararlı siyasetçilik hastalığından gelirler.

Toplumsal yaşama iktisadî açıdan bakma yöntemlerinin hiç birine uymayan faşizmin (tek partili zorba yönetimin) özel niteliğinin anlaşılması da, 1940'larda Sovyetler Birliği'nin buyurgan ve ulusçu yapısının anlaşılması da kendiliğinden, hiç bir «parti yönetim kurulu» işe karışmadan olmuştur. İnsanlar dünyanın dört bir yanında ve içten içe, faşizmin «kentsoylu sınıfın» sınıfsal egemenliğiyle, Stalin'in «Sovyet-demokrasisi»nin de Lenin'in tasarladığı toplumsal demokrasiyle uzaktan yakından ilgisi bulunmadığını biliyorlardı. Dünyanın her yanındaki insanlarda, eski kavramların yeni olaylara uymadığı izlenimi vardı. Hele kendilerini yaşamın akışına kaptırmış olanlar, hangi ulustan ve uğraştan olurlarsa olsunlar bir sürü bireyle tanışmalarına izin veren hekimlik ya da eğiticilik gibi işler yapanlar, siyasal savsözlere öyle kolay kolay kanmıyorlardı. Bu konuda en talihliler hiç kuşkusuz «siyasetdışı kalmış» çevreler, kendilerini salt işlerine adamış insanlardı. Avrupa'da insanlığın yazgısını değiştirecek toplumsal bilgilere kulak veren, onları benimseyenler, işte bu «siyasetdışı» çevreler, yaşamlarını bütünüyle uğraşlarına adamış kişler olmuştur. İktisadî ya da öğretisel (düşünsel) açıdan herhangi bir parti aygıtının uyruğu olanların beyinleri uyuşmakla, her türlü yeni bilgiye kapanmakla kalmamıştı, böyleleri genellikle yeni ortaya çıkan buyurgan, «bütün yetkileri elinde toplayan», astığı astık kestiği kestik yönetim görüngüsünü açıklama girişimlerine düpedüz nefretle, akıldışı bir kinle karşı durmaktaydılar. Ayrıca, hangi eğilimde olduklarını söylerlerse söylesinler, bütün parti örgütleri iktisada ağırlık tanıyan değerlendirmelere ayak uydururken, buyurgan yönetimlerin iktisadî süreçlerden değil, insan yığınlarının akıldışı tutumlarından doğdukları göz önünde bulundurulursa,

kitle ruhbilimiyle uğraşan bir toplumbilimcinin nasıl sakınımlı davranmak, dilini tutmak zorunda kaldığı kolayca anlaşılır. O dönemde, bütün yapabileceği, tam bir özenle toplumsal evrimi izleyip defterine geçirmek, kendi dirimsel-ruhsal görüşlerine uyup uymadığını araştırmaktı. *Oysa araştırmaya gerek yoktu, toplumsal evrim bilim adamının görüşlerini doğrulamaktaydı!* Sayıları gittikçe artan hekimler, eğitbilimciler (pedagoglar), yazarlar, toplumsal görevliler, gençler, işleyim (sanayi) işçileri, her geçen gün, siyasal akıldışıcılığın günün birinde nalları dikeceğine, doğal çalışmanın, sevginin ve bilginin buyruklarının insan kitlelerinin bilinç ve eylemlerinde, oturup kendilerine kuram dersi vermeye gerek kalmaksızın, yer edeceğine inanmaktaydılar. Ancak hiç kimse, çalışan kitlelerin dirimsel duygusuna toslamazdan ve kendi ettiklerinin altında kalıp ezilmezden önce, siyasal akıldışıcılığın insanlara daha nasıl bir yıkım getireceğini hiç bir şekilde bilmiyordu.

1933'te Almanya'nın tepesine çöken yıkımdan sonra, Sovyetler Birliği, ülkenin toplumsal yönetiminde hızla buyurgan ve ulusçu bir yönteme döndü. Pek çok bilim adamı, gazeteci, Devlet görevlisi, işçi bunun «ulusçu» bir hareket olduğunun farkındaydı. Ama çoğunun bilmediği, karşılaştıkları şeyin *buyurgan (faşist) eğilimli* bir ulusçuluk olduğuydu.

Tıpkı «anamalcılık» (capitalisme) terimi gibi, «tek kişi ya da parti buyurganlığı» (fascisme) terimi de küfür değildir. Belli bir davranış ve kitleleri etkileme biçimini dile getirir; bu davranış biçimi buyurgandır, tek partili yönetime dayalıdır, buysa onu bütün yetkileri elinde toplamaya götürür, siyasal gücü nesnel çıkarlardan fazla önemser, toplumsal olguları siyasal görüşlere göre çarpıtır. Yeryüzünde «faşist Yahudiler» de vardır, «faşist demokratlar» da.

Bu doğruları o çağda yayımlasaydık, Sovyet hükümeti onlara «karşı-devrimci», «Troçki'ci ve faşist» damgasını yapıştırırdı. Sovyet halklarıysa, henüz 1917 Devrimi'nin coşku-

sunu yitirmemişlerdi. Tüketim artıyordu, işsizlik hemen hemen ortadan kalkmıştı. Herkese açık spor çalışmaları, tiyatro ve edebiyatın geniş kitlelere yayılması alkışlanıyordu. Alman ulusunun başına gelenleri yakından izleyerek yaşamış bulunanlar, alınan birtakım «ekinsel» zevklerin bir toplumun evrimsel niteliklerini hiç mi hiç yansıtmadığını çok iyi biliyorlardı. Bu gözlem, Sovyet toplumuna da uyar. Sinema ya da tiyatroya gitmek, kitap okumak, spor yapmak, diş fırçalamak ya da okula gitmek önemli etkinliklerdir, ama buyurgan bir yönetimle gerçekten halk yönetimine dayalı bir toplumu birbirinden ayıran ölçüler değildirler. İnsanlar, her iki yönetim altında da zihinsel ürünlerin «keyfini sürebilirler». Toplumcularla ortaklaşmacıların en belirgin yanılgılarından biri, bir konut yapımını, bir yeraltı treninin işletmeye açılmasını ya da bir okulun öğretime başlamasını «toplumcu başarı» saymalarıdır. Konutlar, yeraltı trenleri, okullar bir toplumun uygulayım alanında eriştiği yeni düzeyin belirtileridirler, *ama o toplumda yaşayan bireylerin köle mi yoksa özgür işçi mi, akılcı mı yoksa akıldışı mı olduklarını göstermezler.*

Sovyetler Birliği'nde yaşayan Ruslar ulaştıkları her uygulayımsal (technique) aşamayı «ortaklaşmacılığa özgü» bir başarı gibi gösterdiklerinden, Sovyet halkı sonunda, bu gibi şeylerin anamalcı ülkelerde bulunmadığını düşünmeye başlamıştır. Dolayısıyla, Sovyet demokrasisinin ulusçuluğa kayıp yozlaşmasının halk tarafından anlaşılmasını, hele hele bunu kendiliğinden farketmesini bekleyemezdik.

Kitle ruhbiliminin temel ilkelerinden biri şudur: genellikle, birtakım «nesnel doğrular»ı insanlara küt diye bildirmemek, bu nesnel süreçlere halk yığınlarının tepkisini beklemek gerekir. Böyle bir tutum, daha başından, siyaset cambazının küçük oyunlarını konudışı bırakır: içimizden biri bir doğru yakaladığını sanıyorsa, bunun kendisinden bağımsız olarak, nesnel alanda kendini göstermesini beklemek zorundadır. Doğru, nesnel alanda kendini göstermezse, bunun ger-

çek bir doğru olmadığı, öne sürmeyip geride tutmakla iyi ettiğimiz bir olasılık olduğu ortaya çıkar.

Sovyetler Birliği'ndeki yıkıcı gerileme Avrupa'da kaygıyla izlendi. «Kitleyle Devlet» arasındaki ilintilerle ilgili inceleme, aşağı yukarı yüz örnek çıkarılarak, Avrupa, Rusya ve Amerika'daki cinsel düzenlilik bilimini kitle ruhbilimin uygulamaya çalışan dostlara gönderildi. Sovyet demokrasisinin 1929 yılında bütün yetkileri tekelde toplayan buyurgan bir yönetime doğru kayıp yozlaşmaya başlayışını önceden haber verirken, Sovyetler Birliği'nde cinsel devrimin dizginlenmekle kalmayıp bile bile bastırılışına dayanmaktaydık[2]. *Oysa, yukarda da gördüğümüz gibi, cinsel baskı insan kitlelerinin robotlaştırılmalarına, köleleştirilmelerine yarar.* Çocuklarla gençlerin cinsel yaşamının buyurgan ve ahlâkçı bir tutumla baskı altına alındığını, buna uygun yasaların çıkarıldığını gördüğümüz yerde, söz konusu ülkedeki siyasetçilerin kullandıkları savsözler (sloganlar) ne olursa olsun, toplumun evriminde zorba ve buyurgan eğilimlerin bulunduğu yargısına varabiliriz, hem de hiç şaşmamacasına. Buna karşılık, etkili toplumsal kurumlar çocukların ve gençlerin cinsel yaşamına anlayışlı ve olumlu bir tutumla baktıkları zaman, hep, gerçekten demokratça eğilimlerle karşılaşırız; ama bu, ancak, söz konusu tutum gerçekten varsa söylenebilir. Sovyetler Birliği'nde, 1929'dan sonra, cinsel alanda gerici tutumlara doğru adım adım gerilendiği için, yöneticilerin buyurgan ve zorba bir yönetime giden yolu seçtikleri yargısına varmak hakkımızdı. Bu savın gerekçelerini «Die Sexualität im Kulturkampf» (Kafa Eğitimi Savaşında Cinsel Yaşamın Yeri: Cinsel Devrim) adlı yapıtımda ayrıntılarıyla açıkladım. Tahminlerim, 1934'te çıkarılan resmî cinsel yasalarla, gerici cinsel yasaların geri getirilmesiyle doğrulanıyordu.

O dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nde cinsel yaşa-

[2] **W. R.: Cinsel Devrim, 1936.**

ma düzen verme konusunda yeni bir tutum benimsendiğini, bunun ülkeyi cinsel düzenlilik bilimine daha yatkın hale getirdiğini bilmiyordum.

İncelememizin birer örneğini gönderdiğimiz dostlardan üstünde kılı kırk yararak düşünmelerini, ana çizgilerinde görüş birliğindeyseler, çevrelerindeki toplumbilimcilere aktarmalarını rica ettik; söz konusu toplumbilimcilerin, Sovyetler Birliği'ndeki evrimin çelişkilerini anlayacakları umudundaydık. İncelememiz gazetelerde yayımlanmak ya da halk toplantılarında okunmak üzere yazılmamıştı. Kamu arasındaki tartışmanın geleceğini belirlemek olaylara düşüyordu. 1935 - 1939 arasında, sayıları gittikçe artan toplumbilimciler Sovyet yönetiminin buyurgan yürütme biçimlerine kayışının (kitle ruhbilimi alanına giren) ruhsal nedenlerini anlamaya başladılar. Bu anlama, Sovyetler Birliği'ndeki «gerileme»nin yarattığı kısır sinirlenmenin yerini aldı; yavaş yavaş, Sovyetler Birliği'nin gelişmesinin, *Sovyet yöneticilerinin zamanında yakalamayı bilemedikleri bir olgudan, buyurgan bir yönetim özleyen insan kitlelerinin ruhsal (düşünsel) yapısından ötürü tehlikede olduğu* ortaya çıktı. En önemli şey, bunun bilincine varılmış olmasıydı!

2. «NE OLUP BİTİYOR İNSAN KİTLELERİ İÇERSİNDE?»

Yeni toplumsal düzenin «*nasıl*» ortaya çıkacağı sorusu, *büyük* kitlelerin, yani akıldışı etkilere açık, siyasetle uğraşmayan emekçi halkın kişilik yapısına bağlıdır. Toplumsal düzenin tepetaklak olmaması, insan kitlelerinin beklenen sarsıntıyı yaratmaya güçlerinin yetmediğini gösterir: onlar, beri yandan uğradıkları toplumsal sarsıntı ne olursa olsun, her yeni kuşakta, kişilik yapısı açısından, siyasal gericiliğin yaşama biçimleriyle bilgi öğretisini çoğaltmaktadırlar. O günlerde «*siyasetle uğraşmayan büyük halk kitlesinin nasıl düşün-*

düğü, duyduğu ve hareket ettiği» sorusu kimsenin aklına gelmiyor, hâlâ, istenirse kılgısal alanda kitleye egemen olunabileceği düşleniyordu. Bir sürü karışıklık işte burdan doğmuştur. 1935'te Sarre bölgesinde yapılan halk oylamasından sonra, Viyanalı toplumbilimci Willi Schlamm şunları yazıyordu:

Gerçekte, toplumdaki halk yığınlarının, zekâlarına ve yaşamdaki özel yerlerini anlamaya dayanarak, kendi güçleriyle ileri gidebileceklerine inanılan günler çok gerilerde kalmıştır. Kitleler, gerçekte, toplumu oluşturma işlevlerini (fonksiyonlarını) çoktan yitirmişlerdir. İstendiği gibi yuğrulabildikleri, bütün yönetim biçimlerine, bütün alçaklıklara ayak uydurabilecekleri, her kalıba sokulabilecekleri, bilinçsiz oldukları ortaya çıkmaktadır. Tarihsel bir görevleri yoktur. XX. yüzyılda, zırhlı araç ve radyo çağında, böyle bir görev yoktur, kitle toplumsal oluşum sürecinin dışında bırakılmıştır.

Schlamm haklıydı, ama çok verimsiz, kısır bir biçimde. Kitlenin bu duruma nasıl düştüğünü, tutumunun nesnelerin yapısından mı geldiğini, yoksa değiştirilebilir bir tutum mu olduğunu araştırmamıştı. Eğer dediklerini doğru anladıysam, kuramsal alanda bile, her şeyden umudunu kesmişti.

Bu gibi saptamaların halka aykırı gelmek bir yana, ayrıca onları dile getirenlerin canını tehlikeye düşürdüğünü bilmek gerekirdi, çünkü henüz faşizmin boyunduruğuna girmemiş ülkelerdeki toplumcu-demokrat ya da özgürlükçü (libéral) partiler hâlâ, gözümüzün önündeki halk kitlelerinin özgürlüğe yönelik oldukları, yeryüzüne özgürlük getirebilecekleri, Hitler gibi kötüler olmasa dünyanın bir anda Cennet'e dönüşeceği yanılsaması içinde yaşıyorlardı. Özel konuşmalarla halka açık tartışmalar demokrat, özellikle toplumsal-demokrat ve ortaklaşmacı siyasetçilerin, aslında kör kör parmağım gözüne ortada bir olguyu, insan kitlelerinin yüzyıllarca

süren baskı yönetiminden sonra özgürlüğü getiremeyeceklerini, özgürlük içinde yaşayamayacaklarını anlamaya yanaşmadıklarını kanıtlıyordu. Gözlerini bu doğruya kapamakla kalmıyor, onu dile getirenleri rahatsız ediyor, gözdağı veriyorlardı. Gerçekte, 1917 Rus Devrimi'nden bu yana geçen uluslararası siyasal olaylar halk yığınlarının özgürlüğü yaratıp yaşatamadıklarını kanıtlamıştı. Bu açık seçik olgu kavranmadıkça, kabarıp her yanı kaplayan faşizm dalgası anlaşılamaz.

Almanya'da, yavaş yavaş bu olguların farkına varınca, 1930-1933 arasında, özgürlükçü, toplumcu ve ortaklaşmacı — üstelik de başka yönlerden yüzde yüz iyiniyetli — siyaset adamlarıyla çok ciddî olarak çatışmaya başladım. Gözlemlerim ilk kez, 1933'te, *Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı*'nda ve onları alıp toplumcu siyasetin hizmetine veren Ernest Parell'in *Was ist Klassenbewusstsein?* adlı incelemesinde dile geldiler.

Salt olguların saptanması bile umut kırıcı gözükebilirdi, çünkü eğer bütün toplumsal olaylar kitlelerin kişilik yapılarına ve davranışlarına bağlıysa ve bu kitleler de özgürlüğü yaratıp yaşatamayacak kadar güçsüzse, insanlığın değişmez yazgısı buyurgan zorba yönetim olup çıkardı. Oysa, söz konusu olguların mutlak ve ayrı bir nitelikleri yoktur; daha başka iki saptama eklenir onlara:

A) *Kitlelerin özgürlüğe yatkın olmayışları doğadan gelen bir veri değildir; insanlar dünya kuruldu kurulalı özgürlüğü kullanamaz halde değildiler; kuramsal olarak, özgürlüğe yatkınlıklarını yeniden kazanabilirler.*

B) İnsan kitlelerinin özgürlük duygusunu yitirmelerine yol açan *çark*, cinsel yaşama toplumsal alanda düzen verme biliminin hekimlik deneyleriyle bol bol kanıtladığı üzere, *küçük çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin üretken cinsel yaşamının baskı altına alınmasıdır.* Bu toplumsal baskı da bir doğa verisi değildir. Ataerkil düzenin egemen olduğu dönemler boyunca gelişmiştir, dolayısıyla, ilke olarak ortadan kal-

dırılabilir. İnsan kitlelerinin doğal cinsel etkinliğini toplumsal baskı altında tutmaya son verilebilirse, bu baskı özgürlüğe aykırı kişilik yapısının temel çarkıysa, mantık gereği, durumun o kadar umutsuz olmaması gerekir. Tam tersine, toplumun elinde bizim «coşkusal veba» adını verdiğimiz toplumsal duruma son vermek için son derece güçlü araçlar vardır.

Schlamm'ın ve daha başka bir sürü toplumbilimcinin yanılgısı, insan kitlelerinin özgürlüğe hazır olmayışlarını çok iyi bildikleri halde, cinsel düzenlilik biliminc dayalı toplumbilimin elde ettiği yeni bilgilerden aslında açıkça gördükleri kılgısal sonuçları çıkarmayı göze alamayışlarından geliyordu. Bu bağlam içersinde özellikle, *Zeitschrift für Sozialforschung*'ta ilkel toplumda «Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi»ni ve bunun doğurduğu ruhsal köleliliği inceleyen yapıtım hakkında övücü bir yazı yayımlayan, ama «Yetke ve Aile», «Özgürlük Korkusu» ve benzeri konulardaki yapıtlarında insan kitlelerinin cinsel sorununu, bununla özgürlük korkusu, yetke özlemi arasındaki ilintileri es geçmenin yolunu bulan Erich Fromm'u anmak gerekir. Fromm'un temel dürüstlüğüne inandığım için, böyle bir yol tutulmasını hiç bir zaman anlayamamışımdır. Oysa, toplumsal ve özel yaşamda cinsel etkinliğin yadsınması bizi, akılsal akılyürütmeyle çözülemeyecek bir sürü bilmeceyle karşılaştırmıştır.

Okuyucu, toplumbilimsel incelemelerin çekim merkezinin siyasal iktisat alanından kitle ruhbilimi alanına ve onun cinsel düzenleme ve kişilik yapısıyla ilgili içermelerine doğru kaydığını yakalayacaktır sanırım. İnsan kitlelerinin özgürlüğe yatkın olmayışlarının saptanması, ruhsal köleliği hazırlayan belli başlı çarkın doğal cinsel etkinliğin bastırılmasında bulunması ve özellikle örgütlere ya da tek başına çalışan siyasetçilere düşen sorumluluğun özgürlüğe hazır olmayan halk yığınlarına kaydırılması, toplumsal sorunları düşünme ve uygulamada bunlara yaklaşma biçimimizi tepeden tırnağa değiştirmişti. Ansızın, siyasal partilerin «henüz işçi kitlelerinin

gönlünü çelememiş olma» konusundaki bitmez tükenmez yakınmalarını anlayıvermiştik. Kitlelerin *neden* «istendiği gibi yuğrulabilir, bütün yönetim biçimlerine, bütün alçaklıklara ayak uydurabilir, her kalıba sokulabilir, bilinçsiz yığınlar oldukları»nı anlıyorduk. Faşist halk kitlelerinin ırkçı sayıklamasını anlıyorduk. Öncelikle iktisadî verilere göre yön almış toplumbilimcilerle siyasetçilerin, XX. yüzyılın ilk yarısındaki yıkıcı olaylar karşısındaki kararsızlık ve güçsüzlüklerini anlıyorduk. Şu gezegende yaşayan insan kitlelerinin bütün siyasal gericilikleriyle bunların aldığı türlü biçimler, ansızın, buyurgan ataerkil düzenin ortaya çıkışının yarattığı coşkusal vebayla açıklanıveriyordu.

Yaşamın binlerce yıldır baskı altında tutulmasından ötürü istemini (iradesini) yitirmiş, her şeye körü körüne inanan, dirimsel yönden hastalıklı, aşırı saygı göstermekten beli bükük insan kitlelerine, her türlü baskıyı canlarında duyan ve *tam zamanında, kesinlikle, geri tepmemecesine* ondan kurtulmayı öğrenen kişiler olabilmeleri için yön vermek (ama tâ tepeden *yönetmemek*) her devrimci ve demokrat hareketin temel görevidir. Bir sinir hastalığını önlemek, iyileştirmekten çok daha kolaydır. Bir organizmayı hastalıktan korumak, yerleşen hastalığı söküp atmaktan daha kolaydır. Toplumsal yapıdan zorba kurumları uzak tutmak, gelip yerleştikten sonra yürürlükten kaldırmaktan çok daha kolaydır. Gerçekten demokrat her yönetimin görevi, kitlelerin kendi kendilerini aşmalarına izin vermektir; insan kitleleriyse, ancak büyükelçilerle siyasal cebir alanında yarışmaya kalkışmayan, sıkıntılarından, bilgi eksikliklerinden, öndere başeğişlerinden, akıldışı davranma vebasından kurtulamadıkları için tasarlayıp anlatamadıkları şeyleri halk yığınları düşünüp dile getiren toplumsal kurumlar geliştirebilirlerse ellerini ayaklarını bağlayan zincirlerden kurtulabilirler. *Öyleyse biz, bütün toplumsal olayların sorumluluğunu insan kitlelerine yüklüyoruz.* Kendilerini sorumlu hissetmelerini istiyor, sorumluluk konusun-

daki eksikliklerini gidermek için savaşıyoruz. Onları sorumlu kılıyor, ama suçlu iskemlesine oturtmuyoruz.

Sahici bir toplumsal yeniden örgütlenme, buyurgan ve zorba toplumsal kurumların ortadan kaldırılmasıyla yetinemez. Onların yerine yenilerinin konmasıyla da yetinemez, çünkü aynı zamanda, alınacak toplum sağlığını koruyucu önlemler (tedbirler) ve uygulanacak yeni bir eğitimle *insan kitlelerinin* kişilik yapısına buyurgan zorbalığın kök salması ortadan kaldırılamazsa, yeni kurumlar da önünde sonunda zorbalaşıp buyurganlaşacaklardır. *Dünya bir yanda devrimci meleklerle gönlü zengin işçilerden, öte yandaysa gerici iblislerle gözü doymaz anamalcılardan oluşmamaktadır.* Toplumbilimle kitle ruhbilimi ciddî birer bilim olmak istiyorlarsa, siyasal anlayışa özgü «ya hep, ya hiç» değerlendirmesinden kesinlikle kurtulmaları gerekir. Buyurgan çevrede yetişmiş insanın temelden çelişik yapısı konusundaki araştırmalarını derinleştirmeli, çalışan kitlelerin davranış ve kişilik yapılarındaki siyasal gericiliği bulup ortaya çıkarmalı, gözler önüne sermeli ve yokedilmesine yardımcı olmalıdırlar. Bilim adamı adına lâyık toplumbilimcilerle kitle ruhbilimcilerinin araştırmalarında *kendilerini unutmamaları* gerektiğini söylemek bile yersiz. Okuyucu, *üretim araçlarının ulusa ya da kamuya maledilmesinin, tek başına, insanın içinde bulunduğu köleliğe en küçük bir değişiklik getirmeyeceğini* anlayacaktır. İçinde yaşamayı ve çalışmayı tasarladığımız evi kuracağımız arsanın alınması yaşama ve çalışmamızın ön koşuludur elbet, ama hiç bir biçimde bu ikisinin yerini tutamaz. İktisadî süreci, insan denen memeli hayvanların oluşturduğu toplumun dirimsel-toplumsal sürecinin temeli sayan kişi, arsayı ve evi çocukların eğitimiyle, sağlıkbilgisiyle, çalışmanın verimiyle, dansla ve müzikle karıştırıyor demektir. Sovyetler Birliği'ni yeniden buyurganlığın kucağına düşüren (Lenin'in başından beri kıyasıya savaştığı) işte bu, yaşama iktisatçı gözle bakıştır.

1920'lerde, halk meclislerini (Sovyetleri) egemen kılma girişiminin iktisadî süreçlerinin insanı da değiştireceği sanılıyordu. Okuma-yazma bilmezliğin yokedilmesi, bir tarım ülkesinin işleyim (sanayi) ülkesine çevrilmesi ilginç başarılardı elbet, ama salt toplumcu düzene özgü değillerdi, çünkü en aşırı anamalcı hükümetler de aynı şeyi, hatta daha iyisini becermişlerdi.

1917'de kitle ruhbiliminin önüne çıkan temel soru şuydu: Rusya'nın 1917'de geçirdiği sarsıntıdan doğacak uygarlık, devrilen buyurgan Çarlık yönetiminin iktisadî düzeninden özünde ve *temelden* ayrılan bir insan topluluğu yaratabilecek miydi? Rus toplumunun yeni toplumsal-iktisadî düzeni insanların kişilik yapılarına da yansıyacak mıydı, yansıyacaksa bu iş *nasıl* olacaktı? Yeni «Sovyet insanları» özgürlükçü, buyurganlığa karşı, akılcı, kendi yaşamlarına kendileri çekidüzen veren insanlar olacak ve bu nitelikleri çocuklarına da aktaracaklar mıydı? İnsanın yeni kişilik yapısına işlenen özgürlük her türlü buyurgan toplumsal yönetimi gereksiz, hatta olanaksız kılacak mıydı? Sovyetler Birliği'nde buyurgan ve zorba kurumların varlığı ya da yokluğu, Sovyet insanının geçireceği evrimin mutlak ölçütleri olacaktı.

Bundan ötürü, bütün dünyadaki insanların, kimilerinin kaygıyla, kimilerininse sevinçle, ama ortak bir dikkatle Sovyetler Birliği'ndeki evrimi izlediklerini kestirmek son derece kolaydı. Ancak, ne birincilerin, ne de ikincilerin tutumları akılsal ölçütlere dayalıydı. Birincilerin toptan yadsıdıkları Sovyet dizgesini, ikinciler hiç eleştirmeden kabul ediyorlardı. Kimi aydınlar «Sovyetler Birliği'nde hiç kuşkusuz büyük ilerlemeler de olduğunu» öne sürüyorlardı; bunlar, yeryüzünde «dürüst Yahudiler»in de bulunduğunu kabul eden Hitler'cilere benziyorlardı. Duygusallığın verdirdiği bu gibi yargıların hiç bir etkisi ve değeri yoktu. Hiç bir yere götürmüyorlardı bizi. Sovyetler Birliği'ndeki yöneticilerse, haklı olarak,

Rus toplumuna yardım edecek yerde, hiç durmadan tartışılmasından yakınmaktaydılar.

İlerici ve akılcı güçlerle geriletici ve akıldışı güçler arasındaki kavga sürüyordu. Marx'ın, Engels'in ve Lenin'in çalışmalarından sonra, ilerletici süreci yaratacak iktisadî koşullar hakkında gerilctici güçlerden daha çok bilgi sahibi olunmuştu. *Ama kitlelerin akıldışı davranışları konusunda en küçük bir bilgi yoktu.* İşte bu yüzden, onca insanın umut bağladığı özgürlükçü evrim ilkin durakladı, sonra da buyurgan çöküşe doğru gerilemeye başladı.

Avrupalı ortaklaşmacı partilerin yaptığı gibi yok saymaktansa, bu gerilemenin çarklarını kavramaya çalışmak çok daha yararlı olurdu. Söz konusu partiler, her şeye gözü kapalı inanmayı seçmekle ve dinsel bir bağnazlıkla Sovyetler Birliği'nde olup bitenleri savunmakla, kendilerini toplumsal güçlükleri *aşma* olanaklarından kılgısal olarak yoksun bırakıyorlardı. Oysa şurası açıktır ki, uzun zaman dilimi içersinde, insanın kişilik yapısındaki akıldışı çelişkilerin bilimsel çözümü Sovyetler Birliği'nin gelişmesine dar kafalı kişilerin zafer çığlıklarından çok daha yararlı olacaktır. Tam anlamıyla bilimsel bir tutum yorucu ve acı verici olabilir, ama siyasal savsözlerden çok daha köklü dostluk duygularını dile getirir. Herhangi bir uğraş dalında çalışan Sovyet yurttaşları bu inançtadırlar. O dönemde, cinsel düzenlilik bilimini benimseyen hekimlerle eğitbilimcilerin de en az Sovyet yönetimini savunanlar kadar zor durumda olduklarını rahatça öne sürebilirim.

Onların kaygıları çok haklıydı: iş kurumlarında, eski «üçlü yönetim kurulları»yla demokrat anlayışlı iktisadî üretim danışma kurullarının yerine buyurgan «sorumlular» getirilmişti.

Okullarda, ilk özerk yönetim girişimleri meyve vermeyince, eski buyurgan dizge geri getirilmişti, hâlâ varolan bi-

çimsel okul yönetim örgütleri altta yatan geleneksel zorbalığı pek gizleyemiyordu.

Orduda, Devrim'in ilk yıllarındaki yalın ve demokratça buyurma dizgesi, yerini kaskatı bir astlık-üstlük sıralanmasına bırakmıştı. «Sovyetler Birliği Mareşalı», başlangıçta pek akıl erdirilemeyen, ama sonradan «Çar» ya da «İmparator» sıfatları gibi tehlikeli bir nitelendirme yolunu açan yeni bir buluştu.

Cinsel yaşama düzen verme konusunda, eski buyurgan ve ahlâkçı kavram ve yasalara dönüşün belirtileri göze çarpıyordu. Bu evrimi, *Die Sexualität in Kulturkampf* (1935)[3] adlı yapıtımda ayrıntılarıyla anlattım.

İnsanlararası ilişkilerde, güvensizlik, köpeksilik, küçük hesaplar, Bizanslılara özgü yaltakçı boyuneğme genel kural haline geldi. Sıradan Sovyet yurttaşı 1929'da beş yıllık plan karşısında hâlâ coşkunluk duyuyor, Devrim'in başarıya ulaşacağı umudu içersinde yaşıyor idiyse bile, 1935'te Ruslarla konuşurken, insana epey üzücü gelen kaypak, kaçak bir ölçülülük göze çarpıyordu. Köpeksiliğin, düş kırıklığının yanında, içten bir toplumsal istemle bağdaşması olanaksız bir «yaşam bilgeliği» seziliyordu.

Sovyetler Birliği'ndeki kafa eğitimi devrimi başarısızlığa uğramakla kalmamıştı: zihinlere yeni, güzel tohumlar ekme sürecindeki gerileme, birkaç yıl içersinde, bütün dünyanın hayranlık ve umudunu yıkmıştı.

Ancak, bir toplumsal gerileme yalnızca toplumu yönetenlerin sırtına yüklenemez. Ama bu toplumsal yönetim, eğer:

a) gerilemeyi ilerleme diye yutturursa,

b) kendini dünyanın kurtarıcısı diye gösterirse,

c) ona ödevlerini anımsatanları kurşuna dizdirirse,

gerilemeyi sonsuza dek sürdürecek demektir.

[3] **Cinsel Devrim**, Payel Yayınevi, 1974.

Söz konusu yönetimin, önünde sonunda, yerini toplumsal ilerlemenin genel ilkelerine saygılı başka bir toplumsal yönetime bırakması gerekir.

3. «TOPLUMCU ÖZLEM»

Toplumculuğun toplumsal ön koşullarının bulunmasından çok önce de birtakım toplumcu hareketler ve toplumcu özlem görülmüştür. Yoksullar, binlerce yıldır, kendilerini ezenlerle savaşmışlardır. Buyurgan kişilikli insanların öne sürdüğü gibi toplumsal zorlama değil, işte bu kavgalar doğurmuştur ezilenlerin özgürlük özlemlerini dile getiren bilimi. Buna karşılık, toplumcular 1918 - 1938 arasında, dev boyutlu toplumsal olayların yaşandığı dönemde, en ciddî yenilgilere uğramışlardır. Toplumcu özgürlük hareketlerinin olgunluk ve akılsallıklarını kanıtlamaları gerekcn bir dönemde, işçi hareketi dağılmış, bir zamanlar kendisine can vermiş olan özgürlük ve doğru susuzluğunu yavaş yavaş yitirerek, yaz-çizciliğe (bureaucratie'ye) gömülmüştür.

Halk yığınlarının toplumculuğa duyduğu özlem, *her türlü* baskının vc ezilmenin ortadan kaldırılmasına duyulan özlemdi. Ancak, bu *özgürlük özlemi giderek sorumlulukların yarattığı korkuyla varılan bir uzlaşma biçimine girdi.* Toplumcu harckette yer alan insan kitlclcrini *Devlet'in izinden gitme*'ye, toplumsal sorumluluğun verdiği korku sürüklemiştir. Oysa, toplumsal özgürlüğün iktisadî koşullarını bulup ortaya çıkarmış olan Karl Marx'ın bilimsel toplumbilimi, toplumcu özgürlüğün ereği diye «Devlct»i görmez. Toplumcu «Devlet» partili kalemefendilerinin uydurduğu bir şeydir. Böylece insanlar, özgürlüğü getirmesi için ona, «Devlet»e güvcnmişlerdir; bu arada şu noktaya iyice parmak basalım: *insan kitlelerine değil, Devlet'e güvenmişlerdir.* İlerki sayfalarda, toplumcu Devlet düşüncesinin yalnız ilk toplumcuların

kuramlarına aykırı düşmediğini, ayrıca, toplumcu hareketin uğradığı bozulmayı simgelediğini, bununsa hiç mi hiç bilincine varılmayan, özgürlük özlemiyle dolu halk yığınlarının *yapısal güçsüzlükleri*'nden ileri geldiğini kanıtlayacağım. Özgürlük susuzluğuyla kendi kendini yönetmenin yarattığı korkunun karışması, Sovyetler Birliği'nde, işin kökenindeki ortaklaşmacı programdan gittikçe uzaklaşıp sonunda buyurgan, tekelci, zorba yönetime saplanan Bir Devlet biçimi yaratmıştır.

Şöyle hızlı bir bakışla, en önemli özgürlük hareketlerinin temel toplumcu niteliğini ortaya çıkarmaya çalışalım.

Çoğu kez — pek haklı olarak — ilk Hıristiyanların girişikleri hareketlere «toplumcu» sıfatı verilir. Eski Çağ'daki köle ayaklanmalarıyla Orta Çağ'daki köylü savaşları da, toplumculuğu kuranlara, XIX. ve XX. yüzyıllardaki toplumcu hareketlerin öncüleri olarak gözükmüştür. Sanayileşme eksikliği, uluslararası ulaşım araçlarının yetersizliği, toplumbilimsel bir kuramın yokluğu bunların başarısızlığa uğramasına katkıda bulunmuştur. «Toplumculuk», kurucularının toplumbilimine göre, ancak *uluslararası* düzlemde tasarlanabilirdi. Ulusal, hatta ulusçu-toplumculuk (ulusçu-toplumculuk: faşizm) toplumbilim açısından anlamsızdır ve sözcüğün en titiz anlamında ele alınırsa, bir kandırmacadır. Herhangi bir hastalığa karşı bir ilâç bulan ve buna «iyileştirici serum» adını veren hekimi düşünelim. Aynı hastalığı sömürerek «para vurmak» isteyen becerikli bir dolandırıcıysa söz konusu hastalığı yaratan ve hastada iyileşme arzusu uyandıran bir zehir bulsun ve ona «ilâç» adını versin. Bu dolandırıcı, yukardaki hekimin ulusal-toplumcu mirasçısı olurdu. Hitler, Mussolini ve Stalin de aynı biçimde Karl Marx'ın kurduğu uluslararası toplumculuk kuramının ulusal-toplumcu mirasçılarıdırlar.

Zengin olmak isteyen dolandırıcı, dürüst olsaydı, zehirine «hastalık yaratıcı» adını vermesi gerekirdi; oysa bizimki, has-

talığın satılmayacağını bildiği için, bulduğu zehire «iyileştirici serum» adını takmaktadır. «Toplumsal» ve «toplumcu» sözcükleri için de durum aynıdır.

Bir terim bulunduktan sonra, belli bir anlam kazanınca, artık onu keyfimize göre kullanamayız, yoksa müthiş bir karışıklığa yol açarız. «Toplumcu» sözcüğü «uluslararasıcılık» terimine ayrılmamacasına bağlıydı. Toplumculuk kuramı, dünyanın uluslararası iktisadî yaşamının belli bir olgunluğa erişmesini zorunlu kılmaktaydı: ticimsel (ticarî) pazarların, yeraltı zenginliklerinin ve siyasal gücün canalıcı merkezlerinin paylaşılması kavgasının çapulcu savaşlarına dönüşmesi gerekirdi. İktisadî kargaşanın, toplumsal üretimin gelişmesini önleyen en ciddî engel haline gelmesi gerekirdi. İnsanlar sıkıntı çeker, açlıktan ölürken, fiyatlar düşmesin diye mal fazlalarının denize döküldüğünü anımsayarak iktisadî kargaşayı herkesin anlaması gerekirdi. Ortaklaşa üretilen mallara özel kişilerin el koymasının toplumun gereksinimleriyle kıyasıya çelişmesi gerekirdi. Uluslararası mal alışverişinin, ulusal Devletlerin koyduğu gümrük sınırlarıyla pazar ilkelerini aşılmaz birer duvar halinde karşısında bulması gerekirdi.

Yeryüzünde yaşayan insanların uluslararacı bir anlayış ve tutumu benimsemeleri için gerekli nesnel toplumsal-iktisadî olanaklar, 1918'den bu yana epey artmıştır. Uçak, halklar arasındaki uzaklığı kısaltmış, eskiden binlerce yılla ölçülen uygarlık ayrımlarını birbirine yaklaştırmıştır. Uluslararası gidiş-geliş, geçmiş yüzyıllardan kalma uygarlık ayrımlarını yoketmiştir. XIX. yüzyılda yaşayan bir Arap'la İngiliz'i ayıran açıklık, XX. yüzyılda yaşayan Arap'la İngiliz arasındaki uzaklıktan kat kat fazlaydı. Anamalcılığın yağmacı şövalyeleri hareket alanlarının gittikçe daraldığını görmekteler. Nitekim, uluslararası dayanışma anlayışını kolaylaştıran iktisadî koşulların görkemli bir biçimde arttığı görülmektedir[4]. *Ancak, ulus-*

[4] İkinci Dünya Savaşı bu süreci müthiş hızlandırmıştır.

lararacılığın iktisadî açıdan olgunlaşmasını yapısal ve düşünsel olgunlaşma izlememiştir! Uluslararası dayanışma anlayışı iktisadî açıdan gelişirken kişilik yapısı ve öğreti açısından tam bir başarısızlığa uğradı: bu sözün doğruluğuna inanmak için bir yandan işçi hareketine, öte yandan da Avrupa'daki *ulusçu* buyurgan yönetimlerin evrimine bakmak yetişir. Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini, Fransa'da Doriot, Laval, Rusya'da Stalin, Finlandiya'da Manneheim, Macaristan'da Horthy tek başlarına egemendiler. İktisadî gelişmeyle kişilik yapısındaki gerileme arasındaki açıklık önceden kestirilemezdi elbet. Ulusçu ve bağnaz toplumculukla sonuçlanan uluslararası işçi hareketinin çöküşü yalnız öncelikle *uluslararası* eski özgürlük hareketlerinin yıkılışını dile getirmiyordu. O, aynı zamanda, ezilen halk yığınlarının şu kahrolası coşkusal veba hastalığına yakalandıklarını gösteriyordu: insanlığın yetiştirdiği büyük kafalar, dünyanın yeniden örgütlenmesini bu halk katmanlarından beklemişlerdi. Bu «ulusal-toplumcu» yozlaşmanın başlıca meyvelerinden biri, Amerika Birleşik Devletleri'nde, beyaz işçilerin kara derili işçilere besledikleri ırksal kinle, dev boyutlara erişmiş pek çok işçi sendikasının her türlü toplumsal-siyasal girişim öncülüğünden ve tasarısından vazgeçmesi oldu. Özgürlük düşüncesi emir subayı yaratılışlı kişilerin ağzına sakız oldu mu, özgürlük kötü ellere düştü demektir. Bir zamanlar iş güçlerinden başka satacak şeyleri bulunmayan halk kitlelerine edilen amansız haksızlığın acısı işte böyle çıkıyordu. Anamalcı güçlerin korkusuz sömürüsüyle aşağılık günoğluculuğu (eyyamcılığı) geri tepiyordu. Uluslararası dayanışmayı amaçlayan dünya görüşü kişilik yapısı açısından başarısızlığa uğrayınca, ulusal - toplumcu hareketler, uluslararası toplumcu özlemi kötüye kullanarak, ayağının altına karpuz kabuğu koyuverdiler. Uluslararası toplumcu hareket, ezilenler arasından çıkmış erbaşların yönetiminde, ulusal sınırlar içersine sıkışıp kalan, birbirlerinden öldüresiye nefret eden, kimsiz kimsesiz sözümona devrimci kitle hare-

ketleri haline geliverdi. Sözün en titiz anlamıyla ulusal nitelik taşıyan bu hareketlerin kimileri, ters yönde bir etkiyle, büyük bir olasılıkla üyelerinin eski uluslararacı anlayışlarından ötürü, uluslararası hareketlere dönüştüler. Böylece, İtalyan ve Alman ulusçulukları uluslararası faşizmi doğurdu. Uluslararası kitleleri kendine çekti ve tam anlamıyla sapkın bir «ulusçu uluslararacılık» olup çıktı. Bu haliyle, İspanya ve Avusturya'daki gerçekten demokratça halk ayaklanmalarını bastırmayı başardı. 1934 - 1936 yılları arasında halk kitlelerinden koparılmış, tek başlarına bırakılmış devrimcilerin verdikleri yiğit kavgayı, Eski Yunan'daki Thermopiles savaşına benzetebiliriz.

Kitlelerin zihinsel yapısındaki ve genel olarak, siyasetteki akıldışıcılık işte bu gibi olgularda kendini gösterir. Almanya'daki emekçi kitleler yıllarca karşı çıkmışlardı devrimci uluslararacılığa, 1933'ten sonraysa, sahici bir toplumsal devrimin bütün acılarına katlanıyor, ama tek bir meyvesini devşiremiyorlardı. Kendi akıldışı düşünme ve davranışlarına, yani toplumsal sorumluluklar karşısında duydukları korkuya teslim olmuş, kendi kendilerini kandırmışlardı.

Bunlar, anlaşılması zor görüngülerdir. Ama dürüstçe incelcyebileceğimize göre, yine de bu akıldışı olguları aydınlatmaya çalışalım.

Birleşik Devletler İkinci Dünya Savaşı'na katılalı beri, uluslararacı ya da en yalın deyimiyle insancı anlayış biraz belini doğrulttu. Ancak, eğer insan ruhuyla uğraşan toplumbilimcilerle ruhbilimciler şu şişirilmiş bilimsel dillerini bir yana bırakıp dürüst, aydınlatıcı ve etkili bir eylemle kamu işlerinin yürütülmesine katılmazlarsa, çok daha akıldışı kitle tepkilerinin doğmasından, başımıza çok daha öldürücü toplumsal yıkımların gelmesinden korkarız. Toplumbilimin karşılaştığı sorunlar temel bir değişiklik geçirmiş, iktisadî alandan çıkıp insan *kitlelerinin zihinsel yapısı* alanına geçmişlerdir. Artık kendi kendimize demokrat uluslararacılığın iktisadî koşullarının biraraya gelip gelmediğini sormuyoruz. Karşımıza

dikilen çok ciddî soru şudur: *uluslararası toplumsal-iktisadî koşulların tam anlamıyla olgunlaştığı kabul edilse bile, yapısal ve düşünsel uluslararacılığın ilerlemesini önleyecek engeller neler olabilir? İnsan kitlelerinin toplumsal sorumluluk eksikliğini gidermek, yetke özlemini yoketmek için vakit geçirmeden ne yapılmalıdır?* Çok haklı olarak, bir iktisadî değil, düşünsel (öğretisel) savaş olduğu söylenen şu İkinci Dünya Savaşı'nın çok daha öldürücü, vahşice bağnaz, faşist, zorba ve dar sınırlı bir ulusçuluk patlamasına yol açmasını önlemek üzere nc yapmalıyız? Siyasal gericilik, kişilik zırhı, sorumluluk korkusu, özgürlüğe elverişsizlik ve — hepsinden kötüsü — dirimsel (biyolojik) işleyişin sürüp giden zayıflaması biçiminde yaşamaya ve ezilen insan kitlelerinin kişilik yapısında, düşüncc ve eyleminde korkunç zararlar yaratmaya devam etmektedir. Bunlar son derece ciddî olgulardır. İlerki yüzyılların yazgısı, bunlara bulunacak çareye bağlı olacaktır. Toplumu yönetenlere düşen sorumluluklar büyüktür. Siyasal gevezelikle biçimcilik büyük sorunların hiç birini çözemez. Bizim istencemiz şu: «Yeter, bitsin artık siyaset! Çok daha canalıcı toplumsal işlerle uğraşalım!» Laf ebeliklerinin modası çoktan geçti! İki milyar insanın, tepesine çöreklenen bir avuç öldürücü savaş çıkarıcısından, eziciden, kanı donmuştan kurtulacak gücü bulamayışından daha şaşırtıcı ne var şu yeryüzünde? İnsanların özgürlük özlemi, uygulamada insan yapısıyla toplumsal kurumlarda gerçekleştirilecek acılı değişimin sorumluluğunu yüklenmeksizin, özgürlüğe giden bir sürü yol bulunduğunu öne sürme olgusuna toslamaktadır,

Kargaşacılar (kargaşacı-sendikacılar) özerk toplumsal yönetimi yerleştirmek istiyorlar; ama insanın özgürlüğc yatkın olmayışına bağlı çok ciddî sorunların bilincine varmaktan, toplumsal evrime yol göstermekten kaçınıyorlardı. Bunlar, İspanya iç savaşında kırılıp giden düşçülerdi. Özgürlük özlemini görüyor, ama bu özlemi *özgürlük içinde yaşama*'ya

elverişlilikle, buyurgan bir yönetimden buyruk almaksızın çalışıp yaşayabilme yeteneğiyle karıştırıyorlardı. Köle haline getirilmiş insan kitlelerine kendi yaşamlarının sorumluluğunu yüklenmeyi nasıl öğreteceklerini bilmiyorlardı. Devlet'ten nefret etmek, tek başına hiç bir soruna çözüm getirmez. Tıpkı Çıplaklar Kulübü gibi. Sorun çok daha ciddidir, çok daha derindedir.

Uluslararası Hıristiyanlar barıştan, kardeşlikten, acıma duygusundan, karşılıklı yardımdan dem vuruyorlardı. Düşünsel alanda anamalcılığa düşman olan bu kişiler, insan yaşamını uluslararacı açıdan ele alıp tasarlıyorlardı. Aynı zamanda toplumcu ve uluslararacı düşüncelere de dayanıyor, örneğin Avusturya'daki gibi kendilerine «Toplumsal-Hıristiyanlar» adını veriyorlardı. Ama uygulamada, öteden beri, kendilerinin de erek olarak seçtikleri ülküye varılmasını sağlayacak toplumsal evrimden kaçmışlardır, hâlâ kaçmaktadırlar. Hele Katolik Hıristiyanlık, ilk Hıristiyan hareketinin devrimci, yani «sarsıcı» niteliğini çoktan çöp tenekesine atmıştır. Kendisine bağlı milyonlarca kişiyi, savaşı kaçınılmaz bir yazgı, «işledikleri günahların cezası» saymaya çağırmaktadır. Savaşlar gerçekten de birtakım «günahlar»ın sonucudur, ama Katolikliğin verdiğinden çok başka anlamdaki «günahlar»ın. Katolikler dingin yaşamı öbür dünyaya bırakır, bu dünyada yoksulluğun seve seve kabul edilmesini öğütler, insanoğlundaki özgürlük amacına sahip çıkma, özverili bir kavgayla ona ulaşma yeteneğini dizgeli bir biçimde yokederler. Yarıştıkları Kiliseler, örneğin Yunan Ortodoks Kiliseleri bombalandığı zaman hiç seslerini çıkarmazlar. Buna karşılık, Roma bombalanınca hemen Tanrı'dan, uygarlıktan söz etmeye başlarlar. Katoliklik insanlarda yapısal bir güçsüzlük yaratır, o zaman birçyler, dara düşünce kendi kişisel enerjilerine ve öz değerlerine değil, Tanrı'ya yakarırlar. İnsanların kişilik yapısını zevk alamaz hale getirir, zevkin insanda yarattığı tadı yokeder. Böylece insanoğlundaki eziyetçi hareketleri körükler.

Alman Katolikleri Alman silâhlarını, Amerikan Katolikleri de Amerikan silâhlarını kutsar. Aynı Tanrı, düşman olsalar da, her iki yanı birden zafere ulaştırmaya çağrılır. Burada, akıldışı anlamsızlık artık kör kör parmağım gözüne ortadadır.

Bernstein'ın Marx'ın toplumbilimini o günc uyarlamasından esinlenen *toplumsal-demokrasi* dc kitlclcrin zihinsel yapısı konusunda başarısızlığa uğramıştır. Bu öğreti de — Hıristiyanlık ve kargaşacılık gibi — kitlelerin mutluluk özlemiyle sorumluluk duygusu eksikliği arasındaki uzlaşmaya dayalıydı. Böylece «eğitimden toplumculuğa» adını taşıyan ne olduğu belirsiz bir öğreti ortaya çıkıyordu, ama toplumsal-demokrasi de çok kesin, canalıcı işlere ciddilik ve içtenlikle sarılmaktan hep kaçınıyordu. Toplumsal halk yönetiminin *düşünü kuruyor*, «toplumsal-demokrat» olmalarını, topluma yararlı, demokrat anlayışlı bireyler gibi yaşamalarını önermezden önce, kitlelcrin kişilik yapısının değiştirilmesi gerektiğini göremiyordu. Halk okullarının, iş kurumunda açılacak okulların, çocuk bahçclerinin özyönetim (autogestion) ilkesine göre işlcmeleri ve *kendi yandaşları arasından da gelse,* her türlü gerici akımla elimizdeki enerjinin tümünü harcayarak, yantutmadan savaşmak gerektiğini, toplumsal demokrasiyi kurabilmek için özgürlük sözcüğüne somut bir içerik kazandırmanın gerekli olduğunu anlamaktan fersah fersah uzaktı. Buyurgan gericilikle siyasal güç elimizdeyken savaşmak, gücü yitirdikten sonra yiğitlik göstcrmekten çok daha akıllıcadır. Toplumsal-demokrasi, Avrupa'nın birçok kentinde, siyasal gücü elinde tutmaktaydı; dolayısıyla, en kanlı yengilerini faşist öğreti içersinde kutlayacak olan binlcrcc yıllık ataerkil güçle, insanın içinde ve dışında savaşıp yürürlükten kaldırabilirdi.

Toplumsal-demokrasi, ataerkil düzcnin binlerce yıllık egemenliğinde küçüle küçüle nokta haline gelmiş insanın halk yönetimine sahip çıkabileceğine, kendi kendini yönetebileceğine inanmaktaydı. Buna karşılık, insanın karmaşık yapı-

sını anlama konusunda, Sigmund Freud'unki gibi ateşli, bilimsel çabaları resmen elinin tersiyle itmekteydi. Böylece, ülke içi ilişkilerde buyurgan, ülke dışı ilişkilerdeyse uzlaşıcı davranmak zorunda kalıyordu. «Uzlaşıcı» sözünün burada, karşısındakinin bakış açısını *anlamak* ve ona hak vermek isteyen kişi gibi, olumlu bir anlama çekilmemesi gerekir; bizim işlediğimiz bağlam içersinde, bu terim, toplumsal-demokrasinin savunamama korkusuyla kendi öz *ilkelerini* seve seve *gözden çıkarışı*'nı, insanları kesip biçmekten, öldürmekten başka bir şey düşünmeyen bir düşmanla «barış içinde birarada yaşayabilmek» için durmadan girişimde bulunduğunu anlatmaktadır. Toplumsal demokrasi kampında, aralıksız, Chamberlain siyaseti uygulanıyordu.

Öğreti açısından köktenci (radikal), uygulamada tutucuydu toplumsal-demokrasi ve bu, «Pek Yüce Kraliçe Hazretleri'nin toplumcu muhalefet partisi» zırvasında açıkça kendini gösteriyordu. Kitlelerin faşizmi «düş kırıklığına uğramış köktencilik artı küçük-kentsoylu ulusçuluk»tan başka bir şey olmadığına göre, toplumsal-demokrasi farkına varmadan buyurgan yönetimi destekliyordu. Sonunda, bir türlü anlayamadığı, anlayamayacağı çelişik kitle yapısına toslayıp dağıldı.

Avrupa'daki *kentsoylu hükümetler* demokrat ilkelerden esinlenmiş yürütme organlarıydılar, ama temel bilimsel bilgilere dayalı özgürlük hareketlerini derinleştirmeye pek yatkın değildiler. Gerçekte, anamalcı pazar iktisadiyatı ile bundan yararlananların çıkarlarının belirleyici etkisi bütün değerlendirmeleri bastırıyordu. Kentsoylu Avrupa demokrasileri, 1848'lerdeki devrimci niteliklerinden, Hıristiyanlık'a oranla, çok daha hızla sıyrılmışlardı. Alınan özgürlükçü önlemler (tedbirler), hâlâ «demokratça» düşünceler taşındığını kanıtlayan, göstermelik şeylerdi. Bu hükümetlerin hiç biri, köleleştirilmiş insan kitlelerini, yerleşik yetkeye kuzu kuzu boyuneğişleriyle her söylenene çocuk gibi inanışlarından nasıl kurtaracaklarını gösteremiyordu. Bütün yetkiler ellerindeydi,

toplumsal özyönetimle iş kurumlarının kendi kendilerini çekip çevirmeleri dediniz mi, Çince bir laf etmişsiniz gibi, alık alık bakıyorlardı. Kentsoylu hükümet çevrelerinde her şeyin başı olan şu cinsel yaşam sorunundan söz açmak tam anlamıyla olanaksızdı. Dollfuss'un başında bulunduğu Avusturya hükümetini tam bir halk yönetimi örneği diye anabilmek için, insanın toplumsal gerçeklikten habersiz olması gerekir.

Kentsoylu devrimin yarattığı Avrupalı güçlü anamalcıların elinde büyük bir toplumsal güç vardı. Yürütme görevini *kimin* yükleneceğine karar verecek kadar etkiliydiler. En son çözümlemede, eylemlerinin çok dar görüşlü, kendi çıkarlarına bağlı olduğu görülür. Ellerindeki güç ve araçlarla, insan toplumunu büyük işler başarmaya itebilirlerdi. Bunu derken, sanat yapıtlarının, kiliselerin, müzelerin, tiyatroların kurulmasını değil, *kendi uygarlık anlayışlarının uygulamaya konması*'nı düşünüyorum. Gerçekte, onlar kendilerini «işgücü» adını verdikleri mal satıcılarından büyük bir titizlikle ayırmaktaydılar. İçlerinden, «halk»ı küçük görüyorlardı. Soysuz, dar kafalı, insanlara köpeksi bir küçümsemeyle bakan, cimri, çoğu kez utanma nedir bilmeyen kişilerdiler. Almanya'da, Hitler'in işbaşına gelmesine bunlar yardım etti. Toplumun kendilerine yüklediği göreve hiç mi hiç lâyık olmadıklarını gösterdiler. İnsan kitlelerine kılavuzluk ve öğretmenlik edecek yerde, ellerindeki yetkiyi kötüye kullandılar. Hatta kendi eğitim dizgelerinin karşılaştığı tehlikeleri bile önleyemediler ve toplumsal sınıf olarak battılar! Çalışma ve verim nedir bildikleri için, halk yönetimini amaçlayan özgürlük hareketlerini anlıyorlardı. Ama bu hareketlere yardımcı olmak için serçe parmaklarını bile oynatmadılar. Gösterişi ve bilgisizliği körüklediler. Sanat ve bilimleri desteklemek, eskiden, kentsoylulaların tahtlarından indirdikleri derebeylerinin işiydi. Kentsoylu anamalcılarsa, sanat ve bilimlerle, eski soylu ailelerden çok daha az ilgilendiler. 1848'de demokrat ülküleri kanları pahasına savunan oğulları, 1920-1930 arasında, üniversitelerdeki

kürsülerinin tepesinden halkın özgürlük gösterileriyle alay ettiler. Sonra da, aşırı ulusçu faşizmin baş destekçileri oldular. Dünyanın iktisadî açıdan değerlendirilmesi işinde üzerlerine düşeni yaptıkları doğruydu, ama gümrük tarifeleriyle kendi hünerlerini kendileri boğazladılar, iktisadî alanda gerçekleştirdikleri olumlu işlerin yarattığı uluslararası dayanışma anlayışını verimli kılamadılar. Çabucak yaşlandılar, toplumsal sınıf olarak, tez elden bunadılar.

İktisadî yaşamın şu sözümona yöneticileriyle ilgili bu yargı herhangi bir öğretinin ürünü değildir: ben de o çevrelerde doğdum, yedi cedlerini bilirim onların. Kendimi onların etkisinden kurtarabildiğim için mutluyum.

Faşizm (tek partili buyurgan yönetim) toplumsal-demokratların tutuculuğuyla anamalcıların kafalarının darlığından ötürü filizlenip gelişti. O — kılgısal değil, *kuramsal* alanda (zihinsel yapıları yanılsama damgası taşıyan halk kitleleri için önemli olan da buydu) — daha önceki öğretilerin temsil ettiği bütün ülküleri kendisinde toplamıştı. Orta Çağ'da insanların canlarına ve mallarına kıymış olan en hayvanca siyasal gericilik onun içindeydi. Şu düzmece «anayurt geleneği»ne önem vermekteydi, oysa gizemci yontulmamışlığın belli bir yurda ve toprağa bağlı olma duygusuyla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Göğsüne «toplumcu» ve «devrimci» sıfatlarını yapıştırıyor, böylece toplumcuların yarım bıraktıkları görevlere sahip çıkıyordu. Anamalcı kalıt (miras), içersindeki iktisadî yönetici egemenliğinde kendini gösteriyordu. Böylece, «toplumculuk»un gerçekleştirilmesi, Tanrı'nın gönderdiği önder'e kalıyordu. İnsan kitlelerinin güçsüzlüğü, kendi işlerini çekip çevirememeleri, buyurgan okulun çocukların kafalarına çaktığı, buyurgan aileyle Kilise'nin kotarıp hazırladığı önder öğretisini besliyordu. Tanrı'nın bin türlü veriyle donattığı güçlü bir önderin «ulusu kurtarması», kitlelerin zihninde yatan günahlarından arınıp bağışlanma özlemine denk düşüyordu. Düşüncesine başka bir yön veremeyen kölenin zihinsel yapısı,

insanın değişmezliği, «insanlığın bir avuç önderle bir sürü uyruk halinde ikiye ayrılması» kuramına açgözlüce sarılır. Buyurgan önder öğretisi, buyurgan yönetimde, tıpkı daha başka yerlerdeki gibi, insan doğasının değişmezliğini kabul eden atadan kalma, gizemci görüşe, insan kitlelerinin güçsüzlüğüne, yetke özlemine ve özgürlüğe yatkın olmayışına dayanmaktadır. «İnsanın buyurgan yön vermeye ve sıkıdüzene» ya da «sıkıdüzen ve düzene gereksinimi vardır» lafının gerçek temeli insandaki topluma-aykırı kişilik yapısıdır: ama bu yapıyı sonsuz ve değişmez sayan, yalnız gericidir. Faşist öğreti, bu açıdan içtendi. Bu öznel içtenliği kabul etmeyen, faşizmi ve onun halk kitleleri üzerinde yaptığı büyüleyici etkiyi tanımıyor demektir. O güne dek insanın kişilik yapısı sorununa hiç eğilinmediği, hele hele çözüm hiç aranmadığı için, buyurgan-olmayan, kendi kendine düzen veren toplum düşüncesi bir kuruntu ya da düş sayılarak geri çevrilmişti.

1850 - 1917 yılları arasında Rus Devrimi'nin temellerini atanların eleştirileri ve yapıcı siyasetleri işte bu nokta üzerinde yükselmekteydi. Lenin şu akılyürütmeden yola çıkmıştı: toplumsal-demokrasi iflâs etmiştir; insan kitleleri kendiliklerinden özgürlüğü ele geçirecek yetenekte değildir. Astlı - üstlü, buyurgan, ama tam anlamıyla demokratça tasarlanmış bir yönetim aygıtına gereksinimleri vardır. Lenin'in ortaklaşmacılığı, kendisine düşen görevin tam anlamıyla bilincindeydi: «işçi sınıfının buyurganlığı» (diktatörlüğü), buyurgan yönetimli toplumla buyurgan-olmayan, kendi kendini düzene koyan, her türlü polis zorlamasından ve dıştan zorla benimsetilmiş ahlâktan arınmış toplumsal düzen arasındaki geçişi sağlayacak toplum biçimidir.

1917 Rus Devrimi, gerçekte, siyasal-düşünsel bir devrimdi, ama sahici bir toplumsal devrim değildi. İnsan-bilimine değil, siyasal iktisat biliminden alınmış siyasal düşünlere dayanıyordu. Sonradan, Rus halk yığınlarının bütün yetkileri elinde toplayan, buyurgan bir hükümet tarafından yönetilme-

si uygulayımının hangi boşluktan yararlanarak hortladığını anlayabilmek için, Lenin'in toplumbilimsel kuramıyla, gerçekleştirilişi konusunda çok kesin bir düşünceye sahip bulunmamız gerekir. Her şeyden önce şunu belirtelim ki, Rus Devrimi'nin kurucuları insan kitlelerinin dirimsel (biyolojik) yönden hastalıklı doğasından habersizdiler. Ama aklı başında hiç kimse, toplumsal ve bireysel özgürlüğün devrimci düşünür ve siyasetçilerin çekmecelerinden hazırlop çıkmasını bekleyemez. Her yeni toplumsal çaba eski toplumbilimcilerle devrimci önderlerin yanılgı ve boşluklarına dayanır. Lenin'in «işçi sınıfının buyurganlığı» kuramı, sahici bir halk yönetimi kurulması için gerekli bir dizi koşulu biraraya getiriyor, ama hepsini toparlayamıyordu elbet. Ereği, kendi kendini düzene koyan bir insan toplumunun kurulmasıydı. O günkü insanın, astlı-üstlü bir örgüt olmadan toplumsal devrime doğru yol alamayacağı, buyurgan bir sıkıdüzen ve söz dinleme anlayışı olmaksızın o korkunç toplumsal işleri gerçekleştiremeyeceği konusundaki haklı değerlendirmeden hareket ediyordu. Lenin'in verdiği anlamda işçi sınıfının buyurganlığı, *her türlü yetkeyi ortadan kaldıracak* bir yetke (autorité) olacaktı. Bu kuram, faşist buyurgan öğretiden özellikle *kendi temellerini yoketmeyi*, yani *toplumun buyurgan yönetiminin yerine toplumsal özdüzenlemeyi koymayı* amaçlayışıyla ayrılmaktaydı.

Lenin'e göre, bu buyurgan yönetimin görevi, bir yandan üretim ve ulaşımın tam anlamıyla makinalaştırılıp sanayi haline getirilmesine izin verecek toplumsal demokrasinin iktisadî koşullarını yaratmak, öte yandan da insana yeni bir zihinsel (ruhsal) yapı kazandırmaktı. Lenin bu terimi kullanmamıştı, ama toplumbilimsel kuramının önemli ve ayrılmaz bir parçası insana yeni bir kişilik yapısı vermekti. Lenin'e göre, toplumsal devrim yalnız insanı köle haline getiren nesnel ve öznel koşulları ortadan kaldırmayı değil, öncelikle *insanı ruhsal açıdan kölelik (uyrukluk) edemeyecek duruma getirmeyi* amaçlar.

Toplumsal halk yönetiminin iktisadî koşullarının gerçekleştirilmesi, yani toplumcu planlama, sonradan, insan kitlelerinin yeni bir kişilik yapısına kavuşturulmasının yarattığı güçlüklerin yanında çocuk oyuncağı gibi kalmıştır. Faşizmin elde ettiği yengiyle Sovyetler Birliği'ndeki ulusçu evrimi anlamaya çalışan herkes, bu sorunu ve uzantılarını incelemek zorundadır.

Lenin'in tasarladığı programın *birinci perdesi*, «işçi sınıfının buyurganlığı»nın gerçekleştirilmesini içerir. Devrim'den sonra ortaya çıkan Devlet aygıtı özellikle işçi ve köylü çocuklarından oluşuyordu. Eski derebeylik kalıntısı ve büyük kent-soylu sınıf üyesi katmanlar Devlet aygıtından çıkarılmıştı.

İkinci perde, işçi sınıfının Devlet aygıtının yerine toplumsal özyönetimin getirilmesini amaçlayan en önemli perde, oynanamamıştır. 1944'te, Rus Devrimi'nin zafere ulaşmasından yirmi yedi yıl sonra, devrimin gerçek halk yönetimini gerçekleştirecek ikinci perdesinin açılacağını gösteren en küçük bir belirti yoktur. Aslında, Rus halkı, başında buyurgan bir «önder» bulunan tek bir partinin zorba yönetimine boyuneğmiş durumdadır.

Nasıl oldu bu iş? Stalin, Lenin'in devrimine «döneklik mi etmiş»ti, yoksa, «halkı mı kandırmış»tı? Siyasal gücü «zorbalıkla ele mi geçirmiş»ti? Şimdi, işlerin nasıl olup bittiğini görelim.

4. DEVLETİN ORTADAN KALKMASI

Toplumsal ve tarihsel açıdan gerçekleşemeyecek bir amaç ardında koşmak, dünyaya bilimsel gözle bakmakla bağdaşmaz. Bilimsel görüşün görevi birtakım dizgeler hayal etmek ya da «daha iyi bir gelecek»in düşlerini kurmak değil, evrimi *gerçekte olduğu gibi kavramak*, çelişkilerinin bilincine varmak, güçlükleri çözebilecek, insan toplumunun yaşama koşul-

larının efendisi olmasına izin verecek ilerici, devrimci güçlerin yengiye ulaşmalarına yardım etmektedir. «Daha iyi bir gelecek», ancak toplumsal koşullarla insanların kişilik yapıları buna elverirse gerçekleşebilir.

İlkin, «ortaklaşmacı toplum»un evrimi konusunda Marx'la Engels'in görüşlerini özetleyelim. Bunun için, 1917 Mart'ıyla Ekim Devrimi arasında, *Devlet ve Devrim* başlığı altında Lenin tarafından yayımlanan Marx'çılık açıklamasını izleyeceğiz.

ENGELS VE LENİN'İN GÖZÜYLE ÖZYÖNETİM

Engels, halk arasında en çok bilinen yapıtı *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devlet'in Kökeni*'nde, «mutlak ve ölümsüz Devlet», yani — bizim ele aldığımız bağlam içersinde — toplumun buyurgan bir hükümetle yönetilmesi inancına son verir. Lewis Morgan'ın Hıristiyanlık öncesi toplumlar üzerindeki araştırmalarını çıkış noktası kabul ederek, *Devlet'in dünya kuruldu kurulalı varolmadığı* sonucuna varır. *Gerçekten de, tarihte onsuz yaşayan, Devlet yetkesi ve Devlet nedir bilmeyan toplumlar görülmüştür.* Toplum sınıflara bölünüp de yeni doğan bu sınıflar arasındaki karşıtlıklar toplumun varlığını tehlikeye düşürünce, Devlet yetkesi *kaçınılmaz bir gereklilik* haline gelmiştir. Ama toplum üretimin evrim geçirdiği aşamaya doğru hızla ilerlemiştir, bu evrede artık sınıfların varlığı gereklilik olmaktan çıkmakla kalmamış, üretimin evrimini köstekleyen bir engele dönüşmüştür. «Onlar (sınıflar) bir zamanlar nasıl kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkmışlarsa, aynı biçimde ortadan kalkacaklardır. Sınıflarla birlikte Devlet de. *Üretimin, üreticilerin özgür ve eşit ortaklığını temel alarak yeniden örgütleyeceği*[5] toplum, Devlet'i lâyık olduğu

[5] Sözcüklerin altını W. R. çizmiştir.

yere, tarihsel kalıntılar müzesine, ilk çıkrıkla tunç baltanın yanına gönderecektir.»

Hıristiyanlık öncesi toplum bir *gönüllü ortaklık*'tır, toplumsal yaşam *kendi kendine yönetilmektedir*[6]. Devlet, sınıfların ortaya çıkışından sonra, «sınıflar arasındaki çatışmaları önlemek» ve böylece *toplumun sürekliliğini* güvence altına almak üzere doğmuştur. Kısa bir süre sonra, hem de «her yerde», «iktisadî gücü elinde bulunduran, onun yardımıyla siyasal güce de el koyan güçlü sınıfın» hizmetine girmiştir; bu sınıf, ezilen sınıfı köleleştirip sömürmek için yeni yollar bulmuştur. *Toplumsal Devrim yengiye ulaştığı zaman, önderlerin Devlet aygıtına dayalı, buyurgan yönetimiyle uyrukların kuzu kuzu boyuneğişinin yerini ne alacaktır?*

Egels, yeni toplumsal düzene nasıl geçileceğini anlatmıştır. «Emekçi sınıfı siyasal güce el koyacak» ve üretim araçlarını «geçici olarak» Devlet'e maledecektir. Böyle yapmakla, işçi sınıfı olarak kendi kendini ortadan kaldırmakta, sınıf uyuşmazlıklarını ve «*Devlet olarak da Devleti yürürlükten kaldırmaktadır*». Devlet, şimdiye dek her toplumun resmî temsilcisi, gözle görülür bir örgütte yansıması olagelmiştir; ama bu görevi ancak *belli bir süre*, toplumun bütününü temsil eden sınıfı canlandırdığı oranda yerine getirebilmiştir. Bu, Eski Çağ'da köle çalıştıran yurttaşlar, Orta Çağ'da derebeyliğin aksoylu sınıfı, daha sonraysa kentsoylu sınıf olmuştur. *Devlet gerçekten bütün toplumun temsilcisi haline geldiği zaman, varlığı gereksizleşir:* Engels'in bu sözünü ancak Devlet kavramının *sonraları kazandığı* anlamı göz önünde bulundurursak anlayabiliriz: *başlangıçta sınıflı toplumun bütünlüğünü sağlayan bir bağ olan Devlet, iktisadî açıdan güçlü sını-*

[6] Bu konuda, Malinowski'nin, anaerkil düzende yaşayan Trobriand'ların çalışmada gösterdikleri sıkıdüzeni anlatan yazılarına bakın. Bk. **Der Einbruch der Sexualmoral** (Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi), II. basım, 1934.

fın güçsüz sınıfı köleleştirmesine yarayan alet haline gelmiştir; ezilecek sınıf kalmayınca, üretimin çağı geçmiş örgütlenmesinin sonucu olan, belli bir sınıfın egemenliğiyle bireylerin yaşama kavgasının doğurduğu çatışmalar ortadan kalkınca, ezilecek kimse bulunmayacak ve Devlet gücü gibi baskı güçlerine gereksinim duyulmayacaktır, diye düşünüyordu Engels. Böylece, Devlet'in bütün toplumun temsilcisi gibi davrandığı, yani *toplum* adına üretim araçlarına el koyduğu birinci perde, aynı zamanda, Devlet olarak özerk bir biçimde başlattığı son perde olacaktır. Ondan sonra, «Devlet yetkesinin toplumsal işlere karışması... *gittikçe gereksizleşecek, kısa bir süre sonra da tümden kesilecektir. Nesnelerin dağıtımıyla üretim süreçlerinin yönetimi, bireylere el koymanın yerini alacaktır. Devlet 'yürürlükten kaldırılmamış'tır, düpedüz 'silinip gitmiş'tir*».

Lenin, *Devlet ve Devrim*'de bu görüşü açıklar: anamalcı Devlet (Devlet *aygıtı*) yalnızca el değiştirmemiş ya da başka bir kılığa sokulmamıştır; «*yıkılmış*»tır; anamalcı Devlet aygıtının, anamalcı polisin, anamalcı Devlet görevliliğinin, anamalcı yaz-çizciliğin (memur egemenliğinin) yerine «işçi sınıfıyla ona bağlı emekçilerin ve köylülerin» Devlet aygıtı konmuştur. Bu aygıt da *hâlâ baskıcı*'dır, ama artık anamalı ellerinde tutan küçük azınlık büyük emekçi çoğunluğu baskı altında yaşatmamakta, emekçi sınıfların oluşturduğu çoğunluk siyasal güce el koyan eski azınlığı etkisiz hale getirmektedir. «*İşçi sınıfının buyurganlığı*»dır bu.

Demek ki Engels'in anlattığı Devlet'in silinip gidişinden önce, anamalcı Devlet'in ortadan kaldırılması ve yerine «işçi sınıfının devrimci Devlet aygıtı»nın konması evresi vardır. Lenin, işçi sınıfının buyurgan bir yönetim kuracağı geçici dönemin neden «gerekli» ve «kaçınılmaz» olduğunu, *buyurgan olmayan, özgür* toplumun neden *hemen* gerçekleşemeyeceğini, «sahici halk yönetimi»nin neden hemen kurulamayacağını ayrıntılarıyla açıklamıştır. Toplumsal-demokrasinin ortaya at-

tığı «özgür halk Devleti» lafı, Engels'le Lenin'e içi boş bir laf ebeliği gibi gözüküyordu. İşçi sınıfının buyurganlığı, eski toplum biçimiyle kurulacak yeni «ortaklaşmacı» toplum arasında geçiş evresi olacaktı. «Geçici evre»nin niteliğini iyi anlayabilmek için, toplumun yöneldiği *erekleri* hiç gözden yitirmemek gerekir; eski toplumda varoldukları için, söz konusu ereklere yeniden ulaşabiliriz. Ortaklaşmacı toplumun erekleri arasında toplumsal birarada yaşamanın kurallarına «kendi rızasıyla saygı gösterme»yi, işlevi kalmadığı an (işçi Devlet'i de içinde olmak üzere) Devlet'in yerine *özgür* bir «kamu düzeni»nin konmasını, iş kurumlarının, okulların, fabrikaların, ulaştırma örgütlerinin falan *«kendi kendilerini yönetmeleri»*ni, sözün kısası, yeni ve özgür bir toplumsal bağlam içersinde yetiştirilecek, «cumhuriyetçi-demokrat Devlet de dahil, her türlü Devlet aygıtından ve karışık takım taklavatından kurtulacak güçe sahip yeni bir kuşağın» örgütlenmesini sayabiliriz (Engels). Devlet yavaş yavaş eriyip gittikçe, Marx'ın deyimiyle, «tek tek bireylerin özgür gelişmelerini bütün toplumun gelişmesinin temel koşulu» sayacak «özgür bir örgütlenme»nin doğduğu görülecektir.

Sovyetler Birliği için işte bu noktada etkileri çok ötelere dek uzanacak iki soru akla gelmektedir:

a) Özgür bir özerk toplumda özgür bir kuşağın örgütlenmesi tanrısal bir «yaratma» sonucunda ortaya çıkmayacaktır elbet; onun, geçici bir yönetim biçimi olan «işçi sınıfı buyurganlığı»nın, «demokratik» de olsa, kentsoylu sınıfın buyurgan yönetiminden başlayarak oluşması gibi, («Devlet'in adım adım zayıflaması»ndan ötürü) «işçi sınıfının buyurganlığı»nı başlangıç kabul ederek «gelişmesi», o geçici evre sırasında «hazırlanması» ve «serpilmesi» gerekir. *1930'ların Sovyet Rusya'sında Devlet'in ortadan silinmesi, onun yerine yavaş yavaş özerk bir kamu örgütlenmesinin konması diye bir sorun var mıydı, varsa bunu hangi belirtilerden anlayabilirdik?*

b) Birinci soruya verilecek yanıt olumluysa, «Devlet'in ortadan kalkması» nasıl olmaktaydı, «yeni bir kuşağın eğitimi» *somut, elle tutulur, çekilip çevrilebilir* biçimde nerede ve nasıl yürütülmekteydi? Yoo, yanıt olumsuzsa, Devlet *neden ortadan kalkmamıştı,* «işçi sınıfı Devleti»ni ayakta tutan güçlerle yokolmasını isteyen güçlerin ilintisi neydi? *Kim karşı çıkıyordu Devlet'in ortadan kalkmasına?*

Bu sorulara ne Marx'ta yanıt bulabiliriz, ne de Engels'te: 1935'te, artık es geçilemeyecek ivedi soru şuydu: *Sovyet Devleti ortadan kalkmak üzere miydi? Değilse sürüp gidişini neyle açıklayabilirdik?*

Emek demokrasisinin yapısını — buyurgan Devlet düzeninin tam karşıtı olmak üzere — *toplumsal özyönetim,* yani toplumun kendi kendini yönetmesi diye tanımlayabiliriz. Özgür insanlardan oluşan, bir «kamu örgütlenmesi» oluşturan, işleri ve ürünleri kendi kendine paylaştıran, yani kendi kendini «yöneten» toplumun bir dizi kararnameyle yaratılamayacağı açıktır: böyle bir toplum organsal olarak *gelişmelidir.* Bu toplumun, ulaşmak istediği ereğin bütün önkoşullarını *organsal olarak* yaratabilmesi için, her şeyden önce gerekli *eylem özgürlüğü*'ne kavuşması zorunludur: başka bir deyişle, gözünü diktiği ereğe doğru ilerlemesini engelleyen etkilerden kurtulmalıdır. Bununsa ilk koşulu, *çalışmanın doğal örgütlenmesi, emek demokrasisinin dirimsel ve toplumsal* önkoşulları konusunda bilgi edinmektir. Toplumculuğun kurucuları sorunun *dirimsel (biologique)* yanlarını bilmiyorlardı. *Toplumsal* koşullar bir yandan özel anamala öte yandansa ücretli işçilere dayalı bir iktisadî yaşamın yürürlükte bulunduğu bir çağın (1840 - 1920 arasının) koşullarıydı. Ne Devlet'te belli bir rol oynayan orta sınıflar vardı, ne *Devlet anamalcılığına* doğru bir evrim, ne de *ulusal-toplumculuk* denen gerici kampa seğirten halk yığınları. Sizin anlayacağınız genel görünüm 1940'lardan çok 1850'lerdeki durumu yansıtıyordu.

Engels, «işçi sınıfının siyasal gücü ele geçirmesi»ni, yani

«bir işçi Devleti»nin kurulmasını Lenin kadar kesin çizgilerle ayırmıyordu «Devlet kavramının yavaş yavaş silinip gitmesi»nden. Eh, bunu anlamak çok kolay elbet, çünkü Engels Lenin gibi hemen o gün böyle bir ayırım yapma gerekliliğini duymuyordu; 1917'de, işbaşına gelmek bir gün sorunu olduğu zaman, Lenin geçiş dönemine Engels'den daha çok önem vermek zorundaydı. Dolayısıyla, geçiş dönemini çok daha kesin bir biçimde belirleyen Lenin olmuştur.

Her şeyden önce, «kentsoylu» Devlet'in yerine *işçi sınıfı Devleti*'nin, *kamu işlerini yönetmenin «tepeden tırnağa değişik bir yöntemi»*nin konmasını istemiştir. Emekçi Devleti, ne yönden «tepeden tırnağa değişikti kentsoylu Devlet»ten? Kentsoylu Devlet'in yürürlükten kaldırılmasıyla, diyordu Lenin, kentsoylu demokrasiyi *«olabildiğince eksiksiz ve mantıklı bir biçimde»* emekçi sınıfı demokrasisi haline getirmek, belli bir sınıfın baskı aracı olan Devlet'i «terimin asıl anlamıyla Devlet olmaktan çıkacak» bir kuruma dönüştürmek zorunda kalınacaktır. Bir halkın çoğunluğu kendisini ezenleri baskı altına aldığı zaman, gerçek anlamıyla baskı yapacak güç gereksizleşir. Başka bir deyişle, Lenin'in Marx'la Engels'e ayak uydurarak «Devlet'in silikleşmesi» adını verdiği şey, *halkın* kılgısal ama gözle görülmeyen, *kişisel* ama yaz-çizci (bürokrat) olmayan bir biçimde üretime, işlenmiş ürünlerin dağıtımına, toplumsal düzenlemelere, nüfus artışı sorunlarına, eğitime, cinsel yaşama, başka uluslarla ilişkilere el koymasının somut içeriğidir. «Bir avuç ayrıcalıklının oluşturduğu özel kurumlar (ayrıcalıklı Devlet görevlileri, sürekli bir ordunun kurmayları) değil, doğrudan doğruya çoğunluk bu işlerin yürütülmesini üstüne alabilir, diyordu Lenin, *ve halkın tümü Devlet gücüne düşen görevlerin yerine getirilmesine katıldığı oranda, bu güce duyacağı gereksinim azalır.*»

Lenin, «Devlet»le «kentsoylu egemenliği»ni özdeş saymaktan titizlikle kaçınmıştır, yoksa «kentsoylu siyasal gücün devrilmesi»nden *sonra* bir «Devlet»ten söz edemezdi; o, «Devlet»

sözcüğünden, eskiden egemen sınıfın, «varlıklı kentsoylu sınıf»ın buyruğunda olan ve halkın çoğunluğu toplumun yönetimsel işlerini *kendisi* üstlendiği (özyönetim kurulduğu) oranda «toplum-üstü» niteliklerini yitiren «kurumlar»ın tümünü anlıyordu. Demek ki Devlet'in yavaş yavaş silinmesi, toplumsal özyönetimin adım adım serpilip gelişmesi her türlü bağımlılıktan kurtulmuş, toplumun *üstüne* çıkmış örgütlerin aşamalı olarak ortadan kaldırılmasıdır; kitlenin, halkın çoğunluğunun yönetime katılma derecesi, başka bir deyişle, «*toplumun kendi kendini yönetmesinin*» derecesidir.

Paris Ortaklaşması (Commune'ü) kentsoylu toplumun yozlaşmış ve çürümüş meclisli yönetiminin yerine, yargıya varma ve akıl danışma özgürlüğü*'nün kandırmacaya dönüşmediği örgütler getirmektedir, bu düzende milletvekilleri de çalışmak, yasaları uygulamak, sonuçlarını denetlemek zorunda kalacaklardır. Halkın birileri tarafından temsil edilmesi sürecektir elbet, ama yasama ve yürütme işlerini birbirinden ayıran, bunu yalnızca milletvekillerine özgü bir ayrıcalık sayan özel dizge* yürürlükten kaldırılacaktır. *(Ortaklaşmacılığın ilk aşaması olan) demokrasiyi, hatta emekçi sınıfı demokrasisini birtakım temsil örgütlerinin dışında düşünemeyiz; ama eğer kentsoylu topluma yönelttiğimiz eleştiriler boş laf değilse, kentsoylu sınıfın egemenliğine son verme niyetimiz içten ve ciddiyse, işçilerin oylarını çelme amacını güden basit bir «seçim savsözü» (sloganı) değilse, bu yeni düzeni* göstermelik meclisli yönetimden arınmış olarak *tasarlayabiliriz, tasarlamalıyız...* (Devlet ve Devrim).

Demek ki «temsil örgütleri»yle «meclisler»i kesinlikle birbirinden ayırmak gerekmektedir. Birinciler kabul edilmekte, ikinciler elin tersiyle itilmektedir. *Ancak, söz konusu temsil örgütlerinin niteliği hakkında tek bir satıra rastlamıyoruz Lenin'in yapıtında.* İlerde, sonradan ülkenin başına çöreklene-

cek «Stalin'cilik»in, Devlet gücünü, Lenin'in Devlet kuramındaki bu boşluğa dayandırdığını göreceğiz.

Sovyetler Birliği'nde «sovyetler» (halk meclisleri) adı verilen ve işçi, köylü ve asker danışma kurullarından oluşan temsil örgütleri bir yandan, bu «dedikodu yuvaları»nı (Marx) *etkin* örgütler haline getirerek kentsoylu milletmeclislerinin görevini yüklenecekti; halkın temsil edilişindeki *niteliğin* değişmesi — Lenin'in akılyürütmesine göre — milletvekilinin de değişmesine yol açacaktı: bir zamanların «gevezeleri» yerlerini (*halka* karşı sorumlu), *yürütme* yetkisine sahip, çalışkan Devlet görevlilerine bırakacaklardı; beri yandan, sovyetler, *halkın çoğunluğu toplumsal yönetime katıldıkça yavaş yavaş değişime uğrayacak eğreti* kurumlar olacaklardı; toplumun özyönetimi, yani kendi işlerini kendisinin yürütmesi (hükümet etmesi), bu işe katılan birey sayısı arttığı oranda yetkinleşir; bunun anlamıysa açıktır: halk meclislerinin seçimle gelmiş «temsil örgütleri» olma nitelikleri azaldıkça, halkın tümü en önemli yürütme görevlerini o oranda yüklenmelidir. Çünkü o güne dek, halk meclisleri toplumdan çıkmış organ ve kuruluşlar olsalar da, belli ölçüde toplumun dışında kalan örgütler olmaya devam edeceklerdir. Beri yandan, Lenin'in Devlet kavramından emekçi temsil organlarının özellikle *geçici bir görev* yüklendikleri, *hâlâ* gerekli, *hâlâ* varolan, ama *daha şimdiden yavaş yavaş silinmeye başlayan* «işçi sınıfı Devleti'nin siyasal gücü» ile *biçimlenmekte olan toplumun kendi kendini yönetmesi*, tamamlanıp yetkinleştirilmesi gereken, yetenekleri sınırlı özyönetim arasında köprülük etmek üzere tasarlandıkları sonucunu çıkarabiliriz. Demek ki iki yol vardır halk meclislerinin önünde: yavaş yavaş toplumun tümüyle bütünleşebilirler, özyönetime doğru yol alabilirler, *ya da* özerklikten yoksun yardımcı araç-gereçlikle, emekçi sınıfının Devlet yetkesini kullanan yürütme organlığıyla yetinip bu rolde çakılıp kalabilirler. Etkinlikleri iki güç arasındadır: *bunlardan biri hâlâ Devlet gücüdür*, öbürüyse *özyönetime da-*

yalı yeni toplumsal dizgeden alınan güç. Peki, nedir öyleyse halk meclislerini hem ilerici ve devrimci örgütler, hem de Devlet yönetiminc bağlı içi boş, biçimci kuruluşlar haline getiren etkenler? Bunları belirlemek için şunların bilinmesi gerekir:

1) İşçi sınıfının Devleti temel işlevine, yani *yavaş yavaş kendini ortadan kaldırma işine* bağlı kalmış mıdır?

2) Halk Meclisleri kendilerini yalnızca işçi sınıfı kamusal yetkesinin yardımcıları ve yürütme organları mı saymakta, yoksa aynı zamanda onu denetlemekle görevli mi hissetmekte, *işçi sınıfı Devleti'ne düşen toplumsal yönetim adı verilen ağır görevi adım adım toplumun tümüne aktarma işini yüklenmiş* bir kurum gibi mi davranmaktadır?

3) *İnsan kitleleri her geçen gün, o günkü haliyle Devlet aygıtının ve birer kitle «temsilcisinden» başka şey olmayan halk meclislerinin görevlerini biraz daha çok yüklenebilecek hale gelmekte midir?*

En önemlisi işte bu üçüncü noktadır, çünkü Sovyetler Birliği'nde «Devlet'in silinmesi» ve halk meclislerinin görevlerinin çalışan kitlelerce üstlenilmesi buna bağlı bulunmaktadır.

İşçi sınıfının buyurganlığı, ilke olarak, sürekli bir kurum değil, buyurgan Devlet aygıtının yıkılması, onun yerine işçi sınıfı Devleti'nin konmasıyla başlayıp *eksiksiz yönetim özerkliği, toplumun kendi kendini yönetmesi*'yle biten bir süreçtir.

Toplumsal sürecin ne yönde geliştiğini değerlendirmekte kullanılacak en iyi ölçüt, halk meclislerinin işlevi, gelişmesiydi. Bu konuda yanılsamaların tatlı ninnisiyle uykuya dalmak olanaksızdır, eğer şu noktayı unutmazsak: halk meclislerinin seçimi sırasında, eskiden % 60 olan katılma oranının % 90'a çıkmasının hiç önemi yoktur; asıl bilinmesi gereken, (halk meclislerine seçilenlerin değil) *sovyet seçmenlerinin yavaş yavaş toplumun yönetimini üzerlerine almaya hazır olup olma-*

dıklarıydı. % 90'lık seçimlere katılma oranı, insan kitlelerinin etkinliğinin *içeriği*'ni ortaya vurmadığı için, toplumsal özyönetim konusunda hiç bir ipucu vermez bize: ayrıca, bu olgu yalnızca Sovyet dizgesine özgü değildir: kentsoylu demokrasilerde, hatta faşist halk oylamalarında da % 90'lık, giderek daha bile fazla katılma oranından söz edilmektedir. Emek demokrasisinin temel ilkelerinden biri, bir topluluğun toplumsal olgunluğunu kullanılan oyların sayısına bakarak değil, *o topluluktaki bireylerin toplumsal etkinliğinin somut, elle tutulur içeriği*'yle değerlendirmektir.

Böylece, *her türlü* toplumsal düzenin temel sorununa gelmekteyiz dönüp dolaşıp: *İnsan kitleleri içersinde neler olup bitmektedir, halk yığınları zorlandıkları toplumsal süreci nasıl yaşamaktadır?*

Emekçi kitleleri, toplumun ve kendilerinin tepesine dikilen buyurgan Devlet'i ortadan kaldırmaya, onun görevlerini üstlenmeye, başka bir deyişle organsal bir evrimle toplumsal özyönetimi geliştirmeye hazır mıdırlar — değilseler hangi yöntemlerle onları bu yeteneklere kavuşturabiliriz?

Lenin, kamu görevini her yerde, kökünden yoketmenin söz konusu olamayacağını, ama eski devlet görevlilerinin yerine «*giderek her türlü görevliliği gereksiz kılıp ortadan kaldırabilecek nitelikte*» yeni memurlar getirilebileceğini üstüne basarak belirtirken hiç kuşkusuz bunu düşünmekteydi: «bir düş *değildir bu*, Paris Ortaklaşması'nın yaşadığı deneydir, devrimci işçi sınıfının en ivedi görevidir». Lenin, «kamu görevinin ortadan kaldırılması»nı neden düşsel saymadığını, devlet görevlilerinin ve «topluma tepeden bakan» bir hükümetin *bulunmadığı* bir yaşamın nasıl düzene konacağını, bütün bunların nasıl «*devrimci işçi sınıfının en ivedi görevi*» olabileceğini belirtmiyor.

Lenin'in bu konudaki ısrarı ancak insanların ve onları yönceten önderlerin kafasına çakılmış, görünüşe göre de ko-

lay kolay kazınmaz köklü inançla açıklanabilir: kitle hiç bir zaman erginleşemeyecek, buyurgan bir koruyucu kanat olmadan yaşayamayacaktır. «Özyönetim», «özyürütme», «buyurgan-olmayan sıkıdüzen» gibi kavramlar, faşizmin karşısında, insanları yalnız alaylı alaylı gülümsetmektedir: kargaşacı düşler, boş hayaller, kuruntular gözüyle bakılıyor bu kavramlara! Onları küçümseyen ve gözden düşürmeye çalışanlar, *Devlet'in ortadan kaldırılmasının söz konusu olamayacağını, tam tersine emekçi Devleti'nin güçlendirilip genişletilmesi gerektiğini* öne süren Stalin'e alkış tutabilirler. Demek ki Lenin yanılmıştı! İnsanoğlu öteden beri uyruktur, uyruk kalacaktır; yetke, zorlama olmazsa, çalışmaz, «zevke, eğlenceye dalar, yan gelir yatar»! Ee, neden enerjimizi ve zamanımızı böyle boş düşler ardında koşmaya harcayalım! Bu durumdaysa, Sovyetler Birliği yöneticilerinden Lenin'in Devlet ve toplum kuramının resmen düzeltilmesini istemek gerekirdi: Lenin'in aşağıdaki sözlerinin yanlış olduğunu açıklamaya zorlanmaları gerekirdi:

Bizler düşçü değiliz. Akşamdan sabaha *her türlü yönetim örgütünü, her türlü astlık-üstlüğü kaldırma «düşleri görmeyiz». İşçi buyurganlığının yerine getireceği işleri bilmemekten doğan bu kargaşacı düşler Marx'çılığa tümden yabancıdır ve toplumcu devrimi insanların değişeceği güne erteleme anlamını taşırlar. Oysa, toplumcu devrimi çağımızın insanlarıyla, astlık-üstlük sıralanmasından, denetimden, «gözetmen ve saymanlar»dan vazgeçemeyen insanlarla yapmak zorundayız... Ama bu kez, sömürülenlerin ve çalışanların öncü takımına — işçi sınıfına — ayak uydurulacaktır. Buna karşılık, hiç ertelemesiz, Devlet görevlilerinin o buyurgan mı buyurgan tutumunu yalın «gözetmen ve sayman»lık göreviyle değiştirebiliriz, değiştirmeliyiz... İş konusundaki görgümüze ve anamalcılığın gerçekleştirdiği şeylere yaslanarak, sıkı ve sert bir sıkıdüzen yaratarak büyük işleyimi (sanayii) örgütlemek biz*

emekçilere düşecektir; bunun ayakta kalmasınıysa, silâhlı emekçilerin devlet gücü sağlayacaktır; Devlet görevlilerini buyruklarımızı yerine getiren basit birer sorumlu, her an değiştirilebilir, çok düşük ücret alan «gözetmen ve sayman»lar haline getirelim... Emekçi olarak ilk görevimiz budur, işçi sınıfı devriminin yerleştirilmesi ancak buradan başlayabilir, başlamalıdır. Büyük işleyime dayalı böyle bir başlangıç zamanla her türlü devlet görevliliğinin ortadan kaldırılmasına, ayraçsız bir düzenin yaratılmasına götürür bizi; bu düzenin ücretli çalışma köleliğiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur[7], *hiç durmadan basitleştirilen gözetmenlik ve saymanlık görevleri sırayla herkes tarafından yerine getirilecek, sonunda basit bir alışkanlık halini alacak, böylece zamanla belli bir birey katmanının* özgül *görevleri olmaktan çıkacaklardır* (Devlet ve Devrim, *s. 55 ve sonrası).*

Lenin, yeni Devlet görevliliğinin yarattığı tehlikeyi göremedi. Hiç kuşkusuz, işçi sınıfından gelme yeni görevlilerin ellerindeki gücü kötüye kullanmayacaklarına, yüreklerinde hep doğru sevgisi taşıyacaklarına, çalışan halkı elinden tutup özerkliğe götüreceklerine inanıyordu. İnsanın kişilik yapısını kasıp kavuran dirimsel cansızlıktan doğan zararları hiç hesaba katmıyordu, çünkü bilmiyordu bu konuyu.

Toplumbilimsel yazın bugüne dek, Lenin'in temel yapıtında «Kentsoylu sınıfın düşüşü»nden çok, ondan sonra karşılaşılacak işlerle ilgilendiğine hemen hiç parmak basmamıştır: oysa Lenin, anamalcı Devlet aygıtının yerine işçi sınıfı Devleti'nin konmasıyla *ve* ortaklaşmacılığın ayırıcı özelliği olan toplumun kendi kendini yönetmesinin işçi sınıfının buyurgan yönetiminin yerine geçirilmesiyle (toplumsal demokrasi: işçi sınıfı demokrasisi) çok daha fazla ilgilenmiştir. Özellikle 1937'den sonraki Sovyet yazınına bir göz atılırsa, *işçi*

[7] Sözcüklerin altını W. R. çizmiştir.

sınıfı Devleti'nin zayıflaması'nın değil, gittikçe *güçlenmesinin* ağırlık taşıdığı saptanır. *En sonunda Devlet aygıtının yerine özyönetim konması gerekliliğinden hiç bir yerde söz edilmez.* Sovyetler Birliği'ni iyi anlayabilmek için, işte bu son derece önemli noktayı göz önünde bulundurmak gerekir. Özyönetimin Lenin'in yapıtında baş köşeyi tutuşu boşuna değildir. Toplumun kendi kendini yönetmesi, öteden beri, sahici toplumsal demokrasinin can damarı olagelmiştir, bugün de öyledir, yarın da öyle olacaktır. Oysa, hiç bir siyasetçi ağzına almamıştır bu sözü.

5. S.S.C.B. ORTAKLAŞMACI PARTİSİ'NİN PROGRAMI *(S.S.C.B. O.P.'nin VIII. Kurultayı, 1919)*

Lenin zamanındaki Rus «toplumsal demokrasisi», zorba Çarlık yönetiminden çıkmıştır. Sovyetler Birliği Ortaklaşmacı Partisi'nin 1919'da, yani Devrim'den iki yıl sonra kaleme alınan programı, saptadığı amaçların *gerçekten demokratça* niteliğini göstermektedir. Söz konusu program, zorba yönetimin geri gelmesini önlemek ve toplumun *insan kitlelerinin özgür özyönetimi*'yle yönetilmesini sağlamak üzere bir kamu yetkesinin kurulmasını istemektedir. *Ancak, insanların kişiliğinin en derin köşelerine işlemiş özgürlüğe elverişsizlik konusunda tek bir laf etmemektedir.* Bu program, dirimsel bir hastalık haline gelmiş özgürlük korkusuyla insanoğlunun cinsel yapısının dirimsel (biologique) yozlaşmasını bilmemektedir. 1917 - 1920 yılları arasında çıkarılan cinsel yaşamla ilgili devrimci yasaların doğrultusu yerindeydi, yani insanın dirimsel işlevlerini *yasal saymayı* amaçlıyorlardı. Ama yasal biçimciliğin ötesine geçemiyorlardı. *Die Sexualität im Kulturkampf*'ın (Cinsel Devrim, 1936) ikinci kesiminde işte bunu kanıtlamaya çalıştım. O günlerde insanın yeni bir kişilik (beyin) yapısına kavuşturulması, onunla birlikte de halk yönetimini

amaçlayan programın uygulanması böylece başarısızlığa uğradı. Dev boyutlu bir toplumsal devrim girişiminin bu yıkılışı, ilerki her devrimci halk yönetimi kurma kalkışımına ders olmalıdır: *İnsanoğlu yeni bir cinsel yapıya kavuşturulmadıkça, hiç bir özgürleştirme hareketi başarıya ulaşamaz.*

Şimdi size VIII. Kurultay programının bir özetini veriyoruz.

1) En demokratça biçimiyle, halkın evrensel isteminin verdiği yönergelerle kutsanmış da olsa, imparatorluğun bütününü de kapsasa ya da sınıfların üstüne de çıksa, kentsoylu cumhuriyet ister istemez bir kentsoylu buyurganlığıdır, çalışanların büyük çoğunluğunun bir avuç anamalcı tarafından sömürülmesini ve ezilmesini sağlayacak bir makinadır, çünkü toprağın ve öbür üretim araçlarının özel ellerde bulunmasına son verilmemiştir. Buna karşılık, işçi sınıfı ya da halk meclisi (sovyet) demokrasisi anamalcılığın ezdiği sınıfların, işçilerin, yoksul köylülerin, yarı-işçilerin, başka bir deyişle halkın büyük çoğunluğunun kitle örgütlerini, yerel ya da merkezî Devlet aygıtının tek ve sürekli temelinden yola çıkarak, tepeden tırnağa değiştirmiştir. Bundan ötürü, Sovyet Devleti, daha başka şeylerin yanında, yeryüzünün öbür ülkelerindekinden çok daha geniş bir çerçeve içersinde, her türlü astlık-üstlük sıralamasına dayalı yönetim örgütünü ortadan kaldırarak, yerel ve bölgesel yönetim özerkliğini gerçekleştirmiştir[8].

Parti'nin görevi, iyi işleyebilmesi için halk kitlelerinin kafa eğitimi, örgütlenme ve özerklik düzeyi*'nin sürekli olarak yükseltilmesi gereken bu demokrasi biçiminin kılgısal ve eksiksiz gerçekleştirilmesini sağlamak üzere aralıksız çalışmaktır.*

[8] Bu alıntıdaki bütün cümlelerin altını W. R. çizmiştir. Bunun için, 1776'da bağımsızlığını ilân etmesinden sonra, Birleşik Devletler'de benimsenen yerel yönetim özerkliği ilkesine bakın.

2) Devleti'nin sınıflı yapısını gizleyen kentsoylu demokrasinin tersine, Sovyet yetkesi, toplumun sınıflara bölünmesi ve bunun sonucu olan Devlet yetkesi büsbütün ortadan kaldırılmadıkça, her Devlet'in ister istemez sınıfsal nitelik taşıyacağını[9] *açıkça kabul etmektedir. Sovyet Devleti, yapısı gereği, sömürücülerin direncini kırmayı amaçlar; Sovyet Anayasası emeğin anamalın baskısından kurtarılmasına karşı çıkan her özgürlüğün bir kandırmaca olduğu ilkesinden hareket ettiği için, sömürücüleri yurttaşlık haklarından yoksun bırakmak konusunda kararsızlık geçirmez.*

İşçi sınıfı Partisi'nin görevi, hiç durmadan sömürücülerin direncini kırmak, düşünsel (öğretisel) alanda kentsoylu hak ve özgürlüklerin mutlak niteliğine ilişkin köklü önyargılarla savaşmak; o arada, siyasal haklarının geri alınması, özgürlüklerinin kısıtlanması gibi işlemlerin, sömürücülerin yitirdikleri ayrıcalıklara yeniden kavuşmalarını önlemek için başvurulması gerekli, geçici kavga araçları *olduklarını da açıklamaktır. İnsanın insanı sömürmesine izin veren maddesel olanaklar ortadan kaldırıldıkça, bu geçici önlemlere gerek kalmayacak, Parti onların yavaş yavaş yumuşatılmasına, sonra da tümden yürürlükten kaldırılmasına çalışacaktır.*

3) Kentsoylu demokrasi, biçimsel alanda, toplanma, basın, dernek kurma özgürlüğü gibi siyasal hak ve özgürlüklerin bütün yurttaşlara tanınmasıyla yetinmekteydi. Gerçekte, yönetimsel uygulama, daha da önemlisi, çalışan kitlelerin iktisadî köleliği halk yığınlarını, kentsoylu demokraside, bu hak ve özgürlüklerden yararlanamayacak hale getirmekteydi.

[9] Bu son derece önemli demokrat görüş sonradan uçup gitmiştir. Artık, «sınıf egemenliği»nin hangi türden olursa olsun devlet aygıtının en belirgin niteliği olduğu belirtilmeksizin, yalnızca «Devlet» vurgulanmaktadır. Çünkü egemen ve ezilen sınıflar ortadan kalkınca, Devlet aygıtı değil, yalnız toplumsal yönetimi sağlayacak yalın bir kamu aygıtı kalacaktır önümüzde (W. R.).

İşçi sınıfı demokrasisiyse, tam tersine, hak ve özgürlüklerin biçimsel tanınmasının yerine, eskiden anamal tarafından ezilen halk sınıflarının, *yani işçilerle köylülerin* yararlanabilecekleri ortamın yaratılmasını geçirmektedir. *Bu amaçla, Sovyet hükümeti kentsoylu sınıfın toplantı salonlarına, basımevlerine, kâğıt yığımlarına falan el koymakta, onları bütünüyle işçilerin, işçi örgütlerinin buyruğuna vermektedir.*

Sovyetler Birliği Ortaklaşmacı Partisi'nin görevi, çalışan kitleleri gittikçe artan oranda demokratça hak ve özgürlüklerden yararlandırmak, bunların yayıldığı somut alanı genişletmektir.

4) Kentsoylu demokrasi yüzyıllarca, cinslerine, dinlerine, ırklarına ve uyruklarına bakılmaksızın, bütün insanların eşit olduğunu öne sürmüş, ama anamalcılık bu hak eşitliğinin kılgısal olarak gerçekleşmesini hep önlemeyi bilmiş, buyurucu döneminde de, kimi ırk ve ulusların ezilmesini çok belirgin hale getirmiştir. Sovyetler Birliği emekçilerin yarattığı bir devlet olduğu için, yeryüzünde ilk kez, her alanda hak eşitliğini gerçekleştirmiş, evlilik ve aile yasalarındaki kadın - erkek eşitsizliğinin son kalıntılarını yoketmeyi başarmıştır.

Parti'nin görevi, özellikle işçi sınıfıyla köylü sınıfının en geri kalmış katmanlarındaki eşitsizlik ve önyargıları ortadan kaldırmak üzere, zihinsel ve eğitbilimsel bir çalışmaya girişmektir. Kadına biçimsel bir eşitlik bağışlamakla yetinmeyen Parti, evişlerini görecek örgütler, halka açık aşevleri, tek bir merkezden yönetilen çamaşır yıkama fabrikaları, çocuk yuvaları falan kurarak onu evişinin ağır yükünden kurtarmaya çalışacaktır.

5) Sovyet yetkesi çalışan kitlelere, kentsoylu demokrasi ve meclisli yönetimden farklı biçimde, işçiyle köylünün de kolayca akıl erdireceği bir yöntemle, milletvekillerini seçme ve görevden uzaklaştırma olanağı sağlamakta; aynı zamanda da, meclisli yönetimin olumsuz yanlarını, *öncelikle yasama organıyla yürütme organı arasındaki yapay ayırımı,* temsilci

örgütlerle halk kitleleri arasındaki bağıntı eksikliğini ortadan kaldırmaktadır.

Sovyet Devleti seçim bölgesi ve temel birim olarak yerleşme değil, üretim yerini (fabrikayı, yapımevini) *seçerek Devlet aygıtını halk kitlelerine yaklaştırmaktadır.*

Bu ereğe yönelik bütünsel bir çalışmayla, kılgısal alanda halk yönetimini (demokrasiyi) en titiz ve eksiksiz biçimde gerçekleştirmek üzere, özellikle devlet görevlilerini sorumluluk yüklenmeye, işleri hakkında hesap vermeye zorlayarak, *devlet organlarıyla çalışan kitlelerin yakınlaşmasını kolaylaştırmak Parti'nin görevidir.*

6) Kentsoylu demokrasinin, tüm yalanlamalara karşın, orduyu hakim sınıfların aleti haline getirmesine, çalışan kitlelerden koparmasına, onların önüne dikmesine, erlerin yurttaşlık görevlerini yerine getirmelerini önlemesine ya da bu konuda bin türlü engel çıkarmasına karşılık, Sovyet Devleti yönetim kuruluşlarında, yani halk meclislerinde işçilerle askerleri kesin bir hak eşitliği ve tam bir çıkar birliği içersinde bir araya getirmektedir. Halk meclislerindeki bu işçi ve asker çoğunluğunu korumak, geliştirmek, silâhlı güçle emekçi ve yarı-emekçi sınıfın örgütleri arasında çözülmez bir bağ kurmak Parti'nin görevidir.

7) Büyük kentlerdeki sanayi işçilerinin, özellikle yoğun, birleşmiş, kavgada pişmiş halde bulunan işçi kesiminin bütün devrim boyunca oynadığı önde gelen rol, gerek halk meclislerinin kuruluşu, gerekse yavaş yavaş yürütme örgütleri haline getirilişleri sırasında kendini göstermiştir. Bu olgu, sanayi işçilerine, kırlık bölgelerdeki dağınık küçük-kentsoylu kitlelere oranla, belli birtakım ayrıcalıklar *tanıyan Sovyet Anayasası'na da yansımıştır.*

Sovyetler Birliği Ortaklaşmacı Partisi, kırlık bölgelerin toplumcu örgütlenmesinin güçlüğünden gelen bu tarihsel ayrıcalıkların geçici olduğunu açıklamak zorundadır; *Parti, sa-*

nayi işçilerine tanınan bu özel durumu, işçi ve yarı-işçi sınıfının orta sınıftan köylülerin en geri kalmış ve dağınık kesimleriyle en ileri işçiler arasında, anamalcılığın işçiler arasında yarattığı yalnızca uğraşsal ve işortaklığı çıkarlarını dengeleyecek, olabildiğince sıkı bir bağ kurmak üzere şaşmaz ve düzenli bir biçimde kullanmaya çalışacaktır.

8) İşçi Sınıfının Devrimi, halk meclisleri örgütlenmesinin yardımıyla, bir vuruşta eski kentsoylu Devlet aygıtını, tüm görevli ve yargıçlarıyla yere serebilmiştir. Ama halk kitlelerinin görece düşük eğitsel düzeyi[10], *halk kitlelerince sorumlu yerlere getirilen temsilcilerin yönetim konusundaki deneysizlikleri,* güç koşullarda eski okula bağlı uzmanları ivedilikle işbaşına getirme, kentlerdeki en uyanık işçilerin Ordu'ya çağrılması Sovyetler Birliği'nde memur egemenliğinin belli ölçüde hortlamasına yol açmıştır[11].

Sovyetler Birliği Ortaklaşmacı Partisi, bir yandan memur egemenliğine (yaz-çizciliğe) karşı amansız bir savaş verirken, öte yandan, hastalığı kökünden kazımak üzere şu önlemleri önermektedir:

1) Halk meclislerinin her üyesi Devlet yönetiminde görev alacaktır.

2) Halk meclisleri üyeleri, yönetimin bütün dallarına alışabilmeleri için, sırayla bütün görevlerde çalışacaklardır.

3) Bütün emekçi halk yavaş yavaş Devlet yönetimine katılmaya çağrılacaktır.

Paris Ortaklaşması'nın çizdiği yolda atılacak yeni bir adım olan, bir yandan işçilerin eğitsel düzeyini yükseltirken,

[10] «Halk kitlelerinin görece düşük eğitsel düzeyi» lâfı insanın dirimsel yönden hastalıklı kişilik yapısı konusundaki akılcı görüşü yansıtmakta, ama kölelik anlayışının insanın ruhuna işlediğini, ikinci bir kişilik haline geldiğini, **dolayısıyla kitlelerin kendilerini ezenleri kendi elleriyle ürettiklerini** hiç hesaba katmamaktadır (W. R.).

[11] Burada, memur egemenliğiyle insanın özgürlüğe elverişsizliği arasındaki sıkı ilinti açıkça ortaya çıkmaktadır (W. R.).

öte yandan da yönetim görevinin basitleştirilmesine yardım edecek bu önlemlerin tam ve eksiksiz uygulanması, devlet yetkesinin zamanla ortadan kaldırılması sonucunu doğuracaktır.

Programın aşağıdaki noktalarıysa, Sovyet demokrasisinin kendine özgü nitelikleri sayılabilir:

1) Yerel ve bölgesel düzeyde, bir üstteki yetkililerin araya girmelerine izin vermeyen, özerk yönetim.

2) Halk kitlelerinin bağımsızlığı.

3) *Geçici* kavga araçları olarak, birtakım siyasal hak ve özgürlüklerin geri alınıp kısıtlanması.

4) Anamalcı-olmayan bütün sınıflara tüm hak ve özgürlüklerin biçimsel değil, *kılgısal* olarak verilmesi.

5) Alabildiğine yalınlaştırılmış, dolaysız oy verme dizgesi.

6) Seçilen, sonra görevden uzaklaştırılabilen milletvekilleri.

7) Yerleşme değil, üretim birimlerine göre düzenlenen seçim bölgeleri.

8) Devlet görevlilerinin yaptıkları iş konusunda işçi-köylü meclislerine hesap vermek zorunda oluşları.

9) Halk meclisi üyelerinin sırayla bütün yönetim görevlerinde çalışmaları.

10) Bütün emekçi halkın yavaş yavaş yönetime katılmaya çağrılışı.

11) Yönetim görevlerinin yalınlaştırılması.

12) Devlet'in siyasal gücünün yokedilmesi.

Çok önemli tarihsel etkileri olan bu ilkeler arasında, açıklığa kavuşturulması gereken bir düşünce göze çarpmaktadır: *toplumsal yaşam nasıl yalınlaştırılıp nesnelleştirilecektir?* Bu düşüncenin belli bir siyasal biçimcilikten kurtulamadığı doğrudur. Devlet siyasetinin *niteliği* hiç bir yerde açıkça dile ge-

tirilmemektedir. Kitlelere belli bir özgürlük çerçevesi bağışlanmıştır, ama hiç bir *nesnel* toplumsal görev verilmemiştir. *İnsan kitlelerinin, bugünkü biçimiyle, Devlet (daha sonra da) toplum etkinliklerini üstlenemeyecekleri* söylenmemektedir. Çünkü bugünkü devlet ve siyaset düşüncemiz, işin kökeninde, halk kitlelerine *karşıt* ilk astlı-üstlü Devletler'in temsilcileri tarafından yaratılmıştır. Siyasal düşünce dizgemiz, «demokrasi»den (halk yönetiminden) yana olsak da, köleleri sömüren eski Yunan ve Roma Devletleri tarafından oluşturulmuştur. Toplumun kendi işlerini kendisinin yürütmesini sağlamak istiyorsak, yalnız Devlet biçimini değiştirmek yetmez. Asıl, toplumsal varlığın, onun kitleyle aynı düzeyde çakılıp kalmış insanın gereksinim ve işlerine göre yönetilmesinin değiştirilmesi gerekir. Toplumsal özyönetim, yavaş yavaş, Devlet aygıtının yerini almalı ya da bu aygıtın akılcı işleyişini üstlenmelidir.

6. «SOVYET DEMOKRASİSİNİN DİZGEYE KATILMASI»

S.S.C.B. Ortaklaşmacı Partisi'nin VIII. Kurultay'ının 1919'da Sovyet demokrasisini kurmasından sonra, Halk Meclisleri VII. Kurultayı, Ocak 1935'te, «Sovyet demokrasisinin dizgeye katıldığı»nı duyurmaktadır kamuoyuna. Nedir bu anlamsızlığın anlamı?

1935'te, Sovyet demokrasisinin kuruluşundan on altı yıl sonra, «Sovyet demokrasisinin dizgeye katılması» sürecini bir örnekle aydınlatacağız.

Bir ceza hukuku öğrencisi, öğrenimi sırasında, bireylerin topluma aykırı edimlerinin suç değil, hastalık sayılması gerektiğini; yapılacak şeyin böylelerini cezalandırmak değil, bakıp iyileştirmek ve uyarmak olduğunu farkeder. Hukuk öğrenimini bırakır, gidip tıp okuluna yazılır. Böyle davranmakla, biçimci, ve ahlâkçı etkinliğin yerine nesnel ve kılgısal et-

kinliği geçirir. Bu öğrenci, beri yandan, hekimlik etkinliği sırasında pek de hekimsel olmayan araçlar kullanmak zorunda kalacağını farketmektedir: akıl hastalıklarının iyileştirilmesinde önleyici yöntemler uygulamak, deli gömleği kullanmaktan vazgeçmek istemektedir. Oysa, inancına aykırı olarak, hâlâ deli gömleği kullanmaya zorlanmaktadır; gerçekten de çok fazla kaçık vardır, *daha sonra yerlerine yenilerini koymayı* düşünerek, eski, kötü yöntemleri uygulaması gerekmektedir.

Yıllar geçtikçe işler üst üste yığılmakta, artık bunların altından nasıl kalkacağını bilememektedir. Pek çok akıl hastası vardır, bilgileri yetersizdir. Eğitim, hiç durmadan artırmaktadır akıl hastalarının sayısını. Hekim olarak, toplumu akıl hastalıklarından korumak zorundadır.

Kurduğu güzelim tasarıları gerçekleştirmesi olanaksızlaşınca, bir zamanlar kınadığı eski yöntemlere başvurur. Deli gömleğini gittikçe daha çok kullanır; eğitim tasarıları başarısızlığa uğrar, hastalığı önleyici yöntemlerinin işe yaramadığı ortaya çıkar, bizim hekim de yeniden o dededen kalma yasalara yaslanır. Hasta gözüyle bakmaz artık suçlulara, onları alıp *zindana tıktırmak* zorunda kalır.

Ama başarısızlığını, ne kendi açısından, ne de başkalarının gözüyle uğradığı başarısızlığı kabul eder. Yürekli değildir. Hatta belki de başarısızlığa uğradığının farkında bile değildir. Daldığı çıkmazdan kurtulabilmek için, sağduyuya açıkça meydan okuma anlamına gelen şu sözleri yumurtlar: «*Akıl hastalarının ve suçluların iyileştirilmesinde deli gömleğiyle zindanların kullanılmaya başlanması, hekimlik sanatımda elde edilen büyük bir ilerlemeyi göstermektedir.* Bu yöntem, *en sahici* hekimlik sanatını dile getirmekte, *işin başında saptadığım* amaçlara vardığımı kanıtlamaktadır.»

Verdiğimiz bu örnek, «Sovyet demokrasisinin toplumsal dizgeye katılması»ndan on altı yıl sonra «Sovyet toplumuna demokrasinin getirilmesi»ni en ince ayrıntılarıyla canlandır-

maktadır. Bunu anlayabilmek için, söz konusu kavramı Lenin'in *Devlet ve Devrim*'de açıkladığı «*toplumsal demokrasi*» ve «Devlet'in ortadan kaldırılması» temel kavramlarıyla karşılaştırmak gerekir. Bu önlemlerin alınması için Sovyet hükümetinin gösterdiği gerekçeler sıradan mı sıradandır. Biz yine de, 1935'te, 7. sayının 331. sayfasında, *Rundschau*'da yayımlanan ve girişilen edimin, haklı ya da haksız, Lenin'in toplumsal demokrasi kavramını *yürürlükten kaldırdığı*'nı ortaya vuran bu gerekçenin bir cümlesini aktaralım. Gerçekten de, şunları okuruz bu gerekçede:

İşçi sınıfının yönetimi, dünya kuruldu kurulalı, biricik sahici halk yetkesi olmuştur. Kendisine verilen iki temel görevi, sömürücüler sınıfının gücünün kaldırılması, mallarına el konması ve bastırılması işiyle kitlelerin toplumcu bir eğitimden geçirilmesi işini alnının akıyla yerine getirmiştir. İşçi sınıfının buyurgan yönetimi, gücünü yitirmeksizin sürecektir...

Sömürücü sınıf ortadan kaldırıldı, kitlelerin toplumcu eğitimden geçirilmesi başarıyla yürütüldüyse, işçi sınıfı buyurganlığının «gücünden hiç bir şey yitirmeksizin» sürmesi düpedüz anlamsızdır. Bütün koşullar yerine getirildiyse, neden buyurgan yönetim «hiç zayıflamadan» gücünü kullanmaya devam etmektedir? Sömürücü sınıf ortadan kalkmışsa, kitleler de toplumsal görevleri doğrultusunda eğitilmişse, kime uygulanmaktadır bu siyasal güç? Bu gibi gülünç sözlerin ardında hep kör kör parmağım gözüne bir doğru gizlidir: buyurgan yönetim sürmektedir, ama artık eski okulun sömürücülerine değil, halk kitlelerine uygulamaktadır buyurganlığını.

Rundschau devam ediyor: «İşçilerle köylülerin el ele vermesinin bu en yüce evresinde, çalışan kitlelerin yönetim biçimi olan işçi sınıfı buyurganlığı yeni, çok daha yüce bir içerik kazanmaktadır. Bu yeni içerikse, birtakım yeni yönetim biçimlerinin varlığını varsaymaktadır... Nitekim, emekçilerin

açık ve dolaysız oy kullanmalarına geçiş bunun açık kanıtıdır.» Başka bir paragraf, Sovyet demokrasisini, «dünyanın en demokrat halk yönetimi» diye nitelendirmektedir.

Sözcüklerle oynamaktan kaçınalım: (yerini insan kitlelerinin kendi işlerini kendilerinin yürütmesine bırakması gereken) *işçi sınıfı buyurganlığı, bu durumda, halk yönetimlerinin en demokratıyla gürültüsüz patırtısız bağdaşmaktadır.* Bu, toplumbilimsel bir anlamsızlık, bütün toplumbilimsel kavramların birbirine karıştırılmasıdır. Bizi burada öncelikle ilgilendiren şey, 1917 toplumsal-devrimci hareketinin baş amacının, yani *Devlet'in ortadan kaldırılmasının, toplumsal özyönetimin toplum yaşamına sokulmasının sahiden gerçekleşip gerçekleşmediği*'dir. O amaca varılmışsa, 1935'teki «Sovyet demokrasisi» ve 1919'daki «işçi sınıfı buyurganlığı» ile İngiltere ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan biçimiyle meclisli kentsoylu demokrasiler arasında köklü bir ayrımın bulunması gerekir.

Sovyet dizgesinin «gelişen demokratlaşması»ndan söz edilmektedir sık sık. Ne anlamak gerekir bu sözden? Biz bugüne dek, «işçi sınıfı buyurganlığı»nın, başlangıçtaki biçimiyle, gerek kurucularının isteminden ötürü, gerekse *kılgısal olarak, toplumsal demokrasi*'ye (işçi sınıfı demokrasisine) özdeş olduğunu sanıyorduk. İşçi sınıfının buyurgan yönetimi toplumsal halk yönetimine özdeşse, toplumsal demokrasinin kuruluşundan on altı yıl sonra, ne «Sovyet toplumuna demokrasinin getirilmesi» söz konusu olabilir, ne de «gelişen demokratlaşma». «Toplum yaşamına demokrasinin getirilmesi» terimi — kaçınılmaz bir mantık gereği — o güne dek toplumsal demokrasinin *bulunmadığını*, işçi sınıfının buyurgan yönetiminin toplumsal halk yönetimine özdeş *olmadığını* gösterir. Beri yandan, toplumsal halk yönetiminin yeryüzünün en «demokrat» dizgesi olduğu öne sürülerek kafalar iyice karıştırılmaktadır. *Kentsoylu* demokrasi «azıcık» demokrat, toplumsal halk yönetimiyse daha çok demokrat mıdır yani? Ne anlamı

vardır bu bağlam içersinde «az çok demokrat» sözünün? Gerçekte, kentsoylu meclisli demokrasi biçimsel bir halk yönetimidir; insan kitleleri kendi vekillerini seçmekte, ama iş örgütleriyle kendi işlerini kendileri yürütememektedirler. Lenin'in *toplumsal demokrasisi, niteliksel* alanda, yeni bir toplum biçimi getirecek, biçimsel meclisli yönetimi *niceliksel olarak* iyileştirmekle yetinmeyecekti. İşçi sınıfının Devlet gücüne dayalı buyurgan yönetiminin yerine, çalışan kitlelerin somut ve kılgısal özyönetimini geçirecekti. «İşçi sınıfının buyurganlığı» ile «çalışan kitlelerin kendi işlerini kendilerinin yürütmesi» birarada yaşayamaz, böyle bir şeyi gerçekleştirmeye kalkmak, anlamsızlığa düşmek olur. Gerçekte, meclisli halk yönetimi görünüşü altında, Parti'nin halk kitlcleri üzerinde kurduğu buyurgan memur egemenliği vardır karşımızda.

Hitler'in her zaman — hem de büyük bir başarıyla — halk kitlelerinin şu düzmece demokrasi ile meclisli dizgeye duydukları haklı hınca seslendiğini hiç gözden ırak tutmamak gerekir. Faşizmin etkili bir savsöz olarak kullandığı «Marx'çılıkla meclisli-kentsoylu özgürlükçülük (libéralisme) arasındaki bağlaşma» lafı, Rus ortaklaşmacılarının giriştikleri siyasal ayak oyunlarından sonra halk yığınlarını etkilemiştir hiç kuşkusuz! 1935'e doğru, dünya halklarının Sovyetler Birliği'ne bağladıkları umutlar yavaş yavaş uçup gitmekteydi. Gerçek sorunları siyasal hokkabazlıklarla çözmek olanaksızdır. Güçlükleri adıyla sanıyla anacak yürekliliğe sahip bulunmak gerekir. Çok kesin bir biçimde belirlenmiş toplumbilimsel kavramlarla canımızın çektiği gibi oynayamayız.

«Sovyet demokrasisi»ne gösterilen gerekçe, kitlenin Devlet yönetimine katılmasına, iş kurumlarının esirgenmesine, yönetim örgütlerine, halk görevlilerinin (komiserlerinin) «yanında» işçi ve köylü danışma kurullarının bulunmasına parmak basmaktadır. Oysa bütün bunlar işin can alıcı yanları değildir; akla gelen sorular şunlardır:

1) Halk kitlelerinin Devlet yönetimine *gerçekten* katılmaları nasıl olmaktadır? Bu katılma, toplumsal halk yönetiminin gerektirdiği gibi, *yönetim görevlerinin yavaş yavaş halk tarafından üstlenilmesi biçiminde* mi olmaktadır? Söz konusu «katılma»nın değişik biçimleri nelerdir?

2) *Bir iş kurumunun biçimsel yönden bir yönetim örgütünün üstünde bulunması işlerin kendi kendine yürütülmesi değildir. Yönetim örgütü mü iş kurumuna egemen olacaktır, yoksa iş kurumu mu yönetim aygıtına?*

3) Halk görevlileri «yanında»ki danışma kurulları gereksiz, en iyimser varsayımla, komiserliklerin yürütme organlarıdırlar, oysa Lenin, *bütün yaz-çizci* (bürokrat) *yönetim görevlerinin yerine, eylemleri yavaş yavaş kitle içersine uzanacak halk meclislerinin geçirilmesini* istiyordu.

4) Yeryüzüne Sovyet demokrasisinin «getirilmesi» ve *aynı zamanda* işçi sınıfının buyurganlığının güçlendirilmesi, *işçi sınıfı Devleti'yle işçi sınıfı buyurganlığının ortadan kalkmasına yol açacak*, erişilecek bir amaç diye seçilmiş evrimin uçup gitmesi demekti.

Sovyetler Birliği'nde halk yönetiminin kurulmasından on altı yıl sonra «Sovyet demokrasisi»nin yürürlüğe konması, gözlenen olgular temel alınırsa, *buyurgan Devlet yönetiminden toplumun kendi kendini yönetmesine, özyönetime geçilemediğini* kanıtlamaktadır. Bu girişim, *kitlelerin dirimsel yönden hastalıklı kişilik yapıları* ile *yeni bir yapıya kavuşturulma yolları* iyi bilinmediği için başarısızlığa uğramıştır. Özel anamalcıların mallarının ellerinden alınmasıyla bunların siyasal baskı altında tutulması tam bir başarıyla sonuçlanmış, *ama kitlelerin tepelerine binen Devlet'ten kurtulabilmelerini, Devlet görevlerinin halk yığınlarınca üstlenilmesini sağlayacak biçimde eğitilmeleri işi kesinlikle başarısızlığa uğramıştır.* Dolayısıyla, devrimin ilk yıllarında filizlenmeye başlayan toplumsal halk yönetimi uçup gitmiştir. Sonuç olarak, yerine hiç bir şey konmayan Devlet aygıtının, toplumun varlığını gü-

vence altına almak üzere, *güçlendirilmesi* gerekmiştir. 1935'te «genel oy'un getirilmesi» — ağırlık merkezinin kolhozlardaki köylü kitlelere doğru kaydırılması bir yana bırakılırsa — *biçimsel* demokrasinin, gittikçe güçlenen yaz-çizci Devlet aygıtını söküp atacak ve kendi kendini yönetecek gücü bulamayan halk yığınına bağışladığı düzmece meclisli yönetimin diriltilmesi anlamına geliyordu. Sovyetler Birliği'nde, çalışan kitlelere toplumun yönetiminin bırakılacağını gösteren en küçük bir belirti yoktur. İnsanlara okuma-yazma öğretmek güzel şeydir elbet, sağlık bilgileri vermek, makina kullanmayı öğretmek de öyle, ama bütün bunlar toplumun kendi işlerini kendisinin yürütmesi demek değildir. Hitler de yapmıştır o kadarını.

Demek ki Sovyet toplumunun geçirdiği evrimin başlıca özelliği, kendi konumunu tehlikeye düşürmeksizin, kitlelere Hitler ulusal-toplumculuğunun bağışladığına benzer bir özgürlük *yanılsaması* verecek kadar özerk ve güçlü bir Devlet aygıtı kurmak olmuştur. Sovyet toplumuna demokrasinin getirilmesi bir ilerleme değil — daha başkalarıyla birlikte — toplumsal yaşamın eskimiş biçimlerinden birine dönüş olmuştur. *Sovyetler Birliği'nde devlet aygıtının, kitlelerin kendi işlerini yürütmek üzere eğitimden geçirilmesinden sonra eriyip gideceği konusunda ne gibi güvenceler verilmektedir bize?* Burada duyguculuğun hiç yararı yoktur: Rus devrimi hiç bilmediği bir duvara toslamıştır ve bu duvarı bir sürü yanılsamanın oluşturduğu perdeyle örtmüştür. *Bu duvar, binlerce yılda oluşmuş, insanın dirimsel yönden hastalıklı kişilik yapısıdır.* Bunun «suçu»nu Stalin'e yüklemek anlamsızdır. Stalin, o günkü durum ve koşulların aleti olmuştur, o kadar. Toplumsal evrim süreci ancak kâğıt üzerinde bir orman gezintisi kolaylık ve hoşluğundadır. Her günkü gerçeklikte, hiç durmadan, bilinmedik güçlüklere toslar; gerileme ve yıkımlarla doludur: bunları tanımayı, derinleştirmeyi, çekip çevirmeyi öğrenmek gerekir. Bütün bunlardan sonra, bir kusur

daha var yüze vurulacak: tepeden tırnağa umut yüklü de olsa, her toplumsal tasarının titizlikle incelenmesi gerekir. Her tasarının doğruluğunun araştırılması, geliştirilmesi sırasında herhangi bir şeyin unutulup unutulmadığının denetlenmesi gerekir; o zaman, gerektiğinde, taslağı *ne yaptığımızı bilerek* değiştirebilir, düzeltebilir, gelişimine egemen olabiliriz. Özgürlük getiren evrimin yavaşlamasını önlemek üzere pek çok kişinin düşüncesini harekete geçirebiliriz. Kitlelerin olmayacak düşler ardında koşan kişiler ve siyaset hastalarınca uyutulması toplumsal bir suçtur. Dürüst bir önder çıkmaza girdiği, işin içinden nasıl çıkacağını bilemediği zaman, *görevinden ayrılır*, yerini başkalarına bırakır. Aynı görevi ondan iyi yapacak insan yoksa, herkesin önünde büyük bir içtenlikle engelleri açıklar, toplulukla birlikte ya durum ve koşulların yardımıyla, ya da yeni özel durumların bulunmasıyla doğacak çözümü bekler. Düzmece siyasetçininse, bu kadar dürüst davranacak sağlam yüreği yoktur!

Dünya işçi hareketinin savunulması için, karşısına çıkıp çalışan kitlelerin kuracağı halk yönetimi, laf ebeliğine boğulan düzmecesi değil, gerçek ve sahici demokrasi uğrunda verilecek kavganın çok çetin kılındığını söylemek gerekir. Bugüne dek: «İşçi sınıfının buyurganlığı da bütün öbür buyurgan yönetimlere benziyor. Şimdi artık iyice anladık bunu, yoksa, şunca yıl sonra 'halk yönetimi'nin getirilmesi zorunluluğu doğmazdı» diyenlere hak verdirilmiştir. Toplumsal-demokrasinin Sovyetler Birliği'ne yönelttiği övgülere sevinmek yanlıştı («kabuğuna çekilme», «halk yönetimi», «eh, sonunda oldu işte»). Acı bir hap, biçimsel bir oyundu bu. *Evrim sırasında nesnel bir gerileme çoğu kez gereklidir ve doğal sayılması zorunludur;* ama gerilemenin gizlenmesi, birtakım gözbağcılıklara, buyurgan yöntem ve yalanlara başvurulması hiç kimse tarafından doğrulanamaz. Lenin'in, 1923'te, «Yeni İktisadî Siyaseti» (N.E.P.'i) yürürlüğe koyarken şu sözleri söylediğini düşünün: «Bugün, işçi sınıfı buyurganlığında bir üst evreye

geçmiş bulunuyoruz. 'Yeni İktisadî Siyaseti'n yürürlüğe konması, ortaklaşmacılığa giden yolda atılmış büyük bir adımdır.» Böyle bir demeç, halkın Sovyet yöneticilerine duyduğu güveni sarsardı. Oysa Lenin, «Yeni İktisadî Siyaseti»ni şu sözlerle yorumlamıştır:

Bu üzücü ve acı verecek bir önlemdir (tedbirdir), ama şimdilik kaçınılmazdır. Savaş ortaklaşmacılığı iktisadî düzeni önceden kestirilemeyen güçlüklerle karşılaşmıştır. Sonradan ileri yürüyüşümüzü daha bir güvenle yapabilmek için, şimdi bir adım geri gitmemiz gerek. Karşılaştığımız zorlukları atlatabilmek üzere özel ticarete belli bir özgürlük tanıyor, ama ne yaptığımızı çok iyi biliyoruz.

«Sovyet demokrasisinin yürürlüğe konması» sırasındaysa, böyle bir yantutmazlık ve içtenliği boşu boşuna ararız. Oysa, 1935'te bunlar her zamankinden daha gerekliydi. Öyle bir davranış, bütün dünyadaki milyonlarca insanı Sovyet davasına dost edebilirdi; düşünceyi harekete geçirebilirdi; sonradan sorumluluğu Troçki'cilerin sırtına yıkılmaya çalışılan Hitler'le imzalanan antlaşmayı gereksiz kılabilirdi. Gerçekteyse, Lenin'in toplumsal demokrasisinin yeniden Rus ulusçuluğuna dönüştüğünü gördük.

Rus bolşeviklerinin merkezî yayın organı *Leningrad Kızıl Gazetesi*'nin 4 Şubat 1935 tarihli 14. sayısında şunları okuruz:

Ey büyük Stalin, sevgimiz, bağlılığımız, gücümüz, yüreğimiz, kahramanlığımız, canımız, varımız yoğumuz senindir, al onları, şu büyük yurdun ulu önderi, hepsi senin bunların. Ne dilersen buyur oğullarına, uç dersen havalanır, gir dersen yedi kat yerin dibine girerler, denizin dibine iner, göğün yedinci katına çıkarlar[12]*. Bütün çağların ve bütün ulusların in-*

[12] Sanki «büyük Alman yurdu»nun ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin çocukları aynı şeyi yapamazdı!

sanları, önderlerin en şanlısının, en güçlüsünün, en bilgesinin, en güzelinin Stalin olduğunu söyleyecektir. Her fabrikanın, makinanın, toprak parçasının, insan yüreğinin üstünde ve içinde senin adın yazılı. Sevgili karım bir çocuk dünyaya getirirse, ona öğreteceğim ilk sözcük «Stalin» olacaktır.

1918'de böyle bir şey söylemeye kalkana çılgın gözüyle bakılırdı.

19 Mart 1935 tarihli *Pravda*'da, «Sovyet Yurtseverliği» başlığı altında, «faşist yurtseverlik»le ciddî bir yarışa girişen «toplumcu yurtseverlik» anlatılmaktadır bizlere (*Rundschau* aktarmıştır bu alıntıyı, nr. 15, s. 787, 1935):

Sınırsız bir sevgiyi, yurda koşulsuz bağlılığı, yurdun yazgısı ve savunması konusunda sorumluluklar yüklenmeyi dile getiren ateşli bir duygu olan Sovyet yurtseverliği, halkımızın ölçülmez derinliklerinden fışkırmaktadır. Hiç bir zaman, hiç bir yerde savaş kahramanlığı bizimkinin düzeyine çıkamamıştır. Rusya'daki devrimci hareketin, Sovyetler Birliği'nin eşi benzeri bulunmayan harika tarihi, yurt toprakları söz konusu olunca, işçilerin neler yapabileceğini göstermiştir, göstermektedir. Yeraltı etkinliklerinde, barikatlarda, Bucenni süvari alayının yıldırım baskınlarında, Devrim'in çelik ordularının makinalı tüfek fişekliklerinde, toplumcu işleyimle (sanayi ile) fabrika işçilerinin uygun adım yürüyüşlerinde, kentli ve köylü işçilerin söyledikleri marşlarda, Ortaklaşmacı Parti'nin etkinliğinde özgürlüğe kavuşturulan ve tepeden tırnağa yenileştirilen sevgili ülkemizin uçsuz bucaksız ölümsüz şarkısı çınlamıştır, hâlâ da çınlamaktadır.

Lenin'le Stalin'in kucaklarında sallayıp büyüttükleri Sovyetler Birliği'dir bu! Ekim Devrimi'yle doğan güneşin ışınları okşamaktadır her yanını! O gün, dereler mırıldanmaya başlamış, kabaran ırmaklar üstlerindeki buzu kırmış, çalışan halk kitlelerinin enerjileri Sovyetler Birliği eliyle, onun ünü

ve gücüyle tarihsel evrime yeni görüngeler (perspektifler) açmak üzere harekete geçmiştir. Her yanda bolluk içersindeki bir yaşamla toplumcu kafa eğitimi tohumlarının yeşerdiği görülmektedir. Ortaklaşmacılığın bayrağını masmavi göğün ta yakınındaki yüce doruklara taşıyoruz.

Sovyet yurtseverliği, kan ve kılıçla anamalcıların ve büyük toprak ağalarının elinden kurtarılmış şu ülkeye halkımızın duyduğu sevgidir; yine halkımızın yarattığı yüce yaşama duyulan bağlılıktır; gerek Doğu'da, gerek Batı'da tuttuğumuz dikkatli ve silâhlı nöbettir; ülkemizde, hem de yalnız bizim ülkede *(sözcüklerin altını W.R. çizmiştir) serpilip gelişen insan üstün-yeteneğinin büyük ekinsel kalıtına (kültürel mirasına) bağlılıktır. Sovyetler Birliği sınırlarına yaklaşan yabancıların, başka türlü eğitim görmüş kişilerin bu uygarlık beşiği, bu al bayraklı Devlet karşısında yerlere dek eğilmesine şaşılır mı hiç?*

Sovyetler Birliği, ey insanlığın ilkbaharı! Moskova adı, işçiler, köylüler, dürüst ve eğitilmiş dünyalılar için bir alarm çanıdır, ayrıca ışıklı bir gelecek, faşist barbarlığa karşı kazanılacak yenginin umududur... Bizim toplumcu ülkemizde, halkın çıkarlarıyla ülkeninkiler, hükümetinkiler birbirinden ayrılmaz. Sovyet yurtseverliğinin kaynağı, halkımızın, Ortaklaşmacı Parti yönetiminde kendi yaşamını kurmakta oluşunda, güzel ve varlıklı ülkemizin çalışan kitlelere Sovyet devleti aracılığıyla tanıtılmış bulunmasındadır. Doğuşumuzu gören yurda, toprağa ve göğe bağlanmaya bir de, toplumcu yurdumuzun, onun büyük ortaklaşmacı partisinin, Stalin'inin bize verdiği övüncün erişilmez gücü eklenmektedir. Ülkenin düşmanları üstüne bir çığ gibi yürüyüp onları yeryüzünden silmeye hazır savaşçıları, şövalyeleri, yiğitleri doğuran ve yetiştiren Sovyet yurtseverliğidir. Gençlerimiz ana koynunda emerler yurt sevgisini. Ülke çıkarlarını her şeyden. hatta canlarından bile üstün tutan yeni yurtsever Sovyet kuşakları yetiştirmeliyiz.

... Yenilmez Sovyet yurtseverliği anlayışını — çok kırılgan bir fidan gibi — en büyük özen, en büyük ustalık, en büyük yaratıcı güçle beslemekteyiz. Sovyet yurtseverliği, Ekim Devrimi'nin en belirgin niteliklerindendir. Tükenmez bir güç, gözüpeklik, tazelik, yiğitlik, coşku, güzellik ve hareket kaynağıdır!

Sovyet yurtseverliği, uçsuz bucaksız bir alev gibi sarmıştır ülkemizi. Yaşamı yürütür. Zırhlı araçlarımızın, ağır bomba uçaklarımızın, zırhlılarımızın motorlarını çalıştırır, toplarımıza mermi sağlar. Sovyet yurtseverliği, dingin yaşamımızı, gücümüzü ve ünümüzü tehlikeye sokan, daha başından yenilmeye mahkûm, kalleş düşmanların göz diktiği sınırlarımızı beklemektedir...

Siyasetin coşkusal vebaya yakalanması budur işte. İnsanın doğduğu toprağa duyduğu doğal sevgiyle hiç bir ilgisi yoktur bunun. İnsanoğlunun yüreğinde coşkunluk yaratmak için hiç bir nesnel kanıtı bulunmayan kalemefendisinin bayağının bayağısı duyguculuğudur. Güçsüz adamın kuvvet macunuyla harekete geçmesidir. Böyle bir yurtseverliğin toplumsal etkileri de, kuvvet macunuyla kıpırdayan bir erkeğin kollarında sağlıklı bir kadının duyacağı tepkiye benzer.

Bu «Sovyet yurtseverliği»nin, devrimci coşkunluk yitip gittikten sonra, «Alman yurtseverliği»yle savaşmanın vazgeçilmez koşulu haline gelmesi olasıdır elbet. İş, emek demokrasisi böyle «yurtseverlik»ler tanımaz. Hatta, toplumun akılsal yönetiminin böyle kuvvet macunuyla ayakta duran yurtseverlikler başgösterdiği zaman hapı yuttuğunu bile söyleyebiliriz. Bir halkın doğduğu toprağa duyduğu sevgi, işlenen toprağa bağlılık, aynı dili konuşan topluluğa bağlanma, siyasal soytarılığa alet edilemeyecek kadar ciddî ve köklü insan yaşantılarıdır. Bu türlü yurtseverlikler emekçilerin oluşturduğu insan toplumunun hiç bir somut sorununu çözmez, halk yönetimiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Duygucu tumturak-

lılık, her zaman, sorumluların dara düştüklerini gösteren bir belirtidir. Ve bizi hiç ilgilendirmez.

İnsan kitlelerinin emek demokrasisi yöntemlerine göre yeniden, sahici bir halk yönetimi örgütüne kavuşturulması, elindeki yeteneklerin en kısa sürede denetlenmesine izin verir. İnsan kitleleri çığlık çığlığa «önder»lerinin beş adam boyunda yontularının dikilmesini istediği zaman, sorumluluk duygusunu yitiriyor demektir. Lenin zamanında, şu düzmece, yapay önderlere tapınma yoktu, işçi sınıfı önderlerinin dev boyutlu resimleri hiç bir yerde görülmezdi. Lenin'in bu gibi saygı gösterilerinden nefret ettiğini biliyoruz.

Kitlelerin özgürlükçü bir anlayışla yeni zihinsel yapılara kavuşturulmalarını değerlendirmede kullanabileceğimiz başka bir ölçüt de halk yığınlarının uygulayımsal (teknik) ilerleme karşısındaki konumudur: Sovyetler Birliği'nde, «Gorki» adlı taşıma uçağının yapımı «büyük bir devrimci başarı» sayılmıştır. İyi ama, böyle bir taşıma uçağı yapımının Almanya ya da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki taşıma uçaklarının yapımından ayrılığı neydi? Uçak yapımı, çağdaş emek demokrasisine alabildiğine yüksek bir işleyimsel (sınaî) temel sağlamak için zorunludur. Altının çizilmesi gerekmeyen açık seçik bir doğrudur bu. Asıl sorun şudur: çalışan kitleler, ulusçu ve aşırı ulusçu bir tutumla aldatıcı düşler ardında koşarken, uçak yapımıyla özdeşleşmekte, bundan ötürü kendilerini başka uluslardan üstün görmekte midir, yoksa uçak yapımını konuşulan dillerin ve ulusların birbirine yaklaşmasının, uluslararası dayanışmanın geliştirilmesinin değerli bir tuğlası mı saymaktadırlar? Başka bir deyişle, uçak yapımı insanın kişilik yapısını ya gerici, ya da emek demokrasisi yönünde etkileyebilir. Yetkiye susamış siyasetçiler tarafından kullanılınca, hastalıklı ulusçuluğa yol açabilir; ayrıca Alman halk yığınlarını alıp Rusya'ya, Rus halkını alıp Çin'e ve Almanya'ya, Amerikan halkını Almanya ve İtalya'ya, Çin halkını Amerika ve Almanya'ya gezmeye de götürebilir. Böylece Al-

man işçisi, temelde, Rus işçisinden hiç de ayrı olmadığını görür, İngiliz işçisi de Hint işçisini sömürülmek üzere yaratılmış, doğuştan kurban bir varlık olmadığını öğrenirdi.

Bu örnek de gösteriyor ki, bir toplumun uygulayımsal evrimi kafa eğitimi alanındaki evrimiyle bir tutulamaz, insanın kişilik yapısı somut bir toplumsal güçtür, uygulayımsal temel aynı kalsa da, gerici ya da uluslararacı çıkarlara hizmet edebilir. İktisadiyatçılık (her şeye iktisadî açıdan bakma eğilimi) son derece zararlıdır, elimizdeki bütün araçlarla bu eğilime savaş açmamız gerekir.

Çalışan kitlelere, önünde sonunda bir çeşit faşizmle (buyurgan yönetimle) sonuçlanan aldatıcı doyumlarla yetinmemeleri, dirimsel gereksinimlerini doyurmayı *doğaya uygun* saymaları ve *bu işin sorumluluğunu yüklenmeleri* gerektiği anlatılmalıdır.

Viyana'daki toplumsal-demokrat işçi örgütleri, toplumsal-demokrat belediyenin yeraltı trenini işletmeye açışını *öncelikle toplumsal-demokratlara özgü bir başarı* saymıştır. İlke olarak, Viyana'daki Toplumsal-Demokrat Partiye düşman gözüyle bakan Ortaklaşmacı Parti'nin bayrağı altında toplanan Moskovalı işçilerse, ortaklaşmacı Moskova belediyesinin gerçekleştirdiği yeraltı trenini *öncelikle ortaklaşmacılara özgü bir başarı* gibi görmektedirler. Alman işçileri, Bağdat demiryolu tasarısını *öncelikle Almanlara özgü* bir iş saymaktadırlar. Bu örnekler, akıldışı düşünüp davranmadan kaynaklarını alan aldatıcı siyasal doyumların çürümüşlüğünü ortaya koymaktadır. Söz konusu aldatıcı doyumlar, şu açık seçik olguyu gözlerden saklamaktadır: Almanya, Viyana ya da Moskova'da yapılan bir demiryolu tıpatıp aynı biçimde, birbirinden kıl payı ayrılmayan uluslararası ilkelere göre kurulmaktadır. Bütün bu işçiler: «Bizleri birleştiren bağ, emeğimiz ve elde ettiğimiz sonuçlardır. Biraraya gelmeye, birbirimizden akıl almaya, Çin işçilerine çalışma ilkelerimizi nasıl öğretebileceğimizi bulmaya çalışalım» demektedirler. Hayır! Alman

işçisi için, kendi yaptığı demiryolunun bambaşka, herkesinkinden daha iyi, isterseniz şöyle diyelim, Ruslarınkinden daha «Wotan'sal»dır[13]. İşte bu yüzden, Alman işçisi, Çinli işçilerin kendi demiryollarını kurmalarına yardım etmeyi aklının köşesinden geçirmez. Tam tersine, düşsel ulusçu doyumun büyüsüne kapılır, Çinlilerin demiryolunu *aşırmayı* tasarlayan vebalı bir generalin ardına düşer. Böylece, siyasetin coşkusal vebası aynı sınıf içersine bile bölücülük ve düşmanlık tohumları eker, kıskançlığı, kendini beğenmişliği, günoğluculuğu, sorumsuzluğu körükler. Aldatıcı doyumların ortadan kaldırılması ve onların yerine uluslararası işçi işbirliğiyle emeğin çıkarına dayalı gerçek doyumların konması, buyurgan Devlet'in emekçilerin kişilik yapısından sökülüp atılmasının *vazgeçilmez* koşullarıdır. Çalışan kitleler ancak o zaman uygulayımı kitlelerin gereksinimlerine uyduracak gücü bulacaklardır.

22 Kasım 1934'te *Europäischen Hefte*'de yayımlanan bir yazısında, Hinoy şu sonuca varmaktadır: «... (Sovyetler Birliği'ndeki) emekçiler, tıpkı gençler gibi, kendilerini ülkenin efendisi saymamaktadırlar; efendi, Devlet'tir; bu Devlet'e gençlik de sahip çıkmakta, böylece gençlerde görülen yurtseverlik doğmaktadır.»

Bunun gibi aynı noktada birleşen durum saptamaları, hoşumuza gitse de gitmese de, 1930'ların Sovyetler Birliği'nin, tepe noktası Devlet'in ortadan kaldırılması olan ilk Ortaklaşmacı Parti programıyla ilgisi kalmadığını göstermektedir. *Bu, Sovyetler Birliği'ne yöneltilmiş bir suçlama değil, nesnel, yantutmayan bir durum saptamasıdır.* Avrupa ve Birleşik Devletler'deki K.G.B. gizli görevlilerinden şunu kafalarına iyice yerleştirmelerini rica ederim: bu durumu saptayanları öldürmek, olguları değiştirmez.

[13] Skandinav efsanelerindeki Savaş, Bilgelik ve Şiir tanrısı Odin'in Cermen dilindeki karşılığı.

7. AKILCI TOPLUMSAL İLİŞKİLERDEN BUYURGAN DEVLET AYGITININ DOĞUŞU

İkinci Dünya Savaşı, herkesin nicedir bildiği şeyi bir kez daha doğrulayacaktı: siyasal gerici, sahici demokrattan Devlet gücü karşısında takındığı tutumla *köklü bir biçimde* ayrılmaktadır. Desteklediğini söylediği parti ne olursa olsun, bir insanın toplumsal niteliğini *yantutmadan* yargılamaya izin verecek şey işte bu tutumdur. Bu ölçütten yola çıkınca, faşistler arasında sahici demokratlar, partili demokratlar arasındaysa su katılmamış faşistler buluruz. Tıpkı kişilik yapısı gibi, Devlet gücü karşısındaki bu tutum da her yönde, bütün siyasal kümelenmelere doğru yayılır, sınır mınır tanımaz. Burada da 'ya hep ya hiç' yöntemine başvurmak yersizdir, toplumbilim açısından, belli bir tutumu robot gibi belli bir partiye yakıştırmak yanlıştır.

Gericinin en belirgin özelliği, Devlet gücünü toplumun üstüne çıkarmak istemesidir; o, ister mutlak krallık, hükümet ya da açıkça faşist bir yönetim biçiminde karşımıza çıksın, dosdoğru buyurgan mutlak yönetime giden «Devlet *düşüncesi*»nin öncülüğünü yapar. Ulusal ve uluslararası işbirliğinin temeli olacak emek demokrasisine sahip çıkan sahici demokratsa, genel olarak, toplumsal birarada yaşamanın doğurduğu güçlüklere, bunların toplumsal dayanaklarını yokederek, Devlet'in buyurgan karışmasını gereksiz kılmaya çalışır (onu sahici demokrat yapan da işte bu çabalarıdır!). Dolayısıyla, buyurgan Devlet'in yapısında bulunan akılcı işleyişle geçirdiği evrimin ayrıntılı bir açıklamasını vermek gerekir. Ele alınan kurumun, bütün akıldışıcılığına karşın, nasıl ayakta durabildiğini, hatta nasıl olup da vazgeçilmez gözüktüğünü araştırmadan akıldışı bir toplumsal kurumla savaşmaya kalkışmak boş ve anlamsız olur. Rus Devlet aygıtını incelerken, bunun gerekli hale geldiğini gördük; bu durumda, akıldışı niteliğine karşın, Rus dilini konuşan topluluğun birliğini güvence altına

alma ve kitlelerin kendi kendilerini yönetmeleri girişimi başarısızlığa uğradıktan sonra toplumu çekip çevirme işini üstlenişini anlamak kolaylaşıyor.

Bir ananın sinir hastası çocuğuna gösterdiği, akla aykırı diye nitelenen sertliği canla başla kınarız elbet. Bu sertliğin çocuğu hasta edeceğini anlarız, ama sinir bozucu bir aile yaşamının sinirceli yaptığı çocuğun okula ancak buyurgan yöntemlerle gönderilebileceğini unutursak büyük yanılgıya düşeriz — ve buyurgan eğitime karşı verilecek savaşın can alıcı noktası da budur. Başka bir deyişle, ananın sertliğinin, temeldeki akıldışı niteliğine karşın, sakınımlı söylemek ve belli bir sınırı aşmamak koşuluyla, akılsal bir yanı vardır. Demek ki, zorunluluktan ötürü buyurgan ilkeye bağlanmış eğitimciyi, çocukların sinir hastalıklarını önleyecek tedbirleri alma koşuluyla, bu yöntemden vazgeçebileceğine inandırma umudunu yitirmemek istiyorsak, sertliğin bu — *sınırlı* — işlevini kabul etmemiz gerekir.

Aynı biçimde buyurgan Devlet'in de, kimi koşullarda ve belli bir sınır içersinde, akılsal bir yanı bulunduğu söylenebilir, hem de bu durum saptaması bizi epey üzse ve gizemci bir buyurganın ağzında son derece tehlikeli olabilse bile! Gizemci zorba kalkıp: «Gördünüz ya! Emeğe dayalı özgür halk yönetimi yanlıları bile buyurgan yaşama biçiminin gereklilik ve akılsallığını kabul ediyorlar» diyebilir. Oysa biz, *buyurgan yaşama biçiminin «doğrulaması»nın insan kitlelerinin akıldışı kişilik yapısından geldiğini* biliyoruz. Tek kişi buyurganlığını (diktatörlüğünü) anlamanın biricik yolu budur ve ancak anladıktan sonra onu insan yaşamından söküp atmayı umabiliriz. Çünkü, ancak insan kitlelerinin zihinsel yapılarının akıldışı niteliğini iyice bilirsek, akıldışı davranma ve düşünmeyle, onun yanında da buyurgan tek kişi yönetimiyle savaşmamıza izin verecek toplumsal temelleri yakalayabiliriz: böylece, yanılsamalardan vazgeçmiş, nesnel, güvenilir bir yoldan gitmiş oluruz. Devlet yetkesinin güçlendirilmesi, her zaman,

toplumsal birarada yaşamanın yarattığı dertlerin sonucudur. Güçlükleri *yüzeysel* önlemlerle ortadan kaldırmak demek olan ahlâksal ve buyurgan yönteme başvurmaktır bu. Söz konusu yöntemin güçlükleri yoketmediğini, sonradan çok daha şiddetle ve ciddileşmiş olarak geri tepsinler diye, hasıraltı ettiğini söylemeye bile gerek yoktur. Cinsel suçların durdurulması için bunları işleyen katillerin öldürülmesinden başka çıkar yol kalmamışsa, elbette bu yola başvurulur. Buyurgan devlet düzeninin mantığı budur. Emek demokrasisiyse kendi kendine şu temel soruyu sorar: eziyetçi cinsel suçlar nasıl önlenebilir? Ölüm cezasını kınamakla birlikte gerekliliğini anlıyorsak, korunma sorununu açık seçik yakalarız. Oysa, toplumsal dertleri daha doğmadan önlemek, buyurgan Devlet'in adım adım ortadan kaldırılmasının temel taşlarından biridir. Kendi işlerini yürütmeyle yer değiştirmedikçe, ahlâkçı ve buyurgan toplumsal yönetim yürürlükte kalacak ve işleyecektir. Bu dediğimiz, genel çerçevede Devlet'e uyduğu gibi, toplumsal yaşamın bütün öbür alanlarına da uyar.

Buyurgan Devlet özü gereği bir baskı aygıtıdır, ama ille de öyle olması gerekmez. Aynı zamanda — toplumu baskı altında tutmaya yarayan bir kurum haline gelmezden önce öyleydi — özerk toplumsal ilişkiler toplamıdır. İlk ortaya çıktığı zaman, Devlet toplumla özdeşti; Devlet toplumun içinden çıkmış, binlerce yıl boyunca topluma yabancılaşmış, gittikçe onun üstüne çıkan, toplumu kasıp kavuran bir güç haline gelmiştir.

Eski çağlardaki, ciddî iç çelişkilerden yoksun toplumsal örgüt yürürlükteyken, bu toplumun örgütsel birliğini sağlamakla görevli özel bir güce gereksinim yoktu. Toplum öyle bir varlıktır ki, çok keskin uyuşmazlık ve yaşama güçlükleriyle karşılaştığı zaman çözülmesini, yıkılmasını, dağılmasını önlemek için bir dış güç ister. Alman toplumu, birbirine benzemeyen ve çatışan sayısız siyasal partiye bölündükten sonra, Alman faşizminin eline geçmiştir. Faşizmin hızlı ve gür geliş-

mesi, Alman halk yığınlarının şu ya da bu partiyi tutmaktan çok, Devlet düşüncesi aracılığıyla kendilerine vaat edilen toplumsal birliğin sağlanmasına önem verdiklerini kanıtlıyordu. Ancak, ister bütün yetkileri elinde toplayan Devlet biçimine, ister çok sayıda siyasal partili yönetime sahip çıksınlar, siyasal düşüncelerle öğretilerin toplumun iç uyuşmazlıklarını yokedemedikleri bir gerçektir. Devlet'e ağırlık veren yalnız faşistler değildi. Ama onlar Devlet'in üstünlüğünden toplumsal-demokrat hükümete, ortaklaşmacılara ya da özgürlükçülere oranla çok daha iyi yararlanmayı biliyorlardı. Elde ettikleri utkunun gizi budur. Demek ki Devlet düşüncesini toplumun siyasal bölünmesi yaratmakta, Devlet düşüncesiyse toplumsal bölünmelere yol açmaktadır. Öyleyse, bir kısır döngü (fasit daire) vardır karşımızda, bunu ancak hem bölünmeyi ve Devlet düşüncesini derinleştirir, hem de aralarında bir ortak payda bulmaya çalışırsak kırabiliriz. Bu ortak payda, yukarıda gördüğümüz üzere, insan kitlelerinin akıldışı kişilik yapısıdır. Ne Devlet düşüncesi yakalayabilmiştir bu akıldışı kişilik yapısını, ne de türlü siyasal eğilimler. Buyurgan adamın, her seferinde, dışardan gelip topluma istemi dışında kendini kabul ettirdiğini varsaymak, buyurgan tek kişi yönetiminin değerlendirilmesinde düşülen en büyük yanılgılardan biriydi. Gerçekte, buyurgan adam (diktatör), siyasal gücü eline geçirebilmek için azıcık kızıştırmakla yetindiği Devlet düşüncesinin güçlü bir simgesinden başka bir şey değildi.

Devlet'in hem akılsal, hem akıldışı işlevi daha geçen yüzyılda Friedrich Engels tarafından belirtilmiştir:

Demek ki Devlet topluma dışardan zorla benimsetilen bir güç değildir; Hegel'in öne sürdüğü gibi, «ahlâk düşüncesinin gerçekliği», «aklın imge ve gerçekliği» de değildir. Tam tersine, evrimin belli bir aşamasına gelmiş toplumun ürünüdür; söz konusu toplumun kendi kendisiyle çözülmez bir çelişkiye düştüğünün, bağdaştırılmaz aykırılıklara bölündüğünün, ken-

dini çekip çeviremediğinin itirafıdır. Bu karşıtlıkların, çıkarları ayrı sınıfların birbirini yememesi, o arada, kısır bir kavgada toplumu da yiyip bitirmemesi için, dıştan toplumun üstündeymiş gibi gözüken, çatışmaları yatıştırmak, belli bir «düzen» çerçevesinde tutmakla yükümlü bir güce gereksinim doğmuştur; toplumun içinden çıkan, ama onun tepesine yerleşen, gittikçe topluma yabancılaşan bu güç, Devlet'tir.

Alman fabrika sahibi ve toplumbilimcisi Friedrich Engels tarafından Devlet kavramının böyle bir toplumbilimsel ve bilimsel açıklığa kavuşturulması, aslında, Platon'un soyut ve fizikötesi Devlet düşüncesinden doğmuş bulunan bütün Devlet felsefelerinin temelini sarsmıştır. Friedrich Engels'in Devlet kuramı, Devlet aygıtını birtakım üstün değerlere ya da ulusçu gizemciliğe indirgememekte, son derece yalın bir biçimde, Devlet'in iki yönlü yapısını açıklamaktadır. Devlet aygıtının toplumsal temellerini gösteren, aynı zamanda Devlet'le toplum arasındaki uyuşmazlığı gözler önüne seren bu kuram, Masaryk ya da Roosevelt gibi bilge Devlet adamlarına toplumun iç bölünmelerini ve onlarla birlikte devlet aygıtı gerekliliğini anlama ve... *ortadan kaldırma* konusunda güçlü bir araç önermektedir.

Çok yalın bir örnekle Devlet'in iki yönlü yapısının doğuşunu aydınlatmaya çalışalım:

İnsan uygarlığının ilk başlarında, ortak yaşama ve çalışmanın yarattığı toplumsal işlerin altından kalkmak kolaydı. Dolayısıyla, insanlar arasındaki ilişkiler basitti. Bu, günümüze dek ayakta kalabilmiş ve sürebilmiş çok yalın eski uygarlıkların kalıntılarına bakarak inceleyebildiğimiz bir doğrudur. Bir kez daha, özellikle iyi tanıdığımız Trobriandların örgütlenmesine göz atalım. İktisadî yaşamları değiştokuşa («Naturalwirtschaft»a) dayalıdır, yani alınıp satılan değil, kullanılan malların üretildiği bir iktisadî yaşamdır. Soplardan

(clan'lardan) biri balık avlar, öbürü bahçıvanlık yapar. Birinin elinde balık, öbürününse sebze fazlası vardır. Balıklarla sebzeler değiştokuş edilir. İktisadî üretim koşulları son derece yalındır.

Bu toplumda, iktisadî ilişkilerin yanında, çok belirli aile ilişkileri de vardır elbet. Çiftlerin birleşmesinde ayrı oymaktan olma ilkesine uyulduğundan, bir Trobriand sopunun gençleri başka bir soptan gençlerle cinsel ilişki kurmaktadırlar. Toplumsal ilişki derken insanlar arasındaki herhangi bir temel dirimsel gereksinimi karşılayan her türlü ilintiyi anlıyorsak, cinsel ilişkiler de en az iktisadî ilişkiler kadar eksiksiz ve haklıdır. Gereksinimlerin doyurulması amacıyla çalışmanın bölünmesi ve söz konusu gereksinimlerin çeşitlenmesiyle, toplumun üyeleri üzerlerine düşen sayısız görevi yerine getirememeye başlar. Rasgele bir örnek verelim:

Bizim değiştokuşla yaşayan Trobriand toplumunu alalım, Avrupa ya da Asya'nın gelişigüzel bir yerine aktaralım. Böyle bir varsayım kabul edilebilir, çünkü yeryüzündeki bütün uluslar birtakım kavimlerden, bunlarsa sop kümelerinden çıkmıştır. Nitekim, alışveriş ve paraya dayalı iktisadî düzen de değiştokuşa dayalı iktisadî yaşamdan gelmiştir. 200-300 kişilik bu küçük topluluğun, aynı boyutlarda başka bir toplulukla ilişki kurma gereksinimi duyduğunu varsayalım. Bu gereksinim başlangıçta çok sınırlıdır, çünkü topluluktaki *tek* bir birey, komşu köydeki başka bir bireyle iletişim kurmak istemektedir. Atına atlamakta, haberini götürmek üzere öbür yerleşme merkezine gitmektedir. Daha sonraları, yazı uygulayımları benimsenmekte, öbür yerleşme merkezleriyle ilişki gereksinimi artmaktadır. Belli bir döneme dek herkesin özel postacısı vardır, bir an gelir, topluluğun mektuplarını toplayıp başka yerlere götürme işi bir atlıya verilir. Yerleşme merkezleri büyür, kısa bir süre sonra 2000-5000 kişi barındırmaya başlar. Yüzlerce kentdaş, başka kentlerdeki yüzlerce kentdaşla haberleşme gereksinimi duyar. Mektup alışverişinin geliş-

mesiyle, mektup yazma ender bulunan bir merak işi olmaktan çıkar. Böylece, mektup alıp mektup gönderme günlük, can alıcı, eski yöntemlerle yerine getirilmesi zor bir iş haline gelir. Bizim yerleşme merkezi bir toplantı düzenler, bir «ulak» tutmayı kararlaştırır. Bu işle topluluktaki insanlardan birini görevlendirir, onun geçimini sağlar, buna karşılık topluluğun mektuplarının alınıp yerlerine götürülmesini bekler ondan. *Bu ilk postacı, mektupların yazılmalarıyla alınıp birilerine götürülmeleri arasında kalan kişilerarası ilişkilerin canlı simgesidir.* Böylece, o günkü aşamada, sayısız mektup sahibinin buyruklarını yerine getirmekten başka bir iş yapmayan bir *toplumsal örgüt* doğar. Bizim ulak, son derece önemli çalışması henüz salt toplumsal ortaklığın çerçevesinde kalan ilkel bir toplumsal yönetim biçimini canlandırmaktadır.

Bu ilkel yerleşme merkezinin yıllar geçtikçe, birtakım öğelerden ötürü, kılık değiştirdiğini, bunlar arasında mektup yazma işlevinin ve onun sonucu olan toplumsal ilişkilerin dallanıp budaklanmasının da bulunduğunu, küçük köyün 50 000 nüfuslu bir kent haline geldiğini varsayalım. Tek bir ulak yetişmediği için, şimdi artık yüz postacı çalışmaktadır. Bu yüz postacının, başlangıçta «*ilk postacı*»nın temsil ettiği özel bir yönetim örgütüne gereksinimi vardır. Bu «ilk ulak», eskiden sıradan bir postacıyken, şimdi mektupların toplanıp başka yerlere götürülmesi işi üzerinden alınmıştır. Buna karşılık, en kılgısal biçimde yüz postacının etkinliğini düzene koymaktadır. Henüz hiç bir şeye «göz kulak olmamaktadır», kimseye buyruk vermemektedir. Henüz postacılar loncasının üstüne çıkmamaktadır. Mektupları toplayıp gelenleri dağıtma saatlarını saptayarak, yüz arkadaşının çalışmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, bütün işi alabildiğine yalınlaştıran posta pulunu bulup kullanmaktadır.

Böylece, yaşam için son derece gerekli, yalın bir toplumsal görev özerk hale gelmektedir. «Posta», daha iyi bir birlik sağlama gereksiniminden doğan, ama bundan ötürü bir *üst*

giiç biçiminde toplumun karşısına dikilmeyen bir toplum «aygıtı» olmuştur.

Peki, nasıl olup da, toplumun böyle bir yönetim aygıtı, hayvanca bir baskı örgütüne dönüşmektedir? Bu evrim, ilk işlevden gelmemektedir. Yönetim aygıtı toplumsal işlevlerini sürdürmekte, ama onun yanında, yaşamla ilgili bu etkinliğine koşut birtakım yardımcı etkinliklere girişmektedir. Büyüyen yerleşme merkezlerinden birinde, buyurgan ataerkil dizgenin posta hizmetlerinden bağımsız olarak gelişmeye başladığını varsayalım. Böylece o kentte, daha o zamandan, örneğin, eski oymak başkanlarının kurduğu büyük aileler oluşmaktadır. Bu aileler, evlenmelerin getirdiği malların birikti-rilmesiyle, iki türlü güce kavuşmaktadır: mal sahibi olmanın verdiği güç ve çocuklarına topluluğun daha düşük düzeydeki katmanlarıyla cinsel ilişki kurmayı yasaklama yetkisi. Bu iki yetki işlevi, iktisadî ve cinsel köleliğin evriminde hep atbaşı giderler. Gücü gittikçe artan buyurgan ata, topluluğun kendisinden daha zayıf üyelerinin başka yerlerdeki zayıf kişilerle ilişki kurmalarını önlemek ister. Kızlarının, önlerine çıkan ilk erkekle aşna fişne etmelerini engellemek ister. Cinsel ve iktisadî baskı kaygısı onu doğal olarak özerk hale gelmiş, o güne dek topluluğun tümünce yerine getirilen toplumsal işlevlere el koymaya iter. Gittikçe büyüyen etkisinden yararlanan ataerkil adam, yetkisine dayanarak yeni bir yönetmelik kabul ettirir; buna göre, posta artık bütün mektupları iletmeyecek, kimilerini kabul edecek, aşk ya da gizli iş mektubu gibi kimilerini geri çevirecektir. Posta örgütü, bu yeni görevi yerine getirebilmek için, postacılardan birini «*posta sıkıdenetimi*»yle görevlendirir. Böylece, mektuplaşma işini düzene koyan toplumsal yönetim yeni bir işlev yüklenmekte, buysa onu toplumun karşısına *buyurgan bir üst kurum* gibi dikmektedir. Toplumsal bir yönetim aygıtını buyurgan Devlet aygıtına dönüştürecek ilk adım atılmış olur. Postacılar mektupları alıp bir yerden öbürüne taşımaya devam etmekte ama

postalanan şeyleri de karıştırmakta, kimin mektup yazabileceğine, kimin yazamayacağına karar vermektedirler. Toplumsal ortaklık bu davranışlar karşısında ya kuzu kuzu boyun eğmekte, ya da tepki göstermektedir. Toplumsal ortaklıkta ilk çatlak belirmiştir, buna «sınıfsal karşı çıkış» ya da başka bir ad takmanın hiç önemi yoktur. Basit bir ağız kavgası değildir bu, en canalıcı, ama sınırlayıcı toplumsal işlevlerle özgürlüğün birbirinden kesinlikle ayrılmasıdır. Keyfî yönetime kapı açılmıştır artık: örneğin Cizvitler, postanın sıkı bir biçimde denetlenmesini, kendi davaları yönünde kullanabilirler. Güvenlik örgütü (Polis) elindeki gücü dilediği gibi artırabilir.

Bu azıcık yalınlaştırılmış örnek, pek büyük çarpıtma tehlikesi doğurmaksızın, bizim çağdaş toplumun karmaşık işleyişine, banka örgütüne, polise, okul dizgesine, besin maddelerinin dağıtımı işine ve hiç kuşkusuz toplumun başka uluslar karşısında temsil edilmesine uygulanabilir. Bütün bu toz duman içersinde önümüzü görebilmek için, her devlet görevi konusunda bunun ilk toplumsal işlevinin ne olduğunu ve topluluk üyelerinin özgürlüklerine ters düşecek bir baskıya nasıl dönüştüğünü araştırmamız yetişir. New York ya da Berlin belediyesinin hizmetinde çalışan Polis Örgütü'nün başlangıçta görevi topluluğu katillerden ve hırsızlardan korumaktı. Bu açıdan bakıldığında, hâlâ topluma yararlı ve özerk bir işlevi vardır. Ama güvenlik örgütü özel evlerdeki çocuksu oyunları yasaklama, insanlara karşı cinsten birini evlerine alıp almamaya hakları olup olmadığını, hangi saatta kalkıp hangi saatta yatmaları gerektiğini söyleme hakkını kendinde gördü mü, karşımızda zorba buyurgan bir devlet yetkesi, kendini toplumun *üstünde* gören ve ona *karşı* çıkan bir kamu yetkesi var demektir.

Toplumun üstünde ya da onun zararına iş gören bütün toplumsal yönetim işlevlerinin ortadan kaldırılması, emek demokrasisine özgü bir eğilimdir. Doğal halk yönetimi süreci,

ancak toplumun birliğini sağlayan ve yaşaması için gerekli işlevleri kolaylaştıran yönetim görevlerini hoşgörür. Bundan çıkan sonuç, robot gibi Devlet'e «karşı» ya da «yandaş» olamayacağımızdır. Ayırımları, yukarıda söylediklerimize göre yapmak gerekir. Devlet'in, toplumun bütününe yararlı olacak doğal çalışma görevlerini yerine getirmek istiyorsa, yeniden toplumun yürütme organı haline gelmesi gerektiği açıktır. O zaman, hemencecik bir «devlet aygıtı» olmaktan çıkar, kendisini topluma yabancılaştıran niteliklerden arınır: bu nitelikler onu toplumun üstüne yerleştirip karşısına dikmekte, böylece buyurgan tek kişi yönetiminin kaynağı haline getirmektedir. *Devlet'in sahiden ortadan kalkması, yani yalnızca akıldışı görevlerinin ortadan kalkması budur işte. Akılsal işlevleri yaşam için gereklidir ve sürecektir.*

Bu ayırım, her canalıcı yönetim görevinin, toplumun üstüne çıkmaya ya da karşısına dikilmeye yönelip yönelmediğini saptamamıza izin verir; başka bir deyişle, buyurgan bir devlet aracı haline gelip gelmediğini anlamamıza. Yönetim görevi toplumun hizmetinde olduğu sürece, onun bir parçasıdır; baş köşede yeri vardır, gereklidir, topluluğun yaşamı için vazgeçilmez bir öğe olan çalışma alanına girer. Ama toplumun efendisi, zorbası kılığına girmeye başladı mı, kendisi için özerklik istedi mi, Devlet aygıtını toplumun can düşmanı haline getirir ve artık ona bu gözle bakmak gerekir.

Karmaşık çağdaş toplumsal organizmaların yönetim aygıtı olmadan yaşayamayacağı açıktır. Yönetim aygıtlarının birer devlet aygıtı halini almasına yol açan yozlaşmanın bütünüyle ortadan kaldırılamayacağı da öyle. Burada, toplumsal ruhbilim uzmanıyla toplumbilimciye geniş bir araştırma alanı açılmaktadır. Buyurgan Devlet alaşağı edildiği zaman, yönetim kurumlarının yeniden buyurgan özerklik özlemi duymalarını önlemek gerekir. Yönetim kurumlarının buyurgan özerkliği çalışan kitlelerin kendi işlerini çekip çevirememelerinin, kendilerini yönetememelerinin, denetleyememelerinin

dolaysız sonucu olduğundan, buyurgan Devlet sorununu insanın zihinsel yapısı sorunundan ayrı inceleyemez ya da çözüme bağlayamayız; tabiî, kişilik yapısı sorununu da buyurgan Devlet sorunundan ayırmak olanaksızdır.

Böylece, doğruca «*Devlet anamalcılığı*» adı verilen soruna, XIX. yüzyılda hiç bilinmeyen, ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1914'le 1918 arasında gelişen görüngüye gelip dayanmaktayız.

8. DEVLET ANAMALCILIĞININ TOPLUMSAL İŞLEVİ

Rusya'da Birinci Dünya Savaşı sonuna, Birleşik Devletler'deyse 1930 büyük iktisadî bunalımına dek, özel anamalcı dizgenin Devlet dizgesiyle ilintileri son derece yalındı. Lenin'le çağdaşları için, «anamalcı Devlet» yalnızca «özel anamalcı sınıf»ın elindeki gücü dile getiren bir aletti. Bu ilintinin yalınlığı, Devrim konusunda çekilen Rus filmlerinde aşağı yukarı şöyle gözükmektedir:

Bir fabrikanın özel sahibi ücretleri düşürmek istemekte, işçilerse ücretlerin artırılmasını dilemektedirler. Anamalcı bu dileği yerine getirmekten kaçınmaktadır; fabrikadaki işçiler, isteklerini desteklemek üzere, işbırakımına gitmektedirler. Anamalcı, Polis müdürüne telefon etmekte, onu «düzeni sağlamak»la görevlendirmektedir. Polis müdürü anamalcıların buyruğundaki devletin basit bir aracı gibi davranmakta, böylece Devlet'in bir «*anamalcı Devleti*» olduğunu kanıtlamaktadır: güvenlik kuvvetlerini fabrikaya göndermekte, «elebaşıları» tutuklatmaktadır; yöneticiden yoksun kalan işçiler, açlığın da itmesiyle, istemeye istemeye işbaşı yapmaktadırlar. Anamalcı kazanmıştır oyunu. Demek ki, işçi sınıfının daha iyi bir toplumsal örgüt kurması gerekmektedir. Birleşik Devletler'de, Devlet'le anamalcılık aynı biçimde çakışmaktadır, hiç değilse işçilerin dava ve kavgasını benimseyen toplumbilim-

cilere göre. Ancak, yirmi yıllık dev boyutlu toplumsal kümelenmeler, yukarıda betimlenen yalın kavramların gerçeğe uymasına izin vermeyecek değişikliklere yol açmıştır. Özel anamalcılık dizgesi yavaş yavaş, ortaklaşa bir terimle, «Devlet anamalcılığı» adı verilen bir örgütlenme biçimi doğurmuştur. Rus toplumu, anamalcıların yerine Devlet'in her şeyden üstün gücünü güvence altına alan bir dizge getirmişti. Bu dizgeye verilen adın hiç önemi yoktur: kör kör parmağım gözüne ortada olan, terimin en kesin toplumbilimsel ve Marx'çı anlamıyla, *özel anamalcılığın yerini Devlet anamalcılığına bıraktığı*'ydı. Daha önce, «anamalcılık» kavramının bireysel anamalcıların varlığıyla değil, pazara ve ücretli çalışmaya dayalı iktisadî düzenle tanımlandığını belirtmiştik.

Dünyanın 1929-1933 yılları arasında geçirdiği iktisadî bunalımdan ötürü, Almanya ve Amerika'da da Devlet anamalcılığı yönünden gelişen toplumsal süreçler görüldü. Toplumun üstünde yer alan bir örgüt niteliğiyle Devlet, özel anamalcı iktisadî düzen karşısında da özerkleşmeye başladı; eskiden özel anamalcılara düşen birtakım görevleri, özel yardımseverliğin yerine Devlet'in sağladığı toplumsal güvenliği (sosyal sigortayı) üstlendi; özel anamalcılığın, eskiden hiç bir biçimde denetleyemediği, kâr sağlama etkinliğini az çok sınırladı. Bu evrim, ücretli ve görevli insan kitlelerinin baskısıyla gerçekleşti. Böylece, işçilerle memurlar toplumsal etkilerini duyurdular; birtakım toplumsal süreçlerin yönetimini üstlenerek doğrudan doğruya eylemde bulunanlar işçi ve memur örgütleri değildi elbet, ama özel anamalcılığın sağladığı kârları sınırlandırması ve kol işçileriyle maaşlı görevlilerin haklarını elden geldiğince saydırması için Devlet'e yeterli baskıyı yapıyorlardı.

Başka türlü söylersek: Sovyetler Birliği'ndeki devrimci olaylarla öbür büyük toplumlardaki iktisadî bunalımın ağır, ama gittikçe artan baskısı sonunda, çok ciddî bunalımlar ortaya çıkmış, dolayısıyla o günkü Devlet aygıtını ufukta be-

liren tehlikeye karşı harekete geçirme gereksinimi doğmuştu. «Devlet», özerk bir toplumsal güç olarak, en temel görevini, toplumun birliğini fırtınadan boradan koruma işini öne çıkarmıştı.

Bu süreç, özellikle Almanya'da çok belirgindi. 1929-1933 yıllarındaki ciddî bunalım sırasında beliren birlik gereksinimi öylesine büyüktü ki, buyurgan, bütün yetkileri elinde toplayan Devlet düşüncesi hemen hemen hiç güçlükle karşılaşmaksızın kendini kabul ettirdi. Toplumun birliği güvence altına alınmıştı, ama toplumsal bunalımı doğuran koşullar hiç düzelmemişti. Eh, bunu anlamak da son derece kolaydı, çünkü devlet öğretisi çıkar çatışmalarını *somut ve kılgısal olarak* ortadan kaldıramaz. Ancak bu süreç, faşizmin (tek partili buyurgan yönetimin) anamalcılığa karşı aldığı pek çok önlemi açıklamaktadır: söz konusu önlemler, kimi toplumbilimcileri, devrimci bir toplumsal hareketle karşı karşıya bulunduğumuza inandırmaktaydı. Oysa faşizmin devrimcilikle uzaktan yakından ilgisi yoktu. O yalnızca, apansız bir baskınla, özel anamalcılığın mutlak gücünün yerine Devlet anamalcılığını geçirmeyi amaçlıyordu. Göring'in denetimindeki işleyimlerde (sanayilerde), özel anamalcılıkla Devlet anamalcılığının kaynaştırıldığı bile görüldü. Alman işçi ve memurlarının anamalcılığa düşmanlıkları öteden beri çok belirgin olduğundan, özel anamalcı yönetimin devrilmesi ancak anamalcılığa-karşıt bir propagandayla gerçekleştirilebilirdi. Faşizmin elde ettiği zaferi toplumsal akıldışıcılığın ve anlaşılmaz toplumsal olayın en ilkel örneği haline getiren de işte bu çelişkiydi. Tek partili buyurgan yönetim insan kitlelerine özel anamalcılık karşısında devrimi gerçekleştireceğini, özel anamalcı düzeneyse kendisini devrimden korumayı vaat ettiği için, hareketin çelişik, anlaşılmaz, kısır bir görünüş alması kaçınılmazdı. Alman Devlet aygıtının buyurucu (impérialiste) savaşa bir bakıma zorla itilmesini açıklayan da işte bu olgudur. Alman toplumu içinde bile, yeniden düzenli bir du-

rum yaratma olanağı yoktu. Çünkü, polis cobu ve tabancasıyla sağlanan sözümona barışa, «toplumsal sorunların çözümü» gözüylc bakılamazdı. «Ulusun birliği», ancak *yanılsama* düzleminde gcrçekleştirilmişti. İncelememizin daha önccki bölümlerinde, yanılsamaya dayalı süreçlerin kimi zaman, daha fazla değilse bile, en az somut gerçeklik kadar gerçek etkiler taşıdığını görmüştük. Bu konuda kanıt olarak, yalnız binlerce yıldır süregelen dinadamları arasındaki astlık-üstlüğün etkililiğini anmak isterim. Toplumsal birarada yaşamanın yarattığı somut güçlüklerin hiç biri ortadan kaldırılmadığı halde, siyasal yanılsamaya dayalı devlet eliyle ulusu birleştirme insanlar üzerinde gerçek bir başarı izlenimi uyandırıyordu. Sonradan, devlet eliyle sağlanan bu çözümün boşluğu açıkça ortaya çıktı. Toplum aslında her zamankinden daha bölünmüş durumdaydı, ama Devlet yetkesine dayandırılmış aldatıcı birlik, tam on yıl Alman toplumunun biçimsel çözülmesini önledi. İç bölünmenin *gerçekten* yokedilmesi, çok daha temel nitelikli, değişik süreçlere bağlıydı.

Karşımızdaki ister bir anamalcı, ister bir işçi Devlet'i olsun, Devlet'in toplumun birliğini sağlama görevi aynıdır. Ama bunu derken, ilk niyetler arasındaki ayrımı gözden yitirmiyoruz: buyurgan-faşist Devlet, Devlet düşüncesinin sonsuza dek yaşayacak yapısına ve insanın onulmaz uyrukluk doğasına inandığını açıkça dile getirir. Lenin'in işçi Devleti'yse, tam tersine, adım adım onu ortadan kaldırmayı, yerine özyürütmeyi koymayı amaçlıyordu. Ancak, her iki durumda da, sorunun kilit noktası, «üretim ve tüketimin Devlet eliyle denetlenmesi»ydi.

Biz yine ortak paydamıza, çalışan kitlelerin toplumu kendi kendilerine yönetememelerine dönelim. O zaman, son yirmi beş yıl içerisinde (1920-1945) toplumları alıp özel anamalcılıktan Devlet anamalcılığına götüren cvrimin mantığını kavrarız.

Rusya'da, çalışan kitleler Çarlık döneminin Devlet aygı-

tını devirip onun yerine temsilcileri kendi aralarından çıkan bir Devlet aygıtı koymayı başarmışlardır. Ama özyürütmeye dayalı bir yönetim kuramamış, bunun sorumluluklarını yüklenememişlerdir.

Başka ülkelerde, biçimsel alanda alabildiğine örgütlenmiş kitleler, kendi örgütleri aracılığıyla, düşünsel açıdan temel bir ilke saydıkları özyürütmeyi ortaya süremiyor, onun sorumluluğunu yüklenemiyorlardı. Böylece, Devlet aygıtı gerçekte halk yığınlarının üstlenmesi gereken bir sürü yeni görevi yükleniyordu. Bir bakıma, «halkın yerine» yükleniyordu bu görevleri. İskandinav ülkeleriyle Amerika Birleşik Devletleri'nde durum böyleydi.

Söz konusu ülkelerin tarihsel evrimlerinden ötürü, Rusya, Almanya, İsveç, Norveç, Birleşik Devletler'deki Devlet aygıtının üretim ve tüketimi denetleyişi ne denli birbirinden ayrı olursa olsun, hepsinin ortak bir noktası vardı: halk yığınlarının, toplumun özyönetimini üzerlerine alamayışları; Devlet anamalcılığına doğru yollanmanın temeli işte bu yeteneksizliktir; toplumsal düzenin Devlet anamalcılığına doğru kaymasıysa, çok basit bir mantık gereği, buyurgan zorba yönetimlerin filizlenmesine olanak hazırlar. Şu ya da bu üst dereceli Devlet görevlisinin demokratça ya da zorba duygular beslemesi salt rastlantıya bağlıdır. Gerçekte, çalışan kitlelerin kişilik yapısı ve öğretisi açısından bakıldığında, Devlet anamalcılığının zorba yönetimine dönüşmemesi için elde en küçük bir güvence yoktur. Ve işte bu yüzden, sahici halk yönetimiyle toplumun kendi kendini yönetmesi uğrunda girişilen kavgada insanoğlunun zihinsel yapısının ve insanın yeniden sevgi, çalışma ve bilgi süreçlerine yöneltilmesinin oynadığı rolü üstüne basa basa belirtmek son derece önem kazanmaktadır.

Bu olgu bize ne denli üzücü ve dayanılmaz gelirse gelsin, karşımızda binlerce yıllık makinacı uygarlığın geliştirdiği, toplumsal güçsüzlük ve bir «önder» tarafından yönetilme ar-

zusunda («Führersehnsucht»ta) kendini gösteren bir insan yapısı vardır.

Alman ve Rus Devlet aygıtlarının ikisi de eski zorba yönetimlerden doğmuşlardır: bundan ötürü, Alman ve Rus halk yığınlarının kişilik yapısındaki köleliğe yatkınlık özellikle belirgindir. Her iki ulusta da, akıldışının kaçınılmaz mantığı gereğince, devrim ister istemez yeni zorba yönetimlerle sonuçlanacaktı. A.B.D.'nin durumuysa başkaydı: onların Devlet aygıtı, Avrupa ve Asya'daki zorba yönetimlerden kaçıp el değmemiş, her türü etkin ve etkili gelenekten yoksun topraklara yerleşmeye gelen insan kümelerinden çıkmıştı. Elinizdeki metin kaleme alınana dek (1944) Birleşik Devletler'de tüm yetkileri elinde toplayan bir Devlet aygıtının belirmeyişini açıklayan da işte budur; Avrupa'daysa, özgürlük bayrağı altında gerçekleştirilen her devrim, mutlaka zorba yönetimle sonuçlanmıştır. Bu gözlem Robespierre'den tutun da, Mussolini, Hitler ve Stalin'e dek herkese uyar. Olgular karşısında saygıyla eğilmek zorunda bulunduğumuza göre, hoşumuza gitse de gitmese de şunu saptamamız gerekir: milyonlarca kişilik kalabalıklara dayanan Avrupalı zorba yöneticilerin hepsi ezilen sınıflardan gelmedir. Bu acıklı olgunun toplumbilimcilere, Rus Çarı bilmem kimin ya da Alman İmparatoru II. Guillaume'un — aslında anlaşılması son derece kolay — zorba yönetiminin incelenmesinden daha fazla araştırma konusu sağladığını öne sürmekte bir an bile duraksamam. Amerikalı devrimciler, halk yönetimlerini (demokrasilerini), *yabancı* bir toprakta, hiçten yola çıkarak kurmak zorundaydılar. Bu üstün başarıyı gerçekleştiren insanlar, zorba İngiliz yönetimine başkaldırdılar. Rus devrimcileriyse, Rusya'da yaşayan bütün insanların sorumluluğunu yüklenmek ve onları yönetmek zorundaydılar. Amerikalılar işe sıfırdan başlıyorlardı, Ruslarsa canla başla savaştıkları bütün o eski toplum kalıntılarını artlarında sürüklemek zorunda kaldılar. Zihinlerinde hâlâ kendilerinin de geçmişte zorba yönetimden kaçtıklarının anısı

yaşayan Amerikalılar, 1940 yılındaki korkunç yıkım sırasında, ülkelerine sığınmak isteyenlere karşı daha açık ve cömert bir tutum takındılar; Ruslarsa, düpedüz sınırlarını kapadılar. Eski demokrat ülkülerin neden Birleşik Devletler'de daha iyi saklandığını, sahici özyönetim eğilimlerinin neden orada daha dayanıklı çıktığını da belki işte bu olgu açıklar. Geleneğin yarattığı sayısız engel ve başarısızlığı gözden yitirmiyoruz elbet, ama o arada, gerçekten demokratça yenileşme girişimlerinin Sovyet Rusya'da değil, Amerika Birleşik Devletleri'nde hoş karşılandığını saptamaktan da geri kalmıyoruz. Amerikan Demokrasisi'nin, tek parti buyurganlığının (faşizmin) bir tek ülke ya da partiye özgü olmadığını, iş işten geçmeden ve derinlemesine anlamasını, insan kitlelerinin zihninden tek kişili zorba yönetim eğilimini söküp atmasını umalım. Amerikalıların akıldışı davranma ve düşünme zorlanımını ortadan kaldırıp kaldıramayacaklarını zaman gösterecektir.

Burada suçluluk ya da kötüniyet gibi şeylerin hiç mi hiç söz konusu olmadığını, çok belirli ve benzersiz durum ve koşullara dayalı birtakım gelişmelerin betimlendiğini bir kez daha belirtmek isterim.

Kitle yapısıyla Devlet biçimi arasındaki ilintileri kısaca özetleyelim:

Devlet'in alacağı biçimi belirleyen, ister etkin ister edilgin olarak dile gelsin, insan kitlesinin kişilik yapısıdır. Buyuruculuğu (Impérialisme'i) etkin olarak destekleyen, ona göz yuman kitle yapısıdır. Her türlü zorba yönetimi yıkabilen, ama yeni zorba yönetimlerin ortaya çıkmasını önleyemeyen de odur. Devlet bu yönde eylemde bulunduğu zaman, sahici demokrat özlemleri körükleyen ve destekleyen de. *Uluslararası* sahici demokrat hareket başarısızlığa uğradığı zaman, devrimci ulusal hareketleri başlatan da kitle yapısıdır. Demokrasi yıkıldığı zaman aldatıcı aile, halk ve ulus birliğine sığınan odur; ama sevgi, çalışma ve bilgi sürecini başlatacak çekici güç de odur. Demek ki, kendi «tepesi»ne çöreklenen yö-

netim aygıtını, parça parça, kendine mal ederek, bu aygıtın görevlerini kendi *çalışma örgütleri*'yle yerine getirerek, *insanların beynine gerçekten halka dayalı bir yönetim özlemini yerleştirebilecek tek güç* de odur. Devlet eliyle yönetimden özyönetime geçişin hızlı ya da yavaş olması çok önemli değildir, yani işin özü sayılamaz. Geçiş işleminin organsal bir bütünlük içersinde ve kan dökülmeden olup bitmesi herkesin yararınadır. Ama bu, toplumun üstünde yer alan Devlet temsilcileri emeğe dayalı insan topluluğunun birtakım işler için seçilmiş yürütme organları, — terimin en gerçek anlamıyla — halk yığınlarının yoksulluk, bilgisizlik ve çaresizliğinden doğmuş *o anda gerekli* yürütme organları olduklarının bütünüyle bilincine varmalarına bağlıdır; devlet temsilcilerinin, çocuklarımızı yetiştirsinler diye ellerine verdiğimiz iyi birer eğitimci gibi görev yaptıklarını anlamalıdırlar. Sahici halk yönetimini özleyen toplum, tıpkı yetiştirme görevini yerine getirdiği zaman eğitimcinin gereksizleşmesi gibi, Devlet'in başlıca işinin de yavaş yavaş aradan çekilmek ve kendini gereksiz kılmak olduğunu bir an bile gözden ırak tutmamalıdır. Geçiş işlemi o zaman, ancak o zaman kansız olacaktır; Devlet yavaş yavaş aradan çekildiği oranda, emek demokrasisine yönelik evrim organsal bir bütünlük içersinde gerçekleşecektir. Buna karşılık, Devlet ayakta kalmaya uğraştığı, eğitici görevini unuttuğu ölçüde, insan toplumunda belli bir gereklilikten doğduğunu, bu gereksinimin ortadan kalkmasıyla kendisinin de yokolması gerektiğini anımsatma zorlanımı yaratır. Demek ki Devlet, olumsuz değil, olumlu yönde sorumludur. Çalışan insan kitleleri içersinde özgürlük arzusunu yeşertip geliştirmekle kalmamalı, *bu arzuyu özgürlüğe yatkınlıkla birleştirmeye* çalışmalıdır. Bunu yapmazsa, özgürlük arzusunu bastırırsa, bu arzuyu kötüye kullanırsa, özyönetim özlemine karşı çıkarsa, buyurgan niteliğini doğrulamış olur. O zaman, yolsuzluğunun doğuracağı bütün zarar ve tehlikelerden sorumludur.

X. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN DİRİMSEL - TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

1. «ÇALIŞMANIN İSTEYEREK SIKIDÜZENE SOKULMASI» SORUNU

Çalışma, insanın toplumsal varoluşunun temelidir. Bütün toplumsal kuramların ortaya çıkardığı gerçek budur. Bizim ele aldığımız bağlam içersindeyse sorun, *yalnızca* çalışmanın insan varoluşunun temeli olduğunun bilinmesi değildir; biz daha çok, çalışmanın insan kitlelerinin dirimsel gereksinimlerine *aykırı düşüp düşmediğini*, bu gereksinimlerle *tam bir uyum içersinde olup olmadığını* araştırmaktayız. Marx'çı iktisat kuramı, bütün iktisadî değerlerin *cansız madde tarafından* değil, insandaki *canlı çalışma gücü*'nün yardımıyla üretildiğini göstermiştir.

Değer yaratıcı tek güç olan insanın çalışma gücü, bundan ötürü, ilgilenilmeye, özenle üstünde durulmaya hak kazanmaktadır. Kullanmaya dayalı bir iktisadî düzen olmayan pazar iktisadiyatı içinde yaşayan bir toplumda, insanın çalışma gücüne (emeğine) özen ve saygı gösterilmesi söz konusu olamaz. Bu emek (ister Devlet, ister anamalcılar olsun) üretim araçlarını ellerinde bulunduranlarca satınalınır ve bütün mallar gibi tüketilir. Emekçinin kazandığı «ücret», işgücünün yerine konması için gerekli en vazgeçilmez tabanda tutulur. Kâra dayalı iktisadî düzenin emeği kollamakta hiç bir çıkarı yoktur, çünkü üretimin makinalaşıp akılsallaştırılması öyle

çok işgücünü açıkta bırakmaktadır ki, yıpranan yerine yenisini koymak son derece kolaydır.

Sovyetler Birliği, *özel* kâr iktisadiyatını yürürlükten kaldırmış, ama *Devlet eliyle kâr elde etme*'ye hiç ilişmemiştir[1]. Onun başlangıçtaki amacı, anamalcı «üretimi akılsallaştırma» yı toplumcu akılsallaştırmaya dönüştürmekti. Üretim güçlerini özgürlüğe kavuşturdu, genel çalışma süresini düşürdü; böylece, 1929-1933 yıllarındaki büyük iktisadî bunalım sırasında, işsizlikten kurtuldu. Sovyetler Birliği'nin, kimileri başlangıçta gerçekten toplumcu birtakım önlemlerle, topluluğun tümünün gereksinimlerini karşılamayı başardığı su götürmez. Ama sahici bir halk yönetiminin, bir *emek demokrasisi*'nin temel sorunu, *bunun ötesinde, çalışmayı tüketici bir ödev olmaktan çıkarıp dirimsel bir gereksinimin tatlı doyumu haline getirmektir.*

İnsan emeği konusunda yapılan kişilik çözümlemesi (bu alandaki çalışmalar sonuçlanmaktan uzak mı uzaktır henüz) bize, *zevkle yapılan çalışma* sorununu *kılgısal olarak çözebilmemizi* kolaylaştıracak birtakım öğeler sağlamaktadır. Yeterli bir kesinlikle, iki tür insan çalışması saptayabiliriz: *zorlamaya dayalı, tatsız çalışma* ve *insana doğal olarak sevinç veren* çalışma[2].

Bu sorunu iyi anlayabilmek için, her şeyden önce, insan çalışmasına makinacı bilimin ışığında bakan bazı görüşlerden kurtulmamız gerekir. Deneysel ruhbilim yalnız insanın işgücünden en yüksek verimi hangi yöntemlerle elde edebileceğimizi araştırır. «Çalışma zevki» denince, yalnız bir bilgin ya da

[1] Bu konuda, Fransız toplumcularından Gilles Martinet'nin Bilgi Yayınevi'nde çıkan **Beş Komünizm: Rusya, Yugoslavya, Çin, Çekoslovakya, Küba** adlı yapıtında en son ve ayrıntılı bilgileri bulabilirsiniz **(T. Çev.).**

[2] Bu konuda, Reich'ın **L'Analyse caractérielle** (Kişilik Çözümlemesi) adlı yapıtına bakın.

sanatçının yerine getirdiği işleri düşünür. Ruhçözümcü çalışma kuramı da, araştırmalarına yalnızca *kafa* çalışmasını gözönünde bulundurarak yön verme yanılgısına düşmektedir. *Kitle ruhbilimine dayalı çalışma verimi kuramıysa, başlangıç noktası olarak, emekçiyle emeğinin ortaya çıkardığı ürün arasındaki ilintiyi almalıdır.* Bu ilintinin toplumsal-iktisadî bir arka-yapısı vardır ve emekçinin etkinliğinden aldığı *zevki* içerir. Çalışma, temel dirimsel bir etkinliktir ve yaşamın tümü gibi, zevk titreşimine dayalıdır.

«Bağımsız» bir emekçinin ya da araştırıcının duyduğu çalışma zevki, genel olarak çalışmaya ölçü sayılamaz. Toplumsal açıdan bakıldığında (toplumbilimciyi ilgilendiren tek açı da budur zaten), XX. yüzyıl çalışması öncelikle *ödev yasaları* ile *geçimini sağlama gerekliliği*'nin egemenliği altındadır. Yeryüzündeki milyonlarca emekçinin çalışmaları kendilerine en küçük bir zevk ve dirimsel doyum getirmemektedir. Genellikle bu çalışma, *zorlama*'ya dayalıdır. Başlıca niteliği, *emekçinin dirimsel zevk gereksinimine aykırı düşmesi*'dir. Bir ödev olduğu için, bilinci rahat ettirmek, en sonunda başa gelecek yıkımdan kurtulmak üzere, çoğu kez başkasının hizmetinde yapılmaktadır. Çalışan kişi, emeğinin ortaya çıkardığı ürünle ilgilenmemekte, hiç sevinç duymadan çalışmakta, etkinliğini ağır bir yük gibi duymaktadır. Zorlamaya dayalı, insana zevk vermeyen her iş, yalnızca dirimsel açıdan tutumbilime aykırı (anti-économique) olmakla kalmaz, aynı zamanda iktisadî açıdan da verimsizdir.

Bu, üzerinde pek az durulmuş, çok büyük bir sorundur. Onun hakkında genel bir düşünce edinmeye çalışalım şimdi. Dirimsel açıdan pek az doyurucu olan makinamsı çalışmanın, yaşama makinacı gözlerle bakan bir anlayışın ve makinaya dayalı bir uygarlığın sonucu olduğuna kuşku yoktur. Çalışmanın dirimsel işleviyle toplumsal işlevini uzlaştırabilir miyiz acaba? Uyuşturabiliriz, ama kavramlarımızla geleneksel kurumlarımızı tepeden tırnağa değiştirirsek.

Geçmiş yüzyıllardaki zanaatçılık, emekçiyle emeğinin ortaya çıkardığı ürün arasındaki yakın ilintiyi yoketmemişti henüz. Buna karşılık, Ford fabrikasındaki işçinin, arabanın bütününü görmeden küçük bir parçasını üretmek üzere yıllarca aynı el kol hareketini yaparken, *doyurucu* bir işte çalıştığı söylenemez elbet. Ücretli çalışma dizgesine bağlı bulunan işin uzmanlığa göre ve makinalaştırılmış bir biçimde ufacık parçalara bölünmesi, emekçinin kullandığı makinayla en küçük bir ilişki kurmasını önlemektedir.

Bu sözlerimize, iyi ama yeryüzünde bir çalışma *gereksinimi* var, çalışma zevki bir «doğa» verisidir, çalışma *edimi*'yle iç içedir, diye karşı çıkılacaktır. Zevkle yapılan işin insana bir çeşit dirimsel (hayatî) sevinç verdiği doğrudur elbet, ama çalışma etkinliğine pazar iktisadiyatının zorla getirdiği biçimler çalışma sevinç ve gereksinimini boğmakta, bu niteliklerin değer kazanmasına olanak bırakmamaktadır. Dolayısıyla, emek demokrasisinin en ivedi görevlerinden biri, *çalışma biçimleriyle çalışma gereksinim ve sevinci arasında bir uyum kurmak*, başka bir deyişle, yaşama sevinciyle çalışma arasındaki *uyuşmazlığı ortadan kaldırmak*'tır. Burada, uçsuz bucaksız bir alan açılmaktadır insan düşüncesine: çalışma sevincini yoketmeden işin makinayla, akla uygun biçimde yapılmasını bağdaştırma olanağı var mıdır? İşin ufak parçalara bölünmesini yürürlükten kaldırmaksızın, çalışan kişinin emeği sonunda ortaya çıkan ürünün bütünüyle ilintisini sürdürmesine izin verecek bir dizge tasarlanabilir. Çalışmaya uygulanan yaşama sevinci, insanın yeni bir kişilik yapısına kavuşturulması açısından son derece önemli, onu yaptığı işin kölesi olmaktan çıkarıp üretimin efendisi haline getirecek temel öğedir. İnsanla emeğinin ortaya koyduğu ürün arasındaki dolaysız ilinti yeniden kurulduğu zaman, emekçi, bugün hiç bilmediği ya da elinin tersiyle ittiği çalışma sorumluluğunu seve seve yüklenecektir.

Sovyetler Birliği'ni örnek vererek şunlar söylenebilir:

«Siz emek demokratları düşçüsünüz, gerçekliğe duyguculuktan arınmış gözlerle bakmaya kalkışsanız da, onulmaz falcılarsınız. Sovyetler Birliği'nde, hani şu 'emekçi cenneti'nde, işin ufacık parçalara bölünmesiyle çalışma sevincinin ne durumda olduğunu söyler misiniz lütfen? Ücretli çalışma ile pazara dayalı iktisadî yaşam ne âlemde acaba? İşçilerin gerçekleştirdiği devrimin sonuçları, çalışmayı zevkli kılma tasarılarının ne denli boş düşler olduğunu kanıtlamaktadır!»

Bizse, bu karşı çıkışa şu yanıtı vereceğiz: «1944'te, bilimin bütün ilerlemelerine karşın, halk kitleleri arasında gizemcilik her zamankinden daha yaygındır. Belli bir amaca, örneğin insan kitlelerinin akılcı yaşayıp düşünme alışkanlığına kavuşturulmaları amacına varılamamışsa, bu, söz konusu ereğe ulaşma *olasılığı*'nı çürütmeye yetmez. Burada temel soru, sevinçle yapılan çalışma amacının herkesçe istenip istenmediğidir. O amaca ulaşmayı herkes arzuluyorsa, herkesin dileği ona ulaşmaksa, bu akılsal ereğe varmamızı engelleyen şeylerin ne olduğu araştırılır. Uygulayım alanında da, bilim alanında da geçerlidir bu. Şu ana dek Everest'e çıkılmamış olması, doruğuna ulaşmanın olanaksızlığını kanıtlamaz. Bütün iş, geriye kalan 800 metrenin aşılmasındadır!»

Emek demokrasisi ile siyaset arasındaki temel ayrılıklar işte bu noktada çok açık ve yalın olarak ortaya çıkmaktadır: gazetelerimiz siyasal tartışmalarla doludur, ama bunların hiç biri insan kitlelerinin çalışma sürecindeki güçlüklerin bir tekini bile anmamaktadır. Eh, bunu da anlamak çok kolay elbet, çünkü siyasetçilerimiz çalışma nedir bilmezler. Demokratça yönetilen bir topluluğun gazete sütunlarını akıldışıcılığa kapadığını, yalnızca neşeli çalışmanın önkoşullarını inceleyen yazılara yer verdiğini düşünün. Çalışan kitleler gazeteleri yönetenlerin masalarını öneri ve telkin mektuplarıyla doldurur, bu da düzmece siyasetçi takımının canına ot tıkardı. İşlik (atelier) başkanlarının, mühendislerin, uzman işçilerin çalışma sürecinin ayrıntılarını saptar, çalışma yöntemlerine

getirilecek iyileştirme ve yenilikleri araştırırkenki sevinçlerini düşünün! Tam bir ilerleme yarışı başlardı o zaman. Canlı mı canlı tartışmalar yapılırdı. Yaşamak harika bir şey olurdu! Zindana değil de, geniş pencereli, havalandırmalı, duşlu, mutfaklı dinlenme evlerine benzeyen fabrikalar kurma düşüncesinin zihinlerde doğabilmesi için yüzyıllar geçmiştir. Savaş yıllarının iktisadî yaşamı, işliklere radyoyla yayımlanan müziği getirmiştir. Gazeteler siyasetçilerin değil, emekçilerin elinde olsa, bu süreç bilmem kaç kat hızlanırdı.

Sovyet iktisadî düzeninin ilk yıllarında, emek demokrasisi yönünde bazı girişimlerde bulunuldu. Böylece gençliğin alabildiğine *tekyanlı* bir eğitimle yetiştirilmesinden kaçınıldı ve gençlere, uğraş alanında, işin ufacık parçalara bölünmesinin sakıncalarını dengelemek üzere, çok yönlü bilgi verildi. Aynı biçimde, «kafa» işiyle «kol» işi birbirine yaklaştırılmaya çalışıldı. Gerçekten de, gençler uğraşsal yaşama hem kafalarıyla, hem kollarıyla hazırlanıyor, böylece toplumun her üyesinin çalışma sürecinin her evresinde rol almasına olanak sağlanıyordu. Belli bir iş kurumundaki işçiler sırayla bütün işlerde çalışıyorlardı. Kurumlar arasında işçi değiştiriliyordu. Uzman işçiler kurumun yönetiminde görev aldıkları zaman belli bir süre sonra, iş ilintilerini yitirip yönetici kalemefendisi tavırları takınmasınlar diye, yeniden makina başına gönderiliyordu.

Söz konusu iş kurumlarının özyönetimi, «üçlü yönetim kurulu» denen kuruluşlar aracılığıyla yürütülüyordu; her kurum, orada çalışanların seçtikleri işçilerce yönetiliyordu. Böylece, çalışanlar işlerin yürütülmesine doğrudan doğruya katılmış oluyorlardı. Zaman zaman, uzmanlarca «üretim danışmları» düzenleniyordu. Bu ve buna benzer şeyler, *hiç değilse başlarda*, çalışma sevincinin ve verimin geri getirilmesi konusunda birtakım kaygılar beslendiğini kanıtlıyordu. Emek demokrasisi düşmanı, büyük bir zafer elde etmişçesine, söz konusu kurumların pek çoğunun yaşatılamadığını, iş kurum-

larında çalışanlara «üretim hakkında danışımlar»da bulunmanın ya sıradan toplantılar haline dönüştüklerini ya da yapılmaz olduklarını söyleyebilir. Yanıt: Wright kardeşler, Dédale'la Icare'ın Eski Çağ'daki, Leonardo da Vinci'nin de Orta Çağ'daki başarısız denemelerine karşın gerçekleştirmediler mi uçma denemelerini? *Sovyetler Birliği'ndeki iş kurumlarının çalışanlarca yönetilmesi konusundaki ilk girişimler başarısızlıkla sonuçlandı, çünkü iş kurumlarının yeniden örgütlenmesi, insanın kişilik yapısının düzeltilmesi girişimiyle atbaşı gitmiyordu.* Bu bir dersti, gelecek sefer daha iyisi yapılacaktı.

İşin yürütülmesi sorumluluğunu yönetici olarak *tek bir şef* yüklendiği ve böylece özerk bir yönetici haline geldiği zaman, *iş kurumlarının özyönetimi* ile *üçlü yönetim*'e son verildi. Bu «yönetmen» yine çalışan sınıftan seçiliyordu, yani söz konusu kurumda çalışan kişiler arasından. Ama *özerk hale gelen* bu yönetmen, kısa bir süre sonra bir «gözetmen», çalışan kitlelerle tüm ilintisini yitirmiş bir kalemefendisi, bir efendi niteliğine bürünecekti. Sovyetler Birliği'ndeki yeni «egemen sınıf»ın kökeni de buradadır işte. Ancak bu evrim, bütün çalışma süreçlerinin doğal — ve kaçınılmaz — bir biçimde *emek demokrasisi*'ne bağlı bulunuşunu çürütmez. Çalışmanın kendi kendine düzene konması işi kendiliğinden doğuveren bir görüngüdür. Demek ki yapılması gereken şey, emekçilerin kişilik yapısını, emeğe dayalı doğal halk yönetiminin kalemefendisi egemenliği altında kalıp ezilmeyeceği, *kendi yönetim biçimleriyle örgütlerini geliştireceği* gibi değiştirmektir. Çalışma süreçlerinin tam anlamıyla bilincinde olan demokrat, güçlükleri yadsımaz; hatta onlara parmak basar, çünkü karşılaştığı zorlukları anlamak ve aşmak ister. Güçlük, terslik ve başarısızlıklarla karşılaştığı zaman, kitleler üstündeki yetkisini bunlara borçlu siyasetçi gibi, yengiye ulaşmış komutan tavırları takınmaz. Bu güçlük, terslik ve başarısızlıkları salt kullanmaya dayalı bir iktisadî düzen kurulmasının, insanların yeni bir düşünsel yapıya kavuşturulmasını olanaksızlığı-

nı kanıtlamakta değil, gelecek sefer yararlanacağı bir ders diye kullanır. Koşucu bir atılımı beceremediği zaman kötürümün keyiften gülmesi boşunadır.

Sovyetler Birliği'nin karşılaştığı büyük engellerden biri, işinde uzmanlaşmış, yeni şeyler öğrenmeye meraklı işçinin siyasal coşkunluğunun azlığıydı. Bu konuda, sözünü ettiğimiz coşkunluk yokluğundan yakınan bir Devlet görevlisinin gözlemini alalım:

En önemlisi, uğraş sevgisidir: nitelikli işçiler, Parti'nin en önemli yedek gücüdürler. Akılları fikirleri işlerindedir, hiç durmadan çalışma süreçlerini iyileştirmeyi düşünürler. Büyük bir uğraşsal bilinçleri vardır. Neden Parti'ye yazılmadıklarını sorduğunuz zaman, vakitleri olmadığını söylerler. Ben, çeliği daha sağlam yapmaya ya da betonu daha iyi karıştırmaya çalışıyorum, derler... Hep bir şeyler, yeni birtakım aletler bulurlar. Bugüne dek, böyle nitelikli işçileri kendimize bağlamanın yolunu bulamadık *(sözcüklerin altını W. R. çizmiştir). Oysa en gelişmiş, en iyi işçiler bunlardır. Hiç durmadan çalışır, üretimi yetkinleştirmeye uğraşırlar.*

Bu Devlet görevlisi, siyasetle çalışma arasındaki ilintinin yarattığı temel soruna değiniyordu. Aynı sorun, şu gibi sözlerin işitildiği Almanya'da da önemli bir rol oynamıştır: «Biz özgürlükten yana siyasetçiler çok doğru kavramları savunuyoruz, emekçiler de bizi anlıyor, ama siyasete karışmak istemiyorlar; dolayısıyla, sanayi işçilerini davamıza katmak son derece güç.» Almanya'da, 1923'ten sonra, sanayi işçilerinin Ortaklaşmacı Parti'den yüz çevirmelerine yol açan düş kırıklıklarını bir yana bıraksak bile, yeterince önemsenmeyen ya da yanlış değerlendirilen bir etken işe karışmaktaydı: *Siyaset uğraşsal sorunlarla hiç ilgilenmiyor, iş dünyasından yüzde yüz kopmuş bir halde, tam bir yalnızlık içinde yaşıyordu.* Uğraşının sorunlarıyla boğuşan fabrika işçisi, bir rastlan-

tı sonucu girdiği siyasal partinin toplantısına katılmışsa, «alıcısının dalgasını değiştirmek» zorunda kalıyordu. Siyasetçiler, çalışma sürecinden birtakım toplumsal-devrimci tutum ve düşünceler çıkaramıyorlardı: iş dünyası tümden kapalıydı onlara. Buna karşılık, emekçiyi, dışardan, yüksek Devlet siyasetinin sorunlarıyla ilgilendirmeye uğraşıyorlardı. Emek demokrasisiyse buna hiç mi hiç benzemez: bu yönetimin bütün ayrıntıları, organsal bir bütünlük *içinde uğraşsal çalışma*'dan çıkarılabilir. *Yönetimi bize bırakılırsa, iş kurumumuzu nasıl örgütleyeceğiz? Hangi güçlüklerle karşılaşacağız? İşimizi kolaylaştırmak üzere kurumu akıl çerçevesine nasıl oturtacağız? Kurumumuzu daha iyi çekip çevirebilmek için daha ne gibi bilgiler edinmemiz gerek? Konut, beslenme, çocuk yuvası gibi, çözmemiz gerekecek sorunlar nelerdir?* türünden sorular, sorumluluğunu taşıdığı bir işi yapan herkeste, *iş kurumunun başlıca kaygıları olduğu* duygusunu yaratmalıdır. Çalışanların çalıştıkları işe yabancılaşmaları ancak, uygulamada varlığını sürdürdükleri iş kurumunu *uğraşsal açıdan da* çekip çevirmeyi öğrendikleri zaman önlenebilir; uğraşsal çalışmayla sorumluluk arasındaki toplumsal yaşamı yıkan boşluk ancak bu yoldan doldurulabilir. Bu ikisini bir kılmak gerekir: söz konusu birlik, aynı zamanda, *çalışma sevinci* ile *makinamsı çalışma* arasındaki uyuşmazlığı da ortadan kaldırır. Almanya'da, buyurgan tek partili yönetim sırasında, işçi çalışma sürecine hiç aldırmıyordu. Bir «şef»in çekip çevirdiği, sorumsuz bir «uyruk»tu, yönetmenin buyruklarına uymakla yükümlüydü, salt «Alman»lığıyla iş kurumunu temsil ettiğini sanıyordu; toplum karşısında sorumlu, tüketim ürünlerinin üreticisi olarak değil, «Alman»lığıyla. Bu ulusçu ve düşçü tutum, N.S. B.O.'nun[3] bütün çalışmasına damgasını vurmuştu, söz konu-

[3] Nationalsozialistische Betriebszellen-Organisation: İş Kurumu Hücreleri Ulusal-Toplumcu Örgütü («iş kurumu hücresi», Alman Çalışma Bakanlığı'nın bir alt organıydı).

su örgüt, emekçilerin kılgısal kayıtsızlıklarını şu aldatıcı «Devlet»le özdeşleşme perdesi altına gizleyebilmek için eline geçen her şeyi kullanmaktaydı. Oysa, ister Almanya'da, ister Amerika ya da Honolulu'da olsun, toplum toplumdur, makina da makina. Tıpkı çalışma, emek gibi, toplumla makina da *uluslararası* olgulardır. *Öyleyse, «Alman emeği» lafı anlamsızlığın ta kendisidir!* Doğal emek demokrasisi, emekçilerin ilgisizliklerine son verir, bu ilgisizliği göz boyayıcı bir «Devlet»le özdeşleşme perdesi altına gizlemez, saç rengi ya da burun biçimiyle örtmez, ortaya çıkardığı ürünlerden sorumlu her emekçiye «iş kurumunun kendi malı olduğu» duygusunu vererek, bu ilgisizliği kılgısal olarak yokeder. *Biçimsel* «sınıf duygusu»nun, belli bir sınıfa üye olduğunun bilincine varmanın hiç önemi yoktur, yalnız *uğraşsal* ilgi, belli bir işe nesnel açıdan bağlılık önemlidir ve bunlar, ulusçulukla sınıf bilincinin yerine «uğraşsal bilinci» (belli bir uğraş dalında çalışan emekçi olma bilincini) getirirler. İnsan, nesnel açıdan işiyle özdeşleşti mi, buyurgan yönetimlerle biçimsel demokrasilerin birçylere uygulattıkları çalışma biçimlerinin çalışma sevincini yokettiğini kolayca anlar.

Biz, eğer ondan zevk alıyorsa, insanla işi arasındaki ilintinin «yaşama enerjisine değgin» bir ilinti olduğunu öne sürüyoruz: (terimin en geniş anlamıyla) *cinsel yaşam*'la *çalışma* arasında ilişki bulunduğuna göre, insanın işiyle ilintisi aynı zamanda, insan kitlelerinin cinsel yaşamına düzen verme bilimini ilgilendiren bir sorundur; çalışma sürecinin sağlıklılığı, insan kitlelerinin dirimsel (hayatî) enerjilerini kullanma ve doyurma biçimlerine sıkı sıkıya bağlıdır. *Çalışmayla cinsel etkinlik, kullandıkları dirimsel enerjiyi aynı kaynaktan alırlar.*

Emekçilerin gerçekleştirdikleri siyasal devrim, onlarda, her şeyden sorumlu oldukları duygusunu yaratmamıştı. Bu yüzden, buyurgan önlemlere dönüş eğilimi kendini gösteriyordu. Sovyet Hükümeti, kısa bir süre sonra, emekçilerin kullandıkları aletlere hiç özen göstermediklerini saptayacaktı.

Her yandan, işi bırakıp gitmeler, iş kurumlarındaki işçiler arasında dalgalanmalar olduğuna ilişkin yakınmalar gelmekteydi. 22 Mayıs 1934 tarihli *Börsen*, kömür ocaklarında, özellikle «aşağı Don» havzasındaki kömür madenlerinde durumun «pek az hoşnutluk verici» olduğunu yazıyordu. O yılın ocağında, ancak yazıhanelerde oturacak yer bulamayan mühendislerle uygulayımcıların (teknisyenlerin) madenlere indirilmesiyle günlük üretimin 120 000 tondan 148 000 tona çıkarılabildiğini belirtiyordu söz konusu durum bildirisi; bu koşullar içersinde bile, bütün makinalara kömür sağlanamamıştı; martta, günlük üretim yeniden 140 000 tona düşmüştü. Bunun başlıca nedenlerinden biri, makinalı araç ve gereçlere gösterilen «özensizlik»ti. Başka bir neden de, pek çok işçinin «bahardan ötürü ocaklardan kaçmaya kalkışması»ydı, buysa, gazetelere göre, işlerine «ilgi duymamaları»ndan geliyordu. Ocak ve şubat aylarında, 33 000 (!) işçi kömür ocaklarından ayrılmış, yerlerine 28 000 yeni işçi alınmıştı. Kimilerine göre, yönetim örgütü işçilere *daha iyi konut ve boş zamanlarını dolduracak eğlenceler* sağlamış olsaydı, bu toplu göç önlenebilirdi.

Söz konusu durum bildirisi, iktisatçıların insanla ilgili bilgilerinin eksikliğini ve çileci anlayışlarını dile getirmektedir. «Boş zamanlar» eğlenmeye ve *yaşamın tadını çıkarma*'ya yarar hiç kuşkusuz. İş kurumlarına kulüpler, tiyatrolar ve daha başka eğlence yerleri açıldığı da doğrudur, buysa, çalışma sürecinin sağlığı yönünden, yaşama sevincinin taşıdığı önemin belli belirsiz sezildiğini gösterir. Ancak, hükümet açısından, hele hele toplumsal öğreti içersinde, özellikle cinsel yaşamın *karşısına konarak*, «çalışma yaşamın *içeriği*» sayılmaktaydı.

«Yaşamın Yolu» adlı film, fabrikanın birinde, *ilk baharda*, aylak kalan gençler arasında patlak veren bir ayaklanmayı anlatmaktadır. Gençler makinaları kırmakta, çalışmaya yanaşmamaktadırlar. Film, bu patlamayı, fabrikaya hammadde ge-

tiren demiryolunun su altında kalmasıyla açıklamaktadır; bu açıklamaya göre, «patlama, üretim araçlarının bulunmayışından»dır. Gerçekteyse, kızsız yaşayan delikanlıların «bir bahar nöbetine tutuldukları», buna işsizliğin yol açtığı, ama asıl nedenin bu olmadığı açıktı. *Doyurulmayan cinsel arzular kolayca öfkeye dönüşebilir.* «Tutukevlerindeki ayaklanma», cinsel doyumsuzluğun doğurduğu bir eziyet etme nöbetidir. 33 000 işçinin hepsi, *tam ilk baharda* iş kurumundan ayrılıyorsa, bu, Sovyetler Birliği'nde cinsel yaşama çekidüzen vermenin yetersizliğini gösterir. «Cinsel düzenlemenin durumu» sözünden yalnızca düzenli ve doyumlu bir sevisel yaşama izin verecek olanakları değil, yaşama ve çalışma zevk ve sevinciyle uzaktan yakından ilgili her şeyi anlamak gerekir. Sovyet yöneticileriyse, cinsel gereksinimlere *karşı* bir çeşit çalışma yoluyla otama (tedavi) uygulamaktadırlar. Ve bu uygulamanın sonuçları çok geçmeden ortaya çıkmaktadır. Tam on yıl resmî Sovyet yazınını inceledim, bu son derece önemli dirimsel soruna ilişkin tek bir söze rastlayamadım.

Emekçinin cinsel yaşamıyla işindeki verimi arasında belirleyici bir bağıntı vardır. Cinsel doyumdan ne kadar enerji koparılırsa, işin o denli iyi yapılacağını söylemek yanlıştır, tam tersine: *cinsel yaşam ne kadar doyurucuysa,* dış koşullar kolaylaştırıcı olduğu sürece, *işteki verim o denli eksiksiz ve neşeli olur. Doyurulan* cinsel enerji, hemen o anda, işe ilgi göstermeye ve etkinlikte bulunma gereksinimine dönüşür. Buna karşılık, doyurulmamış ve biriktirilmiş cinsel gereksinimler bir sürü yoldan çalışmayı *aksatır.* Çalışma sağlığı konusunda, halk yönetimine dayalı bir toplumun ilkelerinden biri şudur: *En elverişli dış çalışma koşullarının yaratılması yetmez, dirimsel etkinlik gereksiniminin sereserpe açılıp gelişebilmesi için, dirimsel önkoşulların gerçekleştirilmesine de özen göstermek gerekir. Etkili ve neşeli çalışmanın en önemli koşulu, çalışan kitlelere doyurucu bir cinsel yaşamın sağlanmasıdır.* Herhangi bir toplumda yaşama sevincini yoket-

meye yarayan, («yurt»a, «işçi sınıfı»na, «ulus»a ya da başka bir yanılsamaya karşı) yerine getirilecek bir görev diye sunulan çalışma, o toplumun yönetici katmanlarının halk yönetimine aykırı niteliklerini açığa vuran şaşmaz ölçütlerdir. Tıpkı «ödev», «Devlet», «sıkıdüzen», «özveri» kavramları gibi, «yaşama sevinci», «emek demokrasisi», «özyürütme», «çalışma sevinci», «doğal cinsel yaşam» kavramları da ayrılmamacasına birbirlerine bağlıdırlar.

Okuldan yetişmiş, katı ilkeci felsefeciler dirimsel bir çalışma gereksinimi var mı yok mu diye boşu boşuna kafa patlatırlar. Bütün öbür alanlarda olduğu gibi, burada da canlı deney eksikliği sorunun çözümünü görmeyi engeller. Etkinlik gereksinimi vücudun dirimsel uyarılma kaynaklarından doğar; öyleyse, doğal bir veridir. Çalışma biçimleriyse dirimsel değil, toplumsal kökenlidir. İnsanoğlunun oyun oynama gereksinimi kendiliğinden birtakım nesnel görev ve amaçlarla dolar, bireysel ve toplumsal gereksinimlerin giderilmesine yarar. *Şimdi bu verileri çalışma sağlığına uygulayalım: Çalışma dirimsel etkinlik gereksiniminin sereserpe gelişip doyurulmasına izin verecek biçimde düzene konmalı, örgütlenmelidir.* Bu işlev, daha işin başında, ödev diye yapılan, buyurgan bir ahlâkçılık içersinde yerine getirilen çalışma kavramını konudışı bırakır «buyuran sesin perdesi»yle bağdaşmaz; şunları ister:

1) *Çalışma için çok daha iyi dış koşulların yaratılması (iş güvenliği, çalışma süresinin azalması, işlerin çeşitlendirilmesi, emekçiyle ürünü arasında dolaysız ilinti kurulması).*

2) *Doğal etkinlik gereksinimlerinin her türlü bağdan kurtarılması* (kaskatı bir kişilik zırhının oluşmasını engellemek gereklidir).

3) Cinsel enerjinin işe ilgiye dönüşmesine izin verecek önlemlerin alınması. Böylece, cinsel enerji tam anlamıyla doyuma erme olanağını bulacaktır.

4) Bunun içinse, emekçiye *cinsel düzenlilik biliminin* isterlerine uygun, *toplumsal alanda hoş karşılanan, doyurucu bir cinsel yaşam* sağlayacak bütün önlemlerin alınması gerekir (konut sağlığı, gebeliği önleyici araç ve gereçler, çocuk ve gençlerin cinsel yaşamlarına yön verirken olumlu bir cinsel düzenleme biliminin kullanılması bunlar arasındadır).

Sovyetler Birliği'ndeki gerileme evrimini çok iyi anlamak ve olaylardan ders alabilmek için bu konuda nesnel bir görüşe varmak gereklidir: Sovyetler Birliği'nde, kitlelerin düşünsel yapısının doğurduğu güçlükler hakkında hiç bir kesin düşünce yoktu; ikinci dereceden, «düşünsel» olmaktan öteye geçmeyen bir öğeyle karşı karşıya bulunulduğu sanılıyordu. Az çok *ahlâkçı* bir ağızla «eski gelenekler», «rahatlıklar», «küçük-kentsoylu sınıf kalıntıları» diye kara çalınan şeyler, gerçekte, ilerki yılların kanıtlayacağı üzere, iktisadî yaşamın makinalaştırılmasından çok daha geniş, çözümü çok daha zor bir sorun yaratmaktaydılar. Canına göz dikmiş, düşman, buyurucu bir dünyanın baskıları altında kalan Sovyetler Birliği, ülkeyi elden geldiğince çabuk sanayileştirmek zorunda hissediyordu kendini; bundan ötürü, eski buyurgan yöntemlere başvurmuştu; toplumsal özerkliğe yönelik girişimler savsaklanmış, hatta bastırılmıştı.

İlk başarısızlığa uğrayan, zorunlu, buyurgan çalışmaya duyulan ilginin dirimsel zevkler çerçevesinde yerine getirilen, istemli etkinliğe kaydırılması girişimiydi. Çalışma yine acımasız bir yarışın baskısı altında ya da aldatıcı bir Devlet'le özdeşleşme yardımıyla yapılıyordu. Stalin'in XVII. Parti Kurultay'ında belirttiği gibi, «işin kişisellikten çıktığı», çalışma sırasında kullanılan araç ve gereçlerle tüketim eşyasına karşı bir «ilgisizliğin doğduğu» görülüyordu. 1917'de, çalışmasını denetlemek üzere Merkez Yönetim Kurulu'na getirilen işçi ve köylü yoklamasının (teftişinin) hiç bir işe yaramadığı belli olmuştu. *Stalin* kendi ağzıyla şunları saptamıştır:

İşçi ve köylü yoklama aygıtı, örgütlenmesinden ötürü, kendisine düşen görevi yerine getirip iyi bir denetleme[4] *yapacak nitelikte değildir. Birkaç yıl önce, iktisadî alandaki işimiz daha yalın ve daha az doyurucuyken, bütün halk görevlilerinin (komiserlerinin) ve iktisadî örgütlerin yapabilecekleri yoklama etkinliğini hesaba katma olanağımız varken, köylü ve işçi denetiminin bir anlamı vardı. Bugünse, iktisadî alandaki işimiz artmış ve çeşitlenmiştir, tek bir merkezden bütün etkinlikleri denetlemek ne gereklidir, ne de buna olanak vardır, dolayısıyla işçi ve köylü denetiminin başka bir biçime sokulması zorunludur. Şimdi artık yoklamaya değil,* merkezî yönetim örgütlerinin aldıkları kararların eksiksiz uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi'*ne gerek vardır. Şimdi biz, merkezî yönetim organlarının aldıkları kararların yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesine gereksinim duymaktayız. Karşısına çıkan her şeyi yoklamadan geçirmek gibi tatsız bir göreve kalkışmadan, bütün dikkatini merkezî kuruluşların aldıkları kararların uygulanıp uygulanmadığının denetlenip doğrulanmasına verecek bir örgüt gerekli bize. Bu, ancak Sovyetler Birliği Halk Yarkurulları Kurulu'nu Denetleme Yarkurulu olabilir; söz konusu örgüt, Halk Görevlileri Danışma Kurulu'nun buyruğu altında çalışacak ve her yerde* yerel örgütlere bağlı bulunmayan *temsilcileri olacaktır. Gerekli yetkeye sahip olabilmesi, hatta, kimi durumlarda şu ya da bu sorumludan hesap sorabilmesi için, Sovyet Denetleme Yarkurulları üyelerinin Parti Kurultayı'nca* atanmaları, *Halk Görevlileri Danışma Kurulu ve S.S.C.B. Merkez Yürütme Kurulu'nca onaylanmaları zorunludur. Sovyet denetimini,* Sovyet sıkıdüzenini *ancak böyle bir örgütün güçlendirebileceği inancındayım...*

Bu örgüt üyelerinin yalnız en yüce organ, Parti Kurultayı tarafından atanıp görevden alınmaları gereklidir. Böyle

[4] Bu alıntıdaki sözcüklerin altını hep W. R. çizmiştir.

bir örgütün *Parti'nin merkez organlarınca verilecek kararların yerine getirilmesini sağlayacağına, Parti içersinde sıkıdüzeni güçlendireceğine* kuşku yoktur.

Bu metin, iş kurumlarının özyönetimi ortadan kaldıracak ve eski buyurgan yönetime dönüşü sağlayacak biçimde yeniden örgütlenişini ender bir açıkgörüşlülükle dile getirmektedir. Başlangıçta Devlet yetkesini denetlemek üzere yürürlüğe konan «işçi ve köylü yoklaması» yavaş yavaş ortadan kalktı ve yerini, işçilerle köylülere zorla yaptırılan işin Devlet'çe atanmış örgütler tarafından denetlenmesine bıraktı. İşçilerle köylüler hiç seslerini çıkarmadılar, toplumsal halk yönetimi tam bir başarısızlığa uğramıştı. İnsan kitlelerinin özgürlüğe yatkın olmayışları sorununa kimse değinmiyor, kimse bunu kabul etmiyordu.

Söz konusu yeniden örgütleme, Rus toplumunun birliğini sağlamak için gerekli hale gelmişti. *Çalışan kitlelerin özerkliği bir adım bile ilerlememişti*, ya da yetersizdi. Gelişmemiş, gelişememişti, çünkü Ortaklaşmacı Parti ilkin özerklik ilkesine sahip çıkmış, ama sonra bunun serpilip gelişebilmesi için gerekli araçların ne olduğunu kestirememişti. Eskiden, işçi ve köylü denetleme kurullarının görevi, Sovyet Kurultayı temsilcileri olarak, bütün geçici halk görevlileriyle iktisadî örgütleri denetlemek ve gözetlemekti; başka bir deyişle, Sovyet Meclisi'ni seçen halk, *Parti'nin ve iktisadî yaşamın denetlenmesi işini güvence altına almış oluyordu:* şimdiyse bu görevi Parti'ye ve *Parti tarafından kurulmuş, özerk yerel halk örgütlerinden bağımsız, özerk organlara* verecekti. İşçi ve köylü denetimini *özerkliği* ve *kitlenin kendi kendisini yönetmesi*'ni amaçlayan toplumsal eğilimin belirtisi sayarsak, yeni «*Denetleme Yarkurulu*»nun *Parti'nin aldığı kararların buyurgan bir biçimde uygulattırılması*'nı canlandırdığını söyleyebiliriz. Buysa, toplumun kendi işlerini kendisinin yürütmesinin yerine toplumsal ve iktisadî yaşamın buyurgan bir biçimde yönetil-

mesinin getirilmesine yol açan sayısız gerilemeden biridir.

Bu gidişte, halk meclislerinin sorunlu yapısının doğurduğu kaçınılmaz sonucu mu görmek gerekir? Yanıt: başarısızlığa uğrayan, emekçilerin temsilcisi olan halk meclisleri değil, siyasetçilerin bu meclisleri kullanış biçimiydi. Sovyet hükümeti, iktisadî yaşamın ve çalışma sıkıdüzeninin önüne çıkardığı sorunları çözmek *zorundaydı*. Özyürütme ilkesi başarısızlığa uğrayınca, buyurgan ilkenin yeniden saygınlık kazanması kaçınılmazdı. Ama bu, bizim buyurgan ilkeyi onayladığımız anlamına gelmez; bu yıkıcı gerilemeyi baş köşeye oturtmamız, tam tersine, uğranan bozgunun *nedenlerini* belirlemek, böylece de, engelleri ortadan kaldırdıktan sonra, özyürütmenin en son zaferine katkıda bulunmak isteyişimizdendir. *Bu olayların sorumluluğu bütünüyle ve olanca ağırlığıyla çalışan kitlelere düşmektedir.* Eğitim yoluyla kendi zayıflıklarını yenmeyi beceremezlerse, gelecekte de buyurgan yönetim yöntemlerinin acısını çekmek zorunda kalacaklardır. Bu konuda kimse yardım edemez onlara. Tek, biricik sorumlu kendileridir. Bu durum saptaması doğrudur ve umut yüklüdür. Sovyet hükümetini yeniden buyurgan ve ahlâkçı yöntemlere dönmekle suçlayamayız; her şeyi tehlikeye atmamak için böyle davranmak *zorundaydı* o. Ama Sovyet hükümetini, özyürütmeyi unuttuğu, toplumun kendi işlerini yürütmesine yol açacak koşulları yaratacak yerde bu evrimin yolunu kestiği için suçlayabiliriz. *Devlet'in baş görevinin yavaş yavaş kendini ortadan kaldırmak olduğunu* unuttuğu için kınayabiliriz. Sovyet hükümetini, kitlelerin özerk etkinliğinin uğradığı başarısızlıktan yararlanıp yeni bir atılıma girişmediği, özerkliğin hâlâ büyük ilerlemeler gösterdiğini söyleyerek bütün dünyayı kandırdığı, Rusya'da insanların «gelişmiş toplumculuk» ve «sahici halk yönetimi» içersinde yaşadıklarını öne sürdüğü için suçlayabiliriz. Yanılsamalar, her zaman, doğruymuş gibi gösterdikleri şeylerin *gerçekleşmesi*'ni önlerler; oysa, her sahici demokratın ödevi, yolda karşılaşılan bu gibi terslikleri bilmek, açıkça gözler önü-

ne sermek ve giderilmelerine yardımcı olmaktır. Açıkça tek kişi buyurganlığından yana çıkmak, düzmece demokrasiden daha az tehlikelidir. İnsan kendini birinciye karşı savunabilir; düzmece halk yönetimiyse, boğulma tehlikesi geçiren adamın gırtlağına dolanan sarmaşığa benzer. Bundan ötürü Sovyet siyasetçilerini içtensizliklerinden ötürü kınamaktan kendimizi alamayız. Onlar yeryüzünde gerçek halk yönetimine, Hitler'den çok daha fazla kötülük etmişlerdir. Bu suçlama serttir, ama kaçınılmazdır. İkide bir özeleştiri yapalım demek yetmez. Ne denli acı verirse versin, zaman zaman bu sözü *uygulamak* gerekir.

Sovyetler Birliği'nde özyönetim ve özyürütmenin başarısızlığa uğraması, sonradan, çalışanın çok sıkı bir düzene sokulması sonucunu doğurmuştur; bunun en açık belirtisiyse, birinci beş yıllık planın sıkıyönetimsel havasıdır. İktisat bilimi, gençliğin «ele geçirmesi» gereken bir «kale»ydi. Gazeteler hiç durmadan «savaşımlar»dan, «cepheler»den söz ediyorlardı, hem de savaş haberleri verircesine; emekçi orduları «canla başla çarpışıyor», işçi tugayları «iktisadî yaşamın dar boğazlarını ele geçirmek üzere saldırıya geçiyorlar»dı. «Demiryolu taburları» birtakım «savaş mevzileri» kazıyordu. Sağa sola yeni «komutanlar» atanıyor, «savaştan kaçanlar» kamuoyuna duyuruluyor, «manevralar» düzenleniyor, «toplan borusu çalınıyor», insanlar «seferber ediliyordu». «Hafif süvari alayı», çok iyi savunulan «düşman karargâhları»na saldırıyordu.

Sovyet yazınından alınmış bu örnekler, dev boyutlu «beş yıllık plan»ı uygulamanın ancak savaş havasından ödünç alınmış ve tabiî gerçek bir *savaş havası* yaratan öğretiyle gerçekleştirilebileceğini gösteriyordu. Bütün bunların somut temeli, kitlelerin özgürlüğe hazır olmayışlarıydı. Sanayileşmenin hızlandırılması, Batılı ülkelerde toplumsal devrimin başarısızlığa uğramasından, Sovyet toplumunda da özyönetimin çöküp gitmesinden sonra, tam bir savaş halinde bulunan ül-

kenin silâhlanmasına yarıyordu. Sovyet elçilik siyaseti, özellikle Doğu Çin ve Mançurya'daki demiryolu yapımının yarattığı Japonya'yla askerî çatışma olasılığını elden geldiğince ertelemek zorundaydı. Ama nesnel durum ve koşulların kaçınılmaz kıldığı, hatta Sovyetler Birliği'nin her türlü buyurucu saldırıya karşı silâhlanmasına yardım ettiği için işe de yarayan bu evrimin iki kötü sonucu oldu:

1) 160 milyonluk bir halk yıllarca savaş havası içersinde yaşatılır, savaşçı öğretiyle beslenirse, bu, zamanla insan kişiliğinin oluşumuna da yansır, hatta savaş öğretisinin ereğine varılsa bile. Kitle yöneticilerinin savaşçı yapıları, böylece, bir çeşit özerklik biçiminde dile geliyordu. «Çıkar gözetmeyen özveri» kitlelerin eğitilmesinde bir *ülkü sayıldığından,* kitle ruhbilimi açısından, yargılama, kurşuna dizme, her türlü zorlayıcı önleme (tedbire) başvurma gibi özgürlükle bağdaşmayan toplumsal belirtilere zemin hazırlanıyordu. Bütün bunlardan sonra, kim kalkar da, özgürlükçü topluma doğru evrim geçirmede dirimsel-ruhbilimin oynayacağı rolü küçümseyebilir acaba?

2) Kendisine düşman bir dünyada yapayalnız kaldığını hisseden bir hükümet, yıllarca savaşa yönelik bir öğretiyle insanların kafasını doldurur da ciddî güncel sorunların burgacı içersinde gerçek görevini unutursa, *saptanan amaca varıldığı,* varlığının hiç bir gerekçesi kalmadığı zaman bile bu savaş havasını sürdürme, hatta ağırlaştırma tehlikesi artar. İnsan kitlesi yine bir kıyıda durmaya, bitki gibi yaşamaya, sıkıntısını akıldışı bir aşırı ulusçulukla boğmaya devam eder.

Çalışma sürecinin buyurgan yöntemlerle düzene konması, Sovyetler Birliği yurttaşlarının içinde yaşadıkları savaş havasına tıpatıp uymaktaydı. Çalışma yöntemlerini özyönetim yönünde yeniden düzene koymayı kimse düşünmüyor, düşünemiyordu. Özellikle gençlik örgütünün sanayileşme savaşında gösterdiği yiğitlik, hayranlık uyandırıyordu. Peki ama bu yiğitliğin genç bir Hitler'cinin ya da buyurucu bir savaşçının

gösterdiğinden ayrılan yanı neydi? (Ulusal değil) *insanî* özgürlük uğruna girişilen savaş neredeydi? Dünya savaşı sırasında çarpışan bir İngiliz ya da Alman askerinin yiğitliğinin, Rusya'nın sanayileşmesi için uğraşıp didinen ve çalışan bir Gençlik Örgütü üyesininkinden daha az saygıdeğer olduğuna inandırmak, insanları kandırmaktır. Kahramanlığın doğurduğu coşkuyla özgürlük amacını kesinlikle birbirinden ayırmazsak, ereğimizle *(özyönetimle!)* uzaktan yakından ilgisi bulunmayan bir yola gireriz. Yiğitlik «gerekli»ydi elbet, ama beri yanda insan kitlelerinin özgürlükçü bir kişilik yapısına kavuşturulmaları sorunu askıda bekliyor, özgürlük savaşçılarının akıl ve yaşamlarının en değerli yanlarını uğrunda harcadıkları toplumsal aşama gerçekleşmiyordu. İşe duyulan ilgi «kişisel olmaktan çıkarıldığı» için, yeniden «kazanç güdüsü»ne dönmek zorunda kalındı. Para ödülleri dizgesi geri getirildi; işçiler, işgüçlerine göre barındırılıp besleniyorlardı; hatta, parça başına ücret en aşırı biçime sokuldu. Bütün bunlar «gerekli»ydi, ancak saptanan ilk erekten gittikçe uzaklaşıldığının da kabul edilmesi gerekirdi.

Çalışmanın ahlâkçı ve buyurgan yöntemlerle düzene konması, ayrıca, çalıştıkları kurumdan ayrılmak isteyen işçilerin tepesinde bir gözdağı gibi sallandırılan «zindan anahtarı»nda da kendini gösteriyordu. Dolayısıyla işçi, örneğin, beş yıllık plan sonuna dek çalıştığı kurumda kalmaya zorlanıyordu. O günlerde, Sovyet işleyiminin aşağı yukarı % 40'ı silâhlanma için çalıştığından, günlük tüketim ürünlerinin yapımını aynı düzeyde tutabilmek üzere yürüyen-bantlardaki hızı epey artırmak gerekiyordu. Emekçilerin kazanma ve yükselme hırslarına seslenerek «akşam çalışmaları», basımevlerinde «istekli çalışma yarışları», reçel işleyiminde «en iyi reçeli yapma yarışları» düzenleniyordu. İş kurumlarına bir «kara» bir de «kızıl» tablo asılıyordu. «Kara liste»de «tembel» işçiler, «kırmızı liste»deyse «ölçülere uygun», «hamarat» işçiler gösteriliyordu. Bunların emekçilerin yürek güçleri üzerinde yaptıkları olumlu

ya da olumsuz etkilerini bilemiyoruz. Ancak, bu gibi ölçütlerle yapılan deneylere dayanarak, insanların kişilik yapısı üstünde son derece zararlı etkiler yarattıklarını söyleyebiliriz. Kara listeye alınanlar herhalde utanç, kıskançlık, aşağılık duygusu, hatta köklü bir kin duygusu geliştiriyorlardı; kırmızı listeye alınanlarsa, yarıştıkları kişileri geçtikleri, kavgadan yengiyle çıktıkları, artık her türlü kabalığı yapabilecekleri, her istediklerine kavuşabilecekleri duygusunu besliyorlardı sanırım. Oysa, bu gibi «yarışma»larda yenilen ille de «en kötü yarışçı» değildir; tam tersine, «kara liste»ye alınanların pek çoğunun, biraz sinir hastası olsalar da, daha özgür düşünce ve davranışlı kişiler olduklarını öne sürebiliriz. Yarıştan yengiyle çıkan mutlaka özgür düşünceli adam değildi, çünkü körüklenen yanları, gözüyükseklerde, türedi, kendini beğenmiş, sözün kısası coşkusal vebaya tutulmuş insanın temel nitelikleriydi.

Çalışma sıkıdüzenini (disiplinini) övüp göklere çıkarmak üzere dağıtılan şu şiir, yavaş yavaş Devlet'i ortadan kaldırmaya, onun görevlerini boyunduruk altında tuttuğu insanlara vermeye pek aldırılmadığını kanıtlamaktadır:

Devlet'in gereksinimi var kolhozlar için
sayısız çelik oyuncak kullanacak kişiye.
Büyük Okyanus'tan tutun da Minsk'e,
Yatka'dan Kırım'a dek beklemekte
verimli toprak karnını deşecek traktörü.
Devlet sana seslenmekte!
İleri! Dizilin ip gibi!
Sıklaştırın dizileri!
Kaldırıp gece gündüz kocaman çekici,
dövelim hep birlikte örsleri.
Dökelim günde yüzer yüzer
O çelik atları yurdumuzun beklediği.

«Bizc gerekli» ycrinc, *Devlet'in gereksinimi var!* İktisatçı bu iki söz arasında büyük bir ayrım görmez, ama insanın ycni bir kişilik yapısına kavuşturulması söz konusu olduğu zaman, böylc lafların çok büyük önemi vardır.

«Stakanof» hareketi denen şey, o dönemde çalışma işlevinin içinde bulunduğu tehlikeyi yansıtan iyi bir işarettir. «Stakanof'çu» sıfatı, belli bir iş kurumunda ortalama üretimi epey aşanlara veriliyordu. Stakanof, çok yüksek verime ulaşan ilk sanayi işçisiydi. Stakanof'çuluğun temelinin, işçilerin işlerine duydukları ilginin azlığı olduğuna kuşku yok elbet. Burada boş bilgiçlik hiç bir işe yaramaz: Sovyetler Birliği, elindeki bütün araçları kullanarak işlenmiş ürün yapımını artırmak zorundaydı. İşçiler bu konuda pek hevesli davranmadıkları için, verime göre yükseltilen ücret ve aşılan üretim sınırı yarışını yardıma çağırdı yetkililer. Ancak, bu sürecin kaçınılmazlığı, bizi temel sorundan ayırmamalıdır: işçilerin işlerine duydukları ilgi *azıcık artırılabilseydi*, Stakanof hareketinden vazgeçilirdi. Buysa, Rus toplumuna uygulanan cinsel siyasetle cinsel eğitimin bütünüyle yeniden düzene konmasını gerektirirdi. Bunun içinse, gerekli bilgi ve düzeltme isteği eksikti.

Çalışmanın Stakanof'çu yola saptırılması, insanın kişilik yapısı üzerinde son derece zararlı sonuçlar doğurdu: acımasız bir yarışa ancak en açgözlülerle en saldırganlar katılır çünkü. Büyük emekçi kitlesi yarıştan vazgeçer, ya da geride kalır. Böylece ortalama işçi kitlesiyle, kısa bir süre sonra yeni bir efendi sınıfı oluşturan bir avuç «sıradışı» işçi arasında aşılmaz bir uçurum açılır. Asıl emekçi *kitlesi* toplumsal işi *kişisel bir sorumluluk* yüklendiği duygusu ve coşkusuyla yerine getirmedikçe, zorla benimsetilen sıkıdüzenden sevinç içersinde yapılan işe geçilemez; işçiler, kötü üretim, işe gelmeme ya da makinaları özensiz kullanma konusundaki yakınmaların ardı arkası kesilmez. Çalışanlar arasında açılan uçurum, zayıflarda kıskançlık ve ihtirasa, güçlülerdeyse kendini üstün

görme ve şişinmeye yol açar. Her türlü dayanışma ortadan kalkar. Gammazcılık ve coşkusal veba egemen olur.

Ulusal-toplumcu ve faşist kuramcıların değerlendirmeleri, bize, bir sürecin demokratça olup olmadığını kestirebilmek için son derece yararlı ölçütler sağlar. Ulusçu, aşırı ulusçu, askerî yönetim yanlısı, buyurucu sıkıdüzene bağlı bir siyasetçi sağa sola övgüler dağıttığı zaman çok dikkatli olmak gerekir. Mehnert'in kaleme aldığı bir durum bildirisinde şunları okuruz:

Çoğunlukla, herhangi bir iş kurumuna bir «saldırı tugayı» gibi gelen Gençlik Kolu Üyeleri*'ne pek güleryüz gösterilmemektedir, çünkü bunların verimi artırmak için kullandıkları yöntemler çoğu kez pek dostça olmamaktadır. Özellikle, her şeyi ortaya vuran ve basında yayımlayan emekçi muhabirlerden nefret edilmektedir. Araç-gereç ve hammadde eksikliği, çoğu kez insanın dayanma gücünü yokedecek nitelikteki barınma koşulları, işçilerin çoğunun edilgin direnmesi zaman zaman* Gençlik Kolu Üyeleri*'nin gücünü aşmakta, iş kurumuna şarkılar söyleyerek gelen bu gençler, sonunda, gözlerinde umutsuzluk yaşlarıyla geri dönmektedirler.*

İşin olgu yanı bu. Ardındansa, buyurgan yönetim yanlısı bir adamın (bir faşistin) Sovyet ruhuna yönelttiği övgü gelmektedir:

Basit ve ışıklı bir efsanedir bu. Efsaneden yoksun, efsaneye susamış çağımızda büyüleme gücü su götürmez. Ve bütün efsaneler gibi, daha şimdiden milyonlarca kişiyi etkisi altına alan ve her geçen yıl etki alanını genişleten bir ahlâk anlayışı doğurmuştur. Bu ahlâk şöyle der Ruslara: «Göze aldığımız sıkıntı büyük, amaçladığımız erekler geniştir. Bu erekle re ancak bizden korkan ve nefret eden bütün dünyaya, çevremizi kuşatan düşmanlara karşı savaşarak ulaşabiliriz. Top-

lumculuğa yaklaştıkça, yoksulluğumuz artacaktır. Ama ancak birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için çalışırsak zafere ulaşabiliriz. Herkesin sorumluluğu kendi omuzlarındadır. Eğer savaş sırasında bir silâh fabrikası kötü silâhlar çıkarırsa, yalnız ölümlerine yol açtığı erlere karşı değil, tüm halka karşı suç işlemiş olur. Bir fabrika kötü makinalar yaparsa, toplumculuğa, onu yerleştirmek için çalışanların hepsine karşı suç işler. Savaşta cepheden kaçmak bir subaya karşı değil, asker arkadaşlarına karşı işlenmiş suçtur. Beş yıllık plan ve toplumculuk cephesinden kaçmak da yalnız belli bir işi üstlenene karşı değil, hepimize karşı işlenmiş suçtur. Çünkü bu ülke, fabrikalarıyla, geleceğiyle hepimizindir.

Bu türlü çalışma sıkıdüzeni, bir yandan dinsel bağnazlık, öte yandansa gizli edilgin bir ayakdireme damgası taşıyan kişilik yapısı yaratır. Dünya kuruldu kurulalı, sıkıdüzene bayılan bir avuç insanın «ahlâk anlayışı»nın halk yığınlarını yetkisiz bıraktığı görülmüştür. Efsane ve ahlâk anlayışı kahramanca olabilir, ancak her zaman için tehlikeli, halk yönetimine aykırı ve gerici önlemler olduklarına kuşku yoktur. *Gerçekten önemli tek şey, emekçi yığınlarının kişiliği, istemi, inanma gücü, sevinçli sorumluluğu, coşkunluğudur.* Emekçi yığınlarının kendi yaşamlarının ve yaşanmış deneylerinin bütünlüğünün sorumluluğunu yüklenmeye özendirilmeleri ve tabiî bunu yapabilecek güçte olmaları gerekir. Kitlelerin yoksulluğuna dayandırılmış, onlardan ancak küçük bir azınlığın anlayabileceği bir özvericilik bekleyen, sonunda savunucularının bile erişmekten vazgeçmesine yol açacak kadar yüce bir ahlâk anlayışı insanları ahlâklı yetiştirme işinin konusu olabilir. Ama bu gibi ahlâk anlayışları toplumsal ortaklığın bir tek somut sorununa çözüm getirmez. Gerçek bir demokrat, gerçek bir emek demokratı, halk yığınları böyle bir ahlâk anlayışından kaçtığı zaman: «Canı cehenneme bu anlayışın!» diye bağırır.

Sovyetler Birliği'nde çalışmanın buyurgan ve ulusçu bir anlayışla düzene konması gerçekten gerekmiş midir?

Evet!

Ülkenin savunmasını güvence altına alabilmiş midir?

Evet!

Bu düzenleme, Rus toplumunun kendi kendini yönetmesini amaçlayan bir önlem olmuş mudur?

Hayır!

Altta yatan toplumsal sorunları çözmüş, ilerde getirilecek bir çözümün temellerini atmış mıdır? Toplumun doyurulmasına katkıda bulunmuş mudur — bulunduysa, bu katkı ne yönde olmuştur?

Hiç bir katkısı olmamıştır!

Tam tersine, kendi kabuğuna çekilmiş, ulusçu bir insan kişiliği yaratmış, böylece ilerde kurulacak *kızıl* tek kişi buyurganlığının temellerini atmıştır.

Her şey, bir toplumun, içersinde yaşayan insanların savaşçı nitelikleriyle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan, özgürlükçü yapı ve eğilimlere sahip olup olmadığına bağlıdır. Savaşmak, birtakım fabrikalar kurmak, bayrak sallamak, görkemli geçit törenleri düzenlemek, özgür bir kuşak yetiştirmenin yanında çocuk oyuncağıdırlar. Savaşçılık ve hastalıklı yurtseverlik söz konusu oldu mu, dost-düşman kolayca anlaşır. Ama, «özgürlük»ün tanımına sıra geldi mi, ortaya çıkan karışıklık Babil'in son günlerini arattırır. Şimdi, bir kez daha, sahici halk yönetimine doğru yol alan Amerika'ya da, tek partili buyurgan yönetime doğru kayan Amerika'ya da aynı öznel dürüstlük ve inançla hizmet edip uğrunda savaşabilecek bir savaş sıkıdüzeni tutkununun sözlerine kulak verelim.

1943'te, Yüzbaşı Rickenbacker Sovyetler Birliği'ne resmî bir gezi yaptı. Dönüşünde, *New York Times*, 18 Ağustos'ta, izlenimlerini ayrıntılarıyla yansıtan bir yazı yayımladı. Ordan bazı bölümleri alıyorum:

... Yüzbaşı Rickenbacker, son yıllarda Rusya'nın sağa, Birleşik Devletler'inse «sola» kaydığını gözlemlemiştir

«Böyle giderse, Rusya savaştan sonra dünyanın en büyük demokrasisi olacak, bizse, bugünkü yolu izlersek, Rusların yirmi beş yıl önceki durumuna düşeceğiz», demiştir Yüzbaşı.

«Rusya anamalcılığa doğru yönelirken, bizim bolşevikliğe kaydığımızı mı söylemek iistiyorsunuz?» diye sorduk Yüzbaşı'ya.

«Bir anlamda, evet!» diye karşılık verdi.

... Rusya'da en çok dikkatini çeken şeyler şunlarmış: işleyim kurumlarındaki şaşmaz sıkıdüzen, uslanmaz iş kaçaklarına verilen şiddetli cezalar, hatta işten atmalar, yüreklendirici para ödülleri, herkes için zorunlu ek çalışma, hiç bir «çalışma sorunu»nun bulunmayışı. Ruslar, diye belirtmiştir Yüzbaşı Rickenbacker, günde sekiz saat, haftada altı gün çalışıyorlar, dört gün de ek çalışma yapıyorlar...

«Rusya'daki bolşeviklik, ortaklaşmacılığa tapanların bizlere inandırmaya çalıştıkları şey değil. Ruslar hiç durmadan sağa kaymaktalar, son on iki ayın pek çok olayı bunu göstermektedir. Dünyanın hiç bir yerinde askerî astlık-üstlük sıralamasına Rusya'daki kadar saygı görmedim, söz konusu saygı, aynı zamanda, anamalcılık ve demokrasiye duyulan eğilimi de dışa vurmaktadır. Subay giysileri büyük ölçüde Çarlık dönemi askerî giysilerinden esinlenmiş durumda ve basın her gün devrim öncesinin kahramanlık öykülerini yayımlamakta.»

Biz, tutuculara da söz vermeyi, dediklerini anlamayı, doğruyla çakıştıkları zaman öne sürdükleri olguları kabul etmeyi öğrendik. Ama tutucu olgularla gerici gelişmelerin kaynağının insan kitlelerinin dirimsel uyuşukluğunda, hastalığında olduğunu da öğrendik. Rickenbacker gibi buyurgan kişilerden, bu gibi tatsız olguları büyük bir zafer elde etmiş komutan havası içersinde gözler önüne sermeyişimizle ayrılırız;

bir yerde durdurulması buyurgan dünya görüşlerine hak kazandıran süreci bulup ortaya çıkarmaya uğraşırız biz. Rickenbacker'in anlattıkları Rusya'da «halk yönetimi»nin egemen olduğunu öne sürüyorsa, hemen sırtımızı çeviririz bu demokrasiye. «Anamalcılık»la (sermayecilikle) «halk yönetimi» (demokrasi) aynı düzleme konamaz. Askerî yönetime yatkınlık ve saygı, özgürlük sevgisini içermez. Kafaları karıştırmadan, hem bugünkü Sovyetler Birliği'ni övüp, hem de Lenin zamanındaki toplumsal halk yönetiminin evrimini elimizin tersiyle itemeyiz. Yukardaki gibi sersemce laflar etmemek için, ele aldığımız ülkenin tarihini ve kölelikten kurtulmak üzere verdiği çetin kavgayı öğrenmek gerekir. Rickenbacker, Amerikalı işçilerin işten kaçmalarına dayanamadığı için, yurttaşlarına 1943'teki Sovyetler Birliği'ni salık vermektedir. Tek kişi buyurganlığının en amansız güçlükleri yenişindeki kolaylığa vurulmuştur. Bizse, peki ama, özgürlük üstüne çekilen güzel söylevlerin, kurtuluş savaşlarının, yeni dünyanın ne gereği var o zaman? diye sormaktayız. Bu dil kargaşası, siyaset hastalığının sonucudur. Sözü bağlamazdan önce, iş işten geçmeden, şu uyarıda bulunmak isterdim: bugünkü durum değişmezse, pek yakında Amerika Rusya'ya savaş açabilir (1944). Rusya'ysa, burnunun dibinde ne sahiden demokrat bir Amerika ister, ne de Almanya. Bunun sayısız nedenlerinden biri, bütün dünyayı özgürlüğe kavuşturmaya kalkışan ve Sovyetler Birliği'ni kuranların kıyasıya eleştirip yadsıdıkları şu atadan kalma aşırı ulusçuluğa yuvarlanan Rus yöneticilerinin bilinci (vicdanı) üstündeki ağırlıktır.

XI. BÖLÜM

DİRİMSEL ÖNEM TAŞIYAN ÇALIŞMAYA SORUMLULUK KAZANDIRMAK

Toplumsal koşullar bir süredir dünyanın her yerinde çalkantı geçirmektedir. İtalyan siyasal akıldışıcılığının önderinin düşüşü yol açmıştır bu sürece. Önünde sonunda, Alman siyasal akıldışıcılığının düşüşü izleyecektir bunu. Avrupa'nın toplumsal açıdan yeniden kurulması, başlıca özelliği siyasal karışıklık olan bir boşlukta başlayacaktır. Bu karışıklığa son vermek için, bütün dirimsel (hayatî) uğraşlarda çalışanları çalışma denen şu toplumsal zorunluluğun yerine getirilmesine hazırlamak gerekir. Eski siyasal partilerden birinin ya da yeni bir siyasal kuruluşun, toplumsal koşulların akılsal ve *kılgısal* bir biçimde yeniden düzenlenmesine girişmesi olasılığı pek yoktur. Bundan ötürü, dünyanın durumu elverirse en canalıcı etkinlik dallarındaki en tanınmış, en ölçülü, siyasal açıdan en az bağımlı temsilcileri, demokratça bir işbirliği içersinde, uzmanlık alanlarına giren bireysel ve toplumsal yaşam sorunlarını çözsünler diye, ulusal ve uluslararası toplantılarda biraraya getirme zorunluluğu doğmaktadır. Kesinlikle siyasetdışı, yalnızca kılgısal çalışma toplantıları yürürlüğe girdiği zaman, işler, bütün nesnel ve akılsal girişimlere özgü mantık ve süreklilik havası uyarınca kendiliğinden gelişecektir. Kimi Avrupalı ve Amerikalı çevrelerde, nicedir, ilerki evrimin sorumluluğunun bütün uğraş dallarının dirimsel çalışmasına bağlı olacağı, dolayısıyla bu evrimin sorumluluğunun birtakım kuramsal örgütlere değil, insanların yaşamasında dirimsel önem

taşıyan uğraşların temsilcilerine düşeceği anlaşılmış bulunmaktadır.

1. «EMEK DEMOKRASİSİ» NEDİR?

Emek demokrasisi, yeryüzünde toplum diye bir şey bulundukça, insanların toplumsal ve eğitsel yaşamını da, iktisadî yaşamını da şimdiye dek yönetmiş, bugün yöneten, yarın da yönetecek doğal bir sevme, çalışma ve bilgi edinme sürecidir. Emek demokrasisi, emeğe dayalı halk yönetimi, doğal kökenli, doğal olarak gelişen ve insanlar arasındaki akılsal ilişkileri organsal bir bütünlük içersinde yöneten yaşama işlevlerinin toplamıdır.

Emek demokrasisi, düşünsel bir dizge değildir. Siyasal partiler, tek tek siyasetçiler ya da herhangi bir öğretisel kümelenme tarafından, propaganda yoluyla, insan toplumuna zorla benimsettirilecek bir «siyasal» dizge de değildir. Emek demokrasisini «yürürlüğe koyma»mıza izin verecek bir tek biçimsel siyasal çare yoktur. Emek demokrasisi, bir cumhuriyet ya da tek kişi buyurganlığı kurar gibi kurulmaz. Bunun nedeni çok basittir: *Doğal emek demokrasisi, bilmem hangi siyasal parti ya da öğretisel kümelenme farkında olsa da olmasa da, kendiliğinden vardır ve aralıksız işler.* Doğal emek demokrasisi sürreci, birtakım kurumlarla kıyasıya çatışır, kimileriyle de az çok bağdaşır. Ama demokratça çalışma süreci yürürlükte bulunduğu yerde bilgi öğretileriyle toplumsal kurumlar ve doğal sevgide, dirimsel önem taşıyan toplumsal çalışmada, bilimsel araştırmada açıkça kendini gösteren doğal kişilerarası ilintilerle gereksinimler arasında tam bir uyum kurulmasını gerektirir. Söz konusu dirimsel toplumsal işlevler köstcklenebildiği gibi, körüklenebilir de; çalışanların, emekçilerin bilincine girebilir de, giremeyebilir de. *Ama onları yoketmek olanaksızdır.* Her türlü akılcı toplumsal olayın sarsılmaz temeli işte bu dirimsel işlevlerdir.

Düşünsel siyasal dizgeler, yaşamın doğal süreciyle ilgili inançlara dayalıdır. Yaşamın doğal sürecini köstekleyebilirler de, akışını kolaylaştırabilirler de. Ama bu dizgeler (sistemler) insan toplumunun *temeli*'nde yer almazlar. Demokratça olabilirler; o zaman, insandaki doğal yaşama sürecini besler, akışını kolaylaştırırlar. Zorbaca ve buyurgan da olabilirler; o zamansa, doğal yaşama süreciyle ölüm-kalım savaşına girişirler.

Emek demokrasisini siyasal bir dizge gibi zorla benimsetmek olanaksızdır. Tıpkı bir ağaç ya da hayvan bedeni gibi, organsal bir bütünlük içersinde varolabilecek, gelişebilecek bir şey varsa, o da, toplumun yaşaması için dirimsel önem taşıyan uğraşlarda çalışan emekçilerin toplumsal sorumluluklarının bilincine ermeleridir. Bu toplumsal bilincin artması vazgeçilmez bir koşuldur, eğer siyasal dizgelerin, kısa ya da uzun zaman dilimi içersinde, *mutlaka* toplumsal karışıklığa yol açmak üzere, kötü bir ur gibi toplumsal organizmaya yapışmalarını önlemek istiyorsak. Her türlü uğraşta çalışan bütün emekçilerin taşıyacağı bu sorumluluk duygusu, beri yandan, uzun zaman dilimi içersinde, insan toplumunun kurumlarıyla emek demokrasisinin doğal işlevlerini bağdaştırmanın en önemli koşuludur. Siyasal dizgeler, toplumsal yaşamın temelleri elle tutulur bir değişikliğe uğrayamadan, toplumsal yaşamın işleyişinde en küçük bir kesiklik olmadan doğup ölmektedir. Doğal sevme, çalışma ve bilgi edinme işlevleri tek bir gün dursa, insan toplumuna kan taşıyan damarların atışı hemencecik kesilirdi.

Doğal sevgi, dirimsel önem taşıyan çalışma, bilimsel araştırma canalıcı *akılsal* işlevlerdir. Yapıları gereği, ancak akılsal olabilirler. Dolayısıyla, akıldışıcılığın her türlüsüne amansız bir şiddetle karşı koyarlar. Yaşamımızı hastalıklı kılan, tanınmaz hale getiren ve yıkan siyasal akıldışıcılık sözcüğün en kesin ruhçözümsel anlamıyla toplumsal yaşamın, toplum yaşayışının izleyeceği yolun ve belirlenmesinin saptanmasında

kullanılacak dirimsel doğal işlevlerin iyi bilinmemesinin ya da uygulanmamasının doğurduğu bir saptırmadır.

Her türlü tekelci-buyurgan egemenlik, insan kitlelerinin zihnine çakılmış akıldışı düşünüp davranmaya dayalıdır. Temsilcileri kimler olursa olsun, her türlü zorba siyasal öğreti sevme, çalışma ve bilgi edinmeyi can düşmanı sayar, onlardan nefret eder ve korkar. Bu ikisinin barış içinde birarada yaşaması olanaksızdır! Tek kişilik buyurgan yönetim doğal yaşama işlevlerini baskı altına alabilir ya da onları kendi çıkarına kullanabilir, ama onlara saygınlık kazandıramaz, koruyamaz, hele hele kendi varlığını tehlikeye atmadan uygulayamaz.

Bundan çıkan sonuç şudur:

1) Birtakım yeni siyasal dizgeler geliştirmek ve bunları yürürlüğe koymak gereksizdir, zararlı olur. Tam tersine, ilerki toplumsal eylemin yönetilmesini yaşamın doğal işlevlerine vermek gerekir. Yeni hiç bir şey yaratmak istemez, yapılacak tek şey, doğal toplumsal işlevlerin karşısına dikilebilecek her türlü engeli ortadan kaldırmaktır.

2) Bu dirimsel işlevlerin temsilcileri, toplum için büyük önem taşıyan uğraş dallarında çalışan en iyi kişilerdir. Onların emek demokrasisi ölçülerine ayak uydurmaları, kişisel siyasal eğilimlerinden ötürü değil, sanayi işçisi, çiftçi, eğitmen, hekim, çocuk hekimi, yazar, yönetici, uygulayımcı, bilgin, araştırmacı falan oluşlarından dolayıdır. Nesnel toplumsal ve tüzel (hukukî) yetkeye sahip uluslararası bir örgüt içersinde bütün bu vazgeçilmez uğraşların temsilcilerini biraraya getirebilseydik, kimse ona karşı çıkamaz ve bu örgüt uluslararası siyasal akıldışıcılığın köküne kibrit suyu ekerdi.

3) Toplumsal üretimle toplumsal tüketim arasında doğal ve organsal bir bağımlılık vardır. Kılgısal ve biçimsel alanda bu doğal karşılıklı bağımlılığı temsil edecek loncaların kurulması, akıldışıcılığın doğurduğu daha başka yıkımları önleyecek sağlam güvenceler olacaktır. İnsan gereksinimlerinin

karşılanması işinin düzene konmasının sorumluluğu yalnızca üretici ve tüketicilere düşecek, istemlerine ve karşı çıkışlarına karşın, herhangi bir buyurgan devlet yetkesi tarafından onlara zorla benimsetilmeyecektir. Şimdiden varolan, yaratılmaları gerekmeyen üretim ve tüketim kuruluşlarının temsil ettiği yazgımızın sorumluluğunu yüklenerek, her alanda, toplumun demokratça kendi kendini yönetmesine doğru büyük adımlar atılacaktır. Bütün çalışma süreçleri arasında karşılıklı bağımlılık ve organsal bir karşılıklı etkinlik bulunduğundan ve beri yandan, tüketim üretimi belirlediğinden, toplumun temellerinde, en doğal biçimde doğmuş, organsal bir bütünlük içersinde işleyen, Avrupa'nın gelecek yıllardaki toplumsal evriminin sorumluluğunu üstlenebilecek bir örgütlenme zaten vardır.

4) Siyasal yönelme açısından bakıldığında, emek demokrasisi ne «solcu»dur, ne de «sağcı». Dirimsel (hayatî) bir iş gören herkesi içerir: yüzünü çevirdiği tek yön, *gelecek*'tir. Özü bakımından siyasal da olsalar, bilgi öğretilerine (idéologie'lere) karşı çıkmak ona düşmez, ama işleyebilmesi için, yapısı onu hiç yantutmaksızın ve tüm enerjisiyle her türlü öğretisel eğilime, hele hele önüne bir sürü akıldışı engel diken siyasal partilere savaş açmaya iter. İşin köküne inildiğinde, emek demokrasisi, siyasal partiler gibi, «şuna» ya da «buna» yöneltilmiş olumsuz bir kuruluş değildir, birtakım somut sorunların incelenip çözülmesi *için* yaratılmış olumlu bir görüngüdür.

2. EMEK DEMOKRASİSİNİN YENİLİĞİ NEREDEDİR?

Yenilik, demokrasinin, halk yönetiminin toplumsal birarada yaşamanın en iyi biçimi oluşunda, ya da çalışmayla tüketimin toplumsal varoluşun doğal temelleri oluşunda değildir; tek kişilik zorba yönetime karşı oluşundan, ya da yeryü-

zündeki bütün ulusların emekçilerinin doğal hakları için savaşmak isteyişinden de gelmez yeniliği. Bütün bu dilekler, bütün bu ülküler ve programlar yüzyıllardır özgürlükçü, toplumcu, (ilk kuruldukları zaman) ortaklaşmacı, toplumsal-Hıristiyan örgütlerce de dile getirilmiştir.

Emek demokrasisinin yeniliği, temsilcilerinin insanlara demokrat bir çalışma örgütünü zorla benimsetmek üzere bir siyasal parti kurmayışlarında, yukarıda sözünü ettiğimiz dilek, ülkü ve programları yinelemekle yetinmeyişlerindedir. Emek demokrasisinin yeniliği, gerçekten *bilimsel* bir anlayışla yola çıkan temsilcilerinin, şimdiye dek ortaya atılan dileklerin; program ve ülkülerin neden sonuçlanamadığını, neden Avrupa ve Asya'da, gerici zorba yönetimlerle yer değiştirmek zorunda kaldıklarını araştırmasındadır.

Yeni olan, toplumsal bilimler tarihinde ilk kez, insan toplumunun ilerde *kurabileceği* düzenin birtakım öğretilere ya da yaratılacak durum ve koşullara değil, dünya kuruldu kurulalı varolan ve gelişen doğal süreçlere dayanılarak tasarlanmasındadır. Bu «siyaset»in yeniliği *her türlü siyaset ve kalem tartışmasını bir yana bırakması*'dır. Yenilik, çalışan kitlelere her türlü sorumluluktan kurtarmak yerine, onlara yeni sorumluluklar *yüklemeye* hazırlanılmasında, emekçi demokratların siyasal «önder»lik diye bir uğraş tanımayışlarında, bu yöndeki bütün evrimlere karşı çıkışlarındadır. Emek demokrasisinin yeniliği, seçmenlerin birtakım partilileri seçmesiyle dile gelen, başka bir sorumluluk yüklemeyen biçimsel halk yönetiminden yola çıkarak, uluslararası düzeyde işleyen, sahici, kılgısal, somut halk yönetimini bilerek geliştirmesindedir: ve bu yeni halk yönetimi, çalışmaya ve bilgiye dayalıdır. Yeniliği, gizemciliğe ve bütün yetkileri elinde toplayan Devlet düşüncesine (totalitarizme) karşı bilgi öğretileri aracılığıyla değil, kendi özel yasalarına ayak uyduran, kılgısal yaşama işlevleriyle savaş açmasındadır.

Emek demokrasisi, özgürlükçü düşünceyi çok temel yeni

bir bilgiyle zenginleştirir: çalışan ve toplumsal varoluşun yükünü omuzlarında taşıyan insan kitleleri, toplumsal sorumluluklarının bilincinde, kendi özgürlüklerinin sorumluluğunu yüklenecek güçte değildirler: bunun suçu, akılcı düşünceyi, başkalarını sevme ve yaşamı bilimsel yöntemlerle anlama doğal işlevlerini binlerce yıl baskı altında tutmuş olmadadır. Toplumsal yaşamı kasıp kavuran coşkusal vebanın kaynağı işte bu baskıdadır. Emek demokrasisinin getirdiği yenilik, siyasetin bilime-aykırı olduğu; insan güçsüzlüğüne, yoksulluğuna, köleliğine yol açtığına göre, öyle olması gerektiği önermesidir.

Sözün kısası, emek demokrasisi siyasal bir program değil, kısa bir süre önce bulunmuş, toplumun temel dirimsel-toplumsal işleyişidir.

Bu kısa özetlemeyle onun içindeki durum saptamalarının sorumluluğunu tek başıma üstleniyorum.

XII. BÖLÜM

İNSANOĞLUNUN ÖZGÜRLÜK UĞRUNA GİRİŞTİĞİ KAVGADA DÜŞÜLEN DİRİMSEL HESAP YANLIŞLIĞI

1. ÖZGÜRLÜĞÜN EVRİMİNE DUYDUĞUMUZ İLGİ

Tarih öğretimine sahip çıkarak, bugüne dek rastladığımız bütün özgürlüğe kavuşturma hareketlerinin aynı dirimsel hesap yanlışlığına düştüğünü göstermek niyetindeyiz; bütün özgürlükçü özlemleri daha yumurtadan çıkmadan boğan, toplumsal yaşamda gerçekleştirilen bütün doyurucu başarıları hiçe indirgeyen hep bu hesap yanlışlığıdır. Bunu derken, *emek demokrasisi*'nin *gerçek* özgürlüğün temellerini atabileceği inancından yola çıkıyorum. Toplumsal tartışmalar konusundaki geçmiş deneylerime dayanarak, bu hesap yanlışlığını ortaya vurduğum için üstüme yürünmesinden korkuyorum doğrusu: zihinsel düzeyi kitleye göre ayarlanmış kişiden yaman bir hakikat sevgisi ister bu açımlama; günlük yaşam kavgasında insanın sırtına ağır bir yük bindirir; *bu önerme, bütün toplumsal sorumluluğu fabrikalarda, tarımsal işletmelerde, hastanelerde, yazıhanelerde, laboratuvarlarda, yazmanlıklarda falan çalışan emekçilerin omuzlarına bindirir.*

Daha önceki bölümlerde *temel olguların*, yani günlük siyaset şamatasını aşan, insan soyunun yeryüzünde belirlediği günlere ilişkin, hatta dirimsel (biyolojik) yapısıyla ilgili olguların genellikle, çoğu da akıldışıcılıktan gelen, bin türlü kanıtla yadsındığını saptamıştık. Barış zamanında, her şey tıngır

mıngır yürüyüp giderken, şöyle denir: «Her şey yolunda canım, Uluslar Topluluğu (Cemiyeti Akvâm) barışı sağlıyor, büyükelçiler uluslararası çatışmaları dostça çözüme bağlıyor, generaller ancak toplumsal bezemi (dekoru) tamamlıyor. Ee, ne gereği var bu koşullarda yalnız savaş halinde önem kazanacak sorunları ortaya atmanın? Yeryüzünden savaş denen yıkımı tümden ortadan kaldıracak bir savaşı yeni bitirdik; durup dururken tedirgin olmanın ne gereği var?» Ve sonra, bütün bu kanıtlamaların birer yanılsama olduğu ortaya çıkınca, Uluslar Topluluğu ve büyükelçilikler arası siyaseti başarısızlığa uğradığı, yeni bir savaş patlak verdiği, hem de dünya tarihinin o güne dek tanımadığı kadar genel ve yıkıcı bir savaş çıktığı zaman, herkes tek bir şey, «savaşı kazanmayı» düşünüyor. O zaman da şöyle deniyor: «Önce savaşı kazanmak gerek. Birtakım derin doğrular öne sürecek an değil şimdi. Savaşı kazanıp barışı geri getirdiğimiz zaman uğraşırız bu işlerle!» Demek ki savaş sırasında izlenecek tutumla zafer, savaşın sona ermesiyle barış antlaşmasının imzalanması kesinlikle birbirlerinden ayrılmakta, ondan sonra barışın yerleştirilmesi hazırlığı başlamaktadır. *En derin toplumsal sarsıntıların savaş sırasında ortaya çıktığı, savaşın eski kurumları yıktığı, insanları değiştirdiği, böylece barış tohumlarının savaş yıkıntıları arasında filizlendiği* unutulmaktadır. İnsanların içindeki barış arzusu hiç bir zaman savaş sırasındakinden güçlü değildir. Başka hiç bir toplumsal durum, savaş çıkartan durumların önlenmesi konusunda böylesine yaman içtepiler yaratmamaktadır. İnsanoğlu, subaskınları sırasında öğrenmiştir bentler dikmeyi. *Barışı savaş sırasında, hemen o anda ve oracıkta kurmak gerekir!*

Savaştan, yeni bir dünya kurmak üzere tam zamanında birtakım dersler alacak yerde, önemli kararlar büyükelçilerle Devlet adamları yeniden barış görüşmelerine, savaş zararlarının karşılanmasına dalıp gidene, artık kimsecikler «şu derin hakikatler»le ilgilenmez hale gelene dek ertelenmektedir.

Böylece, savaştan o sözümona-barışa geçiş döneminde şunları işitiriz: «İlkin savaş zararlarının giderilmesi gerekir, iş kurumları yeniden barış dönemi üretimine geçmelidir, işimiz başımızdan aşkın. O sizin dediklerinizle ilgilenebilmek için, her şeyin usul usul düzene girmesini bekleyelim.» Ondan sonra savaşın verdiği dersler unutulmakta, *tek bir kuşak* içersinde eskisinden çok daha korkunç yeni bir savaşın daha patlaması için elden gelen her şey yapılmakta, eh, savaş çıktıktan sonra tabiî yine «işler baştan aşmakta», «şu derin hakikatler»e eğilecek «zaman bulunamamakta»dır. Savaşın doğurduğu coşkular yerlerini kolayca eski kişilik zırhına ve coşkusal tembelliğe bırakmaktadır.

Kırk beş yıllık ömür içersinde, benim gibi, aynı tasalarla iki kez uğraşıp aynı kanıtlamalarla iki kez karşılaşılınca, ikinci felâkette birincinin bütün ana çizgilerini olduğu gibi görünce, insan istemeye istemeye (yıkım araçlarının yetkinleştirilmesiyle insanın insana işkence etmekten hoşlanmasının gittikçe yaygınlaşması bir yana bırakılacak olursa) hiç bir şeyin değişmediğini söylemek zorunda kalıyor ve şöyle akılyürütüyor: *İnsan kitlelerinin, savaş konusundaki gizi kurcalayıp derinleştirmekten alıkoyan, acılı bir iyileşme sürecini başlatacak birtakım doğrulardan ölesiye korkmalarına yol açan garip neden nedir?*

Savaş çoğu kez — yaygın deyişle — havayı «temizleyen» bir «toplumsal fırtına» olarak sunulmaktadır; yine söylentiye göre, başka bir üstünlüğü de, «gençliği güçlendirmek», yiğitleştirmekmiş. Ayrıca, diye eklenmektedir, dünya kuruldu kurulalı savaş olagelmiştir, batana dek de olacaktır. Darwin'in ünlü kuramı uyarınca hiç kimse «yaşama kavgası»ndan kaçamadığına göre, dirimsel görüngülerdir savaşlar. Neden barış toplantıları yapılıyor? — Oysa ben, ayılarla fillerin birbirlerini yoketmek üzere düşman kamplara ayrıldıklarını duymadım şimdiye dek. *Hayvan dünyasında, aynı tür içersinde savaş yoktur, türdeşlerine savaş açmak, tıpkı benzerlerine ezi-*

yet etme gibi, «uygar insan»a özgü bir kazançtır. İnsanlar, birtakım nedenlerden ötürü savaşın asıl nedenlerini araştırmaktan kaçınmaktadırlar. Gençliği sağlıklı ve güçlü kılmak için elimizde çok daha iyi yöntemler vardır elbet: doyurucu bir sevisel yaşam, neşeli ve dengeli bir çalışma, bir sürü spor, evde kalmış kızların dedikodusundan uzak yaşayabilme duygusu. Şimdiye dek öne sürülen kanıtlamaların hepsi boş laftır!

Peki nedir bu olgu?

Niçin insanlar ondan korkmaktadır?

Acaba herkes içten içe işin aslını bilmekte, ama söyleme yürekliliğini gösterememekte midir?

Olgu şudur: *insan kitleleri, türlü tarihsel çağların getirdiği toplumsal ve eğitbilimsel bozulmalardan ötürü, dirimsel açıdan hantallaşmış, özgürlük içersinde yaşama yeteneklerini yitirmişlerdir; barış içinde birarada yaşamayı yeniden gerçekleştirme yeteneğinden yoksundurlar.*

Bu küçük cümle, yalnız yukarıda sıraladığımız üç soruya yanıt getirmekle kalmaz. Ayrıca, insandan kaçma ve umutsuzluk da kokmaktadır. Kimse bilmek istememektedir bu olguyu. Demokrat bir Devlet adamı ondan nasıl yararlanacağını bilemez. Ama bütün içten kişiler bu olguyu tanır. *Hiç biri dışarda kalmamacasına, bütün zorba buyurganlar siyasal güçlerini kitlelerin sorumsuzluğu üstüne oturtmuşlardır.* Bu sorumsuzluktan bile bile yararlanmış ve bunu saklamayı akıllarının köşesinden geçirmemişlerdir. Alman halkının eğitim görmüş kesiminin yarısından çoğu, yıllarca, kitlelerin yalnız kendilerine söylenenleri yinelediklerini öne sürenlere kulak vermiştir. Bunların tepkisi dünyanın en kölece boyuneğişi olmuştur. İçinde bulunduğumuz utanç verici durumun nedeni işte bu boyuneğiştir. Bir ruh hastasının *tek başına* 70 milyon kişinin ırzına geçebildiğini, onlara zorla istediğini kabul ettirdiğini ileri sürmek düpedüz gülünçtür.

«Nee, diye bağıracaktır şimdi siyaset cambazı ve uslu havari, Amerikalıların özgür yaşamaya yatkın olmadıklarını mı öne sürüyorsunuz? Peki ya şu yiğit Çek ayaklanmacıları, Yugoslav çetecileri, İngiliz çetecileri, Norveç savaş kurbanları, Sovyet orduları n'olacak, ha? Böyle bir şey söylemek, halk yönetimlerine kara çalmak olmaz mı?»

Bizim askerî birliklere, hükümetlere, azınlıklara, bilginlere ya da kıyıda köşede kalmış düşünürlere aldırdığımız yok. Gerçek toplumsal özgürlük söz konusu olduğu zaman ne anlamı var küçük kümelerin? *Toplumun ilerleyişini özellikle çalışan kitlelerin oluşturduğu büyük çoğunluk belirler,* zorba yönetime edilgin bir biçimde katlanarak ya da etkin bir biçimde destekleyerek. *İnsan kitleleri,* Devlet adamları ya da siyasetçilerden yönerge (talimat) almaksızın, toplumu *kendi başlarına* yönetecek güçte midirler, değil midirler? Halkın *kendisine verilen özgürlükler*'in tadını çıkarabildiği, *başkalarınca düzene konmuş* görevleri yerine getirebildiği, savaşa karşı çıkıp barış isteyebildiği doğrudur. Ama halk, bugüne dek, toplumsal çalışmayı kötüye kullanmalardan koruyamamış, onu kendi örgütleriyle yürütememiş, ilerici hareketi hızlandıramamış, savaşlara engel olamamış, akıldışı düşünüp davranma alışkanlığını sona erdirememiştir.

Bütün bunları yapamamıştır, çünkü şimdiye dek söz konusu yeteneği elde edip kullanma fırsatını hiç bulamamıştır. Savaşa karşı önerilebilecek biricik çare, toplumun kitleler tarafından, onların üretim ve tüketim örgütleri tarafından yönetilmesidir. *İnsan kitlelerini ciddiye alan, onlara bütün sorumlulukları yükleyen kişidir, çünkü yalnız halk yığınları canla başla barışa bağlıdır.* Bu barış sevgisine, bundan böyle, sorumluluk duygusuyla özgür yaşamaya elverişliliğin eklenmesi gerekir.

Bu, insana acı veren, katlanması zor bir doğrudur: buyurgan yönetim (faşizm) sorumsuzluk biçiminde, bütün ülke,

ulus ve ırktan halk yığınları içersinde yuva yapmıştır. Faşizm, insanoğlunun kişilik yapısının binlerce yıl boyunca bozulup yozlaşmasının yarattığı bir sonuçtur. Her ülkede, her ulusta ortaya çıkabilir; Alman ya da İtalyan ulusuna özgü bir nitelik değildir. Yeryüzündeki bütün insanların beyninde faşizm tohumları vardır. «Da kann man halt nix machen» (Aman canım, ne gelir elden) diyen eski Avusturya sözü, «Let George do it» (Aman, bırak George yapsın bunu) diyen Amerikan atasözünün dile getirdiği olguyu anlatmaktadır. Eski bir toplumsal evrimin söz konusu olmasının hiç önemi yoktur; insanların tüm günahlarını bağışlayıp sorumluluğu «tarihsel evrim»in sırtına yıkamayız. Toplumcu özgürlüğe kavuşturma hareketi, insanın sorumluluğunu «tarihsel evrim»in sırtına yüklemek istediği için başarısızlığa uğramıştır. Son yirmi yılın (1924 - 1944) olayları, çalışan kitlelerin sorumluluğunu ortaya vurmaktadır.

«*Özgürlük*»ten öncelikle *her yurttaşın kendi kişisel, toplumsal ve uğraşsal yaşamına akılla çekidüzen vermesini anlıyorsak, insanoğlunun yeryüzünde en çok, evrensel özgürlüğe dayalı yönetimden korktuğunu öne sürebiliriz.* Bu temel sorunu büyük bir içtenlikle gözler önüne serip çözmedikçe, bir iki kuşaktan fazla süren bir barış göremeyiz. Bu sorunun toplumsal çözümüyse, iktisat, eğitbilim ve toplumbilim alanlarında gelmiş, geçmiş ve gelecek savaşların tümüne harcanmış, harcanacak dürüstlük, bilinç ve akıldan çok daha fazlasının harcanmasını, söz konusu savaşlar bittikten sonra tasarlanmış programların hepsinden daha geniş tasarıların kurulmasını gerektirecektir. Bu sorun ve ona bulunacak çözümler, insanlık tarihinin en yiğit ve acılı düşünürlerinin uluslararası toplumsal devrim kavramıyla anlatmaya çalıştıkları şeylerin hepsini içermektedir. Bizler, dev boyutlu, devrimci bir sarsıntının çekici güçleri ve kurbanlarıyız. İlle de acı çekmek gerektiğine göre, en iyisi «akıtılan tere, gözyaşına ve kana» akılsal bir amaç saptamaktır. Bu amaçsa şöyle özetlenebilir: *Top-*

lumsal yaşamın sorumluluğunu çalışan kitlelere vermek gerekir! Bu sonuç, şaşmaz bir mantıkla, aşağıdaki öncüllerden çıkartılabilir:

a) Her olayı, kitlelerin davranışı belirler.

b) Kitle özgürlüğe, özgür yaşamaya yatkın değildir.

c) Kitlenin özgür yaşama yeteneğine kavuşması, sahici toplumsal özgürlüğün ta kendisidir.

Siyasal yaşamda hiç bir yöneticilik istemediğime göre, nedir beni ölümlülerin çoğunun tutumunu bir yana bırakmaya, aslında herkesin bildiği şu olguları gizlemekten vazgeçmeye iten şey?

Gerekçelerim sayısız. Uzun süre, doğuracakları sonuçlardan korktuğum için, bu olguları hesaba katmayı göze alamadım. Bu yüzden, gözlemlerimi ak kâğıda dökmeyi habire erteledim. Siyasetçi olmadığımı, siyasal olayların beni ilgilendirmediğini söyleyerek işin içinden sıyrılmaya çalıştım: acunsal enerjiyi inceleyen dirimsel-fiziğin zaten yeterince zamanımı aldığını, çok temel, ama insana üzüntü getiren, verimsiz, o gün için çözümsüz toplumbilimsel sorunla uğraşacak vakit bulamadığımı da söyledim kendi kendime. Akıldışı siyasal bilgi öğretileri alanına sırf siyasal ihtirasımdan ötürü burnumu sokmak istediğime kendi kendimi inandırmaya çalışıyor, bu iblis kışkırtmasına uymamam gerektiğini düşünüyordum. Sorumlu Devlet adamlarıyla siyasetçilerin sonunda bu olguları ortaya koyacaklarına inanmaya uğraşıyordum.

İnsana acı veren ve güçten düşüren kararsızlık yıllarından, bu olgulara yan çizme girişimlerinden sonra, dirimsel görüngüler konusundaki araştırmalarımızın bana ve arkadaşlarıma yaptığı baskıya yenildim. Bir *konuşma ödevi* vardır ki, karşısındaki kefeye konacak, ne denli yüce olursa olsun, başka hiç bir ödev onu dengeleyemez. Oysa, böyle doğrular öne sürmek, kucak açılmak şöyle dursun, insanı öldürtebilecek kadar zor bir ödevdir.

En son çözümlemede yapacağımız özetleme herkesin ayrı ayrı tanıdığı bir dizi olgudan meydana gelmektedir:

a) İnsanlık dirimsel açıdan hastadır.

b) Siyaset, bu hastalığın toplumsal alandaki akıldışı belirtisidir.

c) Toplumsal yaşamda olup biten her şey, etkin ya da edilgin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, insan kitlelerinin kişilik (ruh: beyin) yapısı tarafından belirlenmektedir.

d) Bu kişilik yapısı, iyice derinleştirip sürdürdüğü iktisadî-toplumsal süreçlerden gelmektedir. İnsanların dirimsel yönden hastalıklı kişilik yapısı, donup kalmış, buyurgan bir tarihsel süreçten, kitlelere yöneltilen baskının dirimsel-bedensel çoğaltımından başka bir şey değildir.

e) İnsanın kişilik yapısı, özgürlük arzusuyla özgürlük korkusu arasındaki karşıtlıkla belirlenir.

f) İnsan kitlelerinin özgürlük korkusu, bedenin dirimsel-fiziksel uyuşukluğuyla kişilik eğilip bükülmezliğine çıkmamacasına kök salmıştır.

g) Her türlü toplumsal yönetim, insan kitlelerinin bu kişilik yapısının şu ya da bu yanını dile getirir.

h) İnsanoğlunun dirimsel işleyişini Versailles Antlaşması, Bakü petrol kuyuları ya da 200 - 300 yıllık anamalcılık değil, 4000 - 6000 yıllık buyurgan ve makinacı uygarlık yıkmıştır.

i) Para kazanma, güçlü olma arzuları, kitlelerin dirimsel uyuşukluklarının sürdürdüğü, bir türlü gerçekleşemeyiş sevme mutluluğunun yerini tutan, «onun gölgesi» şeylerdir.

j) Çocuklarla gençlerin doğal cinsel yaşamının baskı altına alınması, makinacı ve buyurgan uygarlığı kuzu kuzu savunacak ve yeniden üretecek kişilerin zihinsel yapısını kurma ereğine yöneliktir.

k) İnsanlara yapılan binlerce yıllık baskı ortadan kalkmak üzeredir.

Bunlar, ana çizgileriyle, toplumsal alanda yaptığımız kişilik araştırmalarının sonuçlarıdır.

Kişisel, nesnel ve toplumsal üç değerlendirme bizi, dünyanın özgürlüğe doğru evrim geçirdiğini öne sürmeye itmektedir:

1) Konuya duyduğumuz kişisel ilgi, öldürücü bir hastalığa tutulmuş bir toplumun üyesi olarak varlığımızı bekleyen tehlikeden gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında, benim gibi baba ocağını, ailesini, malını mülkünü yitirmiş, sayısız dostunun ölümünü ve yoksul düşüşünü görmüş, toplu göçlere ve birtakım değerlerin yıkımına tanık olmuş kişi, şu anda milyonlarca insanın çektikleri acıyı çok iyi anlamaktadır. Bitsin istiyoruz bu utanç! Bir avuç Prusyalı serserinin ve ruh hastası sapığın şunun bunun «önder»liğine kalkışması, milyonlarca çalışkan ve düzenli insanın toplumsal güçsüzlüğünü kötüye kullanması utanç vericidir. Söz konusu milyonların (Almanya dışında da) siyasal gücü, yetkiyi, bir çocuk temizliğiyle ve budalaca siyasetçi dolandırıcılara teslim etmesi bu utancı daha da artırmaktadır. Tek bir şey istiyoruz: dinginlik içinde çalışmak, kadınlarımızı (ya da erkeklerimizi) sevmek, çocuklarımızı toplumsal vebadan uzakta yetiştirmek; sözün kısası, zaten kısacık olan şu yaşamlarımızı birtakım siyaset dolandırıcılarının zehir etmesini, bizi yoldan çıkarmasını, kandırmasını istemiyoruz. Siyasetin varlıklarımızı yıkmasına göz yummayacağız artık. Hem de hiç!

2) Faşist vebalılar insan kitlelerinin özgür yaşamaya elverişli olmadıklarını farketmiş, bunu *doğal bir veri* gibi göstermişlerdir. Akıldışı niteliği kimilerinin gözünü büyüleyen ırk kuramını ortaya atmış, insanları daha doğuştan belirlenmiş üstün ırklarla alçak ırklar diye ikiye ayırmış, — sayısız kusurlarına ve suçlarına karşın — kendilerine «üstün-insan» yaftasını yakıştırmışlardır. Bu kandırmacaya verilecek yanıtımız hazır: *ırk kuramı, yaşama yaklaşmanın gizemci (softa) biçimidir. Doğal sevginin yaratacağı mutlulukla yaşama sevinci bu kuramı hiçe indirir!*

3) Çalıştığımız Kurum, müthiş bir görevle karşı karşıya-

dır. Birbirinden yüzde yüz ayrı iki olasılığa hazırlıklı bulunmak zorundayız:

a) Birinci olasılık: İkinci Dünya Savaşı, toplumsal karışıklığa verilecek yanıtı toplumsal bilincin su yüzüne çıkarırsa, çok büyük işlerle karşılaşacağız demektir. Omuzumuza binen sorumluluk sonsuz olacaktır. Şimdi yapılacak şey, zihinlerimizi vaktinde *bu işe hazırlamak*'tır. İlk iş olarak da, insan tepkileri ile faşist vebanın etkileri konusundaki gözlemlerimizi kılı kırk yararak düzene koymalıyız, yoksa başarısızlıktan kurtulamayız. Bu görev ancak, *sahiden* özgür bir yönetimin yürürlüğe konması için girişilecek genel kavga çerçevesinde yerine getirilebilir. İnsanların zihinsel yapısının özgürlüğe elverişli, özyönetimi her an uygulamaya hazır olduğu, toplumsal özgürlüğün işleyişini güvence altına alabilmek için vebalı faşistlerin kurduğu partiyi kapatmanın yeteceği, böylece hukukun haksızlığın yerini alacağı, doğrunun yalanı, dürüstlüğün alçaklığı geride bırakacağı yanılsamasına katılırsak, bu gibi yanılsamalara yaslananlarla birlikte yokolup gideriz hiç kuşkusuz. *Özgürlük getirici evrim her şeyden önce bütün yanılsamaların çürütülmesini gerektirir, çünkü bu koşul yerine getirilmeden, akıldışı davranıp düşünmenin insan kitlelerinin beyninden söküp atmak, insanları sorumluluk duygusuna kavuşturup özgürlüğe elverişli kılmak olanaksızdır.* Halk kitlelerini ülküleştirmekle ve onlara yaslanmakla, insanlığı yeni yeni mutsuzluklara itmekteyiz.

Avrupa'daki sayısız özgürlükçü örgütler, insan kitlelerini yiyip bitiren bu hastalık karşısında, eli ayağı tutmayan adamı kötürüm olmadığına, şu uğursuz kurt (1914'te silâh yapımcıları, 1942'de de ruh hastaları) olmasa, ayağa fırlayıp polka yapabileceğine inandırmaya çalışan hekim taslağı gibi davranmaktaydılar. Kötürüm bu sözleri duymaktan hoşlanmaktadır belki, ama sonunda yine kötürüm kalmaktadır. Dürüst hekimse, bu durumda «hoyrat» tutumu benimser, hastayı kandırmaktan titizlikle kaçınır. Hastalığa bilimin gerektirdi-

ği adı koyar, iyileştirilip iyileştirilemeyeceğini araştırır. İlke olarak iyileştirilebileceğine aklı keserse, hemen gerekli çarelere başvurur.

Buyurgan zorba, insan kitlelerinin dirimsel açıdan kusurlu, yetkeye susamış, sizin anlayacağınız *doğuştan-köle* olduklarını öne sürer: dolayısıyla, ancak tek kişilik buyurgan yönetimin onlara uygun düştüğüne inanır. Şurasını bir daha belirtelim ki, bugün yeryüzüne dert ve sıkıntı saçan bütün buyurgan zorbalar ezilen yığınlar arasından çıkmıştır. Bundan ötürü, insan kitlelerini kemiren hastalığı çok iyi bilmektedirler. Ama doğal bilimlerle evrimbilim konusunda en küçük bilgileri yoktur, doğru ve araştırma kavramlarına yabancıdırlar, dolayısıyla, şimdiki durumu *değiştirmeyi* akıllarının köşesinden geçirmezler.

Biçimsel halk yönetimi (demokrasi) yanlılarına gelince, onlar da insan kitlelerinin özgür yaşamaya hazır olduklarını sanarak yanılmaktaydılar: Bu yüzden de, siyasal gücü ellerinde bulundurdukları zaman, insan kitlelerini özgür yaşamaya hazırlama, onlara sorumluluk duygusu kazandırma fırsatını kaçırıyorlardı; bu düşçü demokratlar, fırtına patladığı zaman batıp gittiler, bir daha da su yüzüne çıkamazlar!

Bizim getirdiğimiz yanıt bilimsel ve akılsaldır. İnsan kitlelerinin özgür yaşamaya elverişli olmayışlarına dayalıdır ve biz bu olguyu, ırk gizemciliği (softalığı) gibi, nesnelerin yapısından gelen, değişmez bir şey saymıyoruz: çağı geçmiş toplumsal durum ve koşullardan doğan bu elverişsizliğin yüzde yüz *giderilebileceğine* inanıyoruz; buysa bize iki görev yüklemektedir:

1) İnsanların özgürlüğe elverişsizliklerinin hangi biçimlerde kendini gösterdiğinin ortaya konması ve aydınlatılması.

2) Canlı ve kavrayıcı bir biçimde, özgürlüğe *elverişliliğin* yerleştirilmesine izin verecek hekimsel, eğitbilimsel ve toplumsal araçların geliştirilmesi.

Demokrat hükümetlerin «kusurları»nı, zorba yönetim denen vebayla antlaşma imzalama saplantılarını, demokrat bağlaşıkların (İngiltere'nin İspanya'ya; Rusya'nın Çekoslovakya'ya) ettikleri dönecklikleri, tecimsel çıkarların ilkeleri bastırmasını (Etyopya savaşında İtalya için petrolün, İspanya'ya açılan faşizme karşı savaşta Almanya için Meksika petrolünün, Hitler Almanya'sı için İsveç çeliğinin, Japonya için Amerikan çelik ve kömürünün oynadığı rolü, İngiltere'nin Birmanya ve Hindistan'da takındığı tutumu, toplumcularla ortaklaşmacıların dinsel ve gizemsel inançlarını) ortaya çıkarmanın tam sırasıdır şimdi. Ama insan kitlelerinin yanılgıları, kayıtsızlıkları, edilginlikleri, yetkeye susamışlıklarıyla kıyaslandığı zaman bu «kusurlar» devede kulaktır. Şu önünde geçilmez olgu dimdik karşımızdadır: *yeryüzünde olup biten, iyi kötü, her şeyden yalnız insan kitleleri sorumludur.* Savaşın acısını en çok onların çektiği doğrudur, ama savaşları doğuran ve onlara olanak hazırlayan da yine insan kitlelerinin uyuşuk kayıtsızlığı, yetkeye susamışlığıdır. Mantık gereği bundan çıkan sonuç, *sürekli barışı yalnız, ama yalnız onların, çalışan kitlelerin güvence altına alabileceğidir.* Bu görevi yerine getirmenin en büyük kazancı, sözünü ettiğimiz özgür yaşayabilme yeteneksizliğinin ortadan kalkması olur. Bunuysa ancak emekçi yığınları yerine getirebilir. *Özgürlüğe ve güvence altına alınmış barışa elverişli hale gelebilmeleri için, özgür yaşamaya yatkın olmayan halk yığınlarının, emekçi kitlelerin bir toplumsal güce kavuşmaları gerekir.* Sorunun çelişkisi ve çözümü işte buradadır.

b) İkinci olasılık: savaş sona erdiği zaman bu temel olgular toplumsal bilincin yüzeyine *çıkmazsa* ve eski yanılsamalar yeniden güç kazanırlarsa, şimdiki konumumuzun pek değişmeyeceği varsayılabilir. O zaman, «göz boyayıcı haplar»ın, *biçimsel* özgürlüklerin, *biçimsel* sevinçlerin, *biçimsel* halk yönetimlerinin er-geç yeni zorba yönetimlere ve yeni bir savaşa yol açacakları sonucunu çıkarmamız gerekir. O zaman, «yal-

nızlık»ımız bitmeyecek, şu toplumsal mutsuzluk karşısında, yine kafa tutanlar, hayır diyenler arasında kalacağız demektir; ancak, bizi bekleyen görev çok daha çetinleşecektir. Kişisel alanda, genel gözbağcılık, yanılsama havası içersinde yantutmayan, dürüst bir yaşam sürmeye uğraşacağız elbet. İnsanın doğal yapısına ilişkin bilgilerimizi derinleştirmek ve olanca katkısızlıklarıyla saklamak için amansız savaşlar vereceğiz. Bu koşullarda, acunsal enerjiyi inceleyen yaşam-fizikçisi, yapısal ruhbilim emekçisi, cinsel yaşama çekidüzen verme uzmanı için kendini yanılsamaların etkisinden korumak ve ileri kuşaklara topladığı bilgiyi o *billûrumsu katkısızlığı* içersinde aktarmak son derece güç olacaktır; altıncı, onuncu ya da yirminci dünya savaşından sonra, insan ruhunu (beynini) saran veba, adıyla anılacağı gün, söz konusu bilginin kılgısal olarak insanların elinde bulunması gereklidir. Dolayısıyla biz bilgi kalıtımıza sahip çıkacaklara birtakım yüce başarılar, savaş onurları, «kahramanlık anıları» cephe öyküleri değil, *gelecek* için dirimsel önem taşıyan, pek öyle göze çarpmayan, gürültüsü patırtısı az, alçakgönüllü bir bilgi bırakacağız. Tinsel (manevî) durum ve koşullar çok elverişsiz olsa da, bu görev yerine getirilebilir: *coşkusal vebadan kurtulacak kadar olgunlaşacak kuşak, ille de yanlış yola sapmak zorunda kalmayacak, coşkusal vebanın kanıtlamalarına bin bir acı içersinde karşılık aramayacaktır. Birtakım eski, zamanında önemsenmemiş doğrulara yaslanacak, 1940 kuşağınınkinden çok daha dürüst ve insana yaraşır bir yaşam kurabilecektir.*

Burada pek çok dost bize şu soruyu yöneltebilir: «İyi ama be kardeşim, önemini açıkça gördüğünüz şu doğruyu zorla benimsetmek üzere, neden bir toplumsal güç yaratma kavgasına atılmıyorsunuz? İnsanlık için ölüm-kalım değerinde birtakım olgular bildiğinizi öne sürerken eli kolu bağlı oturursanız, bu korkaklığınızı göstermez mi? Siyasal kavgaya atılıp bir Sağlık Bakanlığı, bir öğretim ya da halk eğitimi görevi elde etmeye, Devlet adamı olmaya çalışın!»

Çok iyi anlıyoruz bu kanıtlamayı. Pek çok dostumuz sordu bize bu soruyu. Pek çokları bu konuyu düşünmek için sabahlara dek uyumadı. İkilem şuradadır:

Kendini kabul ettirecek güce sahip bulunmayan doğrular yararsızdır, salt bilim kurumları çerçevesinde kalır.

Doğru'ya dayanmayan siyasal güç, adı ne olursa olsun, tek kişinin zorba gücüdür, çünkü her zaman, şöyle ya da böyle, az ya da çok, toplumsal sorumluluğun ve kişisel bir yük saydıkları «özgürlük»ün insanlarda uyandırdığı korkuya dayanır.

Tek kişinin elinde toplanan siyasal güçle doğru bağdaşamaz, bunlar birbirlerini iterler.

Tarih göstermiştir ki, onu kendilerine bayrak yapanlar işbaşına geldikleri zaman, doğru tuz-buz olmuştur. «*Siyasal güç, yetki*», *hep, başkalarının uyruk haline getirilmesi demektir.* Oysa, doğruyu dile getiren olgular insanların uyruk haline getirilmesiyle değil, ancak inandırmayla kendilerini kabul ettirebilirler. Bizim Fransız ve Rus devrimlerinden çıkardığımız ders budur. Bu devrimlerin getirdikleri doğruların ömrü on ya da yirmi yılı aşmamıştır. İsa da zamanında müthiş doğrular dile getirmiştir. Papalar gelip İsa'nın yerini alınca, doğrular uçup gitmiştir. Bundan iki bin yıl önce insanların yoksulluğu, mutsuzluğu konusundaki görüşler yerlerini içi boş laflara bırakmış, keçi kılından örülmüş kuşak altın işlemeli ayin kaftanıyla, baskıya başkaldırma güzel cennet vaatlarıyla yer değiştirmiştir. Büyük Fransız Devrimi'nin getirdiği doğrular, cumhuriyet döneminde can vermiş, siyaset cambazlarının ağızlarında, Pétain'lerin bilgisizliğinde, Laval'ların üçkâğıtçılığında eriyip gitmiştir. «Toplum» sözcüğünün yerine «Devlet», «uluslararacı insancılık»ın yerine nişanlı madalyalı yurtseverlik ve Hitler'le antlaşma geçirilince, Marx'çı iktisat biliminin doğruları da Rus Devrimi içersinde erimiştir. Özgürlük uğrunda savaşmış Avrupalı büyük insanların mirasçıları toplumsal

gücü tam anlamıyla ellerinde bulundurdukları halde, bu doğrular Almanya'da, Avusturya'da, İsveç'te, Norveç'te de ölmüştür. 1848'in getirdiği doğrulardan bu yana yüz yıl geçti: bizlerse hâlâ binlerce yıllık pisliklerin altında boğulmaktayız. *Siyasal güçle doğru arasında uyuşmazlık vardır. Bu da insana acı veren, olmaması gereken bir doğrudur.*

Azıcık siyasal yaşantısı bulunanlarımızın, tıpkı siyaset cambazları gibi, siyasal gücü, toplumsal yetkiyi ele geçirme savaşına atılabilecekleri doğrudur elbet. *Ama vaktimiz yok, bizi bekleyen çok daha ivedi işlerimiz var.* Öyle bir kavgaya atıldığımız zaman, bizim için son derece kutsal olan bilgilerimizi yitirebiliriz. İşbaşına gelebilmek, toplumsal yetki elde edebilmek için, halk yığınlarının kuruntularını beslemek gerekir. Bu da bir doğrudur: Lenin, Rus Ortaklaşmacı Partisi'nin kamulaştırma özlemlerine aykırı düşen bir istence öne sürerek katabilmiştir milyonlarca köylüyü devrim davasına ve bu köylüler olmasa, Rus Devrimi yapılamazdı. Lenin köylülere: «Büyük toprak ağalarının topraklarına el koyun. Bu topraklar sizin *kişisel* mülkünüz olarak kalacak!» diyordu. Ve bu söz üzerine, köylüler harekete geçtiler. Daha 1917'de toprakların kamulaştırılacağı söylenseydi, en küçük bir yardımda bulunmazlardı. 1930'a doğru girişilen Rus tarımını kamulaştırma denemesi sırasındaki amansız kavga buna kanıttır. Toplumsal yaşamda birtakım güç ve yalan *dereceleri* vardır. *Halk yığınları doğrudan yana oldukça, zorbalık geriler:* kitlenin beyni akıldışı yanılsamalarla dolduğu oranda, işbaşındaki kişilerin zorba yöntemi kabalaşır, daha geniş alanları kavrar.

Kitlelerin başlarına gelen toplumsal yıkımlardan *kendilerinin* sorumlu olduklarını, bunların suçunu birtakım ruh hastalarına yükleyemeyeceklerini, yazgılarının *kendi* ellerinde olduğunu, bu sorumluluğu kendilerinin seçip alkışladığı herhangi bir önderin sırtına yükleyemeyeceklerini, yeryüzünde olup biten *her şeyden yalnız kendilerinin* sorumlu bulunduğunu söylediğiniz zaman, insan yığınlarının o güne dek öğ-

renip inandıkları şeylerle öylesine çelişirsiniz ki, bu yoldan siyasal gücü elinize geçirebileceğinizi sanmak düpedüz budalalık olur.

Buna karşılık, dünyayı saran yıkımın günün birinde insan kitlelerinin *takındıkları toplumsal tutumun bilincine varmalarına, kendi kendilerini değiştirmeye girişmelerine ve toplumsal sorumluluklarının yükünü omuzlamalarına yol açacak* hale gelmesi *olasılığı* vardır. O zaman, siyasal güç *kitlelerin* elinde olacak, dolayısıyla, «halkın yararına toplumsal yetki»ye sahip çıkmak isteyen küçük kümeleri etkisiz hale getirebileceklerdir. Bundan ötürü, bizim siyasal güç (iktidar) için savaşmamıza hiç gerek yoktur.

Beri yandan insan kitlelerinin, akılsal öz-değişim evresine varabilirlerse, bize gereksinim duyacaklarından, seslenecekleriden, önemli görevler vereceklerinden yüzde yüz eminiz. O zaman bizler birer önder değil, halkın bir parçası olacağız; halkın seçilmiş temsilcileri, «yüce» koruyucuları olmayacağız: bir zamanlar Avusturya ve Almanya'da görüldüğü üzere, insan kitleleri akın akın bakımevlerimize, eğitim yuvalarımıza gelecek, (eğer bizler dürüst kalmaya devam edersek) vereceğimiz bilimsel dersleri ve gösterileri izleyecek, en dirimsel sorunlarına yanıt arayacaklardır (yoksa, şimdiki gibi, kişisel görevlerini yerine getirebilmek için bizden yönerge alma bahanesiyle ya da umuduyla aşındırmayacaklardır eşiklerimizi). Çünkü, insan kitleleri toplumsal yaşamlarının sorumluluğunu *kendileri yüklendikleri* zaman, geçmişin hastalıklı kalıtı olan kendi zayıflıklarıyla, ya da başka türlü söylersek, «özgürlüğe elverişsizlik» kavramıyla dile getirdiğimiz düşünce ve duyarlılık yapılarıyla yüz yüze geleceklerdir. Ve o zaman biz — toplumsal bir kurum olarak — özgürlüğe elverişsizliğin gizli çarklarını, özgürlüğe giden evrimin önüne dikilen engelleri göstermekten, insan kitlelerinin sahici özgürlüğe kavuşmalarına yardımcı olmaktan büyük bir zevk duyacağız.

Bunun içinse, siyasal güce gereksinim duymayız. Her yaştan, uğraştan, renkten, öğretiden insanların, birer hekim, araştırıcı, eğitbilimci, toplumsal danışman, yaşambilimci, fizikçi, yazar, uygulayımcı falan olarak doğruluktan ayrılmazlığımızı ödüllendirecek *güveni*, siyaset cambazlarının şimdiye dek elde edebildikleri yetkilerin hepsinden daha etkili olacaktır. Bilimsel çalışmamızla uygulamamız gerçekliği yansıttığı oranda, bu güven eksiksiz hale gelecektir. Bu güven öyle kaba kuvvetle falan ele geçirilemez, işlerine tam bir dürüstlükle sarılanların ödülüdür o. Bilgilerimizi bugünkü insanların sürüsel «etkiyi artırma» düşüncesine uydurmaktan titizlikle kaçınmamız gerekir. Etkinliklerimizin halkta uyandıracağı genel güven ancak coşkusal vebanın yapısının çok daha iyi tanınmasıyla yaratılabilir.

Bizden hizmet istenmesi, özyönetimin toplumsal yaşama gerçekten egemen olduğunu, «doğruyu derinleştirme» ve verimli bir özeleştiriye girişme isteğinin çalışan kitlelerin zihninde yer ettiğini kanıtlayacaktır. Kurduğumuz örgüt, eski bilği öğretileriyle (idéologie'lerle) şimdiye dek uygulanan siyasetlerin akıldışı niteliğini anlayan biricik örgüt olduğundan, sonuç başka türlü olamayacaktır. Yoo, tam tersine, bizi hâlâ «muhalif» sayarlarsa, bu, toplumun henüz akıldışıcılıkla onun çarklarını kavrayacak kadar olgunlaşmadığını kanıtlayacaktır. Bu durumdaysa, siyasal güç hiç işimize yaramayacak, onu ele geçirmekle, biz de herkes gibi akıldışı düşünüp davranma tuzağına düşmüş olacağız demektir.

Ama hiç kimse, siyasal güçten böyle kendi isteğimizle vazgeçişimize bakarak çalışmamızı küçümsemeye kalkmasın. Biz, «gözü yükseklerde olmayan», «alçakgönüllü bilgin» rolü oynamıyoruz. Çalışmamızın amacı yaşamın kaynaklarını bulmaktır, temel doğal-bilimler içersinde yer almaktadır. Her türlü yersiz alçakgönüllülük bize zarar verir. «Bedensel boşalma gücü»nün, «Dinyeper barajı» yanında önemsiz gözüktüğü doğrudur; «kişilik zırhı», «karartma»nın yanında çocuk

oyuncağı gibi durmaktadır; «acunsal enerji», «Bataan - Tobruk» savaşının yanında bilim adamlarına özgü bir züppelik gibi kalmaktadır. Ama bu *güncel yaşam*'ın bakış açısıdır. Kepler yasalarına oranlandığı zaman nedir Büyük İskender'den geriye kalan? Ya da devimbilim (mekanik) yasalarına kıyasla Sezar'ın önemi nedir? Gözle görülmeyen organizmalarla bilinç-dışı yaşamın bulunuşunun yanında ne önemi vardır Napolyon'un giriştiği savaşların? Ya ilerde, acunsal enerjiyle kıyaslandığı zaman, ne kalacaktır «büyük ruh hastası»ndan (Hitler'den) geriye? Siyasal güce kavuşmaktan vazgeçmek, insan yaşamına akılcı bir yol çizme denemesinden cayma anlamına gelmez. Dünyayı değiştiren, yapılan etkidir: bu etkiyse, öngörüşlü, derin, devrimci, sahici, canlandırıcı olacaktır. Onun kendini yarın ya da öbür gün duyurmasının hiç önemi yoktur. Yeni bilim dalımızın meyvelerini bugün değil de yarın devşirmek çalışan insan kitlelerinin işi olacaktır. İnsan kitlelerinin yaşamları ve etkinlikleri konusunda yüklendikleri sorumluluk, bir ayakkabıcının ayakkabıları, hekimin hastaları, araştırmacının gözlemleri, mimarın yapıları karşısındaki sorumluluğundan az değildir. Bizim halkı mutlu kılmak ya da ona acımak gibi bir niyetimiz yok. *İnsanları ciddiye alıyoruz biz!* Bize gereksinim duydukları zaman, seslenecekleridir. Biz de buna hemen karşılık vereceğiz. Kendi payıma, bilgimi başkalarına zorla kabul ettirmek için siyasal güç, yetki ardında koşmaya yokum.

2. DİRİMSEL KATILIK, ÖZGÜRLÜĞE ELVERİŞSİZLİK, YAŞAMA MAKİNACI VE BUYURGAN GÖZLE BAKIŞ

Çürütülmez bir olguyla karşı karşıyayız: *İnsan toplumunun tarihi boyunca, insan kitleleri, elde edebilmek için kanlı savaşlara giriştikleri özgürlük ve barışı sürdürebilmeyi, düzene koymayı, geliştirmeyi beceremezmişlerdir.* Özgürlük derken, kişisel ve toplumsal gelişmeye izin veren *sahici* özgürlükten,

yaşama korkusunu, her türlü iktisadî ezilmeyi, kişiliğimizin serpilip çiçeklenmesini köstekleyen her türlü gerici ket vurmayı kaldırıp atmaktan söz ediyoruz; kısacası, özgürlük deyince, *insan yaşamının özgürlük içersinde kendi kendine yönetilmesi*'ni anlıyoruz. Bütün yanılsamalardan kurtaralım kendimizi! İnsan kitlelerinde, özgürlük uğruna savaşanların tüm çabalarını boşa çıkaracak, her türlü evrimi köstekleyen, gerici, öldürücü bir güç var bugün.

Bu gerici, geri götürücü güç insan kitlelerinde *sorumluluk ve özgürlük korkusu* biçiminde kendini göstermektedir. Ahlâksal yargılamalar değil bu dediklerimiz. Söz konusu korku, çağdaş insanın dirimsel yapısına derinlemesine işlemiştir; bu yapı — faşisti açığa vuran inanç uyarınca — «insanın doğası»ndan gelmez, tarih boyunca oluşmuştur; dolayısıyla, pekâlâ değiştirilebilir. Özgürlük korkusunun oynadığı toplumsal rolü açıkça ve az sözle betimlemek kolay değildir. Bu konuda, James Aldridge'in 24 Haziran 1942'de, British in Africa lack killer urge» başlığıyla *New York Times*'te çıkan haberini örnek vereceğim. Şunları okuruz bu yazıda:

Alman Afrika Ordusu, çok daha hızlı, öfkeli, erkekçe ve acımasız davrandığı için Sekizinci Ordu'yu yenmiştir. Terimin en geleneksel anlamıyla, Alman askerleri sıfır numaradırlar. Ama Mareşal Erwin Rommel ve çetesi gözü kanlı adamlardır, alıklık derecesinde serttirler. Erkek yapılı ve çeviktirler, pek az düşgücüne sahip ya da bundan tam anlamıyla yoksun birer katildirler. Çetin olduğu kadar da kılgısal bir yaşamdan gelen, en kılgısal biçimde savaşan, birer eylem adamıdırlar: insan öldürme zanaatını öğrenmiş birer Nazi'dir bunlar. Alman savaş önderleri, insan öldürmeye yarayan sert matematik bilimini hiç durmadan deneyen ve yetkinleştiren bilim adamlarıdırlar. Hepsi birer matematikçi, mühendis, kimyacı gibi, en karmaşık sorunları çözecek biçimde yetiştirilmişlerdir. Sanatın ya da düşgücünün hiç işi yoktur burada. Onlar için, sa-

vaş uygulamaya konmuş fizik bilimidir. Alman askerinin ruhbilimsel eğitimi onu bir kafa koparıcı, deri yüzücü kılmaya yöneliktir. Uğraşı insan öldürmek olan, başka iş yapmayan bir paralı askerdir o. Kendini, yeryüzünün en sert, en acımasız insanı olarak düşünür. Gerçekte, kolayca yıkılır, sanıldığı kadar sert değildir, karşısındaki düşman aynı köktenci, yokedici yöntemleri uyguladığı zaman, basit bir bıçakla ortadan kaldırılabilir... İngiliz askeri, yeryüzünün en yiğit adamıdır, ama bunu asker sertliğiyle karıştırmamak gerekir. Onda, kararlılığın verdiği sertlik vardır, ancak bu, onu düşmanı bilimsel yöntemlerle öldüren bir katil haline getiren bir sertlik değildir.

Bu, benim şimdiye dek okuduğum en iyi robotumsu asker hayranlığı betimlemesidir. *Devimbilimle, (mekanikle) robotumsu insan yapısı ve eziyetçi öldürme arasındaki mutlak özdeşliği* ansızın açığa vurmaktadır. Bu özdeşlik, Alman sömürgeciliğinin tekelci zorba bilgi öğretisinde kolay kolay aşılmaz bir biçimde dile gelmiştir. Bu makinacı üçlemenin karşısında, insanı makina, makinayı insanın efendisi, askerce yaşamayı insanlığın en değerli çiçeği saymayan yaşam anlayışı vardır. Yaşama ve toplumsal işlevlere değer veren bu anlayış kaça kaça en sonunda Batılı demokrasilere sığındı: insanlığın içine düştüğü korkunç kargaşadan sağ ve esen çıkıp çıkamayacağını bilemeyiz.

Ne denli acıklı ve tehlikeli olursa olsun, demokrasilerin yenilgisinin, makinacı robotluğun tam tersi olan, *insan yaşamı karşısında duyulan saygıya* dayalı şu derin insanlığın belirtisi olduğunu söylesem, herhangi bir general omuz silker geçerdi belki. Aldridge, demokrat ülke ordularının — robot-insanların tersine — insan yaşamını kollamaya çalışan komutanlarını suçlarken yanılgıya düşüyor. Faşizme karşı savaşanlara, insanları Prusyalı robotların geliştirdikleri yöntemlerden daha düşüncesiz, daha robotumsu, daha bilimsel yollarla öldürmelerini salık verirken de öyle. Robotları kendi yöntemleriy-

le yenmek, iblisi duayla kovmaya benzer: böyle davranan kişi, insan öldürme bilimini yetkinleştirerek, kendini robot-adam haline getirmiş olur ve düşmanı tarafından yürürlüğe konmuş süreci devam ettirir. O zaman, sonsuza dek barış içersinde yaşayacak, şimdikinden ayrı bir insan toplumu kurma umudu tümden yitip gider.

Bizim faşizmle savaşımız başka türlüdür. Biz, faşizm denen korkunç kıyıma yol açan tarihsel ve dirimsel (biyolojik) nedenleri açıkgörüşlülük ve titizlikle araştırmaktayız. Faşist vebayı ortadan kaldırmaya işte bu bilgi izin verecektir, yoksa onun yöntemlerini kullanma değil. Buyurgan yönetimi onun yöntemleriyle ortadan kaldırma[4] olanağı yoktur, hele hele, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, faşist yozlaşmaya düşmeden, ondan «daha iyisi»ni becermenin hiç. Buyurgan yönetimin izlediği yol makinacılık, ölüm, kötürümlük, umutsuzluk yoludur. Yaşamın yoluysa bambaşkadır, çok daha sarp, tehlikeli, dürüst, umut doludur.

Bütün güncel siyaset değerlendirmelerini bir yana bırakıp ilgimizi *yalnızca* şu soru üzerinde toplayalım: *makina, insanoğlu ve bilimsel adam öldürme arasındaki işlev özdeşliğinin kökeni nerededir?* Bu soru, gemi yapımı, batan teknelerin yerini doldurmaya yetecek mi, ya da, acaba Prusyalı robot Bakü petrol kuyularına ulaşabilecek mi? gibi sorular yanında çok dar sınırlı gözükebilir. Güncel sorunların önemini küçümsemiyoruz. Evimde yangın çıkınca, ilkin ateşi söndürmeye, — elimden gelirse — çalışma taslaklarımı, en önemli kitaplarla aygıtları kurtarmaya uğraşırım elbet. Ama, önünde sonunda, yeni bir ev kurmak zorunda kalır, böyle bir felâketin bir daha başıma gelmemesi için, yangına yol açabilecek nedenleri uzun uzun düşünürüm.

İNSANOĞLU, ASLINDA BİR MEMELİ HAYVANDIR. İnsanoğlunun tersine, hayvanlar birer robot, eziyetdüşkünü de-

ğildirler, toplumları (aynı tür içersinde) insana oranla son derece barışseverdir. Burada karşımıza çıkan temel sorun şudur: *İnsanı yozlaşıp robotlaşmaya iten şey nedir?*

«Hayvan» derken kötü, acımasız ya da «aşağı» bir varlık değil, yalnızca dirimsel bir olgu düşünmekteyim. İnsanoğlu çok garip bir anlayış geliştirmiştir, buna göre kendisi bir memeli hayvan değildir, her türlü «kötü» ve «hayvansı» niteliklerden arınmış bir «insan»dır. İnsanoğlu, elindeki bütün olanaklarla yırtıcı hayvandan uzaklaşmakta, «üstünlüğü»nü doğrulamak üzere, onu hayvandan ayıran kafa eğitim ve üretimiyle uygarlığa sahip çıkmaktadır. Tutumuyla, «değer kuramları»yla, ahlâk felsefeleriyle, «düzmece davaları»yla, aslında bir memeli hayvan olduğunu, düşlediği şeyden çok öbür memeli hayvanlara yakın olduğunu unutmaya çalıştığını kanıtlamaktadır. Cermen ırkından gelen «üstün-insan»ın kökeni işte bu hayvandan uzaklaşma çabasındadır. Kötü yürekliliği, soydaşlarıyla barış içinde yaşayamaması ve şimdiki gibi savaşlarla öbür memeli hayvanlardan yalnızca ölçüsüz eziyetçiliğiyle, buyurgan yaşam anlayışı, makinacı bilim, makina üçlüsüyle ayrıldığını göstermektedir. Çağlar boyunca uygarlığın elde ettiği sonuçlara bakılınca, insanların öne sürdüklerinin yanlış olmakla kalmayıp, insanlara birer memeli hayvan olduklarını unutturma ereğini güttüğü saptanmaktadır. *İnsanların kendileri hakkındaki yanılsamaları nereden gelmektedir, nasıl doğmuştur bu yanılsamalar?*

İnsanoğlunun yaşamı ikiye ayrılmıştır: yaşamının bir bölümü (cinsel doyum, beslenme, doğaya bağlılık gibi) *dirimsel* (yaşambilimsel: biologique) yasalara uymakta, *öbür* bölümüyse makinacı uygarlık tarafından belirlenmektedir (kendi toplumsal düzenine ilişkin makinacı düşünceler, hayvanlar dünyasına egemen olduğu düşüncesi, öbür insan kümelerine karşı takındığı, ırk ve sınıf değerlendirmelerine dayalı tutum, mülk sahibi olma, olmama, bilim, din konusundaki değer yargıları vb.). İnsanın varlık ve düşüncesi, aynı anda, iki düz-

lemde sürmektedir: *hem hayvandır, hem değildir; dirimsel açıdan* doğaya bağlı bulunuşuyla *uygulayımsal* (teknik) evrimi çatışmaktadır. İnsanoğlunun geliştirdiği kendisiyle ilgili kavramların hepsi, yarattığı makinalara dayanmaktadır. Makina yapım ve kullanımı, insana, makinayla birlikte ve onun aracılığıyla kendini de geliştirip çok daha «yüce» bir varlık haline geldiği sanısını vermiştir. Beri yandan, insanoğlu makinaya hayvanı anımsatan bir görünüş ve işleyiş kazandırmıştır. Lokomotifin önünü görmek üzere gözleri, koşmak için bacakları, kömür yutmak için ağzı, külleri boşaltmak için delikleri, ses çıkarmak için de kolları ve aygıtları vardır. Böylece, işleyiş uygulayımının ürünleri, insanoğlunun etkili olduğu alanın genişlemesi anlamına gelmektedir. Makinalar, insanın dirimsel örgütlenmesini etkili bir biçimde sağa sola uzatmakta, yaymaktadır. Makinalar ona, salt elleriyle yapamayacağı şeyi, doğaya daha iyi egemen olabilme olanağını sağlamaktadırlar. Zamana ve uzaya egemen olmasına izin vermektedirler; böylece, makina insanın bir parçası, sevilen ve sayılan bölümsel bir gerçeklik olup çıkmaktadır. İnsanoğlu, makinaların yaşamını kolaylaştıracağını, dünyadan daha çok zevk alabilmesini sağlayacağını düşlemektedir. Makina yardımıyla yaşamdan daha çok tat alma, insanlığın en eski düşüdür. Peki, düş böyle, ya gerçek ne durumda acaba? *Gerçekte, makina öteden beri, onunla arasına belli bir uzaklık koymayı becerememezse yıkımına yol açacak olan en tehlikeli düşmanı olagelmiştir insanoğlunun, bundan sonra da öyle olacaktır.*

Makinanın gelişmesinin koşulladığı uygarlaştırıcı ilerleme, *insanoğlunun dirimsel düzenlenişine ilişkin hem yanlış, hem zararlı bir yorumla* atbaşı gitmekteydi. İnsanoğlu, makina yaparken, devimbilimin (mekaniğin) ve cansız enerjinin yasalarına uymaktaydı. Bu uygulayım (teknik), insanoğlu *kendi yapısının* ve *örgütlenmesinin* ne olduğunu araştırmaya girişmezden önce, birtakım ilerlemeler göstermişti. Ama insanoğlu, yavaş yavaş, sakına sakına ve çoğu kez türdaşlarının ca-

nını alma gözdağları altında, kendi organlarını keşfetme yürekliliğini gösterdi, bunların işlevlerini yüzyıllar boyunca makina yapımında ortaya konan ilkelere göre yorumladı: kendi organlarının işleyişini yorumlayışı makinacı, cansız maddeye göre, katı ilkeli oldu. *Yaşamın makinacı bakışla yorumlanması, makina uygarlığının kaçınılmaz sonucudur.* Oysa, yaşamın işlevleri makinaların işleyişinden yüzde yüz ayrıdır, devimbilime girmezler. Özgül dirimsel enerji, orgon, ne devimbilim, ne de elektrikbilim alanına girmeyen yasalara uyar. Dünyayı makinacı anlayışla yorumlayışının tutsağı olan insanoğlu, dirimsel işlevin ancak yaşama özgü, devimbilim (mekanik) alanına girmeyen yanını yakalayamıyordu elbet. O, günün birinde Frankenstein'a benzer bir robot-insan, ya da en azından yapay bir yürek ya da protein geliştirmeyi düşlemektedir. İnsanın düşgücünde, kendi yaptığı robot-adamı tasarlayışı, dış görünüşüyle azıcık insana benzeyen, ama makinamsı, alık devinişiyle ondan ayrılan kaba bir canavara benzemektedir: bu yaratığın devlere özgü güçleri vardır, bunlar bir kez harekete geçtiler mi, o çılgınca öldürücülüklerini kimseccikler dizginleyip durduramaz. Walt Disney, «Büyücü Çırağı» adlı çizgifilminde bu anlayışı çok güzel somutlaştırmıştır. İnsanın düşgücünden çıkmış, insana ve onun organlarının düzenlenişine ilişkin ürünlerin hepsinde bizi şaşırtan nitelik, hiç bir yaşam, iyilikseverlik, toplumseverlik, doğaya bağlılık belirtisinin bulunmayışıdır. Buna karşılık, insanın sahneye çıkardığı hayvanlara kendisinde bulunmayan, robot-adamına bağışlamadığı nitelikleri yakıştırması son derece anlamlıdır.

Demek ki, «insanoğlu» düşgücünde kendisini robotumsu, acımasız, doğa-üstü güçlere sahip, her türlü duygu ve yaşamdan yoksun bir canavar gibi, hayvanıysa, insanın bütün nitelik ve zayıflıklarını taşıyan canlı bir varlık biçiminde görmektedir. Şimdi bütün iş, insanın bu hayal oyunlarında bir gerçekliği yeniden üretip üretmediğinin bilinmesindedir. Bu soruya verilecek yanıt şudur: *Evet, hem de nasıl!* İnsanoğlu,

içindeki dirimsel çelişkiyi bize son derece anlamlı bir biçimde betimlemektedir:

a) Düşünsel dünyada: kötü hayvan — yüce insan;

b) Gerçeklikte: özgür ve iyilikçi hayvan — kaba-robot-insan.

Böylece makina, kendisini yapan insanoğluna, iç düzeni konusunda makinacı, kendi başına çalışan, cansız, kaskatı bir düşün vermektedir. İnsanoğlu, kendi iç örgütlenmesini şöyle görmektedir: beyin, «evrimin en yetkin ürünü»dür. O, insanın «yönetim merkezi»dir, tıpkı bir Devlet'in «hükümdarı»nın «uyrukları»na buyruk verişi gibi, vücuttaki bütün organlara «içtepiler» (ilcalar: impulsion'lar) göndermektedir. Vücudun organları beyne, «sinir» denen telgraf telleriyle bağlıdırlar (bu görüş tepeden tırnağa yanlıştır, çünkü insan bedenindeki organların, yeryüzündeki milyarlarca organizmada beyin oluşmazdan çok önce birer dirimsel işlevi vardı. Öte yandan, deneysel bedenbilim temel dirimsel işlevlerin, köpek ya da tavukta, beynin kesilip alınmasından sonra da uzun süre yaşadıklarını göstermiştir)[1]. Süt çocukları üç saatta bir şu kadar gram süt emmeli, şu kadar saat uyumalıdır. Aldıkları besinde X gram yağ, Y gram protein, Z gram şeker bulunmalıdır. İnsanoğlu düğün gününe dek cinsel eğilim duymaz: cinsel güdüleri ancak o anda ortaya çıkar. Tanrı dünyayı altı günde yaratmış, yedinci gün dinlenmiştir, tıpkı makinanın yaratıcısı insanoğlu gibi. Çocuklar X saat matematik, Y saat kimya, Z saat hayvanbilim (zoologie) çalışırlar, hem de hepsi aynı biçimde ve hepsinin aynı ölçüde bilgi alması gerekir. Üstün zekâ 100'le, ortalama zekâ 80'le, tam geri zekâlılıksa 40 birimle gösterilir. 90 numara alan doktor olur, 89 alan olamaz.

[1] Bu konuda daha çağdaş ve ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler, François Jacob'un **La Logique du vivant** (Canlı Varlığın Mantığı), Jacques Monod'un **Le Hasard et la Nécessité** (Raslantı ve Gereklilik) adlı yapıtlarına başvurabilirler.

Ruhsal dünya, ruhbilim dünyası çağdaş insan için dumanlı, giz dolu bir veridir, ya da, en iyi varsayımla, birtakım çekmecelerde özenle saklanan bir beyin salgısıdır. Tıpkı dışkılıktan çıkan şeylerin barsakların dışarı attığı artıklar oluşu gibi, düşünce de beynin dışkısıdır. İnsanoğlu yüzyıllarca ruhun varlığını yadsımakla kalmamış, bütün duyumlarıyla ruhsal deneylerini açıklama girişimini elinin tersiyle itmiştir. Buna karşılık, bütün coşkularını (heyecanlarını) içine yerleştirdiği gizemli bir dizge geliştirmiştir. Hedef alınanlar ister «ermişler», ister «ırkın arılığı» ya da «Devlet» olsun, gizemsel dizgesinden kuşkulanan herkesi ölümle cezalandırmıştır. Böylece insanoğlu, kendi iç düzeni, örgütlenmesi konusunda hem makinacı, istem-dışı çalışan, hem de gizemci bir anlayış geliştirmiştir. Dirimsel, yaşambilimsel anlayışı, makina yapabilme yeteneğinin çok gerisinde kaldı. Kendini anlamaktan vazgeçti. Kendi çabalarıyla yarattığı makina, organlarının işleyişini açıklamasına yetti[2].

İnsanın işleyimsel (endüstriyel) ustalığıyla dirimsel (biyolojik) anlayışı arasındaki bu boşluk acaba yalnız bilgi eksikliğinden mi gelmektedir? Yoksa bunun bilinçsiz bir niyet, bilinçdışı olsa da istemli bir kendi organizmasını anlamaktan kaçma olduğuna karar verebilir miyiz? [Acunsal enerjiyle (orgon'la) ilgili deneylere giriştiğim zaman, on binlerce sıradışı araştırmacının dünyayı çevrelcyen hava katmanındaki acunsal enerjiyi hiç farkctmemiş olmasına hep şaşmışımdır!]

Buna verilecek yanıt açıktır: yaşamı anlama yetersizliği, yaşamın makinacı görüşle açıklanması, makinaya her şeyden fazla değer verme bilinçdışı niyetlerden ötürüdür. İnsanoğlu,

[2] Dirimsel örgütlenmeyle uygulayımsal örgütlenme, canlıcılıkla makinamsı kendi kendine çalışma arasındaki acıklı çekişme, şu olgularda açıkça kendini göstermektedir: düşünsel düzeyi kitleye göre belirlenmiş hiç bir insan savaş istemez; ama savaş, bir robot-canavar gibi, hepsini yutar. **Oysa bu robot-canavar, canlılığını, esnekliğini yitirmiş insanoğlundan başka bir şey değildir.**

devimbilimsel (mekanik) yollardan, pekâlâ birtakım makinalar yapabilir, aynı zamanda da makinamsı-olmayan, *canlı* yaşamı anlayabilirdi. İnsanoğlunu varoluşunun önemli durumlarında gözlemlediğiniz zaman, bu niyetin niteliğini kolayca yakalarsınız.

Makina uygarlığı insanın hayvansal yaşamını iyileştirmekle kalmadı, ayrıca, ona çok daha önemli, ama *akıldışı* öznel bir işlev yükledi: bu uygarlığın görevi, insanoğlunu *bir hayvan olmadığına, hayvandan çok köklü bir biçimde ayrıldığına* inandırmaktı. İnsanın bilim, din, sanat ve her türlü yaşam belirtisinde, hiç durmadan, *hayvan* değil *insan* olduğunu öne sürmesinin ne yararı vardır acaba? —ki bu, karşımıza çıkan ikinci önemli sorudur. İnsanoğlunun en yüce görevinin «varlığındaki hayvansal yanı ortadan kaldırmak» olduğunu öne sürmenin ne yararı var! Birtakım «üstün» değerleri yaşatması gerektiğini, çocuk denen «şu küçük vahşi hayvan»ın eğitilmesi ve «üstün» insan haline getirilmesi gerektiğini öne sürmenin yararı nedir? Nasıl olmaktadır da insanoğlu üstünde oturduğu, içinden çıktığı, kopmamacasına bağlı bulunduğu dirimsel dalı kesmek üzere böylesine canla başla çalışmaktadır? Dirimsel yapısını yadsımanın doğurduğu zararların (akıl hastalıklarının, dirimsel uyuşuklukların, eziyet düşkünlüğünün, savaşların) sağlık, kafa eğitim ve üretimi, bilgi-öğretisi alanlarındaki etkilerini nasıl yakalayamamaktadır? İnsan zekâsı (anlağı: anlama yeteneği), insanoğlunun çektiği yoksulluğun ancak hayvansal yanını bütünüyle tanıdığı zaman yenilebileceğini kavrayacak yetenekte değil midir acaba? İnsan, kendisini öbür memeli hayvanlardan ayıran biricik şeyin, yaşama güvenliğini artırması, dolayısıyla gerçek doğasına akıldışı yöntemlerle burnunu sokmaktan vazgeçmesi olduğunu hiç mi anlayamayacak?

«Hayvandan uzaklaşalım, cinsel yaşamdan uzaklaşalım!» Bütün insanî bilgi öğretilerinin oluşumları işte bu istenceye (dövize) dayanmaktadır. Şu ya da bu öğretinin kendine seç-

tiği kılığın hiç önemi yoktur: nitekim faşist «sahici üstün-insan»dan, ortaklaşmacı «işçi sınıfı onuru»ndan, Hıristiyan «insanın tinsel ve ahlâksal yapısı»ndan, özgürlük yanlısı «üstün insan değerleri»nden söz edecektir. Bütün bu lafların ardında, hep aynı tekdüze şarkıyı dinleriz: «Hayvan değilim ben; makinalar bulup yaptım; hiç bir hayvan makina yapamadı! *Ben de, hayvanınki gibi üreme organı yoktur!*» zekânın, «katkısız», makinacı, mantıklı aklın «güdü» karşısında göklere çıkarılmasının; kafa eğitim ve üretimiyle doğa, akılla vücut, çalışmayla cinsel etkinlik, Devlet'le birey, «üstün-insan»la «alçak-insan» arasındaki karşıtlığın kaynağı buradadır.

Peki ama nasıl oluyor da, bütün çocuklar coşkusal vebaya tutulmuş generallerin adlarını bilirken, otomobil ve telsiz kullananların ancak birkaçı otomobille radyoyu bulanların adlarını ezbere söyleyebiliyor?

Doğal bilimler insana, gerçekte, uçsuz bucaksız evrende yitip gitmiş ufacık bir böcek olduğunu anlatmaktadır. Coşkusal vebaya yakalanmış siyasetçiyse ona, hiç durmadan, hayvan değil, «siyasal bir hayvan», yani «hayvan-olmayan» özel bir varlık, bir değer yaratıcı, «tinsel, ahlâksal bir varlık» olduğunu söylemektedir. Platon'un Devlet düşününün dünyaya ettiği kötülüğü kim kestirebilir! Eğer insanoğlu siyaset cambazını bilginden daha iyi tanıyorsa, bu, hayvan olduğunun kendisine anımsatılmasını istemeyişinden, *hayvan olmayı arzulamayışındandır!*

Bu açıdan bakıldığında, hayvan zekâdan yoksundur, yalnız «kötü içgüdüleri» vardır onun, kafa eğitimi yoktur, «en aşağılık güdüler»in itkisiyle hareket eder, «değer» nedir bilmez, ancak «somut gereksinimleri»ne kulak asar. Bu saptamalar, özellikle, yaşamının anlamını para kazanma yarışında gören insanlar tarafından yapılır. Şu yaşadığımız İkinci Dünya Savaşı gibi öldürücü bir savaşın ufacık bir akılsal işlevi varsa, o da, yukarıda andığımıza benzer düşüncelerin yüzde yüz akıldışı ve yalan olduklarını ortaya çıkarmak olabilir. İnsan-

oğlu kimseye eziyet etmeden, sapıklık yapmadan, aşağılıklara düşmeden, herhangi bir hayvan, bir karınca ya da fil gibi mutlu yaşayabilmeliydi. Oysa insanoğlu, dünyanın evrenin merkezi, acundaki canlı varlık bulunduran biricik gezegen olduğunu düşleyecek kadar boş bir kendini beğenmişliğe kapılmıştır; hayvanı «ruhsuz», ahlâkı bulunmayan, hatta ahlâksız bir varlık sayan felsefesi de aynı derecede zararlı, uğursuzdur. Baltayla komşumun kafasını ikiye yararken bir yeni çağ ermişi olduğumu öne sürsem, tuttukları gibi ya akılhastanesine kapatırlardı beni, ya da elektrikli iskemleye oturturlardı. Birtakım düşünsel «değerler»i benimsedikten sonra tam tersi yönde davranan kişi, aynı çelişkiye düşmektedir. Bu çelişkiyi «savaş ve devrimler yüzyılı», «cephede yaşananların yüce anısı», «ömürlük savaşbilimi (stratégie) ile günlük siyasal oyunun (tactique'in) geçirdiği evrimin tepe noktası» gibi allı pullu toplumbilimsel laflarla dile getirmesi, dirimsel ve toplumsal örgütlenişi konusundaki körlüğüyle zihinsel karışıklığının aşılmaz oluşlarını değiştirmez.

Bu tutumun doğal olmadığı açıktır, o, makinacı uygarlığın geçirdiği evrimin sonucudur. Bu tutum, ataerkil düzen insanoğluna buyurgan bir kişilik yapısı kazandırmaya ve bunu çocuklarla gençlerin cinsel etkinliklerini kısarak, cinsel arzularını bilinçaltına iterek yapmaya giriştiği zaman kendini göstermiştir. Çocuktaki doğanın, «hayvan»ın baskı altına alınması, insanın «uyruk» ve «robot» haline getirilmesinin başlıca aracı olagelmiştir, bugün de öyledir (bu iktisadî-toplumsal süreci, insanın zihinsel yapılarının oluşumuyla öğretisi üzerindeki etkileriyle birlikte, *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* adlı yapıtımda inceledim). Bütün öğretilerin ve eğitsel oluşumların en belirgin notası aynı anda hem yoluna devam ediyor, hem de türlü dallara ayrılıyordu: «Üretken cinsel etkinlikten uzaklaşalım», «hayvandan uzaklaşalım!» İnsanoğlu, dirimsel kökenlerinden uzaklaşabilmek için atbaşı giden şu iki sürece, toplumsal süreçle ruhbilimsel sürece başvurmuştur. Ataerkil

(pederşahi: patriarcal) düzen yerleştikçe, insanoğlunun günlük işler ve savaştaki eziyetçi ve acımasız eğilimleri, robotumsu davranışları, yüzündeki maskenin sertliği, coşkular (heyecanlar) karşısındaki zırhı, sapıklık ve suça yatkınlıkları belirginleşip ciddileşiyordu.

Dirimsel evrimin uğradığı bu yön değiştirmenin yıkıcı etkileri ancak birkaç yıldır farkedilmeye başlandı. Bu noktada, insanın içinden, durumu fazla iyimser bir bakışla değerlendirme arzusu gelebilir. Nitekim, şöyle akılyürütebiliriz: insanın, kendi doğal yapısını makina uygarlığına göre açıklamakla yanılgıya düştüğü doğrudur. Ama şimdi bu yanılgı kabul edildiğine göre, düzeltmek kolaydır: uygarlık ancak makinaya dayanabilir, ama insanın yaşam karşısındaki tutumu kolayca canlıcı (animée) ve işlevsel bir görüşle değiştirilebilir. Akıllı bir Eğitim ya da Kafa Eğitimi Bakanı, öğretimi bu yöne çevirebilecek yönergeler verebilir. Bir iki kuşak içersinde, yanlışlık düzeltilir. Rus Devrimi sırasında, 1917-1923 yılları arasında, pek çok akıllı kimse böyle düşünmekteydi.

Yaşama makinacı (mécaniste) gözle bakış basit bir «düşün», basit bir «kavram» olsaydı, bu kanıtlama yerinde olurdu. Ama bütün toplumsal katmanlardan seçilen sıradan kişilerin ruhçözümlemesi göstermiştir ki, makinacı öğreti toplumsal süreçlerin insanın ruhsal dünyasına «yansıması» değil, daha fazla bir şeydir:

Binlerce yıllık makinacı evrim sırasında, yaşama makinacı gözle bakış, kuşaktan kuşağa, insanın dirimsel dizgesine işlemiştir. Dolayısıyla, yaşama işlevlerini makinacı yönde, gerçekten değiştirmiştir. İnsanoğlunun üretken cinsel işlevinin yıkılması süreci, kanının donmasına yol açmıştır. İnsanoğlu, yapısındaki bütün doğal, kendiliğinden niteliklere karşı kaskatı bir zırh kuşanmış, dirimsel öz-düzenleme işleviyle ilintisini yitirmiştir, canlı ve özgür şeyler karşısında müthiş bir cansıkıntısı duymaktadır.

Bu *dirimsel uyuşukluk* özellikle, bütün bedenin gerginleşip katılaşmasında ve kan dolaşımının gözle görülür derecede yavaşlamasında kendini belli etmektedir: anlama yeteneği azalmakta, doğal toplumsal duyu işlemez hale gelmekte, ruh hastalıkları, çıldırma genelleşmektedir. Bu savı destekleyen olgular, *Bedensel Boşalmanın İşlevi* adlı yapıtta ayrıntılarıyla gösterilmiştir. «Uygar» denen insan gergin, kaskatı, robotumsu bir hal almış, içinden geldiği gibi, kendiliğinden davranma yeteneğini yitirmiş, yani kendi kendine yürüyen makina-insana, «beyin makinası»na dönüşmüştür. Artık yalnız bir makina gibi işlediğine inanmamakta, *gerçekten de tam bir makina, bir robot gibi işlemektedir*. Makina gibi yaşamakta, sevmekte, nefret etmekte, düşünmektedir. Dirimsel açıdan uyuşuklaşmış, doğanın kendisine bağışladığı yaşamını düzene koyma işlevini yitirmiş, en aşırı biçimi buyurgan zorba yönetim vebası olan birtakım kişilik davranışları benimsemiştir: zorba yönetim vebası, astlı-üstlü Devlet anlayışı, toplumun makinamsı yönetimi, sorumluluktan korkma, şiddetli bir önder arzusu («Führer-sehnsucht») ve yetke özlemi, hep birilerinden buyruk alma saplantısı, doğal bilimler konusunda makinacı görüşle düşünme, savaşta kıyasıya adam öldürme biçiminde kendini gösterir. Platon'un Devlet düşüncesinin Yunan köle pazarları arasından doğmuş bulunması rastlantı değildir.

Bugüne dek yaşayabilmiş olması da öyle: birtakım yüklenilere (angaryalara) koşulmanın yerini, çağımızda, ruhsal kölelik almıştır.

Faşist veba sorunu bizi alıp insanın dirimsel örgütlenmesi, düzenliliği sorununun tam göbeğine getirmiştir. Bu örgütlenme, iktisatçıların sandığı gibi, son iki yüzyılın ya da son yirmi yılın buyurucu (sömürgeci) çıkarlarını değil, binlerce yıllık bir evrimi ilgilendirmektedir. Demek ki şimdiki savaşın varmak istediği erekler ne Bakü petrol kuyuları, ne de Büyük Okyanus'taki kauçuk ağacı bahçeleridir. Versailles Ant-

laşması, İkinci Dünya Savaşı'nda, kömür enerjisini buharla işleyen pistona iletmeye yarayan çarkın gördüğünden başka bir iş yapmamaktadır. Büyük kılgısal yararına karşın, yaşama iktisatçı gözle bakış, yaşamımızın sarsıcı süreçlerini açıklamaya yetmez.

İnsanoğlunun Tanrı'ya benzer yaratıldığını, hayvandan üstün olduğunu ileri süren Kutsal Kitap masalı, pek tumturaklı bir biçimde, insanın hayvansal yanını bilinçaltına itişini yansıtmaktadır. Oysa bedensel işlevleri, çocuk üretme, doğum, ölüm, cinsel gereksinim, doğaya bağlılık gibi şeyler her gün ona gerçek kökenini anımsatmaktadır. İnsanoğlu, bütün gücüyle, ister «kutsal», ister «ulusal» olsun, «gönlünde yatan eğilimi» gerçekleştirmeye uğraşmaktadır; makina yapımıyla kalmayan gerçek bilime duyulan şu eski nefretin kaynağı buradadır işte. Darwin'in, insanoğlunun kayvansal kökenini kimsenin çürütemeyeccği biçimde kanıtlayabilmesi için binlerce yıl geçmiştir. Freud'un, çocuğun her şeyden önce, tepeden tırnağa *cinsel* (şu ya da bu cinse giren) bir varlık olduğunu bulabilmesi için de öyle. Ve ne korkunç bir gürültü koparmıştır insan denen memeli hayvan dişi ya da erkek bir hayvan olduğunu öğrenince!

İnsanın hayvan karşısında hissettiği «üstünlük duygusu» ile onu Zencilerden, Yahudilerden, Fransızlardan falan ayıran «üstünlük duygusu» arasında çok sıkı bir bağıntı vardır. «Efendi» olmak hayvan olmaktan daha hoştur.

İnsan denen memeli hayvan, hayvan dünyasından kendini ayırabilmek için, dirimsel (biyolojik) açıdan kendini katılaştırmış, organlarından gelen duyumları elinin tersiyle itmiş, sonunda da hiç duymaz olmuştur. Özerk işlevlerin kendi başlarına duyulamayacakları bugün de makinacı doğal-bilimin dört elle sarıldığı bir bağnaz inançtır, oysa her çocuk, daha üç yaşındayken, zevkin, büyük sıkıntının, öfkenin, özlemin duyum merkezinin karında olduğunu, Ben duyumununsa organlardan gelen duyumların toplamı olduğunu bilmektedir.

İnsanoğlu, organlarından gelen duyumları yitirmekle yalnız hayvana özgü anında-tepki-göstermc yeteneğiyle doğal zekâyı yitirmemiş, aynı zamanda en canalıcı sorunlarını çözme olanağını da yoketmiştir; kanın öz maddesindeki doğal, kendi kendini düzene koyan zekânın yerine, fizikötesi bir akılyürütmeyle hem fizikötesi, hem makinamsı nitelikler yakıştırdığı, beyinde oturan bir cin koymuştur. Böylece, insanın dokusal duyumları *gerçekten* uyuşuklaşıp robotlaşmıştır.

İnsanoğlu, eğitim, bilim ve yaşam felsefesi aracılığıyla hiç durmadan şu robot-organizmayı çoğaltmaktadır. Bu dirimsel sakatlama en akılalmaz yengilerini «'üstün-insan'ın («karnıyla yaşayan adam» demek olan) 'aşağı-insan'a karşı vereceği kavgayla ve sayısal açıdan, bilimsel, makinamsı, amansız insan kıyımıyla hayvan'dan uzaklaşalım» yönergesinde tatmıştır. Ancak, yalnız makinacı felsefeler ve makinalarla adam öldüremezsiniz. İşte bu yüzden, yapısal açıdan, insanla hayvanı ayıran biricik hatırı sayılır niteliğe, doğal yapının baskı altına alınmasından doğmuş bulunan ikinci derecedeн güdüye, başkalarına eziyet etmeye başvurulmuştur.

Bununla birlikte, sözü geçen acıklı robotumsu makinacılığa sapma doğal karşıtlığı büsbütün ortadan kaldırmaya yetmemiştir: duyumsal açıdan katılaşan insanoğlu, aslında, yine bir memeli hayvan olarak kalmıştır. Kalçaları ve göğüsleri hiç kıpırdamasa, ensesi ve omuzları kaskatı dursa, karın kaslarını gerse, çekingen bir kendini beğenmişlikle göğsünü şişirse de, içten içe, doğanın canlı, düzenli bir parçası olduğunu bilmektedir. Bu doğayı her yerde yadsıdığı ve baskı altına aldığı için, açıktan açığa, akılcı bir tutumla onu övemez; *dolayısıyla*, kimi zaman dinsel coşkuya, kimi zaman acunun özüyle birlik olmanın verdiği esrimeye (vecde), kimi zaman da eziyetçi acımasızlığın ya da «kanın acunsal kaynaması»nın yarattığı esrikliğe dayanarak, *doğayı, doğal yanını gizemli, aşkın, doğaüstü bir gerçeklik haline getirmek zorundadır*. Böyle güçsüz bir canavarın en öldürücü düşleri ilkbaharda kurduğunu bi-

liriz. Prusya askerlerinin geçit töreni, gizemci robotun bütün özelliklerini dışa vurur.

Dirimsel duygunun son kalıntılarından izler taşıyan insan gizemciliği, aynı zamanda, Hitler'ciliğin başlıca özelliği olan robot eziyetçiliğinin de kaynağıdır. Katılaşmaya ve köleliğe karşın, dirimsel işlevlerin son kalıntılarının iyi kötü yaşadıkları derinliklerden bir «özgürlük» çağrısı yükselmektedir. Halk yığınlarının gönlünü çelmek isteyen hiç bir toplumsal hareket programına «yaşamın baskı altına alınması»nı yazamaz. Dirimsel (hayatî) enerjilerin kendi kendine düzene konmasına karşı çıkan sayısız toplumsal hareketlerin hepsi, şu ya da bu biçimde, «özgürlük»ü savunmaktadır: bu özgürlük, insanoğlunun günahtan kurtarılması, «dünyasal» bağların bağışlanması, yaşanan alanın kurtarılması, ulusun özgürlüğe kavuşturulması, işçi sınıfının zincirlerinden kurtarılması, kafa eğitiminin özgürlüğe kavuşturulması falan gibi adlar alabilir. Bütün bu değişik «özgürlükler»e yöneltilen çağrı, insan kanındaki özün makinacı görüş ve yaşayışla yozlaşması kadar eskidir.

Özgürlük çağrısı, ortada bir baskı bulunduğuna işarettir. İnsanlar kendilerini özgür hissetmedikleri sürece bu çağrı kulakları çınlatacaktır. Değişik görünüşlere bürünebilir, ama aslında tek bir anlamı vardır: *doğal yaşamın duyumlarına şiddetle ters düşen en canalıcı kurumların makinalaşmasıyla insan bedeninin dayanılmaz sertleşmesine* kafa tutmayı dile getirmek. Günün birinde özgürlük çağrısının işitilmediği bir toplum görürsek, işte o zaman insanoğlunun dirimsel ve toplumsal sakatlığını yendiğini, sahici özgürlüğe kavuştuğunu söyleyebiliriz. İnsanoğlu, terimin en olumlu anlamıyla, hayvansal yanını tanıyıp kabul ettiği zaman, sahici bir kafa eğitim ve üretimini gerçekleştirebilecektir.

İnsanın «yüce özlemleri» yalnızca yaşam enerjilerinin geçirdiği dirimsel devrimi göstermektedir. Ancak dirimsel evrim yasaları içersinde anlayabiliriz bu «yüce özlemleri», yoksa *on-*

lara karşı değil. Özgürlük *istemek* ve *özgür yaşayabilmek*, insanların dirimsel enerjisini kabul edip tanımak, (makinaların yardımıyla) bu enerjinin sereserpe açılıp çiçeklenmesine yardımcı olmak demektir. *İnsanın dirimsel evriminden korkulduğu, bu evrim kösteklendiği sürece yeryüzünde özgürlük diye bir şey olamaz.*

Siyaset cambazları tarafından itilen insan kitleleri savaşların sorumluluğunu o anki zorba hükümdar taslaklarına yüklemeye alışmışlardır. Nitekim, Birinci Dünya Savaşı sırasında «silâh yapımcıları» kınanmış, İkinci Dünya Savaşı'ndaysa şu «büyük ruh hastası». *Bu, kusuru hep başkalarına yükleme isteğidir! Gerçekte, onu önlemek için gerekli her türlü olanağa sahip bulunan insan kitleleridir savaşın biricik sorumlusu.* Yaşadıkları kanlı savaşlarla onlar dirimsel uyuşukluklarının, edilginliklerinin, hatta etkin katılışlarının korkunç sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar. *Bütün insanların kusuruna, kesin sorumluluğuna parmak basmak, insanları ciddiye almak demektir.* Zavallı kurbanlar sayarak acımaksa, onları sorumsuz ve güçsüz çocuklar yerine koymaktır. Siyaset cambazı bu ikinci yolu seçerken, gerçek özgürlük savaşçısı birinci tutumu yeğleyeccektir.

3. İNSAN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SAVUNMA VE SALDIRI SİLÂHLARI

Krallarla hükümdarlar sık sık birliklerini denetlerler. Büyük yatırım sanayicileri, kendilerine güç sağlayan akçaları sayarlar ikide bir. Buyurgan zorbanın her türlüsü, halk yığınlarını yönetme yetkisini ele geçirip elinde tutabilmek için, insanların akıldışı tepkilerinin dökümünü çıkarır. Bilgin, elindeki bilgilerle araştırma araçlarını yakından inceler. Ama bugüne dek hiç bir özgürlük savaşçısı örgüt, insan özgürlüğünü gerçekleştirip sürdürmeye izin verecek silâhların bulunduğu

dirimsel donatım ambarı'nı şöyle alıcı gözle incelememiştir. Toplumsal makinanın işleyişindeki şaşmazlığa karşın, bugün elimizde *özgürlük* sözcüğünün bilimsel tanımı yoktur. Oysa, şimdiye dek hiç bir sözcük bunun kadar kötüye kullanılmamış, yanlış anlamlara yol açmamıştır. Özgürlüğü tanımlamak, cinsel sağlığı belirlemektir (tayin etmektir). *Ancak, hiç kimse cinsel özgürlükten yana çıkmak istememektedir.* Özgürlük ya sak bir günah, ya da en azından, pek yakışık almayan bir tutummuş gibi, insanlar çoğu kez kişisel ve toplumsal özgürlük istemenin sıkıntı ve suçluluk duygularından arınmış olarak yapılamayacağı inancındadırlar. Cinsel yaşama çekidüzen verme bilimi (économie sexuelle) bu suçluluk duygusunu çok iyi anlamaktadır: cinsel etkinliğin (faaliyetin) kendi kendine düzenlenmesiyle atbaşı gitmeyen özgürlük, özünden çelişiktir. Oysa, cinsel yaşamın yasalarına ayak uydurmak — egemen yapıların gerektirdiği terimlerle söylersek — «günah» işlemek, «suçluluk duygusu»na kapılmaktır. İnsan denen varlıkların pek azı sevgiyi suçluluk duygusuna düşmeden yaşayabilmektedir. «Özgür sevi», bir zamanların özgürlük savaşçılarının verdiğinden çok ayrı, bayağı bir anlam kazanmıştır. Filmlerde, suç işleme eğilimleriyle cinsel güdüler *aynı kefeye* konmaktadır. Bu koşullarda, çileci keşişe ya da gerici adama sevdalı Polinezyalı'dan daha çok değer verilmesinin, yüce bir toplumsal görevin doğal cinsel davranışla bağdaştırılamamasının, toplumun üst katlarında görev almış bir önderin resmen «özel bir yaşam» sürememesinin, De La Mettrie[3] gibi büyük bilginlerin çileci papazlar tarafından çekiştirilip lekelenmesinin, aynı sapık çilecilerin mutlu sevdalıları hiç çekinmeden çekiştirebilmesinin, gencecik insanların seviştiler diye zindanlara tıkılmasının şaşırtıcı bir yanı yoktur elbet.

[3] Julien de La Mettrie, 1709 - 1751 yıllarında yaşamış, Prusya İmparatoru II. Frédéric'in yakın dostu, maddeci bir Fransız hekim ve felsefecisidir.

Bu bölümde, şimdiye dek özgürlük savaşçılarının düştükleri hesap yanlışını gözler önüne sermek niyetindeyiz: *toplumsal özgürlüğün bulunmayışı, en çok, insan bedenine cinsel ve ruhsal açıdan demir atışıyla kendini belli eder.* Bundan çıkan sonuç, şudur: Özgürlüğe ruhsal (zihinsel) açıdan hazır olmayışın açıkça bilinmesi, her türlü gerçek özgürlük kavgasının temel önkoşuludur. Burada, herkesçe bilinen, düşünce ve inanç, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, iktisadî baskı ve sömürüden kurtulma, bilimsel araştırma özgürlüğü falan gibi temel özgürlük öğelerini alt alta sıralayacak değiliz. Bizi ilgilendiren şey, bütün özgürlüklerin kullanılmasını önleyen *en güçlü engel*'e parmak basmaktır.

İnsan kitlelerinin dünyanın her yanında özgürlüğe yatkın olmayışlarının şimdiye dek hiç açık tartışmalara konu edilmeyişini çok iyi anlıyoruz elbet. Bu durum saptaması çok karanlık, çok çöktürücüdür, çıkıp uluorta söylenmeyecek kadar tatsızdır. Büyük çoğunluktan sıkı bir özeleştiri, yaşama alışanlıklarının tepeden tırnağa değiştirilmesini bekler. Tarihsel olayların sorumluluğunun küçük azınlıklarla kümelerden alınıp, çalışma ve emekleriyle toplumun sürekliliğini sağlayan büyük kitleye aktarılmasını gerektirir. Bu emekçi çoğunluk toplumun yazgılarını şimdiye dek hiç bir zaman kendi başına belirleyememiştir. İşleri en iyi yanından değerlendirirsek, yapabildiği tek şey, yaşamının yönetimini iyi duygular taşıyan, uygun kişilere bırakmak olmuştur. «Yürütme»nin (hükümet etmenin) «meclisli» biçimi gerçeklerin baskısına dayanamamıştır, çünkü iyi insanların yanında, halk yığınlarının yazgısını belirleme yetkisini aynı zamanda *daha başka* eziyetçi ve buyurucu küme ve azınlıklar da elde etmiştir. Biçimsel yönden demokrat toplumsal örgütlenmenin, varlığını buyurgan zorba yönetime karşı savunmak zorunda kalacağı için, tek adam buyurganlığına dönüşme tehlikesi büyüktür. Yaşamlarının şöyle ya da böyle olmasını belirleyenler (tayin edenler), *gerçekte ve uygulamada,* halk yığınları olmadıkları

için, seçilen milletvekillerinin kötüniyetine gerek kalmaksızın, özgürlüğün kısıtlanması eğilimi olayların akışında gizlidir. Nitekim savaş, gerekliliği su götürmeyen birtakım toplumsal önlemler (tedbirler) getirmekte, ama bunlar, uzun zaman dilimi içersinde, buyurganlık tohumları taşımaktadırlar. Kimi zaman, toplumsal özgürlük bir yürütme organının (hükümetin) rastlantısal kuruluşuna bağlı kalmaktadır. Sanırım hemen herkes bu olgunun bilincine varmıştır. Çünkü, sık sık, şimdi artık eski koşulları olduğu gibi geri getirmek değil, yeni bir dünya düzeni kurmak zorunluluğundan söz edilmektedir. Bu olumlama yerindedir, ama insan sağda solda boşu boşuna birtakım somut öneriler arıyor. Hiç kimse, *bugüne dek ancak edilgin bir görevle yetinen emekçi halk çoğunluğuna ilerki yazgısının tüm sorumluluğunu yüklemeye niyetli gözükmüyor*. Her yerde, sorumluluğu iyiniyetli demokrat yürütme organından alıp, şimdiye dek seçmenlikle yetinmiş toplumun *sorumlu dayanakları* olamamış emekçi insan kitlelerine vermenin yarattığı gizli korku sezilmekte, Bu korku kötülükten ya da kötüniyetlilikten değil, kitlelerin dirimsel - bedensel yapılarının bilinmesinden gelmektedir. Toplumun halk kitlelerince yönetilmesine doğru birkaç adım atan Rus Devrimi, aynı nedenle yıkılmış, tek kişinin zorba yönetimine dönüşmüştür. Bununla birlikte, yaşamakta olduğumuz savaştan çıkarılacak bir ders var: biçimsel halk yönetiminin yerine sahici demokrasiyi getirecek bir toplumsal devrim yapmak zorundayız. Yukarıda sıraladığım olgulardan doğan kaçınılmaz sonuçları şöyle özetleyebilirim:

a) İnsan kitleleri özgür yaşamaya yatkın değildirler.

b) Genel özgürlüğe yatkınlık, ancak yaşamın özgür bir biçimde düzene konması uğrunda verilecek günlük kavgayla yaratılabilir.

c) Bundan çıkan sonuç: *Özgürlüğe yatkın olmayan halk yığınlarına, özgür yaşamalarına ve yeryüzüne özgürlük getirmelerine izin verecek toplumsal gücü kazandırmak gerekir.*

Bizleri bekleyen görevleri, bitkilerin yaşamından alınmış bir örnekle aydınlatmak isterim. Bir süredir, kötü otların körpe çamların büyümesi üzerindeki etkilerini inceliyorum. Kötü otların sarmadığı ortamda filizlenen sürgünler her yönde sereserpe gelişiyor, topraktan çıkar çıkmaz dal budak salıyorlar. Bitkinin gelişmesine ket vurulmuyor, güneşe doğru yükseliyor, tam anlamıyla «sağlıklı»dır, «özgürce» serpilip gelişiyor. Ama tohum kötü bitkilerin sardığı bir ortama düşmüşse, güdük, yapraksız bir sürgün veriyor. Dallar güdük kalıyor, iğne yaprakların çoğu kuruyor, geri kalanlar da yarım yamalak gelişiyor. Pek az bitki bu asalak otlara kafa tutabiliyor. Kötü otların etkisi, körpe çam fidanlarının cılızlığında kendini gösteriyor. Böyle cılız kalmış bir bitkiyi asalak ottan kurtardığınız an, gelişmesi düzeliyor, ama alınan ilk kötü etki sonradan orta karar bir büyümede, güdük gövdede, boyları kısa kalan iğne yapraklarda kendini gösteriyor. Kötü otlardan temizlenmiş toprağa düşen her *yeni* tohumsa, daha başından, en uygun biçimde gelişiyor.

Bir toplumun özgürlük içersinde evrim geçirmesini sereserpe gelişen çam fidanına, buyurgan bir zorbanın boyunduruğu altındaki toplumu kötü otların sardığı bitkiye, biçimsel demokrasiyle yönetilen toplumları da asalak ota karşın gelişen, ama bunun dirimsel zararını gören bitkiye benzetebileceğimiz kanısındayım. Şu anda, gerek içerde gerek dışarda, zorba ve buyurgan durumların bozucu etkisinden uzak, özgür özdüzenleme yasalarına uygun olarak gelişebilen bir tek demokratik toplum yoktur yeryüzünde. Geçirdiğimiz buyurgan yönetim (faşizm) denemesi, sınırlarımızın içinde ya da dışında ortaya çıkacak yeni bir Hitler'ciliği zamanında tanıyabilmemize izin verecek araçlarla donattı bizi. *Özetlemek gerekirse, Hitler'cilik insan kitlelerinin akıldışı düşünüp davranma alışkanlığına uydurulmuş makinacı öğretinin çok ileri gitmiş biçiminden başka bir şey değildir.* Bireysel yaşamın gittikçe dar sınırlara kapatılması, bütün şu buyurgan ve akıldışı ku-

rumların binlerce yıldır çağdaş insana yaptıkları etkinin sonucundan öte bir şey değildir. Faşizm bu durumu eliyle yaratmamış, daha da kötüleştirerek özgürlüğü kıskıvrak bağlamakta kullanmıştır. Binlerce yıllık buyurgan yönetimlerin izlerini taşıyan kuşak ancak belli bir oranda rahat soluk almayı umabilir. Kötü otun sökülüp atılmasından, yani faşist makinanın parçalanmasından sonra, toplumun özgür ve sağlıklı bir çam fidanı gibi gelişebileceğini ummak boş bir düş olur.

Başka bir deyişle: *bugün yaşayan kuşağın dirimsel eğilip bükülmezliği hemen ortadan kaldırılamaz, ama içindeki özgürlük getirici güçler daha iyi gelişebilecek duruma sokulabilir. Her gün yeni insanlar doğmaktadır, otuz yıl sonra, gençlerin buyurganlık mikrobuna bulaştırılmamaları koşuluyla, insanlık dirimsel açıdan yenilenebilir.* Yapılacak bütün iş, yeni kuşağın hangi ortamda, özgürlükçü mü yoksa buyurgan ortamda mı dünyaya geldiğini bilmektir; dolayısıyla biz, toplum sağlığı açısından ilericileri bekleyen görevle toplumsal yasaları çıkarma işini kesinlikle birbirinden ayırmaktayız:

Eldeki bütün olanaklarla, her ne pahasına olursa olsun, gelecek kuşakları bir önceki kuşağın dirimsel katılığından, eğilip bükülmezliğinden korumak gerekir.

Alman faşizminin kaynağı, daha önceki Alman kuşaklarının dirimsel açıdan katılaşıp büzüşmesindedir. Robotumsu sıkıdüzende (disiplinde), kaz adımında, «Karnını içeri çek, göğsünü dışarı çıkar!» buyruğunda kendini gösteren Prusyalılara özgü askerce düşünüp davranma tutkunluğu bu katılığın en aşırı örneğidir. Alman faşizmi, ayrıca, başka ülkelerdeki insan kitlelerinin dirimsel uyuşukluk ve büzüşmesine de yaslanabiliyordu. Eriştiği uluslararası başarı buradan gelmektedir. Tek bir kuşak içersinde, Alman toplumundan dirimsel özgürlük isteğinin son kalıntılarını da temizlemeyi, on yılda Alman gençlerini hiç bir şey düşünemeyen robotlar haline ge-

tirmeyi başarmıştır. Makinalaştırılmış, dirimsel (biyolojik) açıdan uyuşuklaşmış insanlara dayanarak toplumsal özyönetime ve özgürlüğe öncelik veren bir toplum yönetimi kurulamayacağı açıktır. *Özgürlük silâhlarının en önemlileri her yeni doğan insanda varolan dirimsel, özgürlükçü güçlerdir ve elimizde başka da bir silâh yoktur.*

Şimdiki savaşı biçimsel demokrasilerin kazandığını, ama dirimsel hesap yanlışlığını, insan kitlelerinin genel dirimsel katılıklarını önemsemediklerini, ya da bunun toplumsal önemini tam anlamıyla kavrayamadıklarını varsayalım. O zaman, her kuşak kendinden sonrakine dirimsel eğilip bükülmezliğini yaşama-düşman ve buyurgan bilgi öğretileri halinde aktaracaktır; sakatlanmış özgürlükler yeni kuşakların kötü dirimsel işleyişinde, ayakta kalabilmek için girişecekleri amansız kavgada kendini gösterecektir. İnsan kitleleri hiç bir zaman toplumsal yaşamın tüm sorumluluğunu taşımayı beceremeyeceklerdir. Toplumun kendi işlerini kendi eliyle yürütmesine (özyürütmeye) *ilgi duymayanlar*, ellerindeki paraları, toplumsal durumlarını ya da güçlerini kötüye kullanarak, yeni doğan insanları eski kuşağın katılığının baskısından uzaklaştırmamızı *engellemek*'le yetineceklerdir.

Demek ki görevimizin birtakım toplumsal, hekimsel ve eğitbilimsel verileri var:

Toplumsal alanda, insanoğlunun düştüğü dirimsel darlığın kaynaklarını bulmak, özgür evrimin korunabilmesi için çıkarılması zorunlu yasaları yürürlüğe koymak gerekir. «Basın özgürlüğü», «toplanma ve örgütlenme özgürlüğü» gibi genel lafların doğruluğu su götürmez, ama bunlar yeterli olmaktan fersah fersah uzaktırlar. Çünkü bu yasalar akılla ilgisi bulunmayan kişiye de, özgürlük âşığına da aynı hakları sağlamaktadır. Kötü ot her zaman çok daha kolay ve hızlı geliştiğinden, Hitler'ci kazanacaktır hep en son yengiyi. Hitler yanlılarını gamalı haç taşıyan adamlar diye tanımlamak yetmez, günlük yaşamda bilimsel ve insanca yöntemlerle Hit-

ler'ciliğe savaş açmak gerekir. Ancak bitkiyi saran asalak bir ot gibi faşizmi söküp atarken, yani günlük kavga içersinde onu tümden yokedecek yasaları bulabiliriz.

Şu örnek anlatacaktır ne demek istediğimizi: Bir arabayı sürmek isteyen kişi, toplumun güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek biçimde araba kullanabildiğini kanıtlamak zorundadır. «Sürücülük belgesi» alması gerekir. Kazancını aşan bir dairede oturan başka bir yere, daha küçük bir daireye taşınmalıdır. Bir ayakkabıcı dükkânı açabilmek için, o uğraşı bildiğini kanıtlamak gereklidir. Oysa, XX. yüzyılda yeni doğan insanları ana-babalarının eğitbilimsel (pedagojik) yetencksiz. likleriyle hastalıklı etkilerinden koruyan bir tek yasa yoktur. İnsanlar dilcdikleri kadar çocuk yapabilirler, hatta faşistlere sorarsanız, ulusal bir ödevdir bu: ama kimse çıkıp da bunca çocuğun iyi beslenip beslenmediğini, göklere çıkarılan ülkülere göre yetiştirilip yetiştirilmediklerini sormuyor. Savunuculuğunu kim yaparsa yapsın, «kalabalık aile» duygusal savsözü (sloganı) tam anlamıyla faşist bir laftır[4].

Hekimsel ve eğitbilimsel alanda, koskoca bir kuşağın yazgısının süt çocuğunun dirimsel-cinsel yasaları konusunda en küçük bir bilgileri bulunmayan yüzlerce hekim ve öğretmene bırakma rezilliğine son verme zamanı gelmiş de geçmiştir bile. Üstelik de, bu rezil uygulama, çocuğun cinsel yaşamının bulunuşundan tam kırk yıl sonra olmaktadır (1944) ! Bilgisiz eğitimci ve hekimler yüzünden, buyurgan anlayış her gün milyonlarca gencin beynine çakılmaktadır. Hemen birtakım önlemlere başvurulması gerekir: Yapılacak ilk iş: gençlerle uğraşmak isteyen her hekimin, eğitimcinin, toplumsal danışmanın cinsel yaşamını düzene koyma açısından sağlıklı olduğunu, aşağı yukarı birle sekiz yaş arasındaki çocukların cinsel yaşamı hakkında geniş bilgileri bulunduğunu kanıtlaması

[4] Ne yazık ki bu savsöz, 1942'de, başka açılardan ilerici olan İngiltere'nin Beveridge kentinde de boygöstermiştir.

gerekir. Başka bir deyişle: *Eğitimcilerin cinsel yaşamı düzenleme bilimi konusunda eğitilmeleri zorunlu olmalıdır.* Cinsel kuramların oluşumu rastlantıya, dışardan zorla benimsetilen hastalıklı ahlâk anlayışının etkisine ya da bilmem kimin keyfine bırakılmamalıdır. İkinci iş: *çocuklarla gençlerin doğal yaşama sevincini korumak üzere çok sert yasalar çıkarılmalıdır.* Bu dilek köktenci ve devrimci gözüküyor. Ancak, çocuklarla gençlerin cinsel etkinliklerinin baskı altına alınmasından doğmuş bulunan faşizm —herkesin kabul edeceği üzere— doğanın toplumsal yasalarla korunmasının yaratacağı olumlu yarara oranla, *olumsuz anlamda* çok daha köktenci ve devrimci bir etki yaratmıştır. Bütün demokrat toplumlar, bu alanda, söz konusu olumsuz etkiyi tersine çevirebilmek için, ayrı ayrı birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Ama bu bölük pörçük girişimler, dirimsel açıdan uyuşuk ve ahlâkçı eğitimcilerle hekimlerin bütün topluma yaydıkları vebalı pislikler içinde eriyip gitmiştir.

Burada ayrıntıya girmenin pek yararı yoktur. *Cinsel yaşama olumlu bakma ve çocuklarla gençlerin cinsel etkinliğini toplumun koruyucu kanatları altına alma ilkesi* benimsendikten sonra, bir sürü önlem uygulama sırasında kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

İktisadî alanda, çalışmanın doğal ilişkilerine, yani karşılıklı iktisadî bağlara göre insanlar, insan kitlesinin dirimsel açıdan yeni bir yapıya kavuşturulmasının çerçeve ve temelini bulabilirler.

Biz, *emek demokrasisi terimiyle, çalışmanın düzene konmasının en doğal biçimi sayılan bütün doğal çalışma ilişkilerini anlatmak istiyoruz.* Bu emek, çalışma ilişkileri, yapıları gereği, makinamsı değil, *işlevsel*'dir. Onları dilediğimiz gibi düzene koyamayız, çalışma sürecinden kendi kendilerine doğmaları gerekir. Bir marangozla demircinin, bir doğabilimciyle cam ustasının, bir ressamla boya yapımcısının, bir elektrikçiyle maden işleyimcisinin karşılıklı bağımlılıkları çalış-

ma *işlevleri*'nin yorumundan gelir. Bu doğal karşılıklı ilişkileri değiştirebilecek herhangi bir keyfî yasa düşünülemez. Mikroskopla çalışan bilgini cam yontucusuna bağımlı olmaktan kurtaramayız. Merceklerin yapısını yalnızca görme işlevine ilişkin yasalarla camın işlenişi belirler; aynı biçimde, «induction» bobinlerinin biçimi elektrik yasalarına, insanların etkinlikleri (faaliyetleri) de gereksinimlerinin niteliğine bağlıdır. Çalışma sürecinin doğal işlevleri her türlü keyfî, insanî, makinacı ve buyurgan değerlendirmenin dışındadır. Sözün en kesin anlamıyla *özgür olarak* sürüp giderler. Akılsaldırlar ve salt bu yüzden, toplumsal varlığı belirleyebilecek güçleri vardır. Şu bizim «büyük ruh hastası» bile onlara bağımlıydı. Sevme, çalışma ve bilgi edinme sözcükleri «emek demokrasisi» kavramını bütünüyle kuşatıp örter.

Çalışma, sevme ve bilgi edinme doğal işlevlerinin kötüye kullanılabilecekleri, baskı altına alınıp susturulabilecekleri doğrudur elbet, ama bu işlevler, yapıları gereği, yeryüzünde herhangi bir etkinlikte bulunan insanların yaşadığı günden bu yana hep kendi kendilerini düzene koymuşlardır ve toplumsal süreç varoldukça bu özdüzenleme sürecektir. Emek demokrasisi (dileğini değil) *olgusu*'nu işte bu işlevler belirler. Demek ki, «emek demokrasisi» kavramı ne bir siyasal programdır, ne bir «iktisadî planlama»nın ya da herhangi bir «yeni düzen»in zihinde tasarlanıp önceden haber verilen biçimidir. Emek demokrasisi, bugüne dek insanoğlunun gözünden kaçmış bulunan *kılgısal bir durum*'dur. Tıpkı özgürlük gibi, emek demokrasisine de çekidüzen verilemez. Bir ağacın, hayvanın ya da insanın büyümesi kılı kırk yararcasına düzene konamaz. Bu büyüme kendi kendini düzene koyar, yasalara ya da yönetmeliklere gereksinimi yoktur. Bir kez daha belirtelim: insanların bütün yapabilecekleri, söz konusu büyüme evrimini aksatmak ya da kötüye kullanmak olabilir.

Oysa, her türlü buyurgan egemenliğin işlevi, kendi kendini düzene koyan doğal işlevleri *kösteklemek*'tir. Gerçekten

özgürlükçü bir düzenin görevi, doğal işlevlerin önüne dikilen engelleri ortadan kaldırmaktan başka bir şey olamaz. Demokrasiyse, azıcık saygı duyulduğu ve gerçekten ciddiye alındığı zaman, sevme, çalışma ve bilgi edinme işlevlerinin özdüzenlemesiyle öylesine çakışır ki, bunların doğal işleyişini en zorba yasalar bile durduramaz. Tek kişinin buyurgan yönetimi (diktatorya), yani insanların akıldışı yöntemlerle düşünüp davranmaları da, tam tersine, bu doğal özdüzenlemeyi engelleyen şeylerle özdeşleşir.

Bundan çıkan açık seçik sonuç, zorba yönetimle akıldışı buyurgan anlayışa karşı girişilecek kavganın ancak şu iki temel edimde toplanabileceğidir:

bireyin ve toplumun doğal yaşam enerjilerinin araştırılması;

bu doğal yaşam enerjilerinin kendiliğinden işleyişini önleyen engellerin dökümünün çıkarılması.

Bize düşen iş, birincileri desteklemek, ikincileri ortadan kaldırmaktır. Terimin olumlu anlamında uygarlık, ancak, doğal sevme, çalışma ve bilgi edinme işlevlerinin *özgürce gelişmesini* kolaylaştıracak durum ve koşulların yaratılması olabilir. Her türlü örgütlendirme, düzene koyma özgürlüğe aykırı düştüğü için özgürlüğe çekidüzen verilemese bile, dirimsel enerjilerin doludizgin ileri atılabilmelerine izin verecek *koşullar* düzene konabilir, konmalıdır.

Uğraşsal ortamlarda, emekçilere neyi ve nasıl düşünmeleri gerektiğini önceden bildirmiyoruz. Düşüncelerinin gidişini «düzene koymuyoruz». Herkesin, kendi uzmanlık alanında, eğitimin düşünce ve eylemlerine koyduğu zorlayıcı sınırları ortadan kaldırmasını istiyoruz. Böylece, kendiliğinden doğan tepkiler tam bir özgürlük içinde dışa vurabiliyor.

Özgürlüğü, yalanla doğruya aynı türel (hukukî) hakları bağışlamak diye tanımlamak anlamsızlığın ta kendisidir. Gerçek bir emek demokrasisi gizemci, akıldışı alana doğruya ta-

nıdığı hakları tanımayacak, çocukların baskı altında yaşatılmalarıyla özgürlük içersinde serpilip gelişmelerini bir tutmayacaktır. Bir katille, onun adam öldürme hakkını tartışmak anlamsızlıktır. Bizse, faşistlerle ilişkilerimizde her gün bu anlamsızlığa düşmekteyiz. Buyurgan tek parti yönetimi (faşizm) Devlet adı altında örgütlenmiş akıldışıcılık ve alçaklık sayılacak yerde, bütün öbür Devlet biçimleriyle eşit haklara sahip ayrı bir «Devlet biçimi» kabul edilmektedir. *Hepimizin Ben'inde* buyurganlık yattığı için böyle davranmaktayız. Faşizmin de bir yerde «haklı» olduğuna kuşku yok elbet: ama nerede haklı olduğunu bilmemekteyiz.

Bu açıdan bakıldığında özgürlük yalın, kolayca anlaşılabilecek, çekilip çevrilebilecek bir gerçeklik olup çıkmaktadır. Özgürlüğü «ele geçirmem» gereksizdir, o kendiliğinden vardır bütün yaşama işlevlerinde. *Ele geçirilmesi gereken şey, özgürlüğü köstekleyen engellerin ortadan kaldırılmasıdır.*

Bu görünge (perspektif) içersinde, insan özgürlüğünü korumak için elimizde dirimsel ve makinalı araçların oluşturduğu çok zengin bir silâh ambarı bulunduğu anlaşılmaktadır. Biz olağanüstü şeyler için değil, her türlü biçimiyle yaşamın özgürlüğe kavuşturulması için savaşmaktayız. Bu gerçek iyice anlaşıldığı gün, binlerce yıllık düş gerçekleşecektir. Özgürlüğün elindeki silâhlar şunlardır:

Yaşı, toplumsal kökeni, derisinin rengi ne olursa olsun, *her bireyin, yaşamının doğal yasaları konusundaki canlı, dolaysız bilgisi.* Bu bilginin yaşama-düşman, katı, sert, makinacı, gizemci öğreti ve kurumlar tarafından boğulup bozulmasına karşı aralıksız savaşmak gerekir.

Umutlu bir geleceği olan şu görüngüler kolay kolay dize getirilmez: *İnsanlar arasındaki doğal çalışma ilişkileri ve insanların çalışmaktan duydukları sevinç.* Buyurgan, yaşama düşman, keyfî kısıtlama ve yönetmeliklerle doğal emek demokrasisini boğazlayan her şeyi ortadan kaldırmak gerekir.

İnsandaki doğal toplumseverlik ve ahlâklılık. Doğal ahlâk anlayışını öldüren, sonra kalkıp kendi yarattığı suç işletici içtepilere dört elle sarılan şu tiksinç ahlâkçılığı yoketmek gerekir.

Yaşadığımız şu İkinci Dünya Savaşı —daha öncekilerle kıyaslanmayacak bir biçimde— doğal özdüzenlemeyi köstekleyen engelleri ortadan kaldırmaktadır, hem de barış döneminde akla hayale gelmeyecek bir kolaylıkla. Bu engeller arasından, kadının yine tencere başına gönderilmesi, çıkarcılık, tefecilik ve sömürme, yapay ulusal sınırlar gibi birkaçını anabiliriz. Savaşın, insanların kafa eğitim ve üretiminin gelişmesi için gerekli olduğunu öne sürenlerden değiliz hiç kuşkusuz. Bugünkü durum şudur: insan toplumunun makinacı, gizemci ve buyurgan örgütlenmesi hiç durmadan korkunç birer uygulayımbilimsel (teknolojik) kıyım olan savaşlara yol açmaktadır. Oysa insandaki ve toplumdaki yaşam ve özgürlük kokan her şey bu kısırdöngüye karşı çıkmaktadır: insanın ve toplumun sakatlığı savaşta en akılalmaz ve öldürücü aşırılıklarla kendini gösterdiğine göre, yaşam da savaş sırasında vahşiliğin daha az olduğu dönemlere oranla çok daha fazla çaba harcamak *zorundadır*, çünkü bugüne dek kendi yapısını bütünüyle anlamayı becerememiştir.

Burada şöyle bir karşı-çıkışta bulunulabilir:

İnsanoğlunun, binlerce yıldır, makinanın boyunduruğu altına girerek, bedenini makinacı bir anlayışla yozlaştırdığı, düşüncesini akıldışı yola kaydırdığını kabul ediyoruz, ama geriye nasıl dönüleceğini, bedenin uğradığı makinasal yozlaşmanın nasıl ortadan kaldırılabileceğini, insan kitleleri bu denemenin öncesinde de sonrasında da makinanın etkisinden sıyrılamayacaklarına göre, özgürlük ve özdüzenleme getirici enerjilerin nasıl açığa çıkarılabileceğini anlayamıyoruz doğrusu. Aklı başında hiç kimse makinalara saldırılmasını, uygulayımcı uygarlığın yerle bir edilmesini isteyemez bizden. Ma-

kinaya dayalı uygulayımbilimin (teknolojinin) yaşama-aykırı etkilerini dengeleyecek elle tutulur bir şey yok elimizde. Dirimsel katılaşmayı yenebilmek için bilimsel bilgi vermenin dışında bir şey gereklidir. Ve şu anda yaşadığımız savaş, insan etkinliklerinin robotlaştırılmasıyla sıkıdüzene ağırlık verdiğine göre, söz konusu dirimsel katılığı yumuşatmak şöyle dursun, tam tersine artırmak eğilimindedir.

Bu karşı-çıkış yerindedir. İnsanlığın elindeki uygulayımsal araçlar göz önünde bulundurulursa, insan denen memeli hayvanın uğradığı dirimsel yozlaşmayı ortadan kaldırma, eskiye dönme umudu yok demektir. Makinacı uygarlığın dirimsel çoğaltımına ilişkin buluşlarımı yayımlamazdan önce epey kararsızlık geçirdim. Kendi kendime, uygulama alanındaki etkisi bir hiç olarak kalacak birtakım doğruları ele güne yaymanın yararı dokunmaz, diyordum.

Bu acılı ikileme (kıyası mukassimeye: dilemme'e) verilecek yanıt, kendi kendime şunu sorduğum zaman ortaya çıkıverdi: ruhçözümlemesinde, toplumbilimde ve yaşambilimde (biyolojide) o güne dek uygulanagelen makinacı ve gizemci eğilimlerin yerini hem de üstünlükle alabilecek ve her şeyi aydınlığa kavuşturabilecek işlevsel formülleri nasıl bulmuştum? Kendimi sıradışı bir üstün-insan saymıyorum. Ortalama insandan pek ayrılığım yok. Peki, bu koşullarda, nasıl oluyor da başkalarının gözünden kaçmış bir çözüm bulabiliyorum? Yavaş yavaş, yirmi otuz yıl süren incelemelerimin beni, dirimsel enerji konusundaki araştırmalarıma devama iteleyecek biçimde, bütün makinacı ve gizemci kavramlardan kurtardığını anladım. *Başka bir deyişle, çalışmam zorladı beni işlevci düşünmeye.* Araştırmalarım sırasında, aldığım eğitimin kafama çaktığı makinacı ve gizemci yapıyla yetinseydim, acunsal enerjiyi inceleyen dirimsel-fiziğin olgularından bir tekini bile bulamazdım. Bedensel boşalmanın kanın özmaddesinden (plazmadan) gelen çelişkileri alanına, o güne dek hiç kimsenin burnunu sokamadığı bu yasak alana el attığım an, acun-

sal enerjinin bulunmasına giden yola girmiş oluyordum. Bakışlarımı kendime çevirerek, söz konusu evrim içinde, beni dirimsel, işlevci görüşten ayıracak, yeniden makinacı ve gizemci görüşe döndürecek bir sürü tehlikeli noktadan kaçınabildiğimi anladım. Tehlikeden nasıl kurtulabildiğimi bilmiyorum. Ama şurası açık ki, şimdiki karanlık ve karmaşık duruma sayısız yanıt getiren işlevci görüşün kaynağı, dirimsel enerjinin, acunsal enerjinin çekilip çevrilmesindedir. Kendi payıma, aradığım yanıtı işte böyle buldum. Oysa, bu yanıtın evrensel bir değer taşıdığı kanısındaydım:

İşlevsel yaşama yasalarının *bilinmeyişi* makinacı dünya görüşünü doğurmuş, canlı gerçekliğin yerine gizemciliği koymuştur. Acunsal canlı enerji, yani evrenin kendine özgü dirimsel enerjisi makinayı işleten yasalara uymaz, onun işleyişi gizemli de değildir. Bu acunsal enerjinin *kendine özgü işlevsel* yasaları vardır, artı ya da eksi elektrik yükü verilmiş sıvılar, kaskatı, makinasal kavramlar gibi, maddeci bakış açısı içersinde anlaşılamazlar. Acunsal yaşam enerjisi çekim, ayrıştırma, kasılma, ışın saçma, damar atması falan gibi *işlevsel* yasalara ayak uydurur. Öldürücü makina uygulayımbiliminin tersine, acunsal yaşam enerjisinin herhangi bir insan kıyımına girişebileceğinden epey kuşkuluyum doğrusu. Bu ve bundan sonraki savaş, yaşamın sürekliliğini güvence altına alacak işlevlere duyulacak gereksinimleri büyük ölçüde artıracaktır. Acunsal enerji biliminin getirdiği dirimsel ışıma, cinsel düzenlilik kuramının insan soyunun gelecekteki evrimine önemli bir katkısıdır. Sayıları gittikçe artan çevre ve kümeler, er geç, acunsal enerjinin işlevleriyle içli dışlı olacaktır. İnsanlar, acunsal yaşam enerjisinin egemenlik altına alınması süreci çerçevesinde, acunsal enerjiyi dilledikleri gibi çekip çevirebilmek için işlevci yöntemle düşünmeye *zorlanacaklardır*. Nitekim, çocuğun cinsel yaşamının öğrenilmesine giden kapılar açıldığı zaman *ruhbilim terimleriyle*, iktisadî yasaların bulunuşundan sonra da *iktisat terimleriyle* düşünmeyi öğren-

mişlerdir. Tıpkı onları yakalayıp denetimleri altına aldıkları zaman ölü doğanın devimsel yasalarının makinasal katılıklarını insanlara aktarışları gibi —bu yaptığımız, bize doğru gelen, örneksemeli (analogique) bir akılyürütmedir— her yeni kuşak, acunsal enerjiye dayalı yaşama işlevi sürecini daha iyi tanıyıp denetleyebildiği oranda, her geçen gün *canlı maddeyi* biraz daha çok anlamayı, sevmeyi, korumayı, geliştirmeyi öğrenecektir.

Okuyucudan bu sonucu peygamberimsi bir önceden bildirme saymamasını rica ederim. Yazılarımda pek çok kez belirttiğim gibi, kendimi «evrendeki ufacık bir tırtıl», belli bir bilimsel mantığın basit bir aracı saymaktayım. Ünlü vebalı kişilere korkunç cinayetler işleten benini göklere çıkarma eğilimlerinden arınmış bir bireyim. Üstün-insan olduğuma hiç mi hiç inanmıyorum ve bundan ötürü, büyük halk yığınlarının gelişmemiş - insanlardan oluştuğu inancıyla uzaktan yakından ilgim yok. İnsanoğlunun dirimsel yozlaşmasının doğurduğu toplumsal sorununun çözümü için acunsal enerjinin bulunmasından çıkardığım ağır sorumluluklar yükleyen sonuç alçakgönüllüce, ama doğrudur, tıpkı yerçekiminden, havanın özgül ağırlığından daha hafif bir gazla şişirilmiş bir balon yardımıyla kurtulunabileceğini öne sürmek gibi. Dostlarımı düş kırıklığına uğratma pahasına, elimde güncel siyasal yaşama *hemen şimdi ve burada* uygulanmak üzere hiç bir ilâç bulunmadığını belirtmek isterim. «Doğal dirimsel özdüzenleme», «emek demokrasisi», «acunsal yaşam enerjisi», «insan türüne özgü üretken kişilik» falan gibi olgular, cinsel yaşamı düzene koyma biliminin, «dirimsel katılık», «kişilik ve kas zırhı», «zevk sıkıntısı», «bedensel boşalma güçsüzlüğü», «toplumsal sorumsuzluk», «özgür düşünüp davranmaya elverişsizlik» gibi sayısız yoldaşlarıyla birlikte köleliğin ortadan kaldırılması için insan soyuna sağladığı silâhlardır. Bu işin niteliği, onun iyi yapılan bir işin, buluşun ve araştırmanın insana vereceği zevkle yerine getirilmesini, böyle bir işe girişilirken do-

ğanın bilgeliği ile dolaysız dürüstlüğünü keşfetmenin vereceği tadın duyulmasını gerektirmektedir; biz birtakım madalyalar, zenginlikler ya da bilimsel ünvanlar kazanmak istemedik, halkın tanıyıp alkışladığı adam olmaya özenmedik. İnsanlara işkence etme, onları baskı altına alma, yalanı ve düzmeceliği paylayıp azarlama bizi harekete getiren güçler olmadılar hiç bir zaman. Hepsi bu.

XIII. BÖLÜM

DOĞAL EMEK DEMOKRASİSİ

1. COŞKUSAL VEBAYI YENMEK İÇİN GEREKLİ DOĞAL TOPLUMSAL ENERJİLER ÜSTÜNE İNCELEME

Bu bölümde açıklamak istediğim şey, toplumsal alanda düzene konmadıkları için insan topluluğunu kılgısal açıdan etkileyememiş evrensel, dolaysız insan bilgileridir.

Toplumsal olaylar, bir kez daha, dev boyutlu sarsıntıların etkisinde kalmıştır. Her yerde geleceğin ne olacağı sorusu sorulmaktadır. Avrupa'da yaşayan insan toplumunun gelecek yıllardaki yazgısının sorumluluğunu hangi parti, hangi bakanlık, hangi siyasal küme üstlenecek acaba? Herkesin ağzında dolaşan bu soruya verecek yanıtım yok. Bu bölümün amacı birtakım siyasal öğütler vermek değil. Onun amacı, savaştan sonra dünyaya verilecek yeni biçim konusundaki tartışmaların hiç birinde değinilmeyen gerçek, kılgısal, akılsal bir olguya dikkati çekmektir. Bu olgu *doğal emek demokrasisi* adını aldı. Şimdi ben sizlere emek demokrasisinin *ne olduğunu* açıklayacağım, *ne olması gerektiğini* değil.

1937'de, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından iki yıl önce, Avrupa üzerinde fırtına bulutlarının toplandığı dönemde, İskandinavya'da «Doğal emek demokrasisi Örgütlenmesi» adını taşıyan bir kitapçık yayımlandı. Üstünde yazar adı yoktu. Yalnız, yapıtın kılgısal bir görevde çalışan daha başka emekçilerin tam onayıyla, bir hazırlayıcı tarafından kaleme

alındığı belirtiliyordu. Bu Almanca kitapçık basit bir çoğaltım makinasında basılmıştı; sonradan İngilizceye de çevrildi. Pek büyük bir yankı uyandırmadı, çünkü, hiç bir siyasal propaganda aygıtı, hiç bir siyasal ihtiras çekip götürmüyordu onu. Ama okuyan herkes onayladı. Paris'te, Hollanda'da, İskandinavya'da, İsviçre'de, Filistin'de bazı küçük kümelere dağıtıldı. Birkaç kitapçık gizlice Almanya'ya sokuldu. Paris'te yayımlanan Almanca bir haftalık toplumcu dergi kitapçığın özetini verdi, ama bunun dışında kimsenin gözüne çarpmadı. Siyasal olayların akışını değiştirmek şöyle dursun, kısa bir süre sonra unutulup gitti. Şurasını bir kez daha belirtelim ki, bu siyasal bir yapıt değildi, bir emekçi tarafından kaleme alınmış, *siyasete karşı* bir kitapçıktı. Böylece türlü uğraşlardan, inanmış kişilerin belleğine iki olgu çakıldı, tartışmalara konu edildi: «emek demokrasisi» terimiyle, o anda epey düş kırıcı, çocuksu, siyaset-dışı, düşsel gözüken iki cümle: «*Bitirelim artık şu siyaset işini!*» «*Gerçek yaşamın kılgısal sorunlarıyla uğraşalım artık!*»

Bu kitapçığa uzun bir yazı ayıran biricik günlük siyasal yayın organı, garip bir rastlantıyla eleştirisini «emek demokrasisi» lafıyla yukarıda andığımız, yönerge izlenimi taşıyan iki cümleye yöneltiyordu. Yazı «emek demokrasisi» terimini olumlu karşılıyor, ama siyasetle uğraşmama önerisini şiddetle yadsıyordu. Kitapçığı okumuş olanlara, bu çelişki, söz konusu incelemenin yanlış anlaşıldığını kanıtlıyordu. Yazı, eski bir toplumcunun kaleminden çıkmıştı. Toplumcu partiden belli oranda uzak duruyor, ama siyaset-dışı savsözlerine karşın siyasal formül ve tartışmalardan yararlanıyordu.

Kitapçık, kusurlarına ve yeterince açık olmayışına karşın, bir Alman toplumbilimcisini coşturdu, adam alıp onu yasadışı yollardan Almanya'ya soktu. Ondan sonraki altı yıllık savaş boyunca kimse bir daha sözünü duymadı bu kitapçığın. Ama 1941'de, «Emek Demokrasisinin Daha Başka Sorunları» adını taşıyan ikinci bir kitapçık çıktı. Yine yasadışı yollardan

bir sürü Avrupa ülkesine sokuldu, Amerikan Gizli Polis Örgütü F.B.I. tarafından «toplatıldı».

Emek demokrasisi terimi cinsel düzenlilik bilginleriyle bitkisel-sağaltım uzmanlarının (végétothérapeute'lerin) kurdukları gevşek örgütlü, resmî olmayan bazı çevrelerde benimsendi. Sözcük kendi yaşamını sürmeye başladı. Gittikçe daha sık kullanıldı, emek demokrasisinin kurumlarından, «çalışma aileleri»nden söz edildi, terim bir sürü tartışmaya konu oldu. Savaşın en ateşli günlerinde düşman işgâlindeki bir ülkeden yollanan bir mektup kitapçığın o ülke diline çevrildiğini, koşullar elverir elvermez dağıtılacağını bildiriyordu.

Savaşın son dört yılında, *emek demokrasisi* kavramının içeriğini derinleştirmeye verdim kendimi. Norveç'te çeşitli uğraşlarda çalışan dostlarımla yaptığım konuşmalara dayanarak, sözcüğün anlamını belirlemeye ve geliştirmeye uğraşıyordum. Kavramı inceledikçe, ana çizgilerini yakaladım, içeriği kesinlik kazanıp doğrulandı: sonunda, o güne dek savsaklanmış, oysa toplumsal açıdan son derece önemli bir imge, görüntü belirdi gözümün önünde.

Bu görüntüyü elimden geldiğince yorumlamaya çalışacağım. Hiç bir propaganda arzusu yok içimde. Ayrıca, ardı arkası gelmeyen tartışmalara girişmek niyetinde de değilim.

Bugün, emek demokrasisini, ben şöyle tasarlıyorum.

2. ÇALIŞMA SİYASETE KARŞITTIR

Bir hasta bakımyeri açmak isteyen hekim, kılgısal ve kuramsal bilgilerini kanıtlamak zorundadır. Milyonlarca insanın yazgısı konusunda karar vermeye kalkışan siyasetçiyse (ki bu açıdan, hastalarının sayısı hiç bir zaman birkaç yüzü aşmayacak hekimden ayrılmaktadır), yaşadığımız toplumda hiç bir sınavdan geçirilmemektedir.

Binlerce yıldır insan denen memeli hayvanların oluşturduğu toplumu kırıp geçiren —ve birkaç korkunç savaşla kendini gösteren— onulmaz toplumsal ağlatının (tragedyanın) kökeni sanırım, büyük ölçüde, işte bu olgulardadır. Gücümüzün yettiğince bu çelişkinin derinine inmeye çalışalım:

İster yoksul ister varlıklı aileden gelsin, herhangi bir kılgısal uğraşta çalışan emekçi, belli bir yetişimden geçmek zorundadır. Yani «halk tarafından seçilmez». Uzmanlıklarını kanıtlamış, çalışma sürecine katılmış emekçiler —az çok köklü bir biçimde— her yeni toplumsal etkinlik adayının o işe elverişli olup olmadığını belirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu ilke öylesine ileri götürülmüştür ki, basit bir dükkânda çalışacak satıcıdan bile üniversite bitirdiğini gösteren belge istenir. Toplumsal alanda bu istek ne denli abartılmış ve haksız olursa olsun, herhangi bir uğraşsal etkinlik üzerinde toplumun baskısını açıkça ortaya koymaktadır. Her ayakkabıcı, marangoz, tornacı, makina ustası, elektrikçi, duvarcı, tesviyeci uğraşsal yeteneklerini kanıtlamak zorundadır.

Yalnız siyasetçi yakayı sıyırabilir böyle sınavlardan. Azıcık dolap çevirmeyi biliyorsa, sinir hastalığının şaşmaz belirtisi olan birtakım ihtiraslara sahipse, tam bir umursamazlıkla atbaşı giden güçlü kişi olma isteğini taşıyorsa, toplumsal kargaşalık anlarında, insan toplumunun en yüce görevlerine adaylığını koyabilir. Nitekim, şu son yirmi beş yıl içinde, kötü bir gazetecinin 50 milyon İtalyan'ı iteleyip kakaladığına, ardına takıp uçuruma sürüklediğine tanık olduk. Yirmi iki yıl boş yere gürültü edildi, günün birinde ansızın her şey yokolup gidene dek insanlar öldürüldü, kesilip biçildi; herkeste, garip bir biçimde, *sanki hiç bir şey olmamış gibi* bir duygu vardı! Gerçekte, halk yığınlarını istim üstünde tutan o kulakları sağır edici, başka halkların günlük yaşamını bozan patırtıdan geriye hiç bir şey kalmamıştı, ne yaşayan bir düşünce, ne bir tek yararlı kurum, hatta ne de şöyle sessiz bir anı. Belirli aralıklarla, canlarımızı uçurumun kıyısına dek getiren

toplumsal akıldışıcılığı bundan daha iyi ve yalın bir biçimde anlatacak şey bulunamaz.

Uğraşında tam anlamıyla başarısızlığa uğramış bir boyacı çırağı, hiç bir yararlı iş yapmadan, hiç bir kılgısal yapıt ortaya koymadan, yirmi yıl siyaset sahnesinde kalabiliyor. Ve yine karşımızda, günün birinde: «Hiç bir şey olmadı canım!» hiçliğinde son bulan korkunç bir gürültü patırtı. Çalışma dünyası ister istemez dirimsel (hayatî), dingin, sessiz akışına koyuluyor yeniden. Onca gürültü patırtıdan geriye kala kala, tarih kitaplarında yer alan, çocuklarımıza: «Eh, o günlerde de hiç bir şey olmamış» dedirtip umutlarını kıran, yönü epey kuşku verici bir bölüm kalıyor.

Çalışmayla siyaset arasındaki bu herkesin yakalayabileceği, emekçilerin çok iyi bildiği yalın karşıtlık, sonuna dek aydınlatma zahmetine girdiğimiz an, kılgısal yaşamda zararı ölçülmez sonuçlar doğurmaktadır. Bu karşıtlık özellikle siyasal partiler dizgesine, dünyanın her yerinde insan denen memeli hayvanların bilgi öğretisiyle yetişmesini etkileyen, egemenliği altında tutan dizgeye uymaktadır. Burada, siyasal partilerin şimdiki dizgesinin, Avrupa ve Asya'daki astlı-üstlü ataerkil egemenlik dizgelerinden doğduğunu açıklayacak değiliz. Bizi her şeyden çok ilgilendiren şey, siyasal partiler dizgesinin toplumun ilerleyişini etkilemesidir. Okuyucu, şimdiye dek, emek demokrasisinin *zaten varolan*, kurulması gerekmeyen, siyasal partiler dizgesiyle hiç mi hiç bağdaşmayan bir toplumsal dizge olduğunu sezmiştir herhalde.

Ama biz, çalışmayla siyaset arasındaki karşıtlığı derinleştirmek üzere kazmaya devam edelim: ister toplumsal, ister hayvansal ya da cansız düzenle ilgili olsun, herhangi bir durumun açıklığa kavuşturulması ve ortadan kaldırılması uzun bilimsel ve kılgısal çalışmalar gerektirir. Kılı kırk yaran tanımlamaları bir yana bırakıp birtakım nesnel verilerin bilimsel gözle araştırıldığını varsayarak, *dirimsel önem taşıyan* bir işte çalışan kişiye «bilim adamı» diyelim. Bu anlamda, çalış-

ması gerek kendisinin, gerekse başkalarının harcadığı emeklerin meyvelerine dayandığından, herhangi bir fabrikada madenleri torna tezgâhında işleyen kişi «bilim adamı»dır. Bu «bilim adamı»nın karşısına, siyasal kuramcı da içinde olmak üzere, bütün gizemcileri koyalım.

Eğitimci, tornacı, uygulayımcı, hekim falan da olsa, bilim adamının görevi toplumsal çalışma sürecini güvence altına almak ve ayakta tutmaktır. Demek ki, güç bir durumdadır. Önerdiği her şeyi, uygulamada kanıtlaması gerekir. Var gücüyle çalışması, düşünmesi, yeni yollarda araştırma yapması, yanılgılarını kabul etmesi, günün birinde araştırmacı olursa yanlış kuramları inceleyip çürütmesi, tepeden tırnağa yeni bir iş gerçekleştirdiği zaman insanların kötü davranışlarına hazır olması, sonuna dek savaşması gereklidir. Onun siyasal güce gereksinimi yoktur, çünkü siyasal güç motor, iyileştirici serum yapamaz, göğün yedinci katında uçamaz, çocuk yetiştiremez. Çalışan bilim adamı silâhsız yaşar ve iş görür.

Emekçiye oranla, gizemciyle siyasal kuramcının ayrıcalıklı bir yerleri vardır. Hiç kimse söylediklerini kanıtlamalarını beklemez. Tanrı'yı yeryüzüne indirmeye, iblisi cehennemden çıkarmaya, bakanlık odalarının kapısından başlayarak her yeri masmavi gökle döşemeye söz verebilirler, kimsenin kendilerinden hesap sormayacağına ya da insanları aldatmakla suçlamayacağına emindirler. Bütün önermeleri, her türlü saldırıya karşı titizlikle korunan kişisel kanı özgürlüğüne dayalıdır. Azıcık üstünde düşünürsek, başarısız bir boyacı çırağının insanlık tarihinde hiç bir büyük bilim, sanat, eğitim, uygulayım öncüsünün göze alamadığı şeyi yapmasına, birkaç yıl içersinde, «kanı özgürlüğü»nün yardımıyla dünyanın en büyük görevlerinden birini ele geçirmesine izin verdiğine göre, bu «kanı özgürlüğü» lafında bir sakatlık bulunduğu sonucuna varırız. Demek ki toplumsal düşüncemiz eğri bacaklıdır, tepeden tırnağa düzeltilmesi gerekir. Cinsel düzenlilik biliminc dayalı hastanc deneyleri bize, siyasal haydutlara milyonlarca

yetişkin emekçiyi kuzu gibi diledikleri yere götürme, çocuk gibi kandırma olanağını, küçük çocukların buyurgan yöntemlerle eğitilmelerinin, sıkıntılı uyruklar haline getirilmelerinin verdiğini göstermiştir.

Çalışmayla siyaset arasındaki karşıtlığın incelenmesini başka bir yönde sürdürelim.

Orgone Institute'un (Acunsal Enerji Kurumu'nun) resmî dergisinin kapağında, düzenli aralıklarla şu istence yayımlanır: «*İnsan varlığının kaynakları sevgi, çalışma ve bilgidir. Dolayısıyla, yaşamımıza da onların yön vermesi gerekir*». Kadınla erkek, anayla çocuk, emekçiyle arkadaşları arasındaki doğal *sevme* işlevi, *çalışma* ve *bilgi edinme* işlevleri olmazsa, insan toplumu bir gün bile yaşayamaz. Hekim olarak, çalışırken herhangi bir öğretiyi ya da dış görünüşteki önemi ne olursa olsun, herhangi bir güncel elçiliklerarası gerekliliği hesaba katmak zorunda değilim. Nesnel görevim, her şeyden önce, önemli, ama bilinmeyen birtakım olguları ortaya çıkarmaktır. Kimilerine acı gelecek belki, ama kimse şu olguyu yadsıyamaz: toplumsal yaşamın bu üç temel işlevinden biri teki bile gizli ve genel oyla durdurulamamış, ya da tarih boyunca, meclisli demokrasi bunların kılına bile dokunamamıştır. Buna karşılık, doğal sevme, çalışma ve bilgi edinme işlevleriyle en küçük bir ilgileri bulunmayan siyasal öğretiler, genel seçim ve partili dizge gereğince, her türlü toplumsal yetki alanına ellerini kollarını sallayarak, her türlü denetimi atlayarak girebilmektedirler. Şurasını üstünde durarak belirtmek isterim ki, kendimi bildim bileli genel seçim'in *savunucusu* olmuşumdur, hâlâ da öyleyim. Ama bu, meclisli demokrasilerde genel seçim denen toplumsal kurumun toplumsal varoluşun şu üç temel işleviyle çakışmadığı olgusunu değiştirmez. Temel toplumsal işlevlerin meclisin oyuyla güvence altına alınması ya da yıpratılması tam anlamıyla rastlantıya bağlıdır. Meclisli demokrasilerde sevgiye, çalışmaya ve bilgiye toplumun yazgısının düzene konmasında herhangi bir ay-

rıcalık tanıyan bir yasal hazırlık yoktur. Demokrat düzenin oyuyla temel toplumsal işlevler arasındaki bu karşıtlık, toplumsal olayları çok kötü yönde etkilemektedir.

Söz konusu işlevleri kösteklcyen sayısız kurum vc yasadan birkaçına kısaca değinmek isterim. Bu temel çelişkinin, bilimsel ya da siyasal kümeler tarafından halka herkesin anlayabileceği biçimde sunulduğunu, aydınlatıldığını anımsamıyorum. Oysa, insan denen memeli hayvanın yaşadığı dirimsel - toplumsal ağlatının (tragedyanın) canalıcı noktası bu çelişkidir. Siyasal partili dizgeler insan toplumunun koşullarına, görevlerinc ve amaçlarına hiç uymamaktadır. Daha başka nedenlerin yanında bu, şuradan gelmektedir: herhangi bir ayakkabıcı birtakım işlemleri yerine getirmeden terzi, hekim maden mühendisi, eğitimci marangoz olamazken, Birleşik Devletler'de herhangi bir Demokrat, hiç bir kısıtlamayla karşılaşmaksızın, akşamdan sabaha Cumhuriyetçi olabilir; Hitler' den önce, Almanya'da, bir ortaklaşmacı (komünist) istediği an faşist, faşist dc ortaklaşmacı, herhangi bir özgürlükçü ortaklaşmacı ya da toplumsal-demokrat, bir toplumsal-demokrat Alman ulusalcısı ya da toplumsal-Hıristiyan olabilmekte, böylece şu ya da bu partinin düşünsel programını güçlendirmekte ya da zayıflatmakta, tam anlamıyla sorumsuz bir davranışla koskoca bir ulusun yazgısını etkileyebilmekteydi.

Siyasetin emeğe, çalışmaya aykırılığıyla akıldışı niteliği, bu örnekte, açıkça ortaya çıkmaktadır. Şu bağlam içersinde, siyasal partilerin toplumsal varlık içinde şimdiye dek hiç nesnel ve akılsal temellere sahip olup olmadıkları sorusunu ele alıp incelemek istemem. Hiç önemi yoktur bu sorunun. Ama şurası bir gerçektir ki, bugün siyasal partilerin anlamı kalmamıştır (1944). *Bugün* bir toplumda kılgısal ve olumlu alanda olup bitenlerin, partilerin sınır vc öğretileriyle ilgisi yoktur. Bunun en görkemli örneği, Başkan Roosevelt'in «New Deal»idir. «Parti ortaklıkları» denen şey, nesnel bir yönelişin yerirni tutma, somut bir çözüm getirmeden o günkü engeli or-

tadan kaldırma ereğini güden gelip geçici çarelerdir. Somut gerçekliklerle, gömlek değiştirir gibi değiştirilen görüş ve inançlarla savaşılmaz.

«Emek demokrasisi» kavramını aydınlatmak üzere attığımız şu birkaç adım bile bize içine düştüğümüz toplumsal karışıklığın kimi yanlarını anlama olanağını verdi. Bu da bizi, emek demokrasisine ilişkin düşüncelerimizi gözden geçirmeye itelemektedir. Söz konusu işi yapmamak, bağışlanmaz bir savsaklama olur. Çünkü insan düşüncesinin siyaset tarafından yaratılan karışıklığa nerede ve nasıl çare bulacağını kimsecikler söyleyemez. Balta girmemiş, insan ayağı değmemiş bir ormanda evini kuracağı yeri arayan adam gibi ilerlemek zorundayız.

Toplumsal karışıklık içinde kendine yol bulmaya çalışmak başlı başına akılsal ve kılgısal bir iş sayılabilir. Doğal emek demokrasisi siyasete değil, emeğe dayandığından, «toplumsal organizma üzerindeki bu çalışma» günün birinde yararlı ve kılgısal bir sonuca ulaşabilir. Böylece, *çalışma, emek* tarihte ilk kez toplumsal soruna el atmış olur. Ve bu çalışma, daha başka toplumbilimcileri, iktisatçıları ve ruhbilimcileri toplumsal organizmayla ilgilenmeye itebilirse, emek *demokrasisi*'nin bir parçası haline geliverir. Söz konusu çalışma hem ilke hem de dizge olarak siyasete saldıracağı için, birtakım siyasal öğretilerin karşısına dikileceğinden emin olabiliriz. Emek demokrasisinde yaşayan bir toplumbilimcinin böyle kılgısal bir kavgada nasıl davranacağını izlemek gerçekten önemli ve ilginç olacaktır. Yanlış anlamadıysam, bir emek demokratının düşünme biçimi herhangi bir siyasal öğretinin karşısına başka bir siyasal öğretiyle değil, *toplumsal işlev* ve *toplumsal evrim*'in görüş açısıyla, başka türlü söylersek, olgu ve olasılıklarla çıkmaktır. Ahlâk alanında da durum aynıdır: cinsel yaşamı düzenleme bilimi zorla benimsetilen ahlâkın doğurduğu zararlarla, siyasal çevrelerdeki gibi, başka türlü bir ahlâkla değil, cinsel yaşamın doğal işleyişine ilişkin so-

mut bilgiler ve kılgısal uygulayımlarla savaşır. Başka bir deyişle, emek demokrasisine yönelik toplumsal tutumbilim (économie), tıpkı buharda enerji bulunduğu önermesinin lokomotiflerin işlemesiyle kanıtlanması gibi, kılgısal yaşamda kendini göstermek, dediklerini kanıtlamak zorunda kalacaktır. Bundan ötürü, emek demokrasisi var mı yok mu, kılgısal açıdan yararlı mı değil mi sorusu üstünde siyasal ağız dalaşlarına girmemizi gerektiren en küçük bir neden yok ortada.

Emek demokrasisinin görüşlerine göre düşünüp davranan emekçi siyasetçiye *karşı* çıkmaz. Çalışmanın kılgısal sonucu siyasetin gözbağcı ve akıldışı niteliğini ortaya vurmuşsa, bu onun kusuru, kötüniyetinin belgesi değildir. Bizler, hangi uğraş dalında olursak olalım, kılgısal bir iş yapan emekçiler olarak, insanların yaşamını daha iyi duruma getirmeyi amaçlayan kılgısal görevler yapmaktayız. Dolayısıyla, elle tutulur somut işler yapamadığı için, hep bir şeylere *karşı* çıkan, hiç bir zaman bir şeyden *yana* olamayan siyasetçi gibi, herhangi bir şeye «karşı» değiliz. Genel çerçevede siyasetin başlıca özelliği işte bu temelinden olumsuz tutumdur (şuna ya da buna «karşı»yım ben). Ortaya çıkarılan kılgısal ve üretimsel işler, siyasetçinin değil, siyasal öğretilere karşı da olsa, yandaş da, emekçinin gerçekleştirdiği şeylerdir. Yılların yaşantıları (yaşanmış deneyleri), kılgısal bir işte çalışan emekçinin hep siyasetçiyle çatıştığını göstermiştir. Dirimsel işlevlerin hizmetine giren, herhangi bir iş yapan ve etkinlikte bulunan kişi, istese de istemese de, siyasete karşıdır. Eğitimci, çocukların akılsal eğitiminden *yana*'dır; köylü, tarımda makinaların kullanılmasından *yana*'dır; araştırmacı, bilimsel kanıtların bulunmasından *yana*'dır. Buna bakarak, şu ya da bu ustalığa *karşı* olduğunu söyleyen emekçinin, bir emekçi olarak değil, siyasal ya da buna benzer akıldışı etkilerle konuştuğunu kolayca anlayabiliriz.

Olumlu çalışmanın hiç bir zaman bir şeye «karşı» olma-

dığı, hep bir şeyden «yana» olduğu düşüncesi ilk bakışta abartılmış gibi gözükebilir insana. Bu izlenim, çalışma yaşamımızın nesnel değerlendirmelerden ayıramadığımız, akıldışı gerekçelere dayalı önermelerle dolu oluşundan gelmektedir. Gerçekten de köylü işçiye, işçi mühendise karşı değil mi bugün? Şu hekim, şu ilâca karşı ya da ondan yana değil mi? Kanı özgürlüğünün, yapısı gereği, bir şeylere «karşı» ya da «yandaş» olma zorunluluğunu doğurduğu söylenebilir. Bense şunu öne sürüyorum: Avrupa'daki demokrasilerin yenilgiye uğramasında işte bu görüş ve inanç özgürlüğü kavramının nesnellikten uzak, biçimci tanımının büyük payı olmuştur. Bir örnek alalım: hekimin biri belli bir ilâca *karşı*'dır. Bu tutumun iki nedeni olabilir:

Ya ilâç gerçekten kötü, hekim de bilinçlidir; bu durumda, ilâcı üreten *kötü* çalışmıştır. Çalışması doyurucu bir sonuç vermemiştir, harika bir ilâç yapmak için nesnel ve ateşli bir arzu duymamıştır. İlâcı yapanın güdüleri ilâcın işlevine değil, örneğin kâr elde etme arzusuna, asıl erekle çakışmadıkları için akıldışı diye niteleyebileceğimiz nedenlere bağlıdır. O zaman hekim *akılsal* bir tepki göstermekte, insan sağlığının yararına davranmakta, yani sağlıktan *yana* olduğu için, hemen kötü ilâca karşı çıkmaktadır. Çalışmasının ereğiyle görüşünün gerekçesi çakıştığı için, akılsal davranmaktadır.

Ya da ilâç iyidir, ama hekim pek bilinçli değildir; bu durumda hekim iyi ilâca *karşı* çıkıyorsa, insan sağlığını gözettiği için değil, örneğin, kendi ilâçlarını halka tanıtmaya çalışan başka bir kurumdan para aldığı için öyle davranmaktadır. Çalışma görevini bir hekim gibi yerine getirmemektedir; değerlendirmesinin güdüsü (kanı özgürlüğü) ile değerlendirmenin içeriği ve çalışma işlevi arasında en küçük bir ilinti yoktur. Hekim, *kendi çıkarı için* çalıştığından, halkın sağlığına hiç aldırmadığından ilâca karşı çıkmaktadır. Oysa, hekimin etkinliğinin ereği kişisel çıkar değildir. Demek ki tutumu temelinden olumsuzdur («*karşı*»dır), olumlu («*yana*») değildir.

Bu örneği herhangi bir uğraş dalına ve her türlü kanı'ya uygulayabiliriz. Dolayısıyla, çalışmanın akılsal sürecinin temel niteliğinin hep bir şeyden «yana» olmayı içerdiğine inanabiliriz. Olumsuz tutum akılsal çalışma sürecinden değil, birtakım akıldışı dirimsel işlevlerin varlığından gelmektedir. Bundansa şu sonuç çıkmaktadır: *Her akılsal çalışma süreci yapısı gereği ve kendiliğinden, akıldışı dirimsel işlevlere karşı'dır.*

Deneyleriyle dünyanın gidişini yakalamış dikkatli okuyucu, kanı özgürlüğü kavramına getirilen bu aydınlığın demokratça yaşama özlemlerine yeni ve yetkin bir bakış açısı kazandırdığını düşünmekten kendini alamayacaktır elbet. *Yaşamın çıkarlarına aykırı her iş kötü çalışmadır, çalışma adına lâyık değildir* ilkesi, biçimsel ya da meclisli demokraside hiç mi hiç bulunmayan akılsal bir anlam kazandırmaktadır emek demokrasisi kavramına. Biçimsel halk yönetiminde köylü işçiye, işçi mühendise karşıdır, çünkü toplumsal örgütlenmeye, düzenlemeye yön veren nesnel çıkarlar değil, siyasal çıkarlardır. Siyasetçinin sorumluluğunu *emeğin, çalışmanın* omuzlarına aktarmakla (dikkat edin, «emekçinin, çalışan kişinin» demiyoruz), köylüyle işçi arasındaki siyasal düşmanlık kendiliğinden işortaklığına, işbirliğine çevrilir.

Bu nokta üzerinde az sonra yine duracağız, çünkü önemi büyüktür. Ama ilkin, demokrat yönetimlere özgü kanı özgürlüğüne dayanan demokrat eleştiri sorunu üzerinde duralım.

3. YANTUTMAZ ELEŞTİRİ İLE AKILDIŞI GEVEZELİK ÜSTÜNE BİRKAÇ SÖZ

Emek demokrasisine özgü yaşama biçimi, her emekçinin tartışma ve eleştirilerini özgürce açıklama hakkına ısrarla parmak basar. Çünkü bu her zaman hakkını vermemiz gereken, doğrulanmış, vazgeçilmez bir dilektir. Onu yerine getire-

mezsek, insan üretkenliğinin, verimliliğinin kaynağının kuruduğunu görürüz.

Ancak, «tartışma» ve «eleştiri» çoğu kez, herkese bulaşan coşkusal vebadan ötürü, her türlü ciddî çalışmayı az çok tehlikeye düşürecek biçimde yozlaşmaktadır. Bir örnek verelim:

Bozulmuş bir makinayı onarmak için kan ter döken bir mühendis düşünelim. Yaptığı iş güçtür, makinayı çalıştırmak isteyen emekçinin beynini de, kaslarını da yormaktadır. İşin ivediliğinden ötürü mühendis dinlenme zamanlarını bile çalışmaya vermekte, gece geç vakitlere dek uğraşıp didinmektedir. İşini bitirmeden durup şöyle bir oh bile dememektedir. Derken, kayıtsız adamın biri çıkagelmekte, bir süre yapılan işi uzaktan izlemektedir; sonra yerden bir taş almakta, elektrik tellerini koparmaktadır. Ve sonra alıp başını gitmektedir. Kahvaltıda, karısı yersiz eleştirilerle canını sıkmıştır.

Derken, başka bir kayıtsız adam çıkagelmektedir: bizim mühendisle alay etmekte, motordan anlamadığını, çünkü hâlâ onaramadığını, pis bir adam olduğunu, çünkü üstünden pislik aktığını, ahlâk duygusundan yoksun yaşadığını, çünkü ailesini evde yalnız bıraktığını söylemektedir. Böyle bir süre daha mühendise hakaret ettikten sonra, o da çekip gitmektedir. Sabahleyin, uğraşsal çalışmasının doyurucu bulunmadığı kurumdan, elektrikçilik görevine son verildiğini bildiren bir mektup almıştır.

Aynı derecede kayıtsız üçüncü biri gelip mühendisin suratına tükürmekte, sonra çekip gitmektedir. Kezzap gibi bir karı olan kaynanasıyla kavga etmiştir az önce.

Bu üç örnek, dağbaşı soyguncuları gibi, kendilerini hiç ilgilendirmemiş, bilmedikleri, üstlerine vazife olmayan dürüst bir işi aksatan aylak adamların yapabilecekleri «eleştiri»yi canlandırmaktadır. Yanlış bir değerlendirmeyle «özgür tartışma» ve «eleştiri hakkı» denen şey, toplumun geniş bir

kesiminde işte böyle işlemektedir. Kalıtımı savunanların, o tarihlerde daha başlangıç döneminde bulunan *bion*'lar (yaşam enerjisi kabarcıkları) konusundaki araştırmaya saldırmalarını da işte bu akıldışı eleştiri kategoryasına sokmak gerekir. Böyleleri bize yardım etmek ya da daha iyisini yapmak için değil, çetin bir çalışmanın meyvelerini ayaklarının altına alıp ezmek için gelmişlerdi yanımıza. Gerçek dürtülerini ortaya vurmadılar elbet. Bu türlü «eleştiri» toplumsal alanda tehlikeli, zararlıdır, ona yol açan güdülerle eleştirilen nesne arasında ilinti yoktur, böylelerinin çıkış noktası nesnel yarar değildir.

Sahici tartışma, *sahici* eleştiriyse bambaşka şeylerdir. Onları da başka bir örnekle aydınlatacağız:

Bizim mühendisin çalıştığı garajın önünden başka bir mühendis geçmektedir. Uzun deneylerin beslediği işten anlayan gözleri, bir bakışta, bizim emekçinin zor bir işe giriştiğini yakalamıştır. Ceketini çıkarır, kollarını sıvar, bozukluğun nedenlerini bulmaya çalışır, sonra uğraşdaşının herhangi bir yanlış yapıp yapmadığını araştırır. Dikkatinden kaçan önemli bir noktaya parmak basar, onunla birlikte, çalışırken yapmış olabileceği yanlışlıkları gözden geçirir. O da elini hamura bulaştırır, *daha iyi sonuçlar elde edebilmek için* tartışır, eleştirir, yardım eder. Onu harekete geçiren güdü kezzap kaynana, kendi uğraşındaki yeteneksizliği değil, işin başarıyla sonuçlanmasına duyduğu yantutmaz ilgidir.

Uygulamada, bu iki tür eleştiriyi birbirinden ayırmak her zaman o denli kolay değildir. Akıldışı gevezelik çoğu kez kendine nesnellik, yantutmazlık görünüşü vermeyi bilir. Bu iki davranış biçimine de çoğunlukla, haksız olarak, genel-geçer «bilimsel eleştiri» nitelemesi yakıştırılmaktadır.

Sözcüğün gerçekten nesnel ve bilimsel anlamında, bir tek eleştiriye, «içkin» (indimaci: immanent) eleştiriye göz yumabiliriz; sizin anlayacağınız, eleştiren kişinin eleştiri hakkını el-

de edebilmek için, birtakım koşulları yerine getirmesi gerekir:

1) Eleştirdiği alanda sağlam bilgileri bulunmalıdır.

2) Bu alanı, en az, eleştirdiği kişi kadar iyi tanımalıdır.

3) Eleştirdiği çalışmanın başarısızlığa uğradığını değil, başarıya ulaştığını görme arzusuyla yanıp tutuşmalıdır. Biricik arzusu suları bulandırmak, kafaları karıştırmaksa, eleştirileri yantutmaz bir ilgiden gelmiyor demektir: bu durumda, karşımızda bir eleştirmen değil, hırçın bir sinir hastası vardır.

4) Eleştirisi, *eleştirdiği alanın bakış açısı içersinde* kalmalıdır. Eleştirilen etkinlikle hiç ilgisi bulunmayan *yabancı* bakış açıları benimsenmemelidir. Bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilim yüzeysel ruhbilim açısından bakılarak eleştirilemez, ama yüzeysel ruhbilimi bilincin derinliklerine el atan ruhbilimle eleştirebiliriz. Bunun nedeni basittir. Bilincin derinliklerini inceleyen ruhbilim, araştırma alanına yüzeysel ruhbiliminkini katmak zorundadır. Yüzeysel ruhbilim, ruhsal görüngülerin ardında yatan dirimsel gerekçeleri araştırmadığı için *yüzeyde* kalan ruhbilimdir.

Bir elektrik motoru, bir odayı ısıtmak üzere yapılmış aygıt gibi eleştirilemez. Isınma kuramı elektrik motorunun yapımında ancak motorun ısınmasını önlemek üzere kullanılabilir. Salt bu sınırlı konuda, elektrik mühendisi bir ısı-uygulayımcısının öğütlerini seve seve dinler. Ama bir elektrik motorunun herhangi bir odayı ısıtmamasından yakınmak anlamsızdır.

Dolayısıyla, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin *doğal cinsel yaşamını* sinir hastalıklarından, sapıklıklardan, suçlardan korumak ve kurtarmak isteyen cinsel düzenlilik bilimini cinsel yaşama-düşman ahlâkçı görüşle eleştiremeyiz, çünkü ahlâkçı çocuklarla gençlerin doğal cinsel etkinliğini özgürlüğe kavuşturmak değil, bastırmak istemektedir. Müzikçi madcn işçisini, hekim yerbilimciyi eleştiremez. Herhangi bir ça-

lışmayı hoşa gidici ya da gitmeyici bulabiliriz, ama bu onun ne niteliğini değiştirir, ne de yararını.

Eleştiri ve gevezelik konusundaki şu birkaç gözlemin amacı, genç cinsel yaşamı düzenleme uzmanıyla türlü eleştirilere hedef olan yaşam enerjisini dirimsel-fiziksel açıdan ele alan uzmanın işlerini kolaylaştırmaktı.

4. ÇALIŞMA ÖZÜNDEN AKILSALDIR

Şimdi ortaya çıkan sonuç şudur: «emek demokrasisi» kavramını incelemek bizi insan yaşamının, binlerce yıldır büyük önem verilen, ama denetim altına alınmaz, yakalanmaz sayılan bir alanına götürdü. «İnsanın doğal yapısı» denen geniş ve karmaşık alandır bu. Odalarından dışarı çıkmayan yüzeysel felsefecilerin, ozanların, siyasetçilerin ve o arada kimi büyük ruhbilimcilerin de bir bakıma istemeye istemeye «insan doğası bu» dedikleri şey, cinsel yaşama düzen verme biliminin betimlediği şu tıbbî *«coşkusal veba»* kavramına tıpa tıp uymaktadır. *İnsan doğası denen şeyi, insanoğlu adını taşıyan memeli hayvanın bütün akıldışı dirimsel işlevlerinin toplamı diye tanımlayabiliriz.* Değişmez sayılan «insan doğası» coşkusal vebanın ta kendisiyse, coşkusal veba insan denen memeli hayvanın bütün akıldışı dirimsel işlevlerinin toplamına özdeşse ve beri yandan çalışma işlevleri insana bağımlı olmaksızın, kendi özünden akılsalsa, insan yaşamının iki büyük etkinlik alanı can düşmanı halinde birbirlerinin karşısına dikiliyor demektir: bu iki alandan biri akılsal-dirimsel bir işlev olan çalışma, öbürüyse akıldışı-dirimsel işlev olan coşkusal vebadır. Okuyucu, emek demokrasisinin düşünsel bakış açısı içersinde, bilgiye, çalışmaya ve sevgiye dayanmayan bütün bilgilerin akıldışı sayıldığını ve coşkusal veba alanına girdiğini sezmiştir sanırım. Nitekim, emek demokrasisinin düşünce dizgesi şu çok eski, dünya durdukça yaşayacak soruya

son derece yalın bir yanıt vermektedir: Bu ünlü insan doğasını nasıl altetmeli: insan doğasıyla öteden beri doyurucu bir sonuç alamadan boğuşan eğitimciler, sağlık bilginleri, hekimler coşkusal vebaya açılacak savaşta, canla başla yapılan çalışmanın akılsal işlevini güçlü bir bağlaşık (müttefik) olarak yanlarında bulacaklardır.

Emek demokrasisinin düşünsel yolunu sonuna dek izleyebilmek için, her şeyden önce, geleneksel siyasal ve düşünsel anlayıştan kurtulmamız gerekir. Ancak o zaman sevgi, çalışma ve bilgi dünyasından gelen tâ özünden apayrı düşünceyle kaynağını siyasal gücün, elçiliklerarası ve siyasal toplantıların şatafatından alan düşünceyi kıyaslayabiliriz.

Siyasetçi «Devlet»i ve «ulus»u düşünür, emekçiyse bir «toplum»da, «topluma ayak uydurarak» *yaşar*. Siyasetçi «sıkıdüzen» ve «toplumsal düzen»i düşünür, sıradan emekçiyse «çalışma sevinci»ni, «çalışma düzeni»ni, «çalışmanın getirdiği doğal astlık-üstlük sıralanması»nı ve «işbirliği»ni etinde canında duyar. Siyasetçi «ahlâk»ı ve «ödev»i düşünür, emekçiyse «kendiliğinden geliveren dürüstlüğü» ve «doğal dirimsel duyumu» yaşar ya da yaşamak ister. Siyasetçi «aile ülküsü» der, emekçiyse «kadınla erkek, ana babayla çocuklar arasındaki sevgi»nin tadını çıkarır ya da çıkarmak ister. Siyasetçi «iktisadî yaşamın ve Devlet'in çıkarları» der, basit emekçiyse «gereksinimlerini doyurma»yı ve «kara gün için yedek besin bulundurma»yı özler. Siyasetçi «bireylerin özgür girişimi»nden söz eder, «kâr»ı düşünür, basit emekçiyse «girişim zevkini tatmak», «uğraşsal yaşamını özgürlük içinde geçirmek» ister.

Siyasetçi yaşamın belli başlı alanlarını akıldışı yoldan egemenliği altına alır, oysa emekçi bu alanları, kılgısal olarak egemenliği altında tutmaktadır, ya da, siyasal akıldışıcılık ayağına köstek vurmasa, hemen bugün tutabilir. Akılsal ve akıldışı terimleri yaşamın aynı alanlarında aynı değeri taşısalar da, sözün en titiz anlamıyla karşıt olmaktan geri kalmazlar; yer değiştirebilecek sözcükler değildir bunlar; uygu-

lamada, karşılıklı olarak birbirlerini iterler. Günlük yaşamda bu, şundan ileri gelmektedir: insan toplumunun tarihi boyunca, Devlet'in buyurgan sıkıdüzeni hep toplumseverlikle çalışma sevincini boğmuş, Devlet toplumun gırtlağına sarılmış, ailenin zorunlu kutsallığı kadın-erkek-çocuk arasındaki sevgiyi gırtlaklamış, dışardan zorla benimsetilen ahlâk doğal çalışma sevincinin doğurduğu dürüstlüğün kökünе kibrit suyu ekmiş, siyasetçi çalışan insanların soluğunu kesmiştir.

İçinde yaşadığımız toplum özellikle kavramlar, ereklerine varabilmek için insan emeğini kullanan akıldışı kavramlar tarafından yönetilmektedir. İnsan kitlelerinin etkinlik gereksinimini eylem ve evrim özgürlüğüne kavuşturabilmek için, gerçek kurumlar gereklidir. Bu amaca ulaşmayı sağlayacak toplumsal temel istendiği an değiştirilen bir siyasal inanç ya da öğreti değil, yalnız ve ancak çalışma ortaklıklarında insan etkinliğinin türlü dalları arasındaki bağımlılıktan kendi kendine fışkıran biçimiyle, dirimsel önem taşıyan çalışmanın toplumsal işlevi olabilir.

Emek demokrasisi konusundaki akılyürütmemizi bir adım daha ileri götürelim, birbirine karışmış akılsal ve akıldışı dirimsel işlevler fundalığına dalalım. Burada, kişisel ilgi alanımıza giren değerlendirmeleri elimizden geldiğince konu dışı bırakarak, çok titiz bir mantıkla yol izlemeye çalışacağız. Yararlı bir sonuca varabilmek için, emek demokrasisi düşüncesini derinleştirmek üzere, onun görüş açısını benimsemeli, yani *toplumsal varlığın sorumluluğunu doğal emek demokrasisine vermiş gibi akılyürütmeliyiz.* Öyleyse bize düşen iş, bu kavramın sağlamlığını her yönde incelemektir; *nesnel* (yantutmaz) bir çalışma bekleniyor şimdi bizden. Herhangi bir dirimsel etkinliğe kişisel çıkarlarımızı soktuk mu, *kaçınılmaz bir biçimde* kendimizi tartışmanın çerçevesi dışına atmış oluruz.

Yeryüzünde yalnızca değişik biçimleriyle coşkusal veba bulunsaydı, insan denen memeli hayvan türü çoktan yokolur giderdi. Siyasal öğreti, gizemsel ayinler, geçit törenleri, elçi-

liklerarası tartışmalar herhangi bir ülkeye besin sağlanmasını, kentler arasındaki haberleşmeyi, konut yapımını, hastalıkların iyileştirilmesini, çocukların eğitimini, doğadaki gizlerin araştırılmasını falan bir saat bile yürütemezdi. Emek demokrasisinin düşünsel anlayışına göre, siyasal öğretiler, gizemsel ayinler, elçiliklerarası dolaplar yalnız toplumsal gerçekdışıcılık alanında gereklidirler. Sevgi, çalışma ve bilgi aracılığıyla kendi kendilerini yürüten gerçek yaşam alanlarında hiç bir yararları yoktur. Söz konusu dirimsel işlevler, kendi içlerinden doğmuş bulunan ve akıldışı bilgi-öğretileriyle uzaktan yakından ilgisi olmayan öz yasalarına ayak uydururlar. Sevme, çalışma, bilgi edinme birer «düşün» (fikir), «ekinsel değer», «felsefe programı», «kanı», «kişisel inanç» değildirler, insan toplumunun onlarsız bir an bile yaşayamayacağı *sağlam gerçeklikler*'dir.

İnsan toplumu akılsal bir biçimde düzene konmuş olsaydı, sevme, çalışma ve bilgi edinme doğal olarak akıldışı dirimsel işlevlerden önce gelecek ve dirimsel olmayan kurumlara çekidüzen verme hakkına kavuşacaktı. Emek demokrasisi kavramı uyarınca, insanlar biraraya gelip silâhlanabilecek, birbirlerini öldürebilecek, kimileri gizemsel ayinlerden zevk alabilecek, kimileri de doyasıya öğreti tartışması yapabileceklerdi. *Ama toplumun dirimsel-temel işlevlerini egemenlikleri altına alamayacak, kötüye kullanamayacak, kendi çıkarları uğruna işletemeyecek ve üstüne üstlük bu temel işlevleri yaşamı düzene koyma hakkından yoksun bırakamayacaktı.*

İnsan etkinliğinin bu iki küresine bakışta epeyce toplumsal akıldışıcılık var:

Siyasetçinin biri, verdiği sözü tutma zorunluluğunu duymaksızın, milyonlarca bireyi özgürlük vaadiyle kandırabilir. Hiç kimse çıkıp ondan yeteneklerini ve verdiği sözlerin olasılık derecesini kanıtlamasını istemez. Hatta akşamdan sabaha görüş değiştirmeye, bugün dün söylediğinin tam tersini

vaat etmeye bile izni vardır. Hiç kimse, bir gizemcinin, en küçük bir kanıt göstermeden, insan kitlelerinin beynine ötcki dünya inancını çakmasını engellemez. Bir demiryolu mühendisi, siyasetçi ya da gizemciye büyük bir eliaçıklıkla bağışlanan hakları kullanmaya kalktığı ansa bakın neler olur: örneğin, bir kentten ötekine gitmek isteyen kırk elli kişiye, istedikleri an aya bile gidebileceklerini söylerse, hemen alır zindana atar ya da bakımevine yatırırlar. Aynı mühendisin, elinde silâh, ileri sürdüğü düşüncelere inanılmasını, ya da tren bekleyen insanların, dediklerine inanmadıkları için, kodese tıkılmalarını istediğini düşünün. Demiryolu mühendisi, görevinde kalmak istiyorsa, insanları alıp A kentinden B kentine götürmek, bu işi somut ve güvenlikli bir biçimde yapmak zorundadır.

Bir okul yapılacağı, hastalar iyileştirileceği, top üretileceği ya da çocuklar eğitileceği zaman bir mimarın, hekimin, kurucunun, tornacının, eğitimcinin faşist, ortaklaşmacı, özgürlükçü ya da Hıristiyan olmasının hiç önemi yoktur. Bu emekçilerin hiç biri somut işler yapacak yerde uzun söylevler çekemez, insanları aya götürmeye söz veremez; bütün yapabileceği, sınıf sayısı, havalandırma aygıtlarının yeri, çıkış kapıları, pencereler ve mutfak saptandıktan sonra, tuğlaları üst üste koymaya girişmektir. Somut bir işle karşılaşan hiç kimse görevini özgürlükçü, toplumsal-demokrat, dinsel, faşist ya da komünist öğretilerle yerine getiremez. Böyle bir işe girişen hiç kimse gevezelik edemez. Herkesin uğraşını iyi bilmesi, hemen işe koyulması gerekir. Ancak, ister gökten indiğini söylesin, ister insanları alıp göğün yedinci katına çıkaracağını öne sürsün, öğreti savunucusu düşüncü olarak kalır. Gerçek yaşamla hiç bir ilintileri bulunmayan siyasetçi kümeleri, öğretileri şu ülkede başarısızlığa uğradıktan bilmem kaç yıl sonra bile, öbür ülkede eski siyasal tartışmaları sürdürürler. Uzun ve tumturaklı söylevler çekme zevkiyle yetinseler, öğretilerini zorla başkalarına kabul ettirmeye kalkışmasalar,

hatta ulusların yazgısına yön vermeye yeltenmeseler, bunun pek bir kötülüğü dokunmazdı.

Bir gün, yukarıda örneklerini verdiğim emek demokrasisine özgü düşünme dizgesinin etkisini kendi üzerimde denedim: 1933'te, evrensel yaşam enerjisinin varolabileceği aklıma geldiği an ortaya çıkıp söz konusu enerjinin gerçekten varolduğunu, kanserli hücreleri öldürebileceğini, yerçekimine bağlı bulunduğunu ileri sürseydim, birtakım yaltakçı ruh hekimlerinin bana koydukları usyarılımı (schizophrénie) teşhisini doğrulamış olur ve bir akıl hastanesini boylardım. Yaşambilimsel araştırmalarıma dayanarak bir dizi öğreti ortaya atabilir, örneğin, «Özgürlükçü Emek Demokrasisi Partisi»ni kurabilirdim; üstelik de bütün bunları, çok daha az kılgısal yaşantısı bulunan kişilere oranla, büyük bir kolaylıkla yapabilirdim. İnsanlar üzerindeki etkime dayanarak, S.S.'leri örgütleyebilir, binlerce üyeye emek demokrasisi rozetleri taktırabilirdim. Öyle davransaydım, kanser hakkındaki bilgim bir parmak ileri gitmez, insan denen memeli hayvanların acunsal ya da okyanussal duyumlarına ilişkin bilgilerim hiç mi hiç artmazdı. Emek demokrasisi öğretisini en sağlam biçimde kurmuş olurdum, ama emek demokrasisinin zaten varolan, ancak göze çarpmayan doğal sürecini kimse bulup ortaya çıkaramazdı. Yıllarca çetin bir çalışmaya verdim kendimi, gözlemledim, yanılgılarımı düzelttim, gücümün yettiğince akıldışı düşünüp davranma alışkanlığımı yenmeye çalıştım; dirimbilimin neden hem makinacı, hem de gizemci olduğunu bağırıp çağırmadan anlamak zorunda kaldım, sonunda acunsal yaşam enerjisini bulabilmek, bir yerde toplayıp gözle görülür hale getirebilmek için yığınla kitap okumam, fare kesip biçmem, binlerce maddeyi yüzlerce işlemden geçirmem gerekti. Ancak bütün bunları yaptıktan sonra, çalışma sürecinin organsal evrim çizgisi uyarınca, sorunun kılgısal yanına el atabilir, kendi kendime acunsal yaşam enerjisinin iyileştirici etkisi bulunup bulunmadığını sorabilirdim. Sizin anlayacağınız,

dirimsel ve kılgısal önem taşıyan her çalışma hiç bir biçimde yan çizemeyeceğimiz ya da ortadan kaldıramayacağımız akılsal ve organsal bir evrim izlemektedir. Bu, «organsal gelişme» adını verdiğimiz son derece temel bir dirimsel yasanın dışa vurmasıdır. Bir ağacın, iki metreyi bulmazdan önce, bir metre uzaması gereklidir. Başkalarının basılı görüşlerini okuyabilmesi için, çocuğun önce okuma-yazma öğrenmesi gerekir. Hekimin, hastalık-bilimini anlayabilmesi için, örgen-bilim (anatomic) öğrenmesi gerekir. Verdiğimiz bütün örneklerde, *gelişme, bir çalışma sürecinin organsal büyümesine bağlıdır. Emekçi, bu çalışmanın işlevsel organıdır.* Kötü ya da iyi işleyen bir organ olabilir, ama çalışma sürecinin bu temel ilkesi değişmez. Bir insanın iyi mi yoksa kötü mü işleyen bir organ olduğunu bilmek, özellikle, zihinsel yapısındaki akıldışı davranıp düşünme alışkanlığının derecesine bağlıdır.

Bu «organsal gelişme» yasasının yokluğu, akıldışı işlevlerin başlıca özelliğidir. Onlarda erek, kılgısal çalışmanın başlamasından çok önce, olmuş-bitmiş bir düşün gibi çıkar karşımıza. Etkinlik, önceden belirlenmiş bir görüşe göre yapılır; dolayısıyla, yapısı gereği akıldışıdır. Bu dediğimiz, ünlü akıldışı kişilerin kendilerinden sonra gelen kuşaklara dişe dokunur hiç bir şey bırakmayışlarında açıkça görülür.

Organsal gelişme yasası, binlerce yıl boyunca, uygulayımsal, bilimsel ve sanatsal alanda kanıtlarını gözler önüne sermiştir. Galile'nin yapıtı, Ptolemc'nin kurduğu dizgenin eleştirisinden doğmuş, Copernic'in yapıtını sürdürmüştür. Newton Galile'ye, Kepler Newton'a bağlıdır. Doğal süreçlerin işlevsel organlarının her biri yeni emekçi ve araştırmacı kuşakları doğurmuştur. Buna karşılık, şu Büyük denen İskender'den, Sezar'dan, Neron'dan, Napolyon'dan geriye hiç bir şey kalmamıştır! Ayrıca, Napolyon'un Büyük İskender ya da Sezar olma düşünü saymazsak, akıldışı davranış ve düşünce temsilcileri arasında hiç bir bağ da yoktur.

Bu adamlarda, akıldışıcılık gerçek niteliğini ortaya vu-

rur: o, dirimsel-olmayan, toplumsal-olmayan, hatta yaşama-karşıt, topluma-karşıt bir yaşama işlevidir. Akılsal yaşama işlevlerinin başlıca nitelikleri, filiz verme, süreklilik, belli bir sürece ayak uydurma, daha başka işlevlere bağlanma, parçalara ayrılma ve üretkenlik bu yaşama biçiminden çıkıp gitmişlerdir.

Şimdi getirdiğimiz bütün bu ışıkları, coşkusal vebanın, ilke olarak, yenilip yenilemeyeceği sorusuna uygulayalım. Yanıt: evet, hem de nasıl! İnsan denen memeli hayvanların eziyetçi, gizemci, geveze, kişiliksiz ve özensiz, dış dünyaya karşı zırhlı, yüzeysel ve kara çalıcı olmalarının hiç önemi yoktur; *çalışma işlevlerinde doğal olarak akılsallığa, akılsal davranıp düşünmeye itilirler*. Akıldışı düşünüp davranma nasıl öğretisel süreçlerde ve gizemciliklerde kendini gösterip üretiyorsa, insanın akılcı yaşamı da çalışma sürecinde kendini gösterip çoğaltır. Bu çalışma sürecinin temel niteliklerinden biridir; dolayısıyla, çalışma sürecinde *akıldışı olamayan*, kendiliğinden akılcılık çerçevesinde *kalan* insanın da. Çalışma sürecini *aksattığı*, ereği gerçekleştirilmez kıldığı için, akıldışıcılık kendi kendini eler. Coşkusal vebayla çalışma süreci arasındaki amansız ve temel karşıtlık, şu olguda açıkça kendini gösterir: herhangi bir emekçi için, bir tartışma sırasında bir uygulayımcı, sanayi işçisi ya da hekimle anlaşmak çok kolaydır. Ama konuşma öğreti alanına kaydı mı, anlaşma diye bir şey kalmaz. Sayısız zorba yönetici ve siyasetçinin siyasete atıldıktan sonra asıl uğraşlarını bırakmış olmaları çok anlamlıdır. Kendini gizemsel esrikliğe kaptıran, halkı kurtarmak üzere Tanrı tarafından gönderilmiş biri olduğunu sanan kunduracının taban köselelerini keserken yanılacağına, sayaları kötü dikeceğine ve açlıktan ölceğine kuşku yoktur. Bu sürece giren siyasetçiyse, tam tersine, siyasal güce ve zenginliğe kavuşacaktır.

Demek ki, coşkusal akıldışıcılık bir çalışmayı aksatabilir, ama hiç bir işi tamamlayamaz.

Bu demokratça akılyürütmeyi *kendi bakış açısı* içersinde inceleyelim: emek demokrasisi bir öğreti midir, çalışmanın, emeğin göklere çıkarılması ya da ülküleştirilmesi midir? Hekim ve eğitbilimci yetiştirme etkinliğimi düşünerek sordum bu soruyu kendi kendime. Hekim, araştırmacı, öğretmen olarak dirimsel, akılsal çalışmayla akıldışı, yararsız öğreti arasında ayrım yapmak zorundayım: başka bir deyişle, herhangi bir çalışmanın akılsal niteliğiyle akıldışı niteliğini birbirinden ayırmak ödevimdir. Çünkü bitkisel-sağaltım (végétothérapie) dalında okuyan öğrencilerimin hiç birinin kendi kişilik yapısından ya da bir hastanın iyileştirilmesi girişiminden gelen güçlüğü aşmasına, daha iyi bir öteki dünya vaat ederek ya da «bitkisel-sağaltım Mareşallığı» vererek yardım edemezdim. «Mareşal» rütbesi, öğrencimi, gerçek güçlükleri yenmesine izin verecek güce kavuşturmazdı. Mareşal yapmakla ona kötülük etmiş, mutsuzluğa sürüklemiş olurdum. Tam tersine, zayıf yanlarıyla yanlışlıkları konusunda doğruyu eksiksiz göstermem gerekir öğrencime. Kendini bulmasına yardım etmeliyim. Bunu yaparkense, kendi kişisel evrimime ve kılgısal deneylerime bağlıyımdır. Ahlâksal ya da başka nedenlerden ötürü beni akılsal davranmaya iten şey öğreti değildir. İşim buyurmaktadır bana akılsal davranmayı. Akılsal davranmaya uğraşmasam, açlıktan ölürüm. Engelleri yanılsamalarla ortadan kaldırma eğilimi duyduğum an, işim beni hizaya getirir, çünkü tıpkı bir makina kurup-takıcısının, bir mimarın, bir köylü ya da kurum yöneticisinin görevini yanılsamalar yardımıyla yerine getiremeyişi gibi, hiç bir gözbağcılık dirimsel durgunluktan gelen kötürümlüğü geçiremez. Akılsal düşünüp davranmanın savunuculuğunu yapmıyor, böyle bir ülkü ardında koşmuyorum. O, bana ve coşkusal vebaya bağlı olmaksızın, nesnel bir biçimde benim içimde zaten. Öğrencime zorla çekidüzen vermiyorum, böylesi hiç bir işe yaramaz çünkü. Onu aydınlatıyor, kendi çıkarı uyarınca, gerek kendisinde gerek dış dünyada, akılsal olanla olmayanı birbirin-

den ayırmasını, kılgısal çalışma süreçlerinden esinlenmesini, akılsal olanı desteklemesini, akıldışı olanıysa kösteklemesini öğütlüyorum. Toplumsal yaşamda coşkusal vebanın başlıca niteliklerinden biri, günlük yaşamın karşımıza çıkardığı çetin sorunlarla sorumluluğun getirdiği güçlüklerden kaçıp bilgi-öğretisine, yanılsamaya, gizemciliğe, alçaklığa ya da bilmem hangi siyasal partiye sığınmasıdır.

Buradaysa karşımızda tepeden tırnağa yeni bir konum vardır. Yeni olan ne çalışmanın akla uygunluğudur, ne de çalışan kişi üzerindeki akılsal etkisi; yüzde yüz yeni olan, çalışmanın akılsal oluşu ve biz bilsek de, bilmesek de, birtakım akılsal etkileri *kendi içinde* ve kendiliğinden taşıdığıdır. Bunu bilmek çok daha iyidir elbet. Çünkü onu bilmek, kendimizi akılsal-organsal gelişme içersinde eritmeye izin verir. Bu konum, ruhbilimle, toplumbilim için de yenidir; toplumbilim açısından yenidir, çünkü toplumbilim bugüne dek kamu yaşamının akıldışı etkinliklerine akılsal şeyler gözüyle bakmıştır; ruhbilim için yenidir, çünkü ruhbilim toplumun akılsallığından, akla uygunluğundan kuşkulanmaktaydı.

5. DİRİMSEL ÖNEM TAŞIYAN ÇALIŞMA İLE ÖBÜR ÇALIŞMALAR

Emek demokrasisinin yapısı konusundaki bilgilerimizi derinleştirdikçe, siyasal öğretinin insan düşüncesine yaptığı zararlar çok daha iyi anlaşılmaktadır. Bu durum saptamasının anlamını, *çalışma* kavramının içeriğini inceleyerek aydınlatmaya çalışalım.

Daha önceki bölümlerde, çalışmayla «akla uygunluğu», siyasal öğretiyle de «akla aykırılığı» özdeş sayarak çalışma ile siyasal öğretiyi birbirinin karşısına diktik. İşleyen yaşamsa hiç bir zaman makinaması değildir. Böylece, bir de bakıyoruz ki biz de ele aldığımız konuya ya hep-ya hiç yöntemini uygu-

layarak akıldışı düşünüp davranma suçu işlemekteyiz. Oysa, kurduğumuz koşutluk (paralellik) yerindeydi, çünkü siyaset özünden akla-aykırıdır, ona kıyasla çalışma da özünden akılsal, akla uygun. Bir gazinonun yapımı çalışma sayılabilir mi? Verdiğimiz örnek, «dirimsel önem taşıyan» işlerle ötekileri birbirinden kesinlikle ayırmaya zorlamaktadır bizi. «Dirimsel önem taşıyan çalışma» derken, insan yaşamının ve toplumsal aygıtın ayakta kalıp işleyebilmesi için *gerekli* çalışmaları anlatıyoruz. Demek ki, durdurulması yaşama sürecini aksatacak ya da yavaşlatacak her çalışma yaşama gerekli (dirimsel önem taşıyan) çalışmadır. Buna karşılık, durdurulması toplumun devinimde ya da insan yaşamının ilerlemesinde değişiklik yapmayan çalışma dirimsel önem taşımaz. Yaşama sürecine zarar veren bütün etkinliklere *işe yaramayan çalışma* adını vereceğiz.

Egemen ama aylak sınıfların bilgi öğretisi yüzyıllarca dirimsel önem taşıyan çalışmayı küçük görmüş, işe-yaramayan-çalışmayı bir soyluluk belirtisi gibi göstermiştir. Küçük ayrıntılardaki ayrılıkları ne olursa olsun bütün toplumcu öğretilerin tepkisiyse, bu değerlendirmenin makinacı ve katı bir görüşle tersine çevrilmesi oldu: toplumcu öğreti, derebeylik düzeninin küçümsediği işlere, dolayısıyla özellikle kol işine «çalışma» adını verdi. Egemen sınıfların yaptıkları işlerin hepsine belli bir dizge içersinde işe-yaramayan-çalışma gözüyle bakıldı. Öğretisel değerlendirmenin getirdiği bu ters-yüz ediş, gerek iktisadî, gerek kişisel alanda birbirlerinden kesinlikle ayrı iki toplumsal sınıfın, egemen sınıfla onun egemenliği altında yaşayan sınıfın varlığını kabul eden siyasal kavrama tıpa tıp uymaktaydı. İktisadî düzlemde toplum, gerçekten de, «anamal sahipleri» ile «emek-gücü denen malın sahipleri» diye ikiye ayrılabilirdi. Dirimsel-toplumsal görünge içersindeyse, sınıflar arasına ne düşünsel (öğretisel), ne ruhbilimsel kesin sınırlar çekilebilir, hele çalışma açısından. Belli bir insan kümesinin bilgi-öğretisinin ille de iktisadî durumuna uyma-

dığının, hatta, iktisadî durumla düşünsel durum arasında kimi zaman karşıtlık bulunduğunun keşfi, bugüne dek bir türlü açıklanamayan faşist hareketi açıklamamıza izin vermiştir. 1930'da, bilgi-öğretisiyle iktisat arasında bir «açıklık, kopukluk» bulunabileceği, halkın belli bir katmanının siyasal öğretisinin herhangi bir toplumsal sınıfa bağımlı olmayan bir toplumsal güce doğru evrim geçirebileceği kör kör parmağım gözüne ortadaydı.

İlkin, çocuklarla gençlerin doğal cinsel yaşamının baskı altına alınması konusunda, insan denen memeli hayvanda iktisadî sınıf katmanlaşmasından bağımsız, bütün sınıf sınırlarını aşıp geçen ve birbirine karıştıran birtakım temel yaşama işlevlerinin bulunduğu kanıtlandı. Cinsel etkinliğin baskı altına alınması yalnız ataerkil toplumun bütün katman ve sınıflarını içermekle kalmamakta, çoğu kez egemen sınıflarda ezilen sınıflardan daha aşırı bir biçimde uygulanmaktadır. Cinsel yaşamı düzenleme bilimi, herhangi bir egemen sınıfın öbür sınıfları baskı altına alıp sömürmekte kullandığı eziyetçiliğin, büyük ölçüde, bastırılan cinsel yaşamdan geldiğini göstermiştir. Eziyetçilik, cinsel baskı ve sınıfsal baskı arasındaki karşılıklı bağıntı, De Coster'in ünlü *Tyl Ulenspiegel*'inde çok güzel dile getirilmiştir.

Gerçek toplumsal çalışma işlevleri de aynı biçimde sınıfların siyasal-öğretisel sınırlarını aşar, birbirine karışırlar. Toplumcu partilerde bir sürü dirimsel önem taşıyan çalışma yapmamış, çalışma süreci nedir bilmeyen yönetici vardı. Siyasal yöneticiliğe yükseldiği zaman işçinin işini bırakması tam bir alışkanlık haline gelmişti. Beri yandan, siyasal toplumculuğun, emekçi sınıfların karşısında, «egemen ve aylak sınıflar» hanesine yerleştirdiği toplumsal sınıflar içinde dirimsel açıdan büyük önem taşıyan uğraşlar görülüyordu. Siyasal öğretilere özgü körlüğü şundan daha iyi anlatan örnek yoktur sanırım: gericiliğin vurucu güçleri, Avusturya'da, Teknik Üniversite çevrelerinden devşirilmiştir. Hiç kimse, mühendisle-

rin çok temel etkinliklerin temsilcileri olduklarını yadsıyamaz herhalde. Bu çocuklar maden, lokomotif, uçak, köprü, yapı mühendisleriydiler.

Emek demokrasisinin dile getirdiği bu eleştirileri «anamalcı» (sermayeci: capitaliste) kavramına da uygulayalım: siyasal öğretinin gözünde, anamalcı ya «iktisadî yaşamı yönceten» biridir, ya da «işsiz bir asalak». Bu iki tanım da bilime aykırı, siyasal yanılsamaların ürünü, makinacı, düşünsel tanımlardır. Gerçekte, *çalışan* anamalcılar da vardır, *hiç bir iş yapmayan* anamalcılar da. Kimi anamalcıların çalışmaları önemlidir, kimilerininkiyse hiç bir işe yaramaz. Bu bağlam içersinde, bir anamalcının hangi siyasal eğilimde olduğu ya da hangi öğretiye sahip çıktığı hiç bir anlam taşımaz. Çalışmayla öğreti arasındaki karşıtlık ücretli emekçi kadar anamalcıyı da ilgilendirir, tek bir bireyde de ortaya çıkabilir. Nitekim bir duvarcı buyurgan yönetim yanlısı olabileceği gibi, bir anamalcı da toplumcu olabilir. Toplumsal karışıklık içersinde kendimize siyasal öğretileri kılavuz tutarak bir yol bulamayacağımızı mutlaka anlamalıyız; bize çalışma kavramını doğru değerlendirme olanağını ancak *emek demokrasisi*, başka bir deyişle, düşüncemizin çalışmaya bakarak samut bir biçimde yeniden yönlendirilmesi sağlayabilir. Anamalcıların siyasal partisi, ortaya konan dirimsel işi ölçüt alırsak, iki karşıt kümeye ayrılmakta, bunlar çoğu kez birbirleriyle çatışmaktadır. Birinci kümeye kendileri de çalışan, birtakım tasarılar kuran, üretici etkinliklerde bulunan girişimciler girmektedir; öbürünüyse, aylak anamalcılar, her türlü planlamanın düşmanı, başkalarını çalıştırıp onların sırtından kâr elde eden para babaları. Henry Ford şu ya da bu siyasal öğretiye bağlanabilir, — öğretisel alanda— bir melek ya da asalak olabilir, bütün bunlar ilk Amerikan otomobilini yapan kişi oluşunu, Birleşik Devletler'in uygulayımsal dış görünüşünü tepeden tırnağa değiştirmiş bulunmasını unutturamaz. Edison, öğretisel düzen açısından bakıldığında, hiç kuşkusuz anamal-

ciydı; ama Thomas Edison tarafından geliştirilen elektrik lambasını kullanmayan ya da çıkıp ortalık yerde Edison'un toplumun sırtından geçinen işsiz bir asalak olduğunu söyleyebilecek bir tek siyasal görevli gösterilirse sevinirim doğrusu. Aynı gözlemler, emek demokrasisinin bakış açısı içersinde, Wright kardeşlere, Junkers'e, Reichert'e, Zeiss'e de uygulanabilir. Üstelik liste bu kadarla da bitmez, daha bir sürü ad ekleyebiliriz oraya. Kişisel ve nesnel çalışmalarıyla tanınan bu anamalcıların karşısında, başkalarının çalışmasından *yararlanan*, aylak anamal sahipleri vardır. Emek, çalışma açısından bakıldığında, bu sonuncu küme ayrı bir sınıf oluşturmaz, çünkü ana çizgileriyle herhangi bir yazıhanede ömür tüketen ve toplumu «işçi sınıfı siyaseti»ne göre yöneten bir toplumcu parti görevlisinden hiç ayrımı yoktur. Aylak anamalcılarla hiç bir iş yapmayan işçi partisi görevlilerinin topluma verdikleri zararların yeterince farkına varmış insanlar olarak öğretisel kavramlara dört elle sarılmak yerine, kendimize kılgısal etkinliklere göre yön verme yanlısıyız.

Dirimsel önem taşıyan çalışma açısından bakıldığında, siyasete ve onun ayrılmaz parçası olan «siyasal bilimler» alanına giren bir sürü eski kavramın tamamlanması ve değiştirilmesi gereklidir. «Emekçi» kavramının genişletilmesi gerekir. «İktisadî sınıflar» kavramı, toplumsal anlamından epey şey alıp götüren insanın kişilik yapısı kavramıyla tamamlanmalıdır.

Dolayısıyla, şimdi tepeden tırnağa yeni olayların ya da doğal emek demokrasisi gerçeğinin bulunuşunun etkisiyle toplumbilimsel kavramların uğradıkları en önemli değişikliklere değineceğiz. Şu ya da bu siyasal kuramcının bu değişmelerin dile dökülmesine göstereceği tepki konusunda hiç bir yanılsamaya kapılmıyorum: hiç kuşkusuz, kişisel inancının alabildiğine şişirdiği, kendisine müthiş yakışan bir uluma koparacaktır sözlerimizi işitince. Ancak, değil ulumak, hemen tabancasına el atsa bile, olguların ve süreçlerin gerçekliği de-

ğişmeyecektir! Hiç bir siyasal dava, yüzlerce «bilmem'neci» nin kurşuna dizilmesi Amerika, Hindistan, Almanya ya da başka bir ülkedeki bir hekimin, uygulayımcının, eğitimcinin, köylünün dirimsel önem taşıyan bir iş yapmasına ve yaşama sürecine Komintern'in, 1923'den 1943'e dek katabildiğinden kat kat fazlasını eklemesine engel olamaz. Komintern'in 1943'te dağıtılması, insanların yaşamında hiç bir değişiklik yaratmamıştır. Oysa, belirli bir günden sonra bütün ilkokul ve üniversite öğretmenlerinin ya da bütün hekimlerin toplumsal süreçten çıkarıldıklarını düşünün!

Son yirmi yılın tarihi «sınıf karşıtlıklarının ortadan kaldırılması», «halk birliğinin yürürlüğe konması», «özgürlük ve ahlâkın savunulması» gibi *parti öğretileri* tarafından öne sürülen şeylerin sınıf çatışmalarına, insan toplumunun iç bölünmesine, özgürlük ve ahlâkın baskı altına alınmasına hiç bir değişiklik getirmediğini, tam tersine, yıkıcı bir biçimde artırıp ciddileştirdiğini göstermiştir. İnsan denen memeli hayvanın içinde bulunduğu acıklı duruma bilimsel yöntemlerle son vermek istiyorsak, işe, insan toplumunun şimdiki bakış açısını sürdüren, parti öğretisinden gelme kavramları düzeltmekle başlamamız gerekir.

Dolayısıyla, emek demokrasisi «emekçi» kavramını yalnız sanayi emekçileriyle sınırlandırmaz; biz, her türlü yanlış anlamayı önlemek üzere, yaşamın sürmesinde önemli yer tutan herhangi bir işte çalışan her insana *emekçi* diyoruz. Terimi yalnızca sanayi işçilerine indirgeyen «işçi sınıfı» kavramı — ki bu sınırlandırmayı siyasal öğreti getirmiştir —, sanayi işçisiyle uygulayımcı ve eğitimci arasında aşılmaz bir uçurum yaratmış, en az sanayi işçisininki kadar vazgeçilmez işler yapan çalışma süreçlerinin temsilcilerini işçi sınıfına düşman etmiştir. Hatta siyasal öğreti, «kentsoylu sınıfın uşakları» diye nitelediği hekimlerle öğretim üyelerini «devrimci işçi sınıfı»nın buyruğuna vermeye dek götürmüştür işi. Böyle bir ayırıma yalnız hekimlerle öğretim üyelerinin değil, sa-

nayi işçilerinin de karşı çıktıklarını söylemeye bile gerek yoktur. Eh bunu anlamak çok kolaydır elbet, çünkü herhangi bir sanayi yerinin hekimleriyle işçiler arasında, sanayi işçileriyle siyasal yöneticiler arasında kurulandan kat kat daha gerçek bağlar ve işbirliği kurulmaktadır. Çalışan insanların oluşturduğu topluluk ve türlü dirimsel etkinlik dalları arasındaki karşılıklı bağımlılık kendiliğinden doğduğu ve doğal ortak çıkarlara dayandığı için, siyasal bölünmenin hakkından da yalnız bunlar gelebilir. Şurası açıktır: sanayinin toplumsal açıdan vazgeçilmez bir dalında çalışan işçilerin bir bölüğü, kendilerine «efendi» sıfatını takarken, en az kendileri kadar vazgeçilmez işler yapan hekimleri, uygulayımcıları, öğretmenleri «uşaklık»la görevlendirirse, bu sonuncular, «devrimci işçi sınıfı»na da olsa uşaklık etmek istemediklerinden, üstün-in san'ın ırk yönünden üstünlüğünü savunan kurama sığınmak zorunda kalırlar; «devrimci işçi sınıfı»ysa, kendisine hiç bir sorumluluk yüklemeyen, onu «yönetici sınıf» olduğu yanılsamasıyla uyutan siyasal partilere ya da sendikalara koşar. Buysa, söz konusu «yönetici sınıf»ın —olayların da bol bol kanıtladığı gibi— toplumsal bir sorumluluk taşıdığı ve Amerika'da görüldüğü üzere, düpedüz ırksal nefrete kapıldığı olgusunu değiştirmez: Birleşik Devletler'de, *beyaz işçi* Sendikaları, *kara derili işçiler*'in örgütlerine girmesini yasaklamaktadır.

Bütün bunlar, insanların beynine derinlemesine kök salmış bulunan, çalışmanın doğurduğu ortaklığı boğazlayan, partilerin kuramsal kavramlarından ötürüdür. Dolayısıyla, ancak dirimsel önem taşıyan bir işte çalışan *emekçi* tanımı aradaki açıklığı kapatabilir, dirimsel önem taşıyan iş örgütleriyle toplumsal organlar arasında uyumu sağlayabilir.

Bu kavram aydınlatmasının parti kuramcılarının hoşuna gitmeyeceğini kestirmek çok kolay elbet. Ama bu aydınlatma karşısında takınılacak tutumun, herhangi bir yerleşik gücün yardımı olmaksızın, kendiliğinden, kuramsal samanla kılgısal sapı birbirinden ayıracağını kestirmek de aynı derecede

kolaydır. Dirimsel önem taşıyan bütün işlerin kaynaşmasından doğacak doğal çalışma ortaklığını onaylayıp koruyacak kişi, kılgısal sap böleğine girecektir. Toplumumuzun temellerini sarsan, varını yoğunu yıkan siyasal parti öğreti ve kavramlarını bütün emekçilerin oluşturacağı ortaklığa yeğleyecek kişiyse müthiş gürültü patırtı edecek, böylece işe yaramaz bir saman parçası olduğunu kanıtlayacaktır. Gösterilecek tepkiler ne olursa olsun, bu kavramların aydınlığa kavuşturulması toplumsal konulardaki bilgileri etkileyecek; toplumsal yaşama, bütün etkinlik dallarının karşılıklı bağımlılığına bakarak yeniden yön verme gereksinimini canlandıracaktır.

Bu emekçi kavramı tartışmasını sonuçlandırmak için, yalnızca emek demokrasisi mantığını izledim. Hoşuma gitse de, gitmese de, ister istemez yukarki sonuca varmak *zorundaydım.* Bunun nedeni basittir: elinizdeki metni kâğıda geçirirken, «Orgonon»[1] için tahta aynalarla tahta kaplamalar almam gerekti. Marangoz olmadığım için, tahta ayna yapamam. Resim konusundaki bilgisizliğim, fırçayı elime alıp doğru dürüst harfler çizmeme izin vermez. Dolayısıyla, bir marangozla ve boyacıyla görüşmeye gittim; ve ikisiyle de tam bir eşitlik içinde tartıştım tahta aynalar yaptırıp boyatma konusunu. Onların uzmanca öğütleri olmasa, işin içinden çıkamazdım. Benim müthiş bilgili bir öğretim üyesi mi yoksa alçakgönüllü bir bilim-eri mi olduğum sorusu burada, boyacı ya da marangozun faşizm ya da «New Deal» hakkındaki «görüşü» kadar önemsizdi. Marangoz beni «devrimci işçi sınıfının uşağı», boyacı da «işe yaramaz bir aydın» sayamazdı. Çalışma süreci zorluyordu bizi bilgilerimizi ve deneylerimizi birbirimize aktarmaya. Örneğin, boyacı işini iyi yapmak istiyorsa bizim işlevsel araştırma yöntemi simgemizi iyi anlamak zorundaydı ve bu simgenin anlamını öğrendiği zaman sevinçten havalara

[1] W. Reich'ın, A.B.D. Maine eyaleti, Rangeley kasabasındaki villasıyla laboratuvarının adı.

uçtu. Bense, kendi payıma, araştırma kurumumuzun işlevini en iyi dile getirecek harflerle tahta kaplamaların kullanılışı konusunda bir sürü şey öğrendim.

Birçok etkinlik dalının birbirine nesnel ve akılsal açıdan bağımlılığını gösteren bu örnek, kamuoyunun oluşturulmasında doğal çalışma sürecini es geçen akıldışı tutumun niteliğini açıkça gözler önüne sermektedir. İşimin gidişini ve öbür etkinlik dallarıyla karşılıklı ilişkilerini elimden geldiğince somut bir biçimde kafamda canlandırmaya çalıştıkça, emek demokrasisinin akla uygun düşüncesini daha iyi kavrıyordum. Kuşkuya yer yoktu: mikroskop yapan adamla elektrik mühendisine danışırsam, onlar da herhangi bir merceğin ya da elektrik aygıtının acunsal enerji fiziğine uygulanması konusunda benim getirdiğim ışıkları kabul ederlerse, iş iyi gidiyordu. Cam yontucusuyla elektrikçinin yardımı olmasa, araştırmalarımda bir adım ileri gidemezdim; elektrik mühendisiyle cam yontucusuna gelince, onların da görme duyusu ve elektrikle ilgili birtakım sorunları vardı, acunsal yaşam enerjisinin bulunması belki de bu sorunların aydınlığa kavuşturulmasına yardım edecektir.

Uğraşsal etkinliklerin karşılıklı bağımlılıklarının kimi açık yanlarını bile bile böyle azıcık yalın ve ayrıntılı biçimde açıkladım, çünkü pek çok emekçiye şaşırtıcı ve yeni geldiklerini farkettim. Doğrusu buna inanasım gelmiyor, ama gerçek bu ve anlaması da kolay: bütün çalışma süreçlerinin zorunlu birbirine bağımlılığı ve doğal karşılıklı ilişkiler görüngüsü, emekçilerin düşünme ve duyma biçimlerinde açık seçik olarak canlanmamaktadır. Çalışan her insanın bu karşılıklı ilişkiler konusunda kılgısal ve kendiliğinden gelen bir bilgisi vardır, ama gidip ona toplumun kendi işi olmadan yaşayamayacağını ya da çalışmanın toplumsal örgütlenmesinden, düzene konmasından sorumlu bulunduğunu söylediğiniz zaman, ağzı bir karış açık kalmaktadır. Yaşam için gerekli etkinlikle bu etkinlikten sorumlu olma duygusu arasındaki boşluk,

öğretilerin siyasal dizgesi tarafından yaratılmıştır ve sürdürülmektedir; bu dizge, çalışan kişinin kendi içinde bile, kılgısal etkinliğiyle akıldışı kanılara dayanan düşünme durumu arasında kopukluk yaratmaktadır. Bu önermenin de insana aykırı gelen bir titreşimi var elbet. Sağlam bir temele dayandığına inanabilmek için, Avrupa, Asya ya da herhangi başka bir yerde yayımlanan — tarihin hiç önemi yoktur — gelişigüzel bir gazeteyi açıp dikkatle incelemek yetişir. Gazetede, sevme, çalışma ve bilgi edinme süreçlerinin temelleriyle özünden, gerekliliğinden, karşılıklı ilişkilerinden, akla uygunluğundan, ciddiliğinden pek ender olarak ve sanki bir kaza sonucuymuş gibi söz edilmektedir. Buna karşılık günlük yayın organları yüksek siyasetle, elçiliklerarası ilişkilerle, her günkü yaşamımızın can alıcı ve gerçek süreciyle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan askerî ve biçimsel olaylarla doludur. Böylece, sıradan emekçi sonunda, «strateji ve taktik» hakkında yapılan dar sınırlı, karmaşık ve «zekice» tartışmalara bakarak, kendisinin pek önemli olmadığı duygusuna kapılmaktadır. Kendini ufacık, işe yaramaz, birşey bilmez, daracık bir insan gibi hissetmekte, *yaşama bir rastlantı sonucu* katıldığına inanmaktadır. Kitle ruhbilimine giren bu durum saptamasının doğruluğunu sınamak çok kolaydır. Ben bu konuda sık sık nabız yoklamaları yaptım, sonuç hep aynı oldu:

a) Çalıştığı işe yeni bir düzen getiren emekçi kendinden hoşnuttur. Ondan, ister büyük ister küçük olsun, buluşunu kâğıda geçirip yayımlamasını isteriz. O zaman, garip bir tutumla karşılaşırız: son derece önemli ve gerekli bir iş yapan emekçi, yer yarılsa da içine girsem, der gibidir. Kimi zaman da gerçekten söyler bunu: «İyi ama, ben kimim ki yazı yazayım? İşimin pek önem yok!» Emekçilerin bu tutumu, kitle ruhbilimi alanına giren, son derece ilginç bir görüngüdür. Olayı burada epey yalınlaştırarak sundum, ama ana çizgilerini verdim, her isteyen doğruluğunu kanıtlayabilir.

b) Herhangi bir gazetenin yönetmenine gidelim. Gaze-

tesindeki biçimsel işlemlere, yüksek siyasete, «strateji ve taktik» tartışmalarına ayrılan yeri iki sayfaya indirmesini, *birinci* ve *ikinci* sayfaları uygulayım, hekimlik, öğretim, maden işletmesi, tarım, fabrika çalışması konularındaki kılgısal sorunları inceleyen ayrıntılı yazılara ayırmasını önerelim. Hiç bir şey anlamadan, şaşkın şaşkın yüzümüze bakacak, akıl sağlığımızdan kuşkulanacaktır.

Yukarıda, *a* ve *b* paragraflarında kısaca betimlediğimiz iki temel tutum, yani zihinsel yapısı geniş halk kitlesine göre ayarlanmış insanla kamuoyunu oluşturan zanaatçının tutumları birbirlerini tamamlamakta, karşılıklı olarak koşullandırmaktadır. Kamuoyu her şeyden önce *siyasal*'dır, sevginin, çalışmanın ve bilgi edinmenin yer aldığı günlük yaşamı pek saymaz. Bu tutumun karşısında, kendilerini toplumsal etkinlik içersinde solda sıfır sayan sevdalıların, emekçilerin, bilginlerin tutumu vardır.

Oysa, kamuoyunun ve dolayısıyla insanların zihinsel yapısının oluşturulmasında siyasal akıldışıcılığın payı % 99, toplumsal yaşamın temel işleyişinin payıysa % 1 olarak kaldığı sürece, toplumsal koşulların yeni bir yapıya kavuşturulması söz konusu olamaz. Eğer siyasal akıldışıcılığın egemenliğine son vermek, toplumun kendi kendini yönetmesini sağlamak istiyorsak, önc süreceğimiz dilek, en azından bu oranı tersine çevirmek olmalıdır. Başka bir deyişle, *yaşamın kılgısal süreci basında, toplumsal yaşama biçimlerinde dile gelebilmeli, bu yaşama biçimleriyle çakışmalıdır.*

Siyasal kavramları genişletmek ve düzeltmek istediğimiz zaman, yabana atılmayacak bir karşı-çıkışla burun buruna gelmekteyiz. İşçiler, köylüler, uygulayımcılar toplumun gidişini yalnız vazgeçilmez çalışmalarıyla değil, siyasal öğretileriyle de belirlediklerine göre, siyasal öğretileri böyle kulaklarından tutup atmak olanaksızdır, denebilir. Orta Çağ'daki köylü savaşları birer siyasal ayaklanmaydı, ama toplumsal alanda birtakım değişimlere de yol açmışlardır. Rus Ortaklaşmacı Par-

tisi, Rusya'nın dış görünüşünü değiştirdi, denebilir. Ayrıca, siyasetin ya da siyasal öğretilerin oluşmasının önlenmesi ya da yasaklanması da olanaksızdır. Bunlar insanların gereksinimlerinden doğmakta, tıpkı sevgi, bilgi ve çalışma gibi birtakım somut etkiler yaratmaktadırlar. Biz bu sözlere şöyle karşılık vereceğiz:

1) Emek demokrasisi düşüncesi hiç bir şeyi yasaklamak ya da önlemek istemez. Onun bütün amacı, sevme, çalışma ve bilgi edinme gibi çok önemli dirimsel işlevlerin yerine getirilmesidir. Doğal emek demokrasisi herhangi bir siyasal öğretiden destek görürse, bundan müthiş yararlanacaktır. Tam tersine, bir siyasal öğreti akıldışı önerme ve dileklerle yolunu keserse, temel dirimsel-toplumsal işlevlerin yerine getirilmesini kösteklerse, emek demokrasisi, çalışırken bir zehirli yılanın saldırısına uğrayan oduncu gibi karşılık verecektir: rahatsız edilmeden odun kesebilmek için, yılanı öldürecektir. Yoksa, bütün orman zehirli yılanla dolu diye, etkinliğini durdurmayacaktır.

2) Siyasal öğretilerle yanılsamaların da gerçek etkiler yaratabilecek toplumsal olgular oldukları, onları tartışarak yasaklayamayacağımız ya da ortadan kaldırmayacağımız doğrudur elbet. Emek demokrasisi bu görüş karşısında şu anlayışı savunur: biz burada, insan denen memeli hayvanın belini büken korkunç ağlatının nedenlerinden birine parmak basmaktayız. Siyasal öğretilerin somut gerçeklikler olmaları, varlıklarının ille de gerekli olduğunu göstermez. Hıyarcıklı veba da tartışılmaz bir toplumsal gerçeklikti, ama kimse onun vazgeçilmez bir görüngü olduğunu öne sürmüyor, hiç kimse onun varlığından yeryüzünde yalnız insanların değil, aynı zamanda vebanın da bulunduğu savını çıkarmaya kalkışmıyordu. Balta girmemiş bir ormandaki sömürge çiftçileri köyü canlı bir şey, gerçek, yerleşik, toplumsal bir olgudur. Su baskını da bir olgudur. Ama kim çıkıp da, ikisi de birtakım toplumsal etkiler yaratırlar diye, yıkıcı su baskınıyla sömürge çiftçilerinin

yaşadığı köyü aynı kaba koyabilir? Çalışma ile siyaset, gerçeklikle yanılsama arasındaki bu karıştırma; siyaseti, örneğin tohum ekmek ya da yapı kurmak gibi akılsal bir insan etkinliği sayma, uğraşında başarısızlığa uğramış bir boyacı çırağının bütün dünyayı yıkıma sürüklemesine izin vermiştir. Ve —aslında istemeye istemeye giriştiğim— şu kitabı yazmaya kalkışımın başlıca nedenlerinden biri de, insan düşüncesindeki bu yıkıcı yanılgıyı ortaya çıkarmak, siyaset denen akıldışı şeyi bir daha geri gelmemecesine kovmak isteyişimdir. Yaşadığımız toplumsal ağlatı, büyük ölçüde, köylülerin, sanayi işçilerinin, hekimlerin falan toplumsal varlığı yalnız toplumsal etkinlikleriyle değil, aynı zamanda ve öncelikle siyasal öğretileriyle belirleyişlerinden gelmektedir. Çünkü siyasal etkinlik nesnel uğraş etkinliğini kösteklemekte, her uğraş dalını birtakım çatışan siyasal öğreti kümelerine bölmekte, sanayi işçileri arasına bozgunculuk tohumları ekmekte, hekimlerin çalışmasını sınırlamakta, hastalara zarar vermekte, sözün kısası, siyasal etkinlik, korumaya çalıştığı şeyleri, barışı, çalışmayı, yaşama güvenliğini, uluslararası işbirliğini, nesnel kanı özgürlüğünü, dinsel özgürlüğü baltalamaktadır.

3) Siyasal partilerin zaman zaman bir toplumun dış görünüşünü değiştirdikleri doğrudur. Biz, emek demokrasisinin bakış açısını benimseyerek, bunların hep *yapılması zorunlu eylemler* olduklarını söylüyoruz. Karl Marx, başlangıçta, yani iktisadî siyasetin elestirisine giriştiği zaman siyasetçi ya da partili değildi, iktisat ve toplumbilim bilginiydi. İnsanları saran coşkusal veba söylediklerinin dinlenmesini önledi, onu yoksul düşürdü, sonradan kendi eliyle dağıttığı «Ortaklaşmacı Bağlaşma»yı (Alliance Communiste'i) kurmaya iteledi; Marx'çı toplumbilimi, bu bilimle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan, hatta faşizmin (tek parti buyurganlığının) doğmasında ağır bir sorumluluk taşıyan siyasal partilerin Marx'çılığı haline de coşkusal veba getirmiştir. Marx'ın, «Marx'çı olmadığı»nı belirtmesi işte bu düşünceyi dile getirmektedir. İnsan kitle-

lerini yöneten akıldışı düşünce değil de, akılsal düşünce olsaydı, Marx siyasal örgüt kurmayı aklının köşesinden geçirmezdi. Siyasal aygıt çoğu kez gerekliydi, ama her zaman, insanların akıldışı düşünüp davranma alışkanlıklarından ötürü, başvurulması zorunlu bir sıkıntı olagelmiştir. Çalışma toplumsal öğretiyle çakışsa, gereksinimle gereksinimlerin doyurulması, doyurma araçları ve insanın kişilik yapısı arasında tam bir özdeşlik bulunsaydı, işe yaramayacağı için, yeryüzünde siyaset diye bir şey olmayacaktı. Eviniz yoksa, barınma gerekliliğinden ötürü bir ağaç kovuğuna girersiniz. Bir ağaç kovuğu insanın evinden belki iyi, belki kötüdür, ama ev değildir. Ve insanın ereği, son çare olarak başvurulan ağaç kovuğu değil, kendine yakışan bir evdir. Toplumcu siyaseti kuranların amacı da, siyasetçilerin unuttuğu bir ereğe varmak, siyaseti ve onun doğurduğu Devlet'i ortadan kaldırmaktı. Bu gibi anımsatmaları işitmenin insana zor geldiğini bilirim. Bir hekimin, bakımı kendisini geçindiren hastalığı ortadan kaldırmanın başlıca ereği olduğunu kabul edebilmesi için büyük bir düşünme yeteneği, dürüstlük, bilgi, özeleştiri gereklidir. İnsan toplumunun, siyasal yaşamın ve «gerekliliği»nin bütün akıldışı gerekçelerini her türlü siyaseti gereksiz kılacak biçimde anlamasına yardım eden siyasetçiye, nesnel ve akılcı bir toplumbilimci gözüyle bakmamız gerekir.

Emek demokrasisinin dile getirdiği bu siyaset eleştirisi tek bir olgu değildir. Amerika'da siyaset cambazlarına duyulan nefret, topluma büyük zarar verdikleri inancı gün geçtikçe yayılmaktadır. Sovyetler Birliği'nde de uygulayımcının (teknisyenin) yavaş yavaş siyasetçinin yerini aldığı söyleniyor. Birtakım Rus siyasetçilerinin öbürleri tarafından kurşuna dizilmelerinin bizim bilmediğimiz gizli bir anlamı vardı belki, ama bu kurşuna dizmeler, yine de, siyasal eziyetçilik ve akılsızlığın ürünüydüler. Avrupalı zorba yöneticilerin siyasetine on yıl kimsecikler erişemedi. Siyasetin temel niteliğini iyi yakalayabilmek için, Hitler gibi bir adamın, bütün dünyayı yıl-

larca soluk soluğa yaşattığını anımsamak yetişir. Hitler, bir siyasal üstün - yetenek olarak, bize genel anlamıyla siyasetin özünü gösterdi. Siyaset, Hitler'le en yüce gelişme noktasına çıktı. Meyvelerini ve dünyanın tepkisini hep birlikte gördük. Sözün kısası ben, XX. yüzyılın ve bu yüzyıla damgasını vuran büyük toplumsal yıkımların siyasetten arınmış yeni bir toplumsal çağ başlattığına inanıyorum. Siyasal coşku vebasının ortadan kaldırılmasında siyasetin kendisinin payıyla, bilinçle düzene konmuş sevme, çalışma ve bilgi edinme işlevlerinin payının ne olacağını bugünden kestirmek olanaksızdır.

D İ Z İ N

ALDRIDGE, James, 400, 401.

BACHOFEN, 126, 127.
BETHMAN - HOLLWEG, 118.
BILMANS, 142.
BISMARCK, 72.
BLÜHER, 131.
BOECK, Robert, 162.
BRAUMANN, 169, 174.
BRÜNING, 158.
BÜYÜK İSKENDER, 399, 454.

CHURCHILL, 178.
COPERNIC, 261, 454.

DARWIN, Charles, 115, 384, 413.
DE COSTER, 183, 459.
DE LA METTRIE, 417.
DISNEY, Walt, 405.
DORIOT, 285.
DRIESCH, 121.

EDISON, Thomas, 460, 461.
ENGELS, 24, 38, 39, 109, 126, 146, 164, 265, 280, 296 - 301, 333, 334.

FEDER, Gottfried, 160.
FORD, Henry, 460.
FREUD, Sigmund, 7, 33, 58 - 63, 93, 95, 290, 413.
FROMM, Erich, 276.

GALILE, 454.
GARDNER, Percy, 142.
GENTİLE, 47.
GOEBBELS, 94, 96.
GOETHE, 204.
GÖRİNG, 69, 79, 342.
GROTHJAN, 149.
GUILLAUME II (İmparator), 11, 345.

HAASE, Ludwig, 162.
HABSBOURG, 72, 261.
HEINRICH, Hertha, 141.
HİTLER, Adolf, 20, 35, 38, 46, 48, 50, 51, 55, 68 - 81, 85, 90, 97, 100, 105, 110, 114 - 121, 138 - 141, 148, 158, 160, 161, 176, 226, 256, 258, 265, 274, 283, 285, 291, 319, 321, 323, 345, 365, 399, 422, 440, 470, 471.
HORTHY, Miklos, 285.
HUTTEN, Kurt, 185, 187.

İSA (Peygamber), 160, 208, 212, 213, 395.

JÄGER, 46.
JARMER, 104.
JEFFERSON, Thomas, 265.
JUNKERS, 461.

KAUTSKY, 108.
KÉPLER, Johannes, 399, 454.
KEYSERLING, Hermann, 121.
KNICKERBOCKER, Diedrich, 80, 105.
KUNIK, 43.
KÜRTEN, 182, 183.

LAVAL, Pierre, 285, 395.
LENG, 137.
LENİN, 38, 47, 57, 58, 67, 139, 173, 224, 252, 258, 265, 269, 278, 280, 293 - 308, 317 - 324, 327, 340, 343, 374, 396.
LEONARDO, De Vinci, 20, 354.
LICHTENBERG, 142.
LINCOLN, 265.
LITVINOF, 263.
LÖWANTHAL, Jahn, 142.
LUEGER, 72.
LUXEMBURG, Rosa, 111.

MALINOWSKI, Bronislaw, 126, 297.
MANN, Ernst, 91.
MANNERHEIM, 285.
MARX, Karl, 35 - 41, 48 - 50, 56, 57, 59, 62, 104, 120, 122, 164, 173, 189, 252, 265, 280, 282, 283, 289, 296, 299 - 303, 469, 470.
MASARYK, Jan, 334.
MORGAN, Lewis, 126, 146.
MUSSOLİNİ, Benito, 20, 283, 285, 345.

NAPOLYON, 399, 454.
NERON, 454.
NEWTON, 454.
NIETZSCHE, 176, 203, 205.

PALLENBERG, 241.
PAPEN, Franz Von, 158.
PARELL, Ernest, 275.
PASTEUR, Louis, 20.
PETAIN, Philippe, 395.
PHILIPPE II, 183.
PIECK, 39.
PLATON, 131, 132, 133, 334, 409, 412.
PYTHAGORE, 133.

QUISLING, Vıdkun, 111.

RADEK, Karl, 46.
REICHERT, 461.
RICKENBACKER, Eddie, 372, 373, 374.
ROBESPIERRE, 345.
ROEHM, 131.
ROMMEL, Erwin, 400.
ROOSEVELT, Franklin, 40. 173, 178, 334, 440.
ROSENBERG, Alfred, 47, 121 - 126, 131, 133, 135, 159, 161.

SALKIND, 39, 147, 167.
SAUERLAND, 39.
SCHARNAGEL, 160.
SCHLAMM, Willy, 274, 276.
SCHÖNERER, 72.
SEVERING, 110.
SEZAR, 399, 454.
SMIGORSKI, 142.
STALİN, Joseph, 269, 283, 285, 295, 321, 323, 324, 325, 345, 361.
STAPEL, Wilhelm, 69, 121, 160.

STOLIAROF, 147.
STRASSER, Otto, 36, 189.

THYSSEN, Fritz Von, 77.
TOLISCHUS, Otto, D., 176, 181.
TSELENIN, 143.

WAGNER, 176.
WEININGER, 147.
WITTFOGEL, 189.
WRIGHT (kardeşler), 354, 461.

ZEISS, 461.

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ 7

KÜÇÜK SÖZLÜK 29

I. BÖLÜM — SOMUT BİR GÜÇ OLARAK ÖĞRETİ 35

1. Açıklık 35
2. 1928 - 1933 yılları arasında Alman toplumunun iktisadî ve düşünsel yapısı 42
3. Kitle ruhbilimi açısından sorun 52
4. Cinsel arzuları bastırmanın toplumsal işlevi . . 58

II. BÖLÜM — FAŞİZMİN KİTLE RUHU ANLAYIŞINDA BUYURGAN AİLE ÖĞRETİSİ 68

1. Führer ve kitle yapısı 68
2. Hitler'in kökenleri 71
3. Küçük-kentsoylu sınıfın kitle ruhbilimi . . . 75
4. Aile bağı ve ulusçu duygu 84
5. Ulusal-toplumcu saygınlık duygusu . . . 99
6. Sanayi işçilerinin kentsoylulaşması 104

III. BÖLÜM — IRK KURAMI 113

1. İçeriği 113
2. Öğretinin nesnel ve öznel işlevi 117
3. Irk arılığı, kanın zehirlenmesi, gizemcilik . . . 119

IV. BÖLÜM — GAMALI HAÇIN SİMGECİLİĞİ 138

V. BÖLÜM — CİNSEL DÜZENLİLİK KURAMI AÇISINDAN BAKILDIĞINDA BUYURGAN AİLE . . 145

VI. BÖLÜM — GİZEMCİLİK: CİNSEL YAŞAMA DÜŞMAN ULUSLARARASI ÖRGÜT 157
1. Kilisenin yararı 157
2. «Ekinsel bolşeviklik»le savaş 164
3. «Gizemci duyarlık»a çağrı 172
4. Faşist gericiliğe göre kafa eğitimi 184

VII. BÖLÜM — SİNSEL DÜZENLİLİK KURAMININ GİZEMCİLİKLE SAVAŞI 189
1. Dinsel duygunun üç temeli 190
2. Dinin cinsel sıkıntı aracılığıyla zihne çakılması 198
3. Sağlıklı ve hastalıklı Ben duygusu 218

VIII. BÖLÜM — CİNSEL SİYASET: ORTAYA ÇIKAN BİRKAÇ KILGISAL SORUN 221
1. Kuram ve kılgı 221
2. Gizemciliğe karşı geçmişte verilen kavga . . . 222
3. Gizemciliğe karşı cinsel mutluluk 229
4. Bireydeki din duygusunun yokedilmesi . . . 232
5. Karşı-çıkışlar ve cinsel düzenlilik kuramının uygulanışı 236
6. Siyasetdışı insan 256

IX. BÖLÜM — KİTLE VE DEVLET 260
1. 1936: Doğruları söylemek - iyi ama nasıl ve ne zaman? 263
2. «Ne olup bitiyor insan kitleleri içersinde?» . . 273
3. «Toplumcu özlem» 282
4. Devlet'in ortadan kalkması 295
5. S.S.C.B. Ortaklaşmacı Partisi'nin programı (S.S.C.B. O.P.'nin VIII. Kurultayı, 1919) 308
6. «Sovyet Demokrasisi»nin dizgeye katılması . . 315
7. Akılcı toplumsal ilişkilerden buyurgan Devlet aygıtının doğuşu 330
8. Devlet anamalcılığının toplumsal işlevi 340

X. BÖLÜM — ÇALIŞMANIN DİRİMSEL-TOPLUMSAL İŞLEVLERİ 348

1. «Çalışmanın istcyerek sıkıdüzene sokulması» sorunu 348

XI. BÖLÜM — DİRİMSEL ÖNEM TAŞIYAN ÇALIŞMAYA SORUMLULUK KAZANDIRMAK 375

1. «Emek demokrasisi» nedir? 376
2. Emek demokrasisinin yeniliği nerededir? . . . 379

XII. BÖLÜM — İNSANOĞLUNUN ÖZGÜRLÜK UĞRUNA GİRİŞTİĞİ KAVGADA DÜŞÜLEN DİRİMSEL HESAP YANLIŞLIĞI 382

1. Özgürlüğün evrimine duyduğumuz ilgi 382
2. Dirimsel katılık, özgürlüğe elverişsizlik, yaşama makinacı ve buyurgan gözle bakış 399
3. İnsan özgürlüğünün savunma ve saldırı silâhları 416

XIII. BÖLÜM — DOĞAL EMEK DEMOKRASİSİ . . . 433

1. Coşkusal vebayı yenmek için gerekli doğal toplumsal enerjiler üstüne inceleme 433
2. Çalışma siyasete karşıttır 435
3. Yantutmaz eleştiri ile akıldışı gevezelik üstüne birkaç söz 444
4. Çalışma özünden akılsaldır 448
5. Dirimsel önem taşıyan çalışma ile öbür çalışmalar 457

DİZİN 473

PAYEL YAYINEVİ — Nuruosmaniyc Cad.
Atasaray No: 405 Cağaloğlu

P.K. 889 — İSTANBUL

Tel.: 28 44 09